

გამომცემლობა „ბანათლება“

თბილისი — 1993

84 ႦႦ 1
ჯ 137

შემდგენლები: მიხეილ ჩიქოვანი, ვახტანგ ჩიქოვანი

**შესავალი და შენიშვნები დაურთო
მიხეილ ჩიქოვანმა**

**რედაქტორი პროფ. ალექსანდრე ლლონტი
მხატვარი ზურაბ ნიშარაძე**

4702170000—099
ყ ————— —93
M-602 (08)-89
ISBN 5-505-01063-6

© ვ. ჩიქოვანი,
კოოპერატივი „არილი“, 1993

შესავალი

ქართული ჯადოსნური ზღაპარი დასრულებულ მხატვრულ ნაწარმოებს წარმოადგენს. მას ახასიათებს მტკიცე ფორმა და ხატოვანი ენა. მრავალფეროვანია მის პერსონაჟთა შემადგენლობა, ცხოველთა და ფრინველთა სამყაროსთან ერთად, მასში დიდი ადგილი უჭირავთ ადამიანებს — სხვადასხვა სოციალური ფენისა და მისწრაფებების წარმომადგენლებს. შეიძლება ითქვას, რომ ზღაპარში მოცემულია არა მარტო მხატვრულ-ფანტასტიკური წარმოდგენები, არამედ კონკრეტულ-ისტორიული და ყოფითი სინამდვილეც.

ზეპირი მხატვრული შემოქმედება არის სარკე, რომელშიც ნათლად მოჩანს მისი შემოქმედი ხალხის საზოგადოებრივი ყოფა და მსოფლმხედველობა, ვისაც სურს შეისწავლოს ქართველი ხალხის წარაული, მისი მრავალსაუკუნოვანი ბრძოლა დამპყრობელთა წინააღმდეგ, მისი შეუწყობელი სწრაფვა თავისუფლებისა და ეროვნული თვითმყოფობისაკენ, ის, ისტორიულ წყაროებთან ერთად, ხალხურ სიტყვიერებასაც უნდა გაეცნოს.

ხალხის შემოქმედების გენიამ, სულიერი კულტურის სხვა დარგებთან ერთად, თავისი ასპარეზი ზღაპრულ ეპოსშიც ჰპოვა. მდიდარი და სადა კაზმული სიტყვით ზეპირ მოთხრობებში ხალხმა უკვდავყო თაობათა საზოგადოებრივი გამოცდილება, თავისუფლების სიყვარული, მოძალადეთა სიძულვილი, მგზნებარე პატრიოტიზმი, მომავლის ჩაუქრობელი რწმენა.

ქართული ჯადოსნური ზღაპრების ეს კრებული, რომელსაც მკითხველი ორი ცალკე წიგნის სახით მიიღებს, იმ მდიდარი საუნჯის ერთ ნაწილს წარმოადგენს, რაც ქართველ ხალხს თავისი არსებობის ხანგრძლივ პერიოდში შეუქმნია. აქაა სასაუბრო ენით ჩაწერილი ჯადოსნურ-ფანტასტიკური ნაწარმოებები, რომელთა თემა და შინაარსი საზოგადოებრივი

ყოფის თითქმის ყველა სფეროს მოიცავს. პროზაულ ნაწარმოებთა სიუჟეტური და შინაარსობრივი მრავალფეროვნება ძასობრივი შემოქმედების ამ ნაწილის ადრეულ წარმოშობასა და მალალმხატვრულ დანიშნულებას მოასწავებს.

ზეპირსიტყვიერება ადამიანის მუდმივი თანამგზავრია. ხალხი არაჩვეულებრივი დაკვირვებით სრულყოფს თავის მხატვრულ საუნჯეს. ამ საუნჯეში ყოველგვარი გადმოცემა როდი მკვიდრდება. ცრუ ხალხური ნაწარმოები ეროვნულ ფოლკლორში ადგილს ვერ პოულობს და მალე ქრება. მხატვრულ გამომგონებლობაში ხალხს ნამდვილად ოქროსმადიებლური თვისებები ახასიათებს.

ქართული ფოლკლორული პროზის მთავარი გმირები მშრომელები არიან. ისინი ყოველთვის გულმართალნი, კეთილსინდისიერნი, გამტანნი, გაბედულნი და ხელგაშლილნი არიან; ისწრაფვიან, მოიხადონ თავიანთი მოქალაქეობრივი ვალი, დაიცვან ქვეყანა აოხრებისაგან და იყვნენ თავისუფალნი. ხალხის წიაღიდან გამოსული პერსონაჟები მთელი არსებით გმობენ სიხარბესა და სიძუნწეს, პატივმოყვარეობასა და უსამართლობას.

ხალხური პროზა განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს შრომის თემას. ხალხის სოციალურ იდეალთა საფუძველა შრომაა. შრომასთან დამოკიდებულება არკვევს გმირის ხასიათსა და სახეს. ზარმაცი და უქნარა მწვავე დაცივნის საგანს წარმოადგენს.

ოპტიმიზმი ზღაპრის განუყრელი თვისებაა. იგი გზას უნათებს დადებით გმირებს, რა მიძიმე მდგომარეობაშიც არ უნდა იყვნენ ისინი.

ზღაპარში როგორც ცოცხალ, ისე უსულო საგნებს ხშირად არაჩვეულებრივი სახე აქვს მინიჭებული. ზეპირ მოთხრობას ძალა შესწევს განაზოგადოს ჩვეულებრივი ყოველდღიურობა, საგნები, ცნებები და წარმოგვიდგინოს ისინი არაჩვეულებრივი თვისებებისა და ნიშნების მქონე მოვლენებად. აბსტრაქციის მიუხედავად, დაკვირვებულ თვალს ყოველთვის შეუძლია აღმოაჩინოს შრომითი მოღვაწეობა, ადამიანის შეუწელებელი სწრაფვა ფიზიკური ტვირთის შემსუბუქებისა და საწარმოო იარაღების განვითარებისათვის.

ქართულ ხალხურ პროზაში მრავალი სხვადასხვა ხასიათის გმირი გვხვდება.

აზროვნებისა და მსოფლმხედველობის მხრივ ზღაპარს ისტორიის ნათელი ბეჭედი აზის. თითოეულ მოტივსა და ეპიზოდს, მხატვრულ სახესა და მეტაფორას თავისი ხანგრძლივი წარსული აქვს. ქართულ ზღაპრებს შორის ცალკე გამოიყოფა ფილოსოფიური შინაარსის ნაწარმოებები.

რეალური ცხოვრების სურათები და მაღალი იდეები ჩვენს თავს ისეთ ზღაპრებშიც კი, რომელნიც ერთი შეხედვით, ძალიან შორს არიან სინამდვილიდან და აშკარა ფანტასტიკურ იერს ატარებენ. სანამუშოდ შეიძლება დავასახელოთ „მზის ქალი“. ამ შესანიშნავ ხალხურ მოთხრობაში, რომელიც უდაოდ წინაფეოდალურ ეპოქაში შეიქმნა, თავმოყრილია ქართველი ხალხის მაღალი მორალური თვისებები და გატარებულია ფართო დიდაქტიკური თვალსაზრისი.

ჩვენი ზღაპრები არაერთხელ გამოცემულა როგორც ქართულ, ისე სხვა ენებზე. გასული საუკუნის ოთხმოციანი წლებიდან ქართული ზღაპრები თარგმნილი და გამოცემული იყო რუსულ, ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ, ჩეხურ, უნგრულ, ბულგარულ, რუმინულ და სხვა ენებზე. მკითხველი ყოველთვის აღფრთოვანებაში მოჰყავდა ჩვენი ზღაპრის მდიდარ ფანტასტიკას, სიუჟეტურ წყობას, ნათელი იდეალის მატარებელ გმირებს, შეუხელებელ ბრძოლას სოციალური ბოროტების დასათრგუნავად, დაუცხრომელ ოპტიმიზმს.

სამი ღა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი მგალობელი, ღმერთი ჩვენი მწყალობელი. ღმერთს დიდება, ჩვენ მშვიდობა, ღმერთი მაღალი, კაცი დაბალი. იყო ერთი ცოლი და ქმარი; ჰყვანდათ სამი ქალი. ძალიან ღარიბად იყვნენ. არაფერი ებადათ, მამული არა ჰქონდათ და დედული. ერთხელ იმ კაცის ცოლი თაროსა სწმენდდა, თაროს წმენდის დროს ძირს სამი პურის მარცვალი გადმოვარდა. წაიღეს ეს მარცვლები, გაჩიჩქნეს მიწა და დათესეს. ყანა მოვიდა, ყანა, რომ ავი თვალით არ შეეხედებოდა, ზღვასავით იწვა. თავთავისაგან მისხებილი და მიწოლილი იყო. ცოლ-ქმარიც ძლივს შესცქეროდნენ, სიხარულით ცას ეწეოდნენ.

აი, დამწიფდა მარცვალიც. შემოვიდა ყანა. ყველანი წავიდნენ მოსამკალად. მომკეს, შეკონეს და დადგეს ექვსფეხიანი უზარმაზარი ძნა. დაანებეს თავი და წამოვიდნენ სახლში. მეორე დღეს მამამ გაგზავნა უფროსი ქალი ძნის სანახავად. მივიდა ქალი, შეხედა ძნას: ერთი უზარმაზარი გველეშაპი შემოჰკვრია, სულ შემოჰწვდენია ამ ექვსფეხიან ძნას და კული პირში უჭერია. ქალს შიშით გული წაუვიდა. მოვიდა მამასთან, უთხრა, რომ ასე არის საქმეო. მამამ ეხლა შუათანა ქალი

გაგზავნა: ჰკითხე, რა უნდა, რისთვის მოვიდაო. ქალი შიშით კინალამ მოკვდა, ვერაფერიც კი ვერ ჰკითხა. მერე უმცროსი ქალი გაგზავნა მამამ. ქალი მივიდა გველეშაპთან და ჰკითხა: რა გინდა, რისთვის მოსულხარ, შეგვეტყობინეო. გველეშაპმა უთხრა: წადი, მამაშენს უთხარი, ერთ-ერთი ქალი მომცეს ცოლადაო.

ქალი წავიდა მამასთან და უთხრა გველეშაპის დანაბარები. მამამ უფროს ქალს უთხრა: გაჰყვები, თუ არა, შვილოვო. — აბა რაო, — უპასუხა უფროსმა ქალმა, აღარაფერს დავუკლებ, მე მაგას ცოლად გავყვეო. შუათანამაც ისა სთქვა. ჭერი უმცროსზე მიდგა. უმცროსმა ქალმა სთქვა, რომ წავეყვებიო. წამოიყვანა ეს ქალი გველეშაპმა და წამოვიდა.

წინ გველეშაპი მისცურავს და უკან ქალი მისდევს. რო გაჰცდნენ იმ სოფელს, გადიძრო გველეშაპმა ტყავი და ისეთი ვაჟიკაცი გამოდგა, რომ უკეთესი აღარ იქნება. ქალს ძალიან გაუხარდა. ქმარმა უთხრა: ჩვენს ქვეყანაში ქაჯურათ ლაპარაკობენ; ჩემმა დედამ რო გითხრას: კოკა გატეხეო, უნდა მიუტანოვო. რო გითხრას: წყალი დააქციე, უნდა მიუტანოვო. რო გითხრას: თონე დაამსხვრიე, შენ უნდა გაახუროვო. გითხრას: სუფრა აალაგე, შენ გაშალე. გითხრას: ჯამები დაამტვრიე, შენ მოიტანეო. ასე დაარუა ცოლი და წავიდნენ.

რო მოვიდნენ ქაჯების ქვეყანაში, დედამთილმა დასაქმა ახალი რძალი: წყალი დააქციეო; რძალმა აიღო და მიუტანა. ყველფერი ისე აასრულა, როგორც ქმარმა დაარჩია. ძალიან უყვარდა ყველას: ეხლა მოსული არის და როგორც იცის ყველაფერი აქაური რიგი და წესიო. ყველას მოსწონდა და შეიყვარეს. ქალი დაორსულდა. მშობიარობის დრო რომ მოახლოვდა, წინაწვევად მამის სახლში, სამშობლოში წაიყვანეს. დებს ძალიან შეშურდათ იმისი ქმარი და იმისი ცხოვრება. მოილოგინა ქალმა, ვაჟი ეყოლა. ქმარიც მოუვიდა. როცა წასვლა დააპირეს, უფროსმა დამ გაყოლა მოინდომა. დამ უთხრა: ნუ წამოხვალ, ჩემი დედამთილი ბოროტია, შენ ის არ მოგასვენებსო. ქალმა არ დაიშალა და გაჰყვა. გზაზედ რომ მიდიან, ცოლის დამ უთხრა სიძეს: ბავშვი დედას უჭირავს ხელში, ბავშვს მე გამოვართმევ, შენ წინ წადი და მოგეწევითო.

ვაჟი წავიდა წინ და დები უკან მიდიან. გზაზედ ერთი

მსხმოიარე ვაშლი შეხვდათ. ძალიან მაღალი იყო და გლუვი, უტოტო. დამ უთხრა უმცროს დას: მოდი, დაო, ჩემი ტანისამოსი ჩაიცვი, მე გიზურგულეებ, აღარ დაგეხევა შენი ტანისამოსი და ადი ამ ვაშლზედ, დაკრიფე, სანამ ჩამოხვალ, ბავშვს მე დავიჭერო. რას იფიქრებდა საბრალო დედა... შეილი დას მისცა. დამ უზურგულა და ქალი ისე ავიდა ვაშლზედ. იმან ვაშლს დაუწყო კრეფა; ქალმა აიყვანა ვაჟი ხელში და გზას გაუდგა. ტირის ბავშვი, ტირის, სულ მუშტის ტოლა ცრემლებს აბნევს, მაგრამ ვინ უგდებს ყურს. ვაშლზედ ზის ქალი და ესმის შვილის ტირილი. ვერ გაჰძლებს და დაუძახებს დასა:

დაო, დაო, ძუძუ ძალო,
ნუ მიტირებ წულსა ყრმასა,
შემომისვი ქანდარასა,
მოგიწოვებ პატარასაო.

სიძე რომ დაინახა, დაუძახა ამ ქალმა: მოიცადე, ადამიანო, რძე გამიშრა და ბავშვი მიტირისო. დაუცადა კაცმაც. იმასაც თავისი ცოლი ჰგონია, რაკი ისე არის მორთული, როგორც იმისი ცოლი. წამოვიდნენ შინ და წამოიყვანეს ვაჟიც. — და რაღა უყავ, რო აღარ არის აქო, — ჰკითხა გველეშაპმა. — მე უთხარი, რომ ჩემს დედამთილს ვერ გაუძლებო და უკან დაბრუნდაო. მივიდნენ სახლში. დედამთილი ეუბნება: რძალო, ლიტრა გატეხეო. ისიც აიღებს, დასცხებს და ჩახჩუხს! ჯამები დაამტვრიეო. ისიც აიღებს, დასცხებს და ამტვრევს. თონე გატეხეო. აილო ცული, დასცხო და ჩახჩუხს! სულ ერთიანათ დაამტვრია ჭურჭელი.

ყველამ ეჭვი შეიტანა: აქ რაღაც ამბავიაო. რაკი რძე არა ჰქონდა, ერთი ძროხა ჰყვანდათ და იმის რძით დაუწყეს ბავშვს ზრდა. როდესც ცოტა მოიზარდა, წაიყვანდა ხოლმე თავის ძროხას მინდორში და თითონაც იქ ედგა და ამოვებდა. დედა ვაშლზე რომ დარჩა, იმდენი იტირა, იმდენი იტირა, რომ ცრემლად და სისხლად ჩამოიშალა მიწაზედ. სადაც იმისი სისხლი და ცრემლი მოხვდა, ისეთი ლერწამი მოვიდა, როგორც ტყე. ათასნაირი ყვავილი და ბალახი გაიშალა.

პატარა ბიჭმა წაიყვანა ძროხა და იმ ვაშლთან მივიდა.

მოპტება ლერწამი და ფრჩხილით გააკეთა სტვირი, დაუკრა და დაუკრა. სტვირი უკრავდა და თან იძახოდა:

სტვირო, სტვირო,
რასა სტირო.
მე დედაშენი ვშავდები,
შენ ჩემი შვილი ბრძანდებიო.

სტვირი სულ ამას იძახდა, ვაჟმაც მიიკრა გულში სტვირი და აღარ იშორებდა გულიდამ. სახლში რომ მოვიდა, მოიტანა, დაუკრა: და სტვირმა ისევ ის სიტყვები დაუკრა. ქალს გულზედ ცეცხლად ეწია. წაართვა სტვირი ბავშვს და დაუმტვრია, მაგრამ ნატენი სტვირი ისევ უკრავდა: სტვირო, სტვირო, რასა სტირო, მე დედაშენი ვშავდები, შენ ჩემი შვილი ბრძანდებიო. ქალმა გაიგონა, კიდევ წაართვა ნამტვრევებიც ბავშვს და თონეში ჩაყარა. ნამტვრევები რო დაიწვენენ, ნაცრისა ქალის სახე გაკეთდა და მიესვენა თონეზედ. ბავშვიც იქვე იჯდა და ჩასტიროდა თავის სტვირსა. ჩაიხედა იმ ქალმაც და დაინახა თონეში ქალის სახე. გაცეცხლდა, გაბრაზდა, ამოაღებინა ნაცარი და ბანზედ დააპნენია.

ბანზედ ერთი მშვენიერი ალვის ხე ამოვიდა. ნახა გველეშაპმა, ძალიან გაუხარდა. აატანინა ლოგინი და დაიდგა იმის ქვეშ. ღამე რო დაეძინებოდა, ჩამოპხრიდა ალვის ხე ტოტებს და ჩაეკონებოდა მძინარე ქმარსა. ქალი კი სიბოროტითა კვდებოდა. შოიავადმყოფა თავი და უთხრა ქმარსა: თუ მაგ ალვის ხეს მოსჭრით, მაგის ვარცლს გააკეთებთ და შიგ იმ ვარცლში მახანებთ, ხომ კარგი, მოვრჩები, თუ არა და მოვკვდებიო. — ჯანაბას შენი თავი, თუ მოკვდებიო, — უპასუხა ქმარმა, — მოკვდი, მორჩი და მომასვენეო.

გველეშაპი სანადიროდ წავიდა. ცოლმა მუშებს დაუძახა და მოაჭრევინა ალვის ხე, გააკეთებინა ვარცლი, მაგრამ არ ებანა კი. რო ავად არ იყო, რას ებანებოდა?! მოვიდა ქმარი, ძალიან ეწყინა და გაჯავრდა, მაგრამ ჯავრობით რაღას უშველიდა. ერთი იმ ალვის ხის ნაფოტი ერთი უშვილო ბებრის ბანზედ დაეცა. იპოვნა ბებერმა, შეიტანა და სახაშეს დააფარა. ბებერი რო სადმე წავიდეს, ის ნაფოტი იქცევა ქალად, დაპვეის, დაარაკრაკებს იქაობას, დაპწმენდავს ჯამ-ჭურჭელს, დაალაგებს, იქცევა ისევ ნაფოტად და დაეფარება ისევ სა-

ზაშეს. მოდის ბებერი, ჰხედავს დაგვილ-დაწმენდილ სახლს, დარეცხილ, დასუფთავებულ ჭურჭელს, უკვირს. მიდის მეზობლებში და ზოგ ვის-ვის ეუბნება მადლობასა, რომ მაგრე უვლით ჩემს სახლსაო, ზოგ ვისა. ბოლოს ყველამ უთხრა, რომ შენს სახლში ფეხიც არ შეგვიდგამს, არც დაგვიგვია და არც დაგვისუფთავებიაო. იქნება ვინ იყოს, უყარაულე და მოატანე სახლშიო. რო გამოხვიდე, კარებს უკან დაიმაღლე და უცქირეო. ბებერმა სწორედ ისე ქნა, როგორც უთხრეს. დაიმაღლა კარებს უკან და დაუწყო ცდა. ნაფოტმა რო იფიქრა, რომ ახლა კი წავიდა ბებერიო, იქცა ქალად და დაუწყო სახლს გვა და წმენდა. მიეპარა ბებერი, წვდა და დაიჭირა. — ვაიმეო! — დაიწივლა ქალმა. — ნუ გეშინიან, შვილო, შენ შვილი და მე დედაო, — უთხრა ბებერმა ქალს. მე ღმერთმა სხვა შვილი არ მომცა და შენ მაინც იყავ ჩემი შვილიო. ქალსაც ძალიან გაუხარდა. იყვნენ ამას იქით ერთად და სცხოვრობდნენ ტკბილად. ერთხელ ქალი შეეხვეწა ბებერს: შენი ჭირიმე, ჩემო დედა, აქ რო ვეშაპია, ის დავიპატოოთ, იმის ცოლიც და შვილიცაო. ბებერმა ნება დართო: რატომა, შვილოვო, ვინც გინდა, მე რა წინააღმდეგი გაგიხდები, დავიპატოოთ, თუ კი ვინმე გესიამოვნებო.

გამართა ქალმა სადილი და მიიპატოე თავისი ქმარი, შვილი და და. სადილზე სადღეგრძელოები რო ჩამოარიგეს და ყველამ მიირთვა, ქალმა აიღო ჭიქა, დაასხა ღვინო და დალოცა: ღმერთმა გაცოცხლოს შენ, ჩემო ქმარო, შენც ჩემო შვილო, და შენც ჩემო დაო! ქმარს აქამდინაც ეცნობოდა ეს ქალი, გულიც შეუფარდა და ეხლა კი დარწმუნდა, რომ იმის ცოლი ეს იყო. ქალმა დაწვრილებით უამბო ყველაფერი. მოაბა ქმარმა ის მოღალატე ქალი ცხენის ძუას და დააჩქლეთინა, თვითონ ისევ თავისი წინანდელი ცოლი შეირთო და, რაც სიტკბო დააკლდათ წინათ, ეხლა შეისრულეს.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქატო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურემი ავიტანე,
წამოვიდა გორებითა,
აქ სიცოცხლით გამოძებით,
საიქიოს ცხონებითა.

ლერწვის ქალი

იყო ერთი ხელმწიფე. მას ჰყავდა ერთი ვაჟი. ერთ მშვენიერ დღეს ხელმწიფის ვაჟი გავიდა ბიჭვებში საცოქაოდ. ამ დროს წყალზე გამოიარა ერთმა ქალმა, კოკა ეჭირა ხელში. ხელმწიფის ბიჭმა ესროლა ქვა და კოკა გაუტეხა. ქალი წავიდა სახლში ტირილით და დედას უთხრა: ხელმწიფის შვილმა კოკა გამიტეხაო. დედამ უთხრა: წაიღე, შვილო, მეორე კოკა, თუ კიდევ გაგიტეხა, ნუ დასწყევლი, რადგან დედისერთაა, მხოლოდ უთხარი: ისეთი ქალის სიყვარული ჩაგივარდეს გულში, რომ ადამიანის ნაშობი არ იყოს-თქო.

ქალმა აიღო კოკა და წავიდა წყაროზე. ხელმწიფის ვაჟმა ის კოკაც გაუტეხა, მაშინ ქალმა უთხრა: შენამც გულში ჩავ-
ვარდნია ისეთი ქალის სიყვარული, ადამიანის ნაშობი არ
იყოსო. ეს რომ გაიგონა ვაჟმა, ადგა მაშინვე და წავიდა სახლ-
ში. გახდა ავად. ბევრი უწამლეს, მაგრამ ვერაფერი უშვე-
ლეს. ერთხელ ბიჭმა ნებართვა სთხოვა თავის მამას, შემჯდ-
არიყო ცხენზე და გაეელო. მამამ ნება დართო. შეჯდა ცხენზე
ხელმწიფის ვაჟი და წავიდა, წავიდა და უკან აღარ დაბრუნე-
ბულა.

დიდი ძებნის შემდეგ ხელმწიფემ შეილი რომ ვერ იპო-
ვა, თავისი სახელმწიფო შავებით შემოსა.

ხელმწიფის ვაჟმა ბევრი იარა, მივიდა ერთ კოშკთან, გა-
რეთ დახვდა ერთი ქალი და უთხრა: დაძმობას, ამაღამ შემინ-
ნახეო. ქალმა უთხრა: მობრძანდი, სტუმარი ღვთისააო. ვაჟი
გადმოვიდა ცხენიდან, დააბინავა ცხენი, შევიდა სახლში და
ნახა ერთი ბებერი კაცი, წვერზე ხავსი ჰქონდა მოკიდებული.
გამარჯობა რო უთხრა, ძლივსლა გააგებინა. ხელმწიფის ვაჟმა
ამ ბებერ კაცს უთხრა: ჩემი საქმე ესეა, ისეთი ქალის სიყვარ-
ული მაქვს გულში ჩავარდნილი, რომელიც ადამიანის ნაშობი
არ უნდა იყოსო. ბებერმა კაცმა უთხრა: ასეთი არფერი გამი-
გია რა, მხოლოდ აქედან რომ წახვალ, ნახავ ერთ კოშკს, იქა
ცხოვრობს ჩემი უფროსი ძმა, თუ ეცოდინება, იმასაო.

გათენდა დილა. შეკაზმა ცხენი, შეჯდა ხელმწიფის ვაჟი
და გაუდგა გზას. კარგა ხნის სიარულის შემდეგ მივიდა იმ
კოშკთან, დაინახა ერთი ქალი და უთხრა: დაძმობას, ამაღამ
შემინახე თუ შეიძლებაო. ქალმა უთხრა: მობრძანდი, სტუმარ-
ი ღვთისააო.

ვაჟი გადმოვიდა ცხენიდან, ცხენი დააბინავა. თვითონ
შევიდა სახლში, დაინახა ერთი ბებერი კაცი, წვერზე ხავს-
მოკიდებული. გამარჯობა რომ უთხრა, ძლივსლა გააგებინა.
შემდეგ კი უამბო თავისი თავგადასავალი. ამ ბებერმა კაცმა
უთხრა: ასეთი არფერი გამიგია, მხოლოდ ჩემს იქით ჩემი უფ-
როსი ძმა ცხოვრობს, თუ ეცოდინება, იმასაო.

გათენდა დილა. წავიდა ბიჭი და გზაში ფიქრობდა: ეს
უმცროსი ძმები ესე დაბერებულები არიან, იმას ხომ სულ
ვერაფერს გავაგებინებო. მივიდა იმ კოშკთან. დაინახა ქალი,

დაუძახა: დედაშვილობას, ამაღამ შემინახევიტო. ქალმა უთხრა: დიდი სიამოვნებით, ჩემ ქმარს ვეტყვი და რას იტყვისო.

ჩამოვიდა ბიჭი ცხენიდან, ელოდებოდა ქალის პასუხს. ქალი სახლში შევიდა, დიდხანს დაიგვიანა, რადგან ქმარს სძინებოდა და ვერ უბედავდა გაღვიძებას. ბოლოს ჩაიცვა ოქროს ქოშები, ატეხა ერთი ბრახაბრუხი და ასე გამოაღვიძა თავისი ქმარი.

ქმარმა უთხრა: რატომ გამაღვიძეო. — ერთი სტუმარი მოგვივიდა, მთხოვა ამაღამ შემინახეთო და ამიტომ გაგაღვიძეო. ქმარმა უთხრა: წადი, დაუძახე, მოვიდესო. დაუძახა ქალმა: მობრძანდი სახლშიო.

ვაჟმა ცხენი დააბინავა, შევიდა სახლში, დაინახა ქალის ქმარი, ძალიან ახალგაზრდა კაცი იყო, დაჭდა და საუბარი გაუბა. თავის თავზე უთხრა: ასეთი და ასეთი ქალის სიყვარული მაქვს ჩავარდნილი გულში და ხომ არსად გაგიგონიათო.

კაცმა უპასუხა: ეგეთი ქალი არ გამიგონია, მხოლოდ ჩვენს საზღვარზე ცხოვრობენ დევები, სამნი ძმანი არიან, ერთი დედა ჰყავთ, ძმები დილით მიდიან სანადიროთ, დედა კი მატყლს ართავს ხოლმეო. დედას პირი იქითკენ აქვს ყოველთვის, საიდანაც მზე არის. შენ იმდენს უნდა ეცადო, უკანიდან მოექცე და უთხრა: დედაშვილობას, წყალი მწყურია და წყალი დამალევინეო, მაშინ არ შეგჭამს და მას ელაპარაკე. თუ ეცოდინება, იმას, თუ არადა, სხვას არავის ეცოდინებო. აწით დაამთავრეს ლაპარაკი. შემდეგ თავის ცოლს უთხრა: პური გვაჭამეო. ცოლმა უპასუხა: რა გვააკეთოო. — სხვენში რომ გოგრა გვაქვს, ის გოგრა მოხარშეო. ჩამოიტანა გოგრა ქალმა. ქმარმა უთხრა: ეს გოგრა ისევ აიტანე და მეორე გოგრა რომ არის, ის ჩამოიტანეო. წავიდა ქალიც და ჩამოიტანა ისევ ის გოგრა.

ქალმა ვახშამს დაუწყო მზადება. ხელმწიფის ვაჟმა უთხრა: კაცო, შენი ორი ძმა ვნახე შენზე უმცროსები, ისინი ისე არიან დაბერებულები, ძლივს ვაგონებდი, რომ ველაპარაკეო. შენ იმათზე უფროსი ყოფილხარ, და ასე ჯეელი ხარო? ამ კაცმა უპასუხა: ჩემს ერთ ძმასა ჰყავს ცოლად ვირის გვერდი, მეორე ძმას — ძაღლის ყბაო. იმ ცოლებმა დააბერეს ისინი,

თორემ ასე ადრე არ დაბერდებოდნენო. ჩემი ცოლი კიდევ ისეთი ადამიანია, რომ ახლა სხვენში ერთი გოგრის მეტი არა გვექონდა, მაგრამ მე რომ ვუთხარი, აიტანა გოგრა უკან და ისევ ჩამოიტანაო. იმათი ცოლები რომ ყოფილიყვნენ, შიგ თავში დაარტყამდნენ და ეტყოდნენ: ერთი გოგრის მეტი როდისა გვაქვსო! რომ დავწვები და დავიძინებ, ვიდრემდის არ გამომეღვიძება, სახლში არ შემოდის, ფეხის ხმაზე არ გავალვიძოო. ეს პირველი შემთხვევა იყო ჩემი გაღვიძებისო. ჩაიხედა სარკეში და დაინახა, რომ ერთი თეთრი თმა უკვე ამოსულიყო, იმ ერთ გაღვიძებაზე. აი, ამიტომ არიან ჩემი ძმები ბებრებიო.

ლაპარაკს როდესაც მორჩინე, ივანშემეს და დაიძინეს. მეორე დილას ადგა ხელმწიფის ვაჟი, შეკაზმა ცხენი და გაუდგა გზას. როგორც ამ კაცმა უთხრა, დევების დედას მიეპარა და მუდარით უთხრა: დედი, დედაშვილობას, წყალი მწყურია და დამალევინეო. დედაბერმა სწრაფად მოიხედა უკან და უთხრა: დედაშვილობა რომ არ გეთქვა, რა კარგი ვახშამი იქნებოდიო. დედაბერმა გამოუტანა წყალი და დაალევიანა. მეორე უთხრა ხელმწიფის ვაჟს: ჩემი შვილების შიშით ქვესკნელს ჭიანჭველას ვერ გაუვლია, ზეცაში ფრინველი ვერ გაფრენილა და შენ აქ რამ მოგიყვანაო. ხელმწიფის ვაჟმა უპასუხა: მე ისეთი სატკივარი მაქვს ატეხილი, რომ გინდა დევების შვილებმა შემკამონ და გინდა ვინც უნდა იყოს, თუ საწადელს ვერ მივალწევო. დედაბერს უამბო თავისი თავგადასავლი. დედაბერმა უთხრა: ასეთი ქალი მე არ გამიგია, ოღონდ მაინც ვეცადოთო.

სალამომ მოაწია. დედაბერმა დამალა ხელმწიფის შვილი. მოუვიდნენ შვილები და უთხრეს დედას: დედი, ადამიანის სუნი მოგვდისო. დედამ უპასუხა: შვილებო, მზით უკან ვინმე გადმოყრიდა ნაგავს ქრისტიანი და მისი სუნი მოვიდოდაო. დედამ დააჯერა თავისი შვილები, შემდეგ გაატყავეს თავიანთი ნანადირევი, მოხარუსეს და ჭამეს.

გათენდა დილა. დევის შვილები წავიდნენ სანადიროდ. ბებერმა დედაკაცმა გამოიყვანა ხელმწიფის ვაჟი, მისცა ერთი დანა და უთხრა: წადი აგერ იმ ტყეში შენი ცხენით, მოსჭერი სამი ხე და მოიტანე აქაო. წავიდა ეს ვაჟი, მოსჭრა სამი

ხე, ისეთები, რომ ძლივს მოიტანეს თვითონ და მისმა ცხენმა. ბებერმა დედაკაცმა მოსწია ხეებს მუხლზე და სამივენი დაამტვრია: როგორებიც მინდოდა, ვერ მომიტანეო. წავიდა თვითონ ტყეში, მოსჭრა სამი ხე, მოიტანა სახლში. მერე ხელმწიფის ვაჟს უთხრა: შეჯექი ცხენზე და მომყევო. დედაბერს სამი ხე მიჰქონდა ხელით, ისე გარბოდა, რომ ვაჟი ცხენით ძლივს მისდევდა. მივიდნენ ზღვის პირას, გადმოვიდა ხელმწიფის ვაჟი ცხენიდან. მისცა ბებერმა ერთი დანა და ქასური¹ ბიჭს და უთხრა: ეს დანა ისე უნდა გალესო, ამ ხეს რომ დავადო, გადასჭრასო. ბიჭმა დაუწყო დანას ლესვა, ბოლოს ხელუბი აუქანკალდა: შეეშინდა ბიჭს, უთუოდ იმისათვის მალესვინებს დანას, რომ მე მომჭრას თავიო. ეს რომ შენიშნა ბებერმა, უთხრა: რატომ გიქანკლებს ხელებიო. ბიჭმა უპასუხა: მეშინია, ვაითუ თავი მომჭრაო. ბებერმა უთხრა: კრათ მინდა რომ თავი მოგჭრა, მაშინვე შეგკამდი, თუ კი მნდომოდა, მაგრამ დედაშვილობამ გიშველაო. ბიჭმა დანა გალესა, ამ ბებერმა ეს სამივე ხე გადაყარა ზღვაში და დაჰკივლა. მთელი წყალი იქით გაქანდა და სამი ლერწმის ხე გამოჩნდა წყალში. ბებერმა უთხრა: გაიქე, ის ხეები მოსჭერ ძირში და მალე გამოიტა, წვიმამ არ მოგისწროსო. შევარდა ბიჭი, საჩქაროდ მოსჭრა ლერწმის ხეები და როდესაც ნაპირში გამოვიდა, ზღვამ ცოტათი დაჭკრა ტალღა. გამოიტანა სამივე ხე ბიჭმა. ბებერმა დედაკაცმა დაუკვერცხა ხეებს თავი და დაიწყო ლოცვა. როდესაც ილოცებოდა, გასკდა ერთი ლერწმის ხე შუაზე და გადმოვარდა ისეთი მშვენიერი ქალი, რომელსაც თვალი აღარ მოშორდებოდა. წამოიყვანეს ქალი ამ ბებრის სახლში. როცა სახლში მოვიდნენ, ბებერმა გამოუცხო ერთი თონე პური, მისცა ერთი ცხენი, ერთი კოკა წყალი და უთხრა: წადით ახლა. სანამღე შინ არ მიხვიდეთ, არ ჩამოხვიდეთ ცხენებიდანაო.

წავიდნენ, მართლაც, ასე იქცეოდნენ. როდესაც სახლს მიუახლოვდნენ, მაშინ ვაჟმა უთხრა: ახლა უკვე მამაჩემის სახელმწიფოში ვართ მოსული და როგორც ჩემს სახლში, ისე ვგრძნობ თავსო. მოდი, ჩამოვიდეთ ცხენებიდან და ცოტა

¹ დანის საღესი.

დავისვენოთო. ქალმა უარი უთხრა: გახსოვს, იმ ბებერმა დედაკაცმა რა გვითხრაო? ბიჭმა მაინც შეაცდინა და ჩამოვიდნენ. ცხენები საძოვარზე გაუშვეს. თვითონ ერთი მდინარის პირას ჩრდილში დასხდნენ. ვაჟს ქალის კალთაში დაეძინა. მოვიდა ერთი შავი არაბის ქალი, მიესალმა ამ ქალს და დაუწყო ლაპარაკი. ამ ქალს შეემა არაბმა უთხრა: მოდი ვიბანოთო. ლერწმის ქალმა უარი უთხრა ბანაობაზე, რადგან მის ქმარს კალთაზე ედო თავი და ისე ეძინა. არაბის ქალმა მაინც შეაცდინა და თავქვეშ უნაგირი დაუდეს ვაჟს. ჩავიდა, ჭერ არაბის ქალმა იბანავა, შემდეგ უთხრა ლერწმის ქალს: ახლა შენ იბანავე და მე გიდარაჯებ, არავინ მოვიდესო. ქალმა გაიხადა ტანისამოსი, ჰკრა არაბის ქალმა ხელი, გადააგდო წყალში და უთხრა: შენამც იქცევი თევზადო.

ლერწმის ქალი იქცა თევზად. არაბის ქალმა ჩაიცვა ლერწმის ქალის ტანისამოსი, გამოაცალა უნაგირი და თავის კალთაში დააძინა. როდესაც გამოეღვიძა ვაჟს, შეხედა ქალსა, ელდა ეცა: ეგ რა მოგვლია, როგორ გაშავებულხარო?! ქალმა უთხრა: გახსოვს, ბებერმა რომ გვითხრა: სანამდის სახლში არ მიხვალ, ცხენებიდან არ გადმოხვიდეთო. შენ რომ გადმომიყვანე ცხენიდან, ალბათ, დიბტომ გავშავდიო.

შეკაზმეს ცხენები, გაუდგნენ გზას და მივიდნენ მამის სახლში. მამას, ერთი მხრით, გაუხარდა, სახელმწიფოს შავები გადააძრო, მაგრამ, მეორეს მხრით, ძალიან ეწყინა, და უთხრა: შვილო, მაგის გულისათვის იკლავდი თავსო? შვილმა უთხრა თავის მამას: ეჰ, მამი, ალბათ ბედი ესა ყოფილა და რას ვიზამდიო. გადაიხადეს ქორწილი.

ეს თევზი წამოვიდა წყალდაწყალ და სადაც ხელმწიფის ნახირი სვამდა წყალს, იქ ამოვიდა. წყალზე რომ მირეკენ საქონელს, თევზი გაიფრთხილებს და საქონელი ფრთხება, უწყლობით იხოცებიან, წყალს ვერა სვამენ. მწყემსებმა მოახსენეს ხელმწიფეს ეს სამწუხარო ამბავი.

იმ წყალზე თევზაობა აკრძალული იყო, მაგრამ ხელმწიფემ მაშინვე ბრძანა, მთელი მებადურები გასულიყვნენ სათევზაოდ. ბევრი თევზი დაიჭირეს მებადურებმა, მაგრამ ის თევზი მაინც ვერ დაიჭირეს. როდესაც წყლიდან ამოდიოდნენ მებადურები, ერთმა კოჭლმა მებადურმა თქვა: მოდი,

ერთხელ კიდევ გადავავლებ ბაღეს, დავიჭერ კარგია, არადა
ჯანი გავარდესო. გადავადო ბაღე და მოჰყვა ეს თევზი. დი-
ჭირა და წამოიყვანა. შავი არაბის ქალმა უთხრა: ეგ თევზი
მოხარშეთ, ჭამეთ, მხოლოდ ფხა, რაც იქნება, ცეცხლში ჩა-
ყარეთო. მართლაც ასე იქცეოდნენ, მოხარშეს თევზი, და-
უწყეს ჭამა, ფხას კიდევ ცეცხლში ყრიდნენ.

ბოლოს ერთი ნაქეიფარი კაცი მოვიდა და უთხრა: თუ
შეიძლება, თევზი მინდა, ცოტა მაჭამეთო. უთხრეს: თევზს
გაჭმევთ, მხოლოდ ფხა რაც შეგხვდეს, ცეცხლში ჩაყარეთო.
მართლაც, ისე იქცეოდა ეს კაცი. ბოლოს გადაავიწყდა და
თევზის ერთი ფხა გადაუვარდა გომურის კარების უკან.

თევზი შეჭამეს, ხალხი წავიდა სახლში, საქონელი დააბინა-
ვეს. დილა რომ გათენდა, ნახეს, ერთი დიდი ხე ამოსულა, სა-
ქონელი კარში ვერ გამოუშვიათ. როდესაც უნდა გამოვიდნენ
კარში, ხე დაიბრიალებს და მთელი საქონელი სულ ერთიმეო-
რეს მიეხლება. შავი არაბის ქალმა უთხრა: ააგეთ ერთი საკირე,
შოჭერით ეგ ხე და როგორც გინდა პატარა ნაფოტი იყოს, სულ
საკირეში ჩაყარეთ და დაწვითო. მართლაც ასე მოიქცნენ: დაუწყ-
ეს ჭრა, შეუკეთეს საკირეს. ბოლოს, ხეს რომ სჭრიდნენ,
მოვიდა ერთი კაცი და უთხრა: დღეს სამკედლოში ცული გა-
ვაკეთებინე და თუ შეიძლება ვცადო ამ ხეზე, გასჭრის თუ
არაო. ხის მჭრელებს კიდევ გაუხარდათ და დაუწყო ხეს
ჭრა. ხის ჭრის დროს მოსკდა ერთი ნაფოტი და წავიდა მალ-
ლა ჰაერში. ეს ხე მოჭრეს და სულ დაწვეს, გარდა ამ ერთი
ნაფოტისა, რომელიც ჰაერში წავიდა.

ეს ნაფოტი ჩამოვარდა დაბლა ერთ სახელმწიფოში, შუა
გზაზე. ერთ მშვენიერ დღეს ხალხი წავიდა ხატში სალოცა-
ვად. მათ შორის ერთი ქვრივი დედაკაცი იყო. ეს ქვრივი
დედაკაცი ხატიდან რომ დაბრუნდა, დაუწყო ფიჩხს შეგრო-
ვება და ნახა ეს ნაფოტი. წამოიღო ნაფოტი სახლში, დასაწ-
ვავად ივერ გაიმეტა და თქვა: ეს გამოდგება ქოთნის საფა-
რებლადო.

დედაბერი რომ წავიდოდა სადმე, ეს ნაფოტი იქცეოდა
ქალად, დავიდა, დაასუფთავებდა სახლს, მოუმზადებდა
კერძს ბებერს და ისევ ნაფოტად იქცეოდა. ამ ბებერმა დედა-
კაცმა უთხრა თავის რძლებს: ვიდრე გავიყრებოდით, ყურს
არ მიგდებდით, ახლა რამ შეგაყვარათ ჩემი თავი. ~~ადეგლდღე~~
2. მ. ჩიქოვანი

მისუფთავებთ და კერძაც მახვედრებთო?! რძლებმა უთხრეს: ჩვენო დედამთილო, ძველი ანდაზა ხომ გაგიგონია, ცეცხლიდან გავიყარენით, განა ძმობიდანაცაო. ჩვენი საქმეც ეგრე იყო. ერთად რომ ვიყავით, ჩხუბი მოგვდიოდა, ახლა კი რალაზე მოგვივა ჩხუბი, თანდათან ერთმანეთი უფრო შეგვიყვარდებო.

ამ ბებერმა დედაკაცმა ბოლოს გადაწყვიტა: მოდი ვუთვალთვალე, რომელი რძალია რომ მისუფთავებს ოთახსაო.

იქვე ოთახთან დაიმალა. იქცა ნაფოტი ქალად, დაგავა სახლი, გადმოყარა ნაგავი გარეთ, თვითონ კარში არ გამოვიდა. ამ დროს ბებერმა დაიჭირა ეს ქალი. ქალს ძალიან შეეშინდა და დაიწვილა: ნუ მომკლავ, შენი ჭირიმე, ქრისტიანი ვარო. ბებერმა ჰკითხა ვინ იყო, საიდან მოვიდა. ამ ქალმა უამბო ყველაფერი, რაც თავს გადახდა და ბოლოს უთხრა, რომ მე ის ნაფოტი ვარ, რომელსაც შენ ქოთნის დასახურავად იყენებო. ბებერმა არ დაიჭერა. მაშინ ეს ქალი იქცა ნაფოტად და ქოთანს დაეფარა. ბებერმა წაიშინა მუხლებში ხელი: რაზე დავლუპე ჩემი თავი და ამისთანა ქალი ნაფოტად რაზე ვაქციეო.

ამ დროს ნაფოტი იქცა ისევ ქალად და დაიწყეს ტკბილად საუბარი. ამ ქალმა ბებერს უთხრა: დღეის შემდეგ ვიცხოვროთ როგორც დედა და შვილიო. მართლაც, ასე ცხოვრობდნენ. ერთხელ ჰკითხა ქალმა: დედი, ოჯახში რა გვყავს ისეთი, რომ ბაზარზე გავყიდოთო? — შვილო, აი, ეს ერთი ქათამიაო. ამ ქალმა უთხრა: წაიყვანე, დედი, ეგ ქათამი, რომ გაჰყიდო, ერთი აბაზის აბრეშუმის ძაფი მიყიდეო.

წავიდა ბებერი ბაზარზე და წაიყვანა ქათამი. გაყიდა ხუთ შაურად. აბაზის ძაფი უყიდა და დარჩა ერთი შაური. ამ ქალმა ძაფისაგან მოქსოვა ერთი ხალიჩა. ერთხელ უთხრა ბებერსა: წაილე, დედი, ეს ხალიჩა გაყიდე ბაზარზე და ორი აბაზის ძაფი წამომიღეო. ბაზარში რომ წაიღო ხალიჩა, შეევაჭრა სამი გენერალი: რას აფასებ ხალიჩასაო? განა თქვენ არ იცით ამის ფასი, რაღა ღირსო? გენერალმა უთხრა: ას თუმანს მოგცემო. ამ დედაკაცს კი ეგონა სასაცილოდ მიგდებსო, ეს ხალიჩა ბევრი, ბევრი ღირდეს ორი მანეთიო, და უთხრა: რა სასაცილოდ მიგდებო?! მეორე გენერალმა უთხრა: ორას თუმანს მოგ-

ცემო. იმასაც უთხრა: სასაცილოდ ნუ მიგდებო, რაცა ღირს ის მომეციო. მესამემ მისცა სამასი თუმანი და გაიქცა: არ შემეშალოს ბებერიო. ბებერი კიდევ აქეთ გამორბის სახლისკენ: ფული არ წამართვანო.

მოვიდა სახლში, მოიტანა ფული და თავის შვილს უთხრა: შვილო, არ ვიცი რამ დააგოცა იმ ხალიჩაზე ხალხი, სამასი თუმანი მომცეს. თუ სამი კაპიკი ეგონა, ხელში მაინც როგორ არ ებევერაო. ამაზე უთხრა თავისმა ქალმა: დედი, შენ არ იცი მაგ ხალიჩის ფასი, ათასი თუმანი რომ დაგეფასებინა, მაინც გაიყიდებოდაო. ასეთი ხალიჩა რამდენიმე მოქსოვა და გაყიდა.

შემდეგ ამ ფულით აიშენეს დიდი სასახლეები. მოქსოვა ერთი ხურჯინი, რომელზედაც ამოქარგა ხელმწიფის ვაჟის დასაპატიყებელი წერილი: თუ გვიკადრებთ, მთელი შენი სახელმწიფოთი მობრძანდი ჩვენთანაო. თავისი სურათიც ჩააკრა ხურჯინში. ქალმა თავის დედობილს უთხრა: ერთ ალაგას უნდა გაგზავნოო. ზოგან მოგიხდება ფეხით სიარული, ზოგან ცხენით. გაისარჩე ჩემი გულისათვის, თხოვნაზე უარს ნუ მეტყვიო. დედობილმა უპასუხა: სადაც უნდა მითხრა, წავალ, შვილო, თუნდაც ვიცოდე, რომ იქიდან ცოცხალი ველარ დაგბრუნდებო. მისცა ეს ხურჯინი ამ დედაკაცს და უთხრა: ეს ხურჯინი უნდა წაიღო ამა და ამ ხელმწიფის ვაჟთან, შენი ხელით უნდა მიუტანო. ვინც არ უნდა გითხრას, რომ მე შევეუტან ხურჯინსაო, არავის არ დაანებოო.

წავიდა ბებერი დედაკაცი. წაიღო ხურჯინი. ქალმა გაატანა ზლომად ფული. იარა ბებერმა, ხან ფეხით, ხან ცხენით და ზოლოს მივიდა სახელმწიფოში, სადაც ის ხელმწიფის შვილი ცხოვრობდა. სახლთან რომ მივიდა, შავი არაბის ქალი დახვდა ქარში, ბებერს უთხრა: სად მიდიხარო? ბებერმა უპასუხა: აილმწიფის შვილის ნახვა მინდა, უნდა გადავცე რამეო. არაბის ქალმა უთხრა: მომეცი, მე შევეუტანო. ბებერმა არ მისცა, თვითონ შეუტანა. მაგრამ ქალმა ისე ჩაართვა კისერში, რომ ერთ წლამდე სულ გაშეშებული კისერი დაჰქონდა. ხურჯინი ადასცა ხელმწიფის ვაჟს. როცა წაიკითხა წერილი, დასწერა ასუხი, რომ ამა და ამ ღროისთვის იყავი მზად და მოვალო.

დედაბერი რომ მივიდა ქალთან, უთხრა: რა ჰქენიო? ბე-

ბერნა უბასუხა: ხერჯინი შევეუტანე, ერთი შავი არაბის ქალი იყო იქ, ისეთი ჩამარტყა კისერში, რომ ახლაც მტკივაო, და აი ეს წერილი გამოგიგზავნა. წაიკითხა ქალმა წერილი. დაწნული ღროსათვის შეუდგა მზადებას, რომ მოაწყოს კარგი ვახშამი, არ შერაცხვეს.

როდესაც მოვიდა დრო, რომ უნდა მისულიყვნენ, ამ ქალმა ჩაიცვა ივაცაცური ტანისამოსი. მოვიდნენ კიდევ მოწვეული სტუმრები და დაიწყეს ქეიფი. ხელმწიფის შვილი და შავი არაბის ქალი დასაძინენ ერთად, დანარჩენი ხალხი, ვისაც სად ეკუთვნოდა. ყველა ისე გაანაწილა. როცა ქეიფი დაიწყო. თვითონ დადგა თამადად, ბოლოს ხალხს გამოუცხადა: მე ცოტა ცუდად გავხდი, ცოტა ხანს ოთახიდან უნდა გავიდე და ჩემს დას გამოგიგზავნით, რომელიც ჩემზე უკეთეს თამადადობას გავიწევთ.

გავიდა მეორე ოთახში, გაიხადა ვაჟური ტანისამოსი, ჩაიცვა ქალის ტანისამოსი, გავიდა ხალხში ისე და დაიწყო სადღეგრძელოების თქმა. როცა ხალხს სმისა და ჭამის თავი აღარა ჰქონდა, მაშინ ამ ქალმა უთხრა: მოდი, ახლა ყველა თავის თავგადასავალს მოვყვებით.

მაშინ სთხოვეს: ჯერ თქვენი თავგადასავალი გვიამბეთო. ქალი დასთანხმდა და გამოაცხადა, ორი კაცი დაეყენებინათ კარებში, რომ კარში არავინ გასულიყო. დაიწყო ქალმა დაწვრილებით თავგადასავალი. როდესაც ახსენა შავი არაბის ქალი, წყალში რომ გადააგდო და თვითონ ხელმწიფის ვაჟთან იჯდა, არაბის ქალი მაშინვე წამოიწია ფეხზე, მაგრამ ხალხი რას გაუშვებდა. ქალმა რომ დაამთავრა თავისი თავგადასავალი, გამოიყვანეს შავი არაბის ქალი, მოაბეს ცხენის კუდზე, გააქციეს ცხენი და სულ დააჩქლეთინეს. ხელმწიფის ვაჟმა უთხრა თავის მამას: აი, ამ ქალის გულისთვის ვიკლავდი თავსაო და რა მექნა, რომ ვერ გავიგე როგორ გამომეცვალაო. დაიწერა იმ ლერწმის ქალზე ჯვარი, ერთი კაი ქორწილი გადაიხადეს და დაიწყეს ტკბილი და საამური ცხოვრება.

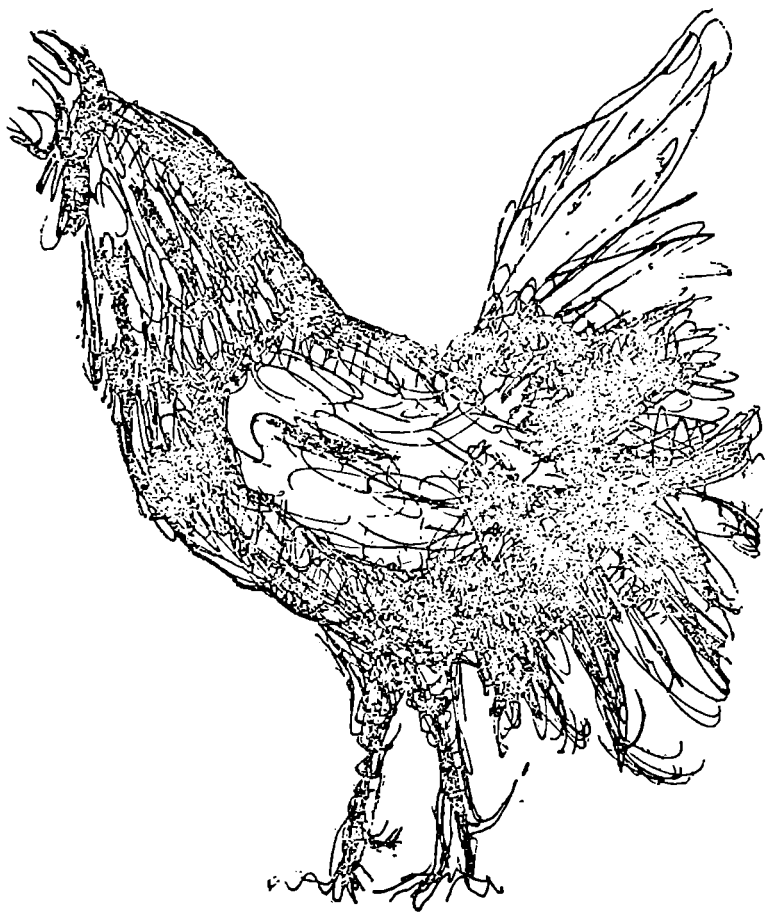
ხელმწიფის ზღაპარი

ერთი ხელმწიფე იყო და ჰყავდა სამი შვილი. როცა მოხუცდა ხელმწიფე და ავადაც გახდა, თავის შვილებს დაუბარა ანდერძად: როდესაც მოკვდეთ, სამნი ხართ და თითო ღამეს საფლავზე მიდარაჯეთო. მალე მოკვდა კიდევ ხელმწიფე და დაასაფლავეს, როგორც წესი იყო. ხელმწიფეს ერთი შვილი ჰყავდა ისეთი, რომელიც არაფერს არ აკეთებდა და ნაცარქექიას ეძახდნენ. ამ ნაცარქექიამ სთქვა: აბა, ძმებო, მამის ანდერძი როგორც იყო, წავიდეთ ვუდარაჯოთო. ძმებმა თავში ჩაარტყეს, მკვდარს რალა დარაჯობა უნდაო. მაშინ ადგა ნაცარქექია და წავიდა სადარაჯოდ. თან წაიღო ბაჩი და წერაქვი. საფლავთან რომ მივიდა, საფლავის თავში ამოჭრა ერთი ორმო, ჩაჯდა შიგ და ზემოდან ფოთლები დაიფარა. იმ ღამეს არავინ არ მოსულა. მეორე ღამესაც ისე დაუდარაჯა, მაგრამ ახლაც არავინ ჩანდა. მესამე ღამეს შუალამისას მოფრინდა ერთი მამალი და დაუწყო საფლავს ქექვა. ამ დროს ამოხტა ნაცარქექია ორმოდან, დაიჭირა მამალი, გაუკრა ფეხები და საფლავს კი მიწა წააყარა.

გათენდა და დაბრუნდა სახლში. მიიტანა წერაქვი და ბაჩი, ჩააბარა თავის ძმებსა და უთხრა: ახლა მშვიდობით იყავით, სამუდამოდ გმორდებითო და გაუდგა თავის გზას.

გზაში ნაცარქექიას შემოხვდა ერთი ვაჭარი და რომ დაინახა მამალი, მაშინვე შეევაჭრა. ნაცარქექიამ მამალი არ მიჰყიდა. ბოლოს უთხრა: თუ გინდა, ერთად ვიაროთ და საღამოზე, როცა დაგვიღამდება, იქ დაგვკლათ და ერთად გვპაოთო. გავიდნენ ერთ სახელმწიფოში და დაღამდა კიდევ. ვაჭარმა უთხრა: შენ წადი ბაზარში, იყიდე რამეები, მე ცოტა ხანს დავიძინებ, როცა მოხვიდე და ქათმის დაკვლა დააპირო, გამაღვიძეო.

წავიდა ნაცარქექია ბაზარში, იყიდა რაც უნდოდა სასმელსაჭმელი და დაბრუნდა უკან. ნახა ვაჭარს ეძინა და შეეცოდა, რომ გამოეღვიძებინა. დაკლა ქათამი. გამოწელა და ნახა — ნაწლავებში რალაც ბრჭყვიალებდა. გამოჭრა ნაწლავი და გადმოვარდა ბეჭედი. ეს ბეჭედი გარეცხა და ჯიბეში ჩაიღო. ნაცარქექიამ მოხარშა ქათამი და გააღვიძა ვაჭარიც.

ვაჭარმა რა წამსვე გაიღვიძა, მაშინვე მამალი მოიკითხა. ნაცარქექიამ უთხრა: დავკალიო. ვაჭარი ძალიან გაწყრა და უთხრა: ნაწლავები სად გადაყარეო? ნაცარქექიამ შეიტყო ნაწლავები რისტვისაც იკითხა და უპასუხა: ზოგი იქით გააქანა კატამ და ზოგი აქითაო და შეჭამაო. ვაჭარი დალონდა, ადგა და შინ წავიდა.

დალაშქდა და დაწვა ნაცარქექია. ამოიღო ბეჭედი და დაუწყო შინჯვა. ბეჭედს ერთ ადგილას რალაც თვალივით შენიშნა. დააჭირა იქ ხელი და ამოიშალა ჯარი და დაუწყო კითხვა: რას გვიბრძანებ, ბატონო, და რას გვიბრძანებო? ნაცარქექიას შეეშინდა და უთხრა: ჩადით, ჩადით ისევ უკანვეო. ჩავიდნენ ბეჭედში ისევ ის ჯარისკაცები. დაწვა და დაიძინა ნაცარქექიამ.

მეორე დილა გათენდა. ნაცარქექიამ გაიგო, რომ აქაურ ხელმწიფეს ჰყავდა ერთი გასათხოვარი ქალი. ნაცარქექიაც იმ დღეს ბებერ დედაკაცთან იდგა და უთხრა დილით: დედი, თუ შეიძლება ხელმწიფის ქალთან უნდა გამეგზავნო მაჭანკლადაო. უთხარი ამა და ამ ხელმწიფის შვილი გთხოვს შვილსაო.

ბებერს ძალიან ეზარებოდა, მაგრამ წავიდა, რას იზამდა. მივიდა ხელმწიფესთან და უთხრა: დიდებულო ხელმწიფე, წუხელ ერთი ხელმწიფის შვილი იყო ჩემთან სტუმრად და იმან გამომგზავნა მაჭანკლად შენს ქალთანაო.

ხელმწიფე ძალიან გაწყრა და უთხრა: რაკი ხელმწიფის შვილი ყოფილა, ურჩევნია ცოტა ხანს ცოცხალმა იაროსო. შე ჩემს ქალს ისეთ ვაჟს მივცემ, რაც არ უნდა დავავალო, უსათუოდ შემისრულოსო. თუ გორ შეასრულა რასაც ვუბრძანებ, თავს მოვკრი იმ ვაჟსო. ჩემი ქალიშვილის ოთახის გაღავანს ადამიანების თავებით ვაკეთებ და სწორედ ერთი თავიდა აკლიაო. ურჩევნია წავიდეს სახლში, თორემ სიკვდილი არ ასცდებაო!

დაბრუნდა ბებერი სახლში და მოუყვა სუყველაფერს, რაც ხელმწიფემ უთხრა. ნაცარქექიამ უბასუხა ბებერს: მიდი და მოახსენე რა სურს დამავალოს, მითხრას და შევასრულებო. ბებერი წავიდა ხელმწიფესთან, მაგრამ მუხლები უკან რჩებოდა. მოვიდა ხელმწიფესთან ბებერი; რაცა სურს დამავალოს, შემომითვალოსო.

ხელმწიფემაც შეუთვალა იმ ვაჟსა: სადაც თვითონა დგას ამჟამად, იმ საცხოვრებლებიდან ჩემს სახლამდე სწორი ხიდი გააკეთოსო, ისე რომ ჩემი სახლი და მისი სახლი ჩანდეს იმ ხიდის თავბოლოსო. ხიდს როცა დაამთავრებს, უნდა ხეხილი ჩაყაროს იქეთ-აქეთო, ისეთი, რომ რიგი მწიფდებოდეს, რიგი

ყვოდეს და რიგიც შემოდრიოდესო. ამ ხეებზე კიდევ იადონი და ბულბული გალობდესო. ყოველივე ეს უნდა შეასრულოს ორი დღის განმავლობაში, თუ არადა, თავს მოვჭრიო.

წამოვიდა ბებერი უკან ტირილით, ეცოდებოდა ხელმწიფის ვაჟი. ბებერი დაბრუნდა უკან და მოუყვა სუყველაფერს ვაჟს, რაც ხელმწიფემ დაავალა.

დაბინდდა. დაწვინენ და დაიძინეს.

შუალამემ რომ მოატანა, ადგა ნაცარქექია ლოგინიდან, გახსნა თავის ბეჭედი და ამოიშალა ჯარი. ეუბნებოდნენ: რას გვიბრძანებ, ბატონო? ნაცარქექიამ გასცა ბრძანება, რომ ხელმწიფის სახლიდან მის სახლამდე გაეკეთებიათ ხიდი, იქით-აქეთ ხეხილი დაერგოთ ისეთი, როგორც ხელმწიფემ შემოუთვალა და ზედ იადონი და ბულბულიც ყოფილიყვნენ. გასცა ბრძანება, რომ გაეკეთებინათ ორ დღეში.

ორი დღის ნაცვლად იმ ჯარს ორი საათი დრო დასჭირდა დავალების შესრულებისათვის. გამოალვიდა ბებერი ნაცარქექიამ და უთხრა: წადი, დედი და უთხარი ხელმწიფეს, შენი სურვილი შესრულებულია-თქო.

ადგა ბებერი, ტანთ ჩაიცვა და გაუდგა ხელმწიფის სასახლისაკენ. წინათ თუ მორცხვად მიდიოდა, ახლა გული მიეცა და ფეხების ბაკიბუკით მიუბრახუნა კარზე. ხელმწიფეს ეძინა: გამოალვიძეს და კარში რომ გამოვიდა და დაინახა, კინალამ ჰკუდიდან შეიშალა.

უთხრა ხელმწიფეს ბებერმა: რაც უბრძანე, შესრულებულია და ახლა ვაჟმა და ქალმა უნდა ნახონ ერთმანეთით. ხელმწიფემ სთხოვა ბებერს — ვაჟი მოეყვანა.

მიიყვანა ბებერმა ვაჟი ხელმწიფესთან. ნაცარქექიამ დაუყენა ხელმწიფეს: შენი ქალი უნამუსოა, უნამუსო, უნამუსო! სამჯერ გაუმეორა.

ხელმწიფეს ძალიან ეწყინა, მაგრამ რას იზამდა. ქორწილი დანიშნეს. დიდი ქორწილი გადაიხადა. ქალ-ვაჟი კარგა ხანს ცხოვრობდნენ ერთად. ვაჟი ბეჭედს ხელიდან არ იშორებდა. ერთხელ ნაცარქექია გაიპატიყეს სხვის ქორწილში ნათლიად. ცოლმა უთხრა: ვაითუ ბეჭედი დაჰკარგო, მოდი და სახლში შეგინახავო. ნაცარქექია შეაცდინა ცოლმა, გამოიძრო ბეჭედი თითიდან და ქალს მისცა.

ნაცარქექია წავიდა ქორწილში. ეს ამბავი გაუგია ვაჭარს და უმოვნია ბლომად ბეჭდები. მოვიდა ამ ხელმწიფის სახლის წინ და იძახის: ბეჭედი ბეჭდებზე გასაცვლელო! ხელმწიფის ქალმა ჩაუტანა ბევრი ბეჭედი. თითო ბეჭედში ვაჭარი აძლედა ათ-თხუთმეტ ბეჭედს: იქნება როგორმე შეეცდინა და ის ბეჭედიც გამოეტანინებია. ბოლოს უთხრა ხელმწიფის ქალს: თუ კიდევ ბეჭედი რამე გაქვთ, ასი ბეჭედი რომ მთხოვოთ, მოგცემთო.

წავიდა და ამ ქალმაც ჩამოუტანა ის ბეჭედიც. დახედა ვაჭარმა და იცნო: ჯადოსანი ბეჭედი ყოფილაო. მაშინვე მისცა ასი ცალი ბეჭედი.

დალამდა. გახსნა ბეჭედი ვაჭარმა, ამოიშალა ჯარი და უთხრეს: რას გვიბრძანებ, ბატონო? ვაჭარმა ჯავრობა და თავში ცემა დაუწყო ჯარისკაცებს: სად იყავით ამდენ ხანსო! ბოლოს გასცა ბრძანება: რაც თქვენ გაგიკეთებიათ, აიღეთ სულ მთლათ, თეთრი ზღვის კუნძულზე დადგითო. ეგ ქალიც თან წამოიყვანეთო. ჯარმა შეასრულა ბრძანება: მთელი შენობა აიღო და დანიშნულ ადგილზე დადგა. ქალიც იქ წაიყვანეს და ვაჭარიც.

დაბრუნდა ნაცარქექია ქორწილიდან, დაინახა — იმ ადგილზე თავის გაკეთებული ალარაფერი ალარა ჩანს რა. ხელმწიფე იჯდა და ტიროდა. მაშინ უთხრა ნაცარქექიამ ხელმწიფეს: მე ვითხარი — შენი ქალი უნამუსოა-თქო და ტყუილი ხომ არ გამოდგაო.

ხელმწიფემ უთხრა: რას იზამ, შვილო, ოღონდ ეს მოითმინე და უკეთეს ქალს გიშოვნო.

ნაცარქექია ძალიან დაღონებული იყო. ბოლოს მეთარეებს გააკეთებინა ერთი თარი, აავსო ერთი ტომარა ნამცხვრით, მოიკიდა ზურგზე და გაუდგა გზას. დღეში თითო ცალ ნამცხვარსა სჭამდა და ერთობოდა თარის დაკვრით.

ბევრი ხნის სიარულის შემდეგ გავიდა ერთ ტრიალ მინდორზე და რასა ხედავს! წინ მიუძღვის ერთი კაცი და როგორც ჯარი სამწყობროში, ისე ჩაუყენებია ძაღლები და მოუდის. ნაცარქექია დაუპირდაპირდა ძაღლებს. ძაღლები გაიფანტნენ. ძაღლების უფროსმა, რომ ნაცარქექია არ დაეგლიჯათ, ჩუმად დაუცაცხანა: ხმა არ ამოიღოთო! მივიდა ნაცარ-

ქექია ძაღლების უფროსთან და ძაღლების უფროსმა უთხრა: ამათი შიშით ახლომახლო კაცს არ გაუვლია და შენ რამ გაგაბედინა აქ გამოვლოა? •

ნაცარქექიამ პასუხი მისცა: მე თავი მაქვს გადადებული სასიკვდილოდ და გინდა ძაღლს შევუქამივარ და გინდა მგელს, სულერთია ჩემთვისაო.

ძაღლების უფროსმა უთხრა: რა გაგჭირვებია ისეთი, რომ მაგას ლაპარაკობო? ნაცარქექია მოუყვა: ასეა, ასეა ჩემი საქმეო და ამ ერთ კვირაში ხომ არაფერი გაგიგია რაო? ძაღლების უფროსმა უპასუხა: სწორედ ერთი კვირა იქნება, შუალამის დრო იქნებოდა. მალლა იცქირებოდნენ ჩემი ძაღლები და სულ წკმუტუნებდნენო.

გამომეშვიდობა ნაცარქექია და წავიდა. ძაღლების უფროსმა მოაბრუნა ის უკან და მისცა ერთი ძაღლი: ეს ძაღლი შენთვის მიჩუქნია, როგორც გინდა ისე მოიხმარეო. მხოლოდ მაგ გზით რომ მიდისა, ვერაღერს ვერ შეხვდებიო. ნაცარქექია მაინც წავიდა და წაიყვანა თან ძაღლი. ბევრი იარა თუ ცოტა, გავიდა ერთ ტრიალ მინდორზე და დაინახა, რომ წინ მიუძღვის კაცი და თან უკან მთელი მინდორი კატებს უკავია. გადაუხტა ძაღლი კატებს და დაიწყეს ჩხუბი. როგორც იყო დააშოშმინეს.

უთხრა კატების უფროსმა: სად მიდისა, აქეთკენ არავინ არ ცხოვრობსო. ნაცარქექიამ უთხრა: ესე, ესეა ჩემი საქმე და იმის საძებნელად მივდივარო. ამ ორ კვირაში ხომ არაფერი არ გაგიგიაო?

კატების ხელმწიფემ აცნობა: სწორედ ორი კვირა იქნება მას აქეთ, შუალამის დრო იქნებოდა, როცა ჩემი კატები ყალყზე იდგნენ და მალლა იცქირებოდნენ. ძალიან შხუილით გადაიარეს, მეც მესმოდა ხმაურიო.

აღგა და გამოემშვიდობა ნაცარქექია და წავიდა. ბოლოს კატების ხელმწიფე მიუბრუნდა და ერთი კატა მისცა. ეს კატა როგორც გინდა ისე მოიხმარე, შენი ნებააო. წავიდნენ სამნი: ნაცარქექია, ძაღლი და კატა.

ძალიან შეუყვარდა ნაცარქექიას ეს ძაღლი და კატა, ხან ერთს კოცნიდა და ხან მეორეს. თარს რომ დაუკრავდა, ორი-

ვენი თამაშობდნენ. წავიდნენ, იარეს, იარეს და გავიდნენ ერთ ტრიელ მინდორზე.

დაინახეს, რომ წინ მოდის ერთი კაცი და უკან სულ წითელი თავგვებით არის სავსე მინდორი. გადაუხტა ძაღლი და კატა თავგვებს და სულ ერთმანეთში არივ-დარია.

თავვთა ხელმწიფემ დაუწყო ნაცარქექიას ჩხუბი, რაზე მიხოცავ ჯარსაო.

ბოლოს დააშოშმინეს ძაღლიც და კატაც და დაიწყეს ლაპარაკი. ნაცარქექიამ მაშინვე ჰკითხა თავვთა ხელმწიფეს: ასეთი ამბავი ხომ ძრადფერი გავიგია ამ სამ კვირაშიო?

თავვთა ხელმწიფემ უპასუხა: სწორედ სამი კვირის წინათ, შუალამის დროს ჩემი თავგვები სულ უკანა ფეხებზე დადგნენ, მალლა იყურებოდნენ და წრუწუნებდნენო. გამოემშვიდობა თავგვების ხელმწიფეს ნაცარქექია. მანაც აჩუქა ერთი თავვი და უთხრა ნაცარქექიას: მანდეთ ტყუილათლა წახვალო. ერთი დღე რომ იარო, ზღვას მიადგები და ვერსად წახვალო. ნაცარქექია მაინც წავიდა. მივიდნენ ზღვის პირას, დასხდნენ და ისადილეს თავგვმა, ძაღლმა, კატამ და ნაცარქექიამ.

ცოტა ხანს დაუკრა თარი, ათამაშა თავვი, ძაღლი და კატა და შემდეგ მწარედ ამოიოხრა. თუმცა კატამ, ძაღლმა და თავგმა ლაპარაკი არ იცოდნენ, მაგრამ იცოდნენ, თუ რა მდგომარეობაში იყო ნაცარქექია. როგორც კი შებინდდა, ადგნენ სამივენი, დაიწყეს ზღვისაკენ ცქერა და კუნძულების დათვალიერება.

კატა უფრო კარგა ხედავდა ღამე და ერთ კუნძულზე რაღაც შენიშნა. უთხრა მაშინვე ძაღლსა და თავგს: ამა და ამ კუნძულზე რაღაც შეენიშნე და უნდა წავიდეთო. მივიდა კატა და ნაცარქექია წამოაყენა ფეხზე, დაუქირა ხელი ვაჟს და უჩვენა იჭითკენ, საითაც უნდა წასულიყვნენ და მერე თავად უჩვენა კატამ — შენ აქ დარჩი და ჩვენ წავალთო.

თავვი შემოაჯდა ძაღლს კისერზე და ეცნენ კიდევ ზღვას. გავიდნენ ერთ კუნძულზე. მოილაპარაკეს ჯერ, თუ როგორ მოქცეულიყვნენ.

ძაღლმა უთხრა კატას: მოდი, შენ წადი, შემოუარე იმ კოშკს გარშემო. კატა ყველასათვის საყვარელია; ისინი იტყ-

ვიან: შეიძლება გემიდან გადმოუვარდა ვინმეს და გაგიღებენ კარებსო.

წავიდა კატა. მართლაც, ისე მოიქცა: შემოუარა კოშკს ირგვლივ და დაიწყო კნავილი. გამოიხედა კარში კაცმა და უთხრა თავის ცოლს: კატაა და შემოუშვით სახლშიო. გაუღეს კატას კარები, შევიდა სახლში. შესვლისთანავე კატამ დაურბინა ყველა თაროს, მერე კამოდის უჯრებში ჩასუნა. ისინი იძახოდნენ: ალბათ, თავვია და იმისი სუნი საიდანმე მოსდისო და იმას ეძებსო. მაგრამ იმათ არ იცოდნენ, რომ კატა ბეჭედს ათვალეირებდა — სად ექნებათ შენახულიო.

დალამდა. დაწვნი და შენიშნა კატამ, რომ კაცს ყელზე რაღაც ეკიდა და იმაში შიგ რაღაცა ჰქონდა ჩადებული. უყურა კატამ და ლოგინში როდესაც დაწვნი, კაცმა ყელზე რომ რაღაც ქონდა, ის მოიხსნა და ცხვირის ნესტოში შეიღო. კატამ მაშინ დაინახა, რომ ეს ბეჭედი იყო.

დაიძინეს თუ არა, კატა გამოიქცა ძალღთან და თავგთან, მივიდა და უამბო ყველაფერი, რაც ნახა.

მოითათბირეს და გადაწყვიტეს, რომ თავვი და კატა უნდა წასულიყვნენ.

თავგმა უთხრა კატას: მე კარში ვიქნები, შენ რომ სახლში შეგიშვებენ, როდესაც პურს სჭამენ, ათვალეირე ან ჭურჭელს სად დააწყობენ, ან მდოგვს სად შეინახავენ, ან პილპილი თუ ექნებათ, იმას სადღა შეინახავენ. ესენა ნახე კარგად და როდესაც დაწვებიან, მაშინვე შემატყობინე და შემოვალ შეგნითო.

კატა შევიდა, ქალმა და კაცმა ჰამეს პური, მოემზადნენ დასაწოლად. ჭურჭელი გაშალეს. კატა ათვალეირებდა, თუ სად რას დადგამდნენ.

როდესაც დაწვნი და დაიძინეს, კატამ შეატყობინა თავგს ყოველივე და შეიყვანა ოთახში. აჩვენს ჯერ, სადაც იდგა მდოგვი. მივიდა თავვი და ამოუსვა კუდი შიგ, შემდეგ პილპილთან მიიყვანა, მდოგვში ამოვლებული კუდი ახლა პილპილში ჩადო და უთხრა კატას: ცხვირის რომელ ნესტოში აქვს ბეჭედიო? კატამ უთხრა: მარჯვენაშიო. მივიდა თავვი და მარცხენა ცხვირის ნესტოში შეუყო მდოგვსა და პილპილში ამოვლებული კუდი. კაცმა ისე მაგრა დააცემინა, რომ

ბეჭედი გამოვარდა. დასტაცა ფისომ პირი და გამოიქცნენ ორივე ძაღლისაკენ. მიიტანეს ძაღლთან. ფისომ უთხრა ძაღლს: ბეჭედი მე მქონდეს, თორემ შენ დაინახავ თუ არა ზღვაში რაიმეს, დაყეფავ და პირიდან გამოგივარდებო.

ძაღლმა მაინც თავისი არ დაიშალა, გამოართვა ბეჭედი, შემოახტა თავი კისერზე და გაუდგნენ გზას. ზღვა რომ გაიარეს, აღარ ექნებოდათ ათი მეტრი გამოსასვლელი, ძაღლს წინ შეეფეთა წითელი თევზი. ძაღლმა დაჰყეფა და ბეჭედი პირიდან გამოუვარდა. ბეჭედი მაშინვე თევზმა ჩაყლაპა. ეს დაინახა მარტო კატამ. გამოვიდნენ დაღონებულები და მივიდნენ პატრონთან.

კატა ადგა და დაჰყვა ზღვის პირზე. ქვემოთ რომ ჩავიდნენ ცოტა, იქ ნახეს მებაღურები თევზებს იჭერდნენ. მებაღურებს ძალიან გაუხარდათ ძაღლისა და კატის დანახვა და ეალერსებოდნენ. კატა სულ წითელ თევზს ათვალერებდა. რამდენი თევზიც დაიჭირეს, იმდენი გამოწეულეს და გადაუყარეს ძაღლსა და კატას. კატა ყურს არ უგდებს იმ ნაწლავებს, მაგრამ ბოლოს წითელი თევზი გაეზა ბადეში. გაჭრეს თევზი და ნაწლავები გამოყარეს თუ არა, მაშინვე ეცა ნაწლავებს, იპოვა ბეჭედი და გაიქცა პატრონისკენ გახარებული.

როცა მიუტანეს ბეჭედი ნაცარქექიას, მის სიხარულს საზღვარი არ ქონდა და ჰკოცნიდა ხან ძაღლს, ხან კატას და ხან თავსა.

წამოვიდნენ სახლისაკენ. მოვიდნენ ჯერ თავგთა სახელმწიფოში. ნაცარქექიამ ჩააბარა თავისი თავი მეფეს და მადლობა გადაუხადა. შემდეგ კატათა სახელმწიფოში ჩააბარა კატაც იმათ მეფეს. წამოვიდა ახლა ძაღლთა სახელმწიფოში და ძაღლიც დაუბრუნა პატრონს. გადაუხადა მადლობა და მოვიდა თავის სიმამრთან.

რაკი შუალამემ მოატანა, ამოიღო ბეჭედი ნაცარქექიამ, გახსნა და ამოუშვა ჯარი. ჯარმა უთხრა: რას გვიბრძანებ, ბატონო?

ნაცარქექიამ გასცა ბრძანება: რაც აქ იყო გაკეთებული და წაიღეთ, ერთ საათში აქვე დადგიეთ. ის ვაჭარიც აქ მოიყვანეთ და ჩემი ცოლიცაო! წავიდნენ და მართლაც ასე მოიქცნენ. ერთ საათში სუყველაფერი თავის წესზე დააყენეს.

გათენდა დილა. გამოაღვიძა თავისი სიმაპრი ნაცარქექიამ და უთხრა: წამოდი შენი ქალი გაჩვენო, ვისთანაც არისო. მოიყვანა და დაანახა, რომ ვაჭართან იწვა.

ხელმწიფემ უბრძანა თავის მეჯინბეებს, გამოეყვანათ ორი ცხენი, მოებათ ის ქალი და ვაჭარი ცხენის კულებზე და დაეგლეჯინებინათ. მეჯინბეებმა ბრძანება შეასრულეს.

ნაცარქექიამ და ხელმწიფემ იწყეს ბედნიერი ცხოვრება.

ცხვრის შვილი

ერთ მეცხვარეს თურმე ცხვარი მიუდიოდა შინ. ერთი ჯანდაგი ცხვარი დარჩა გზაზე; არც მეცხვარემ უგდო ყური და დაანება თავი. იმ ცხვარმა ერთი ნატყლაპი იპოვა და ის შეჭამა. იმისგან გაინერბა. მოუხტნენ მგლები: უნდა შეგქამოთო. ცხვარი შეეხვეწა: ახლა ხომ მხედავთ, ლუბი ვარ, ან თქვენ რა გემოს ჩამატანთო, დამაცალეთ, გავსუქდები და მაშინ თქვენ ხელთა ვარო, სამღირველოც ვიქნები და გემრიელიცაო. მგლებმაც უსმინეს ვედრება და არ შეჭამეს.

ცხვარს გაუჩნდა ვაჟი, იმის სახელი — „ცხვრის შვილი“. ის ვაჟი თურმე დღეში თითო მათრახის ტარს იზრდებოდა. ათის დღისა რომ გახდა, მჭედელს მშვილდ-ისარი გააკეთებინა. როდესაც გაიგო, რომ ის მგლები ახლა კი მოვლენო, იმათ მოსასვლელ კარებში ცხრა ისარი შეინახა. მგლები მართლაც ცხრანი მოვიდნენ. ესროლა თითო და სათითაოდ დახოცა. მეორე დედას ერთ-ერთ კლდეში გაუკეთა ბინა და მუდამ იქ უზიდავდა წყალსა და ბალახსა. ბოლოს თქვა ცხვრის შვილმა: ერთი ისეთი კაცი უნდა ვიშოვო, რომ ძმად გამომადგესო, ჩემისთანა იყოს და მტრის წონა ჰქონდესო. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, შეხვდა ერთს კაცს; ერთმანეთს გამარჯობა უთხრეს. მეორე ჰკითხა: — შენ ვინა ხარო? — მე ის კაცი ვარო, ემ გორას მოვგლეჯო და იმ გორას მივარტყამო, — უპასუხა იმან. — მეც ეგეთი კაცი მინდაო, დავძმობილდეთო! — აგრო!

დაძმობილდნენ. ბევრი იარეს თუ ცოტა, შეხვდნენ ერთ კაცსა. — შენ რა კაცი ხარო? — ჰკითხეს. — მე ის კაცი ვა-

რო, — უპასუხა იმან, — ამ წიფლიანს ავივლი — ავამტკრე-
ვო, ჩამოვივლი — ჩამოვამტკრევო. — კარგიო, ჩვენც ეგეთი
გვინდოდა, დავძმობილდეთო! — ძალიან კარგიო!

დაძმობილდნენ. წავიდნენ ერთ მაღალს მთაზე გავიდნენ,
ჩახედეს და ნახეს, რომ ქვევით ერთი ჭყანტიანია, და იმ
ჭყანტიანს იქით, კარგა შორს, დევების სახლია.

ძმობილებმა თქვეს: აბა, რომელიც იმ დევების სახლს
დავკრავთ, ის ვიქნებით კარგი ბიჭიო.

გაჰკრა გორთა მგლეჯელმა და ჭყანტიანს აქეთ დაეცა ისა-
რი, სახლამდე ვერ უწია.

გაჰკრა წიფლიანის მტკრეველმა და ჭყანტიანში ჩაარჭო
ისარი, ცოტათი აჯობა გორიდრეკიას. დევების სახლთან ვერც
იმან უწია.

ახლა ცხვრის შვილმა გაჰკრა. ისარი დევების სახლის ბან-
ზე მივიდა, შიგ თავში მიიჭედა, წვერი სახლში ჩააჩინა. დე-
ვებმა თქვეს:

— ჩამ დააგრიალა ეს ბანი, რომ კინალამ დაიქცაო, გა-
ვიდეთ, ვნახოთ რა არისო? გამოვიდნენ, ნახეს, ისარი არის
დაცემული. აჰხედეს მაღლა მთაზე და ნახეს, რომ კაცები გად-
მომდგარან და მშვილდისარი უჭირავთ ხელში. სთქვეს: აბა,
ვცადოთ, ამოვადროთ ისარიო! ეზიდნენ, ეზიდნენ და, რაკი
ვერ ამოადრეს, გაიქცნენ და გადიყარნენ ცხრა მთას იქით.
იმათ კი დაჰკივლეს და დაუტიეს.

დევებს ერთი ბებერი ჰყავდათ, ის ველარ გაიქცა, მაღლა
თავზე შესვეს და დაანებეს თავი. მოვიდნენ ძმობილებიც-
ცხვრის შვილმა ნეკურა თითით ამოადრო ისარი და შეინახა.
მერე ჩაიარეს და სახლი ძალიან მოეწონათ. აქ დავდგეთო,
თქვეს. მეორე დღეს გორთა მდრეკელს უთხრეს:

— ჩვენ სანადიროდ წავალთ, ეს ხორცი კი არისო, და
სადილი მოგვიმზადეო. — ესენი წავიდნენ. იმან ყველაფერი
გააკეთა. ბებერმა დაუძახა: აქ ამომაწოდე რაც რამ გააკეთე,
თორემ ჩამოვხტები და შენც შეგჭამ და მაგასაცაო. ააწოდა
გორთა მდრეკელმა. მოვიდნენ ესენი და, რომ არაფერი დახვ-
დათ, ჰკითხეს:

— ყველაფერი იყო და რატომ არ მოამზადეო?

— დამძინებოდა და ველარ მოვასწარიო.

მერე წიფლების მტვრეველი დარჩა. ბებერმა იმასაც ისე უყო.

მესამე დღეს ახლა ცხვრის შვილმა უთხრა:

— წადით თქვენ, და, აბა, ახლა მე დამეძინოს აქაო. — გააკეთა იმანაც და დადგა. ბებერმა იმასაც დაუძახა: ამომ-წოდე რაც მანდ გააკეთე, თორემ ჩამოვხტები და შენც და მაგათაც ერთად შეგვამთო. შეიხედა ცხვრის შვილმა მალლა და დაინახა, რომ თავხეზე დევების დედა ზის და დაუტყვრეცა თვალები. მაშინვე ესროლა ისარი და თავხეს ზედ მიაკრა.

დადგნენ იქ სამივე, მოიყვანეს ცხვარი და დაიწყეს ცხოვრება.

ზავ-თეიმურაზი, მზა-თეიმურაზი და მთვარი-თეიმურაზი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი ცოლ-ქმარი, რომლებსაც ერთი შავი ცხენის მეტი არა გააჩნდათ რა. ეს ცხენი იყო მათი საზრდო და იმედი. წავი-დოდა დილით ცხენი ტყეში, დამაკდებოდა იქ, მოვიდოდა სა-ღამოზე, მოიგებდა კვიცს, დაკლავდნენ ცოლ-ქმარი კვიცს და შეჭამდნენ. ასე გადიოდა დღეები და წლები. ბოლოს მოსწ-ყინდათ კვიცის ჭამა და სთქვეს: როცა ცხენი მოვა და მოი-გებს კვიცს, თვით ცხენი დავკლათ, შეგვამთო და მერე ისე ვიცხოვროთ, როგორც ღმერთი გვიჩვენებსო.

ცოლ-ქმარს ჰყავდა ერთი გულთმისანი ფინია. შეებრაღა ფინიას ცხენი, შეეგება გზაში და ყველაფერი შეატყობინა. ცხენმა უპასუხა, თუ ასე გებრალეები, აბა მიშველე, მე ფხნებს თოკით შემიკრავენ, შენ წადი წინ, ეს თოკი დაკეფსე და რო-ცა გამიჭირდება, ადვილად გავწყვეტავ, ავდგები და წიხლებით დავხოცავ ყველასო. ფინიამაც და ცხენმაც ყველაფერი ასე შეასრულეს. ცხენი გადაჩა, წაიყვანა კვიცი, წავიდა შავ ტყეში და დაიწყო იქ ძველებური ცხოვრება: დილით წავი-დოდა, დამაკდებოდა, საღამოს კი კვიცს მოიგებდა. როცა დი-დი ჯოგი გაუხდა ცხენებისა, დედა-ცხენმა სთქვა, ასეთი ყოფ-ნა რა ყოფნაა, სულ კვიცების შობა მომწყინდა. ღმერთო,

როგორც გამაჩინე, ისე დამაჩინე და ერთი ადამიანის შვილიც ჩამისახე მუცელში, რომ ამ ცხენებს მოუაროსო. შეუსრულა ღმერთმა ნატვრა და ეყოლა ისეთი ვაჟი, რომ სხვა რომ წლობით იზრდებოდა, ის დღით იზრდებოდა. დავაჟკაცდა შვილი და მოინდომა ქვეყნის გაცნობა. მივიდა დედა-ცხენთან და სთხოვა:

— დედა, გამიშვი, წავალ, გავიგებ ქვეყანაზე რა ხდებაო. ბევრი უშალა დედამ, მაგრამ არ დაიშალა. ბოლოს დედამ უთხრა:

— შვილო, რაკი აგრეა, აი ჯოგი, აირჩიე, რომელი კვიციც გინდა, შეჯექი და წადიო.

აარჩია ვაჟმა ერთი კვიცი და შეჯდა. დაიწყო კვენესა და გმინვა კვიცმა: ეს რა უსამართლობაა, უმცროსი ძმა უფროს ძმას ზურგზე აჯდებაო. ვაჟმა რა იცოდა, რას ნიშნავდა კვიცის სიტყვები. მივიდა დედასთან და ჰკითხა: დედა, რას ამბობს ეს კვიციო? დედამ უთხრა: შვილო, ეგ გაუშვი და სხვაზე შეჯექიო. მეორე კვიცმაც ისე თქვა და იწყო გმინვა-ვაჟმა ისევ დედას ჰკითხა: ეს კვიცი რატომ ამბობს ამ საყვედურსო? დედამ არ გაუმხილა საიდუმლო და დაარიგა: სხვაზე შეჯექი და როცა დაიწყოს, ლაგამი ჩაჰკარ მაგრა პირში და ხმას აღარ გაიღებსო. ვაჟიც ასე მოიქცა და წავიდა.

მიდის გზაზე ვაჟი, მიდის და თანაც ფიქრობს: მივდივარ, მაგრამ რომ ვინმე შემხვდეს და მკითხოს: ვინა ხარ, რა გქვია, ან ვისი შვილი ხარ, რაღა ვუთხრაო. მობრუნდა ისევ დედასთან და ჰკითხა: დედა, მითხარი რა მქვია, ვისი შვილი ვარ, მამაჩემის სახელი რა არისო? დედამ არც ახლა უთხრა ყველაფერი, მხოლოდ დაარიგა: წადი, შვილო, და თუ ვინმემ გკითხოს, მიუგე, რომ შენ ხარ შავ-თეიმურაზი, შავი ცხენის შვილი და ტყეში შობილი.

წავიდა ვაჟი, მიდის და მიდის. იარა, იარა, ცოტა იარა თუ ბევრი იარა, ბოლოს შემოხვდა ერთი ჭაბუკი, რომელსაც მზე-თეიმურაზი ერქვა. შეუტია შავ-თეიმურაზს და შეჰყვირა:

— ვინ ხარ და როგორ გაბედე ამ ჩემს სამფლობელოში შემოსვლა, აქ ჩემი შიშით ჭიანჭველასაც ვერ გაუვლია! — შავმა თეიმურაზმა შეუტია:

— ვინა ვარ და მე გახლავარ შავ-თეიმურაზი, შავი ცხენის შვილი, შავმთაში გაზრდილიო. შეშინდა მზე-თეიმურაზი და ძმობა სთხოვა. შეჰფიცეს ერთმანეთს ძმობა და წავიდნენ ერთად.

იარეს, იარეს, ბევრი იარეს თუ ცოტა, შეხვდნენ ერთ ჭაბუკს. ჭაბუკმა შეუტია მათ:

— ვინ ხართ, აქ რომ გაგიბედიათ მოსვლა? აქ ჩემი შიშით ჭიანჭველასაც ფეხი ვერ დაუდგამს მიწაზე, მე ვარ მთვარე-თეიმურაზიო. შავ-თეიმურაზი არც აქ შეშინდა, შეუტია მთვარე-თეიმურაზს და უთხრა:

— მე გახლავარ შავ-თეიმურაზი, შავი ცხენის შვილი და შავმთაში გაზრდილი. შეშინდა მთვარე-თეიმურაზი და ძმობა სთხოვა. დამძობილდნენ და გასწიეს ერთად.

იარეს, იარეს ძმობილებმა და მივიდნენ ერთ სახელმწიფოში. როცა შემოალამდათ, ერთ დედაბრის ქოხს მიადგნენ და ღამის გასათევი ბინა სთხოვეს. დედაბერმა გაუღო კარები და, როცა დაისვენეს, ჰკითხა:

— შვილებო, ვინა ხართ, ან რაზე მოსულხართო? — სტუმრებმა უთხრეს:

— ჩვენ ესა და ეს ვართ, საცოლეებს დავეძებთ, ერთი კაცი შვილები უნდა იყვნენ და მზეთუნახავები, სხვას ვერ შევირთავთო. თუ იცი ისეთი კაცი, რომ სამი მზეთუნახავი ქალი ჰყავდეს, დედაშვილობას, გვასწავლო. — დედაბერმა უთხრა:

— შვილებო, ასეთი კაცი როგორ არ ვიცი, მაგრამ მისი ქალები, აი, იქ რომ გზაჯვარედინი მოჩანს, მარჯვნივ ერთ ხაროში ჰყავს სამი ქალი დევს ჩამწყვდეული და იქ რომ მიხვიდეთ, ვერც ერთი ცოცხალი ვერ დაბრუნდებითო. ხაროდან ისეთი ღიჯი ამოდის, რომ ვინც მიეკარება, იწვისო.

ვაჟებმა სთქვეს: ჩვენი საქმე ეს ყოფილა, რაც მოგვივა მოგვივა, წავიდეთ და ბედი ვცადოთო. რადგან აღარ იწვლიდნენ, დედაბერმა ურჩია: — შვილებო, თოკი მოიბით და თითო-თითო ჩადით ქვესკნელში, ერთმა თუ ვერ გაუძლოთ სიცხეს, მეორემ სცდეთ, ან მესამემო.

წავიდნენ ვაჟები, მიადგნენ ქვესკნელის პირს და ნახეს, რომ აღმური ამოდის ქვესკნელიდან. მოიბა მზე-თეიმურაზმა თოკი და ჩაუშვეს ხაროში. შუაზე რომ მიატანა, იყვირა: დავიწვი, დავიწვი, ძმებო, ზევით ამწიეთო. ძმებმა ამოიყვანეს. შემდეგ მთვარე-თეიმურაზმა მოიბა თოკი, მაგრამ იმასაც ისე დაემართა. ბოლოს მიდგა ჯერი შავ-თეიმურაზზე. მოიბა თოკი და სთხოვა ძმობილებს; — ჩამიშვით, მაგრამ თუ ვიყვირო, სულ ძირსა და ძირს ჩამიშვით, ზევით არ ამომიყვანოთო. ჩავიდა თუ არა შუამდის, იყვირა: — დავიწვი, მიშველეთ, ზევით ამოიყვანეთო, — მაგრამ რას გაუგონებდნენ! სულ ქვევით და ქვევით ჩაუშვეს.

შავ-თეიმურაზი ჩავიდა ქვესკნელში. იარა, იარა და დაღა-

შეებისას მიადგა ერთ დედაბრის ქოხს და შეეხვეწა: — დედა-
შვილობას, მზეთუნახავ ქალებს ვერ მიმასწავლიო? დედაბერმა
მიუგო: — სწავლით კი გასწავლი, შვილო, მაგრამ ქალები
დევებსა ჰყავს ცოლებად. უფროსი თორმეტთავიანს, საშუა-
ლო ცხრათავიანს და უმცროსი ორვათავიანს; რომ მიხვიდე,
წაგახდენენ, შეგკამენო. ვაჟმა არ დაიშალა და გასწია დევე-
ბისაკენ.

იარა, იარა და მიადგა თორმეტთავიანი დევის სასახლეს.
ჰკრა დაკეტილ კარებს წიხლი, შეღეწა და შევიდა. ქალი შინ
იყო, დევი კი სანადიროდ იყო წასული. შავ-თეიმურაზი ისე
მოეწონა ქალს, ისე რომ, თვალები ზედ დარჩა, თანაც შეებ-
რალა და უთხრა: — რა ლამაზი ყმაწვილი ხარ, ბრალი არაა,
შენ რომ ახლა დევი შეგკამსო? ვაჟმა მიუგო: — ჩემი ჯავრი
ნუ გაქვს, მე ვიცი და დევმა, შენ საჭმელი გექნება და ის
მომიტანეო. ქალმა მიუგო: — აბა, რა უნდა მქონდეს, რომ
გაქამო, მარტო თორმეტი თონე პურია გამომცხვარი, თორ-
მეტი ბულა კამეჩი მოხარშული და ეს იმასაც არ ეყოფაო. —
ვაჟმა მოატანიხა სუყველაფერი და ხელად გაათავა.

ამ დროს მოვიდა დევიც, გადმოხტა რაშიდან. შავ-თეი-
მურაზი ზის ოქროს ტახტზე, უკრავს ოქროს ჩონგურს და
ათამაშებს ოქროს კრავს. რაშმა იკრა ადამიანის სუნი და შეფ-
რთხა. დევმა შეუტია: — შე ოხერო, რა გაფრთხობს, შავ-
თეიმურაზი ხომ არ მოსულაო?! — შიგნიდან შავ-თეიმურაზ-
მა დაუძახა: აქ გახლავარ და მობრძანდიო! შევარდა დევი და
ეცნენ ერთმანეთს. გეგონებოდათ ორი მთა ეცა ერთმანეთსაო.
სქლია შავ-თეიმურაზმა, დასცა ძირს დევი და გააგდებინა
თორმეტივე თავი. შემდეგ ამოიღო ოქროს ბეჭედი და დანიშნა
ქალი. ქალს მოსწონდა ვაჟი და გაუხარდა, მაგრამ შავ-თეი-
მურაზმა უთხრა: შენ ჩემი უფროსი ძმის ცოლად გნიშნავო.
ქალი დაღონდა, მაგრამ რალას იზამდა.

მეორე დილას წაიყვანა ქალი და მიადგა ცხრათავიანი დე-
ვის სასახლეს. იქაც შეამტვრია კარები, შეჭამა ცხრა თონე
პური და ცხრა ბულა კამეჩი. შეება დევის, მოსჭრა ცხრავე
თავი, დანიშნა ქალი საშუალო ძმისთვის და წავიდა მესამე
დევეთან, მოკლა ისიც და წაიყვანა უმცროსი ქალი თავისთ-
ვის. ქვესკნელის კარს რომ მიადგა ზევით ამოსასვლელად,

ჯერ უფროსი ქალი მოაბა თოკს და აუშვა, მერე საშუალო-როცა ჯერი მის ცოლზე მიდგა, მან უთხრა:

— ჯერ შენ ადი, მერე მე ამოვალ, თუ არა, ძმები გიდალატებენ, შენ ქვესკნელში ჩაგტოვებენო.

ვაჟმა არ დაიჯერა, ჯერ ცოლი აუშვა, მერე თვითონ მოეჭიდა თოკს, მაგრამ შუაზე რომ ავიდა, ძმებმა გადაჭრეს თოკი და ისევ ქვესკნელში მოადინა ბრაგვანი შავ-თეიმურაზმა. ქალმა ჩასძახა: — აკი გეუბნებოდი, რატომ არ დამიჯერეო. მერე ასწავლა: ნუ გეშინია, მანდ ბაღში სამი თხაა: წითელი, შავი და თეთრი. თეთრს თუ დაიჭერ და შეჯდები, მალა ამოგადდებს, წითელი აქეთ-იქით მიგახეთქებს და შავზე თუ შეჯდები მეორე ქვესკნელში ჩაგადდებო.

ირბინა, ირბინა ვაჟმა, მაგრამ ვერ დაიჭირა ვერც თეთრი და ვერც წითელი თხა. მხოლოდ შავი დაიჭირა და სთქვა: რა ვუყო, რაც იქნება, იქნება, ამაზე შევჯდებიო. შეჯდა და იმწამსვე ქვედა ქვესკნელში მოადინა ბრაგვანი.

რალას იზამდა ვაჟი? ადგა და გაუდგა. იარა, იარა და მიადგა ერთ დედაბრის ქოხს და ღამის გასათევად ბინა სთხოვა. დედაბერმა მიიღო და შეუდგა ვახშმის მზადებას. მოიტანა შარდი და დაუწყო შიგ ფქვილს ზელა. იყვირა ვაჟმა:

— ბებერო, ეგ რა ჰქენიო?

— რა ვუყო, შვილო, — უპასუხა ბებერმა, — წყაროზე გველვეშაპია, არავის წყალს არ გვანებებს, ვინც მივიდა, ყველა შეჭამა და მე რალა ვქნაო. ჩვენი ხელმწიფე წელიწადში თითო ქალს აძლევს, მაშინ ისიც, ვისაც ჭურჭელი აქვს, ყველას უვსებს წყლით, მე კი ჭურჭელი არა მაქვს წყლის სამყოფი და ასე ვიტანჯებიო. ვაჟს სულ ცეცხლი მოედო ბრაზისაგან. დაავლო ხელი კოკას, მშვილდ-ისარს და გასწია წყლისაკენ. წყალთან აბია ხელმწიფის მზეთუნახავი ქალი და მწარედ ტირის. ვაჟმა ჰკითხა:

— რა გატირებსო?

— როგორ რა მატირებს, გველვეშაპი მოვა საცაა და შემეჭამსო.

— ნუ გეშინია, — მიუგო ვაჟმა, — დაჯექი და ერთი კალთაში დამაძინეო. ჩაუდო ქალს კალთაში თავი და ტკბილად ჩაიძინა. იშხუვლა ცაში გველვეშაპმა და დაეშვა ძირს. ქალმა

ცხარე ცრემლები გადმოუშვა თვალებიდან. ერთი ცვარი ლოყაზე დაეცა მძინარე ყმაწვილს და გამოეღვიძა. მოსწია მშვილდს, გასხლტა ისარი, ეცა ჰაერში მომფრინავ გველვეშაპს და შუაზე გააპო. იმოდენი იყო ის წყეული, რომ სისხლი ზღვად დადგა და ხორციდან დიდი მთები აღიმართა.

გახარებული ქალი მამასთან გაიქცა, ვაჟმა კი აავსო კოკა წყლით და მიუბრუნინა დედაბერს ქოხში. დედაბრის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა. მაგრამ ხელმწიფეს ძლიერ შეეშინდა, ქალი რომ ცოცხალი დაინახა; იფიქრა, გველვეშაპს გამოპარვია, მოვა ახლა ის წყეული და მთელ სახელმწიფოს დამიჭამსო. ქალმა რომ უამბო, რაც მოხდა, გაუხარდა ხელმწიფეს, მაშინვე მოიპატოჟა მთელი სამეფო და გამართა ლხინი. ქალს უთხრა: — ვინ იყო ის შენი მხსნელი ჭაბუკი, დაუარე სტუმრებს და მიჩვენეო. ქალმა დაუარა, მაგრამ ჭაბუკი რქ არ აღმოჩნდა. თურმე, ჭაბუკს ეთქვა დედაბრისთვის: — ვინც მოვიდეს, არ უთხრა, რომ სტუმარი მყავსო. ხელმწიფემ მეორედ გამართა ნადიმი და ყველა მოაყვანინა. მეტი გზა რომ არ იყო, ყმაწვილი გავიდა ქალაში, დაიჭირა კურდღელი, ჩაისვა ჯიბეში და ისე დაჯდა სტუმრებში. დაუარა ქალმა და შეამჩნია ვაჟი, მაგრამ ახლოს ვერ ბედავდა მისვლას, ვაჟი მაშინვე კურდღელს ამოაყოფინებდა თავს ჯიბიდან და შეაშინებდა ქალს. ბოლოს გაუჭირდა ქალს და მოახსენა მამას: აქ გახლავს ის ვაჟი და მოაყვანინეო.

მოიყვანეს ხელმწიფესთან ვაჟი. — რა მოგცე, შვილო, მაგ სიკეთისათვის? — ჰკითხა ხელმწიფემ ვაჟს, — გინდა ნახევარ სახელმწიფოს გაჩუქებო. — შენი არაფერი არ მინდა, ოღონდ ზევით ამიყვანეო, — უთხრა ვაჟმა.

ხელმწიფეს ემძიმა ეს თხოვნა, მაგრამ მაინც აღუთქვა. მოაყვანინა ფასკუნჯი და უთხრა: შენ რომ გველვეშაპი შვილებს გიჭამდა, აი, ამ ყმაწვილმა მოჰკლაო. მივარდა ფასკუნჯი ვაჟს და თაყვანი სცა. მერე ხელმწიფემ უთხრა ფასკუნჯს, ზევით უნდა აიყვანო ვაჟიო. მაშინვე შეისვა ფრთებზე ვაჟი და წამოვიდა წიწინ-წიწინით. ზურგზე თორმეტი უღელი ხარი ეკრა საგზლად. რამდენს დააღებდა მოშიებული ფასკუნჯი პირს, იმდენჯერ თითო-თითო ხარს ჩაუგდებდა ვაჟი. ცოტადა აკლდა ამოსვლას, რომ შემოეღვია ვაჟს ხორცი.

ფასკუნჯი წივის: შია, ხორცი უნდა! ვაჟმა მოიგლიჯა ბარძაყზე ხორცი და შეაჭამა ფასკუნჯს. ერთი მძლავრად შეატრიალა ფრინველმა ფრთები და ამოფრინდა ზედა ქვეყანას. ვაჟს ჰკითხა: — რა იყო ისე ტკბილი, ბოლოს რო მამამეო?

ვაჟმა უჩვენა მოგლეჯილი და სისხლიანი ბარკალი. ფასკუნჯმა მოუსვა ფრთა და ჭრილობა მოუჩინა, მერე გამოეთხოვა ვაჟს და ჩაფრინდა ისევ ქვესკნელში.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

ზღაპარი ივანე ცისკარისა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთ ქალაქში ერთი მკედელი. შვილები არ ჰყავდა და გულით კი უნდოდა. ერთხელ მკედლის ცოლი წყალზე იყო. კოკას რომ ავსებდა, ნახა, რომ წყალს სამი ვაშლი მოჰქონდა. მკედლის ცოლი დასწვდა ვაშლებს, ამოიღო წყლიდან და წაიღო სახლში. ერთი ვაშლი ქმარს მისცა, ერთიც თვითონ შეჭამა და ერთიც შუაზე გაიყვეს.

დაორსულდა მკედლის ცოლი. დადგა მეცხრე თვე, ასტივდა მუცელი და დაუძახეს ბებერს, რომ ეშველა. საღამოზე ბავშვმა დედის მუცლიდან დაიძახა:

— წადით, მღვდელი მოიყვანეთ, რომ მომნათლოთ, თორემ დავიბადები თუ არა, გავფრინდები ცაშიო! მართლაც, ბინდზე დაიბადა ვაჟი, მონათლეს და დაარქვეს ივანე საღამოსი. მოწოვა ვაჟმა ძუძუ და გაფრინდა ცაში. ის იყო მღვდელი უნდა წასულიყო სახლში, რომ მეორე ვაჟმა დაიძახა:

— მღვდელი არ წავიდეს, შუალამის დროს მეც დავიბადებიო! — შუალამის დროს დაიბადა მეორე ვაჟიც; მონათლეს და დაარქვეს ივანე შუალამისა. მოწოვა მანაც ძუძუ და გაფრინდა ცისაკენ. თენებაზე, ცისკარზე დაიბადა მესამე ვაჟი. მონათლეს და დაარქვეს ივანე ცისკარი. მოწოვა ივანე ცისკარმა და გასწია ცისაკენ.

ამის შემდეგ ძმები ცხოვრობდნენ ღრუბლებთან და დასრიალებდნენ ვარსკვლავების ახლოს. დედასთან მარტო

დღეში ერთხელ მოფრინდებოდნენ ხოლმე ძუძუს მოსაწოვად: ივანე სალამოსი სალამოზე მოფრინდებოდა, ივანე შუალამისა შუალამის დროს და ივანე ცისკარი ცისკარზე. მოსწოვდნენ ძუძუს და გაფრინდებოდნენ ისე, რომ ერთხელ არ უნახავთ ძმებს ერთმანეთი.

გავიდა კარგა ხანი, მოიზარდნენ ძმებიც. ახლა, რაკი ძუძუს არა სწოვდნენ, გვიან-გვიან მოდიოდნენ სახლში. მოვიდოდნენ კვირაში ერთხელ, წაიღებდნენ საკმარის პურს და წავიდოდნენ ისევ.

იმ ქალაქში ერთი ხელმწიფე იყო, ხელმწიფეს სამი მზეთუნახავი ქალი ჰყავდა. ქალები არ გამოდიოდნენ გარეთ არც დღე და არც ღამე, ეშინოდათ, არ მოგვეკიდოს ან მზე და ან სიცივეო. ერთხელ მამამ უთხრა ქალებს:

— შვილებო, მუდამ სახლში სხედხართ, გადით გარეთ, ნახეთ მზე, ქვეყანაო! — ქალებმა უსმინეს მამას და გამოვიდნენ სასეირნოდ. შუადღე იქნებოდა, როცა უცებ მოიღრუბლა, დაიწყო ელვა-ჰეჰა და ჩამობნელდა. მოფრინდა ერთი დევი, მოიტაცა ეს ქალები, და შეერია ღრუბლებში. გავარდა ხმა ქალაქში, ხელმწიფის ქალები დაიკარგნენო.

შეწუხდა მთელი ქალაქი, დაღონდა ხელმწიფეც; შველა აღარსაიდან იყო. გაგზავნეს მძებრები, მაგრამ კვალი ვერსად იპოვეს. ბოლოს მოვიდა ბებერი — ბებია ივანე ცისკრის დედისა და უამბო ხელმწიფეს, რომ ამ ქალაქში ერთ მჭედელს სამი ვაჟი ჰყავს, სამივე ცაში ცხოვრობს, როგორც ფრინველები, ცაც იმათ ხელშია და ქვეყანაცა, თუ ეცოდინებათ, ისევ იმათ ეცოდინებათ, რა იქნენ შენი ქალებიო. ხელმწიფემ მაშინვე წვეულება გამართა და გაგზავნა კაცი მჭედლის შვილების დასაპატიჟებლად. დედამ პირობა მისცა ხელმწიფის კაცს, რომ დავაბრუნებ სახლში და გამოვგზავნი ხელმწიფესთანაო.

სალამო ხანზე მოვიდა ივანე სალამოსი, უფროსი ვაჟი. დედა ძლივს დაესწრო შვილის ნახვას, ასვა-აჭამა და, როდესაც შვილი უნდა წასულიყო, დედამ დაუწყო თხოვნა: — დარჩი, შვილო, ჩემთან ამდამ, ხვალ ხელმწიფეს წვეულება აქვს და დაგპატიჟათო. დარჩა ივანე სალამოსი დედასთან; დედამ დაუგო ლოგინი და დააწვინა. შუალამის დროს ივანე შუა-

ლამისა მოვიდა. მასაც გაუმასპინძლდა დედა და სთხოვა: — დარჩი აქ ამალამ, ხვალ უნდა ხელმწიფესთან წავიდეთო. ივანე შუალამისა დასთანხმდა დედის თხოვნას და დარჩა. სახლში მძინარე კაცი ნახა და ჰკითხა დედას: — ეს ვინა არის; რომ აქა სძინავსო? დედამ უთხრა: — ეგ შენი უფროსი ძმა არისო, ორივე ერთ ლამეს დაიბადენითო. დაიძინა ივანე შუალამისამაც. თენებას ივანე ცისკარიც მოჰყვა. იმასაც გაუმასპინძლდა დედა და დააწვინა ისიც ძმების ახლოს.

თენება იყო. უფროსი ძმა ივანე სალამოსი ძილით იყო გამომცხვარი, ივანე შუალამისა შუა ძილში იყო და ივანე ცისკარს მაშინლა ჩაეძინა. უფროსი ძმა ადგა და რომ ნახა ორი უცხო კაცი, ძალიან გაჯავრდა: — სხვას რა ხელი აქვს, რომ ჩემს სახლში შემოდიან ჩემს დაუკითხავადო? უნდოდა მათი დახოცვა, მაგრამ არც ისარი ჰქონდა და არც ხმალი. მივიდა, სწვდა ივანე ცისკარის ხმალს (აბჯარი მარტო ივანე ცისკარს ეშოვა), მაგრამ ძვრა ვერ უყო. დედამ დაინახა, ივანე სალამოსი რომ ხმალს ეზიდებოდა და შეშინებულმა ჰკითხა: — რად გინდა, შვილო, ხმალი, აქ რა მტრები გაწუხებსო? — ესენი ვინ შემოგიყვანია სახლშიო? — ჰკითხა ივანე სალამოსამ. — ეგენი შენი ძმებია. სამივე ერთ ლამეს დაიბადენით და ეგენიც მოვიდნენ პურის საჭმელად და დავაბრუნეო.

გამოიღვიძეს ძმებმა, გადაეხვივნენ ერთმანეთს და გადაჰკოცნეს. მერე წავიდნენ ხელმწიფესთან, ხელმწიფემ დიდი პატივით მიიღო ძმები და ბრძანა, რომ კარგად გამასპინძლებოდნენ მათ. სადილის ბოლოს ხელმწიფემ ჰკითხა უფროს ძმას, ივანე სალამოსას, — ცაში დადიხარ, ქვეყანას ხედავ, ნახავდი, ჩემი ქალები სად არიანო. ივანე სალამოსამ უარი უთხრა, მე არ მინახავს არსად ისინიო, ივანე შუალამისამაც ისე უთხრა. ივანე ცისკარზე მიდგა ჭერი.

ივანე ცისკარი წამოდგა, დაუტრა თავი ხელმწიფეს და უთხრა:

— ბედნიერო ხელმწიფევე. ერთ მაღალ მთის წვერზე ვიწექი, ცას ვუყურებდი და ღრუბლების რევასაო. უცებ მომესმა წივილი და ქალების ტირილიო. შევხედე და დავინახე, მოფრინავს დევი და მოაწივლებს ქალებსაო. მე მაშინვე

მშვილდს მოვავლე ხელი, მაგრამ მალე ისევ დავაგდე, დევს მოვკლავდი, ჩამოვარდებოდა და ქალებიც დაიხოცებოდნენ; წაეიდა და წაიყვანა ქალები. მას შემდეგ აღარაფერი არ გამოვიგაო.

ხელმწიფეს გაუხარდა, რომ ბოლოს კვალი იპოვა თავის ქალებისა. ივანე ცისკარს უთხრა:

— წადი, იპოვე ჩემი ქალები და თქვენ მოგცემთ ცოლებად. უმცროსი ისეთი ლამაზია, რომ მზეს შეშურდება იმის სილამაზე, ის შენი ცოლი იქნებაო.

ივანე ცისკარი დათანხმდა; მან აზრით იცოდა, სადაც ცხოვრობდა ის დევი. წაასხა ძმებიც და გაუდგა გზას. ბევრი იარეს თუ ცოტა, მივიდნენ ერთ მთასთან. მთას ცალი ფეხი ერთ ზღვაში ედგა და მეორე — მეორე ზღვაში. მაღალი წამოხურული კლდე იყო, თვალი ვერ ასწვდებოდა. კლდის ძირს ერთი კარავი ნახეს. კარავში ერთ რკინის კაცს ეძინა, თავი მთასავითა ჰქონდა.

ივანე ცისკარმა გაგზავნა ძმები: წადით, გააღვიძეთო. მივიდნენ ძმები დევის გამოსაღვიძებლად, მაგრამ ვერაფერი შეასმინეს. მობრუნდნენ და უთხრეს ივანე ცისკარს, რომ ვერ გაუღვიძეთო. ივანე ცისკარი მივიდა დევთან და ჩაჰკრა თავში მშვილდი. რკინის კაცმა სთხოვა ივანე ცისკარს: მიძმეო და გამოვადგებიო. ივანე ცისკარმა უთხრა:

— შენი თავი იმაში მეჭირვება, რომ ამ კლდეზე აგვიყვანო. რკინის კაცმა უთხრა:

— შენ მჭედელი ხარ, გააკეთე ერთი დიდი ჭაჭვი, შეეტყორცნოთ ზევით, მოვდოთ კლდეს და ავიდეთო.

ივანე ცისკარმა მოიტანა ბლომად რკინა, კვერები, მაგრამ გრდემლი კი დაეიწყებოდა. რკინის კაცმა უთხრა:

— აი, ჩემი თავი იყოს გრდემლად და ამაზე გამოკვერე ის ჭაჭვიო. დადგა ივანე ცისკარი და გამოკვერა უზარმაზარი ჭაჭვი. ჩასვეს ერთი დიდი მარგილი, დაამაგრეს იმაზე ერთი პირი ჭაჭვისა, ხოლო მეორეზე ჩანგლები მოაბეს; და უთხრა ივანე ცისკარმა ძმებს:

— აბა, სცადეთ შეგდება, იქნება შეუწიოთო. მივიდნენ ივანე სალამოსი და შუალამისა, მაგრამ ვერც კი დაძრეს.

— აბა, ახლა შენ, რკინის კაცო, — უთხრა ცისკარმა. რკი-

ნის კაცმა მოავლო ჭაჭვეს ხელი, შესტყორცნა, მაგრამ ერთდ სამი-ოთხი ადლი კიდევ დააკლდა წვერამდე. — ეგ არის შენი ლონეო? — ჰკითხა ცისკარმა. — ეგ არისო. მაშინ ცისკარმა მოავლო ხელი, სტყორცნა და აიყვანა წვერამდე. მოეჭიდნენ ყველანი, მოედო ჩანგალი კლდეს, გამაგრდა ისე, რომ ასვლა კარგად შეიძლებოდა. აგზავნა ძმები ცისკარმა, მაგრამ ძმები ვერ ავიდნენ, კინალამ ჩამოცვივდნენ შიშით. მერე რკინის კაცი აგზავნა და უთხრა, არ ჩამოიხედო, თორემ ჩამოვარდებიო. წავიდა რკინის კაცი და ცოტადა უკლდა ასვლას, რომ ჩამოიხედა ძირს, თავმა დასძლია და კინალამ ჩამოვარდა. რის ვაი-ვაგლანით ჩამოვიდა.

მერე დატოვა ძმები ცისკარმა და უთხრა რკინის კაცს: თუ რამ დაუშავდება ამათ, შენი კისრიდან ამოვიღებო. ავიდა ცისკარი და გასწია დევის გზაზე. ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა ერთ სპილენძის სახლთან. სპილენძის სახლი სპილენძის დევისა ყოფილიყო. შევიდა სახლში, ნახა ერთი ლამაზი ქალი. ვაჟმა გამოჰკითხა ყველაფერი. გაიგო, რომ ეს ქალი ხელმწიფის უფროსი ქალი ყოფილიყო. ქალმა დალონებულმა უთხრა: — ნეტავი არ მოსულიყავი, შევიდთავა დევი მოვა და მოგკლავსო. — ნუ შეწუხდები, მე ვიცი და იმანაო, — უთხრა ცისკარმა. — მაშ, მე შენი ცოლი ვიქნებიო, — უთხრა ქალმა. — არაო, — მიუგო ცისკარმა, — შენ რძალი და მე მაზლიო.

სალამო ხანზე შევიდთავა დევი ცხენით სახლში მოდიოდა. როდესაც მოუახლოვდა დევი სახლს, ცხენმა წაიბორძაკა. — აჩუ, შე საოხრევე, ივანე ცისკარი ხომ არ დაგხვდება სახლში, რა გაშინებსო. მოვიდა შინ და მართლა ივანე ცისკარი კი დახვდა. ცისკარი საჩრდილობელში იჯდა გარეთ. დევმა დაუძახა: — ცისკარო, გამაგებინე: სამტროდ მოსულხარ თუ სამოყვროდაო? — შენთან სამოკეთო რა მაქვსო, — მიუგო ცისკარმა, — სამტროდ მოვედიო. გადმოხტა ცხენიდან სპილენძის დევი და დაუძახა: — შეუბერე ემანდ მიწასაო. — შეუბერე კიდევ და რაც გინდა ისა ქენიო, — უთხრა ცისკარმა. შეუბერა დევმა და ფეხის სამაგრებლად მიწა აქცია სპილენძად. დაიჭიდნენ კიდევ. მოიქნია ცისკარმა და ჩასვა მუხლებამდე, მოიქნია დევმა და ჩასვა მუხლებამდე. მოიქნია

ცისკარმა და ჩასვა წელამდე, მოუსო ხმალი და მოსჭრა სამი თავი. გაცოფდა დევი, დაიქნია ცისკარი — ჩაიყვანა საზარდულამდე. ამოფრინდა ისევ ივანე და მოსჭრა ის ოთხი თავიც, გამოართვა ქალს ბეჭედი ძმისათვის, გამოეთხოვა და წავიდა ცხრათავა დევთან, რომელსაც შუათანა და ჰყავდა.

იარა ცისკარმა და მივიდა ვერცხლის სასახლესთან. აქ შუათანა და დახვდა. აქაც საგრილობელში დაისვენა და ელოდებოდა დევს. ქალი ეხვეწებოდა, წადი, მოგკლავსო, მაგრამ ცისკარმა არ დაუჭერა. მოდის საღამოზე ცხრათავა დევი და უცებ ცხენმა წაიბორძიკა.

— აჩუ, შე სატიალევ, რა ივანე ცისკარი დაგხვდებაო. მოვიდა სახლში და მართლაც ივანე კი დახვდა წამოწოლილი ხის გრილში. დაუძახა:

— ცისკარო, სამტროდ მოხველ თუ სამოკეთოდაო?

— მე შენთან სამოკეთო რა მაქვსო, — უთხრა ცისკარმა.

— მაშ შეუბერე მიწასაო.

— არც არას შევუბერავ და არც არაფერიო, — უთხრა ცისკარმა. მალე მოჰკლა ცხრათავა დევი. დანიშნა თავისი ძმისათვის მისი ცოლი; გამოეთხოვა და წავიდა თორმეტთავიან დევთან.

მივიდა მის სახლში ცისკარი, მიდამო სულ ოქროსი იყო. შევიდა ვაჟი და ნახა იქ უმცროსი ქალი. მივიდა ცისკარი, გადაეხვია თავის საცოლეს და დაუწყო კოცნა. ქალს შეუყვარდა ცისკარი. ცისკარმა უთხრა:

— მე მოვედი, ის დევი უნდა მოვკლაო. ქალმა ტირილი დაიწყო:

— ნუ, თორემ მოგკლავს, შენ იმას ვერაფერს უზამ, იმის მომრევი არ არისო. ცისკარმა უთხრა ქალს:

— ნუ გეშინია, თორმეტთავიანი დევი მე ვერ მომკლავსო! გავიდა, დაჯდა ხის ძირში და დაუწყო მოლოდინი დევს. დევი საღამოზე მოდის შინ, დაიბორძიკა ცხენმა.

— აჩუ, შე სატიალევ, იქნება ივანე ცისკარი გაშინებდსო? შენა ნახავ, რომ მის მძორს ყორნები ჰამდნენ და მისი სისხლი ღვარივით მიდიოდესო! — მოვიდა დევი შინ, დაინახა ცისკარი და შეჰყვილა: — ცისკარო, სამტროდ მოხვედი, თუ სამოკეთოდაო? — სამტროდ მოვედი, — უთხრა ცისკარმა, —

შენთან მოკეთობა რას გამომადგებაო. — შეუბერე მიწასაო, — დაუძახა დევმა. — შეუბერე, და მანდა ხარო, — უბასუხა ცისკარმა.

გადმოუსტა დევი და ცისკარიც მიეგება. შეუბერა დევმა და ადგილი ოქროდ აქცია. იბრძოლეს. დაიყვანა საზარდულამდე დევმა ცისკარი და ცისკარმა დევი მხრებამდე, ცხრა თავიც მოსჭრა. დევი დაიღალა. ცისკარსა ჰკითხა: — როგორ იციან თქვენში ომიო? — ჩვენში ომობენ და დაისვენებენო, — უბასუხა ცისკარმა. — მაშ, დამასვენეო, — სთხოვა დევმა. ცისკარმა იფიქრა, ეს რო დაეასვენო და ამომასწროს, ხომ მომკლავ. ამოფრინდა მიწიდან და მოსჭრა დევს ის სამი თავიც. ეს კი ვაჟკაცობა აღარა ქნა ცისკარმა: სამი თავი ღალატით მოსჭრა.

წამოიყვანა ქალი ცისკარმა და წავიდა. რო გამოსცდნენ სახლს, ქალმა უთხრა: — ცისკარო, გაიხედე რამდენი ოქრო რჩება ტყუილად! — დევებს ოქრო ვინ მისცავ, — უთხრა ივანემ, — ეგ სულ თვალის მოტყუება არისო. მან მოგაჩვენა შენ, რომ ამ სიმდიდრით მაინც გართობილიყავ, რაკი მამის სახლს მოშორდიო. შეუბერა ივანემ და აქცია მტვრად. მოვიდნენ შუათანა დასთან, იქაც მტვრად აქცია ვერცხლის სახლი; წაიყვანა შუათანაც, უფროსიც და მივიდნენ კლდესთან.

ცისკარმა ჩაუშვა ჯერ უფროსი ქალი და დაუძახა უფროს ძმას, მოსკიდე მაგას ხელიო. ჩაუშვა შუათანა და ის კიდევ შუათანა ძმას ჩააბარა. მერე თავის საცოლეს უთხრა, მაგრამ ქალი არ უჯერებდა, ის რკინის კაცი გიღალატებსო. შენთვის ამომდის მზეც და მთვარეცო, რომ გიღალატოს, მე მაშინ რაღა ექნაო. ცისკარმა არ დაუჯერა და ჩაუშვა. ჩავიდა თუ არა ქალი, რკინის კაცმა შეპოპკრა ჯაჭვს ლახტი და გაწყვიტა.

ღარჩა ივანე ცისკარი მალლა. რაღას იზამდა. ჩამოვარდნილიყო — მოკვდებოდა. მაგრამ აღარც სხვა გზა იყო. ქალმა დაუძახა: ივანე, წადი, იმ დევს ერთი რაში ჰყავდა, ზღვაში რომ ცხვირივით კლდე დგას, იქ აბია, ერთხელ ჩამოაგდო და იქ დააბაო. წადი გამოიყვანე ის რაში და თუ რამეს გიშველის, ის გიშველისო. წავიდა ცისკარი, ჰკრა წიხლი კლდეს, გადაანგრია და ნახა რაში. ხელის სისქე მტვერი და ქუჭყვი ედო ზურგზე. რაშმა უთხრა: — სამ დღეს შავ მთაზე გამიშვი,

რომ ღონე მოვიკრიბო, თორემ დასუსტებული ვარ და ვერა გზიდავო. გაუშვა ცისკარმა სამ ღღეს რაში. მესამე ღღეს მოიყვანა. შეკაზმა და შედგა ზედ ფეხი, მაგრამ რაშმა ერთი ფეხით წაიბორძიკა. რაშმა კიდევ უთხრა: ამაღამ კიდევ დამასვენეო. იმ ღამესაც დაასვენა რაში ცისკარმა. მეორე ღღეს შეკაზმა, შეჭდა და გასწია საჩქაროდ. რაში გაფრინდა ისარივით და ორი ღღის წინ, სანამ რკინის კაცი მივიდლოდა, ქალაქში მოიღო გრიალი.

როგორც რაშმა დაარიგა, ცისკარმა შეკაზმა რაში, დააკრა ზედ თავის აბჯარი, გამოაძრო სამი ძუა და გაუშვა ისევ შავ მთაზე. თვითონაც ჩაიცვა ერთი ძველი ფარაჯა და დაიწყო ქალაქში სიარული. ბოლოს ერთ მჭედელთან მივიდა და უთხრა: — შენი არაფერი არ მინდა, ვიმუშავებ, ოღონდ პური მაჭამეო. მჭედელმა უთხრა: — ძალიან კარგიო! — ცულს აკეთებდა მჭედელი, უთხრა, — მოიტა, კვერი დამიკარიო. ცისკარმა მოაგლო ცალი ხელი ერთ დიდ კვერს, დაარტყა ამ გრდემლს და კუნძიანად დაამტვრია. მჭედელს ძალიან გაუკვირდა მისი ღონე, გააკეთეს დიდი გრდემლი დიდ კუნძში, და დაიწყო ცისკარმა მუშაობა, მჭედლის ხუთი ღღის საქმეს ერთ საათში აკეთებდა. მჭედელს ძალიან უხაროდა, რომ ამისთანა მუშა იშოვა.

ბოლოს მოვიდა რკინის კაციც და მოიყვანა ცისკრის ძმებიც. დანიშნეს ქორწილის ღღეც, მაგრამ მეორე ბეჭედი აღარ აღმოაჩნდა უფროს დას, რადგანაც ივანე ცისკარმა გამოართვა. გაგზავნეს ეს ბეჭედი, რომ ამნაირი ბეჭედი უნდა სხვა გაგვიკეთონო, მაგრამ ყველა მჭედელმა უარი უთხრა. მერე ცისკრის უფროსთან მოიტანეს. მანაც უარი უთხრა, მაგრამ ცისკარმა წაუჩუროხულა, გამოართვი, მე გავაკეთებო. იმ ღამეს დაიძინა მჭედელმა. ცისკარმა ცოტა-მატა მიარაკუნ-მოარაკუნა, ამოიღო შენახული ბეჭედი, შეახვია და შედო მალლა თაროზე. მეორე ღღეს შევიდა მჭედელი და დაჰკრა წიხლი: რა ჰქენ, იქნება ხელმწიფესთან შემარცხვინეო? ცისკარმა გადმოუღო ბეჭედი და მისცა.

გაგზავნეს ბეჭედი, მჭედელიც წავიდა ქორწილში, ივანესაც სთხოვა, მაგრამ უარი უთხრა. როდესაც უნდა გამოსულიყვნენ ეკლესიიდან უფროსი ძმა და უფროსი ქალი, ივანე

გამოვიდა მინდვრად, შეტრუსა ძუა რაშისა და რაში იმასთან დაიბადა. შეჯდა ცისკარი და უთხრა: — წადი და ცას მიეკარ, იქიდან უნდა დავეცე და ერთი სილა გავკრაო. აფრინდა რაში და მიეკრა ცას. როდესაც ეკლესიიდან გამოვიდა ცოლ-ქმარი, ჩამოეშვა ივანე, ერთი სილა სთხლიშა თავის უფროს ძმას.

მერე გაუშვა ისევ რაში, დაბრუნდა შინ და დაჯდა, ვითომ არაფერი არ მოუხდენიაო. მოვიდა მჭედელი და ყველაფერი უამბო: ცხენმა ზოგი ფეხით გაიტანა, ზოგი კამპითაო. — აბა, რომ წამოვსულიყავ, ხომ შიშით მოგკვდებოდით, — უთხრა ცისკარმა.

მერე ცისკარმა მეორე ბეჭედიც ისე გაუკეთა. ქალებმა იცნეს, მაგრამ არაფერი სთქვეს; უმცროსი ქალი კი ტიროდა: თუ მოვიდა, რატომ არ გამომიხსნის კიდევაცაო. შუათანა ძმასაც ერთი სილა უთავაზა.

ახლა ჯერი რკინის კაცზე მიდგა. დაუძახა თავის რაშს ცისკარმა, შეჯდა, აიღო ლახტი და უთხრა აფრინდიო. აფრინდა რაში და მიეკრა ცას. რკინის კაცი რომ მიდიოდა ეკლესიაში და ქალი მიჰყავდა, დაეშვა ივანეც ციდან. ის იყო საყდარში უნდა შესულიყვნენ, რომ მოვარდა ივანე, მოუქნია რკინის კაცს ლახტი, დაარტყა თავში და სულ-ხორციანად მიწაში დაჰკარგა. გადმოხტა თვითონ, გადაეხვია თავის საცოლეს და გადაჰკონა.

ყველაფერი უამბო ხელმწიფეს. შეირთო უმცროსი ქალი და, როდესაც ხელმწიფე მოკვდა, თვითონ გახდა ხელმწიფედ.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
ქატო იქა, ფქვილი აქა.

მზის ასული

იყო და არა იყო ჯა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო სამი ძმა. მოხნეს სამი ღლის მიწა და დათესეს. ერთმა იქით, ერთმა აქეთ და ერთმაც შუაზე. მოვიდა ისეთი ჯეჯილი, რომ უკეთესი არ იქნებოდა, აღელდა ყანა ზღვასავით. აღელდა პატრონის გულიც სიხარულით, იმ ყანის მნახველი.

ერთს ღღეს ცა მოიღრუბლა, დაუშვა სეტყვა და შუა ყანა სულ გაანადგურა. ის ორი ნაპირისა კი გადაარჩა.

მოვიდა პატრონი, დახედა ყანას და დაწყდა გული, მაინც არაფერი სთქვა, აიღო ნამგალი და გაუდგა გზას ბედის საძებნელად. იარა, იარა და ერთს მდიდარ კაცთან მივიდა. ასი ღლის ყანა ჰქონდა იმ მდიდარ კაცს. მივიდა და უთხრა: — რას მომცემ, რომ ეგ ასი ღლის ყანა ერთ ღღეს მოგიმკაო? — შუაზე გაგიყოფო, — უპასუხა მდიდარმა კაცმა.

წავიდა და დაუწყო ულოს გრეხა. შუადღემდი ულო გრიხა, მერე მოუდო ნამგალი და გაუსვა. ის იყო ერთი ძნალა ჰქონდა შესაკრავი, რომ ჩადის მზე. მოუხადა კაცმა ქუდი მზეს და შეევედრა:

— ნუ ჩახვალ ჯერ, ცოტა მოიცადეო!

მაგრამ მზემ აღარ მოიცადა. შეკრა ის ძნაც და მოვიდა ყანის პატრონიც. ძალიან გაუკვირდა, ყანა რომ მომკილი დაინახა, და უთხრა: — გაეიყოთ ახლა შუაზე, როგორც პირობა გვაქვსო. მომკელმა არ უსმინა, გადუგლო ნამგალი და უთხრა: — მაინც ბედი არ მაძლევს და არ მაძლევს, პირობა დროზე ვერ შევასრულე, შენ შენთვის და მე ჩემთვისო!

წავიდა. ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა ერთს ხელმწი-

ფესთან და დაუდგა მეცხვარედ ოთხი წლის ვადით. პირობა დაუდო, რომ არც მგელს რაიმე შეეჭამა ამ ოთხ წელში, არც ჭირს მოეკლა, ერთის სიტყვით, ბეწვი არ უნდა დაჰკლებოდა; ბოლოს კი შუაზე გაიყოფნენ: ნახევარს ერთი წაასხამდა, ნახევარს — მეორე. თუ დააკლდებოდა რამე, მეცხვარე ცარიელი უნდა წასულიყო. დადგა კაცი მეცხვარედ. გავიდა ოთხი წელი, ერთი თაყნის ყური არ დაჰკლებია. ისე მოაშენა ცხვარი, რომ მიწას უმძიმდა. ის იყო ბაკში ერეკებოდა ცხვარს გასაყოფად, რომ უცებ ერთი მგელი გამოვარდა, ეცა ერთ ცხვარს, მოიტაცა და გააქანა ტყისაკენ. პატრონი მაინც შუაზე უყოფდა ცხვარს, მაგრამ მეცხვარემ გაღუგლო კავი და წავიდა თავის გზაზე.

ბევრი იარა, თუ ცოტა, მივიდა ერთს მდინარესთან, დაჯდა და დაისვენა. გაიხედა და დაინახა, რომ სამი მზის ქალი ჩამოსულა და ბანაობენ წყალში; ისეთი მშვენიერები არიან, რომ კაცის თვალი მათზე უკეთესს ველარას ნახავს! ადგება ეს კაცი, მიეპარება ამ ქალებს, მოიტაცებს ერთს და გამოიქცევა. ირბენს ბევრს, ირბენს, გაიყვანს ერთ ტრიალს მინდორზე, გაუკეთებს ქოხს და დადგებიან იქ. მაგრამ არაფერი კი არ აბადიათ. ქმარი აღარც სამუშაოდ წავიდა: სადაც ვიყავი, რასაც ხელი მოგვიდებ, ბედი არა მქონდაო და ახლა სადღა უნდა წავიდეთ.

ქალს ერთი ნატვრის ბეჭედი ჰქონდა. მისცა ის ბეჭედი ქმარს და უთხრა: — ჩემი სიმდიდრე და მზითვეი ეს არის, ამის მეტი არც მე მაბადია არაფერი და არც შენ. მიწაზე დადებ — სუფრა გაიშლება, სუფრაზე დადებ — სასმელსაქმელი ჩამორიგდება, ჩამოიტან ჭკვევით — ჭურჭელი დარიგდება.

გაიხარა ქმარმა და უფრო მეტს განცხრომას და შევებას მიეცა. ხელმწიფის დაპატრონება ჩაიღო გულში. ცოლმა დაუშალა, შენ ქერქში იყავ. მიუწვდომელს ნუ ეწვდებიო. ხელმწიფის სტუმრობა ადვილი ნუ გგონიაო. ეგ ერთი ბეჭედი გვიგდიაო და გაგვირეებია, გინდა ეგეც თავიდან მოიშოროო? — არ იქნება და იქნებაო, — დაიუინა ქმარმა, უნდა დავპატიყოთ და ჩვენი გლეხური ცხოვრება ვაჩვენოთო. ნახოს, რომ ჩვენც შეგვიძლია ხელმწიფეს გავუმასპინძლოდეთო.

ადგება ერთ დღეს ეს კაცი და გასწევს ხელმწიფესთან დასაპატოებლად, მიაბრძნევს საჩუქარს და სთხოვს, გაგვადგინებოდეს და მობრძანდით ჩვენსა სადილადო. ხელმწიფეს გაეცინა: — შენ რა ხარ, შენი სადილი რა უნდა იყოსო! — მაინც უთხრა: — მე კი ვერ წამოვალ და ნაზირ-ვეზირს გამოგაყოლებო. ხელმწიფემ დაიბარა ნაზირ-ვეზირნი და უბრძანა: — წადით, ნახეთ, ეს კაცი რომ მებატიეება, რით მებატიეება, აქვს რამე, თუ აბუჩად მიგდებსო.

გაუძღვება კაცი და გაჰყვებიან ნაზირ-ვეზირნიც ჯარით. გზაზე რომ მიდიან, ნაზირ-ვეზირსაც პური მოშვიდებათ. მოკლეს ერთი ხოხობი, მისცეს ბეჭსა და გაგზავნეს შესაწვავად ქოხში.

სწევას ხოხობს ბიჭი, თვალი მზის ქალზედა აქვს. ისე მოსტაცა გონება ქალმა, რომ სრულებით დაავიწყდა, თუ ხოხობს სწევდა. ნახევარი ხოხობი სულ ჩაებუგა. მოართვა ნაზირ-ვეზირს დამწვარი ხოხობი. ჰკითხავენ, რად დასწვი ხოხობიო? — ღმერთმა ჰკითხოს! ერთი ქალი იყო ამ კაცის ქოხში, ისე მომტაცა გონება, რომ ველარაფერი გავიგეო.

ნაზირ-ვეზირებმა დააჩქარეს ჯარი, შესხდნენ და გასწიეს იმ ქოხისაკენ, ქალის ნახვა მოუნდათ. მივიდნენ შორი ახლოს და ჩამოხტნენ. ჩამოუყოლა მზის სიძემ ბეჭედი ცხენებს და სათითაოდ თივა და ქერბანი თოფრები დაჰკიდა კისერზე. ცოტა ხნის მერე ცარიელი თოფრები ჩამოჰხსნა. დადო ბეჭედი და გაუშალა სუფრა ჯარს: მოვიდა და მოვიდა საჰმე-ლი და სასმელი, სულ ახალი და ახალი!

ნაზირ-ვეზირნი გააკვირვებულნი იყვნენ: სახლი არ უდგას, ნაგებობა არაფერი უჩანს და ეს რა ამბავიაო! ნახეს ახლა მისი ცოლი და სულ ჰკუთაზე შეიშალნენ. გაუმასპინძლდა გულუხვად მზის სიძე და გააკვირვა ნაზირ-ვეზირნი. მოვიდნენ ხელმწიფესთან.

— როგორ გავიმასპინძლადთ ის ჩემი ყმაო? — ჰკითხა ხელმწიფემ.

ნაზირ-ვეზირებმა ძალიან უქვს, სულ უცეცხლო საჰმე-ლები გაგვიკეთაო. მაგრამ მას რომ ცოლი ჰყავს, იმისთანა კი აღარაფერი იქნებაო, ის იმას კი არა, ხელმწიფეს ეკადრებაო. — როგორ წავართვაო? — ჰკითხა ხელმწიფემ, — უმი-

ზეზოდ ცოცხალი არ დამანებებდსო. ნაზირ-ვეზირმა ურჩია: — დაიბარე ის კაცი და შეუკვეთე: მზეს რომ ოქროს ერკემალი ჰყავს, ის მომიყვანეო. ის იქ წავა, იქიდან ველარ მოვა და ცოლი შენ დაგრჩებაო.

მაშინვე დაიბარა ხელმწიფემ მზის სიძე და უთხრა: — უნდა წახვიდე და მზეს რომ ოქროს ერკემალი ჰყავს, ის მომიყვანოო. დაბრუნდა შინ მზის სიძე, შესჩივლა ცოლს: — ხელმწიფე მზესთან მგზავნის, ოქროს ერკემალი უნდა მომიყვანოო. — ახლა რაღა გეშველებაო! — უთხრა ცოლმა. — ეგ წინადვე უნდა გეფიქრა, ახლა ჯავრობით ველარაფერს გააწყობ და ისევ ისა სჯობია, ადგე და შეუდგე გზასაო. მისცა ნიშანი და გაგზავნა.

ბევრი იარა მზის სიძემ, ბევრი ქვეყანა გაიარა, გაათავა სახმელეთო და სამზეოს მიაღწია. იარა და მივიდა იქ, სადაც მზე და მთვარე იყვნენ. მზე გზაზე ყოფილიყო, ქვეყნის სანათობლად წასულიყო. მთვარემ ნახა მზის სიძე, იცნო და ძალიან გაუხარდა. დედას ახარა: ჩვენი სიძე მოვიდაო. გამოჰკითხა სიძეს მოსვლის მიზეზი. სიძემ უამბო ყველაფერი. მთვარემ უთხრა: — მზე მოვა, შენ ვერ გაუძლებ იმის ნათელს, დაიწვევბიო! — აქცია ნემსად და შეარჭო ბოძში. საღამოზე მოვიდა მზეც. — სულიერის სუნი მომდისო, — დაიძახა მზემ, — ვინ მოსულა ჩვენს საბრძანებელშიო? — რას ამბობო? — გაუჯავრდა მთვარე, — ქვეყანაზე შენ დადიხარ, შენ მოგყვებოდა სულიერის სუნიო. ახლა შენი სიძე რომ იყოს აქა, ხომ არ დასწვავო? არაო, — უფიცა მზემ, ოღონდ თვალით კი მაჩვენეთ, როგორი კაცია ჩემი სიძეო. აქცია მთვარემ სიძე ისევ კაცად და წამოაყენა მზის წინ.

მზე მიეალერსა სიძეს და გამოჰკითხა მისვლის მიზეზი. — ხელმწიფე შენს ქალს მეცილებაო, — უთხრა სიძემ. — გაუგონია, მზეს ოქროს ვერძი ჰყავსო და გამომგზავნა წასაყვანადა.

— ფიქრი ნურაფრის გაქვსო, — გაუმაგრა გული მზემ, — წამოდი ჩემ ბაღში, დაისვენეო. შევიდა ბაღში სიძე, ნახა, სადაც რამ იყო, ძალიან მოეწონა. მართლაც მშვენიერი სანახავი იყო: ზოგი მწიფე იყო, ზოგი მამონლა ყვაოდა, ზოგი მამინ იფოთლებოდა, ზოგს კი ჩამოსდიოდა... მზემ სიძეს

უთხრა: — აქ, ბაღში იყავი და სადილს მგელი და ელია მოგართმევინო... — მოშივდა მზის სიძეს, დაჯდა და დაუწყო ლოდინი. მოვიდა მგელი და მოუტანა სუფრა, მოვიდა ელია და მოართვა სასმელ-საკმელი.

მზის სიძეს ერთი კომბალი ჰქონდა; გაიკითხა მგელი იქით და უთხრა: — მე რომ ოთხი წელიწადი ერთი თიკნის ყურიც არ დამკლებია, ისე ვუვლიდი ცხვარსა, და ყავლის გათავების დროს შენ რომ მოხვედი და მომტაცე, რადა ჰქენ ეგ საქმეო? წაუდო და წაუდო მგელს, იმდენი სცემა, რამდენიც ენება. მერე გაიკითხა ელია და იმასაც ჰკითხა: — მე რომ სამ მამულში შუა მამული მეჭირა, შენ წამოუშინე სეტყვა და სულ მიწაში ჩაატანინე ჩემი ყანა, რადა ჰქენიო? დაუდო და დაუდო იმასაც, ჰკრა კომბალი თვალებში და გამოაჩიჩქნა.

დაჯდა და შეექცა სადილს. მერე ადგა, დაერია მზის ბაღს, დაამტვრია, დასჭრა ხეხილი, კაატიალა და გაავერანა ერთიან. მერე დაჯდა და დაისვენა. წავიდნენ მგელი და ელია მზესთან საჩივლელად. მოვიდა მზე სიძესთან და ნახა, ბალიც ისე გაუვერანებია, რომ მტერს აეტირება. — რადა ჰქენ ასეო? — ჰკითხა სიძეს. — თქვენ რაღად ჰქენით ისე, რომ ერთი საწყალი მამული მეგდო, წამოუშინა ელიამ სეტყვა, გამოხხრაო; ოთხი წელიწადი ხელმწიფეს ტყუილად ვემსახურე, წილი დამაკარგვინა მგელმაო, ან მე რომ ასი დღის ყანა ერთ დღეს მოვმკე, შევკონე, ერთი ძნალა მქონდა შესაკრავი, გთხოვე, ნუ ჩახვალო, და შენ რატომ ყურიც არ შეიბერტყევო?

მზემ ველარაფერი უთხრა, მისცა ოქროს ვერძი და გაისტუმრა მშვიდობით. მიუყვანა ოქროს ვერძი ხელმწიფეს. ხელმწიფეს იმედი დაეკარგა ქალის ხელში ჩაგდებისა. ნაზირ-ვეზირს ჰკითხა: რადა მეშველებაო? ნაზირ-ვეზირმა ურჩია: საიქიოს გაგზავნე, თქვენმა მოსულმა დედამ რომ ბეჭედი წაიღო, ის მოგიტანოსო.

ლაიბარა ხელმწიფემ მზის სიძე და უბრძანა: — საიქიოს წადი, დედაჩემმა რომ ბეჭედი წაიღო, ის მომიტანეო.

მოვიდა ცოლთან მზის სიძე და შესჩივლა: — ხელმწიფე ახლა საიქიოს მგზავნის, შენი თავი უნდა წამართვასო. ცოლმა ერთი ვაშლი მისცა და უთხრა: — გააგორე ეს ვაშლი და,

სადაც ის წავიდეს, გაჰყევ შენც კვალდაკვალ. აიღო ვაშლი მზის სიძემ, გააგორა და მიჰყვა კვალზე. მიგორავს ვაშლი და აი, გამოვა ერთ მინდორზე. ერთი ირემი დგა, რქები ცამდე აქვს აწვდილი. — გამარჯობა შენო! — ეტყვის მზის სიძე ირემს. — გაგიმარჯოსო! — უპასუხებს ირემი, — სად მიდიხარ, აქ რამ მოგიყვანაო? — საიქიოს მივდივარ, ხელმწიფის დედას ბეჭედი უნდა გამოვართვა და მიეუტანო. — მეც რამე წამალი მომიტანე, რქებს ველარ ვზიდავო, — შეეხვეწა ირემი.

გასცდა ირემს მზის სიძე და მივიდა ერთ კლდესთან, შიგ ერთი ხარი აბია; არც სასმელი წყალი აქვს, არც საკმელი ბალახი, და ისეთი მსუქანი კია, რომ ხორცი ზედ ასკდება სიმსუქნით.

მზის სიძეს ძალიან გაუკვირდა და ჰკითხა ხარსა: — არაფერს კი არ სჭამ და რამ გაგასუქა ასეო? — რომ ჩამოივლი, მაშინ გეტყვიო, — უპასუხა ხარმა. გასცდა ამას მზის სიძე და ერთს მშვენიერად მორთულს მინდორზე გამოვიდა. ნიავის ქროლაზე ბალახი ზღვასავით დეღავს. წყაროებს ჩუხჩუხი და ლურლური გააქვს ბალახებს შუა. მინდორში ერთი ხარი დგას. პირაკრულია, ვერცარასა სჭამს და ვერცარასა სვამს. ისეთი მკლეა, რომ კაჟკაჟი ვერაფერს გამორჩება. გაკვირვებული მზის სიძე იმასაცა ჰკითხავს: — რამ გაგხადა ეგრე, ასეთი სასმელი და საკმელი წინა გაქვსო? ხარმა ამაზე უპასუხა: — ამვლელი ბევრი მინახავს, ჩამომვლელი კი აღარც ერთიო. მზის სიძე გასცდა მკლე ხარს და ერთ მღვდელს შეხვდა, ზურგზე საყდარი ჰკიდია, დადის და, სადაც ერთს კაცს ნახავს, დასდგამს და ულოცავს. მზის სიძე მღვდელსაც მიესალმა. მღვდელმა მგზავრობის მიზეზი ჰკითხა და მზის სიძემ კიდეც — საყდრის ზურგზე აკიდებისა. მღვდელმა სთხოვა — საიქიოს რაკი მიხვალ, შემიტყვე, რა ვუყო ამ საყდარს, მუდამ ზურგზე ხომ არ მეკიდება, ამბავი მომიტანეო.

გასცდა იმასაც მზის სიძე და წავიდა. ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა ერთს ადგილას, ცულის ტარზე ცოლქმარნი წვანან, და ცულის ტარი აქეთ და იქეთ კიდე გადაქარბებულია. მზის სიძე გაკვირვებული შესცქეროდა ცოლქმარს: — თუ ღმერთი გწამთ, ეგ როგორ არის, რომ ცულის

ტარზე წევხართ ორი სული და იქით-აქეთ კიდე ადგილი დარჩენილაო?

— ამვლელი ბევრი გვინახავს და ჩამომვლელი კი აღარავინაო! — უპასუხა ცოლ-ქმარმა. — აიარე, ჩამოიარე და მაშინ ყველაფერს გიამბობთო. გასცდა იმათაც გაკვირვებული მზის სიძე და წავიდა.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მივიდა ერთ ცოლ-ქმართან: კამეჩის ტყავზე დაწოლილან, ერთი იქით გორავს, მეორე აქეთ და კიდევ ერთმანეთს სწიხლავენ: იქით მიწეკ, მიიწიეო!

მზის სიძე მივიდა, სალამი მისცა და ჰკითხა: — ეგ რა უბედურებაა თქვენ თავს, რომ კამეჩის ტყავზე წევხართ და კიდევ ვიწროდ გეჩვენებათო. — ამვლელი ბევრი გვინახავს, ჩამომვლელი კი აღარავინაო! — უპასუხა ცოლ-ქმარმა, — წადი და თუ ჩამოივლი, მიზეზს შეიტყობო.

გასცდა ამათაც მზის სიძე და მიდის. გზაზე ერთი დედაკაცი შეხვდება. მოუგროვებია კვერცხები და კოშკს აშენებს. აიყვანს ცოტად, ააცილებს მიწას, იგრიალებენ კვერცხები და ჩამოცვივიან დაბლა. დედაკაცი ხელახლა მოჰყვება და ააშენებს კოშკს. მივა მასთან მზის სიძე და გაკვირვებული ჰკითხავს: — რას შერები, კვერცხების კოშკი სხვას ვის აუშენებია, რომ შენ ააშენოო?! — ჩამოიარე და მაშინ გეტყვიო, — უპასუხა დედაკაცმა. გასცდა ამ დედაკაცსაც მზის სიძე და წავიდა თავის გზაზე. მიადგა ერთ თონეს. ერთი დედაკაცი დგას და აცხობს პურსა, ჩააკრავს თეთრს პურს, როგორც ბამბას, და ამოილებს შავს, როგორც ტალახს. მზის სიძე მივა იმასთან და გაკვირვებული ჰკითხავს: — ეგ რისგან არის, რომ თეთრ პურს ჩააკრავ და შავს ამოაკრავო? — ჩამვლელი ბევრი მინახავს, ამომვლელი არც ერთიო, — უპასუხა პურის მცხობელმა დედაკაცმა. — ჩაიარე და თუ კიდევ ამოივლი, მაშინ გეტყვიო. გასცდა იმასაც მზის სიძე და წავიდა. გზაზე ერთი კაცი ნახა: ხევზე ხიდადა ძევს: ყველა იმაზე გადის და გამოდის. — ეგ რა ამბავია შენს თავსაო? — ჰკითხა მზის სიძემ კაც-ხიდს. — ჩამვლელი ბევრი მინახავს, ამომვლელი აღარც ერთიო, — უპასუხა კაც-ხიდამ, — ჩაიარე და თუ ამოივლი, მაშინ გეტყვიო. გასცდა იმასაც მზის სიძე და მივიდა ხელმწიფის დედასთან. — შეილმა დაგიბარაო, — უთხრა ხელ-

მწიფის დედას — მანდ რომ ბეჭედი წაიღე, ის გამომიგზავნეო. — მისცა ბეჭედი მზის სიძეს ხელმწიფის დედამ და უთხრა: — წაიღე, მიეც ჩემს შვილს და უთხარ: დედამ დაგიბარა, რადგანაც არ მაძლევ მოსვენებას და მაშფოთებ, შენამც იქნები წყუული, შენი საქმე ისე მოვიდეს, რომ შენმა ვეზირებმა შეგკამონო.

მზის სიძემ ჰკითხა: — ესე, ესე გზაზე ერთი ირემი ვნახე, რქები ცამდის ჰქონდა აწვდილი. სიარული აღარ შეეძლო, წამალი დამაბარაო, და თუ შეიძლება მასწავლეო. ერთი მღვდელი იყო კიდევ, ზურგზე საყდარი ეკიდა, სადაც ერთს კაცს ნახავდა, მიიტანდა, დასდგამდა და იქ ულოცავდაო, იმასაც დაუბარეთ — რა უყოს იმ საყდარსა.

ხელმწიფის დედამ უთხრა: — ირემმა მაისის წყალი დალიოს და გასცვივა რქებიო, მღვდელმა კიდევ წაიღოს ის საყდარი, დადგას შუა სოფელში, ზარი დაჰკიდოს, ლოცვაზე რომ დგებოდეს, დარეკოს ზარები, ვისაც ლოცვა უნდა მივა და ილოცებსო, ვისაც არ უნდა, არ მოვა, მისი ბრალი არ იქნებაო. წამოიღო ბეჭედი და წამოვიდა მზის სიძე; გზაზე კაც-ხიდას ჰკითხა მიზეზი ასე ტანჯვისა. კაც-ხიდამ უთხრა: — მე ხიდი მებარა, ზედ არავის გავატარებდი უფასოდ, საწყალი და გაჭირვებული არ ვიცოდი, ყველას ერთნაირად ვაძრობდი ტყავს და აი ახლა ხომ ხედავ, როგორა ვარო?!

გასცდა ამას მზის სიძე და წამოვიდა თავის გზაზე. პურის მცხობელმა დედაკაცმა უთხრა: — მე იმქვეყნად ისეთი წუწკი ვიყავი, პური რომ ჩამეკრა და იმ დროს მშიერ მგზავრს გამოველო, ან გლახას, თვალებს ჩავიწვედი თონეში, რომ არ დამენახა ისინი და პურის მიცემა არ მონდომოდა. ახლა ასე ვარ, როგორიც უნდა თეთრი პური ჩავაკრა — მიწად მექცევაო. კვერცხების კოშკს რომ აგებდა, იქ მოვიდა. დედაკაცმა უთხრა: — მე იმქვეყნად კვერცხებს ვიპარავდი და აი, ახლა ასე ვიტანჯებიო.

დასტოვა მზის სიძემ კოშკის ამგები და წავიდა თავის გზაზე. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მოვიდა კამეჩის ტყავზე მწოლიარე ცოლ-ქმართან, მათ უთხრეს: — იმქვეყნად ჩვენ ერთმანეთი გვძულდა. ქვეყანა ჩვენთვის ვიწრო იყო, ვერ ვთავსდებოდით და აი, ახლა კამეჩის ტყავზედაც ვერ ვეძინ-

ვითო. რაძდენიც უნდა გვძულდეს ერთმანეთი, ველარ მოვ-
შორდებითო.

მზის სიძე ცულის ტარზე მწოლიარე ცოლ-ქმართან მივი-
და. მათ უთხრეს: — იმქვეყნად ერთმანეთი გვიყვარდა და
აქაც გვიყვარსო. მოყვარულ ცოლ-ქმარს ცულის ტარიც არ
ეპატარავება საცხოვრებლად, ოღონდ ერთმანეთის თავი
ჰყავდეთ ცოცხალიო.

ბევრი იარა მზის სიძემ თუ ცოტა იარა მივიდა იმ მღვდელ-
თან, ზურგზე რომ საყდარი ეკიდა და მოუტანა ამბავი, ხელ-
მწიფის დედის დაბარებული.

გასცდა მღვდელსაც და იმ ხართან მოვიდა, მწვენიერ
მდელოზე რომ ება, სასმელი და საჭმელი მრავალი ჰქონდა
და მჭლე კი იყო. ხარმა უთხრა: — მე ჩემს პატრონს არა-
ფერში გამოვადეგ, არაფერს ვუკეთებდი და აი ახლა ასე
ვარო.

მჭლე ხარს გასცდა და კლდეში რომ მსუქანი ხარი ება,
მასთან მივიდა. მსუქანმა ხარმა უთხრა: — მე ჩემი პატრო-
ნისათვის თავდადებული ვიყავ, არა ვლალატობდი და პატ-
რონიც კარგა მივლიდაო. ახლა თუნდაც არც არაფერი ვქამო-
და ვსვა, მაინც მსუქანი ვიქნებიო.

გასცდა ამასაც მზის სიძე და წამოვიდა ირემთან. მივიდა,
მიუტანა ამბავი: — მაისის წყალი დალიე და რქები გაგცვი-
ვო. დალია ირემმა მაისის წყალი და გასცვივდა რქები.

მოვიდა და მოუტანა მზის სიძემ ხელმწიფეს დედის ბე-
ჭედი და წყევლაც... იქცა ხელმწიფე კურდღლად, ნაზირ-
ვეზირნი მგლებად და შეჭამეს.

ხელმწიფის ქონება მზის სიძეს დარჩა.

ხასან-ხუსანა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო
ერთი ხელმწიფე. ჰყავდა სამი ვაჟიშვილი. გავიდა დრო, მო-
ხუცდა ხელმწიფე, დაიბარა შვილები და უთხრა: — ვიცო, მე
უნდა მოვკვდე, ანდერძად ამას გიტოვებთ: ამა და ამ ქვეყ-
ნაში დევებს გატაცებული ჰყავთ სამი ქალიშვილი და თუ

შეგიძლიათ, ისინი შოიყვანეთო და სათითაოდ დაირიგეთო! კიდევ უთხრა მეორედ: — შვილებო, მე მყავს ბევრი მტერი, სანამ ცოცხალი ვიყავი, ვერაფერს მაკლებდნენ და მე რომ მოვეკვდები, არ მოუშვათ ჩემს ახლოსო.

ხელმწიფე მოკვდა. დაკრძალეს შეილებმა და დაუწყეს დარაჯობა. წავიდა პირველ ღამეს დიდი ძმა მამის საფლავზე. როდესაც გათენება ახლოვდებოდა, ბიჭს თვალეში რაღაც მოვლანდა. შეეშინდა და გამოიქცა სახლისკენ. მოვიდა და შევიდა ბოსელში. იმ ღამეს იქ გაათია. გათენდა თუ არა, შევიდა ბიჭი სახლში. ძმები დაეკითხნენ: — ხომ არავინ მოსულაო! — ძმამ უთხრა: — არავინ არ იყოო. მაგრამ იმ ღამეს მოვიდა ველაცა და მთელი საფლავი დათხარა.

მეორე ღამეს მოვიდა შუათანას ჯერი. ისიც ისე გამოიქცა, როგორც პირველი ძმა.

ბოლოს ადგა და წავიდა სულ პატარა ძმა. აისხა იარაღი და დაიწყო დარაჯობა. როდესაც ძილი მოერიდა, არ დამეძინოსო. ადგა, თითი გაიჭრა და სიმწრით არ დაეძინა. უცბად ჰაერში გაისმა რაღაც შრიალი. ბიჭი მიიმალა საფლავების ქვეშის უკან და დაიწყო ცდა. ამ დროს ჩამოეშვა წითელ რაშზე ზედომი ხელმწიფე, დაახტა საფლავს და უთხრა: — სიცოცხლეში ვერაფერი ვერ დაგაკელი, ახლა ხომ მოკვდი, უნდა ამოგიღო და სულ ლუკმა-ლუკმა დაგჭრაო. გაიგო ბიჭმა ეს თუ არა, ესროლა ისარი და ჩამოაგდო ძირს. მიიყვანა ცხენი და დააბა ძეგლის გვერდით. მოიცადა კიდევ ცოტა ხანი ბიჭმა და უცბათ კიდევ გაისმა შრიალი. ადგა და მიიმალა. ჩამოეშვა ხელმწიფე ძირს, რომელიც იჭდა თეთრ რაშზე, და უთხრა: — სიცოცხლეში ვერაფერი ვერ დაგაკელი, მაგრამ ახლა ხომ მოკვდი, უნდა ამოგიღო და რაშის ფეხებით უნდა გადაგქელოო. გაიგო ბიჭმა თუ არა ეს სიტყვები, ესროლა ისარი და ჩამოაგდო ძირს. მიიყვანა რაში და რაშის გვერდზე დააბა, მიიმალა კიდევ თავის ალაგას. ამ დროს მოისმა კიდევ ჰაერში შრიალი, მოდის ხელმწიფე, რომელიც ზის შავ რაშზე. დაახტა რაში საფლავს და დაუწყო თხრა. ბიჭმა აღარ დააცადა სიტყვების თქმა, ესროლა ისარი და ჩამოაგდო ძირს.

იცადა ბიჭმა კიდევ დიდხანს. რომ არავინ მოვიდა, გათე-
ნებისას ადგა და წამოვიდა. წამოიყვანა სამივე რაში. წამოს-
ვლის დროს მამამისმა საფლავიდან ამოსძახა: შვილო, შენ
ღმერთმა ისეთი ძალა მოგცეს, რომ დედამიწას უჭირდეს შე-
ნი ტარება, შენ ძმებს ძალა ისე დააკლოს ღმერთმა, წინ რომ
პური ედოთ, ვერა შექამონო! მართლაც, მოემატა ბიჭს ღონე
და დევგმირულად მოდის გზაზე. მოიყვანა რაშები და დააბა
ბოსელში. მივიდა კარებთან, გააღო და შევიდა. ნახა რომ
ძმებს სძინავთ. ადგა და დაუყვირა: — ადგეთ, თქვე ზარმა-
ცებოო. მაგრამ ძმები ადგილიდან ვერ იმძრეოდნენ. მაშინ
მივიდა პატარა ძმა, მოჰკიდა ხელი ძმებს და დასვა სკამზე.
შეეკითხა: მამის ანდერძი არ უნდა ავასრულოთ? ძმებმა
უთხრეს: ადგომა აღარ შეგვიძლია და იქ როგორ წამოვალთო.
: მაშინ ადგა პატარა ძმა და შეუდგა მამის ანდერძის შეს-
რულებას. შეჯდა წითელ რაშზე და გაუდგა გზას. ბევრი სია-
რულის შემდეგ შეხვდა ვერცხლის ტბა. გადააფრინა რაში,
მაგრამ რაშმა მეტი წასვლა ველარ შეძლო და დაეშვა ძირს.
მაშინ მობრუნდა ბიჭი და გადმოიყვანა ისევე პირველ ნაპირ-
ზე, მოიყვანა უკან სახლში და შეჯდა შავ რაშზე. შემოჰკრა
ბიჭმა შავ რაშს მათრახი თუ არა, რაშმა ნიავეით გააქროლა
მეორე ნაპირზე. ბევრი იარა ბიჭმა, ბოლოს დაინახა კვერც-
ხივით მრგვალი კოშკი. შემოუარა გარშემო, კარები ვერ ნახა.
მაშინ ადგა და ერთ ალაგას გაჰკრა და შეანგრია კოშკის კე-
დელი. თურმე ეს კოშკი ყოფილიყო დევებისა. სწორედ ის
სამი ქალიშვილი აქ ყოფილიყვნენ. შეიარა ბიჭმა. შემოხვდა
დევნი, რომელიც გაგულისებული მოდიოდა. დაეტაკა ბიჭს,
მაგრამ ვერაფერი უყო. მოუქნია ბიჭმა ხმალი და ქათამივით
წააგდებინა თავი.

განაგრძო გზა. მივიდა ერთ ალაგას. გაიხედა და დაინახა
ათსართულიანი სახლი. ყველა სართულში იდგნენ მცველები.
დაიწყო ბიჭმა პირველ სართულზე ასვლა. ამ დროს შემოხვ-
და ადამიანის მსგავსი კაცი, სახელად ხასანა. აიარა მეორე
სართული და შემოხვდა მეორე ადამიანის მსგავსი კაცი —
ხუსანა. ბიჭს გაუკვირდა აქ ადამიანის მსგავსი ხალხი რომ
ნახა. თურმე ეს ვაჟები იმ ქალების შვილებია, ორი დისა. მე-
სამეს კი არ ჰყავდა. ავიდნენ ზევით. მიიყვანეს ბიჭებმა თა-

ვიანთ დედებთან. გაიგო ბიჭმა მათი ვინაობა და დაიწყო გამოძიება. თურმე ეს ქალები გამოტაცებული ყოფილან ამ ბიჭის სახელმწიფოდან. ბიჭმა უთხრა: — მე მოვსულვარ თქვენდა წასაყვანადო! მაშინ ქალებმა უთხრეს: ახლა ჩვენი ქმრები მოვლენ და მოგკლავენ. გირჩევთ აქედან წახვიდეთ. არ დაუჭერა ბიჭმა და მოუცადა იქ.

ამ დროს გაგულისებული დევები მოდიოდნენ სანადიროდ. ვერაფერი ენადირათ და გაჯავრებულები იყვნენ. შემოვიდნენ სახლში თუ არა, დაინახეს უცხო კაცი. მოვიდა დევი, შექმა დაუპირა, მაგრამ ხასანამ, მისმა შვილმა, არ მიუშვა, დევი გაგულისდა და შეებრძოლა თავის შვილს. როდესაც ხედავდა ბიჭი, რომ იმას უნდა ეძლია, მოუქნია ხმალი, ფეხებიდან გადასჭრა და დავარდა დევი ძირს. ხასანა მოეხვია მეგობარს.

მოკლა მეორე დევიც და წამოიყვანა ორივე და. თურმე მესამე და ჰყოლია ერთ გოე ქოსას, რომელიც თმებით არის ჩამოკიდებული. ქალებმა უთხრეს ბიჭს: როდესაც მიხვალ ჩვენი დის წამოსაყვანად, არამც და არამც არ შეცდე და ქოსა არ ჩამოხსნა, თორემ ის ღონიერია, შემოგკრავს და დაგარტყანებსო. მაგრამ ბიჭმა ეს არ დაუჭერა. შევიდა სახლში, ნახა, რომ ქოსა მართლა თმებით იყო ჩამოკიდებული. ქოსამ რომ დაინახა ადამიანი, მიმართა: — ადამიანის შვილო, ჩამოხსენიო. ქალმა უთხრა: — ეს რომ ჩამოხსნა, ვერც მე წამიყვან და შენც ცოცხალი ვერ გადარჩებიო!

ბიჭმა არ დაუჭერა და ჩამოხსნა ქოსა. მოუბრუნდა ქოსა მაშინვე, შემოჰკრა მუშტი და კვახივით დაახეთქა ბიჭი ძირს. მოიტაცა თავისი ცოლი და გაიქცა. ბიჭი ძირს დაეცა გულწაშული. მოვიდნენ ხასან-ხუსანა და ძლივს ააყენეს. ბიჭმა უთხრა: — სად წავიდა, მაჩვენეთო. ხასანამ უთხრა: — აი, ის ხე, მინდორში რომ ჩანს, იქ მიდი. იმ ხესთან ყოველ საღამოობით ამოდის ერთი კვიცი და სძოვს; ადი შენ ხეზე, როდესაც კვიცი ახლოს მოვა, დააფრინდი ზედ, მიეკარ მუცილზეო, და ეგ კვიცი იმ ქოსასთან ჩაგიყვანსო. ასეც მოიქცა ბიჭი. მივიდა ხესთან, ავიდა ზედ და დაიცადა.

სადამოს პირას გამოვიდა კვიცი და დაიწყო ძოვა. მოი-

სამთა* ბიჭმა ადგილი და გადაეცვა კვიცზე, მიეკრა მუცელზე. კვიცი მაშინვე გაქრა თავის ბინისკენ და ჩაიყვანა მიწის ქვეშ. როდესაც მივიდა ადგილზე, გაჩერდა. გადმოვიდა ბიჭი. გაალო კარი და შევიდა ოთახში. ნახა, ქოსას სძინავს. ქოსამ თურმე ერთი თვე ძილი იცის, ერთი თვე სიფხიზლე. გაალო მეორე ოთახი და ნახა ქალი, რომელიც ძალიან ტირის. ქალმა დაინახა ბიჭი თუ არა, გახარებული წამოხტა და მოეხვია. ამ ქალმა ბიჭს უთხრა: — ჩქარა, ახლავე წავიდეთო! — წამოიყვანა ბიჭმა, მოიყვანა მის დებთან და გაგზავნა თავის სახელმწიფოში. თვითონ კი უკან დაბრუნდა. ჩავიდა ქოსასთან და ნახა, ქოსა ახლად იღვიძებს. შემოაჯდა კვიცს და გამოქუსლა. გამოიღვიძა ქოსამ. ნახა, რომ ცოლი იქ აღარ არის, გამოეკიდა ბიჭს... ბევრი სდია, მაგრამ ვერ დაეწია. ბიჭმა გააჩერა კვიცი, გადმოხტა მიწაზე და გმირულად დაუხვდა ქოსას. გაუქანა ხმალი და კისერი მოაგდებინა. მოჰკლა ქოსა და წამოიყვანა მისი ცხენი. მოიყვანა თავის სამშობლოში და დაიწყო იქ ცხოვრება. დიდი და მისცა დიდ ძმას, შუათანა შუათანას და პატარა თვითონ შეერთო. დაჯდა ხელმწიფედ და დაიწყეს მხიარული ცხოვრება.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

ც ხ რ ა ძ მ ა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ცხრა ძმა. მათი დედა მეთათზე ორსულად იყო. ძმებმა ერთხელ სანადიროდ წასვლა დააპირეს და დედას უთხრეს: — ჩვენ წავალთ, თუ ვაჟი გაგიჩნდეს, უღელი გამოდგი ბანზე და თუ ქალი — ჯარაო. თუ ვაჟი გაგიჩნდა, ჩვენ წავალთ და დავიკარგებითო, — წავიდნენ სანადიროდ.

გაუჩნდა იმათ დედას ქალი და დადგა ჯარა ბანზე; ერთმა წყეულმა ბებურმა უმტრო: აილო ჯარა, და უღელი გამოდგა. მოდიან ძმები სახლში, დაინახეს გამოდგმული უღელი და

* მოისამთა — მოიხერხა.

თქვეს: დედაჩვენს მეთუ ვაჟი გასჩენიაო; ეწყინებათ საშინლად, წავლენ და გადაიკარგებიან ცხრა მთას იქით. მათი და კი იზრდება და შვენდება. სხვა რომ წლით იზრდება, ის დღით იზრდება. ისეთი გაიზარდა, თითქოს დევიანო.

ერთხელ ქალი ბავშვებთან თამაშობდა და თამაშობაში ერთი გოგონა ატირდა. გოგოს დედამ დასწყევლა ქალი და დააყვედრა: — შე გასაწყვეტო, თუ ეგეთი ღონიერი ხარ, ცხრა მთას იქით რომ ცხრა ძმა გადაგეკარგა, მათ რატომ არ იპოვი და უშველიო. ქალს ჩაეჭრა გულში დედაკაცის სიტყვები, მივიდა დედასთან და უთხრა: — დედავ, ეინმა მომიარა და ძუძუ მომაწოვეო! — რაღა დროს შენი ძუძუა, შვილო, ახლა გასათხოვარი ხარო!

ქალმა უთხრა კიდევ: — დედავ, თუ გიყვარდე, მაინც მომაწოვეო! — დედამ აუსრულა თხოვნა. ქალმა ძუძუ რომ ჩაიგდო პირში, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა მოუჭრია კბილი და უთხრა დედას: — მითხარი, თუ მართლა ცხრა ძმა მყავსო! — არა, შვილო, — უპასუხა დედამ, — მე იმის ღირსს ვინ გამხდის, რომ ცხრა შვილი მყავდესო! — სწორად მითხარ, თორემ ძუძუს მოგაგლეჯავო! — უთხრა ქალმა. დედა რომ შეწუხდა ტკივილისაგან, მერე უთხრა: — მართალია, შვილო, ცხრა შვილი მყავდა; შენზე ორსულად რომ ვიყავ, ისინი სანადიროდ წავიდნენ; ვაჟი გამიჩნდებოდა, უღელი უნდა დაემედგა, ქალი — ჯარაო. მე ჯარა გავდგი, მაგრამ ერთმა სულის მტერმა ბებერმა მიღალატა, ის ჯარა აიღო და უღელი გადგაო. ახლა შენი ძმები ცხრა მთას იქით არიან გადაკარგულებიო. — მაშ, მე ცოცხალი ნუ ვიქნებო, — სთქვა ქალმა, — თუ არ წავიდე და არ მოვძებნო ჩემი ძმებიო! — ჩაიცვა ქალმა კაცური ტანსამოსი, დაიჭირა რკინის ჯოხი და გაუდგა გზას.

ბევრი იარა ქალმა, თუ ცოტა იარა, მივიდა იმ მთაში, ცხრა მთას იქით, სადაც მისი ძმები იყვნენ, ცეცხლის შუქს მიჰყვა და მივიდა ძმებთან. ჯერ მიესალმა და მერე ჰკითხა: დამაყენებთ თუ არაო? — რატომაც არაო, — უპასუხეს დიდი სიხარულით. ქალმა უამბო ყველაფერი. ძმები გადაეხვივნენ და დაუწყეს კოცნა: შენა ხარ ჩვენი და, ახლა ერთად ვიცხოვროთო. იმ ღამეს სიხარულით ივანშმეს და დაიძინეს. მეორე

დღეს ძმები სანადროოდ დაემზადნენ და დას უთხრეს: არამც და არამც ცეცხლი არ გააქრო, თორემ ძალიან ძნელი საშოვარიაო. წავიდნენ ძმები სანადროოდ. ქალს ცეცხლი გაუქრა. ბევრი იტირა, იტირა, მერე ავიდა ბანზე და გაიხედა, იქნება ცეცხლი სადმე დაინახოო. გახედ-გამოიხედა ქალმა, შორს, ერთ დაბურულ ტყეში დაინახა ცეცხლი; ადგა, გაჰყვა სინათლეს, იარა, იარა, და მივიდა ცეცხლთან; ცეცხლი დევების სახლში ენთო, თვით დევეები კი სახლში არ იყვნენ, სანადროოდ წასულიყვნენ. მათი დედა იჯდა მარტო კერას პირას.

ქალი მივიდა და სარკმლიდან ჩასძახა დევების დედას: — დედავ, დედაშვილობას, ცოტა ცეცხლი მომაწოდეო! — დედაშვილობა არ გეთქვა, მე ვიცოდი, როგორ დღესაც დაგაყენებდიო, — უპასუხა დევების დედამ, — ჩამოდი და წაიღეო. დაუყარა ცხრილზე ნაცარი, ზედ ცეცხლი დაუდო და გაისტუმრა. მოდის ქალი, მოაქვს ცეცხლი და თან გზაგზა ნაცარი ებნევა, თეთრი ნაცარიანი კვალი მისდევს. მიიტანა ქალმა და დაანთო ცეცხლი. მოვიდა დევი სახლში, დედას უთხრა: — დედავ, ადამიანის სუნი მომდისო. — არა, შვილო, აქ ადამიანს რა უნდოდაო, — უთხრა დედამ. — მითხარ, დედავ, არაფერს დავუშავებო! — დაუყინა დევმა. — ერთი ქალი იყო, ცეცხლი წაიღო, წადი, კვალს გაჰყევ და ის კვალი პირდაპირ იმ ქალთან მიგიყვანსო, — უთხრა დედამ. მივიდა დევი სახლთან და ქალს დაუძახა: — ქალო, კარი გამიღეო!

ქალმა იქიდან უპასუხა: — წადი, აქედან დაიკარგე, თორემ ჩემი ძმები მოვლენ და სულ აგყუწავენო. დევმა უთხრა: — თუ კარს არ გამიღებ, ხელი მაინც გამოყავიო! ქალმა ნეკა თითი გაუყო. დევმა წოვა დაუწყო. დევი მუდამ დღე მოდიოდა ქალთან, ქალი ძალიან დასუსტდა. ძმებმა შეატყვევს დას, რომ ხდება, თანდათან ბეჩავდება, ჰკითხეს:

— დაო, რატომ არ გვიტყვ, რა დაგემართა, რა არის შენს თავსაო? დამ უთხრა: — თქვენ რომ სანადროოდ წახვედით, მე ცეცხლი გამიქრა, ავდექ, ბევრი ვიარე, ერთ უღრან ტყეში ცეცხლი დაინახე, დევის სახლი ყოფილიყო, მივედი და ჩავძახე ბანიდან, ცეცხლი მომეცით-მეთქი. დევის დედამ ცხრილში ჩამიყარა ნაცარი, ცეცხლაც ისე ჩამიღო და წამო-

ვიღე. კვალს დევი მოჰყვა და დამიძახა, კარი გამიღეო. მე კარი არ გავუღე. მაშინ მან დამიძახა, ხელი მაინც გამოყოფიო. მე ნეკა თითი გავუყავი, იმან კიდევ წოვა დამიწყო სისხლისა. მას შემდეგ ისე მწოვსო.

ძმები ძალიან შეწუხდნენ და სთქვეს: ზოგი სანადიროდ წავიდეთ და ზოგნიც აქ დავიმალოთ, როდესაც დევი მოვა, მოვკლათო. მართლაც, ზოგნი სანადიროდ წავიდნენ, ზოგნიც კარებს უკან დაიმაღნენ. მოვიდა დევი და დაუძახა ქალს: — ქალო, კარი გააღეო! ქალმა გაუღო კარი, შევიდა დევი, მაგრამ კარებში გაიჭედა. ამოუხტნენ ძმები, აკუწეს და ჩაპყარეს კარებს უკან ორმოში. თვითონ სანადიროდ წავიდნენ. დას უთხრეს: ახლა მაინც გაუფრთხილდი, ცეცხლი არ გააქროო. ქალს ცეცხლი ისევ გაუქრა. ადგა მტირალი, ავიდა ბანზე და გაიხედ-გამოიხედა. შორს, დაბურულ ტყეში დაინახა ცეცხლი, ისევ იმ დევის სახლში ენთო ცეცხლი. წავიდა ისევ იმასთან ქალი. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მივიდა და დევის დედას ჩასძახა ბანიდან: — დედავ, დედაშვილობას, ცოტა ცეცხლი მომაწოდეო! ბებერმა უთხრა: — დედაშვილობა არ გეთქვა, შავ ღლეს დაგაყენებდიო; ჩამოდი, წაიღეო. მისცა ბებერმა ცეცხლი და თან ერთი მუჭა ქინძის თესლი გაატანა: — წაიღე, შვილო, და სახლში კარებს უკან რომ ორმო გაქვთ, იმაზე დათესეო. საღამოზე შენი ძმები ირემს მოიტანენ; ირემს რომ მოხარშავთ, შენ ქინძი მოკრიფე, ხორცს დააჭერი, გემოს მისცემს და ძმებს ის აჭამეო. წამოიღო ქალმა ცეცხლი, ისევ დაინთო, დათესა ის ქინძიც კარებს უკან. მოვიდნენ ძმები, მოიტანეს ირემი. ორმოზე მშვენიერი ქინძი ამოვიდა ძმებმა დაჭრეს ირემი და მოხარშეს. ქალმა მოკრიფა ქინძი, დაუჭრა ძმებს ხორცზე და აჭამა. ხორცის ჭამაზე ცხრა ძმა ირმად გადაიქცა. ტირის ქალი მათი შემხედვარი. დილით მინდორზე წაასხამს, აძოვებს ბალახს, საღამოს მორეკავს და დააყენებს.

ერთხელ ქალს ირმები ბალახზედა ჰყავდა, თვითონაც იქ იჯდა. ამ დროს სანადიროდ ერთი ხელმწიფის შვილი გამოსულიყო. ნახა ირმები და დაუმიზნა მშვილდ-ისარი, უნდოდა მოეკლა, მაგრამ ქალმა შეასწრო თვალი და დაუძახა: — არ მომიკლა, ჩემი ძმები არიანო. ხელმწიფის შვილს ძალიან მოე-

წონა ქალი, მივიდა მასთან და უთხრა: — ამას იქით შენ ცოლი უნდა იყო ჩემი და მე ქმარიო! არა — უპასუხა ქალმა, — შენ ძმა და მე დაო. ხელმწიფის შვილმა არ დაიჯერა: შენ ცოლი და მე ქმარიო. მაშინ ქალმა უთხრა: — თუ ღვთის ფიცს მომცემ, რომ ამ ირმებს არ დამიკლავ, ნებას მოგცემ, თუ არადა არაო! შეჭფიცა დიდი ფიცით ხელმწიფის შვილმა, არც შენ გილალატებ და ეგ ირმებიც გვეყოლებათ. წაპყვა ქალი ხელმწიფის შვილს, წავიდნენ და ჯვარი დაიწერეს. ჯვარწერის შემდეგ მოახლემ უთხრა ქალბატონს: — ქალბატონო, წყლისაკენ გავისეირნოთო. გაისეირნეს წყლისაკენ. მოახლემ უთხრა: — აბა, ქალბატონო, წყალში ჩავიხედოთ, რომელი უფრო ლამაზი ვართო? ჩაიხედეს წყალში; ქალბატონი ლამაზი იყო. მოახლემ უთხრა: — აბა, ქალბატონო, შენი ტანისამოსი მე ძეცვას, თუ უფრო ლამაზი არ გამოვჩინდეთ?! — გაიხადა ქალბატონმა ტანისამოსი, მოახლეს ჩააცვა თავისი და მოახლისა კიდევ თვითონ ჩაიცვა. ჩაიხედეს წყალში, კიდევ ქალბატონი გამოჩნდა ლამაზი. შემურდა მოახლეს ქალბატონის სილამაზე, ჰკრა ხელი და თვითონ სასახლეში წამოვიდა და ხელმწიფის შვილს უთხრა: — მოახლე წყალში ჩამივარდაო. ხელმწიფემ ვერ იცნო, რადგან დედოფლის ტანისამოსი ეცვა. — თქვენი ჭირის სანაცვლო იყოს, — უთხრა მოახლეს, — იმისათვის რას დაღონებულხარო. მოიპვადმყოფა თავი დედოფალმა და ხელმწიფის შვილს უთხრა: — თუ დამიკლავთ უფროს ირემს, მოვრჩები, თუ არადა მოგკვდებიო.

დაღონდა ხელმწიფე: — როგორ უნდა დავკლა, აკი ფიცი მოგეცი და შენც ფიცი ჩამომართვი, არ დამიკლაო?

შეწუხდა დედოფალი. ხელმწიფის შვილმა უბრძანა მსახურებს: დაჰკალით ირმებიო. დაიწყეს ხანჯლის ლესვა. ჩარეკეს ირმები წყალზე. ჩაპყვნენ წყლის პირს ირმები და ტირიან. მივიდა უფროსი ირემი წყალთან და დასძახა:

დაო, დაო, ვაშლა,
პირწითელა ვაშლა;
შენსა ძმასა ირემსა,
ულესავენ დანასა.

თურმე ქალი წყალში თევზად იყო ქცეული, ნახევარი

ტანი თევზისა ჰქონდა და ნახევარი კაცისა. ქალ-სირინოზი წყალში დაიწყებდა მღერას, ირმები ნაპირას მიუვიდოდნენ და დაიწყებდნენ გართობას. ქალ-სირინოზმა ამოსძახა:

წადი უთხარ ხელმწიფესა,
ღვთისა ფიცსა რად გატეხსა?!

გაიგონა ეს ვეზირმა, წავიდა და ხელმწიფეს მოახსენა: — დიდებულო ხელმწიფევე, ირმები წყალზე ჩავერეკეთ, უფროსი ირემი მივიდა და წყალს ჩასძახა: დაო, დაო, ვაშლა, პირწითელა ვაშლა, შენსა ძმასა ირემსა, ულესავენ დანასაო! ახლა წყლიდან ვილაცამ ამოსძახა: — წადი უთხარ ხელმწიფესა, ღვთისა ფიცსა რად გატეხსაო? გაგზავნა მაშინვე ხელმწიფემ მებადურები და უთხრა: სადაც იქნება და სადაც არა, უნდა დაიჭიროთ ის ცხოველი და აქ მომიყვანოთო. წავიდნენ მებადურები, ესროლეს ბადე, გააბეს ქალ-სირინოზი და მოუყვანეს ხელმწიფეს. გააკეთებინა აუზი ხელმწიფემ და ჩასვა შიგ თევზი. უყვარს ძალიან ხელმწიფეს ეს თევზი. მუდამ მის ალერსშია. გახდება ისევ ავად დედოფალი.

— თუ მომიხარშავთ იმ თევზს და მაჭმევთ, მოვრჩები, თუ არადა მოვკვდებიო, — იძახდა. შეწუხდა ისევ ხელმწიფე. ბოლოს მაინც უბრძანა, მოხარშეთო. გამოწველეს და მოხარშეს. დედოფალმა უბრძანა: ისე მოხარშეთ და მომიტანეთ, რომ ერთი ფხა არსად გადაგივარდეთო. ერთმა მოახლემ აიღო ერთი ფხა და გარეთ გადაავდო. თევზის ფხაზე ისეთი ალვის ხე ამოვიდა, რომ წვერი ცაში ჰქონდა მიბჯენილი. გააკეთებინა ტახტი ხელმწიფემ ალვის ხის ქვეშ, სიციხეში ჩავიდოდა და დაბრძანდებოდა მის ჩრდილში.

მოიავადმყოფა ისევ თავი დედოფალმა — თუ მაგის ფიცრის ტახტს შემიკრავთ, მოვრჩები, თუ არადა მოვკვდებიო. დალონდა ხელმწიფე: როგორ უნდა გავიმეტო და ეს მშვენიერი ხე მოვკერაო. რომ შეწუხდა დედოფალი, უბრძანა ხელმწიფემ, მოჭერითო. ისე მოჭერითო, უბრძანა დედოფალმა, რომ ერთი ნაფოტი არსად გადავარდესო.

მოჭრეს ალვის ხე, ბედად ერთი ნაფოტი გაფრინდა და შორს, სადღაცა სოფლის ბოლოს დაეცა. ამ დროს ბებერი სალოცავიდან მოდიოდა, დაინახა ნაფოტი, მოეწონა, აიღო და

წაიღო სახლში ქოხის საფარებლად. მეორე დღეს ბებერი ისევ ლოცვაზე წავიდა. იქცა ნაფოტი ქალად, დაუფაგა სახლი, დაუწმინდა ჭურჭელი, იქცა ისევ ნაფოტად და დაეფარა ისევ ქოხს. მოვიდა ბებერი, ნახა დაგვილი სახლი, შექამანდი მოხარშული და მეზობლებს ლანძღვა დაუწყო: — თქვენ რა საქმე გაქვთ, რომ ჩემს სახლში შემოდინხართ, ან შექამანდსა დგამთ და ან სახლს მიგვითო? მეზობლები გაჯავრდნენ: — ვინა აქვს შენი ჯავრი, უთვალთვალე და ვინც შემოდის, დაიჭირეო. უთვალთვალა ბებერმა. ნაფოტმა სთქვა, ახლა კი წავიდოდა ბებერი ლოცვაზეო და იქცა ქალად, გადმოვიდა, აიღო ცოცხი და დაიწყო სახლის გვა. ამ დროს მისწვდა ბებერი და დაიჭირა ქალი... — შენ რა ხარ, რა სულიერი ხარ, რომ ჩემ სახლში შემოსულხარო. ქალმა უთხრა: — ადამიანი ვარ და ადამიანის შვილიო, შემობრალე და მიშველეო. ბებერს ძალიან გაუხარდა: მაინც შვილი არა-მყავს და ჩემი ქალიშვილი იქნებო. დაიწყეს ქალმა და ბებერმა ერთად ტკბილად ცხოვრება.

ერთ წელიწადს უბალახობა იყო. ხელმწიფეს სულ ეხოცებოდა შიმშილისაგან ცხენის ჯოგი. ქალმა დედობილს უთხრა: — დედობილო, ხელმწიფეს ერთი ცხენი, რომელიც დავარდნილი ჰყავდეს, გამოართვი, მოიყვანე და გავასუქოთო. წავიდა ბებერი ხელმწიფესთან და უთხრა: — დიდებულო ხელმწიფევ, ერთი, რომელიც უვარგისი ცხენი გყავდეს, ის ცხენი მე მომეციო! მისცეს ერთი ცოცხალ-მკვდარი ცხენი. წამოიყვანა ბებერმა და მოჰგვარა თავის ნაშვილებს. დაიბანა ქალმა ხელები და ისეთი ბალახი მოვიდა, რომ შიგ გაცურდებოდა საქონელი. ისე გასუქდა ცხენი, ისე გათქვირდა, რომ ველარ იქერენ. გაგაყებულები დარბის. ქალმა უთხრა დედობილს: — წადი, უთხარი ხელმწიფეს, თავისი ცხენი მიიბაროსო. მივიდა ბებერი ხელმწიფესთან და უთხრა: — დიდებულო ხელმწიფევ, ნაზირი გამოგზავნეთ და თქვენი ცხენი წამოიყვანეთო. ქალმა დაარიგა ცხენი: რომ მიხვიდე ხელმწიფის კარებზე, დაწეკი და რამდენიც უნდა გცემონ, არ აღგეო, მინამ მე არ მოვიდე და არ გითხრა: ადეკი, შე პატრონივით მუხანათო.

მოვიდნენ ვეზირები ცხენის წასაყვანად. ისეთაა ცხენი,

სულ ვარსკვლავებს ეთამაშება. წაიყვანეს გახარებულებმა ცხენი და მიიყვანეს სასახლესთან. აქ კი ჩაწვა ცხენი და აღარა ქნა ძვრა. ბევრი სცემეს, ეწონენ, მაგრამ არ ადგა. მაშინ ბებერმა მოახსენა ხელმწიფეს: დიდებულო ხელმწიფე, მე ერთი შვილობილი მყავს, რომელმაც ეს ცხენი გაჰკვება, იმან რომ უთხრას, ადგება ეს ცხენო! მაშინ უბრძანა ხელმწიფემ ბებერს: წადი და მოიყვანეო. მოვიდა ქალი და უთხრა ცხენს: — ადექ, შე პატრონივით მუხანათო! — ადგა მაშინვე ცხენი და შეითამაშა. ჰკითხა ხელმწიფემ ქალს: — რად დაუძახე ჩემ ცხენს ან მე მუხანათო? — ქალმა უამბო ყველაფერი. ხელმწიფემ მეორედ დაიწერა ჯვარი; მოახლე ცხენის ძუას მიაბეს და ლუკმა-ლუკმად აქციეს.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
ქატო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურემი ავაშენე,
წამოვიდა გორებიოთა;
აქ სიცოცხლით გამოძებით,
საიქიოს ცხონებოთა.

ზღაპარი უხეიროსი

იყო და არა იყო რა, ღეთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო შაშვი მგალობელი, ღმერთი ჩვენი მწყალობელი. ღმერთს დიდება, ჩვენ მშვიდობა, ღმერთი მაღალი, კაცი დაბალი! იყვნენ ცოლ-ქმარნი ღარიბები და უქონლები. ერთი ვაჟი მიეცათ, დაარქვეს „უხეირო“, მაგრამ ვერ გაზარდეს, ძუძუ არა ჰყოფნიდა. წაიყვანეს ქალაქში, იქნება სამადლოდ ვინმემ აიყვანოსო. ხელმწიფემ აიყვანა და დაუწყო ზრდა, მაგრამ ეს ბავშვი ისეთი მჭამელი გამოდგა, რომ ძლივს აძლებდნენ. როცა მოიზარდა, თითო თონე პური და თითო ცხვარი არა ჰკმაროდა. როცა ვაჟკაცი გახდა, მაშინ ხომ ველარაფრით ველარ აძლობდნენ. რამდენიმე ხარს ერთად შეჭამდა და იმდენსავე კოკა ღვინოს დაღევდა, მაინც ისე იყო, თითქო არაფერი უჭამიაო! გაბეზრდა ხელმწიფე, ხაბაზები პურის გამოცხობას ვერ ასწრებდნენ და მზარეულები მოხარშვას.

რაკი გაბეზრდა, ხელმწიფემ დაიბარა უხეირო, მისცა
ორასი თუმანი ფული, ერთი გუთნეული და გაგზავნა მამას-
თან. მოვიდა დედ-მამასთან უხეირო, მაგრამ ერთი-ორი დღეც
ვერ დარჩა. რა უნდა ეჭამა, რით უნდა გაეძლო მუცელი? ადგა
და ისევ ხელმწიფეს მიადგა კარებზე. ხელმწიფეს უხარო-
და — ეგ არის მოვიშორე თავიდანაო, მაგრამ, რაკი ისევ კა-

რებზე მოადგა, რაღას იტყოდა! იფიქრეს, ამას ძალით ვერ გავაგდებთ და ისევ ისა სჯობია, ხერხით მოვიშოროთ როგორმეო.

საშინელი ღონიერი იყო უხეირო, რომ მისი გამწევი კაცო არ გამოვიდოდა. უბრძანეს უხეიროს: აჰა და ამ ადგილას რომ დიდი მთა არის და მთაზე ტყე, იმ ტყიდან უნდა შეშა მოიტანო! ის ტყე ასთავიან დევებს ეკუთვნდა; მათი შიშით ნიავიც კი ვერ გაიჩუჩუნებდა, ფრინველიც ვერ შეფრინდებოდა იმ ტყეში.

— კარგი, მომიტანეთ ცულიო! — დაიძახა უხეირომ. მოუტანეს ალმასის ცული. შემოჰკრა იქვე კედელს და სულ მიფშვნიტა. გაუკეთეს ათფუთიანი, ისიც მიამტვრია. ბოლოს ოცფუთიანი გაუკეთეს. გაიღო მხარზე და გასწია დევების ტყისკენ. მივიდა ტყეში, შემოჰკრავს წიფლებს, სულ ჩხირებივით ამტვრევს; დგას ერთი ლეწა-მტვრევა და ჩახიჩუხი. გაიგეს დევებმა და მისკენ გამოჰქანდნენ მაშინვე. არ მოგიკვდეთ უხეირო, არც შემდრკალიყოს და არც გაქეუულიყოს! სტაცა ორივე დევს ხელი, ამოიჩარა იღლაში, მიიყვანა, შეება კამეჩებივით, დაუწყო ეს მთელ-მთელი წიფლები და დაირეკა. სულ გუგუნით მიატანინა ხელმწიფის კარებზე!

მოახსენეს ხელმწიფეს: გამობრძანდი, რამდენი შეშა მოიტანა უხეირომთო. გამოვიდა ხელმწიფე, კინალამ გული წაუვიდა ამ დევების დანახვაზე. მოხსნა შეშა უხეირომ დევებს, ახსნა უღელი, გაუშვა ნებაზე და უთხრა: — კაცის ნათესავს ამას იქით აღარა ავნოთ რაო!

გავიდა ხანი. დაუწყეს უხეიროს, უნდა წახვიდე და უკვდავების წყალი მოიტანო. უხეირო რა უარს იტყოდა, მაგრამ რომ არ იცოდა საითკენ იყო ის უკვდავების წყარო. ამ უკვდავების წყაროს ორი ბულა კამეჩი იცავდა. რომ დაინახავდნენ ეს კამეჩები იქითკენ მიმავალ კაცს, გაექანებოდნენ, დაეჯახებოდნენ და გაჰყლტდნენ. უხეირომ უთხრა: — წავალ, მაგრამ მომეციო, რით მოვიტანო! მოუტანეს გოზაურები. სთხლიშა ერთმანეთს და დაამსხვრია: — ბავშვი ხომ არა ვარ, ამეებით სად წავიდეო, მომიტანეთ დიდი რამეო! ახლა ქვევრები მოუტანეს. ჰკრა ეს ქვევრები ერთმანეთს და დაამსხვ-

რია. — მომიტანეთ დიდი რამეო! მაშინ მოუტანეს ორი ას-ას კოკიანი რუმბი. გადიწყო მხარზე და გასწია.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა უკვდავების წყაროსთან. გამოექანენ კამეჩები, უნდა დაეჯახონ და გაჰყლიტონ. სტაცა უხეირომ ყურებში ხელი, დაგრიხა სქელი ხეები, მოგლიჯა ერთი ჭადარი, დაადო კისერზე უღლად. მერე რუმბები დაავსო, დასცხო და დაირეკა კამეჩები ხელმწიფისკენ.

ხელმწიფეს მოახსენეს: უხეირო თვითონაც უქირველი მოვიდა და იმ კამეჩებისთვისაც ის რუმბები მოუბამს დან მოიტანაო. რომ დაინახა ხელმწიფემ ეს კამეჩები, კინაღამ გული გაუსკდა: ჯერ უხეიროს ვერ ვუძღვებდი, მაგათ საღდა გავუძღლო; უთხარით, ეს კამეჩები ისევ გაუშვასო. უხეირომ გაუშვა კამეჩები, მოსცხო თითო-თითო სახრე და გარეკა: — გასწით, როგორც გიცხოვრიათ, ისევ ისე იცხოვრეთო!

მაინც კიდევ არ დაწყნარდა ხელმწიფე. კიდევ ეძებდა მიზეზს, სადმე იმისთანა ადგილს გაეგზავნა უხეირო, რომ დაღუპულიყო. ერთ ადგილას ელიას ყანა იყო. ასი დღის მიწას გარს სულ გაღავანი ევლო და შიგ ყანა ეთესა. უხეიროს უთხრეს: ეს ცხვრის ფარა ელიას ყანაში უნდა გარეკო და აძოვო. გაირეკა უხეირომ ერთი ფარა ცხვარი ელიას ყანისკენ. შერეკა ყანაში, ფარას თავი მიანება, თვითონ წამოწვა და დაიძინა. გადმოიხედა ელიამ, ხედავს, მის ყანას ცხვარი შესევია და აოხრებს; დაუშვა და დაუშინა სეტყვა. ისეთს ისერის, სულ ხის ტოტებს ამტვრევს. ეს ფარა ისე გაწყვიტა, რომ ერთი თხალა დარჩა, ისიც საღდაც ჯაგებში შემძვრალიყო და იმიტომ გადაჩენილა. ამ უხეიროს კი აინუნშიც არ მოსდის, სძინავს გულიანად.

რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, არახუნა ელიამ სეტყვა, მაგრამ მაინც ვერ გააღვიძა. მაშინ განრისხებული გადმოვიდა და დააწვა უხეიროს ზევიდან. წამოდგა უხეირო, გადააბრუნა ელია და დააჯდა ზევიდან. ამიშვიო! — უთხრა ელიამ. უხეირო არ უშვებს. ამიშვიო! — სთხოვა კიდევ ელიამ. — დამლოცე და აგიშვებო! — უთხრა ელიას უხეირომ.

მაშინ დალოცა ელიამ, რომ ჯერზე ნახევარი პური ეჭამა, ნახევარი ჩარეკა ღვინო ესვა და ნახევარი გირვანქა ხორცი ეჭამა. აუშვა უხეირომ და გამოსწია თავის გზაზე. ახლა კი

დედ-მამისკენ წამოვიდა, მათი ნახვა მოუნდა. ცოტა ხანს იყო უხვირო თავის დედ-მამასთან, ისევე გმირობის სურვილმა მოუარა, ველარ დადგა დედ-მამასთან, ადგა და წავიდა თავის თავის საცდელად.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, თავის სახელმწიფო გადაიარა, უცხო ქვეყანაში გავიდა. დაინახა ერთი დევი მორბის, თან ერთი გორა უჭირავს და ბურთივით მოაქვს. დადგა უხვირო და დაუწყო ცქერა: — კაცო, მე ლამის ქალამნებიც გავიხადო, და შენ მაგოდენა გორა სად მიგაქვსო? — ხელმწიფის კარზე რომ უხვიროა, ის უნდა გამოვცადო! — გამოართვა ეს გორა უხვირომ, მოიქნია და სამი მთის იქით გადაისროლა. მერე უთხრა დევს: — მეძმობი თუ მეყმობიო? — გეძმობიო, — უთხრა დევმა. ეძმო დევი და ორივენი წავიდნენ.

მოდინ, ერთი დევი მორბის, ხელში ორჯერ იმაზე დიდი გორა უჭირავს და მოათამაშებს. — სად მიხვალ, კაცო, მე ლამის ქალამნებიც გავიხადო და შენ მაგოდენა გორას მიარბენინებო? — ეკითხება უხვირო. — ხელმწიფის კარზე რომ უხვიროა, ის უნდა გამოვცადო! გამოართვა უხვირომ გორა და ორ მთას იქით გადაისროლა. მერე უთხრა: — მეყმობი თუ მეძმობიო? — გეძმობიო, — უპასუხა დევმა. ეძმო და წავიდნენ.

მოდინ, ახლა მესამე დევი შემოხვდა, მასაც ორჯერ მეტი გორა დაუჭერია, ვიდრე მეორე დევსა, და ბურთივით მოაქანებს. — კაცო, სად მიგაქვს მაგოდენა გორა, მე ცარიელამ ლამის ქალამნებიც გავიხადო? — ეუბნება უხვირო. — ხელმწიფის კარზე რომ უხვიროა, აქებენ, და მის საცდელად მივდივარო. — შორს სიარული რად გინდა, — უპასუხა უხვირომ, — უხვიროც მე ვარო. გამოართვა გორა, მოიქნია და ერთი მთის იქით გადაავდო. — მეყმობი თუ მეძმობიო? — ჰკითხა დევსა. — გეძმობიო, — უთხრა დევმა. ეძმო და წავიდნენ ოთხნი ძმად შეფიცებულნი.

ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, მივიდნენ თეთრი დევის სამფლობელოში; ტყეში დადგნენ, არც პური აქვთ, არც ცეცხლი. უხვირომ უთხრა: — უნდა წახვიდეთ და სადაც იყოს შეშა და პური იშოვოთო. დევები ისე შეშინდნენ, სულ კანკალმა აიტანა: — შიმშილით რომ დავიხოცნეთ, თეთრი

დევის შიშით იქ რა შიგვიყვანსო? ადგა მაშინ უხეირო და თვითონ წავიდა, — მე თვითონ მოვიტანო. შორს დაინახა ბოლი, მიჰყვა და დევის დედასთან მივიდა: — დედაშვილობას; ორიოდ პური და ცეცხლი გამომიტანე, პური მშაინო! — შენ ვინა ხარო? — უთხრა დევის დედამ. — ჩემი შვილის შიშით ფრინველსაც ვერ გადუფრენია ცაში, და რა სულიერი ხარ, აქ რომ მოსულხარო? წადი ჩქარა, თავს უშველე, თორემ ჩემი შვილი სანადიროდ არის, მოვა და შეგჭამსო! — რა მხარეზე არისო? — ჰკითხა უხეირომ. ბებერმაც ასწავლა. — თუ წყალს გაასწარ, არა გიშავსო, — უთხრა დევის დედამ, — და თუ წყალს აქეთ მოგასწრო, კი იცოდე, ვერ გადაურჩებიო. უხეირო სწორედ იქით წავიდა, საიდანაც თეთრი დევი უნდა მოსულიყო.

შორიდანვე დაინახა უხეირომ თეთრი დევი, ნადირობიდან რომ ბრუნდებოდა. ერთი ხარ-ირემი მოუკლავს, ერთი ჭადარი მხარზე გაუდვია და ისე მოდის ღიღინით. უხეირო ჩაიმალება ხიდის ყურთან და, ცხენი რომ მოახლოვდება, ამოჰყოფს თავს, „ყვიტ“ იტყვის, და შეუფრთხება ეს ცხენი დევის. უჩავრდება თეთრი დევი, მაგრამ ცხენი ფრუტუნებს და წინ არ მიდის. აჩუ, შე ოხერო, ხელმწიფის კარზე რომ უხეიროა იმას მოვკლავ, და მანდ ვინა ზის, ვინ გაშინებს ისეთი, რომ მე ვერ მოვერევიო! მაშინ კი წამოდგა უხეირო და დაუძახა: — აბა, თუ მომკლავ, უხეირო მე ვარ და ჩამობრძანდიო! შეიბნენ უხეირო და თეთრი დევი. დაახეთქა უხეირომ ეს თეთრი დევი და მოჰკლა. მერე დააკრა ცხენს მკედარი და გააგდო დევის დედისკენ: „აბა, თუ თეთრი დევი მძლავრიაო!“

წამოიღო ცეცხლი და პურები. ისეთებია ეს დევები, სადღა აქვთ იმედი, თუ უხეირო კიდევ ცოცხალი მოვა, მაგრამ მოვიდა. დასხდნენ, დაანთეს ცეცხლი, ჰამეს პური. მერე ისევ წავიდნენ. გზაზე აღარა შემთხვევიათ რა, სანამ წითელი დევის საბრძანებელში არ მივიდნენ. დადგნენ აქაც ტყეში, მაგრამ არც პური ჰქონდათ და არც ცეცხლი. უხეირომ შეუთვალა დევებს: წადით, აქ ახლომახლო ესახლება ვინმე, გამოართვით ორიოდ პური და ცეცხლიო! — აქ წითელი დევი სახლობს და ჩვენ არ შეგვიძლია ფეხი მივდგათ იქაო; წინათაც გვიც-

დია, მაგრამ მაშინაც ძლივს გადავრჩით ცოცხლებიო. კარგი, შე წავალო, — სთქვა უხეირომ.

წამოვიდა და წითელი დევის დედასთან მოვიდა. — დედი, ორიოდე პური მომეც და ცეცხლიო! — აქ რამ მოგიყვანა, ძე-ხორციელს აქ ვერ გაუვლია ჩემი შვილის შიშითაო, — უთხრა დევის დედამ, — წადი, სანამ მოსულა, ეცადე წყალს გაასწრო, თორემ თუ აქეთ მოგასწრო, გაგაფუტებსო. მისცა პურებიც, ცეცხლიც და წამოვიდა. არ გავიდა ხიდსა, აქეთვე დადგა. მოდის წითელი დევი, მხარზე ერთი წიფელა გაუღვია, ცხენისათვის ხარ-ირემი გადუკიდია.

— შენ ვინა ხარ, აქ ჩემის შიშით ძირს ჭიანჭველას ვერ გაუვლია და მალლა ღრინველს. რა სულიერი ხარ, რომ აქ მოსულხარო? ჩამოუხტა დევი და წეიბნენ. იბრძოლეს კარგა ხანს, მაგრამ დასცა უხეირომ და მოჰკლა ისიც. გადაჰკიდა მკვდარი ცხენს და დედას გაუგზავნა: „აბა, თუ შენი შვილის შიშით აქ ვერავინ გაივლისო!“

ააჭრა ირემს სამწვადეები, წამოიღო პური, ცეცხლი და მოიტანა თავის ამხანაგებთან. იმ დღესა და იმ ღამეს კაი დროება გაატარეს. მეორე დღეს აღგნენ და გზას გაუდგნენ. სულ იმისთვის კი დადიან, რომ თავი სცადონ. რამდენიც მიდიოდნენ, ამ დევებს შიში ეტყობოდა. ბოლოს ერთ ქვეყანაში მივიდნენ. შავი მთაა, შავი ტყე დგა, შავი ფრინველი დაფრინავს. დადგნენ, დაისვენეს. კიდევ შესთავაზა დევებს უხეირომ პურისა და ცეცხლის მოტანა. ისინი კი შიშით კინადამ დაქრნენ. — ამ შავ მთას ხომ ჰხედავო, — უთხრეს უხეიროს, — იქ შავი დევი ცხოვრობს, იმისი მომრევი ჯერ არავინ არისო, და მას თვალით როგორ დავენახებებითო. ის გვირჩევნია, ავდგეთ, წავიდეთ, გავეცალოთ ამ დაწყევლილ ადგილსაო. ერთხელ ჩვენც ვეომეთ მაგას, მაგრამ ცოცხლები ძლივს გადავრჩითო.

— არა, ძმაო, მე უკან ვეღარ დავიხვევ, თუ თქვენ არ წახვალთ, მე წავალ და მე მომკლას იმ შავმა დევმაო! ბევრს უხვეწნენ ძმობილები, ნუ წახვალო, მაგრამ მაინც არ დაიშალა, წავიდა და მივიდა შავი დევის დედასთან. — დედაშვილობას, ორიოდე პური მოგვეცი და ცეცხლიო! — ვინა ხარო, — უთხრა დევის დედამ, — პური არ მიძევს, ცეცხლი

არ მინთია, წადი, საიდანაც მოსულხარ, თორემ ჩემი შვილი მოვა და შეგჭამსო. — რა მხარედან მოდისო? დევის დედა-მაც ასწავლა. შევიდა უხეირო, გამოიტანა ძალით პურები, ცეცხლიც წამოიღო და წამოვიდა სწორედ იმ მხრისაკენ, საიდანაც შავი დევი უნდა მოსულიყო. წყალთან რომ მივიდა, ხიდის ყურთან დაიმალა. ამ დროს მოდის შავი დევიც, ხარიბები მოუკლავს, ერთი წიფელა მხარზე გაუდვია და მოლიღინებს. ხიდზე რომ შედგა, უხეირომ თავი ამოყო და „ყვიტ!“ დაიძახა. ცხენი დაფრთხა, ფრუტუნე დაიწყო. ერეკება დევიც ხენს, უჯავრდება, მაგრამ ცხენი ფრუტუნებს, არ იძვრის ადგილიდან... — აჩუ, შე საოხრევე, ხელმწიფის კარზე რომ უხეიროა, ისიც კი ცოცხალი ვერ მომჩნება და ვინ გაშინებსო! — აბა, თუ ვერ მოგჩნებაო! — და ამოუხტა კიდეც უხეირო. შეიბნენ. ძალიან დიდხანს იბრძოლეს. უხეირო დაილა და თითქო გაუჭირდა შავი დევის მორევა. ბოლოს, როგორც იყო, მოიკრიბა რაც ჯანი ჰქონდა, დასცა და იქვე სული გააფრთხობინა. დააკრა მკვდარი ცხენს და იმის სახლისაკენ გააგდო. ააჭრა სამწვადეები ირემს, წამოიღო და მოვიდა. დევებს ძალიან გაუხარდათ, ცოცხალი რომ ნახეს უხეირო. როგორ გადაჩიო, ეკითხებოდნენ. არ იჯერებდნენ, თუ უხეირო შავ დევს მოერეოდა. კაი პური ჰამეს და დაისვენეს.

მეორე დღეს დევებმა უთხრეს უხეიროს: — ჩვენს გზას დასასრული არ უჩანს, აღარ შეგვიძლია შენ მოგყვით, ჩვენ აქ დავრჩებითო. — კარგო, — უთხრა უხეირომ, — მე უთქვენოდაც ვივლიო. წაიყვანა ეს დევები, ერთს თეთრი დევის ცოლი შერთო, მეორეს — წითლისა და მესამეს — შავი დევისა. სამივეს გამოეთხოვა და უთხრა: — ნუ დამივიწყებთ, აი, ამ ბურთს დავკიდებ, უცქირეთ და, როცა სისხლმა დაიწყოს წვეთა ამ ბურთიდან. მაშინ იცოდეთ, მიჭირს და მომეშველენითო.

წავიდა უხეირო. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, ერთ ქალაქში მივიდა, ხედავს, რომ ეს ქალაქი, როგორღაც მიჩუმებულია. ექვსი წლისაზე ზევით კაცს ვერა ნახავ, უხეირო ერთ ბებერთან დადგა. ეს ბებერი უფრთხილდება უხეიროს, თავის შვილივით ინახავს. — რისთვის მოხვედი, შვილო, აქ რა გე-

საქმებო? — უხეირო მოუყვა და უამბო თავისი თავგადასავალი.

მეორე დილით შეხედავს უხეირო, რომ ეს ბებური სადაც რამ ჭუჭრუტანებია ქოლავს, ისე რომ შუქი ვერ შემოიპარება. უხეიროს გაუკვირდა. ჰკითხა ბებერს: — დედილო, მითხარ, რატომ არ არიან დიდი კაცები ამ ქალაქში? — რა ვიცი, შვილო, რატომღაც არა რჩებიან, სულ იხოცებიანო. არ უნდა რომ უთხრას, მართალს არ ეუბნება. კიდევა ჰკითხა უხეირომ, კიდევ არ უთხრა ბებერმა. ბოლოს უხეირომ უთხრა: — დედი, ძუძუ უნდა მომაწოვო. — რაღა დროს შენი ძუძუა, შვილო, ვაჟკაცი ხარ, — უთხრა ბებერმა. უხეირო არ მოეშვა. რომ ჩაიღო პირში ძუძუ, მოუჭირა კბილები: — მითხარ მართალი, რათ არის გაწყვეტილი ამ ქალაქში კაცები, რომ ბავშვებიღა დარჩენილანო? რაღა უნდა ექნა ბებერს. მანაც უამბო: — შვილო ქალაქის ახლოს, ზღვაში ერთი რკინის კაცია. იმ რკინის კაცს ერთი მოტაცებული ქალი უზის კოშკში; როცა ის ქალი გარეთ გამოვა, შუქი ქალაქში შემოდგებო. ხომ გახსოვს, სახლის კედლებს რომ ვქოლავდი, არ მინდოდა, შენ იმისი შუქი დაგენახა; ახალგაზრდა ხარ, წაგახდენდაო. ამ ქალაქის ხელმწიფეს უნდა ის ქალი, ეომება რკინის კაცს, მაგრამ ვერას აკლებს. იმ რკინის კაცმა ისე გაუწყვიტა ჩვენს ხელმწიფეს ხალხი, რომ ექვსი წლისაზე ზევით აქ მამაკაცს ველარა ნახავ. იმას ვერავეინ ვერ მოერევაო. — მაშ რაღა ბიჭი ვყოფილვარ, — თქვა უხეირომ, — თუ ის ქალი არ წავართვიო! იმ დამეს ისევ ბებერთან გაათია. მეორე დღეს რომ გათენდა, გამოვიდა გარეთ. ცოტა ხნის მერე გამოვიდა კოშკიდან რკინის კაცის ცოლიც და შუქი შემოადგა ქალაქს. გასწია უხეირომ და მივიდა კოშკთან. რკინის კაცი ამ დროს ცაში იყო წასული სალოცავად. უხეირო ქალთან ავიდა.

— აქ რათ მოსულხარ, ვინ ხარ, რა სულიერი ხარო? — ჰკითხა ქალმა, — რკინის კაცმა რომ აქ მოგასწროს, ხომ მოკლა და აღარ დაგარჩინაო. დადის უხეირო ამ ოთახში და იმის ნავალზე სულ ვარდი იშლება. ქალს ძალიან მოეწონა, მაგრამ რკინის კაცს როგორ გადაურჩებოდნენ ცოცხლები! — მაგის ფიქრი ნუ გაქვსო, — უთხრა უხეირომ, — მე ვიცი და რკინის კაცმაო. რომ მოდიოდა ქალისკენ, ბებერმა უთხრა

უხეიროს: იმ ქალს შეეხვეწე და ის გამოჰკითხავს, რა მოჰკლავს რკინის კაცსაო. მართლაც შეეხვეწა უხეირო ქალსა: — შითხარ, რა მოჰკლავს რკინის კაცსაო? — მე არ ვიციო, — უთხრა ქალმა, — ის არავის არ ეტყვისო. კიდევ შეეხვეწა ვაჟი ქალს, რომ რკინის კაცისთვის როგორმე ეთქმევიანებინა. — კარგო, — უთხრა ქალმა, — შენ წადი, დაიმალე, და მე ვიცი თვითონაო. შუადღისას რკინის კაციც მოვიდა. ჩამოეკიდა ყელზე ქალი, დაუწყო ალერსი და ჰკითხა: — შითხარი, გენაცვა, რამდენი მტერი გყავს, შენი სიცოცხლე მუდამ საფრთხეშია, რა მოგკლავს, მაშინ შენ თავს უფრო გავუფრთხილდებით! — რკინის კაცმა უთხრა, რომ ჩემ შარდში დასველებული იარაღის მეტი ვერაფერი მომკლავსო, ისიც თუ ილღის ძირში დამკრესო. თუ ილღის ძირში არ დამკრეს, არ მოგვედებითო.

ადგა ქალი ამ ლაპარაკის შემდეგ და, როცა დრო იპოვა, სადაც დევი შარდზე დგებოდა, იქ ორი დიდი ნაჯახი მიაყუდა. მართლაც დევი შარდზე მიმდგარიყო, ეჭვი ვერაფრისა აეღო. როცა რკინის კაცი წავიდა კიდევ სალოცავად. მივიდა უხეიროცა, მოამზადა ორივე ნაჯახი და დადგა საომრად. მოვიდა რკინის კაცი და შეიბნენ. დიდხან იბრძოლეს ძალიან, ოფლი სულ წყალივით სდიოდათ. ბოლოს დასცა უხეირომ და დასცხო ილღის ძირში ნაჯახი, მაგრამ ერთი ნაჯახი გატყდა; მაშინ მეორე დასცხო და იქვე სული გააფრთხობინა. ამის შემდეგ დაიწყო ქალთან კომკში ცხოვრება და ფეხს აღარსადა სდგამდა, აღარა შორდებოდა ქალსა.

გაიგო ხელმწიფემ, რომ რკინის კაცი მოკლეს, და ის მზეთუნახავი ახლა სხვა კაცსა ჰყავსო. შეკრიბა ნაზირ-ვეზირები და უბრძანა: უეჭველად ის ქალი როგორმე ხელში უნდა ვიგდოო, ომით ვერას გავხდებითო, — თქვეს ვეზირებმა, ისევ ხერხით როგორმე თუ შევძლებთ მაგ საქმესაო.

ამ დროს მოვიდა ხელმწიფესთან ერთი ბებერი და მოახსენა: — დიდებულო ხელმწიფევ, დამაკარით ფიცარზე, ჩამაგდეთ ზღვაში და მე მოვიყვან იმ ქალსაო. ხელმწიფეს ძალიან გაუხარადა. მაშინვე დააკრეს ბებერი ფიცარზე და შეატურეს ზღვაში. მიტურდა ბებერი კომკის ძირში და დაიწყო ყვირილი: — მიშველეთ, ვინა ხარო ქრისტიანი, გამომხე-

დეთ, ზღვაში ვიხრჩობი, თქვენი ღვთის გულისათვის. მიშველეთ რამეთ. გამოიხელა უხეირომ, დაინახა ფიცარზე დარული წყალში ჩაგდებული ბებერა. ქალს უთხრა: — ჩავალ, გამოვიყვან, მადლიაო. — ეს ჩვენი მტერია, დაანებე თავიო, — უთხრა ქალმა.

უხეირომ მაინც არ დაიშალა, ერთმა წვინტლიანმა ბებერმა რა უნდა მიცოასო. — რომ ინანო, მე ნულარ დამაბრალებო, — უთხრა ქალმა. ჩავიდა უხეირო, გადაარჩინა ბებერი და ამოიყვანა კოშკში.

ბებერი ემსახურება ერთგულად, ყველაფერს მშვენიერად აკეთებს. იმ დროისთვის იშოვა ბებერმა ბანგი, შეაზავა ღვინო და შეინახა. გაუკეთა ერთხელ სადილი და მოართვა ეს ღვინოც. თვითონ ღვინოსა სვამს ბებერი, ქალ-ვაჟს კი ბანგნარევს ასმევს. ცოტა ხნის შემდეგ ქალსაც და ვაჟსაც მიეძინათ.

ეს ბებერი კუდიანი იყო. იცოდა, რომ უხეიროს ვერაფერი მოჰკლავდა თუ, თავში რომ სამი თმის ბეწვი ჰქონდა, იმას არ ამოაძრობდნენ. მივიდა, ამოაძრო თავიდან ის სამი ბეწვი, შეახვია წითელ ჩვარში და ზღვაში გადაუძახა. უხეიროც მოკვდა მაშინვე. მერე შეუტრა ფეხები, მოაბა ერთ ჭადარს ფეხებით და ყელთავე ჩაჰკიდა ქვევრში; ქალი კი მოიგდო ხელში, ჩაისვა ნავში და მოუსვა ხელმწიფისაკენ. გამოიღვიძა ქალმა, მიიხედ-მოიხედა, ნახა რომ თავის სახლში არ არის. მიხვდა ყველაფერს და დაიწყო ტირილი. მერე ჩაჯდა საბნელოში და ხმა აღარავისათვის გაუცია. ეფერება ხელმწიფეც, ცდილობს როგორმე მოიგოს მისი გული, მაგრამ ტყუილად.

ამ დროს დევებთან დატოვებული ბურთი სისხლის წვეთას დაიწყებს. „უხეიროს უჭირსო“ — თქვეს დევებმა. მაშინვე წავიდნენ უხეიროს საძებნელად, მოსდევენ მის ნავალზე გაშლილ ვარდს და მოვლენ ამ კოშკთან. გადავლენ და ნახავენ, რომ მკვდარი უხეირო ყელთავე ჩაკიდებულია ქვევრში. შემოიკრეს თავ-პირში, მაგრამ ტირილით რას არგებდნენ? ბოლოს თქვეს: უნდა შევიტყოთ, ის თმები სად არის, ვის ხელშიაო. ერთმა თქვა: მე ხმელეთზე გავიგებ, თუ სადმე არისო. მეორემ თქვა: მე ცაში შევიტყობო. მესამემა თქვა: მე ზღვაში მოვძებნიო. ეძებეს ხმელეთზე — არ იყო; აძებ-

ნინა მეორე დევმა ფრინველებს ცაში — არც იქ იყო. ზღვის თევზთა მეფე მესამე დევის სიძე იყო. დაუძახა სიძეს და სთხოვა: — აბა, შემიტყვე, სამი ბეწვი თმა ხომ არავის ჩაუყლაპავს შენს საბრძანებელშიო. დაუძახა თევზთა ხელმწიფემ თევზებს, დიდსა და პატარას, მოვიდა და მოვიდა თევზი! ამა და ამნაირი ბეწვები ხომ არავინ ჩაყლაპეთო, ჰკითხავს ხელმწიფე. ყველამ უარი თქვა: არაფერი არ გვინახავსო. ხომ არავინ გაკლიათო? — ჰკითხა ხელმწიფემ. — როგორ არა, დიდებულო ხელმწიფევე, ერთი ბებერი თევზი გვაკლია, ზღვის ძირზე წევს, სიბერიით ვერ იძვრისო. ხელმწიფე მაშინვე იმისკენ დაეშვა. ბებერმა უთხრა: — ეს არის ახლა მოიტანა წყალმა წითელ ჩვარში შეხვეული და გე ჩაყლაპეთო. ოღონდ ნუ მომკლავთ კი და ჰიჭყინები ჩავიდნენ ჩემს მუცელში და ამოიღონო. ჩაგზავნეს ჰიჭყინები, ამოიტანეს ეს ბეწვები და მიუტანეს დევებს. მიუს-მოუსვეს თავზე ეს ბეწვები უხეიროს, გაუხსნეს ფეხები და სალ-სალამათივით მაშინვე ფეხზე დადგა:

— ოჰ, რა ბევრი მძინებიაო! — თქვა.

— ბევრი გეძინებოდა, რომ ჩვენ არ მოვსულიყავითო, — უთხრეს დევებმა.

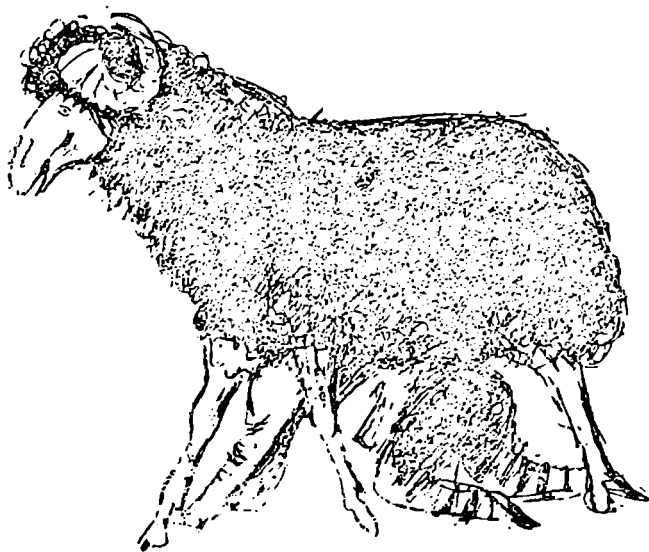
ოთხმა მეგობარმა გამოსწია ქალისაკენ. სულ აიკლეს ხელმწიფის საცხოვრებელი, ხელმწიფეც მოკლეს და ქალიც წამოიყვანეს. იქორწინა უხეირომ, შეირთო ცოლად ეს მზეთუნახავი და მრავალ წელს ბედნიერად იცხოვრეს.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურემი ავიტანე,
წამოვიდა გორებითა.
აქ სიცოცხლით გამიძებით.
საიქოს ცხონებითა.

იყო და არა იყო რა, ღვინოს უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი ღარიბი ცოლ-ქმარი. ჰყავდათ ერთი ბიჭი, მაგრამ ის ისეთი ჭიუტი, კერპი და გაუგონარი იყო, რომ ღვინო-მამას არაფერს არ უგონებდა, თავი შეაძულა თავისი სიზარმაცით. აღგნენ და, რომ ველარა მოაგვარეს რა, ერთ ფეიქარს მიაბარეს შეგირდად.

ერთხელ ფეიქარმა სახლში გაგზავნა გორგლების მოსატანად. წამოიღო ამ ბიჭმაც გორგლები, საფეიქროში უნდა მიეტანა, მაგრამ დახე უბედურებას! გზაზე ბიჭები კოჭაობდნენ. თვითონაც სულმა წასძლია, გორგლები იქვე დააწყო და თვითონ კოჭს ჩაუჭდა. სანამ ის კოჭაობდა, გორგლები ვიღაცამ მოჰპარა და ცარიელი მიბრძანდა ოსტატთან. აბა ოსტატი რა პირს დაუკოცნიდა, მერე ისიც ფეიქარი? სცემა და გააგდო.

წავიდა ბიჭი იქიდანაც. აბა ღვინო-მამასთანაც რაღა მიესვლებოდა? ძალიან მოშივდა. საგზალი არ ედო და ფული არ ებადა, რომ ეყიდა და ეჭამა. გზაზედაც არავინ არ აჭამა. ძა-

ლიან დაილა და მოშვიდა. ერთ ადგილას ნახა, რომ ერთ დევს. ერთი დიდი ფარა ცხვარი გამოურეკავს და აძოვებს. ბიჭმა თქვა: ერთი ავეკვიატები, ეგების რამენაირად სახლში შევყვე, რომ შიმშილით არ მოკვდე, თორემ აქ ახლომახლო არა ჩანს რა კაცის საზრდოო.

როცა დაღამდა, დევმა ცხვარი დაირეკა და წაასხა სახლში. დევს ჩვეულებად ჰქონდა: როცა ფარებში შერეკავდა ცხვარს, კარებში გაილაჩებოდა, ცხვრებს ისე უშვებდა და თან ხელითა სთვლიდა, ხომ არაფერი დამაკლდაო. ბიჭი ერთ-ერთკემალს შეუძვრა ქვეშ და, როცა ერთკემალი შევიდა, ისიც თან შეყვა. დევმა ზურგზე გადაუსვა ხელი ერთკემალს, რას იფიქრებდა, თუ მის მუცელქვეშ ბიჭი იყო დამალული?! დათვალა დევმა ცხვრები, დაკეტა კარები, ერთი ცხვარი გამოიყვანა, დაკლა, მოხრაკა, ნახევარი შეჭამა და ნახევარი დილისთვის შეინახა; მერე დაწვა და დაიძინა.

დევს რომ დაეძინა, ბიჭი მივიდა, შეჭამა ცხვრის ხორცი და ისევ დაიმალა. მეორე დღეს, დევს რომ გამოეღვიძა, ნახა ხორცი, უნდა ეჭამა და ცხვარი გაერეკა, მაგრამ იქ აღარაფერი დახვდა.

დევს გული მოუვიდა, უნდოდა გაეგო, ვინ იყო იმისი ქურდი და დაუძახა: — რა ხარ, რა სულიერი ხარ, ხორცი რომ შეგიჭამია. მითხარ და არაფერს გერჩიო. ბიჭმა დაუძახა: — მე შვილი და შენ მამაო! ამდენი და ამდენი ხანია მშინერი ვიყავ, შენს ცხვარს შემოვყევი და ახლა შენ იცი, რასაც მიზამო. კარგო, — უთხრა დევმა, — შენ შვილი და მე მამაო. მაინც ღმერთმა სხვა ნუგეში არა მომცა რა, შენ მაინც იყავ ჩემთანაო!

დარჩა იქ ბიჭი და დაიარხებინა გული. დადიოდა ცხვარში და უვლიდა ერთგულად. ისე უფრთხილდებოდა, რომ ერთი ციკნის ყურიც არ დაჰკლებია.

ერთხელ დევმა უთხრა ბიჭსა: შავი მთა რომ არის, შვილო, იმ მთაზე არ გარეკო ცხვარი, თორემ იქიდან ცოცხალი ველარ დაბრუნდებიო!

ეს რომ გაიგონა ბიჭმა, ძალიან მოუნდა იქით წასვლა. იმ დამეს აღარც კი სძინებია, გათენებას მოუთმენლად ელოდა. გათენდა თუ არა, გარეკა შავი მთისაკენ ცხვარი. შავ მთაზე

რომ ავიდა, ნახა, ერთი შავი მეცხვარე გამოვიდა, შავი კომბალი უჭირავს, შავი ნაბადი ასხია, შავი ცხვარი ჰყავს და შავი ძაღლები. მეცხვარემ დაუძახა: — ვინა ხარ? რა სულიერი ხარ, რომ ჩემ მთაზე მოსულხარ და ცხვარს აძოვებო? — ახლოს მოდი, — დაუძახა ბიჭმა, — ჩხუბს და დავადარბას, ნარდი გექნება, მოიტანე, ვითამაშოთ და გავერთოთო! — ძალიან კარგიო!

მოიტანეს ნარდი, ითამაშეს. ბიჭმა ცხვარი სულ წააგო, მხოლოდ ათი სულილა დარჩა. ბიჭმა სთქვა: „მოდი, კიდევ ვეთამაშები, იქნება ღმერთმა ახლა ჩემსკენ გადმოიხედოს და მოვიგოო. თუ წავაგებ დავკრავ ფეხს და გავიქცევი, სად მიპოვნის ბრმა დევიო?“

ითამაშეს და ამ ბიჭმა სულ კი მოუგო მეცხვარეს ცხვარიც, ძაღლებიც, ნაბადიც, კომბალიც და ცარიელი გაისტუმრა.

სალამოზე მორეკა ცხვარი და დევს დაუძახა: — გამოდი, მამი, ჩადექი კარებში და დათვალეო! გამოვიდა დევი, ჩადგა ფარების კარებში და დაუწყო თვლა. თავისი ცხვარი რომ დათვალა, დევი უნდა წასულიყო, მაგრამ ბიჭმა შეაყენა: — კიდეა, მამი, დათვალეო! დევმა დათვალა და ერთი იმდენი კიდეე მომატებია, რაც დევსა ჰყავდა. — აბა, მამი, შენ რომ მითხარი, შავ მთაზე არ წაასხა ცხვარიო, მე იქ წავასხი და ეს ცხვარი სულ ერთ შავ მეცხვარეს მოვუგე ნარდშიო. — კარგი, შვილო, მაგრამ წითელ მთაზე არ წაასხა, თორემ იქიდან ცოცხალი ვეღარ დაბრუნდებო.

ბიჭმა არ დაიშალა და ახლა წითელ მთაზე გარეკა ცხვარი. გამოვიდა წითელი მეცხვარე, გამორეკა სულ წითელი ცხვარი და წითელი ძაღლები, თვითონაც წითელი ნაბადი ასხია და წითელი კომბალი უჭირავს.

— ვინა ხარ, რომ ამ ჩემ მთაზე ცხვარს აძოვებო? — დაუყვირა ბიჭსა.

— წამოდი, ერთი ნარდი ვითამაშოთ, რა დროს ვგეინაო? — დაუძახა ბიჭმა. წამოვიდა წითელი მეცხვარე და ითამაშეს. როგორც შავ მეცხვარეს, ამასაც სულ მოუგო ცხვარი.

რალა ბევრი გავაგრძელოთ, მერე თეთრ მთაზე წაასხა და იმასაც ისევე მოუგო, როგორც შავსა და წითელსა. იმოდენა

ცხვარი შეაგროვეს, რომ აღარ იციან, სად დატიონ. უხარია დევს, რომ ამისთანა შვილობილი იპოვა. ბიჭს უთხრა: — შვილო, ამაღამ ჭალაში არ წახვიდე, თორემ მეც იქ დავბრმავდი და დაიღუპები. განა მუდამა სწყალობს ბედი კაცსაო!

ვაჟმა არ დაიშალა და სწორედ იმ ჭალაში ჩარეკა ცხვარი. ისეთი ჭალაა, თვალს ვერ მოაშორებს კაცი, საესვია ტყითა და ბალახითა.

გაძღა ცხვარი და დაეყარა. დაკლა ბიჭმაც ერთი ბატკანი, შეწვა, დაჭდა და სჭამს. ამ დროს მოვიდა ერთი ბებერი, დაუჯდა გვერდზე და სთხოვს: — მაჭამე, შვილო, ხორციო! — ბიჭმაც აჭამა. ბატკანი რომ გაათავეს, ბებერმა უთხრა: — ადექი და ერთი ცხვარი კიდევ დაკალიო. — ამ წუთასაო. — უთხრა ბიჭმა, ადგა და უკანიდან მოუარა ბებერს. ბებერი ერთ დიდ ხესთან ზის. ისეთი თმები აქვს, რომ მიწაზე ათრევს. მოუარა ბიჭმა უკანიდან, სტაცა ხელი თმებში, ხეზე შემოახვია და მაგრა დააბა. — მითხარ, როგორ დააბრმავე მამაჩემი, ან რა უშველის, წამალი მომეცი, თორემ ახლავე აცუწავო! — უთხრა ვაჟმა. ბებერმა უპასუხა: — ოღონდ ნუ მომკლავ და... წადი ჩემ სახლში, იქ ჩემი ქალია, ასე უთხარ: დედაშენმა შემოთვალა, უკვდავების ხელსახოცი რომ მაქვს, ის გამომიგზავნეო. მოგცემს და გეტყვის: დაჯექი, ცოტა ხანს ჩვენთან გული გაართეო, მაგრამ არამც და არამც არ დაჭდე, მაშინვე წამოდი, როცა მიიტანო სახლში, მამაშენს ერთი ოქროს წყარო აქვს, იმ წყაროში დაასველე, მოუსვი თვალეზე და მაშინვე აეხილებო. შენც თავი იმ წყაროში დაიბანეო.

წავიდა ვაჟი ჯადოქარი დედაკაცის ქალთან. ქალი გამოეგება, შეიყვანა სახლში. ისეთია ეს ქალი, კაცს თვალს მოსტაცებს. ვაჟმა უთხრა: — დედაშენმა შემოგითვალა, უკვდავების ხელსახოცი რომ მაქვს, ის გამომიგზავნეო. მისცა ქალმა ხელსახოცი და თან სთხოვა: — მოდი, დაჯექი ჩემთან პატარა ხან, რა გეჩქარებაო? — ვაჟმა შემოჰკრა ხმალი და შუაზე გაკაფა. წამოიღო ხელსახოცი, ის ბებერიც სულ ლუკმა-ლუკმა აკუწა, წამოასხა ცხვარი და წამოვიდა გახარებული.

სახლში რომ მოვიდა, მამას დაუძახა: — მამი, ოქროს წყარო სადა გაქვსო. — ამა და ამ ეზოში არის, შვილოო! — შევიდა ვაჟი, დაასველა წყაროში ხელსახოცი, თვითონაც

თავი დაიბანა და სულ ოქროს თმა დაესხა თავზე. წამოიღო ხელსახოცი, მოუსვა მამას თვალებზე და აუხილა. ისეთია დევი, ისე გახარებულია, ჰკოცნის ამ ბიჭს: შენ გენაცვალე, შვილო, ჩემ მხსნელ ანგელოზად მომიფრინდი ზეციდანაო; აბა, შვილო, ვისთვის რა მინდა, ჩემი სარჩო-საბადებელი სულ შენი იყოს, იყავ ჩემთან, ნულარ მომშორდებიო.

გავიდა ხანი, ცხოვრობენ ტკბილად და ბედნიერად. მაგრამ ვაჟს მობეზრდა იქ ყოფნა და თავის დედ-მამისა და ქვეყნის ნახვა მოუნდა. დევს უთხრა: — მართალია, მამი, მიყვარხარ, მაგრამ მე სხვა დედ-მამაც მყავს და იმათთვის ძალიან შევწუხდი, მინდა წავიდე, ვნახო ისინიც და ჩემი ქვეყანაცაო.

დევს ძალიან ემძიმებოდა შვილობილის წასვლა, მაგრამ როგორ დაუშლიდა. — კარგი, შვილო, წადი და ღმერთმა ხელა მოგმართოს, მხოლოდ ამა და ამ თავლაში შედი, სამი რაში აბია, აუშვი, ერთზე შეჯექი და ორიც თან წაიყვანე. როცა აღარ გინდოდეს, ძუა გამოაძრე, გაუშვი და, როცა დაგჭირდეს, ამოიღე ძუა, ახსენე და ისევ შენთან მოვლენო.

წავიდა ბიჭი, გამოეთხოვა მამობილს. შევიდა, ნახა, სამი ისეთი რაშია, ერთი მეორეს სჯობია, სამივე შეკაზმული და გამართულია; ერთი შავია, ერთი წითელი და ერთი თეთრი. შავს ერთი ხელი შავი ტანისამოსი და იარაღი აქვს უკან დაკრული, წითელს — წითელი და თეთრს — თეთრი. გამორეკა, ერთზე შეჯდა, ორი თან წაიყვანა.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მოვიდა იმ ქალაქში, სადაც ხელმწიფე იყო; ჩამოხტა, რაშები გაუშვა, მხოლოდ ძუა გამოაძრე, თვითონაც თავზე ერთი ცხვრის მაჭიკი ჩამოიკვა, რომ ოქროს თმა არ გამოსჩენოდა, და მივიდა ხელმწიფის სასახლესთან: მოსამსახურე არა ნებავს ხელმწიფესა, დამიყვებონო. არაო, უპასუხეს. ბოლოს მაინც, რაკი აღარ მოეშვა, მებატედ დაიჭირეს. დილით გაირეკავს ბატებს და საღამოთი მორეკავს. რადგან თავზე გამხმარი მაჭიკი ჰქონდა ჩამოცმული, მათ ქაჩალი ეგონათ და ქაჩალ-მემატე დაარქვეს.

ამ ხელმწიფეს სამი გასათხოვარი ქალი ჰყავს. უმცროსი ისეთია, როგორც მზეთუნახავი. ერთხელ უმცროსმა თვალი შეასწრო ბიჭს, რომ მაჭიკიდან ოქროს თმა ჩამოშლია, ისე ანათებს, როგორც მზე. გულში მისი სურვილი ჩაუვარდა და

გადაწყვიტა მას მისთხოვებოდა. ერთხელ თავის დებს უთხრა: — გათხოვება რომ მოგვინდეს, როგორ უნდა ვუთხრათ მამასაო?

დებმა არაფერი უბასუხეს, წავიდნენ და მამას მოახსენეს, რომ გათხოვება მოგვინდა და უნდა გავგათხოვო. მამამ დაიბარა თავისი ჭარი-ჭამათი და ყველანი დაამწყკრია. თავის ქალებს უთხრა, მიდით და ვინც მოგეწონოთ, ის აირჩიეთ ქმრად. მივიდნენ ქალები, უფროსმა ვეზირი ირჩია, მივიდა და კალთაში ჩაუჭდა, შუათანამ ნაზირი, უმცროს ქალს კი არავინ მოუვიდა თვალში, იმას ქაჩალ-მებატე უნდა, ის-კი აქ არ არის.

მერე მამამ უთხრა: — აირჩიე, შვილო, შენც საქმრო, თუ არაო? — არა, მამავ, მე ვინც მომწონს, ის აქ არ არისო.

იკითხა ხელმწიფემ, ვინდა გვაკლიაო, და უთხრეს, რომ თქვენი ქაჩალ-მებატელა გვაკლია, ბატებში იყო და არ წამოვიყვანეთო.

— წადით და მოიყვანეთ ისიცაო, — უბრძანა ხელმწიფემ. წავიდნენ და მოიყვანეს. მივიდა ხელმწიფის ქალი და ჩაუჭდა კალთაში. ისეთია ხელმწიფე, ლამის სიბრაზით თავისი დაემართოს. უფროსი სიძეები ხომ დასცინიან, იგდებენ მასხარად, ქაჩალ-მებატეს მისთხოვდაო. გამოაგდო ორივე მამაც, ჩავიდნენ და დადგნენ ერთ საცოლავ საბატეში.

ერთხელ ხელმწიფის ცოლი ავად გახდა. დაიბარა სიძეები და უთხრა, ამა და ამ ალაგას რომ წყაროა, თუ იმის წყალს მომიტანთ და დამალევინებთ, მოვრჩები, თუ არადა — მოკვდებიო. შესხდნენ უფროსი სიძეები და წავიდნენ წყლის მოსატანად. ქაჩალ-მებატემაც სთხოვა: — ერთი ცხენი მომეცით, იქნება მე მოვიტანო! — მაგრამ კინწის კვრით გაავდეს: — გასწი, დაიკარგე აქედანაო!

სიძეები რომ წავიდნენ, ქაჩალ-მებატემ გამოხსნა ძუა, ახსენა თავისი შავი რაში. იმ წამს იქ დაიბადა, ჩაიცვა შავი ტანისამოსი, შავი აბჯარი აისხა, წავიდა, მოიტანა და დაჭდა უფროსი სიძეების გასავალ გზაში. როცა მათ გამოიარეს, ბიჭმა უთხრა: — რაც თქვენ წყალი გინდათ, აი, მე მაქვს; შორს რომ არ იართო, ვინ იცის, მოხვალთ კი იქიდან კიდევ თუ ვერა, მე მოგცემთ, მხოლოდ თქვენი ყურის ბიბილოები მოიჭერით და მომეცითო.

რალას იზამდნენ, მოიჭრეს ყურის ბიბილოები. ბიჭმა მის-
ცა წყალი და წამოიღეს. ვაჟმა კი ის ყურის ბიბილოები შეი-
ხახა, გაიხადა ტანისამოსი, დააკრა ისევ შავ რაშს და გაუშვა.
თვითონ ისევ ძველი ტანისამოსი ჩაიცვა, თავზე ისევ მაჭიკი
ჩამოიცვა და გასწია სახლში.

მოუტანეს წყალი სიძეებმა, მაგრამ ხელმწიფის ცოლი მა-
ინც კიდე არ მორჩა. დაიბარა უფროსი სიძეები და უთხრა: —
სანამ უკვდავების ყურძენს არ მომიტანთ, არ მოვრჩებიო. იმ
ვენახს, სადაც ეს ყურძენი ასხია, ღობედ გველვეშაპი ავლია,
სარად გველი უდგას და ხვლიკი საყელავად.

წამოვიდნენ უფროსი სიძეები. აბა უმცროს სიძეს რა კა-
ცად ჩასთვლიან?! წამოვიდა ბიჭიც მინდორში, გამოხსნა თეთ-
რი რაშის ძუა, ახსენა და იმ წამში იქ დაიბადა, ჩაიცვა თეთ-
რი ტანისამოსი, თეთრი აბჯარი აისხა, მოახტა რაშს, გააფრი-
ნა, გადახტა გველვეშაპის ვენახში, მოკრიფა ყურძენი და წა-
მოიღო. სწორედ იმ გზაზე დაჯდა, სადაც მის ქვისლებს უნდა
გამოევლოთ. გამოიარეს იმათაც დაღონებულებმა. — გამარ-
ჯობა თქვენო! — გაგიმარჯოსო! — სად მიდიხართ, ვინა
ხართო? — ჩვენ ამდაამ ხელმწიფის სიძეები ვართ, სიდედ-
რი ავად გაგვიხდა, ახლა მივდივართ, უკვდავების ყურძენი უნ-
და მოვიტანოთ, მაგრამ იმ ვენახს თურმე გველვეშაპი ღობედ
არტყია, გველები სარად უდგას და ხვლიკები საყელავადა.
არ ვიცით, მივდივართ კი, მაგრამ დავბრუნდებით თუ არა, ეგ
ღმერთმა იცისო. — იქიდან მე მოვიტანე ყურძენი, მოგცემთ,
თუ ჩემს ცხენს დუმებზე თითო წიხლს მიართყმევინებთო. —
ოღონდ მოგვეცი და რაც გინდა ჰქენო, — უთხრეს მეფის
სიძეებმა. ჩაახდევინა ნიფხვები, დაუარა რაშმა და ყველას
თითო წიხლი უთავაზა, ისე რომ რაშის ნალი ზედ ბეჭედი-
ვით დააჩნდათ. მისცა ყურძენი და წავიდნენ.

მიუტანეს სიდედრს, აჭამეს და მორჩა.

გავიდა ხანი. ერთხელ ერთმა ხელმწიფემ შემოუთვალა:
ამათ სიმამრს, უნდა გეომო და მოემზადეო. ამან შეუთვალა:
მე მზადა ვარ, შენ მოემზადეო. მოემზადნენ უფროსი სი-
ძეები წასასვლელად. — ქაჩალ-მებატე გააგდეთ, არ მოკლას
ვინმემაო, — თქვეს სიძეებმა და გააგდეს.

ქაჩალ-მებატე გავიდა მინდორში, მოიშვლიბა თავიდან

ცხვრის მაჭიკი, გამოხსნა წითელი რაშის ძუა, ისიც იმ საათში იქ დაიბადა. ჩაიცვა წითელი ტანისამოსი, წითელი იარაღი აისხა, შეჯდა წითელ რაშზე და გასწოა, სადაც ომი იყო. სწორედ იმ დროს მოვიდა, როცა მისი სიმამრი ხელმწიფე უკვე დაემარცხებინათ და გაქცევას აპირებდა. შეუტია ვაჟმა, ხოცა და ხოცა; ჩაც მან დახოცა, ორი იმოდენა მისმა რაშმა. თავზარი დაეცა მტრის ჯარსა; აირივნენ და სულ თხებივით გაიფანტნენ. ქაჩალ-მებატე ხელში დაჭრილიყო. ხელმწიფემ თავისი ხელსახოცით შეუხვია ჭრილობა და დიდი მადლობა გადაუხადა.

ხელმწიფე გამარჯვებული დაბრუნდა თავის სახელმწიფოში. ბიჭიც წავიდა, გაიხადა იქ ტანისამოსი, დააკრა ისევ რაშსა და გაუშვა. თვითონ ისევ მაჭიკი გაიკეთა და მივიდა ცოლთან. უამბო: ასე და ასე იყო ჩემი საქმეო. დაიბატოა ხელმწიფემ თავისი ქვეშევრდომნი, გაუშალა სუფრა და თვითონ პელვინედ დადგა: უნდა ნახოს, ვისა აქვს მისი ბალდადით ხელი შეხვეული და ამით გაიგოს, ვინ იყო ამის გამარჯვების მიზეზი. ჩამოურა ყველას, მაგრამ იმის ბალდადი არავის აღმოაჩნდა. — აკლია კიდევ ვინმე თუ არაო? — იკითხა ხელმწიფემ. — ქაჩალ-მებატელა აკლიაო, — მოახსენეს, — მოიყვანეთ და დააგდეთ სადმეო.

მოიყვანეს და ყველაზე ბოლოს დასვეს. ქაჩალ-მებატეს ეცინება გუნებაში.

დაუსხა და მიაწოდა თასი ხელმწიფემ. გამოუწოდა ხელი ქაჩალ-მებატემ. ხელმწიფემ იცნო თავისი ბალდადი.

— შენ ვინ მოგცა ჩემი ბალდადიო? — ჰკითხა ხელმწიფემ.

— შენ თვითონ შემიხვიე ამით ხელი, ომი რომ გათავდაო, — უთხრა ვაჟმა.

ხელმწიფეს არა სჯეროდა. მაშინ მოიშვლია თავიდან მაჭიკი ბიჭმა და ოქროს თმამ კი გამოანათა. ისეთია ხელმწიფე, თვალეზს არ უჯერებს.

— რად გიკვირს, დიდებულო ხელმწიფე, შენი უფროსი სიძეები რომ დამცინოდნენ, ჩემი ყმები არიან, აბა ყურის ბიბილოები უნახეთ, რა უყვესო. თქვენ რომ უკვდავების წყლისთვის გამოგზავნეთ, მაგათ მე მივეცი და სამაგიეროდ

ყურის ბიბილოები დავაჭერო. აბა ნახეთ, თუ არ გჯერათო. — ნახეს, მართლა, ყურის ბიბილოები დაჭრილი აქვთ. — აბა, ახლა ნიფხვები ჩახადეთ, ნახეთ, ღუმებზე ჩემი ცხენის ნალები ატყვია თუ არაო? ნახეს, მართლა ასეა.

ამის შემდეგ ხელმწიფემ ძალიან შეიყვარა თავისი უმცროსი სიძე და დიდი ქორწილიც გადაუხადა. როცა ხელმწიფე მოკვდა, ხელმწიფობა იმას დარჩა და ქვისლებიც მისი ყმები გახდნენ. დედ-მამაც მოიყვანა და იცხოვრეს ბედნიერად.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

დედაბრის შვილი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ხელმწიფე. ამ ხელმწიფეს დიდხანს არ ჰყავდა ვაჟი. ბოლოს ეყოლა. ხელმწიფე თავის შვილს ძალიან უფრთხილდებოდა და არსად უშვებდა სასახლის გარეთ. ერთხელ ხელმწიფის შვილი სწორებში მშვილდისრობასა თამაშობდა. ამ დროს წყლიდან ერთი ბებერი მოდიოდა და წყლიანი კოკა გამოატარა ბავშვების ახლოს. ბიჭებმა უთხრეს ხელმწიფის შვილს: — აბა, აიმ კოკას თუ გაუტეხავ იმ ბებერსაო? — ხელმწიფის შვილმა ჩააგდო ისარი კილოში და ესროლა. ისარი მოხვდა კოკის ძირს, გატეხა და წყალი კისერზე გადაეხსა ბებერს. მობრუნდა ბებერი, უნდა დაეწყევლა კოკის გამტეხი, მაგრამ, რაკი დაინახა, რომ ხელმწიფის შვილი იყო, უთხრა: — ხელმწიფის შვილო, დასაწყევლად მენანები, დედისერთა ხარ, მაგრამ გეტყვი: ცხრა დევ ძმას რომ და ჰყავთ, იმის სურვილიმც ჩაგვარდნია გულშიო.

ხელმწიფის შვილმა ეს დაიხსომა.

ხანი გადიოდა. ხელმწიფის შვილი გაიზარდა. ახლა ხელმწიფე იმის საცოლესათვისლა ზრუნავდა. გაუგზავნეს ხელმწიფის შვილს საკითხავად, ვინ გინდა ცოლად რომ შეგერთოთო. ხელმწიფის შვილმა უთხრა: — თუ იქნება, ცხრა ძმა დევს რომ ჰყავთ და ის იყოს, თორემ მე არც ცოლი მინდა და

არც ხელმწიფობაო. — დაღონდა ძალიან ხელმწიფე: ცხრა
ძმა დევის და საიდან უნდა მოვგვარო ჩემ შვილსაო! ხელ-
მწიფემ დაიბარა შვილი და უთხრა: — შენგან არჩეულ სა-
ცოლეს მე ვერას გზით მოგგვრიო. — შვილმა უთხრა: —

დედაბრის შვილი და მე წავალთ და მოვიყვანთ იმ მზეთუნახავსაო. — ხელმწიფე ჯერ არ დაჰყვა, შვილი როგორ უნდა გავეზავნო დევებთანაო, ბოლოს დაიყოლია, როგორც იყო, შვილმა. ხელმწიფემ დაიბარა დედაბრის შვილი და უთხრა: — ჩემს შვილს შენ გაბარებო. დედაბრის შვილი და ხელმწიფის შვილი სწორები იყვნენ და ერთად იზრდებოდნენ.

დედაბრის შვილი ძალიან ღონიერი იყო: ქვას რომ ხელს მოუჭერდა, მაშინვე ფქვილად აქცევდა, და ძალიან ჭკვიანიც იყო. დედაბრის შვილმა უთხრა:

— მშვილდ-ისარი გამიკეთეთ რკინისა და წავალთო. — დაიბარეს მკედლები, გააკეთებინეს თხუთმეტლიტრიანი მშვილდი და მიუტანეს დედაბრის შვილს. მოსწია დედაბრის შვილმა და მიგრიხ-მოგრიხა. გააკეთებინეს ოცლიტრიანი, იმასაც ასე უყო; ოცდახუთიანი — იმასაც. ბოლოს გააკეთებინეს ორმოცლიტრიანი: ეს კი კარგად მოხვდა ხელში დედაბრის შვილს; გადიკიდა მხარზე და გაუდგნენ გზას.

სანამ იმათი სახელმწიფო იყო, იგნებდნენ გზას, მაგრამ მერე კი აღარ იცოდნენ, საითკენ წასულიყვნენ. ბოლოს დედაბრის შვილმა უთხრა: — გავკრავ ისარს და ჩვენ გავყვით მის კვალსაო. — ჩააგდო კილოში ისარი, მოზიდა ბაწარს და გასტყორცნა. წავიდა ისარი, გადაიარა შვიდი მთა და ჩაესო შვიდი ძმადევების ბაღში. დედაბრის შვილი და ხელმწიფის შვილი გაჰყვნენ ისრის კვალს. ზოგან ხე იყო ისრისაგან მოტეხილი, ზოგან მთას ჰქონდა პირი მოგლეჯილი. იარეს, იარეს და მიადგნენ დევების სახლ-კარს. დევებს ვენახი ჰქონდათ, ღვინო ესვათ. შვიდნენ შიგ: ხილსა ხილობდნენ და ჩრდილსა ჩრდილობდნენ.

დევების დედა მალა იჯდა ბანზე. ჰადარივით ტარი ეჭირა ხელში და ზედ დოლაბი ჰქონდა კვირისტავად. დევის დედამ თქვა: — ვინ არიან ეგენი, რომ აქ მოსულანო? ჩემი შვილების შიშით ცაში ფრინველს ვერ გაუფრენია, ეგენი კი მანდ დასეირნობენო. — აიღო და გადმოაგდო კვირისტავი და დაუძახა დედაბრის შვილს: — წამოდი, შვილო, კვირისტავი გადმომივარდა და ამომაწოდეთ. — მივიდა დედაბრის შვილი, მოავლო ხელი დოლაბს, ესროლა ამ ბებერს და კბილები შეაშტერია. ბებერმა დაუძახა: — შე დამეხილო, რატომ ფრთხი-

ლად არ ამოაგდეო. — აი, შე სულელო ბებერო, — დაუძახა დედაბრის შვილმა, — იქნებ შენა გგონია, რომ მე მომატყუებ; განა არ ვიცი რადაც გადმოაგდეო?

სალამოზე მოვიდნენ შვილნი ძმანიც, მოიტანეს შვილი ირეში, შვილი ჭადარი და დაყარეს კარებზე. დევებმა დაინახეს დედაბრის შვილი და ხელმწიფის შვილი და უთხრეს ერთმანეთსა: — კარგი ვახშმის ჩიტებია, რატომ საშამფურეები არ მოვიტანეთ, რომ შეგვეწვაო? — მერე დაუძახეს: — ჩვენი შიშით ცაზე ფრინკელი ვერ გადაივლის და თქვენ როგორ გაბედეთ, რომ ჩვენს ვენახში ხილსა ხილობთ და ჩრდილსა ჩრდილობთ? — დედაბრის შვილმა დაუძახა: — თქვენ ბაღში გვიშლით სიარულს და მე ვახშმადაც თქვენსას ვიქნებო! დევებმა იფიქრეს: ღონიერი რომ არ იყოს, ეგრე გულადად ვერ ილაპარაკებდაო. დაატყავეს ირმები, ჩაკაფეს ქვაბში და დაუძახეს დედაბრის შვილს: — წამოდი, ქვაბი შემოგვიკიდეთ! — გამოცდა უნდოდათ დედაბრის შვილისა. დედაბრის შვილი მივიდა, მოავლო ხელი ქვაბს და შედგა ცეცხლზე. მოიხარშა ირმები; მოიტანეს დევებმა ვახშამიც. დედაბრის შვილმა უთხრა:

— მე უღვინოდ არ შემიძლია ჭამა და არც ამ ხელმწიფის შვილსაო. — დევებმა უთხრეს: — ღვინო გვაქვს, მაგრამ ძალიან ძირს არის ჩადგმული და სანამ გავთხრით, კიდევ გათენდებაო. დედაბრის შვილმა მოითხოვა: ბარი მომიტანეთო, და ასწავლებინა, სადაც ღვინიანი ქვევრი იყო. მივიდა, გადააცალა ზევიდან მიწა, მონაგრია ქვევრის ნაპირები, ამოსწია ოთხმოცჩაფიან ქვევრს, ამოიღო ილღიაში და მოიტანა კერაზე. იმ ღამეს კარგად დალიეს.

მეორე ღღეს გასწიეს თავიანთ გზაზე. დედაბრის შვილმა სტყორცნა ისარი; ისარმა გადაიარა რვა მთა და დაეცა რვა ძმა დევის კარებზე. გაჰყვნენ ისრის კვალს და მიადგნენ დევების სახლს. შევიდნენ ბაღში და ხილი იხილეს. ის ღამე რვა დევთან გაატარეს. მეორე ღღეს დედაბრის შვილმა ისროლა ისარი, ისარმა გადაიარა ცხრა მთა და ჩაერჭო დევების სახლის კარებში. გაჰყვნენ ისრის კვალს და მივიდნენ ბოლოს ცხრა ძმათ სადგომთან. შევიდნენ ბაღში, მიიარ-მოიარეს და ვაშლთან მივიდნენ; ვაშლის ძირში ჭიანი ვაშლი ეყარა. ხელმწიფის შვილმა აიღო და დაუწყო ჭამა, დედაბრის შვილი

გაუჯავრდა: — განა ვაშლი დაილია, რომ ჭიანსა სჭამო? მო-
ავლო ერთ რკინას ხელი, ესროლა ვაშლს, ჯერ ზევით აახვე-
ტინა ვაშლის ტოტები, მერე ძირს წამოვიდა და ჩამოამტვრია.
ვაშლი ყვითლად გაიშალა ხელმწიფის შვილის ფეხებთან.

დევების დედა მალლა მჯდარიყო და ართავდა. დაინახა თუ
არა ბაღში დაუბატოციებელი სტუმრები, დაუძახა: — თქვენ რა
ხალხი ხართ, რომ ჩვენს ბაღში შემოსულხართო? ჩემი შვი-
ლების შიშით ცაზე ფრინველი ვერ გადაივლის, მიწაზე —
ჭიანჭველა, და თქვენ ხილსაც ჰხილობთ, ჩრდილსაც ჩრდი-
ლობთ და ვაშლსაც ამტვრევთო? — ამაღამ ვახშამსაც თქვენ-
თანა ვჭამთო! — დაუძახა დედაბრის შვილმა. დევების დედამ
იფიქრა, რომ არ შეეძლოს, აგრე ამაყად არ ილაპარაკებდო.
ძოდი, კვირისტავს გადაუვგდებ და, თუ მოერია და ისევ
ამოაწია აქნობამდე, ღონიერი იქნებო. გადმოაგდო კვი-
რისტავად ნადები დოლაბი და დაუძახა დედაბრის შვილს: —
არიქა, კვირისტავი გადმომივარდა და მომაწოდეთო — მივიდა
დედაბრის შვილი, მოავლო ხელი დოლაბს და ამოისროლა
ბებრისაკენ. დოლაბი მოხვდა კბილებში ბებერს და სულ ერ-
თიანად ჩააღეწა. დევების დედას ერთი კბილი ქვესკნელში
ჰქონდა ჩაშვებული და ერთიც ცაში ჰქონდა მიბჯენილი.

საღამოზე მოვიდნენ ძმანიც, მოიტანეს ცხრა ირემი და
ცხრა ხმელი ხე. დაინახეს დედაბრის შვილი ბაღში და გაუ-
ხარდათ: საჭმელი გაგჩენიაო. ერთ ძმას შინ შესვლა მოუხდა,
მაგრამ შეიჭედა, ველარ შეეტია: დედაბრის შვილის ისარს
ნახევარი კარები დაეჭირა, ცხრა ძმა დევმა ბევრი ებრძოლა,
მაგრამ ვერ ამოიღეს დედაბრის შვილის ისარი. ბოლოს იფიქ-
რეს, ეგ ძალიან ღონიერი უნდა იყოს, რომ ისარიც ვერ დავ-
ძარით იმისიო. ბოლოს იმთაც ისა თქვეს: დავუძახოთ და
ქვაბი შევადგმევინოთო. ჩაკაფეს ირემები, ჩაყარეს ქვაბში და
დედაბრის შვილს დაუძახეს: — შენ ქართველი იქნები, წა-
მოდი, ერთი თქვენებურად მოგვიხარზე ხორციო! — ჩვენე-
ბურად მოგიხარშავთ და ჩვენებურად ვჭამოთო, — მიუგო
დედაბრის შვილმა. — აიღო ოთხყურა ქვაბი, რომელსაც ოთხი
ძმა ძლივს დგამდა ცეცხლზე, შედგა ზედადგარზე. ვახშამზე
დედაბრის შვილმა ღვინო მოითხოვა, ჩემი ხელმწიფე უღვი-
ნოდ ვერა სჭამს პურსაო! დევებმა იფიქრეს: თუ ყმა ასეთი

ღონიერია, ხელმწიფე რაღა იქნება, მოდი, მოვეფეროთ, რომ არ დაგვზოცონო. — ერთი წლის სათვალავი გვაქვსო, — მიუგეს დევებმა, — და ღრმად არის ჩაფლულიო, თუ ამოიღებ, დავლიოთო. მიჩეკა დედაბრის შვილმა დევები, ამოათხრევინა ქვევრი, დაავსეს რუმბები, მოიტანეს და დაიწყეს სმა. დედაბრის შვილი გამოხრავდა ძვალს, მიარტყამდა ერთ-ერთ დევს და დაუმატებდა: — ქართულად მოვხარშე და ქართულად გაიხლებითო.

ბოლოს დედაბრის შვილმა გამოუცხადა დევებს: — მე გავიგე, რომ თქვენ კარგი და გყავთ, თუ იმას მისცემთ ჩემ ხელმწიფეს, ხომ კარგი, არადა — გაგწყვეტო. დევებს მეტი ღონე აღარა ჰქონდათ, უნდა მიეცათ და ხელმწიფის შვილისთვის.

მეორე დღეს ხელმწიფის შვილი და ქალი ერთად დატოვეს მარტოკები, დედაბრის შვილმა კი დევები სანადიროდ წაასხა; როდესაც წავიდნენ ყველანი, ქალ-ვაჟმა ბევრი უაღერსა ერთმანეთს, ქალმა ყველა გასაღები მისცა თავის ქმარს. დაატარა ოთახები და აჩვენა თავის ძმების სარჩო. ბოლოს დაღალულს დაეძინა ვაჟის კალთაზე.

ვაჟმა თმების ქექვაში და აღერსში, ერთ ნაწნავის ძირში, იპოვა ერთი პატარა გასაღები. ვაჟმა იფიქრა: უყურე ამ მოუნათლავს, ჩემთვის რომ ყველაფერი არ უთქვამსო. აიღო, შეხსნა გასაღები და წავიდა ოთახებში. გაიარა რვა ოთახი სავსე ოქრო-ვერცხლით და თვალ-მარგალიტით და მიაღგა ერთ ოთახს. ოთახის კარი დაკეტილი იყო გარედან. ვაჟმა იფიქრა, აქ რაღაც იქნებაო, გააღო კარი და რა ნახა? შვიდკეცა ჯაჭვებით დაბმული იყო დევკაყიანი.

დევკაყიანი ცხრა ძმათ დევების მტერი იყო, დის მოტაცება უნდოდა და ღრუბლით ეომებოდა დევებს; დევკაყიანი იმიტომ ერქვა, რომ არც ისარი და არც ხმალი არ მიეკარებოდა, არაფრით მისი მოკვლა არ შეიძლებოდა; ბოლოს ცხრა ძმა დევმა დაიჭირა და დააბა. დევკაყიანმა, რაკი დაინახა მზის სხივი, მიიწ-მოიწია, მოზიდა ჯაჭვებს, მიწყვიტ-მოწყვიტა, გამოვარდა გარეთ, გაიტაცა ქალი და გაუდგა გზას. ვაჟს გულს შემოეყარა; როდესაც გონს მოვიდა, ადგა და მოძებნა ქალის

ოთახი, მაგრამ სადღა იყო ქალი? დაიწყო ტირილი ხელმწიფის შვილმა, მაგრამ ტირილით რაღას უშველიდა.

დედაბრის შვილმა ერთი სროლით გაატანინა ცხრა ირემი, მოჰკიდა დევებს და წამოვიდნენ შინ. დედაბრის შვილმა ნახა ნამტირალევი ხელმწიფის შვილი და მაშინვე გულში მოხვდა, აქ რაღაც უბედურება მომხდარაო. ხელმწიფის შვილმა უამბო, რაც მოხდა. დაუკრიკეს კბილები დევებმა ხელმწიფის შვილს, მაგრამ დედაბრის შვილმა უთხრა დევებს: — მე წავალ იმ დევის მოსაძებნად და ხელმწიფის შვილს აქ დაგიტოვებთ; ოცი დღე რომ გავა, თუ მოვედი ხომ კარგი, ვერაღა — რაც გინდათ, ის უყავით ხელმწიფის შვილს, თქვენი ტყვეაო.

ადგა დედაბრის შვილი, აიღო თავის ორმოცლიტრიანი შშვილდ-სარი, ახსენა ღმერთი და გაუდგა გზას. იარა დედაბრის შვილმა, იარა და მივიდა ერთ სახელმწიფოში. შეხედა, ერთ ძღველს ზურგზე ეკიდა საყდარი, ხან ერთ სოფელში დასდგამდა და ლოცულობდა ხან სხვაში. დედაბრის შვილს გაუკვირდა და უთხრა: — შენ ძალიან ღონიერი იქნები, რომ საყდარი მოგიკიდა ზურგზეო. მღვდელმა უთხრა: — ღონიერი მე კი არა ვარ, ღონიერი დედაბრის შვილია, რომ ცხრა ძმა დევს და წაართვა და თავის ხელმწიფეს დაუსვა ცოლადაო. — დედაბრის შვილმა უთხრა: — მე ვარ ის დედაბრის შვილიო. — მღვდელს ძალიან გაუხარდა და მოახსენა: — ან მიძმე და ან მიყმეო! — დედაბრის შვილმა იძმო და გასწიეს.

იარეს, იარეს და მიადგნენ ერთ დიდ მდინარეს. მდინარის პირს ზის ერთი დაღონებული კაცი, მივიდნენ მღვდელი და დედაბრის შვილი და ჰკითხეს: — რას დაღონებულხარ, ან ამ წყალთან რას ზიხარო? — კაცმა უთხრა: — წყალი მწყურია და ვერ დამილევია, ერთი ყლუბი რომ გამომივიდეს, მეორე აღარ გამომივაო. დედაბრის შვილმა უთხრა: — კაცო, ჩვენ გასვლაც არ შეგვიძლია და შენ სასმელადაც არა გყოფნისო? — წყალისვრებიამ უთხრა: — მე რა ვარ, რაც არის, დედაბრის შვილია, ცხრა დევს რომ და წაართვა და თავის ხელმწიფეს ცოლად დაუსვაო. — დედაბრის შვილმა უთხრა: — ის მე ვარ და გაგვიყვანე წყალსაო. — წყალისვრებიას ძალიან გაუხარდა და დედაბრის შვილს სთხოვა: ან მიყმე

და ან მიძმეო. დედაბრის შვილმა იძმო და წავიდნენ სამნი.

კარგა გზა გაიარეს და ნახეს ერთი კაცი, მიწაზე გაწოლილა, დაუდვია ყური მიწისთვის და იცინის. დედაბრის შვილი მივიდა მასთან და ჰკითხა: — რას იცინი, ან მიწაზე ყური რად დაგიდვიაო? — როგორ არ გავიციხო, — უთხრა იმ კაცმა, — აქ წამოვწექი, მინდოდა დამესვენა, ხმა რაღაც მომესმა, აღარ მასვენებს, ერთი ალიაქოთი დგას, დავადე ყური მიწას და გავარჩიე: ჭიანჭველებს ომი აქვთ, ერთ ჭიანჭველას ბარძაყი მოსტეხეს, იმას უხვევენ და ის მაცინებსო. — ჩვენ კაცის ფეხის ხმა ვერ გავგირჩევია დედამიწაზე და შენ კი დედამიწის ძირში ჭიანჭველების ომსაც ყურს უგდებო; საკვირველი კაცი ყოფილხარო, — უთხრა დედაბრის შვილმა. — საკვირველი მე კი არა ვარ, საკვირველი დედაბრის შვილია, რომ ცხრა დევს და წაართვა და თავის ხელმწიფეს დაუსვა ცოლადაო. — მე ვარ ისაო, — უთხრა დედაბრის შვილმა. ჭიანჭველების მაყურებელმა უთხრა: — ან მიძმე და ან მიყმეო, მე შენთან მინდა ყოფნაო. — დედაბრის შვილს ძალიან გაუხარდა: სწორედ ისეთ კაცებს პოულობდა, როგორებიც იმისთვის იყო საჭირო; მაშინვე იძმო და გაუდგნენ გზას.

ნახეს, კაცი დგა, აუღია თავი და იცქირება ცისაკენ. — რას დგახარ და ცაში რას იცქირებო? — ჰკითხეს მას. ცაში მაცქერალმა მოახსენა: — შარშან ისარი შეეცყორცნე, ახლა დაბრუნდა და ველი, როდის ჩამოვარდება, ან საითკენ მიჰხრის ქარიო. როდესაც დედაბრის შვილმა და მისმა ამხანაგებმა გაიკვირვეს მისი თვალის გაჭრა, მანაც უთხრა: მე კი არა, საკვირველი დედაბრის შვილია, რომ დევებს და წაართვა და თავის ხელმწიფეს ცოლად დაუსვაო. — დედაბრის შვილი გამოემცნაურა, იძმო და წავიდნენ.

ახლა გასწიეს ხუთმა. გზაზე ერთ კაცს შეხვდნენ — მოკლეჯდა ერთ გორას, აიტანდა სხვა მთაზე და დააგორებდა. დედაბრის შვილმა ჰკითხა: — მაგას რადა შერებო? — სხვა ველხარაფერი მომიგონებია ჩემ გასართობადა და გორებსა ვგლეჯო, — უთხრა გორიგლეჯიამ. ესეც იძმეს და გასწიეს.

ერთ კაცს შეხვდნენ გზაზე, ფეხებზე დოლაბები ჰქონდა

წამოცმული, დასდევდა წვრილიანში კურდღლებს და იჭერდა. ესეც იძმეს და წავიდნენ.

ახლა უთხრა დედაბრის შვილმა: — ჯერ ჩვენ უნდა გავიგოთ, სად არის დევკაჟიანი, მიწაში თუ ცაშიო, და ისე მოვძებნოთო, თორემ ეგრე წარაუგონოთ სიარული რას გვარგებსო. ცაჭვრეტისას უთხრა: აბა, აიხედე, იქნება ცაში იყოსო. აიხელა ცაჭვრეტიაჲ, ბევრი ეძება და ბოლოს სთქვა: ცაში არსად არისო. ახლა ჭიანჭველების მაყურებელმა ჩაიხელა ქვესკნელში, დაადო ყური დედამიწას და გაუძღვა წინ ამხანაგებს, დევკაჟიანთან მე მიგიყვანოთ.

იარეს, იარეს და ერთ გორას მიაღწენენ. გორაში საშინელი ხმა ისმოდა. ჭიანჭველების მაყურებელმა უთხრა: — აქა აქვს ბინა დევკაჟიანსა, მაგრამ როგორ უნდა ჩავიდეთ, კარი არა აქვსო. — დედაბრის შვილმა უთხრა: — აბა, გორიგლეჯიავ, თუ რამ შეგიძლია, ახლა გამოიჩინეო. გორიგლეჯიამ მოსდო გორას ხელი, მოგლიჯა და გამოაგორა. მღვდელმა მოიკიდა და გაიტანა შორს. მიაღწენენ ციხის წვერსაც. ციხის წვერიდან ალი ამოდიოდა. თურმე დევკაჟიანი, როდესაც ამოისუნთქებდა, ცეცხლს ამოჰყრიდა. ვინ უნდა ჩავიდესო, დაიწყეს ამხანაგებმა. ვერაჲინ ვერ გაბედა ჩასვლა. დედაბრის შვილმა უთხრა: — მე მომაბით თოკები და, როდესაც ცეცხლი ჩადგება, ჩამიშვითო. მოაბეს თოკები და ჩაუშვეს. დაიძახა დედაბრის შვილმა: დავიწვიო, მაგრამ უფრო ჩაუშვეს. ბოლოს დედაბრის შვილმა ფეხები დაადგა მიწაზე და ამოიქცია სული. მერე დედაბრის შვილს ფეხდოლაბაც ჩაჰყვა. გაიარეს დევის ოთახები და ქალის ოთახს მიაღწენენ.

ქალს კიდევ გაუხარდა დედაბრის შვილის მისვლა და კიდევ გაჯავრდა: — აქ რამ მოგიყვანაო, — უთხრა ქალმა, — დევკაჟიანი ხომ მოგკლავსო. — მომკლავს და მომკლასო, — უთხრა დედაბრის შვილმა, — თუ შენ ვერ წაგიყვან და ჩემი ხელმწიფის სურვილს ვერ ავასრულებო. ქალმა უთხრა: — მან ხუთი დღე ძილი იცის, მაშინ თუ რასმე უზამს კაცი, თორემ უიმისოდ მას არაფერი მოჰკლავსო; მაგრამ არც მძინარე მოკვდება, რადგანაც იმისი სული სხვა რაღაცაში არისო. დედაბრის შვილმა უთხრა: — თუ გინდა ხელმწიფის შვილი, გამიგე, რაში უდგა სული დევკაჟიანსაო.

ქალმა დედაბრის შვილი და ფეხდოლაბა დამალა. ქალმა დევ-
კაჟიანს დაუწყო ალერსი: — ეგრე რომ მიყვარხარ, რატომ არ
მეტყვი, შენი სული რაში არის, რომ ის სალოცავად გავიხა-
დოო! — დევკაჟიანმა იფიქრა, რალა ახლა შევუყვარდი ამ
ქალს, აქამდე თავისთან ახლოსაც არ მიკარებდამო, იქნება
მცდიდესო, აილო და ასწავლა: — ჩემი სული ე მაგ ქოთნის
ნატეხში არისო. ქალმა იმ ღროისთვის, როდესაც დევკაჟიანი
ნადირობიდან მოვიდოდა, აილო ქოთნის ნატეხი, გარეცხა,
გაწმინდა, შემოსა აბრეშუმის ბაღდადებში და ჩალო კიდო-
ბანში. როდესაც დევკაჟიანი დაბრუნდა, ქალმა აჩვენა ქილის
ნატეხი: — აი, როგორ ვინახავ შენ სულსაო. დევმა უთხ-
რა: — შე საწყალო, ჩემი სული მაგაში კი არა, ცოცხდიაო.
მეორე დღისათვის ცოცხიც ისე მორთო ქალმა. მერე კი თქვა
დევმა, უთუოდ აღარა მცდისო, და ასწავლა: — აქა და აქ,
ცხრა მთას რომ გადავა კაცი და ერთ დიდ ველში რომ ჩავა, იქ
შვიდი მთიბელი სთიბსო; ის მთიბელები უთიბენ ირემსაო. ის
ირემი შუადღემდე შავ მთაზე არის, შუადღისას ჩამოვა და,
თუ საკმარისი არ არის გათიბული, სულ ფეხით გათელავსო.
იმ ირემს ვერავენ ვერ მოჰკლავს, არც ისარი და არც ხმალი,
თუ ჩემ შარდში არ არის ნაწრთობიო. თუ იმას მოჰკლავენ,
იმაში შველი ზის და ახლა ის გაიქცევაო: თუ შველს დაიჭე-
რენ, იმაში კურდღელი ზისო, კურდღელში ყუთია, ყუთში
სამი ჩიტია: ერთია სული, ერთი ჯანი და ერთიც გონიო. რო-
დესაც ისინი დაიხოცებიან, მაშინ მეც მოვკვდებიო.

ქალმა ეს ყველაფერი დედაბრის შვილს შეატყობინა.
იპოვეს ნატეხარი და დადგეს იმ ადგილას, სადაც დევი მიდ-
გებოდა ხოლმე შარდზე. დედაბრის შვილმა აწროო ისრები
და ფეხდოლაბასთან ერთად საჩქაროდ გასწია ირმის საძებ-
ნელად. გაიარეს ერთი მთა, მეორე, მესამე, მეოთხე, მეექვსე,
არსად არის ირემი. გაიარეს მეშვიდე და მერვე, მეცხრე გა-
დაიარეს და გადაიხედეს, იქით ერთი უშველებელი ველია
გაჭიმული, არსად ბოლო და არსად სიგრძე და სიგანე. შორს
საღლაც კი ჩანს შვიდი რალაც შავად. დედაბრის შვილს
გულში მოხვდა, მთიბელები იქნებიანო, და დაეშვა მათკენ.

მივიდნენ მთიბლებთან, მთიბლებს გაუყვლეფიათ ერთი
უშველებელი ადგილი და ნათიბი დაუგროვებიათ გროვა-

გროვად. დედაბრის შვილმა ჰკითხა: — რისთვის სთიბავთ მაგოდენა თივასაო? მთიბლებმა უთხრეს: — აი იმ შავ მთაზე ირემია, გვიცქერის, შუადღისას ჩამოვა, თუ საკმარისი არ დახვდება მოთიბული, სულ ფეხით გაგვიტანსო. დედაბრის შვილმა უთხრა ფეხდოლაბას: — აბა, შენ მოემზადე, დავი-მალეთ აქვე თივის უკანაო.

მოვიდა შუადღე და მოვარდა ირემიც. ირემმა შეხედა, მერე მოავლო პირი და ერთი ბულული თივა ერთ ლუკმად გადაყლაპა. მერე ისევ თავი აიღო და დაუწყო ცქერა ერთ ადგილას. სუნი თუ დაიყარა! გაბრუნდა ირემი გასაქცევად. დაადევნა დედაბრის შვილმა ისარი: ირემმა დაიჩოქა, დაეცა მიწაზე და დალია სული. დედაბრის შვილმა გაჭრა ირემი; იქიდან მართლა ამოხტა შველი და გაიქცა მინდორზე, მაგრამ ფეხდოლაბამ მალე დაიჭირა, გაჭრეს და მუცლიდან კურდღელი ამოვარდა, მაგრამ ფეხდოლაბას კურდღელი ვე-ღარსად გაეხვეწა. დაიჭირა კურდღელი, გაჭრეს და ამოაცა-ლეს ყუთი; გააღეს ყუთი და შიგ ჯერ უბუმბულო ჩიტის ბარტყები ისხდნენ.

დევი სანადიროდ იყო. გულმა გაუგო, რომ ირემს რაღაც დაემართათ, და გასწია შინისაკენ გაცეცხლებულმა ქალის და-სასაჯელად. მივიდა ხერელის პირზე, ასწია გორას და უნდა შესულიყო, მაგრამ ამ დროს დედაბრის შვილმა ჯანის ჩიტს მოსწყვიტა თავი. მაშინვე დადუნდა დევი და ბოძად მიედგა გორას. მერე მივიდა დედაბრის შვილი და უთხრა: — გვით-ხარ, რა გაქვს ამ სახლში, სხვა ხომ აღარავინ მოიტაცეო? დევმა გაიფიქრა: სიკვდილს ისევ სიცოცხლე სჯობიაო, მისცა გასაღები და უთხრა: — ამ გასაღებით რომ ოთახს გააღებ, ექვსი ქალია, და გამოიყვანეთო; ამ გასაღებით გააღებთ ერთ ოთახს და იმაში შვიდ ცხენს ნახავთო, გამოიყვანეთ და ღმერ-თმა მოგახმაროთო. — მოჰგლიჯა გონების ჩიტსაც თავი დე-დაბრის შვილმა, აერია გონება დევკაყიანს და ველარაფერი გაიგო. გააღეს ოთახები და ნახეს მზეთუნახავი ქალები. გაა-ღეს სხვა ოთახი — იქ რაშები ება.

დედაბრის შვილმა მოკრიბა ყველა, წინ გაიძლოლია ფეხ-დოლაბა და ამოვიდა ციხის წვერიდან. დაურიგა ამხანაგებს ექვსი მზეთუნახავი ქალი, დაითითოვეს რაშები, წამოიყვანეს

ხელმწიფის შვილის საცოლედ და წავიდნენ. წასვლის დროს სულსაც მოსწყვიტა თავი და დევი დარჩა ბოძად.

მიიწურა დედაბრის შვილის მისვლის დროც, მიიწურა იმა-
თი გზაც. დევები ძლივს ელოდნენ დაღამებას, რომ დაეგლი-
ჯათ ხელმწიფის შვილი ნაწილ-ნაწილ. ხელმწიფის შვილი კი
იჯდა და გასცქეროდა გზას, სად და როდის გამოჩნდება
დედაბრის შვილიო. ბოლოს გამოჩნდნენ. წინ დედაბრის შვი-
ლი მოდიოდა, უკან ექვსი უცხო მოჰყვებოდა და მოჰყავდათ
ქალები. მოჰგვარეს ხელმწიფის შვილს მზეთუნახავი; გააჩა-
დეს დევებმა ქორწილი, მოჰხადეს ასკოკიანებს.

ქორწილის შემდეგ გასწიეს ხელმწიფესთან, აქაც გაღიხა-
დეს ლხინი და იცხოვრეს ყველამ ტკბილად.

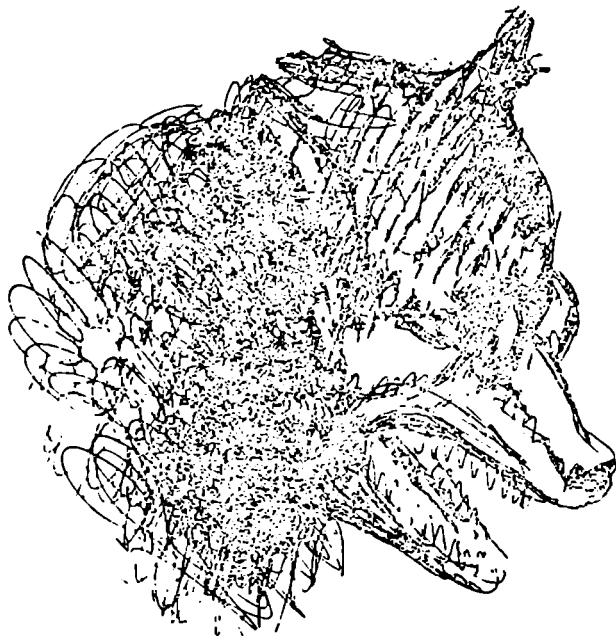
მალე ხელმწიფის შვილი ხელმწიფედ გახდა; დედაბრის
შვილი თავის ვეზირად გაიხადა და სხვებიც უფროსებად,
ზოგი რისა და ზოგი რისა.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

ზღაპარი ტიტველი მგლისა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო
ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა ერთი ვაჟიშვილი. როცა დაბერდა,
დაიბარა და უთხრა: — შვილო, ყველგან ინადირე და წითელ
მთაზე არ წახვიდე სანადიროდ, თორემ იქიდან ცოცხალი ვე-
ლარ დაბრუნდებიო. ყველგან ნადირობდა ხელმწიფის შვილი
და წითელ მთაზე კი არ მიდიოდა, არა სტეხდა მამის ანდერ-
ძსა. ბოლოს ველარ მოითმინა და წავიდა. ბევრი ინადირა იქ,
სახიფათო არა შეხვედრია რა, ბოლოს სამი ტიტველი მგლის
ლეკვი ნახა და დახოცა.

წავიდა შინა. მამამ გაიგო, რომ წითელ მთაზე ყოფილა
სანადიროდ, დაიბარა შვილი, შვილიც ეახლა. — რომელ
მთაზე იყავ სანადიროდო? — ჰკითხა მამამ. — რომელსა და
წითელ მთაზეო. — მერე იქ რა ნახეო? — ტიტველი მგლის
სამი ლეკვი ვნახე და ისინი დავხოცეო.

ხელმწიფე ძალიან შეაწუხა ამ ამბავმა. შვილს უთხრა: — ჩადი სალაროში, აირჩიე რაც იარაღი მოგეწონოს, ჩაიცივი, რაც ტანისამოსი მოგივიდეს თვალში, შედი თავლაში, რომელიც საუკეთესო რაში იყოს, იმაზე შეჭექი და წადიო, თორემ მოვა ტიტველი მგელი, შენც შეგჭამს და მეცაო. ვაჟმა გაუგონა, ჩავიდა სალაროში, მოირთო ლამაზად, აისხა იარაღები, შეჭდა საუკეთესო რაშზე და წავიდა.

მართლაც, მოვიდა ტიტველი მგელი. — შენს შვილს რა დავუშავე, რომ შვილები დამიხოცაო? — ჰკითხა ხელმწიფეს. ხელმწიფემ უთხრა: — ჩემი შვილი აქ იყო, მაგრამ ამ კარებიდან შემოვიდა და იმ კარებიდან გავიდა, როგორც შენ არ იცი, ისე მე არ ვიცი იმისი არაფერიო. — მისცა იმ მგელს, რაც საქონელი ჰყავდა. გადაჭამა მგელმა, რაც საქონელი იყო და წავიდა საძებნელად.

ხელმწიფის შვილი მამის სახლიდან რომ წავიდა, დასავლეთის ხელმწიფეს შეეხიზნა: — ასეა ჩემი საქმე და უნდა

მიშველო. ხელმწიფემ უთხრა: — იყავ, რაც მოგვივა, მოგვივიდესო.

გაუგია ტიტველ მგელს, რომ ხელმწიფის შვილი დასავლეთის ხელმწიფესთან არისო, მივიდა და უთხრა: — აქ აღმოსავლეთის ხელმწიფის შვილი მოსულა შენთან, მან ლეკვები დამიხოცა და მინდა გავიგო, რა დაუშავე, რად დამიხოცათ? — ხელმწიფემ დაუმალა ვაჟი.

— მართალია, აქ იყო, მაგრამ ერთი კარებიდან შემოსულა და მეორედან გაპარულაო, მისი სხვა არაფერი ვიციო. აი, ჩემი ცხვარი და ძროხა, მიირთვი, როგორც შენინება იყოსო.

მინამ ტიტველი მგელი იმ საქონელს შეჰკამდა, ხელმწიფემ უთხრა ვაჟსა: — აი, შვილო, შენი გულისათვის რამოდენა ზარალი მომივიდა, მაგრამ მე არაფრად ჩავაგდე, ოღონდ შენ გადარჩიო. შენ ვერავინ გიშველის ერთი მეცხვარის მეტი. იმას იმოდენა ცხვარი ჰყავს, რომ თვითონაც არ იცის იმის ანგარიშიო, მაგრამ ისეთი ავი ქოფაკები ჰყავს, რომ ადამიანს დანახვისთანავე შეჰკამენო. წაილე დაკლული ცხვრები, როცა დაგეწივნენ, სათითაოდ გადაუგდე ცხვრები და შენც მეცხვარესთან მიდიო.

მართლაც ვაჟი ისე მოიქცა, როგორც ხელმწიფემ დააბრავა. წაილო გატყავებული ცხვრები და, როცა ფარას მიუახლოვდა, გამოცვივდნენ ძაღლები, ვაჟმა სათითაოდ გადაუგდო ცხვარი და გასცდა. მივიდა მეცხვარესთან:

— ტიტველი მგელი მომდევს და უნდა დამიფარო.

— მე როგორ დაგფარავ, შვილო, ამ ცხვარს შენთვის არ დავინანებ, მაგრამ ტიტველ მგელს ჩემი უთვალავი ცხვრის შექმა არ გაუჭირდება, გადაყლაპავს და შენც იმათთან შეგჰკამსო. შენ თუ გიშველის, ამ და ამ კლდეზე რომ კოშკი დგას, იმ კოშკში ერთი ქალია, შეიდ წელიწადში ერთხელ ეღება იმ კოშკს კარები, სადაც პირველად მზე მიადგება. თუ შეგინახავს და დაგიფარავს ისა, თორემ შენ სხვა ვერავინ გიშველისო. შენს იღბალზე დღეს ღიაა იმისი კოშკის კარი და წადი, შეეხვეწე, იქნება დაგიფაროსო.

ვაჟმა მადლობა გადაუხადა და წავიდა. იარა, იარა და მივიდა იმ კოშკთან. კარები მართლა ღიაა, ისეთი ქალი გად-

მომდგარა, რომ თვალს ვერ გაუშტერებს კაცი. ვაჟი მივიდა და შესძახა: — დამძობას, ტიტველი მგელი მომდევს, უნდა შემქამოს და დამფარე შენს კოშკშიო! — დაგფარავო, — ჩამოსძახა ქალმა, — მხოლოდ შენ ქმარი და მე ცოლიო!

აიყვანა და დამალა. დაიკეტა კარებიც. დაიკეტა თუ არა კარები, მოვიდა ტიტველი მგელიც. დაწვა ამ კოშკთან, წვეს და ჟღოს, სანამ კოშკის კარი გაიღებოდეს. შვიდ წელიწადში ისე დაილია, ისე დაილია ეს მთასავით ნადირი, რომ ხბოს-ტოლა აღარ არის.

გავიდა შვიდი წელიწადი. მგელი კიდევ აქა წვეს. კარები რომ გაიღო, მგელმა დაუძახა: — რა ხარ, რა სულიერი ხარ! შვიდი წელიწადია აქ გელი, ერთი მაინც გადმოიხედე, დაგინახო, რა სახისა ხარ, ან რა ადამიანი, რომ შვილები დამიხოცეო? ქალმა უთხრა ბიქს: — მოდი, დავეუდგათ კიბე და ამოვიდესო! — ძალიან კარგო! — ჩაუდგეს კიბე. მოდის მგელი. შუა საფეხურზე რომ შეადგა ფეხი, ჰკრეს ერთბაშად კიბეს ხელი, გადმოაგდეს და მგელი სულ ერთიანად დაიმსხვრა.

ცხოვრობენ იქ ქალი და ვაჟი ბედნიერად. ამ ქალმა ყველა ოთახის გასაღები მისცა ვაჟს, მხოლოდ ერთი ოთახისა არ მისცა. იმ ოთახში ქალის კაბა ეკიდა, ვინც ამ კაბას ქალის მეტი ხელს ახლებდა, ის კაბა მაშინვე გაფრინდებოდა. ამის შემდეგ კოშკსაც კარი გაუღებოდა და აღარ დაიკეტებოდა.

ერთხელ ქალს რომ ეძინა, ვაჟმა მოჰპარა გასაღები, წაჟიდა და ის ოთახი გააღო. ხედავს, ერთი ისეთი კაბა ჰკიდა, სულ მზესავით ანათებს. ვაჟი მივიდა და მოავლო ხელი. შეახო თუ არა ხელი, მაშინვე აფრინდა კაბა, წავიდა და ჩაფარდა ზღვაში.

ხელმწიფის მეჭინბეები რომ ცხენებს ჩამორეკენ წყლის დასალევად, კაბას ზღვა აქანებს და საქონელი ფრთხება, ჟელარ სვამს წყალსა. მივიდნენ, ნახეს, ზღვა ერთ მზესავით კაბას აქანებს. წავიდნენ, მოახსენეს ხელმწიფეს. შეგზავნეს მცურავეები და გამოატანიეს ეს კაბა.

ისეთია ხელმწიფე, აღარ იცის რა ქნას. — თუ ამ კაბის პატრონი არ ვიპოვე და ცოლად არ შევიერთე, არ იქნებაო. — დაატარეს, ვისაც კარგად მოუვა, ის უნდა შეირთოს. მაგრამ

ზოგს დიდი მოსდის, ზოგს პატარა. არ იქნა, ვერ იპოვეს და ვერა.

ერთხელ ხელმწიფესთან ერთი ბებერი მოვიდა და მოახსენა: — დიდებულო ხელმწიფე, იმ ქალს მე მოგიყვან, ოღონდ შენ უღელი ხარი მომეცი, ნახევარი თუნგი ბანგი და ერთი თხაო. — ხელმწიფემ მისცა ყველაფერი, რაც ბებერმა ითხოვა.

წამოასხა ბებერმა ხარები, წამოიღო ბანგი და წამოიყვანა თხა. მოვიდა იმ კოშკთან, ხან ხარებს აძოვებს, ხან ცეცხლს ანთებს და აბოლებს, ხან თხას სადგისითა ჩხვლეტს და აჩხავლებს. გადმოიხედეს ქალმა და ვაჟმა. ქალმა გადმოსძახა: — ან მაგ თხას რად აჩხავლებ, ბებერო, ან მაგ ცეცხლს რად ანთებ და აყროლებ ბოლით აქაურობასაო? — თქვენს ხმას ვენაცვალე, რომ თვალით დაგინახეთ! — ეალურსება ბებერი. — ერთი ტიალ-ოხერი ვარ, მინდა ეს თხა დავეკლა, ვერც ცეცხლი ამინთია და ვერც თხა დამიკლავს, იმოდენა თავი აღარა მაქვსო. თუ მიპატრონებთ და თქვენთან მოსამსახურედ წამიყვანთ, ჩემ თავს თქვენ განაცვალებთო. — ვაჟმა უთხრა ქალსა: — მოდი და ამოვიყვანოთ მოსამსახურედ, მადლი არისო. — არაო, — უთხრა ქალმა, — ეგ კარგს არ დაგვაყროს, ნუ გინდა, წავიდეს თავის გზაზედაო. თუკი მოსამსახურე გვინდა, განა სხვა აღარ არის, რომ ეგ არ დავიქიროთო.

მაინც აიყვანეს და იმსახურებდნენ. ერთხელ შეაპარა ბებერმა ბანგი, დაათრო ქალი და ვაჟი. ვაჟს ყელი გამოსქრა, ქალი ჩამოიყვანა, დააწვინა მარხილზე და წაიყვანა ხელმწიფესთან. ხელმწიფესთან რომ მოიყვანეს, ქალს ისევ ეძინა. გაუშალეს მშვენიერი ლოგინი, თავით თავისი კაბა დაუდეს და დააწვინეს.

გამოიღვიძა ქალმა, მიიხედ-მოიხედა, სახლი ეუცხოვა. დაიწყო ტირილი, აქ რა მინდაო. ასეთა ეს ქალი, არ მიიკარა არავინ ერთი გოგოს მეტი. ასეთია ხელმწიფე, რაც შეუძლია, ცდილობს ასიამოვნოს რამე, მაგრამ ქალი არც ხმასა სცემს და არც იკარებს.

ის ვაჟი დარჩა იქ ყელგამოქრალი, იმჟამად ამ კლდესთან

მწყემსებმა მორეკეს საქონელი. ხედავენ, რომ კიბე იქვე აყულია და კლდის კარიც ღიაა. თქვეს:

— ამდენი ხანია აქ დავდივართ და ამის მეტად აქ კარები არ გვინახავსო; ავიდეთ, ბიჭებო, ვნახოთო. ზოგს ეშინია, ეშმაკები იქნებიან შიგაო. სხვები იძახიან: ამ შუადღისას ეშმაკებს რა უნდაო. ავიდნენ, ნახეს, ერთი მშვენიერი ვაჟაკი გღია ყელგამოჭრილი. ნეტა ვიცოდეთ რამე, რომ ვუწამლოთო, ამბობენ პატარა მწყემსები.

ჭერში სამი წკებლა იდო: შავი, თეთრი და წითელი.

შავმა წკებლამ თქვა: „მე რომ ვინმე ჩამომიღებდეს და მაგ ყელგამოჭრილ ვაჟაკს დამკრავდეს, მაშინვე თავი მოეხმისო.“

თეთრმა თქვა: — „მე რომ ვინმე ჩამომიღებდეს და იმ ბიჭს დამკრავდეს, მაშინვე სული ჩაედგმისო“.

წითელმა თქვა: „მე რომ ვინმე ჩამომიღებდეს და იმ ვაჟაკს დამკრავდეს, მაშინვე ფეხზე დადგებო“.

ეს გაიგონეს ბიჭებმა, ხელად ჩამოიღეს სამი წკებლა. დაჰკრეს შავი და მოება თავი. დაჰკრეს თეთრი — ჩაედგა სული. დაჰკრეს წითელი და — ვაჟაკი ხელად საღი-სალამათი ფეხზე წამოდგა. — უჰ, რამდენი მძინებიანო! — თქვა ამოოხვრით ვაჟმა. — ისე შენს ბტერს ეძინოს, როგორც შენ გეძინაო, — უთხრეს ბიჭებმა, მოუყვნენ და უამბეს ყველაფერი დაწვრილებით. ვაჟმა უთხრა: — ამ წკებლებს კი ვერ მოგცემთ და, რაკი მაგისთანა სიკეთე მიყავით, ფულს მოგცემთ, რამდენიც გინდათ წაიღეთო. — ბიჭმა მისცა ფული მწყემსებს, თვითონაც კარი დაკეტა და წავიდა დალონებული. მაშინვე მიხვდა, ვინც დამართა ამისთანა უბედურება. იარა, იარა და მოვიდა იმ ხელმწიფესთან, რომელსაც ის ქალი ჰყავდა მოტაცებული, ჩაიცვა გლუხურად, მივიდა ხელმწიფის სასახლესთან; კარისკაცებს უთხრა: — ხელმწიფეს მოახსენეთ, მებაღეს ხომ არ დაიჭერსო? — დადგა ის ვაჟი მებაღედ. ისეთია, სულ ყვავილის კონებს აკეთებს და უგზავნის ხელმწიფეს. აბა რა იცის ქალმა, თუ მისი ქმარია.

ერთხელ მოგლიჯა ვაჟმა ერთი საზამთრო, ამოჭრა გვერდში ისე, რომ არ შესტყობოდა, ჩააგდო თავისი ბეჭედი და გაატანა ქალის მოსამსახურეს.

— ეს საზამთრო შენს ქალბატონს მიაართვი, საკუთარი ხელით გაჭრასო. — მიუტანა მოსამსახურემ ამ ქალს ეს საზამთრო და უთხრა:

— ერთი ახალი მებაღე გვყავს, იმან გამომატანა და ასე მითხრა, ქალბატონმა საკუთრად გასჭრასო. — გაჭრა ქალმა და თავის ქმრის ბეჭედი კი გადმოვარდა იქიდან. ერთი ისეთი გაიცინა, რომ ბანი და ქერი სულ დაინძრა. ხელმწიფეს გაეხარდა: „გუნებაზე მოსულა და ბედი ჩემი, რომ ახლა მაინც მომცემს ნებას მასზე ჭვარი დავიწერო“. ჩამოგზავნა მოსამსახურე, — ჰკითხე, რაზედ გაეცინა, ამდენი ხანი აქ არის და ერთხელაც არ გაუცინიაო.

ქალმა შეუთვალა: — ბალი კარგი გაქვს, მაგრამ ფრინველებს უსკორებიათო.

ხელმწიფემ შემოუთვალა: — არც ახლა დაიწერ ჩემზე ჭვარსაო? — თუ ამ ბალის ზემოდან სულ რკინას გადააკრავ, ირგვლივაც სულ რკინით შეღობავ, ზევით და ქვევით ისეთ კარებს შეაბამ, რომ კაცი გავიღოდეს და ისე დაიკეტოს, რომ შიგნიდან ვეღარ გაიღებოდეს, ხომ დავიწერ შენზე ჭვარს, თუ არა და არაო.

დატრიალდა ხელმწიფე. ხელად ბალს ისეთი რკინის გალავანი შემოართყა, რომ ფრინველიც ვერ გამოფრინდებო. ზევით და ქვევით ისეთი კარები შეაბა, კაცი რომ გავა, თავისთავად დაიკეტება და შიგნიდან ვეღარაფრით ვეღარ გააღებენ.

ქალმა ამ დროისათვის ვაქს ყველაფერი შეატყობინა: ამა და ამ დროს მე და ხელმწიფე ჩამოვალთ სასეირნოდ, შენ და ჩემს გოგოს სამი ცხენი მზათა გყავდეთ, მე ავიცდენ მეფეს, გადავსხდეთ და წავიდეთო. კარები დაიკეტება და სულ შიგ მოემწყვდევნიან ხელმწიფე და მისი ნაზირ-ვეზირებიო.

როცა ბალი მზად იყო, ხელმწიფემ შეუთვალა ქალსა: — მზად არის, როგორც ინებე, და რას იტყვი, ჩამოვიდეთ? — ქალმა შეუთვალა, ჩამობრძანდიო. როცა ხელმწიფე და ეს ქალი სასეირნოდ ჩაბრძანდნენ, ცოტა რომ გაიარეს, ქალმა უთხრა ხელმწიფეს: — ცოტა ხანს აქ მომიცადე, ცოტა საქმე მაქვს და მოვალო. წავიდა ქალი. ელის ხელმწიფე. იქვე კი ქმარს და გოგოს ცხენები მზადა ჰყავდათ, ქალს თავისი კაბაც

თან წაელო, გადასხდნენ ცხენებზე, გაიხურეს კარები და გაუდგნენ კოშკისაკენ. რაკი კაბა მიიტანეს, კარებმა ისე იწყო დაკეტვა და გაღება. ხელმწიფე და მისი ნაზირ-ვეზირები დღესაც იქ არიან გამომწყვდეულები. ქალი და ვაჟი კი თავის მოსამსახურით ტკბილად ცხოვრობენ.

აზარფეშა და ტოლჩაო,
ეს გათავდა და მორჩაო.

იადონი და ბულბული

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი ხელმწიფე. ჰყავდა მას სამი ვაჟი. ამ ხელმწიფემ სიბერის ეპოს ააშენა ერთი უმშვენიერესი ტაძარი. როცა დაასრულეს შენობა, ხელმწიფემ დააყენა დარაჯები და უბრძანა: — გაიგეთ შემომსვლელებისაგან, რა წუნს დასდებენ ამ ტაძარსაო! — ერთ დღეს ამ შენობაში შემოვიდა ერთი კოკლი დევი, მიიხედ-მოიხედა, მოეწონა და სთქვა თავისთვის: „ძალიან მშვენიერი რამ არის, საუცხოოდ აგებულიცაა, მაგრამ ამისი ნაკლი ის არის, რომ იადონი და ბულბული არ არიან აქა და არ ჭიკჭიკებენო,“ — თქვა და წავიდა.

დარაჯმა მოახსენა ხელმწიფეს, რომ თქვენს შენობას იადონი და ბულბული აკლია, თორემ სხვაფრივ ყველაფრით სრულიაო. დადონდა ხელმწიფე, არ იცოდა სად ეშოვნა ბულბული და იადონი. მოუხმო თავის სამ შვილს და უბრძანა: — წადით, იადონი და ბულბული იპოვეთ, მომგვარეთ და ვინც მომიყვანთ, ჩემს სახელმწიფოს იმას დავულოცავო. — ადგნენ სამთავ ძმები და წავიდნენ საქებნელად. მივიდნენ ერთ სოფელში. სოფლის თავში სამართლის ქვა ეგდო. იმ ქვაზე ეწერა: „ზევით წახვიდე, მალე მოხვიდე“, „მარჯვნივ — გვიან მოხვიდე მშვიდობითა“ და „მარცხნივ წახვიდე და ველარ მოხვიდო“. ითათბირეს ძმებმა. თუ საით წასულიყო თვითთული მათგანი, სამივე ხომ ერთად ვერ ივლიდა! ორი ძმა მარჯვნივ გაემგზავრა და უმცროსი კი მარცხნივ. იარა, ბევრი იარა და ერთ ქალაქში მივიდა. ძალიან შემ-

კობილი იყო ეს ქალაქი. ერთ ღუქანში შევიდა, გამოჰკითხა ხელმწიფის შვილმა ქალაქის ამბავი მედუქნეს, იმანაც ყველაფერი უამბო. — ძალიან ცუდი საქმე მოგელის, რომ აქ მოხვედი, ამ ქალაქის ხალხის ჩვეულება ასეთია: ღამე ძაღლებად იქცევიან და ქუჩა-ქუჩა დაძრწიან, თუ ვისმე აღამიანს მოასწრეს, შესჭამენო; მე ალაგი არა მაქვს, აი, იმ მედუქნესთან მიდი, კარგი ოთახები აქვს და ის შეგინახავს. — მადლობა უთხრა ხელმწიფის შვილმა მედუქნეს და მეორესთან მივიდა. იმან მიიღო, შიგნით ოთახში შეიყვანა და უთხრა: — არამც და არამც კარები არ გააღო, მაგრად გქონდეს ჩაქუტილიო. რომ დაღამდა, ამ ქალაქის მცხოვრებნი, დიდი თუ

პატარა, ქალი თუ კაცი, ყველანი ძალღებად გადაიქცნენ. ასტეხეს საშინელი აურზაური, ჩხუბი, იმისთანა ყეფა-ყმუილი, კაცს შეზარავდა. იუნოსეს ადამიანის სუნი, მიადგნენ ამ მედუქნეს, ხან აქედან მოუვლიან, ხან იქიდან, კინალამ კარები შეამტვრიეს. იბრაღა ღმერთმა და როგორც იყო გადარჩა განსაცდელს ხელმწიფის შვილი.

გათენდა დილა. ყველანი ისევ ხალხად გადაიქცნენ. გაილო კარები, საბრალო ხელმწიფის შვილი გამოვიდა, ჰამა პური მედუქნესთან და თავისი ამბავი უამბო, თუ რად წამოსულა და არც კი იცის, სად წავიდეს, ან როგორ იშოვოს იადონი და ბულბული. მედუქნემ უთხრა: — მეტად ძნელს საქმეს დასდგომიხარ. ძნელია იმათი შოვნა. ის იადონი და ბულბული ჰყავს ერთ მზეთუნახავს, ჩარეჟის ქალს; ის ქალი ხელმწიფის ქალია, დილით ასწონიან — ჩარეჟი მოდის, საღამოს ასწონიან — მძინც ჩარეჟი. არც ემატება და არც აკლდება. მარმარილოს კოშქში ზის ის, ბულბული და იადონი ჰიკიკიკით შეაქცევენ მას. წადი, აი ამ გზაზე, შორს მანძილს რომ გაივლი, ერთი მშვენიერი წალკოტი დაგხვდება, რიგი მწიფს, რიგი ჰყვავის, რიგიც მკვახეა, ვინ მოსთვლის მის ქებას, ის ბალი ცალთვალა დევისაა. რომ გაიარო, არამც და არამც ხელი არ ახლოო, — დაარიგა ის და გაისტუმრა.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა იმ ბალთან. მართლაც რომ სანაქებოა! რა გინდა სულო და გულო, რომ იქ არ ყოფილიყო! ხელმწიფის შვილმა ითმინა, ბევრი ითმინა, არას მისწვდა, მაგრამ ბოლოში რომ გავიდა, სწვდა ერთ მსხალს. როგორც კი გაკბიხა, დაუძახა ცალთვალა დევმა: — ეი, შენ, ყმაწვილო, მოითმინე პატარა ხანს, გარედან რას სწვდები, შიგ შემობრძანდი და ხილი იხილეო. — ხელმწიფის შვილმა იმ წამს გადაადგო მსხალი, მაგრამ გვიანდა იყო, დევს ვერ წაუვიდოდა, დამორჩილდა, მივიდა დევთან. დევმა სათვალ-ჩათვალაიერაჲ, მიიპატჲეა, მამაშენიც ხამი არ არის ჩემთან სტუმრობისაო. დევმა მიატარა, მოატარა, ძალიან მოეწონა ხელმწიფის შვილს ბალი, მერე ამ დევმა უთხრა: — წამობრძანდი, ჩემი სახლიც ნახეო. — წაჰყვა, გაალო დევმა ოქროს კარები და შეიყვანა სახლში. მაგრამ დახე მის განცვიფრებას! შესვლის უმაღლ სამოცმა მიჯაჭვულმა კაცმა

ერთხმად დაიძახა: — შე უღმერთოვ, შენ რაღამ მოგიყვანა აქო. — მივიდა დევი, აუშვა ერთი ტყვე და ეს ხელმწიფის შვილი იმის ადგილას ჩააბა, შენ აქ მოითმინეო. მერე ცეცხლი აანთო, გადმოიღო ოქროს შამფური, გააცხელა ცეცხლზე, ააგო ეს ცოცხალი კაცი, შესწვა ცეცხლზე, დაჯდა და თავ-ფეხიანად დამუძნა, მერე დაწვა და დაეძინა. ამოუშვა საშინელი ხვრინვა. ხელმწიფის შვილმა იკითხა: — ამ კაცს რა ხასიათი აქვსო? — ტყვეებმა მიუგეს: — ერთ კაცს რომ შესჭამს, დააწვება ძილქუში და სამ დღეს აღარ გამოიღვიძებსო. — მაშინ ხელმწიფის შვილმა უთხრა: — აბა, ეს ჯაჭვების კვანძი ავწიოთ, ეგებ სიმძიმისაგან გაწყდეს და ჩაიშალოსო. — მოგროვდნენ სულყველანი ერთად, დაებლაუჭნენ, ასწიეს და ოდნავ შეანძრიეს. მერე ხელმწიფის შვილმა უთხრა:

— შეისვენეთ და მერე მთელი ძალით ავწიოთ. — შეისვენეს და ასწიეს — მხოლოდ ქარი გაუყენეს. მესამედ კიდევ შეისვენეს: — აბა, ახლა კი ძმურად, ერთად და ძალით ავწიოთო. — ასწიეს და როგორც იყო აიტანეს მუხლზე, გაწყდა ერთი წვერა და ჩამოიშალა ჯაჭვები. გაინთავისუფლეს თავები და გაიქცნენ. ხელმწიფის შვილი ეუბნება: მოიცადეთ, ეს თვალ-მარგალიტი და სიმდიდრე წაიღეთო, მაგრამ თავი რომ ცოცხალი დააღწიეს, იმას რა სჯობდა!

ხელმწიფის შვილმა აიღო შამფური, გაახურა ცეცხლში, ასწია, ჰკრა იმ ცალ თვალში დევსა და გამოუჭეჭყა. წამოვარდა დევი ზეზე, აქეთ-იქით მიაწყდა, ვერა გაიგო რა. მაშინ ხელმწიფის შვილმა გაისევა ხმალზე ხელი და დევი ლუქმა-ლუქმა აჩეხა. გამოსწია და თავის გზას დაადგა. იარა რამდენიმე ხანი და ერთ ადგილას დაინახა, რომ სამი ძმა დევი დგას და ერთმანეთს საშინლად სცემენ ლახტებითა. მივიდა ახლოს და დაუძახა: — სამ ძმას დევს გაუმარჯოსო! მათ ხმა არ გამოსცეს. მეორედ კიდევ დაუძახა, მესამედ კიდევ: — სამ ძმას დევს გაუმარჯოსო! — მაშინ გაანებეს ჩხუბს თავი და უთხრეს: — რა იცი, რომ ძმები ვართო? — როგორ არ ვიცი, განა არ გეტყობათო?! მაგრამ რაზე ხოცავთ ერთმანეთსაო? — რახან გვეკითხები, შუაკაცობაც შენ უნდა გავვიწიო, ჩვენ ვიყრებით და ვერა ვრიგდებით: ჩვენ გვაქვს

ერთი ნატვრის სუფრა, ერთი მფრინავი ხალიჩა და ერთი უჩინმაჩინის ქუდი; ესენი ვერ გაგვიყვია და შენ გაგვინაწილეო. მაშინ ხელმწიფის შვილმა მოატანინა მშვილდ-ისარი, გაისროლა სამი ისარი სხვადასხვა მხარეს და უთხრა: — წადით, ისრები მოიტანეთ. ვინც უწინ მოიტანს, ნატვრის სუფრა იმას ერგოს; ვინც მეორედ მოვა, ნატვრის ხალიჩა იმას და ვინც ბოლოს — უჩინმაჩინის ქუდი იმასო. გაუხარდათ, წავიდნენ ისრების მოსატანად, მაგრამ სად იპოვნადნენ?! მგონი ცხრა მთას იქით იყვნენ გადაკარგულები. დევები რომ შორს წავიდნენ, ხელმწიფის შვილმა მოსინჯა ეს ნივთები, გაშალა მფრინავი ხალიჩა, აიღო ხელში ნატვრის სუფრა, უჩინმაჩინის ქუდი და უთხრა ხალიჩას: — აბა, ხალიჩავ, შენსა მზესა, შენი გამომცემის მზესა, ამიყვანე და იქ მიმიყვანე, სადაც ჩარეჟის ქალი ცხოვრობსო. — აფრინდა ეს ხალიჩა და თვალის დახამხამებაზე იმ ქალაქში მიიყვანა. მადლობა უთხრა ხალიჩას, დაკეცა და ერთ დედაბერთან შევიდა, სთხოვა, მისტუმრეო. დედაბერმაც სიხარულით მიიღო. გამოჰკითხა ქალაქის ამბავი. დედაბერმა უამბო, რომ კარგი ქალაქია, კარგი ვაჭრობააო; ისიც უამბო, რომ ჩვენ ხელმწიფეს ჩარეჟის ქალი ჰყავს, დილით ასწონიან ჩარეჟია, საღამოზე კიდევ ისევ ისევ, არც აკლდება და არც ემატებაო; იმასა ჰყავს იადონი და ბულბული, რომლებიც თავის მშვენიერი ჰიკიკით შეაქცევენ იმ ქალსაო. მერე ამ ყმაწვილმა უამბო, თუ ოისთვის მოსულა. დედაბერმა უთხრა: — ტყუილად გარჯილხარ, ის ქალი მარმარილოს კოშკში ზის, ცივ ნიაფს არ აკარებენ და შენ როგორ შეხვალ იქაო. დაანახა ის კოშკიც. იმას მარტო ერთი ფანჯარა ჰქონდა. გაშალა იმ საღამოზე ხალიჩა, დაჯდა ზედ, დაიხურა უჩინმაჩინის ქუდი და უთხრა ხალიჩას: — ხალიჩავ, შენსა მზესა, შენი გამომცემის მზესა, ამიყვანე და, სადაც ჩარეჟის ქალი ზის, იმ ოთახში შემიყვანეო! აფრინდა ეს ხალიჩა და შიგ კოშკში კი დამალა ეს ყმაწვილი.

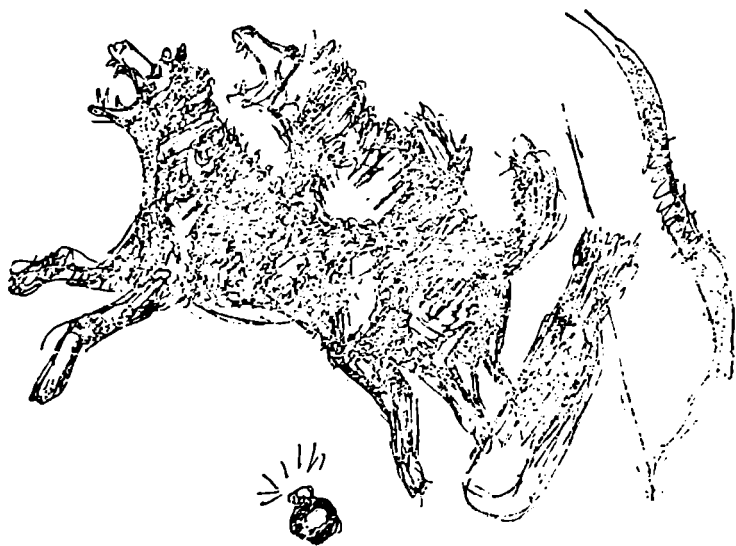
ჩარეჟის ქალს ეძინა, იადონი და ბულბული შესჰიკიკებდნენ მძინარეს, კაცი უამესს ვერას გაოგონებდა. ქალს თავით და ფეხთით სანთლები ენთო. აიღო, თავის სანთელი ფეხთით დაუდგა, ფეხთისა თავით და ერთი აქეთ ლოყაზე

აკოცა და მეორე იქით. ქალს გამოეღვიძა, წამოჯდა ზეზე, მიიხედ-მოიხედა, ვერავინ ნახა, გაუკვირდა, ისევ დაიძინა. შუალაშე რომ შეიქნა, კიდევე შეუცვალა სანთლები და აკოცა-გამოეღვიძა ქალს, დაიძახა: — რა სულიერი ხარ, რა გინდა ჩემგანაო, თუ ეშმაკი ხარ, ჩემთან ეშმაკს რა უნდაო, თუ ადამიანი ხარ და აქ როგორ გაბედე მოსვლაო? — მაგრამ ვერას ხედავდა. ვაჟმა მესამედ კიდევე აკოცა, ქალმა ბევრი იჯავრა, მაგრამ ვისზე, ვერავის ხედავდა.

გათენდა დილა, ჩააცვეს ქალს, გაიყვანეს, ასწონეს და ჩარეკს კიდევაც დააკლდა. განრისხდა ხელმწიფე მზარეულ-ლებზე: კაი საკმელი არ გიკმევიათო. გაუსვა ხელი და თავები წააყრევინებინა საწყალ მზარეულებს. ის დღე ხელმწიფის შვილმა კოშკში გაატარა. რომ დაღამდა და ქალმა დაიძინა, კიდევე შეუცვალა სანთლები და აკოცა. წამოდგა ქალი და ხვეწნა დაიწყო: — თუ კაცი ხარ მე და და შენ ძმა, თუ ქალი — მე შვილი და შენ დედაო! მაგრამ ხმა არავინ გასცა. ქალს კიდევე დაეძინა, ვაჟმა კოცნა გაუმეორა. კიდევე წამოვარდა, ეხვეწებოდა: — გამოჩნდი ვინა ხარ, ხომ გაიგე მზარეულებს რა უყვეს, რაზე იხვევ მათ ცოდოს თავზეო? გამომიჩნდი და რა ვქნა, შენ ქმარი და მე ცოლიო. მაშინ მოიხადა ქუდი ყმაწვილმა და გამოჩნდა. ქალს დიდად გაუკვირდა. ჰკითხეს ერთმანეთს ამბავი. დააწყეს როგორ წასულიყვნენ. მერე გაშალა ნატვრის სუფრა, შეექცნენ ვახშამს, როცა ისინი შეექცეოდნენ, დაიწყეს საამო სტვენა იადონმა და ბულბულმა. გაათავეს ვახშამი, დასხდნენ ხალიჩაზე, იადონი და ბულბული გალიით ხელში დაიჭირეს და შეულოცეს ხალიჩას: — ხალიჩავ, შენსა მზესა, შენი გამომცემის მზესა, აგვიყვანე და იმ ქალაქში მიგვიყვანე, სადაც ჩემი ძმები არიანო! — აფრინდა ხალიჩა და იმ ქალაქში ჩამოსხა. დაიჭირეს ერთი სახლი და მოისვენეს. მეორე დღეს ყმაწვილმა დაუწყო ძებნა თავის ძმებს. აგერ, დაინახა, რომ უფროსი ძმა ხაბაზთან არის მოჯამაგირედ. მივიდა, პური იყიდა და ხაბაზს უთხრა: — შენს მოჯამაგირეს გამოატანე პური, ფულს კაჩუქებო. როცა გაჰყვა ძმა, უმცროსმა უთხრა: — რა გაგიჭირდა ისეთი, რომ ხაბაზს დაუდექიო? იმან უამბო თავის გაჭირვება. მაშინ წაიყვანა აბანოში, გაბანა, ჩააცვა ტანისა-

მოსი როგორც ხელმწიფის შვილს ეკადრებოდა და თავის დანიშნულთან მიიყვანა. ახლა წავიდა მეორე ძმის საძებნელად, ისიც მეხაშეს დასდგომოდა მოჯამაგირედ. იყიდა ხაში, გაიყოლა ძმა თანა, ისიც გაბანა, ჩააცვა და მიიყვანა შინ.

როცა ძმებმა დაინახეს გამარჯვებული უმცროსი ძმა, შური აღეძრათ; ჩუმად მოილაპარაკეს, დააწყვეს საქმე, თუ როგორ დაედუპათ იგი. გაიტყუეს და უთხრეს: — წამოდი, ერთი საკვირველება გიჩვენოთო! წაიყვანეს. ერთ ღრმა აკლდამასთან მიიყვანეს და ჩაახედეს შიგ. თავი წინ რომ წაიღო და ჩახედა, ჰკრეს ხელი და შიგ ჩააგდეს. წამოვიდნენ, მივიდნენ ქალთან, ქალმა საქმრო იკითხა. მათ უთხრეს: მოვაო. იაღონმა და ბულბულმა ფრთები ჩამოუშვეს. ქალმა იფიქრა: რაღაც უბედურებაა ჩემს თავსაო. იტირა ბევრი, მაგრამ მაზღებმა გაუქარწყლეს. დასხდნენ ხალიჩაზე და მამის ქალაქში წავიდნენ. მიეგება მთელი სახელმწიფო — ხელმწიფის შვილები მშვილობით დაბრუნდნენო, მოჰყავთ იაღონი, ბულბული და მზეთუნახავი ქალიო! მოეგება მამაც. მიიღო სინარულით, ჰკითხა ამბავი. მათაც უამბეს, როგორც უმც-

როსი ძმისგან გაეგონათ. გაუჩიეს ბევრი ტყუილიც და ძმის ამბავიც უთხრეს: ის მოუსავალი გზით წავიდა, უეჭველად დაიღუპებოდაო. მერე ქალს ურჩია ხელმწიფემ ერთ-ერთი ძმა შეერთო, მაქრამ არა ქნა: მაზლს ვერ შევირთავო. ჩაჯდა ერთ ბნელ ოთახში, იადონი და ბულბულიც თანა ჰყავდა, და საქმროს დაკარგვას გლოვობდა.

უმცროსი ძმა რომ ხვრელში იჯდა, იმ დღესვე ერთი მკვდარი თოკებით ჩაუშვეს შიგა. რამდენიმე ხნის შემდეგ შემოეხვივნენ მგლები ამ ხვრელსა, რაკი ლეშის სუნი აიღეს. ყმაწვილმა დაინახა, რომ ერთ სოროდან მგელი მოძვრება; გააქნია მკვდარი და შიგ პირში მისცა მგელსა, მგელმა გაათრია. თვითონაც უკან მიჰყვა და გარეთ გამოძვრა. გასწია და წავიდა მამის სამფლობელოსაკენ. მივიდა, მაგრამ ყველამ სიცილი დაუწყო, აბუჩად აიგდო. ამ დროს ქალის ოთახში იადონმა და ბულბულმა ჭიკჭიკი მორთეს. ქალმა იფიქრა: „იქნება ჩემი საქმრო საითმე გამოჩნდეს, ამათ რომ ასე გაიხარესო“. მართლაც, უმცროსი ძმა მივიდა შინა, ჯერ საცოლუ ნახა და მასუკან დაიბარა ძმები და მშობლებს უამბო ყველაფერი. მაშინ დარჩა მეფობა უმცროსს და დასაჯა ძმები. იადონი და ბულბული ტაძარში შეიყვანეს, იქვე დაქორწინდნენ და ბედნიერი ცხოვრება დაიწყეს.

ჭირი იქ დავაგდე,
ლხინი აქ მოვიტანე,
ნაცარი იქა, ფქვილი აქა.

ხელმწიფის სამი ვაჟი

იყო და არა იყო ორა, ღვთის უკეთესი ორა იქნებოდა, იყო სახელგანთქმული ხელმწიფე. ხელმწიფემ მოისურვა ტყეში ნადირობა, თან წაიყვანა თავისი სამი ვაჟიშვილი, უფროსმა ძმამ მოჰკლა ირემი, შუათანამ — კურდღელი, პატარამ კი — სპილო. წამოვიდნენ სახლში. როცა მოიტანეს ნანადირევი სახლში, ხელმწიფემ შვილებს უთხრა:

— რაკი თქვენ ნადირობის ხალისი გაქვთ, ერთ უღრან

ტყეში არის დევი, რომელსაც გატაცებული ჰყავს მშვენიერი ქალიშვილი, ის დაიხსენით და მომიყვანეთ ცოლადაო. ძმები დათანხმდნენ ამ სიტყვაზე და გაუდგნენ გზას. ბევრი იარეს თუ ცოტა, პირველი ძმის მოკლული ირმის დედა შემოხვდათ გზაზე. ირემი ცხარე ცრემლითა ტაროდა. შეეკითხა უფროსი ძმა: — რა გატირებსო? — ირემმა უთხრა: — ვინც ჩემ შვილს მომიყვანს, იმას დიდ სიკეთეს ვუზამო! მაშინ უფროსმა ძმამ უთხრა: — შენ შვილს მე მოგიყვანო, ოღონდ ერთ დაეალებას გეტყვი და ის შემისრულებო. — გახარებული ირემი დათანხმდა. დაბრუნდა უფროსი ძმა უკან და მკვდარი, მოკლული ირმის შვილი მიუყვანა. გახარებული ირემი გადაეხვია თავის შვილს, აკოცა და იმ წამს გაცოცხლდა. მაშინ ბიჭმა უთხრა: — შენ შენი ხომ შეგისრულე, ახლა ჩემი და-

ვალეზა შეასრულეო. — მითხარო, — უთხრა ირემმა. ადგა ბიჭი და რაც რომ მამამისმა უთხრა, გადასცა. ირემმა უთხრა: მაგას შეგისრულე, მაგრამ იცოდეთ მამათქვენს თქვენი ღალატი უნდაო.

ძმები შეფიქრდნენ. ირემმა უთხრა: — როდესაც მაგ ქალს მოიყვანთ, ერთი თმა ამოაცალეთ და შეინახეთო. მამათქვენი ორ დავალებას კიდევ მოგცემთ, ამ ორ დავალებას მევე შეგასრულებინებთო. როდესაც ამ სამივე დავალებას შეასრულებთ, მაშინ ვეზირი გიღალატებთო, — ეს თქვა და გაჰქრა.

წავიდნენ ძმები ქალის მოსაყვანად; ბევრი გზა გაიარეს, შეხვდათ ერთი უზარმაზარი სახლი, რომლიდანაც ბოლი ამოდიოდა. მივიდნენ ამ სახლთან. ნახეს, რომ დევს სარჩო აღარა აქვს, შეუდგამს წყალი და თავის ცოლი უნდა მოხარშოს. მაშინ ძმებმა მოისაზრეს; უფროსმა ძმამ თქვა: მე პურს დავტოვებ, როდესაც დევი სუნს გაიგებს და გარეთ გამოვა, მაშინ თქვენ შედით და ქვაბი გადააბრუნეთო. ასეც მოიქცნენ, აიღო უფროსმა ძმამ, გამოიტანა პური, დატოვა კარგა შორ მანძილზე. გაცოფებული დევი, როდესაც პურის სუნი გაიგო, გახარებული გავიდა გარეთ. მანამდე იმ პურთან მივიდოდა, ძმებმა დიდის ვაი-ვაგლახით ძლივს გადააბრუნეს ქვაბი და გამოვიდნენ გარეთ. როდესაც დევმა პური შეჭამა, მაშინვე შევარდა სახლში, მღუღარე წყალში ფეხი ჩაჰყო, შეღრიალა და ახტა მალლა, მერე გარეთ გამოვარდა და გაიქცა რაც ძალა და ღონე ჰქონდა.

როდესაც დევი გადაიკარგა, ძმებმა სტაცეს გოგოს ხელი და წამოიყვანეს. გზაზე ქალს უფროსმა ძმამ თავიდან ერთი ბეწვი თმა ამოაძრო და შეინახა. მიიყვანეს სახლში და ჩააბარეს მამამისს.

ხელმწიფეს ჰყავდა ერთი გულთმისანი, მოიყვანა ეს გულთმისანი და უთხრა: — ამ ქალს რამე ხომ არ აკლიაო? — გულთმისანი ბევრს აკვირდებოდა, მაგრამ ვერ გამოიცნო.

პირველ ტანჯვას ასე გადარჩნენ ძმები. ახლა მისცა მეორე დავალება ხელმწიფემ: — ამა და ამ ალაგას დევკაცა ცხოვრობს და მისი რძე მომიტანეთო.

დაღონებული ძმები გაუდგნენ გზას. ამ დროს შემოხვ-

დათ კურდღელი, რომელიც ძალიან ტიროდა თავის შვილზე. შეეკითხა შუათანა ძმა ვინაობას, თუ რაზე ტიროდა. გაიქცა და თავისი შვილი მოუყვანა. კურდღელმა რომ დაინახა თავისი შვილი, გახარებული გადაეხვია, გადაუხვია კუდი და გააცოცხლა. მაშინ კურდღელი ადგა და მისცა თავის ბეწვი: — სადაც რა გაგიჭირდეს, ამოიღე და მახსენეო.

გაუდგნენ ძმები გზას. ბევრი იარეს თუ ცოტა, მივიდნენ ერთ მდინარის პირს. დალიეს წყალი, ჰამეს პური და ისევ გაუდგნენ გზას. მივიდნენ ერთ ალაგას, ნახეს დიდი მთა, რომელიც შვიდ წელიწადში ერთხელ იღებოდა და ერთხელ იხურებოდა. სწორედ მეშვიდე წელიწადი იყო, მთა გაღებულ იდგა. დიდს კანკალით, შევიდნენ ძმები. შევიდნენ და ნახეს, რომ დეკაკის მოწველილი რძე ორ სურაშია ჩახსმული. სტაცა უფროსმა ძმამ ერთ სურას ხელი. როცა უკან ბრუნდებოდნენ, ამ დროს მოდიოდა დეკაკი. ძმები მიიმაღნენ იქვე. დეკაკამ გაიარა, ძმები წამოდგნენ და გამოუდგნენ გზას. გამოიარეს გზა და თქვეს: ნეტავ ვიცოდეთ, ეს რძე მამაჩემს რად უნდაო?! აიღეს ძმებმა ეს რძე და დააწვეთეს შეშაზე. ნახეს, იმდენი ჰიანჭველა დაესია, რომ შეშა ერთიანად გადაფარა. მაშინ ძმებმა თქვეს: მამაჩემს ეს რძე სახეიროდ არ უნდაო, და გამოუდგნენ გზას. მოიტანეს და მისცეს რძე.

ხელმწიფემ თავისი გულთმისანი იხმო და უთხრა: — ამას ხომ არაფერი აკლიაო? — გულთმისანი დააკვირდა და თქვა:

— ამას ერთი წვეთი რძე აკლიაო. — გაგულისებულმა ხელმწიფემ დაუყვირა თავის შვილებს: — წადით და ის ერთი წვეთი რძე მომიტანეთო! — წავიდა შუათანა ძმა, გაიარა ცოტა ტყე და ახსენა კურდღელი. მაშინ კურდღელი მის თვალწინ დაიბადა. უთხრა ბიჭმა კურდღელს თავისი გასაჭირი. გაიქცა კურდღელი, იმ დროს, როდესაც მთა უნდა დახურულიყო. შეასწრო, სურაში კუდი ჩაყო და უკანვე გამოჰკურცხლა. მოვიდა და ბიჭს უთხრა: — მომიჭირე კუდზე ხელი და ერთი წვეთი რძე მოწურეო. მოუჭირა ბიჭმა კუდზე ხელი და ერთი წვეთი რძე მოიწურა. მოიტანა, სურაში ჩაამატა და სურაც გაივსო. ხელმწიფეს გულთმისანმა უთხრა: — ეს ორი დავალება ხომ შენ მიეცი, ახლა ერთ

დავლებას მე მივცემო. — მისცა ხელმწიფემ ნება გულთმისანს. გულთმისანი ადგა და სამივე ძმას უთხრა: — წადით და მამათქვენს სპილოს ძვლის სახლი აუგეთო. გულშემოყრილი ძმები გაუდგნენ გზას. ბევრი იარეს თუ ცოტა, შემოხვდათ სპილო, რომელიც დაღონებული დადიოდა, შეეკითხნენ ვინაობას, სპილომ უთხრა ყველაფერი. წავიდა და უმცროსმა ძმამ სპილოს შვილი მოიყვანა და ჩააბარა პატრონს. გახარებულმა სპილომ ხორთუმი გაუსვა თავის შვილს და გააცოცხლა. როდესაც გააცოცხლა სპილომ თავისი შვილი, უთხრა: — რა დარდი გაქვთ მითხარითო. ადგა და უმცროსმა ძმამ უთხრა: — მამაჩემს ასეთი და ასეთი სახლი უნდა აეუშენოთო. სპილომ აიღო და თავის ფეხით ბიჭს მარჯვენა ხელზე ჯვარი დაუხატა, თან უთხრა: — წახვალ მამაშენთან, მოსთხოვ ხუთას ფუთ თაფლს, მოიტან და დაასხამ ამ ტრიალ მინდორზეო. სპილოები მოვლენ, მაშინ ყველას ეს ჯვარი უჩვენე და ყველა სპილო ბოძებად იქცევაო. მერე მე მოვალ და სახლსაც ავაშენებო. უმცროსი ძმა ასეც მოიქცა. მოვიდა მამამისთან, მოსთხოვა ხუთასი ფუთი თაფლი. აიღო ბიჭმა ეს თაფლი, მიიტანა და ტრიალ მინდორზე დაასხა. გავიდა რამდენიმე ხანი. გაიხედა და ნახა, რომ იმდენი სპილო მოდის — საზღვარი არა აქვს! დაიჭირა ბიჭმა მარჯვენა ხელი, გაიშვირა და ჯვარი უჩვენა, ყველა სპილო სვეტებად იქცა. დააგროვა ბიჭმა ბევრი სვეტი და როდესაც აღარაფერი მოდიოდა, დადგა და თვლა დაუწყო. ამ დროს დაინახა, რომ მოდის უზარმაზარი დევი, რომელიც პირიდან ცეცხლსა ჰყრის. ბიჭმა იფიქრა: „მოდის ამ დევს ამ სვეტებს გადავაზიდვინებო“. ადგა და ჯვარი ნახევრად უჩვენა. ეს დევგმირი დევიც მონა გახდა ბიჭისა.

მიაბა ბიჭმა სვეტები და აზიდვინა. მოიტანა მამამისის კარებთან და დაყარა. დაიბარა შემდეგ სპილო და სპილოც შეუდგა საქმის გაკეთებას. ააგო სპილოს ძვლის სახლი, რომელშიც ორმოცი ოთახი იყო. მოაწყო შიგ სხვადასხვა რამეები და მეორმოცე ოთახი დაიტოვა თავისთვის საიდუმლოდ. მერე უთხრა მამამისს: — მზად არის, მოდით და ნახეთო!

შევიდა მამამისი და გაუკვირდა. მოიყვანა გულთმისანი და უთხრა: — ამას ოთახები რამე ხომ არ აკლიაო? — გულ-

თმისანმა უთხრა: — ოცდამეცხრამეტე ოთახი აკლიაო. — მაშინ ბიჭმა უპასუხა: — ოცდამეცხრამეტე თქვენთვისო და მეორმოცე კი ჩემთვისაო! — ხელმწიფე დათანხმდა. დაიწყეს ძმებმა შიგ ცხოვრება. ძმებმა იფიქრეს: „ჩვენ ვიშრომით, ჩვენ ვიწვალთ და თან მამაჩვენი ასეთს დავალებებს გვაძლევდეს აბა მასთან როგორ უნდა დავდგეთო?“ გადაწყვიტეს ძმებმა გაყრა მამისაგან. ეს გულთმისანმა იგრძნო და შეატყობინა ხელმწიფეს: თქვენი შვილები გაყრას გიპირებენო. ადგა იმ ღამეს ხელმწიფე, მოეპარა ძმებს და გადაასხა ის რძე, დაეხვია ბიჭებს ჭიანჭველა.

ამ დროს მოაგონდა პირველ ძმას მამამისის ცოლის თმა და თქვა: „თმავ, თუ რამე ძალა გაქვს, ახლა გვიშველეო!“ მაგრამ თმამ შველა ვერ მისცა. იფიქრა მეორე ძმამ კურდღლის ბეწვი: გაჩნდა კურდღელი. მაგრამ კურდღელმაც შველა ვერ მისცა. იფიქრა მესამე ძმამ სპილო: მოვიდა სპილო, ნახა, რომ ძმები ძალიან დიდ გაჭირვებაში არიან. ადგა და დიდი ძალით დაუწყო შებერვა და მთელი ჭიანჭველები გადაფანტა. მერე სპილომ უთხრა: — ვიცი მამათქვენი ცოცხალს არ დაგტოვებთ, მოდი და იმის ოთახს სვეტი გამოაცალეთო. სახლი მაშინვე ჩაინგრევა და შიგ მოემწყვდევინაო.

მივიდა უფროსი ძმა, გამოაცალა სვეტი და ოთახი დაინგრა. ხელმწიფე, მისი ცოლი და გულთმისანი სახლის ქვეშ მოემწყვდნენ...

აქ ვიღაცა დამალულა.
ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.
ალაღელა, მალაღელა.

მონადირის შვილი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იყო, იყო ერთი გამოჩენილი მონადირე. მონადირე ნადირს მუდამდღე ხოცავდა და მოჰქონდა სახლში. ერთხელ მონადირე ერთ ტრიალ მინდორზე გავიდა. უცებ ერთი თეთრი ირემი ამოუხტა, დაუდგა წინ და უთხრა: — მესროლე, თუ დამკარ, ნეტავი შენ, და თუ ვერ დამკარ — ვაი შენაო!

ესროლა მონადირემ და დააცდინა. ირემი გაჰქრა. დაბრუნდა შინ მონადირე და ცოლს უთხრა: — დღეს თეთრი ირემს თოფი ვესროლე, ვერ დავკარ, მოვკვდები, სუდარა მომიშადეო. — მართლაც, იმ ღამეს მოკვდა მონადირე. მონადირის ცოლი ორსულად დარჩა. გაუჩნდა ვაჟიშვილი, ისეთი ღონიერი და ყოჩაღი, რომ იმის დარი იმ ქვეყანაში არავინ იყო. ერთხელ ჩამოიღო თოფი შვილმა, გატენა, შევიდა დედასთან და ჰკითხა: — დედავ, მამაჩემი რამ მოკლაო? — წერამ, შვილო, — უპასუხა დედამ. — არა, უნდა მითხრაო, — გადაეკიდა შვილი. ბოლოს დედამ უამბო ყველაფერი.

მონადირის შვილი ადგა, ჩამოათალა ერთ ხეს, ესროლა სამი და ნატყვიარი ნატყვიარში გაატარა. გადაიკიდა მერე მხარზე თოფი და გასწია იმ ირმის საქებნელად.

გაიარა ტყეები, ხეები და იმ მინდორზე გამოვიდა, სადაც მის მამას ესროლა ირმისათვის თოფი და დაეცდინა. უცებ გამოუხტა მასაც თეთრი ირემი, დაუდგა წინ და უთხრა: — მესროლე, თუ დამკარ, ნეტავ შენ, და თუ დამაცდინე — ვაი შენაო! დაუმიზნა ვაჟმა და შიგ გულში გაახედა. წაიქცა ირემი და მოკვდა. მივიდა ვაჟი, ხორცი ამოაქრა, გადაყარა, ტყავი თავის კუდით, ფეხებით და თავით წამოიღო შინ და მოვიდა დედასთან; დაღო ტყავი და დაისვენა. შევხედოთ, გაცოცხლებულა ირემი, ბეწვზე თვალმარგალიტი ასხია, დადის და დააჯღარუნებს. მონადირის შვილი გაკვირვებულია. შეიყვანენ მაშინვე ირემს სახლში და დასტრიალებენ თავს. შეიბერტყება ირემი, სულ მარგალიტი და თვალი სცვივა: ერთ კვირაში ერთ სახლს ავსებს. გამდიდრდა ძალიან მონადირის შვილი; ისეთი სახლები დადგა, რომ ხელმწიფეს ეკადრება. ბოლოს შვილი ეტყვის დედას: — დედავ, რად

გვინდა ამდენი სარჩო და ქონება, თუ ან ხალხში არ გამოვალთ და ან ქვეყანაში არ გამოვჩნდებითო; დაეპატიოთ ხელმწიფე და ერთი ჩვენი სიმდიდრე ვაჩვენოთო. — არა, არ გვინდა ხელმწიფეო, — უთხრა დედამ შვილს, — ის ჩვენ აქ სიკეთეს არ მოგვიტანსო. — არა ქნა შვილმა: — უთუოდ უნდა დაეპატიოთო. — როგორც გინდოდესო, — უთხრა დედამ. მაშინვე მოამზადებინა მშვენიერი სადილი, ვაჟმა ჩაიცვა მდიდრულად და წავიდა ხელმწიფესთან საპატიუოდ. ხელმწიფე როგორც იყო წამოიყვანა, აჭამა კარგი სადილი და მერე თავისი ირემი უჩვენა. ხელმწიფეს თვალელები დაებრიცა ორმის ცქერით. — ეგ ირემი მე უნდა წავიყვანოო, — უთხრა ხელმწიფემ ვაჟს. ვაჟი უარზე შედგა, მაგრამ რა გაეწყობოდა? — წაართვეს და წაიყვანეს.

დარჩა ხახამშრალი მონადირის შვილი. გავიდა რამდენიმე ხანი და, აი ერთ დღეს ეძახის ხელმწიფე ვაჟს თავისთან. ვაჟი წავა. ხელმწიფე ეტყვის: — აი, ეს ოთახები სავსეა თვალ-მარგალიტით (ოთხი ოთახი სავსე იყო და მეხუთე ნახევარზე) ისეთი სახლები უნდა ამიშენო, რომ კაცს არ ენახოსო. ვაჟი შეწუხდა, ხელმწიფეს უთხრა: — დიდებულო ხელმწიფეო, მე არც ხურო ვარ, არც კალატოზი, არც სხვა რამ ხელოსანი და საიდან აგიშენოთ სახლიო. — როგორც გინდა, ასე ააშენო, — უთხრა ხელმწიფემ. ვაჟმა იფიქრა და უთხრა: — კარგი, ორასი ურემი კირი მომიტანეთ, ორასი ურემი ლამი და მე ვიციო. — მოუტანეს ყველაფერი. ვაჟმა ალების ერთი ტბა იცოდა. იმ ტბაზე სასმელად მთელი ალების ჭარი მოდიოდა. წაიღო ეს იმოდენა კირი და ლამი, ჩაყარა შიგ და ამოლესა ტბის ძირი და გვერდები, მერე მიუშვა შიგ ბანჯი.

მოვიდნენ ალები, დალიეს ეს წყალი, დათვრნენ და დაეყარნენ იქვე. მიუსია კაცები მონადირის შვილმა მთვრალ ალებს და ყველასათვის კბილები კი დაახერხინა. წამოიღო ის კბილები, მოიწვია ხელოსნები და ისეთი სახლები დადგეს ალების კბილებისა, რომ იმაზე საკვირველი აღარა იქნებოდა რა. გამოვიდა ხელმწიფე, ნახა ეს სახლი და იქვე წაიქცა, ძლივძლივობით მოაგონეს გულწასული ხელმწიფე და შეაბრძანეს შინ.

ერთი ბებერი იყო ამ ხელმწიფის მოსამსახურეებში. ის ადგა და ხელმწიფეს მოახსენა: — დიდებულო ხელმწიფე! დროს ნუ ჰკარგავ, ეგ ბიჭი ყოჩალი ყოფილა, მაგას შეუკეთე, რომ აღმოსავლეთის ხელმწიფის ქალი მოგიყვანოს! — დაიბაზა ხელმწიფემ მონადირის შვილი და უთხრა:

— შენ უნდა წახვიდე და აღმოსავლეთის ხელმწიფის ქალი მომიყვანო. — მონადირის შვილი ეტყვის: — დიდებულო ხელმწიფე! თუ აღმოსავლეთის ხელმწიფის ქალი გინდა მოგიყვანო, ათასნაირი ფარჩა მომეცე და ერთი ხომალდიც გამიკეთეო. — უშოვა ხელმწიფემ ათასნაირი ფარჩა, ისეთი ქრელი, რომ კაცს თვალს მოჰკვეთდა. ჩააწყო ხომალდში და გასწია ზღვით. კარგა გზა რომ გაიარა, უცებ ერთი ქუხილი და ჭექა მოესმა, შეხედა და ნახა: თეთრ ქორს გამოუგდია წინ მტრედი და მოსდევს. მტრედი შევარდება ხომალდში — ნუ მიმცემო, ეხვეწება ვაჟს. მომეციო, ეტყვის თეთრი ქორი მონადირის შვილს და გამოგადგებო. მისცემს ვაჟი მტრედს და გასწევს ქორიც. გაივლის კიდეც და უცებ ერთი საშინელი შხაპუნდი და წყლის ხევა მოისმის. მოიხედავს ვაჟი და დაინახავს, რომ ერთ თეთრ თევზს გამოუგდია წინ ერთი წითელი თევზი და მოსდევს. ამოხტება თევზი და შევარდება ხომალდში. თეთრი თევზი შეეხვეწება მონადირის შვილს: ეგ თევზი მომეცი და, თუ დაგჭირდეს ჩემი თავი, გამოგადგებო. მისცა თევზი თეთრ თევზს და გასწია თავის გზაზე.

ბებერი იარა თუ ცოტა იარა, მივიდა ქალის სახლთან. ამოალაგა რაც ფარჩა ჰქონდა და გაფინა ქალის კარებზე. გამოვიდა ქალი და შლის გაკვირვებით ფარჩას. ვაჟმა უთხრა: — ქალბატონო, ეგ რა არის, საქმე იქაა, მე რომ გემი მაქვსო. თუ გნებავთ, წამობრძანდით და ნახეთო: ჩაიტყუა ამრიგად ვაჟმა ქალი, ჩასვა ხომალდში და გააქანა.

გზაზე ქალმა უთხრა: — რა არის, რომ ერთი სანათურიც არ გიქნია, რომ ცა დაინახოს კაცმაო. — ვაჟმა მაშინვე ამოსჭრა ზევით ხომალდს, იქცა ქალი მტრედად და გაფრინდა. დარჩა ცარიელი მონადირის შვილი. ერთიც ვნახოთ, დაუჭერია თეთრ ქორს ეს მტრედი და მოუყვანა ვაჟს. ამრიგად, გაიარეს ქალმა და ვაჟმა კარგა გზა ბოლოს ქალი ეტყვის: — ამ ცის ლაევარდს ხომ არ მაჩვენებ, ეს ზღვის ტალ-

ღები მანც მაჩვენეო. — ამოსტრა ვაჟმა ხომალდს; ქალი ღვას და უცქერის ვითომ ზღვას; უცებ იქცევა თევზად და დაიკარგება ზღვაში. დაიწყებს მონადირის შვილი თავპირში ცემას, მაგრამ რალას გააწყობს. უცებ შხლატუნი მოესმის, გაიხედავს და ნახავს. რომ თეთრ თევზს დაუქერია ეს თევზი და მოჰყავს. მოუყვანა თევზმა და შეუგდო ხომალდში. ქალმა ჰკითხა მონადირის შვილს: — ვისთვის გინდივარო? — ხელმწიფისთვისაო, — უპასუხებს ვაჟი. — არა, მე ხელმწიფის ცოლად არ გამოგყვებიო, — ეტყვის ქალი, — შენ ქმარი და მე ცოლიო! — ეგ როგორ მოხერხდება, ხელმწიფე წამართმევს შენს თავსო. — ეგ მე ვციო, — უპასუხა ქალმა, — შენ მარტო ის წაუღე ხელმწიფეს, რაც გაგატანოო. უთხარი: საჩუქარია ქალის გამოგსავნილი, თქვენა და თქვენმა ნაზირ-ვეზირმა გახსენითო. წაიღო ვაჟმა, რაც ქალმა გაატანა, და წავიდა. მიუტანა ხელმწიფეს და უთხრა: — თქვენმა კაცებმა გახსენით, ქალმა მოგართვათო. თვითონ კი გაერიდა. ხელმწიფემა და ნაზირ-ვეზირმა დაუწყეს ხსნა ქალის საჩუქარს. უცებ გატყვრა და იქვე მიაწვინა ყველანი. ქალიც მონადირის შვილს დარჩა და სახელმწიფოც.

პირი იქ დავაგდე,
 ლხინი აქ მოვიტანე,
 ქათო იქ დავაგდე,
 ფქვილი აქ მოვიტანე.

ოქროკაცა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა ერთი ვაჟიშვილი. ერთხელ ხელმწიფე სანადიროდ წავიდა ტყეში. ტყეში შენიშნა პატარა ქოხი. მიგზავნა მასთან ორი ვეზირი. ვეზირებმა შეიხედეს და დაინახეს, ოქროს კაცს ეძინა. მივიდნენ ხელმწიფესთან და უთხრეს, ოქროკაცას სძინავსო. მაშინ ხელმწიფემ მისი დაჭერა მოინდომა.

ამ ოქროკაცას ჰქონდა ჩვეულებად ერთი კვირა ძილი და ერთი კვირა სიფხიზლე. სწორედ იმ დროს ძილის დრო იყო.

მიგზავნა ხელმწიფემ ვეზირება და დაიჭირეს; მოიყვანეს და ჩასვეს ციხეში. გამოაქვეყნა ხელმწიფემ ყველა სახელმწიფოში: ოქროკაცა დავიჭირე და მოდიო, ნახეთო!

ხელმწიფის ვაჟს თამაშის დროს ფანჯრიდან ბურთი ჩაუვარდა ოქროკაცასთან. ბურთის ჩავარდნამ ოქროკაცა გააღვიძა, შეხედა, თავისთავი დატუსაღებული ნახა. კედელს შემოჰკრა მუშტი, მეორე კედელს კიდევ, მაგრამ დანგრევა ვერ შესძლო. პატარა ბიჭი ავიდა ფანჯარაზე, ოქროკაცას ბურთსა სთხოვს, მაშინ ოქროკაცამ უთხრა: — წადი, კარები გააღე და ბურთს მოგცემო! — შევიდა ბიჭი დედამისთან და ციხის გასაღები სთხოვა. ამ დროს ყველა სახელმწიფოდან ჩამოსული იყვნენ ხელმწიფეები ოქროკაცას სანახავად. ბიჭმა გააღო კარი, გამოუშვა ოქროკაცა. ოქროკაცამ ბიჭს შეხედა, მისცა ბურთი ხელში და გაიქცა.

ხელმწიფემ ჩამოსული სტუმრები მიიყვანა ციხის კარებთან ოქროკაცას სანახავად. შეხედა, კარი ღიაა! მაშინ გაჯავრებული ხელმწიფე შევიდა ცოლთან.

— კარი ვინ გააღო? — ჰკითხა მეფემ. — ჩვენს ბიჭს ბურთი ჩავარდნოდა და გასაღები მომთხოვაო, კარის გაღების დროს ოქროკაცა გაქცეულაო. — მიუგო ქალმა. მაშინ ხელმწიფემ დაიბარა ვეზირი და უბრძანა: — წაიყვანეთ და ჩემი შვილი გადაკარგეთო! აიღო ბიჭმა რაც რომ საჭირო ჰქონდა. გაუდგნენ გზას ვეზირი და ხელმწიფის შვილი.

ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, შეხვდათ ერთი ჰა. ხელმწიფის შვილმა წყლის დაღევა მოინდომა და ვეზირს უთხრა: — ჩაგვიღებ და წყალი ამომიღეო. — ვეზირმა მიუგო: — როგორ გეკადრება შენ, რომ მე ჩექმით წყალი დაგაღევიწო! მაშინ ადგა ბიჭი და თვითონ ჩავიდა. დალია წყალი და, როდესაც ზევით უნდა ამოსულიყო, ვეზირმა უთხრა: — თუ შენ ტანსაცმელს მე მომცემ, მაშინ ამოგიყვანო, თუ არა და დაგახრჩობო! ბიჭმა მიუგო: — ამწიე და ჩემი ტანსაცმელი შენი იყოსო. ამოსწია ვეზირმა ხელმწიფის შვილი. გაიძრო ტანსაცმელი და მისცა ვეზირს, ვეზირის ტანსაცმელი კი თვითონ ჩაიცვა. ვეზირმა უთხრა: — ახლა მე ვიქნები ხელმწიფის შვილი და შენ იქნები ვეზირი, ვინც დაგეკითხოს, ასე უთხარიო. კვლავ გაუდგნენ ორივენი გზას. დიდი სიძრულის

შემდეგ ჩავიდნენ ერთ სახელმწიფოში, მივიდნენ ხელმწიფესთან, დაიწყეს იქ სამსახური. ვეზირი დააყენეს ხელმწიფის მოადგილედ, ხელმწიფის შვილი კი მენახირედ.

გამოვიდა ხელმწიფე და უთხრა მენახირეს: ჩვენი სასაძოვრე ალაგი იქნება — სამხრეთი, ჩრდილოეთი, დასავლეთი, არ შეცდეს და აღმოსავლეთით არ გადარეკოს. ერთ დღეს ბიჭმა გადარეკა სამხრეთით, შემდეგ ჩრდილოეთით და დასავლეთით. დიდი ხნის შემდეგ ბიჭმა მოინდომა აღმოსავლეთით გაერეკა. ბოლოს ადგა და გადარეკა საქონელი. დახვდა მშვენიერი ბალახი, საქონელი ხარბად ძოვდა, ბიჭმა დაიძინა.

ამ დროს გაიგო ოქროკაცამ, რომ მის ადგილში საქონელი შემოურეკიათ, წამოვიდა და საქონელს ხოცვა დაუწყაო. გაწყვიტა ბევრი, ბოლოს მივიდა ბიჭთან, ის იყო უნდა ეტაცა ხელი, დააკვირდა და იცნო ხელმწიფის შვილი, რომელმაც იგი გაათავისუფლა. გააღვიძა ფრთხილად და უთხრა: შენ აქ ვინ მოგიყვანაო? ბიჭმა უამბო თავისი თავგადასავალი. წაიყვანა ოქროკაცამ თავის დებთან. აჭამეს პური და გააძღეს. ოქროკაცამ უთხრა თავის დებს: — გამოიტანეთ და სალონიერო წამალი დააღვინეთო. — წამლის დაღვინისთანავე ბიჭი მძლავრად შეიქნა. ადგა და გამორეკა საქონელი. ხელმწიფემ შეხვდა, რომ მისმა ნახირმა დაიგვიანა და ვეზირები გაგზავნა მის სანახავად. დაინახეს, რომ ბიჭმა აღმოსავლეთის მხრიდან გადმორეკა საქონელი. მოვიდნენ და უთხრეს ხელმწიფეს: — ჩვენმა მენახირემ აღმოსავლეთიდან გადმორეკა საქონელიო.

ჩამორეკა ბიჭმა საქონელი ბოსელში და დააბა.

ხელმწიფეს ჰყავდა სამი ქალიშვილი გასათხოვარი; მან გამოაცხადა ყველა სახელმწიფოში: ჩემს ქალიშვილებს ვათხოვებ, ვისაც რა შნო გაქვთ გამოიჩინეთო. ყველა სახელმწიფოს ვაჟკაცები ჩამოვიდნენ ხელმწიფის კარზე. გამოიყვანა ხელმწიფემ თავისი სამი ქალიშვილი აივანზე. დააყენა სამივე ერთად და უთხრა: — ვისაც რომელი ვაჟი მოგწონთ, მითხარითო.

გამოიარა ერთმა ვაჟკაცმა, ამოიღო ცხვირსახოცი ოქრომკედლით მოქარგული, დიდმა ქალიშვილმა ინდომა იმ ვაჟის

ამოყვანა. გამოიარა კიდევ მეორემ და ჩაახველა. შუათანა ქალიშვილმა ინდომა მისი ამოყვანა. მას მოჰყვა მუსამე ვაჟი, რომელიც პატარასთვის უნდოდათ, მაგრამ პატარამ არ ინდომა. მაშინ გაჯავრებულმა ხელმწიფემ თავის ქალიშვილს სახალხოდ კარგად სცემა, რომ იმდენ ხალხში არც ერთი ვაჟიშვილი არ ამოარჩია.

ამ დროს მენახირე იყო ოქროკაცასთან და ეუბნებოდა: — ხელმწიფემ თავისი სამი ქალიშვილი უნდა გაათხოვოსო, — ოქროკაცამ დააღევირა საგმირო წამალი, შესვა რაშზე და უთხრა:

— გაფრინდიო!

გაგოყებული რაში გაჰქრა ჰაერში. ბიჭმა მოუწია რაშს კისერი და გამოსწია ხელმწიფისკენ. დაქროლავს ბიჭი ხელმწიფის კარებთან. ხელმწიფემ დაინახა ჰაერში მოფრინავე კაცი, გამოიყვანა პატარა ქალიშვილი და უთხრა: — ეგ მაინც მოიწონეო და ძირს ჩამოგსვამო.

გოგომ შეხედვისთანავე იცნო მათი მენახირე და ისიც არ მოინდომა. გაჯავრებულმა ხელმწიფემ და მისმა სიძეებმა მოინდომეს გოგოსთვის სასჯელი. მოიყვანეს გოგო კიბეებთან, სუყველამ ერთად ჰკრეს ხელი და დააგორეს. მის შემდეგ ხელმწიფემ გააგდო თავისი ქალიშვილი ბოსელში.

ბიჭმა ჩამორეკა თავისი ნახირი; ბოსელში რომ შემორეკა, დაინახა — ხელმწიფის ქალიშვილი ბაგაში წევს. ბიჭი გაოცდა და შეეკითხა: რატომ ხარ აქაო?

გოგო მოუყვა თავის ამბავს, შემდეგ ჰკითხა: — რაშით რომ გადმოფრინდი, შენ იყავი თუ არაო? — ბიჭმა უარი განაცხადა. უარის თქმისთანავე გოგომ უთხრა:

— მითხარი, თუ არა ხელმწიფესთან დაგაბეზლებო!

ოქროკაცას ნათქვამი ჰქონდა ბიჭისათვის — არამც და არამც არ ილაპარაკო, თორემ ოცი წლით გავქრებით ორივენიო. შეშინებული ბიჭი ამიტომ არაფერს ეუბნებოდა. გოგომ ბევრი უჩიჩინა, მაგრამ ენა ვერ ამოაღებინა.

ერთ დღეს ხელმწიფემ გამოაქვეყნა, რომ ამა და ამ დღეს ჭიდაობა იქნება ჩემს კარზე და ვთხოვ ყველა გმირი ჩამოვიდესო. სწორედ იმ დროს როდესაც ჭიდაობა იწყებოდა, ბიჭმა

გაიგო, გაიქცა ოქროკაცასთან და უთხრა: — ჩემი ხელმწიფის მოჭიდავე ჭიდაობს და მინდა იმას დავეჭიდო! — ოქროკაცამ დააღეინა სამივე დის საგმირო წამალი და ბიჭო შეიქნა მძლავრი. ოქროკაცამ უთხრა: — რასაც დაგაბარებ, ისე მოიქეცი; როდესაც გასვალ მოედანზე საჭიდაოდ, ხელის წავლებისთანავე მაგრად მოეჭიდე ისე, რომ თითები დაეკროსო.

წამოვიდა ბიჭი, მივიდა ხელმწიფესთან და სთხოვა: — ბატონო ხელმწიფე, შენს მოჭიდავეს დამაჭიდო! — ხელმწიფემ უთხრა: — ხელი რომ მოგეჭიროს, მუჭაში ჩაიმალებიო! — დიდი ხვეწნის შემდეგ გაუშვა ხელმწიფემ საჭიდაოდ. მოაწერეს სახალხოდ ხელი ორივემ და გავიდნენ მოედანზე. ხელის ჩამორთმევისთანავე ხელმწიფის მოჭიდავემ მოუჭირა ხელზე, მაგრამ ვერაფერი ვერ დააქლო. მაშინ მენახირემ მოუჭირა ხელზე და შეუწება თითები, სტაცა ფეხში ხელი, დაატრიალა ჰაერში ორჯერ-სამჯერ და გადაუძახა ოქროკაცასაკენ. ოქროკაცამ სტაცა ხელი და გადმოისროლა ხალხში. ხელმწიფემ ნახა, რომ მისი მენახირე გმირი იყო, დაუძახა თავის ქალიშვილს და უთხრა: — ეს მაინც შეირთეო, მაგრამ გოგომ უარი უთხრა. მენახირემ გაირეკა თავისი საქონელი ოქროკაცასაკენ. საღამოს პირას ჩამორეკა ნახირი და დაწვა. ამ დროს მოვიდა გოგო და უთხრა: — უნდა წამიყვანო თუ არაო?

ბიჭმა უარი უთხრა, მაგრამ გოგომ მაინც ენა ამოადგმევინა. მაშინ ხელმწიფემ გაიგო, რომ თავისი მენახირე ოქროკაცას მხრით იყო ღონიერი. დაიბარა მენახირე, მაგრამ რადგან ბიჭმა ყველაფერი ილაპარაკა, ოქროკაცა მაშინვე გაქრა. ბიჭმა გოგოს უთხრა: — ჩვენ ახლა გავქრებითო. შენ მჭედელს გააკეთებინე დიდი ლომი, რკინის ქალამნები და წამოდი ჩვენს საქმენელადაო. ბიჭმა ბეჭედი დაუტოვა გოგოს. და ისიც იმ წამსვე გაქრა.

მივიდა გოგო მამამისთან, სთხოვა რაც მისმა ქმარმა დააზარა. გოგოს მისცა ხელმწიფემ რაც სჭირდებოდა. გამოუყვანეს ერთი ქეციანი ცხენი და შესვეს ზედ. ავიდა გოგო ოქროკაცას დებთან, მათ აჩვენეს ალაგი საითკენაც უნდა წასულიყო. უთხრა დიდმა დამ: როდესაც ათას ვერსს გაივლი,

შეგხვდება დედაჩემი, რომელიც უშველებელ გობში ცომა ზელსო, ძუძუებიც შიგა აქვს ჩატანილიო. მიდი და მოაწარ მარჯვენა ძუძუზე ხელის წავლება და უთხარი, თქვენი რძალი ვარ-თქო, და ის გიჩვენებს გზასაო.

გამოიყვანა უმცროსმა დამ თავისი რაში და მისცა გოგოს, შეჯდა და გაუდგა გზას. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მივიდა დანიშნულ ალაგას. დაინახა, რომ ქალი უზარმაზარ გობში ცომა ზელს, მოებარა და სტაცა მარჯვენა ძუძუში ხელი. მოუბრუნდა ქალი და უთხრა: — შენ ვინა ხარო? — გოგომ უთხრა: — თქვენი რძალი ვარო. — უამბო თავისი თავგადასავალი და მაშინ ქალმა უთხრა: გაივლი ორიათას ვერსს, შეგხვდება დედაჩემი, რომელიც საზღვარზე დგას, მიდი და გზას ის გასწავლისო. წავიდა გოგო და რამდენიმე ხნის შემდეგ გაჩნდა იქ. მივიდა ქალთან და უთხრა ყველაფერი. ამ ქალმა ასწავლა გზა და გადაიყვანა საზღვარზე. გავიდა გოგო და დაჯდა წყაროს პირას. როდესაც წყალი უნდა დაეღია, ამ დროს დაინახა სამი ქალი, რომლებსაც დიდი დოქები ეჭირათ ხელში. გოგომ წყლის დალევას თავი დაანება. მოვიდნენ გოგოები, გაავსეს დოქები და, როდესაც მოდიოდნენ, გოგომ სთხოვა: — მომეცით, წყალი დავლიოო. მისცეს დოქი ხელში. როცა წყალი დალია, გამოიძრო ჩუმად ბეჭედი და ჩაადგო შიგ. გოგონებმა მიიტანეს წყალი, სადაც ბევრი ხალხი იჯდა. დალია ყველამ. რომელშიც ცოტა წყალი დარჩა, ის დოქი მოითხოვა ბიჭმა. წყალს რომ სვამდა, პირში ბეჭედი ჩაუვარდა. გამოიღო, დააკვირდა და ნახა, თავისი ცოლის ბეჭედი იყო. ბიჭმა უთხრა ოქროკაცას: — ჩემი ცოლი მოსულა და მოიყვანონ აქაო. მაშინვე მოიყვანეს ქალი. ილაპარაკეს ბევრი, ოქროკაცამ უთხრა: — ეს ქალი ჩვენი რძალიაო, წაიყვანეთ და საზღვრები დაათვალიერებინეთო. — იმ სამმა ქალმა უთხრა:

— წაიყვანე და შენ თვითონ დაათვალიერებინეო. — ადგნენ და გაუდგნენ გზას. როდესაც გადმოსვლას უკლდა ათი ათასი ვერსი, იმ სამი ქალიშვილის ცხენებმა ბრაგუნე დაიწყეს. შეეკვივნენ გოგოები და უთხრეს: რა ამბავი გაქვთო. ცხენებმა უთხრეს: ჩვენი სტუმრები გაიქცნენ და დავიჭიროთო. გამოუდგნენ გზას, მოეწივნენ; მაშინ ოქროკაცამ

ძირს დაუშვა რაშები, თავისი ცხენები აქცია თავგებად, თვითონ კატად, ქალი კურდღლად, ბიჭიც ვირთხად.

მოვიდნენ მღევრებიც. დახედეს, ტრიალ მინდორზე არავინ არ არის და გაბრუნდნენ, როდესაც დააბეს რაშები ადგილას, მაშინ ოქროკაცამ აქცია ადამიანად ყველა, რაშები ისევ რაშებად და გამოუდგნენ გზას.

ცხენებმა კიდევ დაიწყეს ბრაგუნნი, შეცვივდნენ ქალიშვილები, შესხდნენ რაშებზე და გამოეკიდნენ. როდესაც მოეწივნენ, ოქროკაცამ ძირს დაუშვა რაშები, აქცია ხეებად, თვითონ ტყის მცველად. მოვიდნენ, შეეკითხნენ ოქროკაცას: აქეთ სამ სულს ხომ არ გამოუვლიათ? ოქროკაცამ უთხრა: ჩრდილოეთამდის წავიდნენო. გაუდგნენ ისინი იქით, ესენი — აქეთ. როდესაც რაშები კიდევ დააბეს ადგილზე, ხელმეორედ დაიწყეს ბაგაბუგი. მოეწივნენ. დაუშვა ოქროკაცამ ძირს რაშები და აქცია ისინი სიმინდად, თვითონ თოხნა დაუწყყო სიმინდს. ამჯერადაც მოატყუეს.

დაბრუნდნენ გოგოები უკან, ამ დროს ამათაც გადმოაღწიეს საზღვარზე.

ჩამოვიდნენ პირდაპირ ხელმწიფესთან, დაიბარეს ვეზირი და უთხრეს: როგორ მოხდა, რომ შენ ხელმწიფის შვილი გახდიო? ვეზირი მიხედა, რომ კარგი ამბავი არ იყო და სიმართლის ლაპარაკი დაიწყო.

როდესაც ოქროკაცამ მოისმინა ყველაფერი, დაჰკრა ხელი და კისერი მოაგდებინა. მიჰყვა ხელმწიფის სიძეებს, ქალიშვილებს — დახოცა; ხელმწიფეს თავისი ხელით ჩამოგლიჯა ორივე ყური და ისე გაუშვა.

ქირი იქა, ლხინი აქა,
ქატო იქა, ფქვილი აქა.
ელასა, მელასა,
ქიქა შეკიდა ყელასა;
მთქმელსა და გამგონებელსა
დავაღვივინე ყველასა.

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი საწყალი კაცი და დედაკაცი. მათ ჰყავდათ ერთი ვაჟიშვილი. ცოლ-ქმარი უწყალოდ ღარიბები იყვნენ. როდესაც ვაჟი გახდა თხუთმეტი წლისა, თქვეს: სამუშაოდ სადმე გავგზავნოთო. დედ-მამამ უყიდა შვილს ერთი ხელი ტანსაცმელი, კარგი ჩოხა-ახალუხი, ფეხსაცმლები, კარგი ქუდი, გაამზადეს და უთხრეს: გგზავნით მეფესთან, იქნებ ისწავლო რამე და ოჯახს გამოადგეო.

მივიდა მეფესთან ეს ვაჟი. — ბატონო, მიმიღებთ თუ არა მოსამსახურედო? — ბატონმა აიყვანა ბიჭი, ცხენების მომვლელად საჯინიბოში. დარჩა რამდენიმე წელიწადი ეს ვაჟი მეფესთან. მსახურობს პირნათლად. რასაც დაავალებენ, ასრულებს. ბატონს ჰყავს სამი ქალი გასათხოვარი, ცოტა ხნიერი ქალები. ეს ბატონი ქალების გათხოვებაზე არაფერს ფიქრობდა. ერთ დღეს მოწყვიტა მწიფე ნესვი ბაღში უფროსმა ქალმა და მამას მიართვა: — ნახეთ, მოწეულია თუ არაო. მეფემ უთხრა: — რაში გჭირია, ქალო, მწიფე ნესვის გაჭრაო? — იმიტომ, რომ დრო მაქვს ახლა გათხოვებისა და თქვენ არას ფიქრობთო.

მეფეს ეწყინა ქალის პასუხი და დაითხოვა თავისი ოთახიდან. ქალი ნაწყენი დარჩა. უამბო დებს, რაც გადახდა: მამა ჩვენზე არაფერს ფიქრობსო. დაღონდნენ. ბოლოს მივიდა უმცროსი ქალი და სთხოვა მამას, — უნდა გამათხოვოო.

— ვინე, შვილო? ჯერ უფროსებიც არ გამოთხოვებიაო.

— მე მათი ყურება რაში გამოიმადგება, მამა, მე საქმრო მყავს უკვეო.

— ვინა?

— მეჯინიბე ჩვენიო.

— ის საწყალი გლეხის შვილი? — მეფეს ძალიან ეწყინა. უთხრა ვეზირებს: ქალიც და ვაჟიც ისეთ ადგილზე გადაკარგეთ, სადაც ხალხი არ ცხოვრობსო.

მართლაც, შეასრულეს ვეზირებმა მეფის ბრძანება. წაიყვანეს ეს ქალი და მეჯინიბე ისეთ ადგილას, სადაც არაფერი არ არის: არც ტყე, არც ქვა და გაუშვეს. ამ უდაბურ ადგილ-

ზე მხოლოდ ანწლი იდგა მაღალი. ამ ანწლით ქოხი გააკეთეს მაგარი. ცხოვრობდნენ ღარიბულად. ხან მშვირები იყვნენ, ხან კი მძღრები. ასე ატარებდნენ დროს. ამ ქალს ეყოლა ქალიშვილი. როდესაც დაიბადა, მივიდა სამი ბედის მწერელი მის დასალოცავად. დასხდნენ და მსჯელობენ. იუ როგორი სიცოცხლე უნდა ჰქონდეს ამ ბავშვს. ერთმა თქვა: იყოს კოკლიო. მეორემ თქვა: ბრმა და ქაჩალიო. მესამემ თქვა: ეს ქალი ისეთი ბედნიერი უნდა იყოს, რომ სიცოცხლეში ქვეყანა მას შენატროდესო ეყოლოს ოქროსთმიანი ქალი. ეს ქალი იცინოდეს — პირიდანა ოქრო-ვერცხლი სცვიოდეს; ტიროდეს — თვალ-მარგალიტი სცვიოდეს; რომ დადიოდეს — ოქროს აგური იჭრებოდეს და საითაც გაივლამოვლის, ყველგან ოქროს ფილაქანი ეგებოდესო.

ქალი იზრდება. იცინის — ოქრო-ვერცხლი სცვივა, ტირის — თვალ-მარგალიტი სცვივა, დადის — ოქროს ფილაქანი იგება. ამ საწყალმა გლეხის შვილმა და ქალმა მეფისამ დიდ ცხოვრებას მიაღწიეს. დაიწყეს ისეთი სახლები, რომ ხელმწიფე ვერ ეღიზიებოდა ისეთს. დაათავეს შენობები და ცხოვრობენ კარგად, კეთილშობილად.

ამ დროს ერთი აღმოსავლეთის მეფის შვილი წამოვიდა სანადიროდ ქორ-მეძებრებით. ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მიაღვა ამ შენობას თავისი ქორ-მეძებრებით. ძალიან გაუკვირდა სასახლის ნახვა მონადირეს: ნეტავი ვიცოდე, რომელი მეფე არის აქ დასახლებულიო. დიდხანს უცქერის განცვიფრებული.

ბოლოს ქალი გადმოღვა აივანზე, იცინის — ოქრო-ვერცხლი სცვივა პირიდან, გადის-გამოდის აივანზე — ოქროს აგური იჭრება.

დაინახა თუ არა მეძებრები და თოფიანი კაცი, მონადირე, სიცილი ცრემლად გადაიქცია. ცრემლები თვალ-მარგალიტად სცვივა, გროვდება. მეფის შვილს ძალიან მოეწონა ქალი: ეს ცოლად რომ არ შევირთო, არ შეიძლებაო. გამობრუნდა მაშინვე მეფის შვილი სახლში, მამასთან. — მამავ, შენ რა მეფე ხარ, მეფე სხვა ადგილას ყოფილაო. მთელი მიდამო ოქრო-ვერცხლით არის სავსეო. აბა, ავიდეთ მალა და გაიხედე, მისი შუქი ჩვენს სახლს ადგებაო. ავიდა მა-

მა მალა და დიდხანს უცქირა. — ოჰ, ეს ვილაცაა, რა ბედნიერი ყოფილაო. — ქალი ჰყავს იმას, მამა, მზეთუნახავი, რომელიც თითქმის მზეს ეუბნება, ჩამოდიო, მთვარეც კი ბნელდება მისი შუქისაგან. — მერე, რა გინდა, შვილო? — სწორედ საცოლედ მინდა. თუ იმას არ შემრთავთ, თავს მოვიკლავო. — აბა, როგორ? იქნება არ გვიკადროსო? — რატომ არ გვიკადრებს, მამა, შენც მეფე ხარ, ისიც მეფე ჩანს, ქალს არ დაგვარიდებენო! — მაშ, ვინ გავგზავნოთ მაჰანკლადო? — არ ვიცი, მამავ, ეს შენი საქმეაო. — დაუძახე შენს აღმზრდელ ძიძასო.

ბებერი ჰყავთ ერთი სახლში, რომელმაც აღზარდა ეს ვაჟი. ეს გავგზავნოთ, და საქმეს გავვიკეთებსო. ამგზავრებს ამ ბებერს, თან აყოლებს ვეზირებს, გზის მაჩვენებელია თვითონ მეფის შვილი.

მივიდნენ ამ საწყალი კაცის დიდ შენობასთან, რომლითაც ჭკუიდან იშლებიან მისი მაცურებლები.

ვაჟი ბრუნდება მამასთან, მაჰანკალი კი რჩება. ბებერი ეუბნება ამ საწყალ კაცს: — შენი ქალი უნდა მიათხოვო აღმოსავლეთის მეფის შვილს და უარს ნუ მეტყვიითო. — არა, გენაცვალე, მეფე ხომ ჩვენ არ გვიკადრებსო, — ეუბნება დედა. — მე მაჰანკლად ვარ გამოგზავნილი, დავალემა მაქვს მეფისაგანო.

თანხმდებიან მშობლები. ეუბნებიან, რომ ისეთი გზები უნდა გააკეთოთ თქვენი სახლიდან ჩვენს სახლამდე, რომ იქ ჩასხდეთ — აქ მოხვიდეთ, აქედან ჩასხდეთ და წახვიდეთ; გზის იქით-აქეთ ხეხილის ბაღები უნდა გააშენოთ საუცხოო, ისეთი, რომ ყველას ესიამოვნებოდესო.

გაბრუნდება მოხუცი მეფესთან სიხარულით, უამბობს ყველაფერს. მეფესაც გაუხარდება, ვაჟიც გამხიარულდება, მერე მოხუცი ეტყვის: — უნდა გააკეთოთ ისეთი გზები, რომ აქედან ჩავსხდეთ — იქ მივიდეთ, იქ ჩავსხდეთ — აქეთ წამოვიდეთო.

შეუდგება მეფე გზების გაკეთებას. დაუძახებს თავის სახელმწიფოს ხალხს და გააკეთებს მშვენიერ გზებს თავისი სახლიდან ქალის სახლამდე. დამთავრების შემდეგ იმართება ნიშნობა, — მეჭლისი. როდესაც ჭვარი დაიწერეს, ამ ჭვრის

დაწერის წინ ეს ბებერი იყო მოძნადებული თავისებურად; მასა ჰყავდა გასათხოვარი ქალი და თავისთვისა ფიქრობდა: თუ ეს ჩემი ქალი ვერ დაგისვა გვერდით, ყმაწვილო, მაშინ ჩემი ქალობა რაღა უნდა იყოსო. როცა წავიდნენ ჯვრის დასაწერად და ქალის მოსაყვანად, თავისი ქალი დაუსვა მძაღელ მევის ქალიშვილს. ჯვრისწერის დროს ქეიფის შემდეგ გამოემგზავრნენ თავიანთ საკუთარ სასახლეში. მოჰყავთ პატარძალი დიდი ამბით. ასე, ნახევარი გზა ექნებოდათ გამოვლილი, რომ ერთ ჯაგნარიანში გადმოხტნენ შვლები. მთელი ხალხი დაედევნა დასაჰერად შვლებს. მეფეც გადახტა, უნდა დაიჭირონ. დარჩნენ მარტო ბებერი, პატარძალი და ბებრის ქალი.

ბებერმა გახადა პატარძალს ტანისამოსი. ამ პატარძალს ჩააცვა თავისი ქალის ტანისამოსი, პატარძლის ტანისამოსი კი თავის ქალს ჩააცვა. გადმოიყვანა ჯაგებში პატარძალი, თავისი ქალი კი დასვა პატარძლის ადგილას, ხოლო თავისი ქალის ადგილას დასვა სხვა ქალი, — მძაღეც შეცვალა. ბებერმა პატარძალს დასთხარა თვალეები, შეახვია ქაღალდში და ჩაიღო ჯიბეში. ამ დროს მობრუნდა მაცრიონი, შვლებიც დაუხოციათ. — წავიდეთ, ვაშა, ვაშა! — იძახიან.

თვალეზდათხრილი ქალი დარჩა ამ ბუჩქნარში. მეფის უაყი გონს ვერ მოვიდა. საცოლვე გვერდით უზის. მივიდნენ თავიანთ სამეფოში. მიეგებნენ მეფეს. დიდი სროლა, დიდ-თამაში. შევიდნენ შენობაში, მთელ სამეფოში ხმა გავარდა: ასეთი ქალი მოჰყავს ამ მეფის შვილს ისეთი, რომ გაიცუხებს — ოქრო-ვერცხლი სცვივა პარიდან, იტირებს — თვალ-მარგალიტი სცვივავ, დადის — ოქროს ფილაქანი იშლებავ. ასეთი სახელია გასული.

დაბინავდნენ, დაწყნარდნენ დიდი მილოცვის შემდეგ. ხალხი ფიქრობს: სად არის თვალ-მარგალიტი ან ოქრო-ვერცხლი? — უცქერიან. არაფერი არ არის. ზის ქალი როგორც კუნძი. ამ დროს ეკითხება ვეზირი მეფეს: — აბა, ერთი გავაცინოთ თქვენი პატარძალიო. გააცინეს, გაახუმრეს, არაფერი არ არის. აბა, ახლა ვატიროთ, თუ თვალ-მარგალიტი ჩამოცვივა თვალეებიდანო. ატირეს. მაინც არაფერი არ არის.

ახლა ვათამაშოთ. აბა, ოქროს აგური მოიჭრება თუ არაო. არაფერი. ჩაცვივდნენ მწუხარებაში მშობლები. ყმაწვილი ფიქრობს: ჩემი ცოლი ასეთი არ იყო, ეს რა არის ასეთიო? უყურებს სახეზე და რალაც ექვში შედის. ადგება შემდეგ და ეტყვის მამას: ამ ქალს ცალკე მიეციოთ ბინა, არ მსურს ამასთან ცხოვრებაო.

ასეც მოხდა. ეს ფაქი გახდა ავად. არის ერთ წვალებასა და ვაებაში.

ტყეში დარჩენილი ქალი ამ ხნის განმავლობაში ტირის. ტირის ისე, რომ მთელი ეს ჯაგნარი ოქრო-ვერცხლით გავესილა. ერთხელ წამოადგა მონადირე. პკითხა: შენ რა სულიერი ხარ, რათა სტირიხარო? — მე ვარ ბრმა, — ეუბნება ქალი, შენ ძმა და მე და. წამიყვანე, მიპატრონე და ეს ქონებაც გინდა წაიღე, თუგინდ დასტოვე, მე ზედა მაქვს ყველაფერიო.

ეს მონადირე იყო საწყალი, ღარიბი კაცი. მოიკიდა ზურგზე ქალი და მიიყვანა სახლში თავის პატარა ბუდრუგანა ქოხში.

ქალმა უთხრა: — ძმაო, დაიჭირე ურმები, მოიტანე ის ოქრო-ვერცხლი და მოიხმარეო.

მართლაც, მოიტანა და დაიწყო სახლის შენება. ამ ქალს ინახავს როგორც თავის დას.

გაიგო ამ ბებერმა, რომელიც მეფესთანაა, ამა და ამ სოფელში ის ქალი ცოცხალი არისო. „ის ოქრო და ვერცხლი უნდა დავცინცლო იმ მონადირესო“, — მოიფიქრა ბებერმა. ერთ მშვენიერ დღეს ჩაიწყო ჯიბეში ბებერმა ქალის თვალეზი და დადის და კითხულობს სოფელში, თვალეზს ვყიდი თვალმარგალიტზეო. გაიგო ამ მონადირემ და გადაწყვიტა, ჩემს დას თვალეზი უნდა ვუყიდოო.

დახვდა წინ ბებერს: — აბა, რა მოგცეთო? მორიგდნენ. თვალეზს აძლევს ბებერი, ის აძლევს ოქრო-ვერცხლს თვალეზში, რამდენიმე ჯორ-აქლემაკიდებულს. მონადირეს თვალეზი მიაქვს თავის დასთან, მიიყვანს ექიმს და ჩაუდგამს. ახლა ეს ქალი ისეთივე გახდება, როგორც პირველად იყო — თვალხილული. ქალი აწყობს ოჯახს. ამ ბებერმა, თქვა: — „რალა ჩემი სიცოცხლე იქნება, თუ ის ვაცოცხლეო“. მოდის ბებერი

ამ ქალის სახლში. მაშინ გაიქცევა ქალი წყლის პირას, იქ-
ცევა თევზად და ცხოვრობს წყალში.

დაბრუნდება ბებერი და მოვა მეფესთან ცარიელი. ერთ-
ხელ მებაღურებმა მოაყოლეს ბაღეში ერთი მშვენიერი, წი-
თელი, ლამაზი თევზი. ერთი ამბობს, გავანაწილოთო; მეორე
ამბობს, მეფეს მივართვათ ეს თევზი, ყოველი გაჭირვების
დროს გამოგვადგება მეფეო. მართლაც, მიართვეს მეფეს. ბე-
ბერმა მაშინვე უთხრა მეფეს: — ეს თევზი უნდა მოვხარ-
შოთ და ვაჭამოთ შენს ვაჟს, რომ მორჩესო, თუ არა და არ
მორჩებაო. მეფემ ბრძანა: ამოიყვანეთ, გააკეთეთ და აჭამე-
თო, თუ წამლად გამოდგება, დაგაჯილდოვებო.

როდესაც გაჭრეს თევზი, გადავარდა ერთი ძვალი და იქ
ამოვიდა მაღალი, მშვენიერი ალვის ხე, გააქვს დღე და ღამე
შრიალი. ალვის ხის ქვეშ გაუმართეს საწოლი ამ ვაჟს და
ძალიან სიამოვნებდა, ატარებდა დროს დღე და ღამე. ბე-
ბერს, მის აღმზრდელს, სწყინდა, რატომ ჩემ ქალთან არ
არის, რად ჩამოშორდაო. როცა იგრძნო ბებერმა, რომ კაცს

ძლიერ შეუყვარდა ხე და თანაც ქალს ყურს არ უგდებსო, მუხლის ჩოქით სთხოვა მეფეს: — მოსკერით ეს ხე, რომ თქვენი ვაჟი მორჩესო. ისე დაწვით, რომ ერთი ნაფოტიც არ გადარჩეს, თორემ ვაჟი მოგიკვდებაო.

დაუწყეს ალვის ხეს ჭრა. ერთი ნაფოტი შეუმჩნევლად გადაზუზუნდა შორს ქუჩაში ცულის დარტყმის დროს. ეს ხე დაკუწეს და დაწვეს მთლიანად. მოისვენა ბებერმა, ახლა მაინც შეუყვარდება ჩემი ქალიო.

ამ დროს ერთი ბებერი მოდის ქუჩაში, კოკა უდგას მხარ-

ზე. ამ ბებერს მოეწონება ეს ნაფოტი. ფიქრობს: რა კარგი სახაშეს საფარებელიაო, მივიტან და დავაფარებო. მართლაც, წაიღო, მიიტანა სახლში და დააფარა სახაშეს. ბებერი წავიდა სამუშაოდ. ეს ქალი-ნაფოტი გადმოხტება სახაშედან, ასუფთავებს ბებერს ქოხს, სალამოს ჩადის ისევ შიგ და ეფარება ზედ. ბებერი მოდის და ფიქრობს: ამ ჩემ ყურეს ვინ ასუფთავებსო.

ერთ დროს მიატანს ქალს თვალს, ველარ მოასწრო სახაშეში ჩაჯდომა. გაუხარდება ბებერს, გადაეხვევა და აკოცებს: გენაცვალე, შვილო, ვისი ხარ და საიდან მოხვედიო. ქალი გადაინახარება:

— ჰა, ჰა! — და წამოსცვივა პირიდან ოქრო-ვერცხლი. როცა დადის — ოქროს აგური იჭრება და ოქროს ფილაქანი ეგება მის გარშემო, თვალებიდან კი თვალ-მარგალიტი სცვივა.

ეს ბებერიც გამდიდრდა: — შენ დედა და მე შვილი — ამ დროს გაიგებს ძმა, მონადირე, მივა დასთან, გაუხარდებათ. და ეტყვის: — ძმაო, მე მოგვედები, ცხოვრება და ქონება ბევრი გაქვს. წადი, ერთ მაღალ შორ მთაზე ააშენე ერთი მონასტერი, სადაც არავინ არ შეგხვდება. გააკეთე კარგი კუბო ოქროსი, წამიღე და ამ მონასტერში დამაყუდე შიგ და დაკეტე კარებიო.

ძმამ აასრულა დის ნათქვამი სიტყვები.

ქალი მოკვდა. მაშინ ძმამ წაიღო მონასტერში, დააყუდა, დაკეტა კარები. დაბრუნდა და წამოვიდა შინ.

ერთ დროს მეფის შვილმა, ავადმყოფმა, მოინდომა სანადიროდ წასვლა. წავიდა რამდენიმე თვით, საგზლით. ბევრი იარა თუ ცოტა, ატარა დრო, ღლე და ღამე ხეებქვეშ იყო. გუნებაც გადაეწმინდა. ერთ ღლეს მიადგა ამ მონასტერს. შესცქერის შორიდან. უახლოვდება. იწერს პირჯვარს: ოჰ, ღმერთო, მიშველე, ეს რა ვნახე, სიზმარშიც არ მომაგონდება ასეთი. ნეტავი, რა ვქნა, რით გავალო კარებიო? — ენატრება შინ დაბრუნება. გააკეთებინებს მკედელს გასაღებს. სინარულით მიაშურებს მთაში მონასტერს. გააღებს კარს და რას ნახავს: მთელი ეკლესია გაჩირალდნებულია სინათლით! ვაჟი მიუახ-

ლოვდება კუბოს. ევედრება მუხლის ჩოქით: ღმერთო, გამიცოცხლეო. ამსგავსებს სახეზე.

აკოცებს ქალს, დაკეტავს კარებს და წამოვა სახლში მამასთან. მორჩა ავადმყოფობისაგან ვაჟი. იარა სამი წელიწადი მონასტერში ამ ქალთან, ბიცვალეულთან.

სამი წლის შემდეგ მივიდა. დახვდა ოქროსთმიანი ვაჟი. ის ასაზრდობდა ნადირის ხორციით დედას. როდესაც მივიდა მეფის შვილი მონასტერში, ქალი გაღვიძებული დახვდა.

ვაჟი ბრუნდება სახლში და მიყავს თავისი მშობლები მონასტერში. — დედავ და მამავ, მე ვიპოვე ჩემი პირველი ცოლი!

წავიდნენ ქალის წამოსაყვანად. მოიყვანეს დიდი სიყვარულით. მეფემ დაჰპატიჟა დიდებულნი და გამართეს დიდი მეჭლისი, დროსტარება.

ახლა ეუბნება ვაჟი ცოლს:

— გაიცინე, გენაცვალე! — ქალი იცინის — ოქროვერცხლი სცვივა პირიდან. — აბა, ერთი ათამაშეთ, საზოგადოებამ დაინახოსო!

დაუჯრეს დოლი, დუდუკი. ქალი თამაშობს. მის თამაშზე იჭრება ოქროს აგური.

— ახლა ერთი იტირო, — მართლაც, ცრემლის მაგივრად თვალ-მარგალიტი სცვივა. ბებერი ძლიერ ღონდება.

ეკითხებიან ქალს: — სად იყავ, როგორ მოხდაო? — მომეცით სიტყვის უფლებათ. — აბა, დაიწყეთ. — ჯვარი რომ დავიწერეთ და წამოვედით, შუაგზაზე შევლები გადმოხტნენ. მთელი მაყრიონით ჩემი ქმარი მათ დაედევნა, მე იქ დავრჩი. ჩემი ქმრის აღმზრდელმა, ამ ბებერმა, რომელიც გვერდით მეჯდა, გამხდა ტანისამოსი. ჩემი ტანისამოსი ჩააცვა თავის ქალს, რომელიც მდადედ მეჯდა, თავისი ქალის ტანისამოსი მე ჩამაცვა და გადამაგდო ჯაგებში. დამთხარა თვალები და ჩაიდო ჯიბეში. თავისი ქალი დაუსვა ჩემს ქმარს ცოლად. მობრუნდა მაყრიონი. წავიდეთ, წავიდეთ! ვაშა, ვაშაო! — იძახდნენ. მიდის ეტლები. დიდხანს ვიყავი ბუჩქებში მარტო-კა. ტირილის მეტს არაფერს ვაკეთებდი. მოდგა ერთი მონადირე. ვუთხარე: შენ ძმა და მე და. წამიყვანე, მომიარე —

ეს ქონება შენ. ვიცხოვროთ ერთად. წამიყვანა თავის სახლში.

ბოლოს ამ ბებერმა გაიგო და ოქრო-ვერცხლის გამოცან-
ცვლა განიზრახა. მოიტანა თვალები ოქროზე გასაყიდად. მო-
ნადირემ გაიგო, იყიდა თვალები, მოიყვანა ექიმი, ჩამისვა
და ისევ ისეთი გავხდი. გაიგო ბებერმა ეს და მოვიდა. მაშინ
ვიქეცი თევზად, შევცურდი წყალში. თევზი ბადეს მომყო-
ლა მებაღურმა. რადგანაც ლამაზი ვიყავი, მიმართვეს მეფეს:
როცა გაგვიჭირდება, მეფე წყალობას მოიღებსო. ბებერმა
იცოდა, რომ ეს მე ვიყავი: დაკუწეთ და აქამეთ ვაჟს და
მორჩებაო. ერთი ძვალი გადავარდა და მისგან ამოვიდა ალ-
ვის ხე. ეს ხე მშვენიერი იყო. ვაჟს მუდამ იმ ხის ქვეშ იჭინა.
ეს ბებერი იძულებული გახდა, ხე მოექრევილებინა. სთხოვა
ბატონს, მოჭრეს, დაწვეს, მაგრამ პირველ ცულის დარტყმაზე
ერთი ნაფოტი გადავარდა შორს ქუჩაში.

მოდის ერთი ბებერი, კოკა უდგას მხარზე. მოეწონება ნა-
ფოტი: წავიღებ, სახაშეს დავაფარებო. ბებერი სამუშაოდ
მიდის, ნაფოტი უვლის მის სახლ-კარს. მოდის ბებერი, —
ისევ ჩაჭდება სახაშეში, საღამოთი მოდის ბებერი, დუღუნებს
თავისებურად: ნეტავ, ვინ არის ჩემი მომვლელი? რატომ არ
ვხედავ თვალითო. ერთ დროს მიატანს ბებერი თვალს ქალს.
მერე ცხოვრობენ ასე. ეს ბებერიც გამდიდრდა. ამ დროს
გაიგებს ძმა თავისი დის კეთილდღეობას, მოვა დასთან. და
ეტყვის: მე მოვეკვდები, შენ არ გაგიჭირდება ჩემი დასაფლა-
ვება. ქონება ბებერი გაქვს, ძმაო, ოქრო, ვერცხლი. წადი და
ერთ მაღალ მთაზე გააკეთე მონასტერი, შემიტანე და დამა-
ყუდე შიგ, მერე დაკეტე კარები, წადი შინ. დაიწყო მონას-
ტერი ძმამ, აასრულა ანდერძი. ოქროს კუბო დააყუდა მონას-
ტერში, ჰკეტავს კარებს. მიდის მონასტერში ჩამდენიმე წლის
შემდეგ მეფის შვილი. ავადმყოფი გაემგზავრა სანადიროდ,
მიადგა მონასტერს. ნეტავ, რა ვქნა, რით გავალო ეს კარებიო?
დაბრუნდება შინ, გააკეთებინებს მჭედელს გასაღებს, წავა
ისევე, გააღებს კარებს და წავა სახლში. ასე მიდის და მო-
დის ამ ქალთან. სამი წლის შემდეგ მივიდა, დახვდა ოქროს-
თმიანი ვაჟი. იცნეს ერთმანეთი. მოიყვანეთ ჩემი ქმრის აღმ-

ზრდელი თავისი ქალით, ალაპარაკეთ ხალხის წინაშე, ტყუილია თუ მართალი, რაც მე ვთქვიო.

ახლა იწყებს ბებერი ლაპარაკს. — სადღა წავალ თქვენი ხელიდან, სუყველაფერი ჩემი ბრალია. თვალები მე დავთხარე და გადავადდე ჯაგებში. ჩემი ქალი დავუსვი ცოლად, მეგონა, მოკვდებოდა. მე კარგად ვიცი, დანაშაული არ მეპატიება. გლოცავთ, გვირგვინოსანნო! დიდხანს იცოცხლეთ, მე რაც გინდა მიყავითო!

გამოიყვანენ დედა-შვილს გარეთ ეზოში, გამოაბამენ ცხენის ძეხაზე. მთელი ხალხი მათ უყურებს. ასე დახოცეს ეშმაკ-ჯადოსნები.

ქალსა და ვაჟს ბედნიერება. ქალი თამაშობს — ოქროს ფილაქანი ეგება, იცინის — ოქრო-ვერცხლი იშლებს, მისი ცრემლები თვალ-მარგალიტად ცვივა. ასე დამთავრდა მათი საქმე. დარჩნენ ბედნიერად. ქორწილში გახლდით და ერთი თხუთმეტი ჯამი ღვინო დავლოე.

ქირი იქა, ლხინი აქა, ნაცარი იქა, ფქვილი აქა.

ალი ყანთარი — ავი ზამთარი, სამი ტყუილი — ერთი მართალი.

ჯეირნის ქალი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა.

ზღაპარ იყო, ზღაპარ იყო,
ქალას ჩიტი ჩამკვდარიყო,
დიდ ქვაბში არ ეტეოდა —
პატარაში ლაღე იყო;
ასი კაცი ვერ შესჭამდა,
ერთი კაცის ლუკმა იყო.

იყო ერთი მეფე, რომელსაც ჰყავდა ოცი ვაჟიშვილი, ოცივე საქორწილოდ მოდიოდნენ. მიგზავნეს უფროსი შვილი მამასთან: — მამავ, დრო გვაქვს ქორწილისათ. საუბარმა ვერაფერი შედეგი მოიტანა. მოილაპარაკეს წასულიყვნენ იმ ადგილას, სადაც ოცი და იქნებოდა ერთად. მართლაც, ასე გააკეთეს. შეკაზმეს რაშები, აპყიდეს სურსათი, საკმელ-

სასმელი და გაემგზავრნენ. მეფეს ჰყავდა ერთი კარგი რაში; მისი შეკაზმულობით, თავისი ლახტით. მიბრუნდა უფროსი ვაჟი და უთხრა: — უნდა მომცე შენი რაში, თავისი შეკაზმულობათო. — მამამ უპასუხა შვილს: — აბა, დადექი კარგად, სილას გაგარტყამ, თუ გაუძელ, მოიხმარებ კიდევცაო. — დადგა ვაჟი. ერთი შემოჰკრა მამამ, ვაჟი აღგილზე დაემხო. — წადი, შვილო, შენ ვერ მოიხმარო. — შეჯდა თავის რაშზე ეს ვაჟი და დაეწია ძმებს.

მერე მიბრუნდა უკან უმცროსი ვაჟი. სთხოვა მამას რაში. მამამ უთხრა: სილას გაგარტყამ და თუ არ წაიქეცი, მოიხმარ კიდევცაო. — დადგა. გაარტყამს სამ სილას, მაგრამ ფეხსაც ვერ მოაცვლევინებს. მაშინ მისცემს თავის რაშს, ულოცავს გზას. ვაჟი შეჯდება, დაეწევა ძმებს. ეწყინათ ძმებს: რატომ შენ მოგცა და ჩვენ არაო.

წავიდნენ. ბევრი იარეს თუ ცოტა, გავიდნენ ერთ ჯვარედინ გზაზე. არ იციან საით წავიდნენ. წყალი სწყურიათ ძლიერ და ვერსად უპოვიათ. ამ დროს დაინახეს: ერთ ბებერს სველი კოკა უდგას მხარზე და მოაძინძულებს. გადაუხტა წინ უმცროსი ძმა: დედი, დედაშვილობას, წყალი დამალევინეო. ვაჟმა გაიკრა მათარას ხელი, დაასხა წყალი და მიართვა უფროსს. ყველას დაალევინა, თვითონ კი არ შეხვდა. ეკითხება ეს ბებერი: — შვილო! ვინა ხართ, სად მიხვალთ, ერთმანეთს გეგხართ ყველანიო. — ძმები ვართ, დედილო. — საით მიემართებით? — კიდევ ეკითხება ბებერი. — სადაც ოცი დანი ერთად არიან. — არა, შვილო, გაბრუნდით უკან. მათი შიშით ზეცას ფრინველი ვერ გაივლის და მიწაზე ჰიანჰველაო, დაგჰამენ და დაგხოცავენო. — აბა, დედი, გვითხარი მათი გარემოება. — ოცი დანი არიან, შვილებო, მარტო დედა ჰყავთ ცოცხალი და ცხრა ძმა, თითოს ცხრა თავი აბია. თუ არ დაიშლით და მიდიხართ, დედი ბალი აქვთ ეზოში, რაშები გაუშვით ამ ბაღში უშიშრად. მაშინ დედა გამოვა ეზოში და დაგიძახებთ: „ვინ ხართ, ჩემი შვილების შიშით აქ როგორ მოხვედითო!“ შენ დაუძახე: „სამოყვროდა ვართ მოსული და არა სამტროდ“. მიგიღებთ მაშინ, გაგიმართავთ სადილს.

დაათავა ბებერმა. — მშვიდობით. დედი, ნახვამდის! —

შემოკრავს რაშს მათრახს და მალე წამოეწევა დაწინაურებულ ძმებს ვაჟი. — ძმებო, საით მივდივართ, იცი? — მეხი კი დაგეცა მაგ თავში, შენ კი იცი, საით მივდივართ? — აბა, მაშ, მომყევით უკანო.

გაპყვნენ ბუტბუტით. მივიდნენ, სადაც ცხოვრობენ ოცნი დანი, იმ სასახლის კარზე. გახსნეს ბაღის კარები. შევიდნენ ბაღში. დახსნეს შეკაზმულობა რაშებს და მოისვენეს გრილოში. ამ დროს გამოდის ქალების დედა.

— ვინ ხართ, რა სულიერები, საიდან? ჩემი შვილების შიშით ზეცას ფრინველს ვერ გაუვლია და თქვენ რამ მოგიყვანათ? — წამოდგა უმცროსი ძმა. — ჩვენა ვართ მოსული სამოყვროდ და არა სამტროდ.

ეს ბებერი აწყობს სუფრას. შეიპატიეებს შინ. დაიწყებენ ქეიფს. ბებერი ევლება თავს ამ ვაჟებს, დევები კი სანადროდ არიან წასული მთაში. დადამდა. საღამოთი მოიტანეს ცხრა ირემი და ცხრა წიფელი. მიესალმნენ სტუმრები. მოხარშეს ცხრა ირემი და გამართეს ვახშამი. დაიწყეს ქეიფი. დათვრნენ ყველანი. გაუშალეს ლოგინი და მოასვენეს სტუმრები.

დედა მუდამ ღამე ჯაჭვით აბამს თავის შვილებს. შუალამისას მოვა კარებზე სტუმრებთან: ვისა გღვიძავთ, ვისა გძინავთ, ვინ ხართ მოსვენებაშიო? — ხმას არავინ იღებს. მეორედაც მივა და უკაკუნებს კარებს, მაგრამ ხმას არავინ სცემს. მესამედ რომ მივიდა, კიდევ თქვა: ვისა გღვიძავთ, ვისა გძინავთ, ვინ ხართ მოსვენებაშიო?

ამ დროს უმცროსი ძმა დაუდგება: მე მღვიძავს, შენს სიძესო ეს ვაჟი თავის საწოლზე ბაღში-მ-მუთაქას დადებს და წაახურავს საბანს. მეოთხედაც მიდის ბებერი, ხმას არავინ სცემს.

ამოიღებს ვაჟი თავის მამის ხმალს და ჩადგება მარჯვნივ კარებში. უშვებს უფროს შვილს ბებერი. დევი მიდის სტუმრების შესაქმელად. შეაღებს კარებს. ვაჟი ჩამოუსვამს ხმალს, ჩამოსჭრის ცხრა თავს, გაიტანს და გადაპყრის. ძმებს სძინავთ, ვერაფერს ვერ იგებენ. გამოუშვა ბებერმა რიგრიგობით მეორე, მესამე, მეოთხე, მეხუთე, მეექვსე, მეშვიდე, მერვე და მეცხრე დევი. ყველა ასე დახოცა უმცროსმა ძმამ. დარჩა

მარტო დედა ცოცხალი. დაგვიანების შემდეგ იფიქრა დედამ, ჩხუბი თუ მოუვიდათ ჩემ შვილებს და ერთმანეთი დაქამესო. გამოვიდა ბებური კარებზე. აქ ვაჟიც დახვდა.

— რა იქნენ ჩემი შვილებიო?

— მთაში წავიდნენ სანადიროდო.

— ეგრე ადრე? კარგი, მაშ, მობრძანდით ჩემთანო. — სადა გყავთ ქალებიო? — ბებური მიხვდა, ახლა ცუდად არის საქმეო. გაუძღვება წინ. გამოართმევს გასაღებს ვაჟი და გააღებს მეთორმეტე ოთახს. ნახავს — მზეთუნახავი ქალები ცხოვრობენ შიგ, თამაშობენ... გაბრუნდება უკან ვაჟი ძმებთან. მიჰყავს გვერდით ეს თავისი სასიდედრო. მიიყვანს დახოცილ შვილებთან და აჩვენებს; მერე მასაც მოსჭრის თავს, გადააგდებს და ეტყვის: შენც იმათი ყადრი ხარო.

ვაჟი ძმებს დააძრობს ბეჭდებს, წაიღებს ქალებთან, დაჰყვება უფროსიდან და გაუკეთებს ბეჭდებს, უმცროსს კი თავის ბეჭდს გაუკეთებს. მერე ქალებს დააძრობს ბეჭდებს და ძმებს გაუკეთებს. ძმებს კი ისევ სძინავთ.

უმცროსი ძმა წაწვება კარებში. გათენდა დილა. იღვიძებენ ვაჟები. წაჰკრავენ წიხლს: — რა დაგემაართა, ვერ გაძებ ძილითაო?

ადგება უმცროსიც. — რა არა, ძმებო, რა ამბავიაო. — რალა რა ამბავია, წავიდეთ ჯანაბის კვალზე. აქ არც ოცი დანი არიან და არც სხვაო.

უმცროსი იცინის. აზრზე ვერ მოდიან, რომ ხელებზე უცხო ბეჭდები აქვთ გაკეთებული ვაჟებს. ეს ვაჟი ხან გადააბრუნებს ხელს, ხან გადმოაბრუნებს, იქნებ ანიშნოს, რომ ისინი დანიშნულები არიან. ძმები ვერაფერ აზრზე ვერ მოდიან. — აბა, ძმებო, დაიბანეთ პირი, დაივარცხნეთ ქოჩრები და მომყევით გვერდშიო.

დაიბანეს პირი, გასუფთავდნენ. ერთმანეთს ეუბნებიან ეს ძმები: — წავიდეთ აქედან, თორემ დაგვხოცავენო.

გაუძღვება წინ უმცროსი. მიდიან მეთორმეტე ოთახში. რა ნახეს! სიხარულისაგან აღარ იციან, რა ქნან. — აი, ძმებო, ჩვენი ცოლები!

დააყოლებს უფროსიდან და დაუყენებს გვერდზე ყველას. უმცროსთან რომ მივა, — ეს კილევ მეო.

დიდი კოცნა, დიდი თამაში და ლხინი. ეუბნებიან უმცროს ძმას: შენა ყოფილხარ ჩვენი მხსნელი. აქამდის მასხარად გიგდებდით, რადგან გვეგონა არაფერი შეგეძლო. მართლა ბიჭი ჰყოფილხარ, კარგი მხედარიო.

რამდენიმე თვის შემდეგ ტოვებენ იმ ბინას და მიდიან თავიანთ სამეფოში. შუაგზაზე რომ მივიდნენ, ერთი გასავალი შეხვდათ გზაწერილი. წევს სიგრძეზე გაშაპული ცეცხლის დევი. გააქროლებს რაშს წინ უმცროსი და დაუძახებს: — წითელო დევიო, გახსენ გზა, გაგვიშვიო. — არა, არ გაგიშვებთ, სანამ ჩემს გულის მურაზს არ ამისრულებთო. — ხომ შეიძლება, რომ მე დავრჩე შენთან და ავისრულო გულის მურაზიო? — შეიძლებაო.

მაშინ დასხდნენ, ჭამეს პური, ისადილეს. უთხრა ძმებს უმცროსმა: — ძმებო, მელოდეთ სამი წელიწადი, სამი თვე, სამი კვირა, სამი დღე, სამი საათი და სამი წამი. თუ მოვედი ამ ვადაზე, თუ არადა ეს ჩემი დანიშნული გაათხოვეთო.

დაემშვიდობნენ ძმები. — მშვიდობით, ძმაო, აბა, შენ იციო!

უმცროსი ძმა დარჩა ცეცხლის დევთან. შეეკითხება: რა არის შენი გულის წადილიო? — წადი ამა და ამ სახელმწიფოში და ჭეირნის ქალი არის მეფედ, ის მომიყვანეო ცოლადო.

მიდის ვაჟი და უბარებს დევს: — დაწექი ცალ გვერდზე სამი წელიწადი, სამი თვე, სამი კვირა, სამი დღე, სამი საათი და სამი წამი. ამ ვადამდე უნდა იწვე ცალ გვერდზე. თუ გადაბრუნდი, ვერაფერსაც ვერ გიბრძოლებო. — მიდის ვაჟი ამ პირობით.

ბევრი იარა თუ ცოტა, გავიდა ერთ მინდორზე. რას ნახავს! სამი კაცი ზის. სამ სოფელში ყოფილან: ერთი სოფლიდან მოუტანიათ სუფრა, მეორე სოფლიდან — ხალიჩა, მესამედან — ქუდი. ამას იყოფენ და ვერ გაუყვიათ. არ იციან, რომელი რას ნიშნავს: ხალიჩა დიდია, სუფრა — საშუალო, ქუდი — პატარა. ვერ თანხმდებიან, ვის რა ერგოს. ამ დროს მიდის ეს ვაჟი. დაინახეს კაცებმა: — აგერ ღვთის კაცი და ის გაგვინაწილებსო! — დაუძახებენ: — მობრძანდით ჩვენთანო. უმცროსი ძმა უპასუხებს:

— აქედანაც მეზინია და ახლოს ვერ ვბედავ, მომკლავ-
თო. — არა, ღმერთმანი, არაფერს გერჩითო. — მიდის ვა-
ჟი. — აი, ძმაო სამ სოფელში ვიყავით საქურდლად. ერთი
სოფლიდან მოვიტანეთ ხალიჩა, მეორედან — სუფრა, მე-
სამედან — ქუდი. ახლა ერთი გვითხარი ამათი გარემოება და
მოგვაშველო. ვაჟი ეუბნება:

— ხალიჩას ასეთი მნიშვნელობა აქვს, რომ დაჯდე —
წაგიყვანს, სადაც გინდაო; სუფრას, რომ არა გქონდეს რა,
გაშლი და სუყველაფერი გექნება საქმელ-სასმელიო; ქუდი
ასეთია: ვინც დაიხურავს, ვერავინ დაინახავსო. — ძალიან
მოეწონათ სტუმრის ამბავი. — მაშ, რა ვუყოთო? — აი რა ვუ-
ყოთ! მომეციო სამივემ მშვილდ-ისარი და მოემზადენით გა-
საქცევად.

გაუკრავს მშვილდ-ისარს სამ მთაზე და გაუშვებს მათ მო-
სატანად, თან ეტყვის: ვინც წინ მოხვალთ, — მას ხალიჩა,
ვინც მას მოყვებით — სუფრა და ვინც ბოლოს — იმას
ქუდიო.

გარბიან. ამ დროს თვითონ სუფრას დაკეცავს, ჯიბეში
ჩაიდებს, დაიხურავს ქულსაც და დაჯდება ხალიჩაზე: — ხა-
ლიჩავ, შენსა მზესა, შენი გამომცემლის მზესა, მიმიყვანე იქ,
სადაც ჭიირნის ქალი მეფობსო. — ხალიჩა წავიდა მშუილით.
მიიტანა ქალაქს. ჩამოვიდა ვაჟი დაბლა. ხალიჩა გადიგლო
ზურგზე და მივიდა ერთ ღარიბ ბებერთან. — გამარჯობა,
დედი! ამაღამ გამათენებინე. — არა, შვილო, თქვენი საკად-
რისი არა მაქვს რა. პურიც არა მაქვს, რომ გაჭამოო. — ნუ
შეწუხდები, დედი, სასმელ-საქმელი მე მაქვსო. უღებს ბებე-
რი კარებს და შედის ქოხში.

ღალამდა. ბებერი წუხს, არაფერი არ აქვს. ბევრი ირბინა,
მაგრამ ვერაფერი იშოვა. მას არა ჰქონდა, არც არვინ აძლევ-
და. დაჯდება ბებერი და ოხრავს, რცხვენია. ამოიღებს და
გაშლის სუფრას ვაჟი: — სუფრავ, შენსა მზესა, შენი გამომ-
ცემლის მზესა, გვეკუთვნის თუ არ გვეკუთვნის, ყველაფერი
მრავალი იყოსო! — ეს ბებერი გაოცებული დარჩა, როცა
ქოხი საქმელ-სასმლით გაივსო.

პურის ჭამის შემდეგ ეკითხება ვაჟი: — დედი, უნდა გა-
მიგო, თქვენ ხელმწიფეს ადამიანის სუნი რად ეჯავრებაო. —
შვილო, ჩემი გაზრდილია პატარაობით და ეგ არ გამიგიაო! —

აბა, მაშ, ხვალ წადი, დედი, და გაიგე, ადამიანის სუნი რად ეჯავრება.

გათენდა მშვენიერი დილა. წავიდა ბებერი მეფესთან, დაუძახებს მოსამსახურეებს, მიმიყვანეთ მეფესთანაო. ისინიც მიიყვანენ. ეკითხება ბებერი მეფეს: — თქვენთან ვიყავი დიდი ხანი, ამაგი მაქვს, ვეცი, არ დამიმადლით და მეტყვიეთო. — რაა, დედაბერო, რა გაგჭირვებიაო? — ის, რომ, მითხარი, რად გეჯავრება ადამიანის სუნი? მეფეს ეწყინა. უბრძანა მოახლეებს: ეს ბებერი გადააგდეთ ძირსაო.

ვაჟს ხურავს უჩინმაჩინის ქული და ვეჩავის ხედავს. ბებერს გადმოაგდებენ დაბლა. ვაჟი შეაშველებს ხელებს, დაიჭერს, მიწაზე არ დაუშვებს. ვაჟი წამოვა სახლში, მოიხდის ქუდს და ჩვეულებრივად დახვდება ბებერს. ბებერი ეუბნება: — შვილო, აივნიდან გადმომაგდეს, რბილად რომ არ დავცემულიყავ, მოგკვდებოდითო. — კარგი, დედი, მაშ დაისვენე. ოქრომჭედლები ხომ არიან ამ ქალაქშიო? — დიახ, შვილო. — აბა, წავიდეთო.

შევიდნენ ქალაქში. მივიდნენ ოქრომჭედლებთან. გააკეთებინებს ძვირფას თეფშს ვაჟი! აწერს ზედ დიდი ასოებით: „ჩვენ ვიყავით დედალ-მამალი ჭეირანი. დაგვაფრთხო მონადირემა; დედალი აქეთ გადმოვევარდი, მამალი დავკარგე და დღესაც მის გზას ვტირი“. დაიდგა თავზე ვაჟმა. მივიდა მეფის სასახლესთან და გადის-გამოდის. ორივე ხელით დაბლუჯული უჭირავს თავზე. — თეფში გასაყიდი! თეფში გასაყიდი! — იძახის. დაინახა მეფის კარისკაცმა.

— ქალბატონო, რა მშვენიერი რამე აქვს ამ კაცს, ვიყიდოთ.

დაუძახეს. ადის კიბეზე. მეფე კითხულობს მაღლიდან: „ჩვენ ვიყავით დედალ-მამალი ჭეირანი, დაგვაფრთხო მონადირემა; დედალი აქეთ გადმოვევარდი, მამალი დავკარგე და დღესაც იმის გზას ვტირი“. დაათვა წაკითხვა მეფემ. უკეთებს მკლავს მკლავში ვაჟს და აპყავს თავის ოთახში. მოეხვევა, კოცნის. ხან ტირის, ხან იცინის.

— სად იყავ, საიდან მოხვედიო?

ცხოვრობენ ერთად. ატყუებს ჭეირანს ვაჟი. ვერ მიხვდა

მოტყუებას მეფე. ასე გააგრძელეს ერთად ცხოვრება. ამ დროს ეპიკ მოდის შინ წასვლისა. ძილიც აღარ ეკიდება ღამე ვაჟს, პირობა უნდა აუსრულოს ცეცხლის დევს. ერთხელ ეტყვის მეფეს: — ნება მომეცით ქალაქში და განაპირა სოფლებში გავიარო. — რათა, რა გაგჭირვებია, მოსამსახურეებს გავგზავნიო. — არა, მე უნდა წავიდე, ერთ ბებერთან მაქვს საქმეო.

მიდის ვაჟი ბებერთან. სუფრას აჩუქებს. ახლა ბებერი გახდა უზრუნველყოფილი. ვაჟმა უთხრა: ეს არავის მისცე, სანამ მოკვდებოდე, გქონდეს ჩემს სახსოვრადო.

ბებერი გადაეხვევა, აკოცებს.

— მშვიდობით, შვილო, ჩემს მოსაგონებლად დიდხანს იცოცხლეო.

მიდის ვაჟი მეფესთან. ხალიჩა გაახვია, შეკრა ბოხჩაში. საღამოს უთხრა მეფეს: — ამალამ ამ ხალიჩაზე უნდა დავიძინოთ, თუ გინდა რომ მოვისვენოთო. — რად გინდა, ეს რომ გავშალოთ, განა ამაზე უკეთესი არაფერი გვაქვსო? — არა, სანამ ამას არ დავწვები, ვერ მოვისვენებო. — დაწვენე ზედ. შუალამის დროს ქალს სძინავს, ვაჟს ღვიძავს. გააღებს კარებს და ეტყვის: „ხალიჩავ, შენსა მზესა, შენი გამოძცემლის მზესა, მიმიყვანე ცეცხლის დევთანო.“ — ხალიჩაც მიდის, მიფრინავს. ქალი იღვიძებს და ეუბნება: — ოჰ, შე ჩემი ცოდვის მუხანათო, გავიგე, მაგრამ მაინც მომატყუე. მოდი, ნუ ჩამაგდებ იმის ხელში, ცოლად შენ წამიყვანეო. — აბა, რა გიყო, არ გამიშვებს; ვერ მოვერევი, რომ მოვკლაო. — მაშ, მე გასწავლი. სამი წელიწადია ხომ ცალ გვერდზე წევს? — სამი წელიწადი, სამი თვე, სამი დღე, სამი საათი და სამი წამი. — ახლა ცალი გვერდი დაშპალი აქვს. ველარ იძურება. რომ მიხვიდე, გაუხასდი, გამოუცხადე და დაუძახე: „წითელო დევო!“ ეს დაგიძახებს: „ჰა!“ „ვაი შენ და ცეცხლი, ხომ აგისრულე შენი გულის წადილი“. მაშინ მას მოეკიდება ცეცხლი და შენ დაგრჩებიო.

ამ დროს კიდევაც მივიდნენ ცეცხლის დევთან. ვაჟი ეძახის: — წითელო დევო! — ჰა, რა გინდა? — ვაი შენ და ცეცხლი, ხომ აგისრულე გულის წადილი, მომყავს ჯეირნის ქალი, არც ახლა გამიშვებ! — თავისუფალი ხართო! დევს

ცალი გვერდი დამბალი აქვს, მეორე გვერდსაც ცეცხლი ეკიდება და იწვის.

ესენი ისვენებენ. პური ჰამეს. შემდეგ გაემართნენ თავის სამეფოსკენ. დასხდნენ ხალიჩაზე. „ხალიჩავ, შენსა მზესა, შენი გამომცემლის მზესა, მიმიყვანე ჩემ მამასთან და ძმებთანო!“ ხალიჩა წავიდა. ესენიც ტკბილად მღერიან. მივიდნენ ვადაზე. გავიდა სამი წელიწადი, სამი თვე, სამი კვირა, სამი დღე, სამი საათი და სამი წამი. სამ წამზე მივიდნენ სწორედ თავის დედ-მამასთან. ამ დროს პირველად დანიშნული გაუთხოვებიათ მეფის შვილზე. სხედან. დიდი მილოცვაა, დიდი სიმღერა, თამაში და გართობა. ამ ხანში ესენიც შევიდნენ. უფრო გაუხარდათ მშობლებს, ძმებს. გაგრძელდა სამი დღე და ღამე ქორწილი. მოეხვია პირველად დანიშნულს და აკოცა მარჯვენა მხარზე. — შენ იქნები ჩემი და, მე ვიქნები შენი ძმა. იცხოვრეთ და იცოცხლეთ!

თვითონ უმცროსმა ძმამ ჯეირნის მეფე-ქალზე დაიწერა ჯვარი. გააგრძელეს მერმე ქორწილი. იყო დიდი ლხინი და დროსტარება.

გერნაჰის შვილი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი გლეხკაცი, გვარად ბერნაძე. ჰყავდა სამი ვაჟიშვილი და ერთი ქალი. იმ დროს ისეთი კანონი იყო, ვაჟი რომ გაიზრდებოდა, სამი-ხუთი წელიწადი მეფეს უნდა მსახურებოდა.

როდესაც ოცი წლის გახდა უფროსი ვაჟი, მამას უნდოდა გაეგზავნა სამსახურის მოსახდელად. მამამ გაამზადა წასასვლელად. შეჯდა ცხენზე ვაჟი და წავიდა. მამაც შეჯდა ცხენზე, წამოუბრინა მეორე ვაჟი და ქალაში შეხვდა წინ, ეუბნება: — გადმოდის ცხენიდანო. — ბიჭს გული გაუსკდა, დაბრუნდა სახლში. მამა მასზე ადრე მივიდა. — რა ამბავია, შვილო, რათ დაბრუნდიო? -- დაებრუნდი, მამავ, ყაჩაღები დამხვდნენ გზაში და კინალამ მომკლესო.

ახლა მეორე წავიდა მეფესთან. იმასაც ისე უყო... ვერ შესძლო. მესამესაც ასე დაემართა. როცა ყველა ძმა გაწბილდა, უმცროსმა ქალმა უთხრა მამას: — გამომაწყე, მამი,

ბიჭის ტანისამოსით, მომეცი ცხენი, ხანჯალი, ხმალი, შევ-
ჯდები და წავალ, მე მოვიხდი შეფის სამსახურსო.

გამოაწყვეს ქალიშვილი. ქალი იცვამს ვაჟურად, დაიკავენს
ხმალს, ხანჯალს, ჯდება ცხენზე და მიდის მეფესთან. მამა
აპასაც უხვდება ისევ იმ ადგილას. — ჩამოდი ცხენიდანო! —
მამაჩემს რომ არ ჰგავდე, ამ წუთში თავს მოგჭრიდი. წადი, ჩა-
მომეცალეო. — მამამ იფიქრა: ეს უთუოდ ვარგისიაო. — მაშ,
წადი, საითაც მიდიხარ, დამილოცნია, შვილო, გზა შენთვისაო.

ქალი მიდის მეფესთან. მივიდა, გადმოხტა ცხენიდან, მუხ-
ლისჩოქით სთხოვა მეფეს: — გეახელით სამსახურისთვისო.
რა საქმეს მომცემთ, მუშაობა სად დაეწყო?

მეფეს ძლიერ მოეწონა მშვენიერი ყმაწვილი, ლამაზი,
ტანადი. მისცა მსუბუქი საქმე.

ეს ვაჟი ემსახურება ბატონს. უყვარს ძლიერ. მეფეს ერთი
ვასათხოვარი ქალი ჰყავს. ამ ქალს ჩაუფარდა ეს ყმაწვილი
გულში: თუ ეს არ შევირთე, რაღა ჩემი სიცოცხლეო, ფიქ-
რობს. ვაჟი შედის ხშირად ქალთან. ქალი უერთებს გულითა
და სულით სიყვარულს, მაგრამ ბერნაძის შვილი ყურს არ
უგდება. მეფის ქალს ჩაეჭრა გულში დარდი. — თუ შენ ვერ
მოგკლა, მაშინ მე რაღა ქალი ვარო!

ჩაუარდა ქალი ლოჯინად. შინაურა ექიმები, გარეული
ექიმები, ყველანი ადგანან თავზე, მაგრამ ქალს მაინც ვერ
არჩენენ. მშობლები ეკითხებიან: — შვილო, რა მოგარჩენ-
სო? არაფერს არ მარგებს ექიმების წამლებით. — მაინც,
გვითხარი, რა გიშველისო? — გეტყვით, მაგრამ ძნელია. —
რაა, შვილო, იქნება ისა სჯობს, გავიგოთ შენი გულის პასუ-
ხი. — მამავ, ვერავინ ვერ მომარჩენს მე ბერნაძის შვილის
მეტი. — როგორ მოგარჩენს ბერნაძის შვილი? — იმას აქვს
უნარი, უკვდავების წყალს მომიტანს. დავლევ თუ არა, მოვ-
რჩებიო. — ქალმა იცის, ეს უკვდავების წყარო ისეთ ადგი-
ლას არის, რომ იქ ვერავინ მივა.

იბარებს ბერნაძის შვილს მეფე და ეუბნება: — ჩემს ქალს
უნდა მოუტანო უკვდავების წყარო და მაშინ მორჩება. შენი
იმედი აქვსო. — ბატონო, თქვენი წყალობით, თქვენი წყა-
ლობა არ მომაკლდება, სადაც გამგზავნით, ყველგან თავდა-
დებული ვიქნებიო.

ბერნადის შვილი მიემგზავრება უკვდავების წყაროს მოსატანად. ბევრს ივლის თუ ცოტას, მივა წყაროსთან. ამ წყაროს აქვს ალმასის კარები, თავისთავად იღება და იკეტება. როდესაც კარი გაიღება, თუ ვერ მოასწარი შესვლა, აქეთ-იქით ლომება აბია და ისინი შეგჭამენ. კარებთანაც არის ლომები. ბერნადის შვილი შეებრძოლა ამ ლომებს და დახოცა. დაამტვრია კარები. შევიდა. წყაროს თავზე ზის ერთი მოხუცებული კაცი. წვერი აქვს მუხლებამდის დაფენილი და სახეზე ხავსი მოკიდებული. მოხუცმა უთხრა: წადი აქედან, შვილო, თორემ მოგკლავენ. ამ წყალს პატრონი მძლავრი ჰყავსო.

ბერნადის შვილს სიცილად არ ეყო. აავსო ჭურჭელი უკვდავების წყლით. მიაწოდა ამ მოხუცს და უთხრა: დალიეო — დალია ხავსმოკიდებულმა წყალი. ეს მოხუცი ისევ ისეთი გახდა, როგორიც იყო ადრე. — მშვიდობით, შვილო, გმადლობ ჩემი განთავისუფლებისათვისო!

ბერნადის შვილი კვლავ აავსებს ჭურჭელს წყლით. გამოემგზავრა მეფესთან, მივიდა და უთხრა მეფეს: მოგართვი უკვდავების წყალიო. შეუტანეს ქალს გახარებულმა მშობლებმა, ეგონათ ქალი ამით მორჩებოდა. ქალი უფრო ავად გახდა. ქალს არ უნდოდა ცოცხალი დაბრუნებულიყო ვაჟი.

— აბა, დალიე, შვილო, წყალი. ახლა კი წამლად მოგიხდებო. ქალმა დედ-მამა დაითხოვა ოთახიდან, — მე დავლევო. გამოვიდნენ თუ არა, ჩუმად დაღვარა წყალი და სურა დადგა ცარიელი. ისევ შევიდნენ მშობლები. — რა ქენი, შვილო, კარგია თუ არაო? — კვედები, ველარ მოვრჩებიო. — უფრო ავად გახდა ქალი, თავი მოიმკვდარუნა. — მაშ, რა გიყო, რა მოგარჩენს, შვილოო? — ბერნადის შვილი. — წყალმა რომ არ გარგო? — მაინც მაგან უნდა მომარჩინოს. — აბა, როგორ და რით? — ამ ჩვენს დიდ მალალ მთაში ირემი ცხოვრობს თავისი შვილით. იმისი რძე უნდა მომიტანოს, დავლევ თუ არა, მოვრჩებიო.

დაიბარებენ ბერნადის შვილს. — უნდა წახვიდე და ირმის რძე მოიტანო, — უთხრეს. — მოგართმევთ, ბატონოო!

მიემგზავრება მთაში ბერნადის შვილი. უახლოვდება ირემს. ისეთი მძლავრია ეს ირემი, რომ მასთან მისვლას ვერა-

ვინ ბედავს. სტაცა ხელი, წააბა თოკი ყელზე და მიიყვანა მე-
ფესთან. მეფეს ძალიან გაუკვირდა. მოწველეს, რძე მიართვეს
ქალს. დალია, მაგრამ უფრო შეწუხდა. — ოალა კქნა, შვილო,
შოდი, ექიმებს დაუძახებ ისევო. — არა, მამი, მე მომარჩენს
ბერნადის შვილიო.

ქალი მძიმე ავადმყოფი გახდა. — მაშ რა გიყო? ექიმები
არა გწამს, არცა გრგებს მათი წამალი. — გეუბნები, მამავ,
ბერნადის შვილი მომარჩენსო. — როგორო. — იქ. დასაეღე-
თის მხარეს, სამნი ძმანი არიან ღვევები. ერთი კოკლი ღვევი
არის მძღვარი, აი იმის ღვიძლს თუ მომიტანს, მაშინ
მოვრჩები.

იბარებს მეფე ბერნადის შვილს: უნდა მოჰკლა კოკლი ღე-
ვი, გასჭრა და იმის მთლიანი ღვიძლი მოიტანო.

გასწია, მივიდა ღვევების სასახლეში. მიიღეს სტუმარი,
კარგი მასპინძლობა გაუწიეს. გათენდა დილა. ღვემა უთხრა:
უნდა ვიბრძოლოთო. ბერნადის შვილი ეკითხება: ჯაჭვი ხომ
გაქვს დიდიო? აბა, ვცადოთ. თუ გასწყვეტავ, თუ არა, მაინც
ვიბრძოლოთო.

მოაბა ხეზე ჯაჭვი ღვემა, გასწია და გაგლიჯა. ბერნადის
შვილმა უთხრა: შეაკრათ ერთი დიდი ყუთი, ჩაჯექი შიგ,
მიიწ-მოიწი, გასტეხავ თუ არაო. — გააკეთეს დიდი ყუთი.
ჩასვეს შიგ ღვევი: მიიწ-მოიწიე, დაამტვრევ თუ არაო.

ღვემა ვერაფერი ვერ დააკლო, მაშინ დააჭედა თავი, მაგ-
რად დალურსმა. მერე ძმებს უთხრა: გაუკეთეთ გოგორები
ყუთს, შეებით და წავიდეთ მეფესთანაო.

შეაბა ეს ღვევები ბერნადის შვილმა უღელში, თვითონ
უკან გაჰყვა. მიიტანა მეფესთან ჰიჭინით. ამოიყვანეს ღვევი,
დაკლეს, გასჭრეს, ამოცალეს ღვიძლი, შეუწვეს და მიართვეს
ეს მეფის ქალს. — აბა, შვილო, ჰამე და მორჩებიო. — ქალ-
მა ჰამა, მაგრამ მაინც არ მორჩა. ამ ვაჟის სიყვარულს ვერ
ინელებს. — მაშ რა გიყოთ, რა მოვარჩენსო? — ბერნადის
შვილიო.

იბარებენ ბერნადის შვილს. ქალი ეუბნება: გაქვავებული
ქალაქი რომაა, იმის ამბავს თუ მომიტან, მოვრჩებიო.

გამეგზავრა ბერნადის შვილი. ბევრი იარა თუ ცოტა, მი-

ვიდა გაქვავებულ ქალაქში: მართლაც რას ხედავს: ყველა მოგზაური, მოვაჭრე გაქვავებული არის.

დალამდა. ერთი ადგილიდან გამოდის პატარა სინათლე. მიუახლოვდა შუქს, მივიდა ახლოს, არავინ არის. დააბა ცხენი მახლობლად. ნახა ერთ კუთხეში გაქვავებული მეფე — ქალაქის თავი. შუალამის დროს მოვიდა ერთი ქალი, რომელიც ყოფილა ამ მეფის ცოლი. სცემს და აწვალებს. გავიდა რამდენიმე ხანი და ამ ქალს მოუვიდნენ საყვარლები, მაშინ ეს ქალი წავიდა. მივიდა გაქვავებულთან ბენადის შვილი და ეკითხება: რათა ხარ გაქვავებული და რათა სტირიო.

— ეს ჩემი ცოლი ჯადოსანია, მას ჰყოლია საყვარლები, რაც არ ვიცოდო. მე მყავდნენ რაშები: ვაქმევედი ნუშ-ქიშმიშს, მაგრამ რაშები მაინც დამიხდნენ. მეჩინიბეს ვეჩხუბებოდი, რათ არიან დამხდრები-მეთქი. მეჩინაბე ვერ მიხედავს თურმე, ეთქვა, რომ, ჩემი ცოლი, შუალამე რომ გახდება, გაამზადებს ხარჯს, გადააკიდებს ყველაფერს, შესხდებიან რაშებზე მეჩინიბესთან ერთად და ეახლებიან ქაჯეთის მეფეს. იქ იქეიფებენ და მერე მოდიან სახლში ღამე. ერთ დროს მეჩინიბეს ვუთხარი: მე უნდა ვუყარაულო-მეთქი ცხენებს. მეფე მეჩინიბეს დახდის ტანისამოსს, მას მეფე იცვამს, მეფისას კი მეჩინიბე. მეჩინიბე მიდის მეფის ოთახში, ისვენებს, მეფე კი რაშებს ყარაულობს. ამ დროს შედის მეფის ქალი საყვარლებთან გასამგზავრებლად: — აბა, ჩქარა შეკაზმე რაშები, მეჩინიბე!

დატრიალდება მეჩინიბე, შეკაზმავს სამ რაშს. ერთზე თვითონ შეჯდება, ერთზე სასმელ-საჭმელს აკიდებს და მუსამეზე მეჩინიბე ჯდება. მიდის ქალი გახარებული ქაჯეთის მეფესთან. იქ დიდხანს გააგრძელეს ქეიფი, ხვევნა-კონა. ქეიფის შემდეგ უბრძანა მეჩინიბეს: შეკაზმე რაშები, თორემ გათენება მოგვისწრებსო და მეფე შეგვიტყობსო. მეჩინიბე შეკაზმავს საჩქაროდ. — გამობრძანდი, დედოფალო, მივდივართი — ეტყვის მეჩინიბე. გამოვა დედოფალი, ერთ კარგ სილას გაარტყამს: რატომ მარდად არ შეკაზმეო. — უკაცრავად, დედოფალო, ცოტა შემიგვიანდაო. მოდიან. ცოტა გზა რომ გამოიარეს, მეჩინიბემ უთხრა დედოფალს: დედოფალო, ხურჩინი დამავიწყდა სახლში, ცოტა ხანი მოითმინეო. გარბის

მეფე მეჩინიბურად ჩაცმული და შვეა, სადაც ქაჯეთის მეფე და ორი ვეზირია (დედოფლის საყვარლები), დააჭრის სამივეს თავებს, ჩაალაგებს ხურჯინში, მოიკიდებს ზურგზე და მორბის დედოფალთან. — ჰაი, რად დაიგვიანეო? — ეუბნება დედოფალი.

მოჰკიდებს რაშს ხურჯინს. დედოფალი ერთ მათრახს წამოჰკრავს კიდევ. მოასხდნენ ცხენებს და მოვიდნენ მეფის სასახლეში. დედოფალი შევიდა თავის საწოლში. მეჩინიბემ ცხენები დააბა საჩინიბოში. მერე ხელდახელ გაიძრო თავისი ტანისამოსი, ჩააცვა მეჩინიბეს. მეჩინიბეს დახადა ტანისამოსი და თვითონ ჩაიცვა. მეჩინიბე საჩინიბოში რაშებთან წავიდა, მეფე თავის ოთახში შევიდა. დედოფალმაც საუზმე მიართვა თავის ქმარს, ვითომდა არაფერი. დასხდნენ ერთად. მეფემ ხურჯინი შეინახა. თან შეექცევიან საუზმეს, თან საუბრობენ. მეფე ეუბნება თავის ცოლს: წუხელ შესანიშნავი სიზმარი ვნახეო. — რაო? ჰკითხა დედოფალმა.

— არ ვიცი, რაღაცა მომელანდა, ვითომ თქვენ ქაჯეთის მეფეს, და მის ორ ვეზირს ყვარობლით, აპირებლით წასვლას, მე ჩამეცვას მეჩინიბის ტანისამოსი, მეჩინიბეს ჩემი ტანისამოსი. მეჩინიბე დამერჩინოს ჩემს მაგივრად. მე შემეკაზმოს რაშები, ამეკიდოს სურსათი, მივსულიყავით ქაჯეთის მეფესთან და იმ ღამეს მექეიფოს. მერმე მეუბნები შენ: ჩქარა წავილეთ, გათენება მოგვისწრებს და გაგვიგებს მეფეო. მეც დაეტრიალდი, შეეკაზმე. თითქმის ცოტა შემიგვიანდა. ამაზე ერთი კარგი სილაქიც მჭყუტეთ. გამოვცდით ცოტა გზას და მე გითხარ, ხურჯინი დამაფიწყდა-მეთქი. თქვენ მომიცადეთ, მე გავიქეცი უკან. შევედი სახლში, სამივეს თავები დავაჭერი, ჩავაწყვე ხურჯინში, მოვიტანე, დავიკიდე და წამოვედი სახლში. ასეთი უცნაური სიზმარი ვნახე.

— რას ამბობ, შე უხეირო, რას ბოლავ?

— აი, თუ რას! — გამოიღებს ხურჯინს, ამოიღებს თავებს და ეუბნება:

— არც ახლა გჯერა? ამ დროს მისი ჯაღოსანი ცოლი დასწყევლის თავის ქმარს, დაარტყამს ჯაღოს, გადასწერს უკულმა ჯვარს ქალაქს და გაქვავდება მთლიანად კაცი და ქალი. მეფესაც გააქვავებს. ამ კაცს ასე აწვალებს. ღღეში სამჯერ

სცემს, ნახევარი ქვაა, ნახევარი ცოცხალი კაცი. ასეთია ჩემი ამბავიო.

ამ დროს მოვა ქალი საცემრად. ბერნადის შვილი მოემზადა, იკრეფს მთელს ძალას, სტაცებს დედოფალს ხელს თმაში: თუ გინდა, რომ გაცოცხლო, დამლოცე, თუ არა და მოგკლავო. — წაართვა ჯადო.

— როგორ დაგლოცო? — ისე დამლოცე, თუ ქალი ვიყო — ბიჭად ვიქცე, ბიჭი ვიყო — ქალად ვიქცეო. — მართლაც დალოცა. იქცა ეს ქალი ბიჭად. დალოცა ქალაქი: როგორც ყოფილა, ისევ ისე იყოსო. მოძრაობდეს ისე, როგორც მოძრაობდაო. — გააცოცხლე შენი ქმარი, დალოცეო! — გაცოცხლდა მეფეც. მერე ბერნადის შვილი დედოფალს კლავს. მოუტანა ბატონს დედაქალაქის ამბები. უთხრეს ქალს: ახლა მორჩები თუ არა, ხომ მოგიტანა იქაური ამბებით? — თუ შემირთავს ბერნადის შვილი, მოვრჩებიო! — აბა, ბატონო, მე რა თქვენი საკადრისი ვარ, მე გლეხი ვარ, თქვენ ბატონიო.

მეფეს ძალიან მოსწონს ბერნადის შვილი. დართო ნება. ბერნადის შვილმა თანხმობა მისცა ქორწინებისა და ქალიც მორჩა. იქორწილეს. ახალგაზრდული სიყვარული აფრქვიეს ერთმანეთს. დედ-მამაც მოიყვანეს და ცხოვრობდნენ ტკბილად.

მთას ურემი ავიტანე, წამოვიდა გორებითა,
აქ სიციცხლით ბრძანდებოდეთ, საიქიოს ცხონებითა.
ტყეში სახრე გამოვჰკერი, გამოვიდა ნავადა,
თუ მე სიტყვა შეგაწყინეთ, ნუ იქნებით მწყარალადა.

ზღაპარი ხელმწიფის ცოლისა, გველი რომ გაუჩნდა

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ხელმწიფე. ამ ხელმწიფეს შვილი არა ჰყავდა. ღმერთს ევედრებოდა, ღმერთო, ერთი შვილი მომეციო. ბოლოს დაორსულდა ხელმწიფის ცოლი. გაუხარდა ხელმწიფეს და ბევრი ზვარაკი დაკლა და ბევრიც გასცა საწყალ ხალხზე. როცა დრო მოუვიდა მშობიარობისა, ნახეს, რომ გველი ეყოლა. დაღონდა ხელმწიფე:

ნეტავი შვილი სხვისაც არ გამეგონაო! მაგრამ რას იზამდა, შვილი იყო, ხომ ვერ მოკლავდა. ეს გველი იზრდებოდა, და ნახეს, რომ ყმაწვილებს დაუწყო ქამა. ორმო გათხარეს, კრბილად ჩაფინეს და შიგ ჩააგდეს. ეს გველი ადამიანის მეტს არაფერსა სჭამდა. ყოველ ღამეში ერთს უგდებდნენ. თუ მოაკლებდნენ, წიოდა, რომ იმის წივილი ცაში აღიოდა.

ერთ სოფელში ცხოვრობდა ერთი საწყალი ცოლ-ქმარი და ჰყავდათ ერთი ქალი. იმ კაცს ცოლი მოუკვდა და დაჩინენ მამა და შვილი. ამ კაცმა სხვა ცოლი მოიყვანა და იმასაც მოჰყვა ერთი გერი ქალი. ამ გველვეშაპის სადილ-ვახშმის ბეგარა რიგით მოჰყვა, ჯერი ამ გლეხზე მიდგა. დედაკაცმა თქვა: თვალმც გამოსქდება, სწორედ ახლა ჩემ შვილს გავუგზავნიო, შენი შვილი გაუგზავნე, რაც გინდა ქენიო. — ძალიან კარგი. ჩემ შვილს გავუგზავნი, ხელმწიფის წინააღმდეგი ხომ არ გავხდებიო. — ისე რომ მეორე დღეს უნდა წასულიყო ქალი. იმ ღამეს ქალმა სიზმარი ნახა: არ შეგეშინდეს, შენ უნდა ხელმწიფის რძალი გახდეთ. რომ მიხვალ, ხელმწიფეს რასაცა სთხოვ, შეგისრულებს. უთხარი: შენ რომ ცხვარში ყვითელი ბატკანი გყავს, ის დამიკალი და მომიხარშე-თქო, ოქროს სინზე დამიწყვე და მომიტანე-თქო. დაგიკლავს, მოგიხარშავს, დაგიწყობს ოქროს სინზე. დაიდგი თავზე და რომ დაღამდეს, პირდაპირ ჩაეარდი ორმოში, არ შეგეშინდესო. — მეორე დღით წავიდა ეს ქალი უშიშრად და ყველას უკვირდა, რომ ტირილი არ მოსდიოდა. წავიდა. მივიდა ხელმწიფესთან. ხელმწიფეს უთხრა: ბატკანი უნდა დამიკლაო. — ამაზე ხელმწიფემ უარი გამოუცხადა. მაგრამ ქალმა უთხრა: — თუკი მე შენი შვილისთვის თავი გამოვიმეტე და ჩემი ფეხით მოვედი, შენ ერთი ბატკანი არ გემეტებაო?

რალას იზამდა, ხელმწიფემ აუსრულა და დაუკლა ყვითელი ბატკანი, მოუხარშა და დაუწყო სინზე, და რომ დაღამდა, დაიდგა თავზე სინი და ჩახტა ორმოში. იმ ღამეს არავის არ ჩაუხედავს. მეორე დღით ჩაიხედეს, ნახეს ქალი და ვაჟი ერთმანეთს ჩახუტებიან და სძინავთ, ხელმწიფეს ახარეს: წამობრძანდი, შენი თვალითა ნახე, რა სანახავიაო. — ხელმწიფე ლოგინიდან წამოხტა ტიტლიკანა და ხელმწიფის ცოლიც დაედევნა. რომ ნახეს, სიხარულით გულები წაუვიდათ. რო-

ცა გონზე მოვიდნენ, ხელმწიფემ ბრძანება გასცა: — ისე ამოიყვანეთ, რომ არ გაიღვიძონო. ჩაუშვეს ორი კაცი საკაცით და ისე ფრთხილად ასწიეს და დადეს რომ არ გაუღვიძიათ. ამოიყვანეს, საკუთარ ოთახში მოიყვანეს და ოქროს ქსოვილ ლოგინში ჩააწვინეს. ერთი ხელი ვაჟური ტანსაცმელი დაუწყვეს. ქალს გამოეღვიძა და ბიჭიც გააღვიძა, ტანისამოსი ჩააცვა და ადგნენ. შეცვივდნენ ხელმწიფე და ხელმწიფის ცოლი და დაუწყეს კოცნა და ღმერთს ევედრებოდნენ იმ ქალის გაჩენისთვის.

ხელმწიფემ გამართა დიდი მეჯლისი და დიდი ქორწილი გადაიხადა, მთელი ორი კვირა სუფრა აღუბებელი იყო. ეს საწყალი ქალი გახდა ხელმწიფის რძალი. ეს ამბავი რომ დედინაცვალმა გაიგო, თქვა გუნებაში: ნეტავი რაღა მიქნია, რო ჩემი გერი ხელმწიფის რძალი იყოს და ჩემი შვილი კი აქ მყავდესო. ჩაიცვა საგარეო ტანისამოსი და წავიდა. მივიდა ხელმწიფის სასახლეში და უთხრა კარის კაცებს: — უთხარით ხელმწიფეს, შენი რძლის დედა მოვიდა და ქალის ნახვა უნდა-თქო. — ხელმწიფეს მოახსენეს, ძალიან გაუხარდა და ბრძანა, მოიყვანეთო. მოიყვანეს. ხელმწიფეს ხელი ჩამოართვა, მოიკითხა, სიძე და ქალიც ნახა, დაკოცნა და მიულოცა ბედნიერება. იმ დღით იქ დაანარჩუნეს, აქეიფეს და იმავე ღამეს უთხრა, თუ შეიძლება ერთი-ორი დღით ჩემს შვილს წავიყვანო. ქალმა უარი თქვა და ბიჭს უთხრა, არ გამაყოლოთ თორემ ინანებო. ბიჭმა უარი უთხრა სიდედრს, მაგრამ არ მოეშვა. იმდენი ქნა, რომ დაიყოლია წასაყვანად. ქალმა იცოდა, რაც მოელოდა, მაგრამ მათი ხათრით უარი ვეღარ თქვა.

წამოიყვანა ეს ქალი. შინ რომ მოიყვანა, მაშინვე უთხრა: ჩქარა გაიხადე ეგ ტანისამოსიო, ნეტავი კი რაღა მიქნია, შენ ხელმწიფის რძალი იყო და ჩემი შვილი კი აქ იჯდესო. გახადა ტანისამოსი, წააქცია და დანა დააჭირა ყელზე, უნდა მოგკლაო. ქალი შეეხვეწა: ნუ მომკლავ, ხვთის ფიცს გაძლევ, არსად არ ვიტყვიო, გამიშვი, წავალ საითმე, დავიღუბებო; ერთი სიტყვით, ჩვენ სახელმწიფოში აღარ დავდგებო. მაშინ აღარ მოკლა. ჩააცვა თავისი ქალის ძველმანი და გაუშვა. იმისი ტანისამოსი კი თავის ქალს ჩააცვა და ორი დღის მერე წაუყვანა ხელმწიფის შვილს. რომ მოუყვანა, გაუხარდა

ხელმწიფის შვილს. დედაკაცი ჩქარა წამოვიდა, ქალი კი იქ დატოვა. ხელმწიფემ და დედოფალმა ვერა გაიგეს რა, მხოლოდ ბიჭმა კი მალე შეამჩნია: ეს ქალი ისე აღარ იქცევა. ბიჭი სახტად დარჩა, რა დაემართა ორ დღეში, ეგრე როგორ გამოიცვალაო, მაგრამ ხათრით ვერ ეუბნება დედ-მამას. ეს ბიჭი ზეზეურ ჩამოხმა დარღისაგან. აქ მათ თავი დავანებოთ და გადავიდეთ იმ ქალთან, დედინაცვალმა რომ სახლიდან გააგდო.

წავიდა ეს ქალი და დაიწყო მათხოვრობა. როცა ორი დღის საგზალს იშოვიდა, თან მიდიოდა. იმდენი ქნა, გადავიდა სხვა სახელმწიფოში. შევიდა ერთ ტყეში და ტყის ნაყოფს დაუწყო ჭამა: შინდს, ზღმარტლს, პანტას, მაქალოს და კუნელს. იარა, იარა და ბოლოს ერთ ტრიალ მინდორს მიაღვა. ნახა ერთი პატარა ეკლესია დგას, თქვა: მოდი, მივალ, პირჯვარს დავიწერ, იქნება ღმერთმა მომხედოსო. მოვიდა, ნახა, კარი არ იყო დაკეტილი. შეაღო კარი და ნახა, რომ შიგ ერთი ძიცვალეზული ასვენია, ვაჟი იყო. გვერდზე მონადირის იარაღი ელაგა, თავით ერთი პური ედო, ერთი კერძი ქათმის ხორცი და ერთი ღოჭი ღვინო ედგა. დაჯდა და ნახევარი პური შეჭამა, ნახევარი კერძი ქათამი და ნახევარი ღოჭი ღვინო დალია. წავიდა უკან და საკურთხეველში დაიმალა.

მზე რომ ჩავიდა, ეს მკვდარი წამოაჯდა, მოიფშვნიტა თვალები, კერძს რომ დახედა, ნახევარი იყო: ღმერთო, შეღმუვლა, შე დალოცვილო, ისეთი რა შეგცოდე, რომ აქამდე სრული კერძი მქონდა, ძლივს მყოფნიდა, ახლა ეგეც გამინახევრეო. შეჭამა, რაც იყო, შეისხა იარაღი და წავიდა. გათენებამ რომ მოატანა, მოვიდა, ისევე დაწვა და მოკვდა. ისევე სრული კერძი დაედგა, ეს ქალი კიდე გამოვიდა, ჭამა ნახევარი კერძი და წავიდა.

იარა, იარა ტყე-ტყე და სალამოთი მოვიდა. მეორე დღესაც ეგრე უყო. მერე ამ ბიჭს რომ არ ყოფნიდა, თქვა: ანამც ხეთისგან არ იყოს და აქ იყოს ვინმე, გამოდი, ნუ გეშინიან, არას გიზამო. ვაჟი ხარ, ძმობას გეტყვი და ქალი ხარ — და რადაც შენ ისურვებ, იმად მიგიღებო, თუ გინდა დად, თუ გინდა ცოლადო. — მაშინ გამოვარდა ეს ქალი და უთხრა: შენ ქმარი და მე ცოლიო. — მოეხვივნენ ერთმანეთს და და-

კოცნეს. ქალმა თავისი თავგადასავალი უთხრა და ბიჭმა თავისი. ბიჭმა უთხრა: — კარგი, მაგრამ მე რომ დღისით მკვდარი ვარ და ვერა ვმონაგრობ, ეს ერთი კერძი რას გვეყოფაო. ქალმა უთხრა: ნუ გეშინია იარაღი გვაქვს, დღისით ვინადირებ, ცეცხლს გავაჩენ, ნადირს მოვკვლავ, მოვიტან და იოლად წავალთო. დარჩა ის ქალი იმასთან და ძალიანაც უყვარდათ ერთმანეთი. ამასობაში ეს ქალი დაორსულდა. როცა თვეში ჩადგა მშობიარობისათვის, ბიჭმა უთხრა: — ახლა როგორ მოვიქცეთ, თუ ღამე მოგიხდა მშობიარობა, მე მოგეშველები, მაგრამ ვაი თუ დღისით მოგიხდეს, ვინ იქნება შენი პატრონიო. მოდი, შენ წადი მამაჩემთან, ძალიან მოწყალე ხელმწიფეა. ჩემი სახელი ახსენე და უთხარ: ღმერთი იმას გაპოვინებებს, მგზავრად მოვეტანე, მშობიარობამ გზაში მომიწრო და თუ ერთი პატარა ოთახი გაქვთ, მომეც-თქო. მოგცემს, მხოლოდ სხვებიც ბევრი დგანან გლახები და შენ ფანჯარას ნიშანი დაადე, რომ ღამე მოვიდე და ვიცოდე, როგორ არას შენი საქმეო.

წავიდა ეს ქალი და ხელმწიფესა სთხოვა: შენი დაკარგული შვილის პოვნას, ერთი პატარა ოთახი მომეცი, მშობიარე ვარ და მგზავრად მოვეტანეო. მაშინვე მოსამსახურეებს უბრძანა: ერთი სუფთა ოთახი მიეცით და ერთი ხელი ლოგინიო. ღამფა, ტანისამოსი და საქმელი ყოველდღეო და როცა მშობიარობა ჰქონდეს, ბებიაც მოუყვანეთო. დარჩა ის ქალი იმ ოთახში და ფანჯარას ქალღმერთი გამოსჭრა. იმ ღამეს ბიჭი მოვიდა, ფანჯარაზე დაურახუნა და ჰკითხა, როგორა ხარო? — ქალმა უთხრა: — ძალიან კარგადა ვარ და ძალიანაც კარგა დაგბინავდიო. უეჭველად ხვალ მშობიარობა მექნება, ვატყობ, მუცელი ნელ-ნელა მტკივაო. ბიჭი გამოემშვიდობა, წავიდა და უთხრა: — ხვალ საღამოს ამ დროს მოვალ და ბიჭი დამახვედრეო. — მართლაც, მეორე დღეს ბიჭი ეყოლა. საღამოს მოვიდა ის ბიჭი და ბევრი ურახუნა კარი, მაგრამ ქალი ლოგინზე იწვა და ვერ ადგა. გარედან შესძახა: — როგორა ხარო? — ძალიანაც კარგა ვარ და ბიჭიც დაგახვედრეო, მხოლოდ ეს არის, რომ ბავშვის შესახვევები არა მაქვს, მოახლეები ყურს არ მიგდებენ და ხელმწიფესთან კიდევ, აბა, ვინ მიმიყვანსო. — ბიჭმა უთხრა: — რა იცის მამაჩემმა,

თუ არა, ოქროქსოვილში არ ჩაგაწვენს და ყმაწვილსაც ოქროს აკვანში არ ჩააწვენსო! — გამოემშვიდობა ბიჭი და წავიდა.

ეს მცველებმა სულ წმინდად გაიგეს და ხელმწიფეს ამბავი მოუტანეს. ხელმწიფემ დალანძღა ყარაულები, რატომ არ დაიჭირეთო. მცველებმა უთხრეს: — იარაღით იყო და იმიტომ ვერ შევბედეთო. მოვიდა ხელმწიფე და ქალსა ჰკითხა: — ვინ არის, რომ მოდისო? — ქალმა უთხრა, ჩემი ქმარიაო. — მაშ, რატომ დღისით აქ არა რჩებაო? ქალმა უამბო ყველაფერი, როგორც შეხვდა ბიჭს და როგორც არის, დღისით კვდება, ღამე ცოცხლდება და სახელიც ამბროსი ჰქვიაო. — ხელმწიფემ უთხრა: ალბათ ნათქვამი ექნება რისგან მოსვლიაო. — ქალმა დაიწყო: — ეგ ვაჟი სანადიროდ ყოფილა, ირმისთვის თოფი უსვრია, ირემს არ მოხვედრია, წასულა ტყვია და მზის სხივს მოხვედრია. მზე ძალზე გაჭავრებულა და დაუწყევლია. ტყეში ერთი პატარა ეკლესია არის, მოუკლავს და იმაში დაუსვენებია. ღამე ცოცხლდება და დღისით კი მკვდარია. საზრდოდ ღვთიდან ერთი კერძი აქვს მიცემული დღეში. ერთი პური, ერთი კერძი ქათმის ხორცი და ერთი დოჭი ღვინო. — ხელმწიფემ უთხრა: ეგ ხომ ჩემი შვილიაო. ქალმა უთხრა: მე ვიცი, თვითონ მან გამომგზავნაო. ხელმწიფემ უთხრა: — ამაღამ რომ მოვიდეს, შინ შემოიტყუე, ეგებ დავიჭიროთო. თუ არ შემოიტყუებ, მაშინ შენ დაგაზარებო. ორი წელიწადია, არ მინახავს, მთელი ქვეყანა გადავაბრუნე და ვერსად ვპოვეო. უთხრა, — ყოჩაღად მოიქეცითო.

იმ ღამეს მოვიდა, დაუბრაახუნა და ჰკითხა: — როგორა ხარო? — კარგადა ვარ, მხოლოდ შემოდი, არ გინდა შენი ძე ნახო? — რა ვქნა, ალაგს ვეღარ მივალწეე და უადგილო ადგილას მოკვდები სამუდამოდო. — შემოდი, დიდხანს არ გაგაჩერებო. — შევიდა თუ არა, კარი ჩაუკეტეს და დაიჭირეს. ბევრი ეხვეწა, მაგრამ არ გაუშვეს, ხელმწიფეს შეატყობინეს. მოკვივდნენ ხელმწიფე და დედოფალი, ნახეს თავიანთი შვილი, მოესვივნენ და ჰკოცნიდნენ. გათენდა დილა და ეს ვაჟი მოკვდა საბოლოოდ, აღარც დღე ცოცხლობდა და აღარც ღამე. ჩამოვარდა იმ ქალაქში გლოვა და საცოდაობა.

სამი დღე-ღამე თავებს იხოცავდნენ და მერმე უნდა დაემარხათ. ქალმა უთხრა: არ დამარხოთ, ეს მკვდარი არ არის, ამის წამალი უნდა ვიშოვოთო.

წავიდა ეს ქალი და ყმაწვილი იქ დატოვა. მიდის და თვითონაც არ იცის, სად მიდის. ერთ ადგილას ვენახში გადავიდა და ბილიკზე მიდიოდა, ნახა, რომ ერთი ბებერი და ერთი ქალი ვენახს მარგლიან. ქალმა უთხრა: ბები, ჩვენ ქალაქში რა დიდი ცოდო მოხდაო, ხელმწიფის შვილი რამდენი ხანი დაკარგული იყო და თურმე დღისითა კვდებოდა და ღამე ცოცხლდებოდა, ახლა სამუდამოდ მომკვდარაო. რომ ნახოთ, ისეთი სანახავია, გეგონება — სძინავსო. — ეგ მზის მკვდარია, მე ვიცი მაგის წამალი, მაგრამ მე ვინ დამიჭერებსო. ეჰ, შვილო, პატრონი რომ ჰყავდეს, გაიმეტოს თავი, წავიდეს მზის დედასთან, მზის პირის ნაბანი სთხოვოს, მოუტანოს და იმაში აბანოს, სამუდამოდ გაცოცხლდებაო. — ქალმა რომ გაიგო, გაუხარდა და მივარდა ბებერთან, კარგად გამოჰკითხა და წავიდა.

იარა, იარა. ბებერი ტანჯვა გამოიარა და მივიდა მზის დედასთან და უთხრა თავისი გაჭირვება. მზის დედამ ქალი დამალა და მზე რომ მოვიდა, დედამ უთხრა: — შვილო, ამქვეყანაზე დახვალ და მიაგებ, რა ნახეო? — ეჰ, დედავ, ქვეყანაზე ბევრ რამესა ვხედავ, მაგრამ ერთ ქალაქში რომ საცოდაობა მოხდა, იმისთანა არაფერიაო. — ასეთი რა მოხდაო? — ჰკითხა დედამ. შვილმა უთხრა: — მე შენთან ნათქვამი მაქვს, რომ ერთმა ხელმწიფის შვილმა გამაჯავრა და მოვკალი ისე, რომ სანამ ჩემი შუქი არის ხმელეთზე, ის მკვდარი უნდა ყოფილიყო, მხოლოდ ღამე უნდა გაცოცხლებულიყო. ერთ პატარა ეკლესიაში ესვენა, თავის საკუთარი კერძიც მივეცი: ერთი პური, ერთი კერძი და ერთი ღოჭი ღვინო. ამ პირობით ყოველ დღე, სანამ მე ამოვიდოდი, სწორედ ამ ალაგას უნდა მოსულიყო და იქ უნდა მომკვდარიყო, თუ სხვაგან გაუთენდებოდა, სამუდამოდ მოკვდებოდა. ახლა ის მამასთან წასულა, მამას აღარ გამოუშვია და სამუდამოდ მომკვდარა. ახლა იმას რომ ჰყავდეს თავგამოდებული ვინმე და ჩემი ხელპირის ნაბანი წაიღოს და იმაში აბანოს, მთლად გაცოცხლდებაო. დედას გაეცინა. მზემ უთხრა: — რა გაცინებს, დედაო? —

დედა მოეხვია, დაკოცნა და უთხრა: საწყალი იმისი ცოლი დამალული მყავს, ხომ არას უზამო? — არა, დედავ, მაშინ გამაჯავრა და მოვეკალიო. მას აქეთა ვნანობ, მაგრამ სხვა წამალი არა არის რაო. ჩემი პირის ნაბანი ჩაუსხი ოქროს სურაში, გაატანე და ნუგეშიც ეციო.

მეორე დღით მზემ ხელ-პირი დაიბანა, ჩაასხეს სურაში და გამოატანეს. წამოვიდა გახარებული. მოვიდა. ხელად გაბანეს და ბიჭი წამოდგა. თვალები მოიფშვნიტა და თქვა: — უჰ, რა ერთი მძინებიაო. — გადაეხვივნენ და ყველამ სათითაოდ დაუწყეს კოცნა და არ იცოდნენ, რა ექნათ. გამართა ხელმწიფემ მეჯლისი, დიდი ქორწილი და შვილსა და რძალს ჯვარი გადასწერა. ახლა ამათ აქ თავი დავანებოთ და გადავიდეთ გველკაცთან.

როცა მეორე ქალი მოუვიდა, ვაჟმა მაშინვე იგრძნო და შეატყო მიხვრა-მოხვრაში, ლაპარაკში, მაგრამ ვერ ამბობდა, რადგან ტყუოდა: ქალმა მაშინვე უთხრა, დედინაცვალს ნუ გამატანო. ეს ბიჭი დარდისაგან გახდა ავად. მოჰყავდათ მთელი ქვეყნის ექიმები, მაგრამ არაფერი წამალი არ უდგებოდა და ყველა იმას ამბობდა, ამას რალაცა დარდი აქვსო. დედმამა ეკითხებოდა: — რა გაქვს, შვილო, დარდი, გვითხარი და აგისრულებთო. — მაგრამ ბიჭი არაფერს არ ამბობდა, ან რა უნდა ეთქვა, ცოლი შემიცვალესო, ხომ ვერ იტყოდა. მერე ექიმებმა ურჩიეს, გაგზავნე სხვა ქვეყნებში გაატანე დიდძალი საქონელი, მოვაკრენი გააყოლე, ვაჭრობაში გაერთობა, გულს გადააყოლებსო და შეიძლება კარგა გახდესო. ეგრეც აასრულეს. გაგზავნეს სხვა ქვეყნებში, გაატანეს ჯორ-აქლემებით საქონელი და ხელქვეითები.

ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, სწორედ იმ ქალაქში ჩამოხდნენ, სადაც იმის პირველი ცოლი იყო. დაეხვია დიდძალი მუშტარი. გავარდა ხმა: სხვა სამეფოდან დიდი ვაჭარი მოსულა და დიდი ძალი საქონელი მოუტანიაო. ხელმწიფის შვილმა უთხრა თავის ცოლს: გავიაროთ, ვნახოთ, იქნება მოგვეწონოს რამეო და ვიყიდოთო. — ძალიან კარგო, — უთხრა ცოლმა. გაიარეს, ნახეს, რაც მოეწონათ, იყიდეს. ახლა კი რაკი ამ ქალმა და ვაჟმა ერთმანეთი ნახეს, მაშინვე იცნეს ერთმანეთი, მაგრამ არაფერი არა თქვეს. ამ ქალმა უთხრა თა-

ვის ქმარს: — პატიოსან ვინმესა ჰგავს, დაპატიყე სადილად და უთხარი, საქონელიც თან წამოიღოსო. აქ რომ რამე შემთხვევს, ჩვენი სირცხვილი იქნებაო. — მერე უთხრეს: ვაჭრობას რომ მორჩე, ჩვენთან მობრძანდი სადილად და საქონელიც თან გადმოიტანეო. ვაჟმა უთხრა: მე აქაური ხელმწიფის შვილი ვარო, და ეს ჩემი ცოლიაო. — კეთილი და პატიოსანიო, — გაუხარდა სტუმარს.

სალამოს დაკეტა სავაჭრო, დაჰკიდა ჯორ-აქლემსა და გადავიდა ხელმწიფის სასახლეში. დასხდნენ და კარგად იქეიფეს, ბოლოს ყველანი წავიდ-წამოვიდნენ, ქალმაც დაიძინა და დარჩნენ მარტონი ხელმწიფის შვილები. მაშინ გველკაცამ უთხრა: — ერთი რამე უნდა გკითხო და არ დამიმალოო. ვაჟმა უთხრა: — ბრძანეო, თუ ვიცი, არაფერს არ დაგიმალავო. — გველკაცამ უთხრა: მართალია, მცხატრება, მაგრამ უთქმელობაც არ შემიძლიაო. შენ უნდა მითხრა, ეგ ქალი სად იშოვე, ცოლად რომ შეგირთავსო. — მერე ხელმწიფის შვილმა უთხრა: ჩემი საქმე არაჰყო. დადგა და წვრილად უამბო. გველკაცამ გაიცინა და უთხრა: ეს ქალი წინათ ჩემი ცოლი იყო, ჩემი საქმეც საარაკო არისო, მაგან მომარჩინაო. დადგა და დაწვრილებით უამბო თავისი თავგადასავალი: ამ ქალსა ჰყოლოდა დედინაცვალი, დედინაცვალსაც ჰყოლოდა ერთი ქალი, შეშურებოდა გერის ხელმწიფის რძობა და ერთ დღეს მოვიდა, გვითხრა, ერთი-ორი დღით ჩვენთან წავიყვანო, და მეც ნება დავრთე, რა ვიცოდი, რაში იყო საქმე. თუმცა ამან მაშინვე უარი მითხრა, ნუ გამატანო. მე კიდევ ვუთხარ: წადი, ნუ აწყენინებ-მეთქი. წაიყვანა და ამისი ტანისამოსი თავისი ქალისთვის ჩაეცმევინა და მომიყვანა და ეს კიდევ გაეგდო. მე მაშინვე ვიგრძენი, მაგრამ ვერ გავამხილე ჩემ დედ-მამასთან. რა სათქმელი იყო, ცოლი შემიცვალეს-მეთქი; ყველა სასაცილოდ მე ამიგდებდა, რისთვის გავზავხეო, ავდექი და ჩემ გულში ვხარშავდი ჩემ ბოლმას. გავხდი ავად და მერე ექიმებმა ურჩიეს მამაჩემს, სავაჭროდ გავზავნე, გულს გადააყოლებსო. ავდექი და წამოვედი. ახლა როგორც გინდა იფიქრე, შენთვისაც დიდი სიკეთე გაუწევია და ჩემთვისაც და როგორ მოვახერხოთო? შუაზე გავქრათ, არც შენთვის იქნება, არც ჩემთვისაო.

იქაურმა ხელმწიფის შვილმა თქვა, მოდი ერთ რამეს ვიტყვი: — ხვალე მზარეული დაკარიგოთ, მაგისტვის სულ მლაშე საქმელი მოამზადოს, სადილი დიდხანს გავაგრძელოთ. მერე ეგ გავა თავის ოთახში დასაძინებლადო, მოახლე დავარიგოთ: შინ წყალი არ დაანარჩუნოს და გარედან კიდევ კარი დაუკეტოთ. ძილში წყალი მოსწყურდება, ადგება და წყალს ძებნას დაუწყებს, ახლა კარებს ეცემა, კარი დაკეტილი დაუხვდება, ახლა მოახლეს დაუწყებს ძახილს და მოახლე ხმას ნუ გასცემს, ბოლოს, რომ შეწუხდება, ვნახოთ ვის სახელს დაიძახებს. ვის სახელსაც დაიძახებს, ეს ქალიც იმას დარჩესო. ეგრეც მოახერხეს.

მეორე დღეს სადილზე მლაშე საქმელები აქამეს. იმ ქალს ეგონა, სუყველასი ეგრეაო. ბოლოს დრო რომ გადიოდა, ადგა ქალი, ბოდიში მოიხადა და წავიდა თავის ოთახში დასაძინებლად. როცა დაეძინა, მოახლემ, როგორც დარიგებული იყო, წყალი აართვა და გარედან კარი დაუკეტა. ქალს რომ გამოელვინა, წყალი ძალიან სწყუროდა, წამოხტა და ლიტრას ეცა, მაგრამ ცარიელი იყო. მივიდა კართან, კარიც დაკეტილი დაუხვდა, ბოლოს, რომ შეწუხდა, დაიძახა: — გველკაცავ, ღმერთი არა გყავს, ერთი წყალი დამალევენეო. — წამოხტა მაშინვე და მიუბრუნინა წყალი. მაშინვე დაჰკრეს ტაში და უთხრა: — ალალი იყოს, შენი სიყვარული უფრო ჰქონია და შენი უპრიანიო. — მეორე დღეს დიდი მეჭლისი გადაუხადეს და გაისტუმრეს. გველკაცა განარებული მივიდა შინ და თავის მეორე ცოლს უთხრა: — აი ჩემი ცოლი ეს არის, შენ სად მოსდევდი დედაშენსაო? — დაიბარეს ის დედაკაცი, მოიყვანეს ცხენი, ძუაზე მოაბეს ჭალიცა და ის დედაკაციც დააჩქლეთინეს ცხენს. მოიყვანეს იმ ქალის მამა და თავიანთთან აცხოვრეს. ისე ინახავდნენ, ცივ ნიავს არ აკარებდნენ: ადგნენ, ხელმეორედ ქორწილი გადაიხადეს და ცხოვრობდნენ და ხარობდნენ.

ელასა მელასა, კიქა მეკადა ყელასა,
ღმერთმა ყველას გაგიმარკოთ, მოქმელსა და გამგონესაცა.

ჩ

იყო ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა ერთი ვაჟიშვილი. ხელმწიფემ უთხრა: — შვილო, უნდა დაგნიშნო შენაო. — კარგი, თუ დამნიშნავ, ამომავალი ხელმწიფის ქალი მინდა. თუ მომიყვან იმას — სხვა არ მინდაო. — ის ღარიბი ხელმწიფის შვილიაო, — უთხრა მამამ, — მდიდარი ხელმწიფის-შვილი ითხოვეო. — ის მე არ მინდა, მე ვინც მინდა, ის უნდა მოვიყვანოო. — არა, შვილო, ჩემი ხარ და ჩემ სიტყვაზე უნდა გაიაროო. — გაჯავრდა ეს ვაჟი, გამოიყვანა ცხენი, გამოიტანა ნაბადი, თოფი, შეჯდა ცხენზე და გაუდგა გზას. გადავიდა ტყეში, იპოვა ერთი გამოქვაბული, შეიყვანა ცხენი, დააბა შიგა, გავიდა თვითონ სანადიროდ. ღლეში ერთ ირემს მოჰკლავდა. ეს ერთი კაცი იმ ირემს ვერა სჭამდა. ნახევარ ირემს ისევ აგდებდა. იცუნცულა ერთმა მშვიერმა მელამ და მაგნო ამ აყროლებულ ლეშს, ერთი არწივიც მიფრინდა აქ, ერთიც კატა, ერთიც კურდღელი მივიდა. გახდნენ ამხანაგები.

მელამ თქვა: — მოდი ერთი, მშვიერ დათვისა და მგელს დაეუძახებ, ამ ძვლებსაც იმათ ვაჰმევეო. გავიდნენ ისინი — დაუძახეს და მოიყვანეს. ამათ იცხოვრეს ერთ კვირას ასე. ბოლოს, მელა ჰკვიანი იყო და იფიქრა: ჩვენთვის ერთი მამასახლისი არის საჭირო, თუ არა ერთი ერთმანეთს დავახრჩობთო. დაუძახა თავის ამხანაგებს, შენ ხარ ჩემი ბატონი, და უთხრა: — აი, ძმებო, ჩვენ უნდა ამოვირჩიოთ მამასახლისი, იმიტომ რომ, ის მამასახლისი რასაც მომცემს, ლუკმაც რომ იყოს, თანახმა უნდა გავუხდეთო. როგორ ფიქრობთ, კარგი აზრიაო? — ძალიან კარგი აზრიაო, — წამოიძახა — ყველამ. მელას ფიქრში თვითონ უნდოდა მამასახლისად დადგომა და უთხრა მგელს, დაასწრო: მამასახლისი შენ უნდა იყოო. — ო, ძმაო, — მგელმა უთხრა, — მე არ შემიძლია გაყოფა, მე მეტს დავიტოვებ და მერე საყვედურში ჩავვარდები და აქედანაც დამითხოვთო. — კარგი, დათვო, შენ იყავიო, — უთხრა მელამ. — არაო. ერთბაშად წამოიძახეს: ისევ შენ უნდა იყო, მელაო. — მე ვიქნები, მაგრამ ჩემ სიტყვას არ უნდა გადაუხვიოთო. — კარგი, ძმაო, კარგიო. — მე რაღაცას გეტყვით თქვენაო, უთხრა მელამ: ამ ხორცს რომ ვჭამთ, ტყუი-

ლად ხომ არ გგონიათ თქვენაო? აი ეს ვაჟაკი გვაქმევს და რა უნდა ვუყოთ ჩვენ ამასაო; მოდი, ამომავალი ხელმწიფის გოგო რომ არის, ის მოგვევაროთ მაგასაო. მაგრამ ვინ გაბედავს, რომ მოიყვანოს ის გოგო? მგელო და დათვო, თქვენ წახვალთ, შეებმებით კავში, მიხვალთ ხელმწიფის ეზოში და დაიწყებთ ხენას: ხელმწიფეს გაუკვირდება — მხეცებშიც გავლენა მქონიაო. დაუძახებს თავის ცოლ-შვილს — ისეირეთ, როგორი საკვირველი ამბავიაო. ხელმწიფის გოგოც გამოვა აივანზე, არწივიც აქ იქნება — ზევიდან დასტრიალებს ხელმწიფის სახლს. გოგო რომ გამოვა, არწივი აიტაცებს და წამოიყვანსო.

რა ჰქნან, ბრძანებაა, ისე მოიქცნენ და წავიდნენ. გოგო გამოვიდა მკლავტიტველა. დაეცა არწივი, აიტაცა და წამოიყვანა გამოქვაბულში.

ამ დროს დაღამდა. ხელმწიფის შვილი სანადიროდან მოვიდა. მოვიდა და ნახა, ადამიანის შვილი ზის იმის გამოქვაბულში. გაუკვირდა ხელმწიფის შვილს და შეეკითხა: — ვინა ხარ შენაო?

— ამომავალ ხელმწიფის შვილი ვარო.

— ოჰ, შენ გენაცვალე, მე შენთვის ვარ გადმოვარდნილი, შენთვის ვკვდები, ვინ მოგიყვანა აქაო?

ქალმა უთხრა როგორც იყო. ხელმწიფის შვილი მიხვდა, ამ ნადირებმა თუ მოიყვანესო. მაშინ უფრო მოუმატა მათ და აქმევდა ხორცს. მელამ კიდევ მოაგროვა ეს ნადირები და უთხრა: — ესენი ადამიანის შვილები არიან, მათი ტიტველა ალაგზე წოლა არ შეიძლებაო.

— აბა რა უნდა ვქნათ?

— აი რა უნდა ჰქნათ თქვენა. თქვენ წახვალთ ქალაქში. მგელი შევა ბაზარში, ხალხი მაგას გამოეკიდება, დუქნები უპატრონოდ დარჩება. დათვო, შენც შეხვალ ერთ ფარჩის დუქანში, მოკვიდებ ხელს ერთ თოფ ფარჩას და გამოიქცევი.

— მე ხომ მომკლავენ, ძაღლებს დამახრჩობინებენო. — მელამ უყვირა: — აი, შე მამაძაღლო, აქამდე მშიერი დაეთრეოდი, ახლა ლორივით გასუქდი და არ გინდა რამე გამიგონო. თუ მოგკლავენ, მოგკლან, — მგელს ჩაუტოვდა ენა და ველარაფერი უთხრა. წავიდეთო. ადგნენ და წავიდნენ. მართლაც,

ასე მოიქცნენ. შევიდნენ ქალაქში. მგელი ბაზარზე დაეშვა, ხალხი იმას გამოეკიდა, ღუქნები დარჩა უპატრონოდ. დათვი შევიდა ერთ ღუქანში. მოიკიდა დიდი შეკვრა ფარჩა და გამოიქცა. აზორტანა და მგელიც გადარჩა სიკვდილს.

ესენი აქ დავტოვოთ, მივიდეთ ხელმწიფესთან. ამან გაცა ბრძანება, ვინც ჩემს ქალიშვილს მომიყვანს, თავის წონა ოქროს მივცემო. ადგა ერთი კუდიანი ბებერი; დაიბჯინა ჯოხი და მივიდა. მე მოგიყვან შენ შეილსო.

— კარგიო. — ხელმწიფემ უთხრა: აი, შენი წონა ოქროს, ნახევარს ახლა მოგცემ, ნახევარს რომ მომიყვან შეილს, მაშინაო. უთხრა ხელმწიფეს ბებერმა: — მომცემ ერთ ჭურსაო? — მისცა ჭური. გაზივთა შიგნით, გარეთ, აიღო ერთი გველი მათრახად, გადაალაჯა ჭურზე, აფრინდა ჭური და წამოვიდა. მოვიდა გამოქცაბულთან, დააგდო ჭური, გველმათრახივც შიგ ჩააგდო. დაიბჯინა ჯოხი და დაიწყო კვნესა. ამ დროს ეს ხელმწიფის შვილი სანადიროდან მოდიოდა. უთხრა: — გამარჯობა, დედიო!

— გაგიმარჯოს, შვილოო!

— სადაური ხარ, სად მიდიხარ, დედიო?

— ასპინძის აბანოზე ვიყავი, შვილო, გამასწრეს ამხანაგებმა, ხიზნაბვრელი ვარ, ახლა არ ვიცი, მოხუცებული ქალი სად წავიდეო.

— წამოდი, დედი, ჩემთან დადექიო.

— სად ცხოვრობ შენა, შვილო?

— აგერ ჩანხხერელა კლდეშიო.

— შენ გაძიხ დღითა და სიცოცხლითა, შვილოო! — შემოისოსნა ეს მოხუცებული უკან. დაფრთხა ცხენი და დავარდა. ცხენი მიხვდა, რომ ბებერი ქაჯი იყო, ბიჭისთვის ავი უნდოდა. ცხენს დაუწყო ცემა, მათრახით თავპირი გამოულაყა. ცხენმა იფიქრა, რაზე ვიკლავ თავსაო, და შემოისვა ბებერი. მიიყვანა ბიჭმა თავის ტყეში. გაუწყრა, გაუჭავრდა ცოლი.

— კარგი, ქალო, ამაღამ გაათიოს, დილაზე წავიდესო. — დააყენეს.

ამ ბებერმა წყალი გაათბო, ბიჭის ცოლს თავი დაბანა. გაეხარდა ამ ქალს, ეს რა კარგი მოხუცებული ყოფილაო.

— ეს აღარ უნდა გაუშვა აქედანა. — ქმარს უთხრა.

— რა ვიცი, წუხელი მიჯავრდებოდი. მოგწონსო? — რა ბევრი გავაგრძელოთ, ეს ქალი სასეირნოდ დაჰყავდა ბებერს. ეს მელა კი მიხვდა, რომ ბებერი კუდიანი იყო, ქაჯი.

ერთხელ ამ ბებერმა სასეირნოდ წაიყვანა ქალი, როდესაც ნადირები სანადიროდ წავიდნენ; აქეთ-იქით ატარა და ბოლოს თავის ჭურისკენ წაიყვანა. ქალმა უთხრა: — დედი, ეს რა ჭური ჩანსო?

— არ ვიცი, შვილო, მივიდეთ, ვნახოთ რა ჭურიაო.

მივიდნენ, შიგ რალაცა გდია. უთხრა: — დედი, შიგ რალაცა გდია, ამოიღეო.

— მე წელი მტკივა, შვილო, შენ ამოიღეო. — ჩაეკიდა გოგო ჭურს, უნდა ამოიღოს მათრახი. ამ დროს ბებერმა ხელი ჰკრა და ჩაადლო შიგა. შეჯდა ეს ბებერი, გაფრინდა ჭური და მიიყვანა გოგო მის მამასთან, — ხელმწიფესთან. ქალმა უთხრა სად ცხოვრობდა და ვისთან იყო.

მოვიდა მელა და ნახა, ქალი აღარ არის. ჰკითხა კატას: — გოგო სად არისო?

— არ ვიციო.

— კაცო, — მელა დაფიქრდა, — მამასთან თუ წაიყვანა ბებერმაო. მაშინ მელა გაჯავრდა, დათვისაც სცემა; მგელსაც და არწივსაც. გაბრაზებულმა მელამ დაიყვირა: დამიძახებო, კატა სად არისო.

დაუძახეს კატას იმ წამსვე, გამოვიდა კატა მელასთან, უთხრა მელამ კატას: შენ წახვალ იმ ხელმწიფესთან, თუ გიცნობს, გოგო გეტყვის: ფისო, აქ რამ მოგიყვანა, შენ პატრონს ვენაცვალეო. მაშინ გამობრუნდი, ორივე ამბავი მომიტანე — თუ გითხრას ვენაცვალე და თუ არ გითხრასო. — წავიდა კატა. მივიდა ხელმწიფის სახლში. შევიდა, ნახა ის ქალი. ქალმა იცნო კატა. ეს ხომ ჩვენი კატააო. ქალმა უთხრა: ფისო, აქ რამ მოგიყვანა, შენს პატრონს ვენაცვალეო. გაბრუნდა, ხორცი უნდა გამოუტანოს. კატას გაეხარდა, ხორცს აღარ მოუცადა და გამოიქცა უკან. მოვიდა, მელიას უთხრა ყველაფერი. მაშინ მელიამ უთხრა არწივს: — აბა შენი საქმეა ახლა ყველაფერი: ხელმწიფის სახლში მიფრინდები, ის გოგო გიცნობს და გამოგყვება. შეისვი მხრებზე, გამოფრინდი და ამოიყვანე აქაო. გაფრინდა არწივი; მივიდა ხელმწიფის

სასახლესთან. დასტრიალებდა ზევიდან სასახლეს. ქალმა გამოიხედა და იცნო არწივი, გამოჰკრა ბოხჩა, გამოვიდა აივანზე. მიეარდა არწივი და წამოიყვანა ხელმწიფის შვილთან. მაშინ თქვა მელიამ: ჩვენ ასე ხელს არ მოგვცემსო. — მგელს უთხრა: — ჩახვალ შენ ჩიხორიშში, იდარაჯებო; დათვს უთხრა: შენ ქალაშიო. კურდღელს უთხრა: შენ ჰანდარას სერებზეო, არწივსაც უთხრა: შენ ჰაერიდან უთვალთვალეო.

ხელმწიფემ შეყარა ჯარი და წამოვიდა საომრად. ჩიხორიშის ყანებში, დადგეს კარვები. ხელმწიფემ შავი კარავი დადგა. გამოიქცა გულგახეთქილი მგელი დათვთან, უთხრა: ხელმწიფე საომრად მოდის, არიქა, გაიქე მელიასკენ და უთხარ, ხელმწიფე საომრად მოდის, ქალი უნდა წაგართვასო! მოვიდნენ, მოიყარეს თავი ყველამ: დათვმა, არწივმა, მგელმა, მელამ, კატამ და კურდღელმა. ვახშმობაც გახდა. თურმე დათვი იყო დათვების ხელმწიფე, მგელი — მგლებისა და ასე ყველა. მელამ, როგორც მამასახლისმა, დაავალა მგელს, ასიათას მგელს შენგან ვთხოულობ საომრადო. დათვს კიდევ ისე, არწივს კიდევ ისე, კატას კიდევ ისე, კურდღელს კიდევ ისე. შუალამისას ყველამ უნდა ჩამაბაროთ თქვენი ჯარებო. მგელი ავიდა გომარეთის ტყეში დაიღმუვლა. რაც დაავალა, ერთი იმდენი მოაგროვა, ცოტა მეტი. დათვიც ჰაიტის ტყეში გადავიდა, — იმანაც შეასრულა თავისი დავალება. არწივიც ბნელის კლდეს გავიდა, იმანაც წამოიყვანა ჯარი, რაც დავალება ჰქონდა. კურდღელი გადავიდა ყიშლაში, მელაც გავიდა ხოროგვერდში. კატაც მოვიდა ხიზამბავრაში და მოაგროვა ჯარი. აღნიშნულ დროზე მოიყარეს თავი სახიზრის გვერდში (გავერანებული სოფელია...) შედგა მელა ერთ ჯირკზე, დაუწყო ხმამალლა ლაპარაკი ჯარებს: — ადამიანი არ ჰამოთ, მარტო დაახჩეთ, ცხენები სჭამეთო. მე რომელ კარავთანაც მივალ, იმას ახლოს არ გაუაროთო, — დაავალა ხელმწიფეებს: მგელს, დათვს, არწივს, კატას, კურდღელს და ყველას. ამათაც თავიანთ ჯარებს გადასცეს. წავიდნენ საომრად. დაერივნენ ხელმწიფის ჯარებს. სანამ ინათა, მთლად გაულტეს ხელმწიფის ჯარები. ადამიანი დაახრჩეს და ცხენი ჰამეს. გარეკა ყველამ თავიანთი ჯარი. გათენდა და გამოვიდა ხელმწიფე თავისი კარავიდან. მელამ გაუარა წინ და უთხ-

რა: — ვისზე მიგდიოდა ფიქრი, სად მიდიოდი შენ საომრადო? — უთხრა ხელმწიფემ მელას: — ოღონდაც ჩემი სიძე მანახე, მაშინ მეც მომკალ, თუ გინდაო. — წამობნელდით, — უთხრა მელამ. წავიდნენ. ავიდნენ თავის სიძესთან. ნახა თავისი სიძე, ილაპარაკეს. უთხრა მერე ხელმწიფემ: წამობრძანდი, შვილო, ჩემ საბრძანებელში, აქ რა გინდა, კლდეებში რომ ცხოვრობო. — მელამ იცისო, — სიძემ უპასუხა. მელას შეეკითხნენ. მელამ უთხრა: — ძალიან კეთილიო. — ადგნენ წავიდნენ: მელა, მგელი, დათვი, არწივი, კატა და სიძე-ქალიშვილი. მგელს დღეში ერთი ცხვარი ჰქონდა სადილად, დათვს — ხარი, არწივს — ბატი, მელას — მოხრაკული ინდაური, კატასაც ერთი ჯამი რძე. ხელმწიფესთან იცხოვრეს ერთი-ორი კვირა. ხელმწიფემ გულში ჩაიდო სიძის მოკვლა. მელამ შეატყო და ვითომდა სიზმარი ნახა. — კაცო, წუხელი სიზმარში პაპაჩემი და ბებიაჩემი მოსულიყვნენ და მემდღურებოდნენ: რატომ არ მოხვალ საიქიოს, არ გვნახავო. უნდა წავიდე, ვნახო, — უთხრა მელამ ხელმწიფეს და ლალას. — როგორ უნდა წახვიდე, კაცო, — ხელმწიფემ და ლალამ ჰკითხეს მელას. — მიყურეთ თქვენაო. გამოიტანეთ ერთი-ორი ურემი ხმელი შეშა, შუა კალოზე დაანთეთ ცეცხლი, მე შევძვრები ქვეშა, გადაასხით ნავთი, მაეციოთ ცეცხლი, მოეკიდება ცეცხლი, ავარდება კვამლი, წავყვები კვამლს და ავალ ზეცაშიო.

მართლაც ასე მოიქცნენ. გადაასხეს ნავთი, მისცეს ცეცხლი, სანამ ცეცხლი მისცეს და ნავთი გადაასხეს, — მელამ ამოთხარა მიწა და ჩაძვრა. უყურებენ ხელმწიფე და ლალა ამ კვამლს, მელა მისდევს კვამლს თუ არაო... გავიდა ორი-სამი დღე. ამოძვრა მელა ვახშობისას ცეცხლნანთებ ადგილიდან. გაიბერტყ-გამოიბერტყა ბალანი და შევიდა ხელმწიფესთან. გამარჯობა თქვენი, პაპაშენი და ბებიაშენი გემდღურებიან ძალიან, რატომ არ მოდიან და არ გვნახავენ საიქიოსაო. — ლალა! — ხელმწიფემ უთხრა, — კაცო, ეს თუ ნადირია და წავიდა, განა ჩვენ ვერ წავალთო! — გაიტანეს ორი ურემი შეშა, დაყარეს კალოზე, შეძვრნენ ქვეშა, უთხრეს: — გადაასხით ნავთი და მიეციოთ ცეცხლიო. ასეც მოიქცნენ. ჩასწვეს ხელმწიფე და ლალა ცეცხლში. მაშინ უთხრა მელამ იმ გახ-

ვანებულ ხელმწიფის შვილს: — ადი ახლა ტახტზე, უპატრონე ქვეყანას, შენ იქნები ამ სახელმწიფოს ხელმწიფე დღეის იქითაო. — ისიც ავიდა ტახტზე და უპატრონა ქვეყანას. მგელი, დათვი, მელა ყველა იმასთან ცხოვრობდნენ.

წისქვილს პური დაეაყარე,
ჩამოვიდა მინდობითა,
თქვენ წახვალთ და ჩვენ დავრჩებით,
კიდევ განახეთ მშვიდობითა.

კონსტანტინეს ზღაპარი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი მეფე უშვილო, მდიდარი, დიდი საბრძანებლის პატრონი. უშვილობა ძლიერ აღონებდა. ადგა ერთხელ და დარდის გადასაყრელად გაისეირნა სხვა სახელმწიფოში. შემოხვდა კაცი და მიესალმა, — გამარჯობა შენიო. — მეფეს ასეთი კადნიერება გაუკვირდა, მაგრამ მაინც მიუგო, — გაგიმარჯოსო. — რამ დაგალონა, მეფევ, — ჰკითხა კაცმა. — უშვილობამაო, — უპასუხა მეფემ. — მერე სად მიხვალო? — სასეირნოდ, რომ გული გადავაყოლოო. — შვილი რომ ვინმემ გაგიჩინოს, ნახევარს მისცემო?

— ნეტავი შვილს შემახედებდეს და მთლად მისი იყოსო.

— მაშ, ეს ვაშლი წაუღე შენს ცოლს, შეაჭამე და ეყოლება შვილიო.

გამოართვა მეფემ ვაშლი, დაბრუნდა ცოლთან, შეაჭამა და ელის შვილს. მართლა დაორსულდა ცოლი და ეყოლა ვაჟი. დაორსულდა მეორედ და ისევ ვაჟი ეყოლა. მესამე წელიწადს მესამე ვაჟი მიეცა. უმცროსს დაარქვეს კონსტანტინე. მეფის სიხარულსა და ბედნიერებას საზღვარი აღარ ჰქონდა. ყოველდღე ნადიმი იყო გამართული სასახლეში. მეოთხე წელიწადს ეწვია ის კაცი, ვინც ვაშლი მისცა. მეფეს მის დანახვაზე ფერი ეცვალა, პირობა რომ გაახსენდა. — როგორა ხარ პირობაზეო, — შეეკითხა მოსული. — კარგადაო, — მიუგო მეფემ. — მაშ ამისრულე დანაპირიო, — უთხრა კაცმა. მეფე შემობრუნდა შინ, მოიხმო შვილები და ჰკითხა: შვილებ-

ბო. მამის ვალი ვის გადახდება? — შვილს, — მიუგეს შვილებმა ერთხმად. — მაშ, ერთ-ერთი თქვენში ამ კაცს უნდა გაპყუვთო? — შვილებმა შეხედეს ერთი მეორეს, მაგრამ ორი უფროსი უარზე დადგა, ვერ გაბედეს და ბოლოს კონსტანტინემ განაცხადა თანხმობა. შემოუჭდა მგზავრს ცხენზე უკან და წაყვა. — თასმით მაგრად მომაკარით ბავშვი, რომ არ გაშეკცესო, — თქვა კაცმა. — რისი თასმაო, — უთხრა კონსტანტინემ, — ჩემი სურვილით მოგყვები და მიბმა რაღად მინდაო.

იარეს, იარეს და შევიდნენ ერთს დაბურულს ტყეში და მიადგნენ ერთს სასახლეს, რომელსაც კარებზე ცხრა კლიტე ედო. გაალო კაცმა კარები და შეიყვანა კონსტანტინე. შეხედა კონსტანტინემ და რას ხედავს? ცხრა მშეთუნახავი ქალი დგას მის წინ და მწარედ ტირის. — რა გატირებთო? — ჰკითხა ვაჟმა. — რა გვატირებესო და ჩვენ რომ დაღუპულები ვართო, შენ რაღად იღუპავ თავს აქ მოსვლითაო, — იყო პასუხი. — ჩვენ სულ ვიყავით ოცი, თერთმეტი დაკლა დევმა და შეჭამა. ხვალ უნდა ამათი შეჭმა. მერე დაწვება და იძინებს სამ წელიწადს. როცა გაიღვიძებს, ჩვენც შეგვჭამსო. — დაიძინეს. სიზმარი ნახა უფროსმა ქალმა, რომ კონსტანტინეს უბეში აქვს კვერი, კაჟი, სავარცხელი და სახლების გასაღები. როცა გაიღვიძა, სიზმარი ვაჟს უთხრა. ჩაიხედეს ვაჟის უბეში და მართალი გამოდგა.

დევს სძინავს. კონსტანტინემ გაალო კარები, ჩამოიღო დევის ხმალი, დაჭრა მძინარე დევს, მაგრამ მარტო ორი ღერი თმა შეაჭრა, მეტი ვერა დააკლო. მერე რაშს, უთხრა: — ჩემს სახლში წამიყვანეო. — კარგო, — უთხრა რაშმა. შეჭდა ვაჟი და წამოვიდა შინ. გამოიანგარიშა ვაჟმა და სამი წელიწადი უკვე გასულა მას აქეთ, რაც დევს დაეძინა. რაშმა უთხრა: უკან მიიხედე, ხომ არავინ მოგვდევსო? — რაღაცას შავ წერტილს ვხედავო, — ვაჟმა მიუგო. — მაშ ჯერ ძლიერ შორს ყოფილაო. — კიდევ მიიხედეო, — უთხრა რაშმა მეორედ. ვაჟმა მოიხედა და უთხრა: კაცი უნდა მოგვდევდესო. — გადააგდე კაჟიო, — უთხრა რაშმა. ვაჟმა გადააგდო კაჟი და აბმართა გზაზე დიდი სალი კლდე. მოატანა დევმა, ამტვრია, ამტვრია და ძლივს გამოვიდა. ამათ ამასობაში დიდძალი გზა

გამოიარეს. — კიდევ მიიხედო, — უთხრა რაშმა. ვაჟმა ისევ დაინახა კაცი. რაშის ბრძანებით გადააგდო კვერი და აიშართა რკინის კლდე. დევმა ამტვრია, ამტვრია და როგორც იქნა, გამოვიდა. მესამედ სავარცხელი გადააგდო და ულრანი ტყე გაჩნდა. დევმა ესეც გამოიარა და უნდა, რომ კონსტანტინეს მიეწიოს, ამ დროს კონსტანტინემ აღელვებულ მდინარემდის მიატანა და უთხრა: „წყალო კარგო, მშვიდო, მიშველე!“ წყალი დაწყნარდა, გაიყო და კონსტანტინე გაღმა გავიდა. მოატანა დევმა და შესძახა ვაჟს: — როგორ გახვედიო. — როგორა და წყალს ვუთხარი: „წყალო ფინთო, გიყო, გაღმა გამიყვანე“, და გამიყვანაო. უთხრა ასე დევმა და წყალი უფრო გადაირია. დევი დაღონდა და შესძახა ვაჟს: შენ თუ მიდიოდდი, ჩემი რაში რაღატომ წამართვიო. ვაჟმა მოკლა რაში და დევსაც სული გაეარდა.

დაბრუნდა ახლა კონსტანტინე ქალების გამოსახსნელად. იარა, იარა და მივიდა ღამის გასათევად ერთს ბებერთან და ვაჭრებში მოსთხოვა. — შვილო, ამ ქალაქის მარჩენალი ერთი ვაშლი იყო ბაღში, მაგრამ რაღაც ფრინველი მოდის ღამღამობით და აღარ გვანებებს არაფერს და მე სადღა ვიშოვი შენს საქმელსაო, — უთხრა ბებერმა, — ვინც მიდის ახლოს, ყველას ჰხოცავსო. — წავიდა ვაჟი სადარაჯოდ. მოფრინდა ფრინველი და შეება კონსტანტინეს. იბრძოლეს, იბრძოლეს. აჯობა ვაჟმა და წააძრო ფეხზე ქოში. ამის შემდეგ ფრინველი აღარ გაჰკარებია ამ ქალაქს.

ახლა მეორე ქალაქში შვიდა კონსტანტინე და მოესმის დიდი ტირილი ეკლესიასთან. თურმე ხელმწიფის შვილი ყოფილიყო დამარხული, ღამ-ღამობით მოდიოდა რაღაც ფრინველი, ამოიღებდა მკვდარს საფლავიდან, გააცოცხლებდა, აწვალებდა, მოკლავდა და ისე დააგდებდა დაუმარხავს. წავიდა ვაჟი სადარაჯოდ. დაინახა თუ არა ვაჟი ფრინველმა, გაექანა მოსაკლავად, ეცა კონსტანტინეც, აჯობა, წაართვა ჯოხი, რომელიც ეკავა და ვაჟი ცოცხალი მიუყვანა მამას. მეფემ ქალი აძლია ცოლად, მაგრამ კონსტანტინე არ დაეთანხმა და წავიდა მესამე ქალაქში.

შეხედა, რომ აქაც ხალხი იტანჯება. ქალაქში დიდი მდი-

ნარე ჩამოდის, ზედ გემებია, გაღმა შიმშილია, გამოღმა ბევრია ყველაფერი. მაგრამ წაიღებენ თუ არა გემებით გაღმა პურს, იღუპება. გაიგო თუ არა ეს, ვაჟი წავიდა და თვითონ ჩაჯდა გემში. შუა მდინარეზე ვილაცამ ხელი ამოჰყო გემის დასალუბავად, ეცა ვაჟი, წააძრო ხელთათმანი და გემი მშვიდობით გაიყვანა. დიდი სიმდიდრე შეაძლიეს ვაჟს, მაგრამ ხელი არ ახლო. მეოთხე ქალაქში გაეშურა საშველად. ვაჟს მოშივდა. აიღო ქოში და მეპურეს უგირავებდა პურში. დაინახა ქოში მეფის შვილმა და დაიჩემა. იქვე იდგა ვაჭარი. ვაჭარმა დაჟინა, მეფის შვილი მართალს ამბობსო. დანაძლევენ ვაჟი და მეფის შვილი ასე: თუ ვაჟი იმისთანა ქოშს კიდევ მოიტანდა, მეფის შვილისთვის და ვაჭრისათვის თავი უნდა მოეჭრა, და თუ ვერა, მაშინ კონსტანტინეს მოჭრიდნენ თავს.

იარა, იარა კონსტანტინემ, მაგრამ ვერსად იშოვა. ბოლოს ტყეში ქოხი დაინახა და ღამის გასათევად შიგ დაიმალა. შუა ღამეზე სამი მზეთუნახავი შემოვიდა, დასხდნენ და მოყვნენ თავის თავგადასავალს. უფროსმა თქვა: — მე ერთს ქალაქში ვაშლს არავის ვანებებდი, ხალხს შიმშილით ვხოცავდი, მაგრამ ერთი ვაჟი მოვიდა და ქოში წამართვაო. ნეტავ, ის ჩემი ქმარი გახდებოდესო. მეორემ თქვა: ერთი მეფის შვილს ვაწვავალბდი საფლავში, მათ მთელს სახელმწიფოს თავზარს ვცემდი, მერე ვილაც ყმაწვილმა ჯოხი წამართვა, ნეტავი ჩემი ქმარი მაინც გახდებოდესო. უმცროსმა თქვა: მე ხალხს შიმშილით ვწყვეტდი, გემს დამშეულებისაკენ არ ვუშვებდი, ბოლოს ერთმა ყმაწვილმა ხელთათმანი წამართვა, ნეტავი ჩემი ქმარი მაინც იქნებოდესო.

გათავეს თუ არა, შეხედეს ვაჟს, რომ გამოვიდა, მივიდნენ და დაუწყეს კოცნა. როცა მისი სანაძლეო შეიტყვეს, დასვეს ნოხზე, თან ქოში გაატანეს. ხალიჩამ ვაჟი ადგილზე მიიყვანა, ვაჭარსა და ხელმწიფის შვილს ორივეს თავები დაადებინა, მერმე წავიდა და ცხრა ქალი თავიანთ პატრონებს დაურიგა, თვითონ ისევ იმ სამ ქალთან დაბრუნდა. დააწყვეს მათ ხალიჩაზე თავიანთი სიმდიდრე, თვითონაც ზედ დასხდნენ და წაყვნენ ვაჟს სახლში.

კონსტანტინეს მამას წვერი მოეშვა და ისე გლოვობდა და-
კარგულ შვილს. გაიხარა მეფემ. ეს სამი ქალი სამმა ძმამ ცო-
ლებად შეირთეს და დაიწყეს ბედნიერი ცხოვრება.

უჩინმარინის ქული

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო
ერთი საწყალი გლეხი. ჰყავდა მოხუცი დედა.

ძალიან უჭირდათ ცხოვრება. ერთ დღეს შეიღმა უთხრა
დედას: დედაჩემო, მე ასე ცხოვრება არ შემიძლია. წავალ
სადმე ან ვიპოვი რასმე, ან დავკარგავ რამესო. — კარგიო, —
უთხრა დედამ. ადგა შვილი, დაადგა გზას და მიდის. სად მი-
დის, არ იცის, დაიღალა და დაჯდა გზის ნაპირას. მოდის ერთი
მგზავრი. მოვიდა. გამარჯობა უთხრა. გაგიმარჯოსო, — მიუ-
გო დაღონებულმა გლეხმა.

— რამ დაგაღონაო? — ეკითხება მგზავრი.

— როგორ თუ რამ დამაღონაო? დაბრძანდი და ჩემს ამ-
ბავს გაამბობო.

დაჯდა მგზავრი. ეუბნება თავის გაჭირვებას ეს საწყალი
გლეხი: მე ვცხოვრობდი ძალიან ღარიბად. გამიჭირდა ცხოვ-
რება. დავფიქრდი და ვუთხარი დედას: „დედაჩემო, მე ასე
ცხოვრება არ შემიძლია, წავალ სადმე, ან ვიპოვი რასმე და
ან დავკარგავო“. დავადექი გზას და მოვდივარ. თუ შევხვდი
რამეს, შევხვდი ხეირიანს, თუ არადა შინ ცოცხალი ველარ
დავბრუნდებიო.

მგზავრმა უთხრა: — რაკი ეგრე გქონია, ძმაო, საქმე, მე
ერთ რამეს გასწავლი, ოღონდ ძნელი შესასრულებელიაო. —
ბრძანეო. — უპასუხა გლეხმა. ეუბნება მგზავრი გლეხს: და-
დექი ამ გზას და იარე და იარე. ერთ ვერსს რომ გაივლი, შეხ-
ვდები ერთ ძალიან ღიდ კლდეს, ის შვიდ წელიწადში ერთ-
ხელ იხსნება. შენ მიდი იმ კლდესთან და გაჩერდი, რომ გა-
იხსნას კლდე, — ახლა მალე გაიხსნება, — უცებ შედი კლდე-
ში, იქ ჰკიდია ქული. სხვაც ყველაფერი ბევრია, მარტო იმ
ქულს წამოაველე ხელი და უცებ გამოდი გარეთ. იმ ქულის
მეტს არაფერს მოჰკიდო ხელი, თორემ დაიკეტება კლდე და
დარჩები შიგ.

მადლობა გადაუხადა საწყალმა გლეხმა და წავიდა, და-
ადგა გზას. ერთ ვერსს იქით მიუახლოვდა კლდეს. მივიდა იმ
კლდის პირზე და გაჩერდა. ფიქრობს გლეხი: მგზავრმა რომ
კლდე მასწავლა, ეს იქნებაო. არის გაჩერებული, ამ დროს
გაიხსნა კლდე. უცებ შევარდა კლდეში გლეხი. მივიდა ქუდ-
თან და მოჰკიდა ხელი. ამ კლდეში ყურძენიც არის, რა გინდა,
სულო და გულო, — ყველაფერია. გლეხი შიმშილით არის
გამწარებული. ქუდს წამოავლო ხელი და წამოიღო. მაგრამ
ვერ მოითმინა: ხომ ვკვდები და ვკვდები მშიერიო, ერთ მტე-
ვან ყურძენს მაინც მოვწყვეტ და შევჭამო! მოსწყვიტა ერთი
მტევანი ყურძენი და დაიკეტა კლდე.

დარჩა კლდეში გლეხი... შვიდი წლის შემდეგ კვლავ გა-
იხსნა კლდე. გამოვარდა გლეხი გარეთ, გამოიტანა ქუდი და
კლდეც დაიკეტა.

კაცი ამ კლდის ახლოს დაჯდა და დაისვენა. დარჩა რამ-
დენიმე ხანი. იფიქრა, წამოვწყებო. ის კი არ იცის, რა ძალა
აქვს ქუდს! წამოწვა ჩრდილში. დაიღო ქუდი თავქვეშ. თქვა
ამ კაცმა: აჰ, ჩემო ქუდო, ერთი ხალიჩა რომ მომცა კიდეც, რა
კარგად დავიძინებდიო, ქუდზე რა რბილად მიდევს თავიო!
ამის თქმა და, გაჩნდა უცებ ხალიჩა. დაიგო ამ კაცმა და დაწვა
ხალიჩაზე, ქუდი თავით დადო. ლაპარაკობს ეს კაცი: საწყა-
ლი დედაჩემი დავტოვე მარტოო. ახლა რომ მიმიყვანა და
მანახა, რა კარგი იქნებაო!

ხალიჩამ უცებ წამოიყვანა ეს კაცი თავის ქუდიანად და
გამოფრინდა დედისაკენ. მოვიდა და დაფრინდა დედასთან.
ახლა ეს კაციც ფიქრობს: ეს ქუდი ძალიან კარგი ყოფილაო!..
შემეწია ღმერთიო! უთხრა ამ კაცმა ქუდს: აჰა, ქუდო, თუ
რამე ძალა გაქვს, ახლა გამოჩნდება, ერთი ძალიან კარგი სახ-
ლი დამიდგი ამ ეზოში, უკეთესი სახლი ხელმწიფესაც არა
ჰქონდესო. ამ სიტყვის თქმა და გაჩნდა სახლი, იმისთანა, რომ
უკეთესი არ შეიძლება. თავად წამოწვა და არის არხეინად.

გათენდა დილა და გამოიხედა დედამისმა გარეთ: სახლი
დგას მის ეზოში იმისთანა, რომ უკეთესი არ შეიძლება. დაიწ-
ყო ტირილი: ვიღაცას ჩემს ალაგში სახლი დაუდგამს წუხე-
ლისო! მეზობლებმაც დაინახეს ეს სახლი და ძალიან გაუკ-
ვირდათ: ამ ღამეს რითი ააშენეს, როგორ ვერ გავიგეთო!

ადგა შვილი და მივიდა დედასთან. — დედაჩემო, რა გატირებს, არა გცხვენიაო? — როგორ რა მატარებს, შვილო, — უპასუხა დედამ, — ვილაცას სახლი დაუდგამს ჩვენს ალაგში წუხელისო! — ნუ გეშინია, დედა! ეს ჩემი სახლი არისო.

მესამე დღეს უთხრა შვილმა დედას: — დედაჩემო, ერთი სიტყვა მაქვს შენთან სათქმელიო. — რა, შვილოო? — უპასუხა დედამ. — რა, დედაჩემო, და შენ უნდა გამეგზავნო ჩვენს ხელმწიფესთან. უნდა მიხვიდე და უთხრა: მე მყავს შვილი, ამისთანა და ამისთანა არის-თქო. ნურც მაქებ და ნურც მაძაგებ მაინც და მაინც; უთხარი: შენი ქალიშვილი უნდა გამოატანო ჩემს შვილსა-თქო.

— არ შემიძლია, — უპასუხა დედამ შვილს, — მე რომ მივიდე ხელმწიფესთან და ეგ ვუთხრა, აუცილებლად თავს წამაჭრისო.

ალარ დააყენა დედა შვილმა. იფიქრა დედამ: წავალ, რაც იქნება იქნება! მომკლავს, მეტი ხომ არაფერი იქნებაო!

გამოემშვიდობა დედა შვილსა და წავიდა ხელმწიფესთან: გამოიხედეს ხელმწიფის მცველებმა და დაინახეს, ვილაც მოხუცი ქალი მიდი-მოდის სასახლის წინ. — ვის ეძებო? — ეკითხებიან მცველები. — ხელმწიფის ნახვა მინდაო, — უპასუხა მოხუცმა ქალმა. წაიყვანეს და აიყვანეს ხელმწიფესთან: ხელმწიფეს სალამი უთხრა. ხელმწიფემ უთხრა ამ ქალს: — რამ მოგიყვანა, ქალო, აქ რა გინდაო. — მაქვს ცოტა საქმეო, — მოახსენა ქალმა. აუხსნა თავისი შვილის დანაბარები. — რას ამბობ, ქალო? — უპასუხა ხელმწიფემ, — შენ იმისთანა შვილი როგორ გეყოლება, მე სიძედ მივიღოო! წადი, უთხარი შენს შვილს: თუ მაგისთანა ვაჟაკი ხარ-თქო, შენი სახლიდან ჩემ სახლამდის ხვალ დილამდის ბალი გააკეთე-თქო.

წამოვიდა მოხუცი ქალი. მოვიდა შვილთან. — რა გითხრა, დედაჩემოო? — ჰკითხა შვილმა. — ჯერ ძალიან უარი ბრძანაო, მერე მითხრა: — წადი, გადაეცი შენ შვილს, თუ მაგის თავი გაქვს, ახლა გამოჩნდება: ჩემი სახლიდან თქვენს სახლამდის, გზას გადაღმა და გადმოღმა გააკეთე ბალიო. — მაგაზე ნუ შეწუხდებიო, — უპასუხა შვილმა, — თქვენ არხეინად იყავითო! ადგა შვილი, ეღბნება ქუდს: თუ რამე ძალი

გაქვს, ახლა გამოჩნდება: ჩემი სახლიდან ხელმწიფის სახლამდის გზას გადაღმით და გადმოღმით ზღაპრული ბალი გააშენე გათენებამდისო!

გათენდა დილა. გამოიხედა ხელმწიფემ, მოჩანს ბალი. ადგა შვილი, გაგზავნა დედა ისევ ხელმწიფესთან. დააბარა: ახლა ხომ შეიძლება ჩემს შვილს თქვენი ასული გამოატანო-თქო? — მივიდა დედა ხელმწიფესთან: ბატონო ხელმწიფე, ახლა ხომ შეიძლება ჩემ შვილს თქვენი ასული გამოატანოთო?

უბასუხა ხელმწიფემ: წადი, უთხარი შენს შვილს: რაკი მაგისთანა ვაჟაკი ხარ, ჩემი სახლიდან შენ სახლამდის ხვალ გათენებამდის სულ მარმარილოს ქვა იყოს დაგებული-თქო.

გამოტრიალდა დედა და წამოვიდა შვილთან. რა ჰქენიო? — ჰკითხა შვილმა. დედამ უთხრა შვილს ხელმწიფის დანაბარები.

ახლა ბიჭმა აიღო ქუდი და ეუბნება: ქუდო, თუ რაიმე ძალა გაქვს, ახლა გამოჩნდება: ჩემი სახლიდან ხელმწიფის სახლამდის სულ მარმარილოს ქვა უნდა დააგო გათენებამდისო. ბიჭმა გამოიხედა დილაზე გარეთ, — სულ მარმარილოს ქვა აგია, სადამდისაც მიაწვდინა თვალი. შეტრიალდა დედასთან და გაგზავნა ხელმწიფესთან, ახლა ხომ შეიძლება ჩემს შვილს თქვენი ასული გამოატანოთო?

წავიდა დედა ხელმწიფესთან და შვილის დანაბარები მოახსენა. უბასუხა ხელმწიფემ: შენი შვილი მართლა კარგი ვაჟაკი ყოფილა. წადი ახლა ეს უთხარი: თუ რამე შეგიძლია, ჩემი სახლიდან შენ სახლამდის დაფინე გზაზე ხალიჩები, მისთანა, რომ უკეთესი არ იყოს; მობრძანდი და წაიყვანე ასულიო.

დედა წამოვიდა სახლისაკენ და რაც დააბარა ხელმწიფემ, მოახსენა თავის შვილს. შვილი ადგა ზეზე, აიღო ქუდი. ეუბნება ქუდს: თუ რაიმე ძალა გაქვს, ახლა გამოჩნდება! ჩემი სახლიდან ხელმწიფის სახლამდის სულ ხალიჩები იყოს გაფენილი ხვალ დილამდისო!

გამოიხედა გლეხმა მეორე დღეს: ხალიჩებია გზაზე გაფენილი ხელმწიფის სასახლისაკენ... წაიყვანა ხალხი და წავიდა. მივიდა ხელმწიფესთან, ხელმწიფესაც ძალიან მოეწონა. თავის შვილზე დასწერა ჯვარი. ერთი დამე დარჩნენ ხელმ-

წიფის სასახლეში. მეორე დღეს გამოიხმო და უთხრა ხელმწიფეს ამ კაცმა: თუ რაიმე ჯარი გყავს, სულ ერთიანად წამობრძანდით ჩვენსკენო! ხელმწიფემ იფიქრა: „ჩემი ჯარის საკმელი სად ექნება ამას, მაგრამ წავალ, რაც იქნება-იქნებაო“.

დიდი ჯარით წამოიყვანა თავის სიძესა და ასულს. მოვიდნენ სასახლეში. ხელმწიფემ შეხედა სახლს, სახლი მართლა ძალიან მოეწონა. შევიდნენ შოგნით და დასხდნენ. ცარიელი მაგიდების მეტი არაფერია. ბიჭმა აიღო ქუდი და ეუბნება: ქუდო! თუ რამე ძალა გაქვს, ახლა გამოჩნდება! იმ-სთანა სუფრა გააწყვე, რომ ხელმწიფეს ეკადრებოდესო!

უცებ გაჩნდა გაწყობილი სუფრა: რა გინდა, სულო და გულო, სუყველაფერი არის. ხელმწიფე თავისი ჯარით დარჩა სამ დღეს. მეოთხე დღეს შინისაკენ გასწია. მეხუთე დღეს ბიჭმა უთხრა თავის ცოლს: მე სანადიროდ წავალ და ჩქარა მოვალ. შენ და დედაჩემი იყავით ერთადო. ადგა ზეზე, გადაიკიდა თოფი და წავიდა სანადიროდ.

ეს გაუგია იმ კაცს, რომელმაც ასწავლა კლდისა და იმ ჯადოსნური ქუდის საიდუმლო. ფიქრობს: ის ქუდი როგორ ჩავიგდო ხელშიო? ერთ დღეს იყიდა ახალი ქუდი. მოვიდა ამ კაცის სასახლის წინ. იძახის: ვისა გაქვთ ძველი ქუდი გასაყიდი! ახალი ქუდი ვის გინდათო.

ამ ხელმწიფის მზეთუნახაებმა არ იცის, ეს ქუდი რაშია გამოსადეგი. დაუძახა: — მოიცადე, მოიცადეო! — გამოუტანა ეს ქუდი და ეუბნება: — შეიძლება, ძველ ქუდში რომ ახალი ქუდი მომცეო? — არ გეკუთვნის, მაგრამ წაიღეო! — უბასუხა.

გამოართვა ეს ქუდი კაცმა. ქალი შევიდა სახლში.

ეუბნება კაცი ამ ქუდს: აბა, ქუდო! თუ რამე ძალა გაქვს, ეს სასახლე, ეს ქალიც შიგ იყოს, საჩქაროდ ჩემს ალაგზე დადგეო! ხელად ეს სახლი — ქალიც შიგ არის, ეს კაციც, გაჩნდნენ იმ ალაგზე.

დარჩა დედამისი ძველ სახლში, ისე გაჭირვებული, როგორც წინათ ცხოვრობდა. ის ბიჭიც დაბრუნდა, სანადიროდ რომ იყო წასული. მოვიდა თავის ეზოში, ხედავს მისი სახლი აღარსად არის. ხელმწიფემაც გაიგო: „ჩემ სიძეს აღარც

სახლი ქონია, ჩემი შვილიც დაუკარგავს სადღაცაო“. ამ ბიჭმა დაიწყო ტირილი. ადგა, გადაიკიდა თოფი და წავიდა. დაადგა ისევ იმ გზას, რომლითაც წინათ წავიდა.

იმ კაცმა, ვინაც ქული გამოართვა, და მოტყუებით გაიტაცა ბიჭის სახლი, უთხრა ხელმწიფის ასულს: — მე და შენ დავიწეროთ ჯვარი და ვიცხოვროთ ერთად. — არ შეიძლებაო! — მოახსენა ქალმა, — ერთი წელიწადი მე ჩემი ქმარი მინდა ვიგლოვო. მერე ხომ მაინც ერთადა ვართ და სად წავალო!

ერთხელ უწინდელი ქმარი მოვიდა იმ კაცის სოფელში, გაიხედა — დაინახა თავისი სახლი. მივიდა სახლის წინ, დაჯდა და დაიწყო ტირილი.

ქალმა გადმოიხედა მაღლიდან. ქალსაც ტირილი მოერია, რომ იცნო თავისი ქმარი, შეტრიალდა ოთახში, აიღო ის ქული, გადმოუგდო თავის ქმარს. ახლა კი იცის ქალმა, რა ძალა აქვს ამ ქულს. კაცმა აიღო ქული და ეუბნება: აბა, ჩემო ქულო! ვიცი, კარგი ძალა გაქვს, ეს სახლი საჩქაროდ ასე ერთბაშად მიიტანე და დადგი იქ, სადაც წინათ იყო.

აბა, რა გაუჭირდებოდა! ორი წამის განმავლობაში როგორც წინათ იყო ეს სახლი, დაიდგა ისევ იმ ალაგზე, ის კაციც შიგ არის, ვინც ეს ქული წაიღო წინათ ამ სახლიდან. მეორე დღეს შეალო ოთახი, სადაც იმ კაცს ეძინა, ლუკმა-ლუკმა დაჭრა და გადაუყარა ძაღლებს.

ხელმწიფემ გაიგო თავისი ასულის ამბავი, გაიხარეს და ცხოვრობდნენ ერთად.

თუშის უვილი და მეფის უვილი

იყო და არა იყო რა, ჩვენზე უკეთესი რა იქნებოდა — იყო ერთი მეფე. ჰყავდა ერთი ვაჟი. ძალიან უყვარდა. ერთხელ მეფემ უთხრა თავის ნაზირ-ვეზირს, ასეთი ბავშვი კიდევ იქნება სადმეო? ვეზირმა უთხრა: ქვეყანაა, იქნებაო! მეფემ უთხრა: თუ მომიყვანე, შენი წონა ოქრო უნდა მოგცეო და თუ ვერ მომიყვანე, თავს მოგჭრიო. ვეზირმა აიღო სამი თვის ვადა და წავიდა საძებნელად. ბევრი იარა თუ ცოტა,

შეუსრულდა სამი თვე. მობრუნდა ცარელი, ვეზირი შევიდა და მოახსენა მეფეს: დიდებულო მეფევ, თქვენი საბრძანებლის სამი კუთხე მოვიარე და ერთი მხარე დამრჩაო. ერთი თვის ვადა მომეცით კიდევ და თუ ვერ მოვნახე, თავი მომკვეთეთო. მისცა მეფემ ერთი თვის ვადაც. დაეთხოვა მეფეს, გასწია და წავიდა საძებრად.

ბევრი იარა თუ ცოტა, ავიდა ერთ მთაზე. დაინახა თუშების ბინაზე ერთი ბავშვი. თუ ჰგავს ესა, თუ აიდა არაო. თუშს უთხრა მეფის დავალება და წავიდნენ მეფესთან. მეფეს კაცი მიუვიდა, რომ ვეზირს ბავშვი მოჰყავსო. მეფემ უბრძანა: რომ მოიყვანოს, ვნახოვო. ვეზირი ეუბნება: თუ შეიძლება, ორი ხელი ტანსაცმელი შეკერონ, ორივეს ჩავაცმევ და ისე ნახოსო. თუ თავის შვილი იცნოს, ნაძლევი მაგას ეკუთვნის, თუ ვერ გამოიცნო, ჩემიაო.

ორივეს ჩააცვეს ერთნაირი ტანსაცმელი და შეიყვანეს მეფესთან. მეფე ხან ერთს გადაეხვევა, ხან მეორეს, მაგრამ ვერა სცნობს თავის შვილს. ვეზირს ეტყვის: ბარაქალა, ვეზირო, მიიღე შენი წონა ოქროო. ვეზირი უპასუხებს: — ჯერ ბავშვის მამა შეიჯერე, მერე ჩვენ გავსწორდეთო. მეფე დასთანხმდა. თუშს უთხრეს: ეს ოქრო-ვერცხლი შენთვის მოგვიცია, არც ხარჯი გვინდა, არც არას გამოვართმევთ შენს შვილსაო. — თუშმა მადლობა გადაუხადა და წავიდა. ვეზირს თავის წონა ოქრო მისცეს, ბავშვებიც სკოლაში მიაბარეს.

ერთი კვირა, ორი კვირა ასე სწავლობდნენ. ერთხელაც მეფე შემოვიდა. ნახა, რომ დედოფალი ისეთი გაჯავრებულია, რომ მეტიც არ შეიძლება. ჰკითხა მეფემ: — რა დაგეშართა, რადა ხარ აგრე გაჯავრებულიო? — დედოფალმა უთხრა: — როგორ არ ვიყო გაჯავრებული, სიკვდილი ყველას მოგველის, ვინ რა იცის, რომელია შენი მემკვიდრე შვილი და რომელია მოყვანალიო?

მეფემ უთხრა: მაგაზე რა გაჯავრებსო, ხვალვე ჩემი შვილისთვის ერთ ძაფს მეტს გავაკეთებინებო. მეორე დღეს მართლაც ერთი ძაფი მეტი გაუკეთეს. ყოველთვის მხიარულად დაიარებოდნენ, მაგრამ ახლა კი ძალიან მოწყენილი დიდის თუშის შვილი. მეფის შვილი ეუბნება: — ძმაო, რადა ხარ დაღონებული, ხომ არ გეწყინა, რომ ერთი ძაფი მეტი გამი-

აეთეს? აგერ ჩემი ტანსაცმელი შენ, და შენს მე ჩაეიცვამო. —
აბა, ძმაო, რატომ მეც არ გამიკეთესო. — თურმე გულთმი-
სანი იყო.

ერთი დღე, ორი დღე ასე დაღონებული დადიოდა ეს ბიჭი.
ბოლოს მეფის შვილს უთხრა: — მეფეს სთხოვე, რომ ორი
კარგი ცხენი გაგვიშალოს, ხვალ სასეირნოდ უნდა წავიდეთ,
ცოტა გული გადავაყოლოთო. — მეორე დღეს მოემზადნენ
უა წავიდნენ სასეირნოდ ბაღში. მიიარეს, მოიარეს და ბო-
ლოს თუშის შვილმა ხელი ჩამოართვა და უთხრა: მშვიდო-
ნითო, და მოუსვა ცხენით. მეფის შვილიც უკან გაჰყვა. —
ძმაო, ნუ მომდევ. შენ მეფის შვილი ხარ, მე კი თუშის შვი-
ლი ვარო. — მეფის შვილმა უთხრა: საცა შენ მოკვდები, იქაც
მე მოკვდებით და არ მოგშორდებით.

ბევრი იარეს თუ ცოტა, მივიდნენ ერთს დაბურულ ტყე-
ში. შევიდნენ. დაინახეს ერთს სახლიდან წმინდა კვამლი ამო-
დიოდა. თუშის შვილმა გაიგო, რომ დევის სასახლეს მივადე-
ქითო. ამ დროს დევის ბებერი მოვიდა და ძალიან გაუხარდა.
წავიდა სახლში და შვიდი წლის ღვინო მოუტანა. თუშის
შვილმა გაიგო და უთხრა მეფის შვილს: შვიდი წლის ღვინო
უნდა მოგვიტანოს და არ დალიო, თორემ შეგვჭამენო. თუ
პირველად შენ მოგცეს, მე ვეტყვი, აი, ის გზა საით მიდისო,
მე თუ მომცეს, შენ უთხარი, და არც ერთმა არ დავლოთ,
ნთლად გადავღვართო. მართლაც, მოუტანა დევის ბებერმა
და დაუსხა ღვინო მეფის შვილს. თუშის შვილმა უთხრა: ა,
ის გზა საით მიდისო. მეფის შვილმა გადაღვარა, მერე თუშის
შვილს მისცა, მანაც ასე აჩვენა. ბოლოს წავიდა და შვილებს
უთხრა. უფროსი შვილი გამოგზავნა. მეფის შვილი მაინც
დათვრა და ძირს გადმოვარდა. თუშის შვილმა ცხენები მაგ-
რად დააბა და ბებერს გაჰყვა. მივიდა და კარებს უკან გა-
ჩერდა, ხმალიც მოიმარჯვა. ამ დროს დევ-ბებერი შევიდა და
უთხრა: კარგი სადილი მოგვივიდა, წადი და შემოათრიეო.
გავიდა უფროსი, მერე მეორე, მესამე და ყველას ერთნაირად
მოჰკვეთა თავი. დევ-ბებერმა დახედა, რომ ჩვენი ლუკმა არ
ყოფილანო, ადგა და ორმოში დაიმალა.

თუშის შვილმა გაიგო, რომ აღარავინ დარჩა, წავიდა და
მეფის შვილიც მოიყვანა. მეფის შვილმა დაინახა დევის სხე-

ულა და ძალიან გაუკვირდა, რა მომსდარაო. თუშის შვილმა უთხრა: ცოცხალი რომ დაგენახა, რაღას იზამდიო? მიზიდეს და ორმოში დევ-ბებერს თავზე დააყარეს. დევის სახლ-კარი მთლად დარჩათ, მათი აუარებელი ოქრო-ვერცხლი გადაჰყიდეს ცხენებს, ვასწიეს და წავიდნენ. ბევრი იარეს თუ ცოტა, მივიდნენ ერთს ქალაქში. ერთი ღარიბი ბებრის სახლი იჭირავეს და დაიწყეს ცხოვრება. ერთ დღეს დასეირნობდნენ. დაინახეს ერთ დერეფანში ზოს ერთი ახალგაზრდა ქალი და რაღაცას კერავს; ერთმანეთს რომ შეხედეს, გული გადაუქანდათ. წავიდნენ და ბებერს უთხრეს: შენ იცი, ერთ მუჭა ოქროს მოგცემთ, და ეს ქალი გაგვირიგეო. ბებერმა უთხრა: მეფის ქალი არის, გათხოვილია, როგორ მოხერხდებო? თუშის შვილმა უთხრა: შენ ნუ გეშინია, ქალი თვითონ მოგვდევს, ოღონდ გავაცანო.

ადგა და წავიდა ბებერი, ყველაფერი უამბო მეფის ქალს. ამას უფრო გაუხარდა, ორი მუჭა ოქრო მისცა და წერილიც გაატანა. მეფის შვილმა გაიგო ყველაფერი. ღამე მივიდნენ. ქალმა თავის საწოლი ოთახი ასწავლა და წავიდა. შუალამისას წავიდა ეს ქალი მეფის შვილთან. ნახა, რომ სძინავს, ველარ გაადვიდა, წერილი დაწერა და ხელში ჩაუდო. თავად წავიდა თავის საქმეზე. მეფის შვილმა გაიღვიძა, დაინახა რომ გათენებულა, ხელში რაღაც ქალაღი უჭირავს. არც კი იცის, ვის მიუცია, ჩუმად გასულა და წასულა. თუშის შვილმა ჰკითხა: რა გითხრა, როგორ არის საქმეო. მეფის შვილმა ყველაფერი უთხრა, რაც დაემართა. წერალი წაიკითხეს: თუ ასე მოიქეცით, ჩემს ცოდვაში ნულარ შეხვალთ, ორი კვირა დამჩნა, რომ უნდა წამიყვანონ. თუ რას მიშველით, მალე მიშველეთო. — მეორე ღამეს ორივე ძმა მივიდა და უთხრეს: რაც ტანსაცმელი მოგივიდა, იმის ნაჭერი მოგვეცეო. მართლაც, იმნაირი ტანისამოსი შეიკერა თუშის შვილმა, მივიდა, ნახა მეფის ქალმა, რომ თავისზე უკეთესი რძალი მისულა მის საკუთარ სახლში. გაუკვირდა ასეთი საქციელი. იმ ღამით ყველაფერი დააწყვეს, რომ როგორ მოვიქცეთო. თუშის შვილმა უთხრა: მე სადაც დევები დავბოცე, თქვენ იქ მიდით და მომიცადეთ, მეც მალე მოვალო. დაემშვიდობენ და წავიდნენ. დარჩა თუშის შვილი რძლად. მოუვიდნენ მოყვრებიც წა-

საყვანათ. ნახეს რძალი, უფრო მოეწონათ. ეგონათ ფერი წაუსვამსო. წაიყვანეს რძლად თუშის შვილი. თუშის შვილს გადახვიეს ხელი მულებმა, მეფის დებმა. რძალი ეტყვის: ავადა ვარ, უთხარ შენს ძმას მე და შენ ერთად მოვისვენოთო. კარგო, უთხრა მულმა. ერთი დღე, ორი დღე, ბოლოს უთხრა მულს პატარძალმა: უბრძანე, ორი ცხენი მოგვიყვანონ, სასეირნოდ წავიდეთო. კარგო, უთხრა მულმა. მეორე დღეს შესხდნენ და წავიდნენ სასეირნოდ. თუშის შვილი გაუტყდა და უთხრა: მე კაცი ვარ. ამა და ამ ხელმწიფის შვილი, თქვენი რძალი ჩემმა ძმამ წაიყვანაო. ნუ გაამხელ და ჩვენც იქ წავიდეთო, ნუ შეარცხვენ შენს გვარსაო. დათანხმდა და წავიდნენ. მივიდნენ დევის სასახლეში, ნახეს მეფის შვილიც იქ უცდიდათ. იქიდან ძვირფასი ნივთები აჰკიდეს ცხენებს და პირდაპირ მამის სახელმწიფოში მივიდნენ. მამას მიახარეს: შენი დაკარგული შვილები მოდიანო. მეფემ დიდად დაასაჩუქრა მახარობლები.

ქირი იქა, ლხინი აქა: ქატო იქა, ფქვილი აქა.
ელასა, მელასა, ბროლი გვეკიდა ყველასა.
ჩვენს ავად მახსენებელსა დანა დაესოს ყველასა.

დათუბა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა სამი ქალი და ერთი ვაჟი. ჰქონდა ერთი დიდი ბალი, ათასნაირი ხეხილით სავსე.

ერთ საღამოს ქალებმა მოახლე ქალი გაგზავნეს ბაღში ხილის მოსატანად. მოახლემ დაიგვიანა. როდესაც მოვიდა, მიზეზი არა თქვა დაგვიანებისა. გავიდა შვიდი თვე. ქალი ორსული გამოდგა. ვეზირებმა ეს ხელმწიფეს მოახსენეს, მანაც ქალის მოკვლა ბრძანა. ქალმა უთხრა ხელმწიფის ვეზირებს: ჯერ ნუ მომკლავთ, ხელმწიფესთან ერთი საიდუმლო მაქვს სათქმელი, იმას მოვახსენებ და მერე, რაც გსურდეთ, ის მიქენითო.

მივიდა ქალი ხელმწიფესთან და მოახსენა: როცა ბაღში ხილს ეკრეფდი, ხიდან დათვი ჩამოხტა, მეცა და დამაორსუ-

ლაო. ნუ მომკლავ, გაიგებ მაინცა, როგორი შვილი მეყოლებო. ხელმწიფემ პატიება ბრძანა ქალისა და კარგად მოვლა. გავიდა ორი თვე და ქალს ვაჟი ეყოლა. ისეთი ვაჟი, რომ ყველა ხელმწიფის შვილებს სჯობდა. ხელმწიფემ ბრძანა: ვაჟს სახელად დათუა დაარქვით და გვარად დათულაშვილიო. ისეთი კარგი ბიჭი გამოდგა, რომ ერთი წლისა ხუთი წლისას ჰგავდა, ათი წლისა ოცდახუთი წლისას. ათი წლისას მთელს სახელმწიფოში ვერავინ ერეოდა. ერთ ჭამაზე ათი კოდის ნამცხვარი პური არ ჰყოფნიდა და ვენიოები შიშით ხმას ვერა სცემდნენ.

მივიდნენ ვეზირები და შესჩივლეს ხელმწიფეს: ბატონო, რასაც ვაცხოვობთ, სულ ეგა ჭამს, ჩვენ შიმშილით ვიხოცებითო. მოუხერხე რამე, თუ არა შენც ცუდ დღეს დაგაყენებსო. მოიხმო შეშინებულმა ხელმწიფემ დათუა და უთხრა: შენ ძალიან ღონიერისა და მჭამელი კაცის სახელი გაქვს გავარდნილი. თუ ეს მართალია, აი, იქ ცხრა მთის იქით, მეათე მთის ძირში გარეული ღორია, ღორში ერთი დიდი ფერდელა ტახი ურევია, წადი, ის ტახი მოკალი და მომიტანეო.

წავიდა დათუა და საგზლად ხუთ-ხუთი საპალნე პურ-ღვინო წაიღო ზურგით. მივიდა ტახთან. ნახა, რომ ორ-ორი ალაბი ეშვი აქვს. გამოჭრა ბზისგან ორი ტაფელა და მოუყარა ღორებს თავი წამოსარეკად. ღორებმა საკბენად შეუტიეს, მაგრამ დათულაშვილმა რომელსაც გაარტყა ტაფელა, სიცოცხლე დაავიწყა. წამორეკა წინ ღორები და მოასხა ხელმწიფესთან. ვეზირები უფრო შეშინდნენ და ისევ შესჩივლეს ხელმწიფეს. ხელმწიფემ ახლა ფერდელა ტახის მოკვლა დაავალა, იქნება კბილი დაჰკრას ღორმაო. მაგრამ ვაჟმა ესეც კარგად შეასრულა. ბოლოს უთხრა: დასავლეთის ხელმწიფის ქალს თუ მომიყვან სარძლოდ, ჩემს ქალს შენ მოგცემ და ნახევარ სახელმწიფოს დაგიმტკიცებო.

წავიდა დათუა. გავიდა დიდ მინდორზე და ნახა, მონადირეებს კურდღლისათვის ძაღლები მოუტევათ. ნახა კიდევ, რომ ერთმა კაცმა, რომელსაც ფეხებზე წისქვილის ქვები დაეკრა, ეს კურდღელი დაიჭირა. გაუკვირდა დათუას და უთხრა: — ძმაო, ვინ ხარ შენ, ფეხებზე მაგოდენა ქვები გაკრავს და კურდღელს ისე იჭერო? — კაცმა უპასუხა: —

მე რა კაცი ვარ, კაცი ის მოთხარი, ერთი დათულაშვილი რომ ყოფილა, თურმე ასი გარეული ღორი ჩამოურეკავეს მთოდანაო. დათუამ უთხრა: — ეგ დათულაშვილი მე ვარ და მიაძხანაგეო. დაამხანაგდნენ და წავიდნენ.

ბევრი იარეს, თუ ცოტა იარეს, ერთს ყანაში გავიდნენ და ნახეს, ერთი კაცი ხნავს, მეორე სახენელის თავს მიჰყვება, ბელტებს ყლაპავს და იძახის: ვაი რა მშვიანო! შესძახეს ძმობილებმა: — ჰეი, კაცო, ვინა ხარ, მაგდენი ბელტი გადაგიყლაპავს და კიდევ გშვიანო! — მან მიუგო: — მე რა კაცი ვარ, კაცი ის მოთხარი, ერთი დათულაშვილი რომ ყოფილა, მთიდან თურმე ასი გარეული ღორი ჩამოურეკიაო! დათუამ უპასუხა: — ეგ მე ვარო, მეძმე და გამყევითო. წავიდნენ ერთად.

გავიდნენ მინდორზე და შენიშნეს: ერთი კაცი ცას მისჩერებია, მშვილდი ხელში უჭირავს. გაკვირდნენ ესენი. ჰკითხეს: — რას უყურებ ცაშიო? — მან უპასუხა: შარშან ისარი ვისროლე და ახლა მოდის ძირს, ხმა მომესმაო. ამ ლაპარაკში ისარიც დაეცა ძირს. გაუკვირდა დათუას და ჰკითხა: — შენ რა კაცი ყოფილხარ, შარშან ისარი ვისვრია და ახლა ჩამოვარდაო! მან უპასუხა: — მე რა კაცი ვარ, კაცი ის მოთხარი, ერთს დათულაშვილს რომ მთიდან ასი გარეული ღორი ჩამოურეკიაო! — გაუტყდა დათულაშვილი ვინაობას, დაამხანაგდნენ და წავიდნენ.

იარეს, იარეს და ერთ მდინარეს მიაღვდნენ. ნახეს. — შუა მდინარეში დგას ერთი კაცი, სვამს წყალს ისე, რომ ქვევით მდინარე დაუშრია და კიდევ იძახის: ვაი რა მწყურიაო! შესძახა დათულაშვილმა: — ჰეი, რა კაცი ხარ შენ, მდინარე დაგიშრია და კიდევ გწყურიაო! — ესეც ისე შეიამხანაგეს და გაუდგნენ გზას. მივიდნენ დასავლეთის ხელმწიფესთან და ქალი მოსთხოვეს. ხელმწიფემ ქალი გამოიყვანა. ქალმა რომ გამოკითხა, ყველაფერი უბრძანა მათ: მე ვინც ნაძლევს მომიგებს, ცოლიც მისი ვიქნებიო და თუ წააგო, თავს მოვკრიო. — დათულაშვილი დათანხმდა სანაძლეოზე. ქალმა უთხრა: — მე და შენ უკვდავების წყალზე თითო კაცი გავზავნოთ და ვისიც უფრო მალე მოვიდეს, ის იქნეს გამარჯვებულიო.

გავზავნეს კაცები. დათულაშვილმა ქვებიანი კაცი გაგ-

ზავნა. ქალმა თავის კაცს ერთი დოქი ბანგი გაატანა და დაუბარა: გზაში დოქიანი კაცი შეგხვდება, ეს დააღვეინე, დათვრება, მის დოქში უკვდავების წყალი არის და ის დოქი გამოარბენინეო. დათულაშვილის კაცს გზაში დაძინებოდა. როცა დააგვიანდა, დათულაშვილმა მშვილდიანს ისარი ასროლინა, ისარი მძინარე კაცის ახლოს დაეცა, გაედვიდა კაცს, წამოავლო დოქს ხელი, გაიქცა წყალზე და კიდევ მოასწრო ქალის კაცს.

ქალი ძლიერ დაღონდა. დათულაშვილმა ჰკითხა მიზეზი, ბოლოს დასძინა, თუ გნებავს, კიდევ დავნაძლევდეთ: აგერ ორი კაცი მახლავს, ერთი ღვინით გამიძღე და მეორე პური-თაო. ქალმა იფიქრა: ამ ორ კაცს როგორ ვერ გავაძლებო. დაუძახა მომსახურეებს, მოატანინა რაც ქალაქში პური და ღვინო იყო, მაგრამ ვერ გააძლეს ეს ორი კაცი. ერთი იძახოდა, ვაი რა მშიაო, და მეორე კი — რა მწყურიაო! რაღა უნდა ექნა ქალს, ადგა და წაჰყვა დათულაშვილს. ხელმწიფემ ეს ქალი რძლად ითხოვა, თავისი ქალი და ნახევარი საბრძანებელი დათულაშვილს მისცა და ცხოვრობდნენ ბედნიერად. შარშან იქ ვიყავი და წლელს აქ გიახელით.

ქირი იქა, ლხინი აქა.

ქათო იქა, ფქვილი აქა.

ორმოცუვილიანი ხელმწიფე

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა ორმოცი ვაჟიშვილი. თვითეული მათგანი ერთმანეთზე თითო წლით იყვნენ უფროსი (წინანდელ დროში ხალხი ორას წელზე მეტხანს ცოცხლობდა. სამოცი წლის კაცი მაშინ ვაჟკაცად ითვლებოდა). მოისურვა ამ ხელმწიფემ თავის შვილების დაქორწილება. მოიხმო ნაზირ-ვეზირები და უთხრა: ვფიქრობ ჩემი შვილების დაქორწილებას და რას იტყვითო? თუ სხვადასხვა ოჯახიდან მოვიყვანე რძლები, ვერ მორიგდებიანო. ზოგმა რა თქვა, ზოგმა რა, ბოლოს ხელმწიფემ თქვა: ვივლი ქვეყანაზე და ვიპოვი ისეთ კაცს, რომ ორმოცი ქალი ჰყავდესო. ნაზირ-ვეზირებმა უთხ-

რეს: თქვენი საქმეა. ჩვენ რაში გავერევით, როგორც გინდათ, ისე მოიქეცითო. თავის ნაზირ-ვეზირებში ერთი-ორი კაცი აირჩია, გაიხადეს თავიანთი ტანისამოსი როგორც ხელმწიფემ, ისე ვეზირებმა, ჩაიცვეს სულ უბრალოდ: წავიდეთ და დავიაროთ ქვეყანა, სადაც შევხვდებით, იქ დავნიშნავთ შეილებსო. იმავ დღესვე შეემზადნენ სუყველაფრით, საგზალი ჩაილაგეს. გათენდა დილა. მშვიდობის დილა გავითენდათ! ცხენებს მოუჭირეს შვიდ-შვიდი მოსართავი, მოასხდნენ ცხენებს მამლებივით; ხეებში წყალივით, მთებში ქარივით, გაუდგნენ თვალწვდენელ ტრიალ მინდორს.

გაჰკრეს უზნანგი თავის ტაიჭებს. ბევრი იარეს, თუ ცოტა იარეს, ეს ღმერთმა იცის, ჩავიდნენ ერთ ქალაქში, სხვათა სახელმწიფოს ქალაქში. იკითხეს, სად არის სასტუმრო დარბაზიო? მისაწავლეს, რომ მევან ქუჩაში არისო. მივიდნენ, შევიდნენ და მოთავსდნენ იქა. ეს სასტუმრო ეკუთვნოდა ერთ მდიდარ კაცს, რომელიც იქვე ახლოს ცხოვრობდა სასახლეში. ამათ მოითხოვეს საქმელი, მიართვეს, პატარა ხანს იმუსაიფეს. ესმით რაღაც მუსიკის ხმა, რაღაც საკრავებისა. ამდროს შემოვიდა მსახური. შეეკითხნენ: ეს რა მუსიკა ისმის ამ სასახლეშიო. მსახურმა უპასუხა: ამის პატრონს ორმოცი ქალიშვილი ჰყავს. ისინი ყოველდღე კარგა შულამემდღე ერთობიან და მერე მდიან დასაძინებლადო. ხელმწიფეს გულში ჩაანათა ამ სიტყვამ: გვიან დავიწყეთო და მალე ვიპოვეთო. ხელმწიფემ უთხრა: წადი და ამ სასტუმროს პატრონსა სთხოვე ჩვენთან მოვიდესო. წავიდა და დაუძახა თავის პატრონს. ეიდრემდის ის მოვიდოდა, ხელმწიფემ და ნაზირ-ვეზირებმა დაიწყეს თათბირი: აბა ყოჩაღობა და ვაჟკაცობა ახლა უნდა გამოვიჩინოთო. ამ ლაპარაკში იყვნენ, რომ სასტუმროს პატრონიც შემოვიდა ოთახში. სალამი მისცეს. ხელმწიფეს უბრალო ტანისამოსი აცვია. ამათ ნელ-ნელა დაუწყეს ლაპარაკი, დაწვრილებით ათქმევიანეს ყველაფერი: ორმოცი ქალი მყავს, ვაჟი არაო. ხელმწიფემ უთხრა, დავმოყვრდეთო, ორმოცი ვაჟი მე მყავსო. ამ კაცს გაუკვირდა ეს ამბავი. მერე უთხრა: არ შეიძლება რამე საბუთი მაჩვენოთ, რომ ორმოცი ვაჟი გყავთო, რომ თქვენი ვინაობა ვიცოდე, ვინა ბრძანდებით. მაშინ უთხრეს: თუ შეიძლებოდეს ხუთი წუთი გვად-

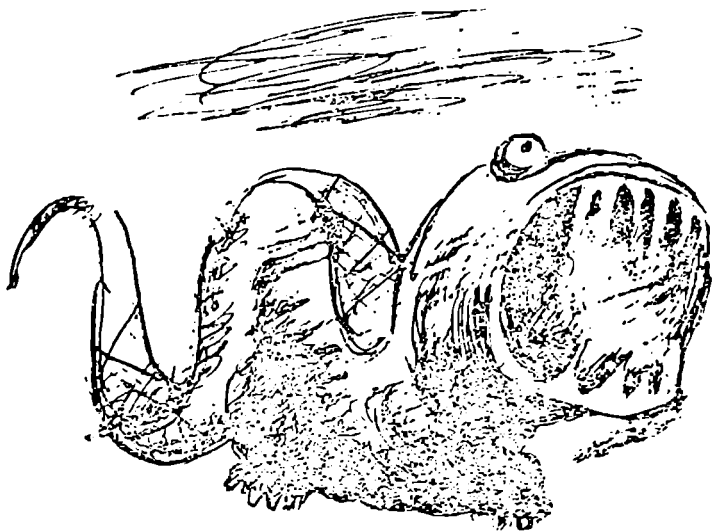
როვეთ და მერე გვნახეთო. ხუთი წუთის შემდეგ ნაზირ-ვეზირებმა და ხელმწიფემ ჩაიციეს ისევ თავიანთი ტანისამოსი, შემობრუნდნენ და დაალაგეს საბუთები. კაცს შეეშინდა: ვისთანა მაქვს საქმეო. თუ იკადრებთ და მოისურვებთ, დიდი სიამოვნებით დაეთანხმდებიო. მე ჩემ თავსაც ბედნიერად ვთქვლი, რომ ხელმწიფის მოყვარე გავხდებიო. ახლა ამ ხელმწიფემ უთხრა: არ შეიძლება ჩემი მსლებლებით წამოვიდე და ვნახო თქვენი ქალთა კრებაო? — რატომ არ შეიძლება, მხოლოდ ახ — წუთის შემდეგაო.

გამოვიდა ეს კაცი, ჩამოვიდა თავის სასახლეში. ამ ქალებს გააწყვეტინა ხმა და უთხრა: მე ესა და ეს ხელმწიფე მეწვია. იმასაც ორმოცი ვაჟი ჰყოლია და თქვენ მათ უნდა მიგცეთო. ახლა მოვა და თქვენ მწყკრივად დადგებითო. თუ მოგეწონებათ, თანხმობა გამოუცხადეთ, თუ არადა, მე რა ძალა მაქვსო. ქალებმა, მართლაც, სუყველაფერი ისე გააკეთეს, როგორც უთხრა. დარბაზის კარები გაიღო თუ არა, ქალები რიგში გაჩერდნენ, სალამი მისცეს. მოეწონათ.

— ბედნიერად ვცნობთ ჩვენ თავსო, მხოლოდ ჩვენ გვინდა, რომ მათი სურათები ვნახოთო. ამოიღო ხელმწიფემ და გადასცა თავისი შეილების სურათი. სათვალავი ჩამოუთვალეს, მართლაც ორმოცი იყვნენ. მაშინ მიუთითეს მამამისს, რომ ნება ჰქონოდათ, როგორც მამამთილისთვის, ხელმწიფისთვის ნიშანი ჩამოეკრთაო. მამამ ნება მისცა. ხელმწიფემ ყველას ბეჭდები შეუცვალა. იმ ღამეს იქეიფეს, დროება გაატარეს და ილაპარაკეს, თუ რა დროს შეიძლებოდა მათი ქორწილი. ქალების პატრონმა უთხრა: დიდებულო ხელმწიფევ, ჩვენ ასე ადრე არ შეგვიძლიაო. სამი დღე იქეიფეს. გადაწყვიტეს, რომ ორმოცი დღის შემდეგ ქორწილი იქნებოდა. დაასრულეს ქეიფი. გამოემშვიდობნენ ახალ მოყვარეს და წამოვიდნენ სახლში. რამდენიმე ხნის შემდეგ მიაღწიეს თავის ციხეს. ტახტზე იჯდა ხელმწიფის მაგიერ უფროსი ვაჟიშვილი. რომ მოვიდნენ ქალაქის დაახლოვებით, შიკრიკის მაგიერ გაუგზავნეს ერთი მეცხვარე: მიხვალ, მოულოცავ ხელმწიფეს, რომ მამაშენი მოდის თავის ნაზირ-ვეზირით და დაუნიშნის ხარო კიდევცაო. ეს ხელმწიფე სიხარულით რამდენიმე მანეთსაც აჩუქებს და გამოისტუმრებს მეცხვარეს.

თვითონ თავისი ამალით მიეგებნენ მამას, ხელმწიფემ მოიხმო ორმოცი შვილი თავის ნაზირ-ვეზირაით და უთხრა: ქორწილი გვექნება და გადასაწყვეტია — ტახტზე ვინ ავაო. უფროსმა შვილმა ხელმწიფობა არ ინდომა. ადამიანი დაბადებულია ორი დღისათვის: პირველი — სიმხიარულისთვის და მეორეც — სიკვდილისთვის. ჩვენ რომ არ დაეკარგოთ ეს ორი დღე, უარს ვამბობთ ოცდაცხრამეტი შვილი. დარჩა უმცროსი შვილი. ახლა იმასა ჰკითხა. მან ასე გადაწყვიტა: მე რომ უარი ვთქვა, არ ივარგებსო, მაგრამ ჩემი საცოლე ისე წამოიყვანეთ, ცივი ნაღვი არ მიაკაროთო. ხელმწიფეს ძალიან გაუხარდა, რომ უმცროსი შვილი ტახტზე რჩებოდა. პირობა დასდო, ცოლს მოგიყვან ისე, რომ ნიავსაც არ მივაკარებთო. გაუდგნენ გზასა. ჩავიდნენ იმ ქალაქში, სადაც მათი საცოლეები იყვნენ. მოჰყვნენ ქორწილს. ოცი დღე-ღამე სულ ქორწილ-ქეიფია, სასმელი, საკმელი იმდენი, რომ ლაპარაკი აღარ უნდა. თითო ქალს გამოატანა ორი აქლემი საპალნე მზითევი. ოთხმოცი აქლემი გამოიმძღვარეს და მოდიან. ხუთი დღე რომ იარეს, ერთ დიდ ღელეში ჩამოდგნენ. დაღამდა. ძნელი იყო იმ ღელეში გამოსვლა, იპოვეს ერთი ვაკე, ჩამოხტნენ და იმ ღამეს იქ მოისვენეს. განთიადისას გამოვიდა ხელმწიფე და ნახა, რომ ალყა შემორტყმოდა კარავებს გარშემო. გუნება გადმოუტრიალდა. შიშით თავზარი დაეცა და გააღვიძა თავის ნაზირ-ვეზირები და უთხრა: ადექით, კარში გაიხედეთ, რა ხდებაო! გავიდნენ და ნახეს გველვეშაპი შემოვლებია, კუდი თავზე გადაუღვია და დევს. ამ თავისი ნაზირ-ვეზირიდან ბელადმა გაიფიქრა: ახლა ჩვენი საქმე უნდა მიდგეს ძალაზე, გზა უნდა გავკაფოთო. ეს გველვეშაპი გულთმისანი იყო. გაიგო ყველაფერი და უთხრა: შენ ძალის იმედი ნუკი გაქვს, რაღაც იარაღები რომ ჩამოგიკანტურებია, ერთი კუდი რომ შემოგისვათ, თქვენი მტვერიც აღარ იქნებაო. მხოლოდ მე პატიოსნად, ადამიანურ ენაზე გეტყვიო ერთ რამეს და თუ შემისრულებთ, გაგისტუმრებთ, თუ არადა, სხვანაირად მოგექცევითო. მაშინ ამ ბელადმა უთხრა: ბრძანე და შეგისრულებთო.

გველვეშაპმა დაიწყო: თქვენ მოგყავთ ორმოცი სარძლო. ოცდაცხრამეტს ქმარი გვერღში ჰყავსო, იმ ოცდაცხრამეტს

გზას ვაძლევ თქვენთან ერთად, მხოლოდ მე დამიტოვებთ იმ უქმრო რძალს თავის კარვით, გამომიგზავნით მის ქმარს და რაც რომ სალაპარაკო მაქვს, მას ვეტყვი. წამოვიდა ბელადი, დაუკრა თავი ხელმწიფესა და უთხრა: საქმე ასე არისო. თუმც დიდად შეწუხდა ხელმწიფე, მისი დატოვება დიდად ეძნელებოდა, ამასთანავე სწუხდა, რომ ოცდაცხრამეტი ახალი საქორწილო ადამიანი ერთად იღუპებოდა და მათთან ამოდენა ჯარი-ჯამაათი. იფიქრა: ისევ ერთის დაღუპვა სჯობს, ვიდრე ათასისა. დიდად უძნელებოდა გამოეცხადებინა ეგ თავისი უმცროსი რძალსათვის, მოიკრიფა ძალ-ღონე და გაუბედა თავის რძალს: საქმე ასე არისო, რომ შენ უნდა დარჩე გველვეშაბთანაო, ვიდრემდის შენი ქმარი მოვიდოდეს და წაგიყვანდესო. ამ ქალს ამოუჯდა გული, ბევრი იტირა, მაგრამ მაინც მოიფიქრა საბოლოოდ, რომ ალბათ მარტო მე ვარ განწირული, რომ ერთი ვიყვე ათასის საღვთოო. მივიდა ეს ქალი გველვეშაბთან, თავი დაუკრა და თანხმობა გამოუცხადა: მე ვრჩები აქა ჩემი კარვით და გთხოვ, დანარჩენებს ნება მისცე წავიდნენო. გველვეშაბმა გა-

დიქნია კული და ყველა წყნარად გადიოდა იმ ალყიდან გარეთ. თვალტრემლიანი ეუუუნა ქალი ჩჩებოდა მარტო კარავში. საბოლოოდ გამოემშვიდობა ხელმწიფე, გაიარა თვითონაც.

გველვეშაპმა კვლავ შემოარტყა ალყა და გადადო კული თავზე. ეს ქალი დარჩა მარტო. ესენი გაუდგნენ თავიანთ გზას. ერთ დღესაც ჩავიდოდნენ ესენი თავიანთ ქალაქში. შიკრიკები გაგზავნეს. ახალგაზრდა ხელმწიფე დაუხვდა თავის ჭარით-ჭამათით, სამოცდაათი მოლა-მუღღურით და ასი მღვდლით, დაირა-მუსიკით შეხვდნენ ქორწილობას. მოიწვიეს, რასაკვირველია, იმ დარბაზში, სადაც უნდა ქორწილი გადაეხადათ. ამ ახალ ხელმწიფეს, ჯველ ვაჟკაცს თვალეზი უბრწყინავდა: საცაა დავინახავ ჩემ საცოლესაო, მაგრამ ვერსად მოჰკრა თვალი. ყველა რომ თავთავის ადგილზე დასხდნენ, გამოელა მოთმინება ამ ახალგაზრდა ხელმწიფეს, მოვიდა, თავი დაუკრა მამა-ხელმწიფეს და მოწიწებით ჯერ მიულოცა შვილების ბედნიერება, პერე მიულოცა თავისი თავის მოტყუება, რომ მე ცოლი არ მომიყვანეო. ამ ხელმწიფეს ასეთი აზრი ჰქონდა, ჩემი შვილი რომ წავიდეს, შეიძლება გველვეშაპმა გააფუჭოსო და იცრუა: შვილო, სანამ ჩავიდოდით, შენი ცოლი გარდაცვლილიყო, ახლა ისეთი ქალი უნდა მოგიყვანო, რომ ამნაირივე ქორწილს გადაგიხდი მარტო შენაო, როგორც ახლა ყველასაო. ამ ბიჭმა პასუხად მისცა: წავალ იქ, სადაც ჩემი ცოლია, რა საფლავშიც წევს, მეც იქ ჩავწვებიო. მაშ, მე ბედი არა მქონია, რომ ორმოცში მარტო ჩემი ცოლი გარდაიცვალაო. მამა ბევრს ემუდარა, მაგრამ იმისმა ლაპარაკმა ამაოდ ჩაიარა, ბიჭი მაინც თავისას გაიძახოდა. ხელმწიფემ დახედა, რომ ვერაფერი გააგონა, მაშინ დაჯდა და ყველაფერი უამბო. ამ ბიჭმა არც ქორწილს მოუცადა, არც არაფერსა და გაუდგა თრიალეთის მთებსა. ნიავქარივით მიჰქროდა, გული არ უთმენდა, როდის მიაღწევდა თავის სატრფოს. ბოლოს მიაღწია თავის მიზანს, მივიდა, თავის სატრფოს კარავი დაინახა, მიუახლოვდა, ნახა, რომ გველვეშაპის ალყა ისევ არტყია, როგორც უამბო მამამ. სალამო მისცა და უთხრა: მე ის ვაჟი ვარ, რომელსაც სატრფო მელის ამ თქვენ ალყაშემორტყმულ კარავშიო. გველვეშაპმა გადა-

ილო ბოლო, გაალო კარები და უთხრა: მიბრძანდი შენ საცოლესთანაო. შევიდა ეს ვაჟკაცი, ხელმწიფის შვილი მიესალმა თავის ცოლს, გადაეხვივნენ, გადაჰკოცნეს. გველვეშაპის სიტყვით, სამი დღე მათ უფლება ჰქონდათ უღარდელად დროება გაეტარებინათ. სამი დღე რომ შეუსრულდათ, მოინხმო ეს ვაჟკაცი, უთხრა, რომ ქაჯეთის ხელმწიფეს ერთი მწაეთუნახავი ქალი ჰყავს, იმ ქალს მე მომიყვან და მერე შენ საცოლეს წაიყვანო. რას იზამდა ბიჭი, დასთანხმდა.

გამოემშვიდობა ეს ბიჭი ცოლსაც, გველვეშაპსაც და წავიდა. ზღაპარში ადვილად ითქმის, მაგრამ ჩვენ რა ვიცით, რამდენი გაიარა. იარა, იარა და მივიდა ერთ ღელესთან, გზაზე ერთი ლომი იწვა. იმის ხმით არემარეს ზანზარი გააქვს. ამ ბიჭმა იფიქრა: მე რომ გავიარო, ეს ლომი მავნებს რამეს. ლომი წევს და ვერა დგება, თურმე უკანა ბარძაყში მუწუჭი გასჩენია, ჩირქი ჩასდგომია და აწუხებს, ის აღრიალებს. ბიჭმა მოიმარჯვა მშვილდისარი. ესროლა და კოკობად სწორედ იმ მუწუჭში მიარტყა, მოარტყა და მუწუჭიდან იარამ გადმოჩქეფა. მორჩა ლომი. ალაპარაკდა ადამიანის ენაზე და დაიძახა: ვინა ხარ, რა ადამიანიშვილი, გამოჩნდი და სიკეთეს გადაგიხდით. გაბედვა მიეცა ვაჟკაცს, დაუდგა წინ ლომსა: შენ იყავ ჩემი მკურნალიო? რასაცა მთხოვ, შეგისრულებო. — ჩემი სათხოვარი ის არის, რომ მივიღვარ ქაჯეთის ხელმწიფესთან და თუ შეგიძლია შემწეობა, იქ აღმომიჩინეო. — შემაჯექ ზურგზეო, მე მიგიყვან იქამდე, სადაც ჩემი საზღვარიაო. წამოახტა ეს ბიჭი ზურგზე. ლომმა მიიყვანა საზღვრამდე და უთხრა: დაადგები ამ გზასა და ჩახვალ იქა. როცა დაგჭირდები, აი, ეს ჩემი ბალანი, დაადე ტალკვესზე და ჩამოჰკარი, ახსენე ჩემი სახელი და იმავე წუთს იქ გავჩნდებიო.

ბევრი იარა, მივიდა ერთ წყაროსთან. ამ წყაროს სიახლოვეს იდგა ერთი დიდი ნაძვის ხე. ამ ხეზე ჰქონდა გაკეთებული ბუდე უზარმაზარ არწივს. ამ არწივს ბუდეში ჰყავდა წყვილი მართვე. შვიდი წელიწადი ბარტყებს ჩეკავდა, ის-ის იყო უნდა დაეფრინა, ნახავდა რომ აღარ არიან. ის ვაჟკაცი სწორედ იმ დროს მიესწრო, როცა გველთა-გველვეშაპი დაეშვა ზემოდან და უნდოდა გადაესანსლა არწივის ბარტყეები. ბარტყებმა ასტეხეს დიდი ვაი-ვაგლახი. ამ ვაჟკაცს შეჰ-

ბრალდა, გაუშალა მშვილდისარი, სტკიცა შიგ თავში. გველ-
ვეშაბი დაეშვა ძირსა. დაეშვა ძირსა და ამ დროს მიჰყვა და
აკაფა სულ ერთიანა და მიყარა იმ ხის ძირში მისი ლეში.
ვაჟს სწორედ ამ დალაღვაში მოერია ძილი და დაეძინა. არ-
წივმა იდროვა, სანადიროდან უკან დაბრუნდა თავის ბახა-
ლებსკენ და რა დაინახა ხის ქვეშ მიგროვილი რაღაც ლეში
და მასთან ერთად მწოლარე ადამიანის შვილი, დაეშვა ზემო-
დან. უნდა დაეფლთა, როგორც გულმოკლულს, ამ შვიდი
წლის განმავლობაში თავისი გამაუბედურებელი. ამ დროს
შვილებმა მოჰკრეს თვალი, გადაელობნენ დედას და თავის
ენაზე აუხსნეს, რომ ის იყო მათი მხსნელი. მადლობის სამა-
გიეროდ არწივმა მოიფიქრა: მზის ქვეშ მწოლარე კაცი რომ
მზემ არ დასიცხოსო, გადაათარა თავისი ფრთები კარავივით
და მოთმინებით უცდიდა, თუ როდის გამოიღვიძებდა. ცოტა
ძირის შემდეგ ბიჭმა გაიღვიძა, აიხედა მალა და დაინახა,
რომ რაღაც შავი კარავივით ადგია თავზე. შეიშმუშნა, დააპი-
რა წამოდგომა. კიდევ გული შეეცვალა და შეშინდა, თავი ისევ
ძირს დადო. ეს არწივმა შენიშნა და უთხრა: ადამიანის შვი-
ლო, ნუ გეშინია, ითხოვე, რაც შემიძლია, ყველაფერ სა-
შუალებას აღმოგიჩენო. ვინაიდან ჩემი შვილები შენ გადაარ-
ჩინე სიკვდილს, ამისათვის პირველად დიდ მადლობას გიძ-
ღვნიო, შემდეგში გთხოვ იმას, რომ არ დამიმალო, გულახ-
დილად მითხრა შენი აქ მოსვლის მიზეზიო. წამოდგა ეს ვაჟ-
კაცი, დაიწყო ის, რაც უკვე ვთქვით, ვიდრე არწივამდე მო-
ვიდოდა: უნდა წავიდე ქაჯეთის ხელმწიფესთან და ერთი
მზეთუნახავი ქალი რომ ჰყავს, ის უნდა წამოვიყვანო საცო-
ლედო.

არწივმა უთხრა: აბა დამაჯექ ზურგზე, დახუჭე თვალები
და გავფრინდებით. მართლაც, ვაჟი ასე მოიქცა, შემოაჯდა
არწივს ზურგზე, დახუჭა თვალები, აიწია არწივმა და გასწია.
ჩაიყვანა იმ ქალაქში, სადაც ცხოვრობდა ქაჯთა ხელმწიფე.
ჩამოჯდა ძირს და უთხრა ვაჟს: გაახილე თვალებიო. აი, ეს
არის იმ ქაჯთა ხელმწიფის ქალაქი, რომელსაც შენ ეძებდიო.
კიდევ შეიძლება ჩემი თავი დაგჭირდეს, აიღე ეს ფრთა და
რა წამს ახსენებ ჩემ სახელს, უმალ იქ გავჩინდებით. დაემ-

შვიდობნენ ერთმანეთს, არწივმა გასწია თავის ბარტყებისკენ, ბიჭმა კიდევ ქალაქისკენ.

ბევრი იარა, თუ ცოტა, მივიდა ერთ ბებერ ქალთან, სალამი მისცა და უთხრა: თუ შეიძლება ამაღამ მისტუმრე, დედიო. — არა შვილო, არ შემიძლია, მე ერთი ოთახი მაქვს, ჩემ თავსაც ძლივს ვიფარავო. — არა უშავს რა, დედი, მე ფული მაქვს, არ შეწუხდებითო. დედაკაცმა რომ ფულის სახელი გაიგონა, უფრო გამაგრდა: იქნება რამე დავტყუო ამ კაცსაო. ვაჟმა გაიმეორა, ჯიბეს გაიკრა ხელი, ერთი ბლუჯა ოქრო ამოიღო და აჩუქა. ამ ქალმა სიხარულით აღარ იცოდა როგორ შეეპატიუა, მობრძანდითო. შევიდა სახლში ეს კაცი, მიიხედ-მოიხედა და ნახა, რომ მართლა ერთი პაწია ოთახი აქვს, როგორც ქალაქში მაცხოვრებელ ადამიანს. ბებერმა ჩაი გაუკეთა, ივანშვილს კარგად, დაწვენ და დაიძინეს.

გათენდა დილა, მშვიდობის დილა გაგიჟენდეთ! დაიბანეს პირი. ამ ვაჟმა დაუწყო კითხვა: აქ ვინ არის ხელმწიფედ, რა ჰყავს, ქალი თუ ჰყავს გასათხოვარიო? ამ ბებერმა უთხრა: მერე რაში გეკითხება, გასათხოვარი ქალი ჰყავს თუ არაო? — მე, დედი, ხელმწიფის შვილი ვარ და იმ ქალის ცოლად თხოვა მინდაო. — ეე, შვილო, შენისთანა ხელმწიფის შვილების თავი ბევრი გაუგორებიაო. ერთიც შენ იქნებითო. — არა, დედი, მე ისე არ მოვიქცევი, მე ის ქალი თან მინდა წავიყვანო და არა ჩემი თავიც აქ დავტოვოო. შენ მხოლოდ მასწავლე მისი სახლი სად არის და ქალი რომელ ოთახში ჰყავთო. ამ ბებერმა ქალმა უთხრა: მე დახეულ-დაგლუჯილი ბებერი ვარ, ქუჩაში ვერ გავივლი და ვერც გასწავლიო. მაშინ ვაჟმა უთხრა: წამობრძანდი, წაგიყვან მეკრავთან, ერთ ხელ კარგ ტანისამოსს შევაკერინებ შენთვისო. — დიდი სიამოვნებითო, ქალს გაუხარდა. ადგნენ ორთავენი და წავიდნენ. მისცეს შეკვეთა ერთი ხელი ტანისამოსისა, ისეთი როგორც ეკადრებოდა ხელმწიფის ხიზანს. ამ ქალმა რომ ჩაიცვა ეს ტანისამოსი, გადიხედა კუდზე, გაიპრანჭ-გამოიპრანჭა და თავისი თავი ვილაც მშვენიერად სცნო. გადუხადა მადლობა მკერავს და წამოვიდნენ შინ. შინ რომ მოვიდნენ, ამ ვაჟმა მაშინ უთხრა: აბა გაემზადე, დედი, წავიდეთ, ქუჩაში გავიაროთო. — რის წასვლა, რის წამოსვლა, რის დედი, ძლივს

გაიხსნა ჩემი ბედით. შენი საფერი პირდაპირ მე ვარო. მე ბებერი კი არა ვარ, ნუზლისაგან დამცვივნია კბილებით. მაინცდამაინც ბიჭის გავლენამ მეტად იმოქმედა, ვიდრე ამ ბებრის ლაპარაკმა. ადგნენ და წავიდნენ. გაიარეს ქუჩაში და უთხრა: აბა შეხედე, ეს არის ხელმწიფის ქუჩა, აიხედე, აი, მეთორმეტე სართულში. მიიხედ-მოიხედა ამ ვაჟკაცმა, დაათვალიერა კარები, სანათურები და დაბრუნდნენ სასახლისაკენ. რომ დაბნელდა, ეს ვაჟკაცი გამოვიდა ხელმწიფის სასახლესთან, ამოიღო არწივის ფრთა და ახსენა არწივის სახელი. ნახევარი საათის შემდეგ არწივი დაიბადა მასთან და უთხრა: რა გაქვს ისეთი გაკირვება, რომ დაგეხმარო? ვაჟმა უთხრა: ჩემი საქმე ასე არისო: მეთორმეტე სართულზე უნდა ამიყვანო და სანამ მე დავბრუნდებოდე, უნდა დამხვდეთ. არწივმა და ვაჟმა იცადეს იქამდე, მანამ იქ ხმა მისწყდებოდა და დაიძინებდნენ. მერე არწივმა შემოსევა ზურგზე და აფრინდა მეთორმეტე სართულზე. სანათურით გადახტა ვაჟი ოთახში, ნახა, რომ ქალს სძინავს, ერთი ოქროს შანდალი თავით უდგას და ვერცხლისა ფეხით. ფეხითა შანდალი გადადგა თავთან, თავითა ფეხით შეუცვალა, ერთი მსუბუქადაც აკოცა და გადმოხტა სანათურიდან. მოიხმო არწივი და ჩამოხტა ძირს. მოვიდა კიდევ თავის ბებერთან, გაათია ღამე, დილით კიდევ ადგა გაიარ-გამოიარა.

გოგომ გამოიღვიძა დილით: შეცვლილა სანთელი ერთი მეორის ადგილს. წყრომით დაუძახა თავის მოსამსახურე ქალებს: რომელმა გამოსცვალეთ ჩემი შანდლებიო. ქალებმა პასუხის მაგივრად ტირილი დაიწყეს და მოახსენეს, როგორ გაგებდავდით შენს ნებადაურთველად შემოვსულიყავით და ეგ მოგვემოქმედაო. ბებერი იფიქრეს. შემდეგ ასე უთხრა თავის თავს: შეიძლება წუხელ ეგრე დავტოვეო. სამი ღამე ამ ანგარიშით იქცეოდა ეს ვაჟკაცი. ქალმა ვერასგზით ვერ დაიჭირა ქურდი. მეოთხე ღამეს მოიძინარა თავი. ვაჟი კიდევ გადახტა სანათურიდან და მას ჰქონდა ბოთლით დადგმული ღვინო ოქროს ჭიქითა. დაისხა ერთი, გადაჰკრა და როცა ჭიქა დადგა მაგიდაზე, ამ ქალმა ხელი წაატანა და მაჯაში წაავლო. ვაჟი შეკრთა, მაგრამ სწორედ მაშინ თქვა: ახლა კი მივალწიე ჩემს მიზანსო. ნაცვლად იმისა, რომ ქალს დაეყვირა, ჩუმად

ჰკითხა: შენ ვინა ხარ და რამ გაგაჩინა აქაო? ამ ვაჟკაცმა უპასუხა: მე ვარ ხელმწიფის შვილი და მსურს შენი შერთვაო.

სწორედ ამ ქალსაც მოეწონა ეს ვაჟი. მანაც გამოუცხადა სურვილი, გადაეხვივნენ ერთმანეთს, გადაჰკოცნეს და ფიცო დასდეს: სიკვდილამდე შენ ჩემი ხარ და მე შენისო. ქალმა სამაგიეროდ უთხრა: ეს რომ გაგვიგოს მამაჩემმა, შენც მოგკლავს და მეცაო. ვაჟმა ჰკითხა: მაშ, როგორ მოვიქცეთო? — აი, შენ ხვალ ვინმეს გაგზავნი მამაჩემთან მოციქულადაო, გამოუცხადებს შენს სურვილს და მამაჩემი დაგავალებს ისეთ რამეს, თუ ვერ შეასრულე, მოგკლავსო. თუმც არ უნდოდათ დაშორება, მაგრამ განთიადმა მოატანა და უნდა დაშორებულებიყვნენ. წამოახტა თავის არწივს ზურგზე და ჩამოიყვანა ძირს.

არწივი წავიდა თავის ბარტყებთან, ვაჟი კი წავიდა ბებრის სახლში. ბიჭმა ბებერს გამოუცხადა, რომ მოციქულად უნდა გაგზავნო ხელმწიფესთანაო. ამ ბებერმა, თუმც უარის თქმა უნდოდა, მაგრამ ველარ გაუბედა და ჰკითხა: როგორ უნდა მივიდე მოციქულადაო? ვაჟმა უთხრა: მასა აქვს თავის ეზოში სამოციქულო ქვა, ჩამოჯდები იმ ქვასე და თვითონ დაგინახვენ და მიგიწვევენო. მართლაც, ბებერი ეგრე მოიქცა. შევიდა ხელმწიფის ეზოში და ჩამოჯდა სამოციქულო ქვასე. დაინახეს კარისკაცებმა, მოახსენეს ხელმწიფეს, რომ სამოციქულო ქვასე ვილაც უცხო ქალი ჩამომჯდარაო. ხელმწიფემ მაშინვე უბრძანა, რომ მიეყვანათ მასთან. წავიდნენ კარისკაცები. დაუძახეს, მოიყვანეს ხელმწიფესთან. ქალმა სალამი მისცა ხელმწიფეს და ხელმწიფემ ჰკითხა: რა გსურს, ან რისთვის ჩამომჯდარხარ ამ საელჩო ქვასეო? პასუხად ბებერმა ქალმა მიუგო: ჩრდილოეთის ერთი ხელმწიფის შვილი ჩამოსულა თქვენი ქალის სათხოვნელად და თუ შეიძლება ინახულოთ ვაჟი და მიათხოვოთ თქვენი ქალიო. ხელმწიფეს ძალიან ეწყინა, რომ ვილაც ბებრუხანამ გაბედა მასთან ელჩობა და ბრძანა: ეს ბებერი წაეყვანათ და ჩაეგდოთ საყინულეში. მართლაც, კარისკაცებმა მოჰკიდეს ხელი და გაამგზავრეს ორმოცსაფეხურიან სარდაფში, სადაც ყინულს ინახავდა ხელმწიფე. გაგზავნა მერე კაცები, ჰკითხეთ სად არის მაგის სახლიო. იკითხეს მისი ქუჩა-სახლი კარისკაცებმა, გაიგეს სად

ცხოვრობდა, მოვიდნენ მეფესთან და უთხრეს: ამა და ამ ქუჩაზე ცხოვრობს ის კაციო. გაგზავნა თავის კარისკაცები და ძოაყვანიანა ის ჩრდილოეთის ხელმწიფის შვილი, ჰკითხა ვინაობა. — მე ვარ ჩრდილოეთის ხელმწიფის შვილი, გაძიგონა თქვენი ქალის სილამაზე და თუ თქვენი ნება იქნება, მე მსურს რომ ვითხოვო თქვენი ქალი. ხელმწიფემ უპასუხა: დიდი სიამოვნებით მოგცემ ქალს, თუ შეასრულებ ჩემს სამპირობას, რომელსაც ახლავე გეტყვიო. პირველი ის იქნება, რომ მოგცემთ ერთ ქოთან რძეს ხელში, სანამ ახვიდე ორმოცი სართული ზევით და ჩამოხვიდე, უკვე მაწვნად იყოს შედედებულიო. ხვალ დილიდან მოხვალ და შეუდგები პირობის ასრულებასო. თავი დაუკრა ხელმწიფეს და გამოვიდა გარეთ. პატარა რომ გამოიარა, უეცრად მოაგონდა ის ბებერი რომელიც გაგზავნა მოციქულად, მიუბრუნდა ხელმწიფეს და ჰკითხა: რა იქნა ის ჩემი გამოგზავნილი მოციქული ბებერი, რომ აღარ დაბრუნდაო? ხელმწიფემ პასუხად მისცა: მანამდის ჩემს აღთქმას არ შეასრულებ, ის შენი გამოგზავნილი ბებერი ვეღარ ნახავს თავის სახლსო. გამოემშვიდობა ხელმწიფეს და გამოსწია სახლისკენ.

დიდმა ფიქრმა აიტაცა ეს ვაჟი: ბებერი იქ, სადღაც იყო დამწყვდეული და, მეორეც, რძე როგორ აეტანა ორმოც სართულზე და ჩამოეტანა მაწვნად. დაღამდა თუ არა, ქალმა თავი მოიკვამდყოფა და უთხრა მოახლეებს: წადით, დაიძინეთ, უნდა მოვისვენოო. მოახლეები საძინებელ ოთახებში წავიდნენ და ქალი დარჩა მარტო. ვაჟმა იღროვა, მოიხმო თავისი არწივი და წამოახტა ზურგზე. ჩვეულებრივ გადახტა სანათურიდან, მიესალმა ქალსა, დიდი სიამოვნებით დაიწყეს ლაპარაკი და ქალმა ჰკითხა: — რა გითხრა დღეს მამაჩემმა, ანდა რა პასუხი მიეციო? — მამათქვენის პირველი მოთხოვნაა, უნდა მომცეს რძიანი ქოთანი, ორმოცი სართული ავიტანო მაღლა და მაწვნად ჩამოვიტანო ძირს, არ ვიცი როგორ მოვიქცეო. ქალმა უთხრა: — მაინც რას ფიქრობ შენ, როგორ უნდა მოიქცე? — მე იმას ვფიქრობ, რომ შენი სიყვარულის გულისთვის ერთს ამალამაც ალერსით გავატარებ და ხვალ მოგვედებითო.

ქალმა უთხრა: ნუ იღარდებ, მე მაგის საშუალებას გამო-

გინახავო. ნუ გეშინია, შენ ამაღამ ჩემთან გაათიე ღამეო. რასაკვრეელია, ეს ღამე ლაპარაკში და ალერსში გაათიეს. ამ ქალს ჰქონდა ერთი ბეჭედი, რომელიც რძეს მაწვნად აქცევდა — აი, მოგცემ ამ ბეჭედს, ეცადე რძეში ამოავლო და უნდა შეინახო ისე, რომ ვერ გიპოვონო, გაგჩხრეკავენ და ცხვირის ნესტოში შეინახეო. ეს ბეჭედი ისეთი რბილი იყო, რომ მოიკეცებოდა და ცხვირის ნესტოში ეტეოდა. სწორედ განთიადმაც მოატანა. დაემშვიდობნენ ერთმანეთს. მივიდა ვაჟი სახლში, ბებერი არ დაუხვდა. ეახლა ხელმწიფეს, საღამო მისცა და შეუდგა პირობის შესრულებას.

ხელმწიფემ მოატანინა რძე, მისცა ვაჟს ხელში, მიიყვანა ორმოცსართულიან კიბესთან და უთხრა: ვიდრემდის ჩამოხვიდოდე, უნდა ეგ რძე იქცეს მაწვნადო. ხელმწიფეს სულაც აინუნში არ მოსდიოდა, რომ შეასრულებდა და არაფრად ჩააგდო ეს ვაჟი. ვაჟი მიდიოდა მალა, ეცადა და რძეში ამოავლო ბეჭედი, მერე ვითომ ხელი მიიტანა მოსახოცად და შეინახა ცხვირში. დაბრუნდა, ჩამოვიდა ძირს, ნახეს და, მართლაც, რძე გადაქცეულიყო მაწვნად. ხელმწიფეს დიდად ეწყინა და შეწუხდა. უბრძანა თავის კაცებს, გაჩხრიკეს, მაგრამ ვერაფერი ვერ აღმოუჩინეს. მაშინ ხელმწიფემ ჰკითხა: როგორ და რის ძალით გადააქციეო მაწვნადო? ვაჟმა მიუგო: რის ძალითაც თქვენ არ მოელოდით, იმით გადავაქციე მაწვნადო. — კარგო, ეგ პირველი შესრულება იყოს, ხვალისთვის გაძლევ მეორე დავალებასო. მე მყავს ერთი ლომი და იმასთან უნდა ვახვიდე საჭიდაოდო. ეს ვაჟი დღეს ძალიან გახარებული დაბრუნდა, იმედი ჰქონდა, რომ ხვალაც გამარჯვებული გამოვიდოდა. მოიხმო თავისი არწივი, ქალი დაუხვდა სანათურთან და გადაიყვანა თავის საწოლ ოთახში, გამოჰკითხა გავლილი დღე. ყმაწვილმა ყველაფერი უამბო და შემდეგ მეორე დღისათვის აღსასრულის შესახებ უამბო: რითი და როგორ უნდა შეესრულებინა იმისი წინადადება. ქალს უთხრა: მე მყავს ერთი ლომი, რომელიც იმის შინაურ ლომს ერთი შემოკვრითაც დაჰვანტავსო. მხოლოდ შენ ის მითხარი, ჩემო მზევე, ჩემო საყვარელო, როგორ მოვიხმო ჩემი ლომი, რომ არავინ არ გაიგოს, ვითომ და მე გადავიქციე ლომად და ვეჭიდებოდე იმის ლომსო? ქალმა უთხრა: შენ სთხოვე

შამაჩემს მოგცეს ორი საათი დრო და იმ ეზოში, სადაც თქვენ უნდა იჭიდაოთ, გააღოს მეორე კარი, რომ ვითომდა იმ მეორე კარიდან ლომადქცეული უნდა შეხვიდე. ის კიდეც თავის კარიდან გამოუშვებს და თქვენ ეზოს შუაგულში დაეტაკებით. დაათავეს ლაპარაკი და შეუდგნენ ერთმანეთის აღერსს.

გათენებამაც მოატანა, ჩამოშორდნენ ერთმანეთს და ვაჟმა გამოსწია სახლისაკენ. მივიდა სახლში, პატარა წარსაუზმა და დათქმულ დროზე მივიდა ხელმწიფის ეზოში. გამოვიდა ხელმწიფე. სალამი მისცა ვაჟმა და სთხოვა, რომ გადაედო დანიშნული დრო ორი საათით და ეზოსთვის გაეღო მეორე კარი, რომლიდანაც ვითომდა გაშმაგებული ლომივით შემოვიდოდა. ხელმწიფეს სიცილად არ ეყო და უთხრა: კეთილი და პატიოსანი, ცოტახნის შემდეგ ჩემი ლომი იდგება შუაგულ მოედანზე და დაგელოდება საჭიდაოდ. დაბრუნდა ვაჟი, გავიდა ქალაქს გარეთ, ამოიღო ლომის ბალანი, ახსენა და იმწამსვე დაიბადა მასთან ლომი და ჰკითხა: რა გაჭირვება დაგადგა, ჩემო კეთილო მოყვარევ, რომ მომიხმეო? ვაჟმა აუხსნა მდგომარეობა. ლომმა უთხრა: მაგისტვის სულაც ნუ იღარდებო. გასწიეს ეზოსკენ. ეზოს გარეთ არც ერთი სულდგმული არ უნდა ყოფილიყო. მივიდნენ ახალ კარებთან. დაუძახა: მე მზადა ვარ, გამოიყვანეთ თქვენი ლომი საჭიდაოდ! გამოიყვანეს ლომი მოედანზე, თვითონ კარებს უკან მიიძალა და ლომს უთხრა: აბა შენი დრო არისო.

შეეტაკნენ ორთავ ლომები, გასწიეს და გამოსწიეს. დასცხეს, გამოიჭიმეს ტყავები. იგდო ზურგზე ამ ვაჟის ლომმა, ისე დაახეტქა ძირს, რომა სულიც აღარ დაჰყვა. გამარჯვებული ლომი დატრიალდა, მიიხედ-მოიხედა და გასწია კარებისკენ. ამ ვაჟმა გადაჰკოცნა ორთავ თვალეზოში და უთხრა: დიდი მადლობელი ვარ, მშვიდობის გზა გქონდესო. ამაყად მოუარა იმ კარებიდან და გამოეცხადა ხელმწიფეს; მოახსენა: დამავალეთ მესამე, ეს მეორე უკვე შესრულებულიაო.

ხელმწიფეს ეწყინა თავისი ლომის დამარცხება და მესამე დაეაღება მისცა. მე მყავს ერთი რაში. ხვალ იმ რაშს მოგცემ და უნდა დაჩვიო შეჯდომასაო. დაემშვიდობა ხელმწიფეს. ჩვეულებრივ, სალამოს კიდეც ავიდა ქალთან. უამბო

მაკაც და ქალმა უთხრა: ის რაში იქნება მამაჩემი. უბედურებაც ეგ არისო. აი იმ დროს, როცა რაშს მოგიყვანენ, შეჯდები და წაგიყვანს ცაში, ან მიგახლის ცასა, ან მიგახლის მზესთან დასაწველადო. შენ ეცადე მოექეცე მუცელზედაო, ქვევიდან. ის განახავს, რომ შენ მუცელზე მოექეცი, დაეშვება ძირს. მაშინ მოექეცი ზურგზედაო; რომ დაგინახავს ზურგზე მოექეციო, მაშინ ეცდება, მარჯვნივ მიგახალოს კედელზე, მაშინ გადმოდი მარცხნისკენ, წამოვა მარცხნისკენ და გადმოდი მარჯვნისკენ. და რომ დაინახავს უშედევოდ მოქმედებს, წავა თრიალეთის მინდვრისკენ, მაგრამ შენ ნუ შეგეშინდება: ის არც წაიბორძიკებს, არც გადმოგაგდებს. მას აქვს გარკვეული მიჯნა, მივა და დაბრუნდება სახლისკენაო. რომ მივა თავის ეზოს კარებში, გადმოხტა წინ და აღვირი დაიჭირე ხელში. ერთი მაგრად უშხივლე ყურის ძირში მათრახნი, ის გამწარებული გადაიძრობს აღვირს თავიდან და შევარდება საჯინიბოში. მაშინ შენ დარჩები გამარჯვებულიო. ეს ვაჟს არ მოსწონდა, მაგრამ უნდა ეცადა, რომ ეს ყველაფერი მოეყვანა სისრულეში. ქალი კიდევ იმის იმედის გასაცოცხლებლად ეუბნებოდა: ნუ გეშინია, რახან მაგღენი ჰქენი, მაგასაც მოახერხებო. ამასობაში კიდევ თენდებოდა.

მოახლოვდა გათენება. დაუძახა თავის არწივს სანათურთან, ისკუპეს და ჩამოვიდნენ ძირს. წავიდა სახლში, წარსაუზმა ისე, რომ თვალებმა პრწყიალი დაუწყეს და აღნიშნულს დროზე მივიდა ხელმწიფესთან ნათქვამი სიტყვის ასასრულებლად. ხელმწიფემ უთხრა: მიბრძანდი ეზოში და რაშს მოგვჭრიან ახლავეო. თვითონ ხელმწიფე გადაიქცა შეკაზმულ რაშად და მიჰგვარეს ვაჟკაცს. ვაჟკაცმა შემოიკალთავა, მათრახნი ხელში მოიმარჯვა და მარდად შემოახტა. რაშმა იგრძნო, რომ ჩემზე უკვე კაცი ზისო და აფრინდა. გასწია პირდაპირ მზისაკენ: ეგება დაეწვაო. ეს ვაჟკაცი გადაბრუნდა და ამოეკრა ცხენს მუცელზე. რაშმა იგრძნო, რომ ვაჟი მუცელზე მაკრავსო, დაეშვა ძირს: ეგებ ქვესკნელში ჩავიტანოო. მიწას რომ მიუახლოვდა, ვაჟი ისევ ზურგზე მოექცა. რაშმა იგრძნო რომ ვაჟი ისევ ზურგზე მოექცა, მაშინ გაქანდა მარჯვნივ და უნდოდა მიეხალა კედლისთვის, მაგრამ ვაჟმა მოასწრო და გადმოხტა მარცხენა მხრისკენ. რაშმა გაიგო, რომ

ვაუკაცი მარცხნივ მომექცაო და გაქანდა მარცხნივ, ვაჟიც გადმოქანდა მარჯვნივ. რაშმა რომ ველარაფერი მოახერხა, და გაქანდა თრიალეთის მინდვრისაკენ. ხევი, ლელე წყალივითა და მთები აჯანყებულ ქაჩივით გადიარა. მივიდა თავის მიჯნასთან და დატრიალდა: იქნება თავბრუ დაეხვეს და გადმოვარდესო. შემოვიდა ეზოში, ვაუკაცი გადმოხტა წინ, გადმოვადო აღვირი, ერთი მაგრად აწნა ყურის ძირში მათრახი და გამწარებული რაში შევარდა ჭაჭინიბოში. ვაუკაცმა ხელში მათრახი შეათამაშა და ამყაღ შეჰყვირა: გამობრძანდი, დიდებულო ხელმწიფევ, მიიღებ თქვენი ცხენის აღვირი და ახლა საითკენაც გსურდეთ, შეჯექით და იქითკენ იარეთო.

გამოვიდა ხელმწიფე, ძალაუნებურად მადლობა გადაუხადა და უთხრა: ხვალ მოხვალ და შევეუდგებით ქორწილსაო. მაგრამ ამ ვაჟს მოაგონდა კიდევ ის ბებერი და სთხოვა, რომ გაეთავისუფლებინათ. საწყალი ბებერი, ამოიყვანეს გაციებულის, მოხრუკული, როგორც ზამთრის ბუზი, და ჩააბარეს ამ ვაჟს: აჰა, შენი ბებერი და წაიყვანეო. მოჰკიდა ხელი ამ ვაუკაცმა დიდი სიხარულით, დაუძახა მეეტლეს და გასწივს შინისკენ. დაუძახა არწივს და უთხრა: აი, ჩემო კეთილო არწივო, ერთი უკანასკნელი თხოვნაცა მაქვს, ერთხელ კიდევ ამიყვანო ჩემს სატრფოსთან. ეს იქნება უკანასკნელი შეწუხებაო. — კეთილი და პატიოსანიო. შემოაჯდა ზურგზე. მიიყვანა სანათურთან. ქალი სიხარულით შეეგება, ყელზე შეძოვქნა და გადიყვანა თავის საწოლ ოთახში. ყველას მოგეცეთ ისეთი სიხარული, როგორც იმათ მიეცათ, დარჩენოდათ მხოლოდ ერთი ქორწილი.

დიდ აღტაცებაში იყვნენ და არ იცოდნენ როგორ გაეტარებინათ ეს უკანასკნელი ღამე. ასე თუ ისე, დიდი წვალებით და ვაი-ვაგლახით გაათიეს ის ღამეც. გათენებისას დაუძახა კიდევ თავის არწივს, გადაეხვია, აკოცა თვალებში და უთხრა: ახლა თავისუფალი ხარ და მშვიდობითო! წამოვიდა თავის ბებერთან და უთხრა: დღეს უნდა ვიქორწილო და შენც იქ უნდა მყავდეო. დაუძახეს მეეტლეს.

წავიდნენ მკერავთან, წინათვე ჰქონდათ შეკვეთილი ტანი-სამოსი, დაუხვდათ მზამზარეული, ჩაიცვა, დაიხურა, ჩასხდნენ ისევ ეტლში და მივიდნენ ხელმწიფესთან. მისცეს სა-

ლამი ხელმწიფეს და უთხრეს: აგერ ჩვენ მზადა ვართ და ველით თქვენს განკარგულებასაო. ხელმწიფეს უნდოდა, რომ როგორმე ჩაეშალა ქორწილი. წინადადება მისცა: ჩამოვიყვან ჩემ ქალს და თუ ერთმანეთი მოგეწონებათ, თქვენი სურვილი აღსრულდებაო. გაუგზავნა მოახლეები თავის ქალიშვილს, რომ მასაც ჩაეცვა თავისი საქორწინო ტანისამოსი და ჩამოსულიყო ხელმწიფის სატახტო ოთახში. ხელმწიფის ქალი მოემზადა, ჩაიცვა საქორწინო ტანისამოსი და ჩამოვიდა დანიშნულ ადგილას: რას მიპირებ, მამაჩემო? — აი, ეს ჩრდილოეთის ხელმწიფის შვილია და სურს შენი ცოლობა. მე უკვე აღვუთქვი, რომ უნდა მიგცე მას. ქალმა პასუხად უთხრა: სამი პირობა რომ გქონდა და მის ამსრულებლისათვის ჩემი თავი უნდა მიგეცა ცოლადო? ხელმწიფემ უპასუხა: აღსრულებულია ყველა პირობაო და ჩააბარა თავისი ქალი. — წადით, იცხოვრეთ, იმრავლეთ და გაბედნიერდითო. დაუკრეს ბუკი-ნალარა, შეგროვდა დიდი ძალის ხალხი და შეუდგნენ ქეიფსა და დროის ტარებას. თხუთმეტი დღე და ღამე იქეიფეს.

გათავდა ქორწილი. ვაჟმა მოისურვა სახლისაკენ გამგზავრება. გაიარა ერთმა კვირამ. შეამზადა ყველაფრით, გამოემშვიდობნენ და გზას გაუდგნენ. რომ გავიდნენ ერთი დღის სავალზე, ხელმწიფის შვილმა უთხრა ხელმწიფეს: დაბრუნდი შენი ჯარით და მე ჩემი ეტლით წავალო. ეტლში ება ოთხი ცხენი, რომლებიც ცაში ვარსკვლავებს და წყალში თევზებს ეთამაშებოდნენ. განაგრძეს გზა. კარგა ხნის შემდეგ გზაში შემოხვდათ ერთი ქონდრის კაცი, თვითონ იყო ერთი მტკაველი და წვერი ჰქონდა ორი მტკაველი. სალამი მისცა და უთხრა: შეიძლება მე თქვენი მეეტლე ვიყო? ხელმწიფის შვილმა უთხრა: ძალიან კარგიო. ცოლმა დაუშალა.

— ეჰ, რას მიზამს, მაგას ერთი სილა რომ შემოვკრა, ძირს გავაკრავო. — ამავე დროს, დასტურის შემდეგ ეს ჯუჯა როგორც რწყილი ისე შეხტა კოფოზე, დაუსვა ცხენებს მათარახი და ნიაქპარივით მიაქროლებდა.

კარგა გზა გაიარეს. ცხენებს დაღლილობა შეამჩნია ხელმწიფის შვილმა. უთხრეს მეეტლეს: შეაჩერე ცხენები აქ, პატარა ვაძოვოთო. შეაჩერა. გამოუშვეს ცხენები, გაუშვეს ბა-

ლახზე. შეუდგნენ პურის ჭამას. მეეტლემ მოიწვიეს. მოსწყურდათ წყალი, მისცა ლიტრა ხელში მეეტლეს და უთხრა: მონახე წყალი და მომიტანეო. მეეტლემ ამაყად შეუბრუნა: მე წყალი კი არ უნდა გიზიდო, მე ვარ მარტო მეეტლეო! თუ ძალიან გწყურია, აი, გზა, წადი და მოიტანეო. გაწყრა და გაჯავრდა ხელმწიფის შვილი და უთხრა: — ერთს ისეთ შემოგკრავ, რომ კვერცხით დაიმსხვრევიო!

— აბა სინჯე და ვნახოთ ვინ ვის დაამსხვრევსო!

გაჯავრდა ხელმწიფის შვილი, მაგრამ ცოლი შეეხვეწა: მაგისგან კარგი არაფერი იქნებაო. ჯუჯაც წამოხტა ფეხზე და გაჰკრა ერთი სილა ხელმწიფის შვილს. ეს კაცი დაეცა ძირს როგორც მკვდარი. მოჰკიდა ხელმწიფის ქალს თმებში ხელი, წამოიკიდა ზურგზე და წაიყვანა თავის სადგომში.

სალამოს გამოიღვიძა ხელმწიფის შვილმა, ნახა აღარც ქალია, აღარც მეეტლე. ხელები თავში შემოიკრა, ნეტამც გამეგონა ჩემი ცოლისათვისო, ახლა რაღა მეშველებაო. მიაწინება თავი ეტლსაც და ცხენსაც, დასტოვა იქ და მიჰყვა იმ კვალს, საითაც ქალის ფეხის ნაკვალევი მიდიოდა (რაკი დაბალი იყო, ქალს ვერ მოერია და მიათრევდა).

კვალმა მიიყვანა ერთ კლდეში გამოჭრილ გამოქვბულთან. კარში უზარმაზარი ქვა იყო მიყუდებული. სინჯა ამ ქვის გადმობრუნება, მაგრამ ძვრაც ვერ უყო. ქალმა გაიგო: ჩემი ქმარია კარებს ეჯაჯგურებო და უთხრა: შენ ტყუილად ეჯაჯგურები, ჩამოშორდი, არ გაიგოს და არ მოგკლასო. წადი ამაღამ სადმე მოისვენე და ხვალ ჩამოხვალ და გეტყვი მაგის ამბავს, როგორ შეიძლება ჯუჯას დამარცხებო. დაღამებისას თავის ეტლს მიაშურა. სალამოს დაბრუნდა ჯუჯა. ნახა ქალი ძალიან შეწუხებულია, ტირის. — რატომ ტირინარო? ხელმწიფის შვილზეც კარგად შეგინახავ და მამაშენზეცაო. ქალმა მიუგო: თქვენ წახვალთ სანადიროდ და მე მარტო ვრჩები აქ ოთახშიო: არა მაქვს ისეთი გასართობი, რითაც თქვენს მოსვლამდის არ მომეწყინოსო. ჯუჯამ ჰკითხა: — რით გინდა, რომ გაერთო? — აი იმით, რაშიც თქვენი უკვდავი სული იმყოფება. გაიცინა ჯუჯამ და უთხრა: — ჩემი სული ე მაგ ცოცხშიაო. ამ ქალმა იცოდა, რომ ეს ტყუილი იქნებოდა, მაგრამ მიანც აიღო ეს ცოცხი და მოკაზმა როგორც დედო-

ფალა, ვითომ ეთამაშება. ჯუჯას ქალის ამნაირ ქცევაზე სიცილი აუტყდა. ჰკითხა ქალმა: — რაზე იცინი, აქ სათამაშოდ მოგიყვანივარ, ჯერ მატყუებ და მერე იცინიო.

— მართლა, ქალო, გატყუებ, ჩემი სული ორ ზღვათა შუა არისო. იქ ერთ ყუთშია მოთავსებული: ჩემი ღონე, თვალთ სინათლე და სიცოცხლეო. ერთ თევზს აქვს ჩაყლაპული და იქ ინახებაო.

— შე კაი კაცო, ეგრე მეტყობდი, რაღას მტანჯავდიო: ახლა იმედიანდ ვიქნება და არხეინად ვიცხოვრებ შენთანაო.

გათენდა დილა. ეს ჯუჯა ადრიან ადგა ჩვეულებრივ და გასწია სანადიროდ. ჩვენი ხელმწიფის შვილი კი მტირალა თვალებით მივიდა კარებთან და დაუძახა: — ჰა, მეტყვი, ქალო, გასახარსაო?!

— შენი გასახარისი ის იქნებაო, წახვალ, დიდრონ ბადეებს მოაქსოვინებ, დაიჭერ მრავალ მებადურსაო, გემებით და ნავეებით შეგზავნი თეთრი და შავი ზღვის შუაო. ერთ თევზის გვამში ინახება პატარა ყუთი, რომელშიც სამი ჩიტია: იმისი სული, თვალის სინათლე და სიცოცხლეო. მაგ ყუთს რომ იპოვი, დაბრუნდები ჩემთანო. მართლაც, ეს ხელმწიფის შვილი ჩაეიდა ზღვის პირას, დაიჭირა მებადურები, დაუნიშნა გასამრჯელო და უთხრა: ესეც თქვენ, თევზიც თქვენ, მხოლოდ თევზს რომ დაიჭერთ, უჩემოდ არ გამოწელოთ და არც გამოუწელავი თევზი წაიღოთო. ამ მებადურებს ძალიან უხარიათ, რომ თან თევზიც, თან გასამრჯელოც მათი არის. ნავებითაც და გემებითაც დადიოდნენ და იჭერდნენ თევზს. ერთ დღეს ეღირსათ იმ თევზის დაჭერა, რომელსაც მუცელში ის ყუთი ჰქონდა. გამოწელეს და ნახეს ერთი ყუთი, რომელსაც ხელმწიფის შვილი დიდი სიხარულით დაეტანა, ჩაიღო ჯიბეში და გამოემშვიდობა თავის მებადურებს და უთხრა: მე ჩემი საშოვარი ვიშოვე და ახლა ეგ გემები თქვენთვის მიჩუქნია; მშვიდობითო და გამოსწია ცოლისაკენ. ამავე დროს, როცა მან ჯიბეში ჩაიღო ყუთი, ამ ჯუჯამ იგრძნო რაღაც ავადმყოფობა, ტანში ჟრუანტელმა დაუარა. სახლისკენ გამოეშურა. მივიდა, სახლის კარი გამოაღო და ჩამოკდა. ცოლმა ჰკითხა: რათა ხარ ეგრე დამმარებული, ჯუჯაო?

— რაღაც დღეს ქეიფზე ვერა ვარო.

ხელმწიფის შვილიც უკვე უახლოვდება ჭუჭას სასახლეს. მაშინ რაღაც აზრად გაუარა ხელმწიფის შვილს თავში და თქვა: მოდი, ერთი ამ ყუთს გავხსნი, ვნახო შიგ რა არისო. როცა ახადა ყუთი, ერთმა ჩიტმა თავი გადმოყო. შეეშინდა ამ ხელმწიფის შვილს: არგამოფრინდესო. ყუთის სახურავს რომ დააწვა, თავი გადაეკანაპა ამ ჩიტსა, თურმე ეს ჩიტი ჭუჭას ღონე ყოფილა. ამ ჩიტს რომ თავი გადაეკანაპა, ჭუჭას ღონე გამოეცალა. ხელმწიფის შვილი მიუახლოვდა ჭუჭას და ნახა კარებზე ჩამომჯდარი. ჭუჭამ ერთი სცადა ფეხზე წამოხტომა, მაგრამ ველარ დადგა ფეხზე. უთხრა ჭუჭამ: რახან ეგრე დამმართე, დანარჩენებს თავი დაანებე და ეს ქალი წაიყვანეო, მაგრამ ხელმწიფის შვილმა უთხრა: არა, ამდენი წვალებისათვის, მე შენ სიცოცხლეს მოგისპობო. ახადა ყუთს თავი და გადმოჰყო თვალის ჩინის ჩიტმა თავი. დახურა და იმასაც გადააკანაპა თავი. დარჩა ჩვენი ჭუჭა უსინათლო. ამ დროს სცადეს მისი უკვდავება, მართლაც მოკვდებოდა თუ არა. მას ჰქონდა შეგროვილი თივა, მოუკიდეს ამ თივას ცეცხლი და ჩააგდეს ჭუჭა შიგ. გაიტრუსა, მოიკრუნჩხა, მაგრამ სული მაინც ჰქონდა. ერთი სიტყვით, მესამე ჩიტსაც წააგლიჯეს თავი. ჭუჭაც მოკვდა. ყველა ადამიანი განთავისუფლდეს ჰირისაგან, როგორც ისინი განთავისუფლდნენ ჭუჭასაგან. შევიდნენ საჯინბოში. სადაც ჭუჭას ორი შეკაზმული ტაიჭი ება. ოქრო, ვერცხლი, ლალი. მარგალიტი ბლომად ჰქონდა ამ ჭუჭას; ჩაყარეს ხურჩინში, გადაჰკიდეს ცხენებს და გამოსწიეს.

ბევრი სიარულის შემდეგ მიაღწიეს გველეშაპამდის. გველეშაპამ დაინახა, რომ მოვიდა ხელმწიფის შვილი, თან მოიყვანა ქალი, რომლის მოყვანაც დაავალა. სალამი მისცა გველეშაპას, გველეშაპამ გადააგდო კუდი გვერდზე და უთხრა: მობრძანდით თქვენს საცოლესთანაო. საცოლესაც ძალიან გაუხარდა. ჩამოხდნენ ორივენი ცხენებიდან და ვიდრემდის კარავში შევიდოდნენ, გველეშაპამ მეორედ დაუძახა: მობრუნდი ჩემსკენ, ხელმწიფის შვილო! — გადიძრო გველეშაპის ტყავი და გამოვიდა ერთი მზეთუნახავი ქალი და უთხრა: აი, ჩემი აღთქმა იყო, რომ მოსპობილიყო ქვეყანაზე ჭუჭა. რაკი ეგ მოისპო, ახლა გზა დამილოცოა, ბედნიერები იყავითო. თვითონ კი მოუსვა, საიდანაც ჩამოსულიყო. ესე-

ნიც ბევრს აღარ გაჩერდებოდნენ, რაკი თავისუფლება მიეცათ, გამოსწიეს მამის ოჯახისაკენ და რამდენიმე დღის შემდეგ მოაღწიეს სატახტო ქალაქს.

მამამისს დიდი სიხარული მიეცა, რომ შვილი გადაარჩა გველვეშაპს. ორმოცი დღე და ორმოცი ღამე ქორწილი გადაუხანდა; ტახტიც კი დაუთმო; შენ იქნები ამას იქით ხელმწიფეო. ჭამეს, სვეს, დროება გაატარეს და თქვენც ავაშოროთ ჭირი და ლხენა მოგცეთ.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,

ქატო იქა, ფქვილი აქა.

მთას ურემი ავაგორე, წამოვიდა გორებიოთა,

აქ დღეობით გამოძეხით, საიქიოს ცხონებითა.

ელენე მშვენიერის ზღაპარი

იყო ერთი ხელმწიფე. ჰყავდა სამი ვაჟიშვილი და სამი ქალიშვილი. როდესაც მოხუცი ხელმწიფე მოკვდა, ორი დღის შემდეგ მოვიდა ერთი დევი ხელიწიფის პირველი ქალის სათხოვრად და დაჰდა სამოციქულო ქვაზე. გამოვიდა ამ ხელმწიფის პირველი ვაჟიშვილი და უთხრა: ვინ ხარ შენ მანდ რომ ზიხარო? — მე ვარ მოსული თქვენი უფროსი დის სათხოვნელადო! — უპასუხა დევმა. პირველმა ძმამ უთხრა: წადი, შე ბინძურო, აქედან, ვინ ხარ, მე რომ შენ დაი მოგათხოვო! — დევმა არ დაიშალა, მაინც იქა ზის. გამოვიდა შუათანა ძმა, ისევ იქა ზის. იმასაც სათხოვა და იმანაც უარი უთხრა დის მიცემაზე. დევი კიდევ ზის იქა. ბოლოს გამოვიდა უმცროსი ძმა და ჰკითხა: რა გინდა, რისთვის მოსულხარო? დევმა უპასუხა: — ქალი მინდა, ქალისთვის მოვსულვარო.

— ამ საათშიო, — უთხრა ბიჭმა, — მოიცადე, ახლავე ჩაგაბარებ ქალსაო. — გამოიყვანა თავისი უფროსი და, ჩააბარა ამ დევს და გაატანა. წავიდა დევი, წაიყვანა ეს ქალი და თანაც გულში ჩაითქვა ძმების მოქმედება.

ახლა სხვა დევები მივიდნენ დანარჩენი ორი დის სათხოვნელად და, როგორც პირველ შემთხვევაში, პირველმა და შუათანა ძმამ უარი უთხრეს, პატარა ძმამ ორივე გაატანა. რომ

გათხოვეს ყველა და, დარჩა სამი ძმა და დედა. ერთ დღეს გამოვიდნენ კარში ეს ბიჭები და გამართეს შეჯიბრი სროლაში. ამ დროს მოდის ერთი ბებერი, მოაქვს წყაროდან ქილით წყალი. პატარა, უმცროსმა ძმამ ესროლა ისარი და ქილა გაუხვრიტა ამ ბებერს. მოდის ბებერი, წყალი იღვრება ქილიდან. უცბად შეხედა, წყალი იღვრება. — ვაი, რა დამემართა, ვინ იყო, რომ ასეთი საქმე გამიკეთათ. აქეთ მოიხედა, იქეთ მიიხედა, დაინახა ცოტა მოშორებით ის ბიჭი და უთხრა: — ჰე, შე უბედურო, რა გითხრა, მშვენიერი ვაჟკაცი ხარ, ვერ გამიმეტებია შენი თავი რომ დაგწყევლო, მაგრამ მაინც გეტყვი: შენამც დავარდნილხარ ელენე მშვენიერის ნატვრაშიო. ამ ბიჭმა თქვა: უპ, ეგ ელენე მშვენიერი რა ყოფილა, ან სად ყოფილა; აბა მე ახლავე წავალ და მოვნახავ ელენე მშვენიერი სად არის, სად იმყოფებაო.

მოვიდა სახლში ეს ბიჭი და უთხრა დედას: დედა, მომეცი სამგზავრო პური, მივდივარ ელენე მშვენიერის საპოვნელადო. დედამ ცივი უარი უთხრა: არ წახვიდე, ჩემო შვილო, შენა ხარ ჩემი ერთადერთი ვაჟკაცი და შენც მიდიხარ შორს გზასა? დაჯექი, ჩემო შვილო, იყავი ჩემთან, ნუ მომკლავ შენის ჯავრითაო.

ბიჭმა არ დაიშალა, მაინც გაუდგა გზას. სახლიდან წაიღო მხოლოდ ერთი ხელმანდილი, რომელშიც ერთი თქმით ამოვიდოდა ყველაფერი სასურველი საჭმელი.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მოიღალა, დაჯდა ერთ წყაროსთან და პურსა სჭამს. ამ დროს მოვიდა ერთი გოგო, შეხედა ამ ბიჭს თუ არა, თავის გულში თქვა: ეს რა ჩემს ქალბატონსა ჰგავსო. აავსო წყაროზე ქილა და სწრაფად გაბრუნდა სახლისკენ. სახლში რომ მოვიდა, ქალბატონს მოახსენა: ქალბატონო, რა ვნახე! აგერ, ჩვენ წყაროზე მოსულა ერთი ბიჭი, შეხედულობით სულ თქვენა გგავთო. ქალბატონი გაუწყრა გოგოს და უთხრა: რას ამბობ, შე უბედურო, მე როგორ მემსგავსება?! მე ვარ ხელმწიფის შვილი და შორიდან გამოთხოვილიო. — არა ქალბატონო, არა, უეჭველად ეს თქვენა რაღაცა უნდა იყოსო. — აბა, რაჟი აგრეა, წადი და დაუძახე, ერთი აქ მოვიდეს, ვნახო, ვინ არისო.

ადგა ეს გოგო, მოვიდა წყაროსთან და უთხრა ბიჭსა: აბა

წამოდით, ქალბატონი გეძახითო. ადგა ეს ბიჭი და გაჰყვა. გამოვიდა ქალბატონი და ბიჭს შეხედა, იცნო, რომ ის იყო თავისი უმცროსი ძმა და ბიჭმაც იცნო, გადაეხვივნენ ერთიმეორეს: საიდან, ჩემო ძმაო, რამ გადმოგაგდო შენ ამ უცხო ქვეყანასაო? — რა ვქნა, ჩემო დაო, მივდივარ შორ გზას, ელენე მშვენიერის საძებნელადაო. — ეჰ, ყველა კარგი, ჩემო ძმაო, მაგრამ შენი სიძე რომ მოვა ახლა აქ და შეგჭამს, ამას რაღა ვუყოთო? — რატომ, რათ უნდა შემჭამოსო. — შენ ხომ იცი, რომ შენი სიძე დევია და არა ადამიანი? — რა ვუყო, თუ შესაძმელი ვარ, შემჭამს და შემჭამოსო. — აჰა, მოდი ჯერ მაინც იმ დოლაბში დაიძალეო. შევიდა ბიჭი დოლაბში და დაიძალა.

ცოტა ხნის შემდეგ მოვიდა დევი, მოაქვს მთელი ქვეყნის არემარე: შეშა, ხორცი თუ სხვა. როგორც შევიდა სახლში დევი, იმ წამსვე სუნი ეცა.

— ქალო, აქ რაღაც უცხო ადამიანის სუნია, შენ ვიღაცა შემოგიყვანია ჩემს სახლშიო.

— აბა შენ ეგრე ნუ იცი, მეც ადამიანის შვილი არ ვარ? ნუთუ აგრე მალე უცხო ადამიანის სუნი გააჩიეო. — დევმა გაწყრომით უპასუხა: — მალე მითხარი აქ ვიღაცაა, თორემ შენც შეგჭამ და იმასაცაო. ქალს შეეშინდა და უთხრა: ერთი რამ უნდა გითხრა და არ გამიწყრე: ჩემი სამშობლოდან რომ ვინმე იყოს, როგორ მოეპყრობი მას, რას უზამო? დევმა უპასუხა: — ააა, შენი სამშობლოდან? ქალო, სტუმარი თუ არის უფროსი ან უშუათანა ძმა, მათ აუცილებლად შეეჭამ და თუ არის პატარა, უმცროსი ძმა, მას ჩემს ჯამში ჩავისვამ, ჩემთან ვაჭმევ პურს და რა გაჭირვებაც აქვს, კიდევაც მოვებმარებო. ამ ქალს გაუხარდა დევის ნათქვამი. მაშინვე დაუძახა თავის ძმას, გამოიყვანა დოლაბიდან და უთხრა: აი ჩემი ძმაო.

დევმა იცნო ბიჭი და უთხრა: ააა, შენა ხარ ჩემი პატარა ცოლიძმა?! მობრძანდი, მობრძანდი, კარგია რომ გვნახეო. ერთი შენი დარდი მითხარი, რატომ გადმოხველ ამ ჩვენს მხარეზე, რა გაგჭირვებიაო? — ბიჭმა უარი უთხრა პირველად: არაფერი, თქვენს სანახავად მოველო.

— არა, უეჭველად შენ რაღაც დარდი გაქვს, თორემ ისე არ გვნახავდიო. ბიჭი იძულებული გახდა, რომ თავის გულის

დარდები ეთქვა იმ სიძისათვის. უთხრა: მე მოვდივარ ელენე მშვენიერის სანახავადო.

— უჰ, ეგ რა მძიმე რამე მითხარიო, — უთხრა დევმა, — მე ფრინველთა ხელმწიფე ვარ და არ ვიცი ეგ ელენე მშვენიერი სად ცხოვრობს; აბა ახლავე შევაგროვებ ჩემს ფრინველებს, შეიძლება იცოდნენ მისი საცხოვრებელი ბინაო.

დაუძახა დევმა მთელ თავის ფრინველებს, მოაგროვა აუარებელი ფრინველი და ეკითხება: აბა მითხარით, სად ცხოვრობს ელენე მშვენიერიო? ფრინველებმა ერთხმად დაუძახეს თავის ხელმწიფეს: არ ვიცით ელენე მშვენიერის ბინა და არც გაგვიგია ჩვენ იმის ხსენებაო!

— რადგანაც არ იცით, წადით თქვენს ალაგასაო.

ბიჭმა უთხრა, აბა ახლა მე უნდა წავიდე ჩემს გზაზე, სადმე უნდა მოვნახო მაინც ელენე მშვენიერიო. — მოდი, ნუ წახვალ, არ გინდა ის ოხერი ვილაცაა, ვერ იპოვი და მებრალეები, თავს დაილუპავო. — უთხრა დევმა. ბიჭმა მაინც არ დაიშალა. დევმა უთხრა: — რადგანაც არა გჯერა, მოცადე, აი, ეს ხელმანდილი წაიღე, გამოსადეგია შენთვისაო.

— რა გამოსადეგიაო?

— როცა პური მოგშივდება, ეტყვი: ხელმანდილო, პური მშიანო და რაც გენებებათ, მიირთმევთო. ბიჭმა უპასუხა: რაკი შენ ჩემთვის სიკეთე გდომებია, მაშ, აგერ ჭიქა, ჩაახი შიგ რძე და შედგი მე რომ ვიჯექი, იმ დოლაბში. როცა ეს რძე გასისხლდება, მაშინ იცოდე, რომ მე მკვდარი ვარ. თუ გინდა სიკეთე მიყო, წამოდი და მეძებო.

გაუდგა ბიჭი გზას, მივიდა ერთ წყაროსთან, დაისვენა და სადილობს. აქაც მოდის ერთი გოგო და აქაც ისევ ხდება, რაც მოხდა პირველ წყაროზე. აქ შუათანა ქალს და სიძეს ნახავს ბიჭი, მათგანაც ხელმანდილს წაიღებს და წავა. ახლა მესამე დის სახლში მივიდა. მოვიდა დევი და უთხრა: — სად მიდიხარ, ჩემო ცოლისძმავ? — ჩემო სიძევ, მივდივარ ელენე მშვენიერის მოსაყვანადო.

— ოჰ, ელენე მშვენიერი? მე მთელი ბაყაყების ხელმწიფე ვარ, არ ვიცი ეგ ელენე მშვენიერი და შენ საიდან გაიგეო. — დაუძახა ამ ხელმწიფემ მთელ თავის ბაყაყებს და ჰკითხა: აბა ვინ იცით ელენე მშვენიერის ბინაო? მოვიდნენ მთელი ბაყა-

ყები და ყველამ ერთხმად მოახსენა ხელმწიფეს: არ ვიცით ელენე მშვენიერის ბინაო. ხელმწიფე კიდეც შეეკითხა: კიდეც არის თუ არა ჩემს სახელმწიფოში დარჩენილი ბაყაყებიო?

— ერთადერთი ბერი, ბლენძი კოჭლი ბაყაყია დარჩენილიო.

აბა, წადით, ის მოიყვანეთ და მას ეცოდინება ელენე მშვენიერის ბინაო.

წავიდნენ ბაყაყები იმ კოჭლი ბაყაყის მოსაყვანად. მოიყვანეს.

— აბა, კოჭლო ბაყაყო, გვითხარი ელენე მშვენიერი სად არის, თუ იციო?

— ეჰ, თქვე უბედურებო, რათ კითხულობთ ელენე მშვენიერს, ვინ მივა იმასთან, ის არის უნახავ ალაგას დამალულა და დევსა ჰყავს შეპყრობილიო. ტყუილია, ეგ ვერ მივა იქაო.

— აბა, ნუ გააგრძელე, კოჭლო ბაყაყო, ჩქარა თქვი, რომელი გზით არის იმასთან მისასვლელიო?

— აი, — გაიხედა ამ კოჭლმა ბაყაყმა, — წავე ამ სწორე გზაზე, როგორც გაივლის დიდ ტრიალ მინდორს, დაინახავს ერთ სახლს, იმ სახლს აბია ქვის კარები; ვის შეუძლია იძის გაღება, გარდა იმ დევისა?

ბიჭმა არ დაიშალა, ადგა, გაუდგა გზას. აქაც გადასცა თავის უმცროს სიძეს ჭიქა რძე და იგივე დაავალა. წავიდა ბიჭი, სადაც ელენე მშვენიერი იმყოფებოდა. მივიდა ერთ წყაროსთან. სახლი ახლოს იდგა. გამოვიდა ერთი ახალგაზრდა გოგო, მივიდა წყარონე წყლის ასავსებად, შეხედა ამ ბიჭს, ძალიან მოსაწონარი, კაი ვაჟკაცი იყო და კაი ლამაზი სუფრაც ედგა წინ. გოგოს ძალიან გაუკვირდა ბიჭის საქციელი, თავის გულში თქვა: კაცო, ეს რა მშვენიერი ვაჟკაცი რამ ყოფილა და ცოდვა არის ამის სიკვდილი, რომ აქ, ამ სახელმწიფოში გადმოსულა, სადაც ადამიანის შვილის სახსენებელი სრულებით არ არისო. გაკვირვებული შევიდა თავის ქალბატონთან და ეუბნება: — ერთი ვილაცა ვნახე დღეს მე ამ ჩვენ წყაროზეო.

— წადი, შე უბედურო, შენ რაღაცა სიზმარი გინახავს, თორემ აქ ვინ მოვიდოდლო.

— არა, ქალბატონო, არა, ცხადად ვნახე. მართლა ძალიან კარგ ვაჟკაცი იყო. რომ ნახო, თვალს კი ვეღარ მოაშორებო.

— როგორ, შეიძლება, რომ მე ამ ბინძურს დაეუჭერო, ნუ-
თუ ეგრე მშვენიერი ვინმეა აქ მოსულიო?

— კი, ქალბატონო, კიო.

— აბა თუკი ეგრეა, წადი და დაუძახეო.

ადგა, წავიდა ეს მოჯამაგირე გოგო, მივიდა წყაროზე იქ,
სადაც ბიჭი იჯდა; უთხრა: აბა წამობრძანდი, ჩვენი ქალბა-
ტონი გეძახისო. ბიჭმა უთხრა: — ერთი მითხარი, რა გვარი-
საა თქვენი ქალბატონი. ანდა რა ჰქვიაო?

— ნუთუ არ გაგიგონია ელენე მშვენიერიო?

ბიჭს ძალიან გაუხარდა, რომ ელენე მშვენიერი აქ ყო-
ფილა. ადგა და სიხარულოთ მიდის ელენე მშვენიერის სახ-
ლისაკენ. შეაღო კარი, შევიდა სახლში და დაინახა ელენე
მშვენიერი თუ არა, იმ წამსვე გონება დაეზნა ელენე მშვე-
ნიერმა ამოიღო ხელსახოცი და მოუსვა თუ არა, ბიჭი გო-
ნებაზე მოვიდა.

— სადაური ხარ, ბიჭო, საით მიდიხარო? — ჰკითხა
ელენემ.

— მე მოვედი სწორედ თქვენს სანახავადო.

— რომ გაგიგოს დევმა, ხომ შენც შეგვკამს და მეცაო.
აბა ერთი მაინც მაჩვენე, შენ რაღაც ხელმანდილი გქონიაო.

— რატომ არაო, — უთხრა ბიჭმა, — მხოლოდ ერთი
სიტყვის ნება მომეციო.

— ორი თქვი, ნება გაქვსო.

— აბა თუ შეიძლება, თქვენი ერთი მუხლის ქვეშ მაყუ-
რებინეთ და მაშინ გიჩვენებ ამ ჩემს ხელმანდილსო. შეხედა
ამ ელენემ გაკვირვებით თავის მოჯამაგირე ქალებს და უთხ-
რა: შეიძლება თუ არა, ასეთი რამეო. — რატომ არა, ქალ-
ბატონო, რა დიდი რამეა, რა იქნება, ჩვენ აქ არა ვართ, რის
გეშინიანო.

აყურებინა ელენე მშვენიერმა ამ ბიჭს, რაც უთხრა, ის
შეუხარულა. ბიჭმა უყურა, უყურა, გაბეზრდა ყურებით და
უთხრა: კმარა, მომწყინდა ყურებაო.

— მაშ აბა ჩამოერთვას ეს ხელმანდილიო. — უთხრა კი-
დევ მოჯამაგირე ქალებს, — აიყვანეთ ეს ვიღაცა არის და
გადააგდეთ დევებთან, რომ შეჭამონო!

მიიყვანეს ეს ბიჭი და გადააგდეს ამ მოჯამაგირეებმა დე-

ვებთან. დევები წამოიშალნენ ბიჭის შესაქმელად. ბიჭმა უთხრა: მოიცათ, მოიცათ, არ შემქამოთ და სიკეთეს გიზამთო. შეჩერდნენ დევები, აღარ დაუწყეს ბიჭს რჩოლა. ამოიღო ბიჭმა ჭიბიდან მეორე ხელმანდილი და გაუშალა დევებს წინ, რომელშიც ყველა საჭმელი იყო, დევებს ძალიან გაუხარდათ, დასხდნენ ლამაზად შეექცნენ. არის ლხინი, თამაში, ერთი, მეორე... ელენე მშვენიერმა უთხრა თავის მოჯამაგირებს: გაიხედეთ გარეთ, იმ ბიჭს შეჭამდნენ დევები, თავი იქნება დარჩენილი, ამოიტანეთ, გვიკლია ერთი თავი იმ ცხრასართულიანი სახლის გავსებას, დახოცილი საქმროებით რომ ვაგროვებთ და იქ დადევითო.

გადაიხედეს მოჯამაგირებმა თუ არა, ნახეს, რომ ბიჭი დევებთან ქეიფობს; ცეკვავენ, თამაშობენ. მოჯამაგირებმა გაკვირვებით უთხრეს ქალბატონს: ქალბატონო, ის ბიჭი დევებს არ მოუკლავთ, კიდევ ჰქონია ხელმანდილი რამ, ხედავ რა დღეში ჰყავს ჩვენი დევები?

— აბა დაუძახეთ, ერთი ეგეც წავართვათო! — უთხრა ქალბატონმა. დაუძახეს, ამოიყვანეს ბიჭი მალა.

— აბა ითხოვე მაგ შენ ხელმანდილში რა მოგართვათო? — უთხრა ბიჭს ელენემ.

— ერთი სიტყვა კიდევ მიბოძეთ, ქალბატონო, — უპასუხა ბიჭმა.

— ორი თქვი, ბატონო.

— აბა, თუ შეიძლება, წელქვეშა ტანი სულ დამანახე და მოგართმევო.

საწადელი აუსრულეს, მერე ჩამოართვეს მას ის ხელმანდილი და გადააგდეს დევებთან. დევებს გაუხარდათ. იფიქრეს: ჩვენთვის კიდევ მოაქვს ბიჭს საქორწინო პურ-მარილიო. ამოიღო ამ ბიჭმა თავისი მესამე ხელმანდილი, გაუშალა დევებს, აჭამა და ასვა, რაც ენებათ. ცოტა ხნის შემდეგ კიდევ უთხრა მოჯამაგირე ქალებს ელენე მშვენიერმა: აბა გადახედეთ ჩვენ ბიჭს, თუ რა დღეშია დევებთანაო.

გადახედეს მოჯამაგირე ქალებმა: შეხედეს, დევები მთვრალეები არიან, ერთიმეორეს ველარა სცნობენ. — ქალბატონო, ჩვენ ბიჭს კიდევ ჰქონია ხელმანდილი და დევებს აქეიფებსო. ელენე მშვენიერს ძალიან გაუხარდა, თქვა: ღმერთს ჩვენთვის:

რალაცა გამოუგზავნია სარჩენდაო. ამოიყვანეს კიდეც ზევით, ვნახოთ რა იქნება, კიდეც ჩამოვართმევთო. ამოიყვანეს ბიჭი. — აბა, ითხოვე რა მოგცე მაგ ხელმანდილშიო. — ერთ სიტყვას გეტყვი, ქალბატონო, კიდეც თუ შეიძლებაო?

— თქვი, რატომ არაო.

— აბა, დააგე შენი ლოგინი, დამაწვინე მე და ჩემს ზეშოდან ხალიჩით შენ დაგიჭირონ შენმა მოჯამაგირეებმა. თუ სადამოდან გათენებამდე დაიჭერენ შენი მოჯამაგირეები შენ თავს ხალიჩით, თავი მომაჭერ და თუ არადა, თუ ჩამოვარდი ჩემთან, შენ ჩემი იქნები და მე შენო.

ელენე მშვენიერს ძალიან გაუჟკვირდა ეს სიტყვა: როგორ შეიძლებაო? — რატომ არა, ქალბატონო, დაგიჭერთ, რა დიდი საქმეაო, — უთხრეს მოჯამაგირეებმა. — რა დიდი რამეა, ერთი ღამე არ არის? კაცი ერთ ღამეს მგლის ტყავში გასძლებსო.

— აბა, ეგ თქვენი საქმეა, ეგ თქვენ იცითო.

დააგეს ლოგინი და ჩააწვინეს ბიჭი შიგ ელენეს ლოგინში; ზევით მაღლიდან დაიჭირეს ელენე მშვენიერი. წევს ბიჭი ლოგინში და ფიქრობს: ახ, ნეტავ როდის ჩამოვარდება ელენე მშვენიერიო. ასე რომ, მამლის ყვირილმა მოატანა. ამ საწყალმა ბიჭებმა ველარ გასძლეს გათენებამდე. ერთი იქით გადავარდა, მეორე აქეთ გადმობრუნდა, მესამე, მეოთხე... ჩავარდა ელენე მშვენიერი ბიჭთან.

— აბა, ჩამეხვიე, ჩემო ტურფავ. თუ კი ჩემი უნდა გამხდარიყავ, რად მტანჯავ ამდენი ხანო?

— არა, შენი ჭირიმე, შენ ხომ იცი, მე შენი ვარ, შენ ჩემი ხარ, მაგრამ ვერ მოგეკარები. ნათლია მყავს ზეცას, წავალ, შევეკითხები და მაშინ იყვეს რაც შენ გულს უნდა და სურსო.

— კარგი, რატომ არა, შეიძლებაო, — უთხრა ბიჭმა.

აღგა ქალი ზეზე, შიდის ზეცას ნათლიასთან. წასვლისას ქალმა უთხრა ბიჭს: აი, შენ ეს გასაღები გებარებოდეს, მეოცე, მეოცდახუთე, მეოცდათხუთმეტე, მეოცდაცხრამეტე — სულ არაფერი ეგენი, ხოლო მეორმოცე კარი, არამც და არამც არ გაალო, თორემ ცუდი დღე დაგადგებაო.

— კარგი, კარგი ჩემო ტურფავ, არ გავაღებ, არ გავტეხავ შენს სიტყვასო.

ადგა ქალი, მიდის ზეცას ნათლიასთან, ავიდა და ჰკითხა ეს გარემოება.

— ეჰ, შე კაი ქალო, რალაზე მოდიოდი აქ, შენ რომ დაიბადე, მაშინვე იმის ბედი იყავიო.

ადგა ქალი და გამობრუნდა თავისი სახლისაკენ. ამ ბიჭმა დაუარა კარებს და დაალო. რომ მივიდა იმ მეორმოცე კართან, გაახსენდა ელენეს ნათქვამი: ეს კარი არ გაალოოო. მაინც არ დაიშალა ბიჭმა, გაალო მეორმოცე კარი. გაალო თუ არა, წამოიშალნენ ასლან-ყაფლანი, ერთი აქედან, ერთი იქიდან და უთხრეს ბიჭს; ეჰ, ადამიანის შვილო, რამ გაგაჩინა, რამ გადმოგაგდო აქეთ: მოგვხედე, ვიწვით, ვიდაგვით, თუ შეიძლება ერთი ცვარი წყალი მოგვასხიო. — რა იქნებო? — მიაწვდინა. მისახა ამ ბიჭმა თუ არა, იმ წამსვე ასლან-ყაფლანმა უთხრეს ბიჭს: აბა, ბიჭო, გზა გვიტყეო! ბიჭმა ველარ მოასწრო დევეების გზის დატოვება, რომ ამოისუნთქეს, ბიჭი ძელებში შეისროლეს, გამოცვივდნენ ეს ასლან-ყაფლანი და გაიქცნენ. მივიდნენ სადაც ელენე მშვენიერი იყო, მაგრამ ვერ ნახეს იქ. გამობრუნდნენ, გზაზე წამოეწივნენ ელენე მშვენიერს, დაიჭირეს და წაიყვანეს.

გავიდა კარგა ხანი, აღარ მოუვიდა ამ ბიჭს ელენე მშვენიერი. ბიჭი დარღში ჩავარდა. მივიდა ელენეს მოჯამაგირე ქალებთან და ჰკითხა, თუ რატომ არ მოვიდა ამდენ ხანს ელენე.

— რა ქენი შენ, — უთხრეს გოგოებმა, — კარები ხომ არ გააღე იმ ოთახისა?

— კი, გავაღე, მერე რა მოხდაო?

— შენ თვითონა სთქვი, რა მოხდაო?

— რა მოხდა და ასლან-ყაფლანი იყო, თუ რალაცა ჯანდაბა, კინალამ მომკლეს. რომ შემიბერეს, ძელებში შემისროლეს. მთელი ერთი საათი შებნედილი ვიყავი ძელებში.

— ოჰ, შე უბედურო, შენა, ელენე მშვენიერი მათ წაუყვანიათ. მორჩა, შენ მას ველარ ნახავო.

— საითკენ წავიდოდა აბა ერთი მითხარითო?

— საითკენ წავიდოდა, აბა რა ვიციო, თუ წავიდა, ასე წავიდოდაო.

— აბა, მე წავალ მის საძებნელადო.

ადგა ბიჭი და წავიდა. ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, გაიხედა ერთ ტრიალ მინდორზე, დაინახა ერთი დიდი ქვა. მივიდა იმ ქვასთან ახლოს. აქეთ შემოუარა, იქით შემოუარა იმ ქვას, შეხედა ერთი მხრიდან ერთი პატარა ფანჯარა მოჩანს. გადაიხედა, და ელენე მშვენიერი იქა ზის. ელენე მშვენიერმა დაინახა ის ბიჭი თუ არა, ცრემლები გადმოლვარა.

— აბა, ჩემო ტურფა ელენე, რაღას ზიხარ, წამოდით.

— სად წამოვიდე, შე საწყალო, კარებს ვინ გააღებს, რომ გამოვიდე. კარები ისეთია, დევის მეტი ვერავინ გააღებსო. თუ კი დევი აქ მოვა, შენც შეგჭამს და მეცაო.

— აბა რა ვუყოთო, აბა მოდი აგერ სარკმლიდან გადმოხტი და ქვევიდან მე დაგიჭერო. ადგა ელენე მშვენიერი და გადმოხტა სარკმლიდან. წაავლო ბიჭმა ხელი და წამოიყვანა.

მოვიდა სახლში დევი და დაიყვირა: სად არის ქალიო! შეჭდა ცხენზე დევი, გამოეკიდა უკან ელენეს. დაეწია და უთხრა: სად მიგყავს ეგ ჩემი ცოლიო?!

— სადა და სახლში მიმყავსო.

— ეს ერთი მიპატიებია და შემდეგში თუ იზამ ამისთანა საქმეს, აღარ გაპატიებ, უეჭველად თავს მოგაჭრიო. წაართვა ქალი; წამოიყვანა უკან დევმა. დილა გათენდა, კიდევ წავიდა დევი სანადიროდ. მეორე დღეს კიდევ მივიდა ბიჭი ელენე მშვენიერთან და წამოიყვანა. მოვიდა დევი და რომ ნახა სახლში არ იყო ქალი, მეტად გაჭავრდა. დაუყვირა ცხენს: — ცხენო, ქალი სად არის, რაშია საქმეო?!

— ნუ გეშინია, გუშინდელის არ იყოს, ქალი ახლოს არისო.

დევმა გამოიყვანა ცხენი, შეჭდა და წამოეწია. წაავლო ხელი ქალს და უთხრა ბიჭს: — სად მიგყავს ეგ ჩემი ქალი?!

— სად მიმყავს და სახლში მიმყავსო.

— აი, შენ ეს მეორე ხათრი, რომ წყლით გაგვაჭრილე, აუ კიდევ გაიმეორებ, ხათრი აღარაფრისა მექნებაო!

წამოიყვანა ქალი დევმა უკან. დაღამდა, გათენდა და დევი კიდევ წავიდა სანადიროდ. კიდევ მივიდა ბიჭი მესამედ და წამოიყვანა ელენე მშვენიერი. მოვიდა საღამოს დევი სახლში, შეხედა რომ ქალი არ არის. პირიდან ცეცხლსა ჰყრის.— აბა, ცხენო, საჩქაროდ ქალიო! გამოიყვანა ცხენი, შეჭდა და

წამოვიდა. წამოეწია შუა გზაში და წაავლო ხელი: მე ხომ გითხარი, მესამედ აღარ გაპატიებ-მეთქი. ერთი, ორი და ესეც სამი, გაპკრა ყელში ხმალი და მოკლა ბიჭი.

— ოჰ, — თქვა დევმა, — ახლა მტერი მოვკალი, თავი-სუფლად ვივლი, თუნდაც ერთი კვირა აღარ მივიღე ჩემს ცოლთანაო. — წამოიყვანა დევმა ქალი სახლში. ცხოვრობენ ერთად.

უფროს სიძეს გაახსენდა ამ ბიჭის სიტყვები. თქვა: მოდი, ერთი ენახო ჭიქაში რძე რომ ჩაასხა, რძეა ისევე თუ სისხლი გახდაო. ნახა, რომ ჭიქაში რძე გასისხლიანებულა. — ოჰ, — ამოიოხრა, — ცოლშვილის პატრონი გამხადა და დღეს ვხარობ მე, ის კი მომკვდარაო. ადგა დევი და წამოვიდა საძებნელად. გამოიარა გზა ცოტაზე. ენახოთ, შეხვდა ერთი ქვისლი.

— ვინა ხარ შენ, სად მიდიხარო?

— ასე და ასე, ჭიქაში რძე გამისისხლიანდა, ცოლისძმა მომიკვდა და მივდივარ მის საძებნელადო.

— ოოო, ნუთუ მე კიდეც ქვისლი მყოლია და არ ვიცოდით. სწორედ მეც მაგაზე მივდივარო.

მიდიან ორივე ერთად. გაიხედეს, ერთი დევი კიდეც მოდის.

— გამარჯობა შენი. საითკენ მიდიხარ ეგრე გაჩქარებულიო?!

— სადა და ცოლისძმა მომიკვლეს და საძებნელად მივდივარო.

— ოჰ, კაცო, მესამე ქვისლიც კიდეც გვეყოლია ჩვენაო. აბა, წავიდეთ სამივე, ვიჩქაროთ, ეგებ სადმე მოვნახოთ ის ჩვენი ძვირფასი ცოლისძმაო.

ბევრი იარეს, თუ ცოტა იარეს, ნახეს ერთ ტრიალ მინდორზე სულ ლუკმა-ლუკმა დაჭრილი კაცი. იცნეს ცოლისძმა. მივიდნენ და დაუწყეს რალაც წამლობა. გამოარჩინეს ეს კაცი, გამოაცოცხლეს. წამოდგა და თვალეზე ხელეზს ისვაშს. უჰ, რა ბევრი მძინებიაო. მიიხედა-მოიხედა აქეთ-იქით, და ელენე მშვენიერი აღარსად არის. უცბად გაქანდა იმ გზაზე, საითაც ელენე მშვენიერი იყო; წაავლეს ამ დევებმა ხელა და გააჩერეს: — მობრუნდი, კაცო, არ გინდა ელენე მშვენიერიო!

— აბა, როგორ მოვბრუნდები ვიდრე არ მოვიყვან იმასაო.

— გამობრუნდი, ძმაო, თორემ ჩვენ ვერაფერს. გიშველით. ეს ერთი გიშველეთ, და მეორედ კი აღარ შეგვიძლია შენი გაცოცხლებაო.

— როგორ, ნუთუ მე მკვდარი ვიყავიო?!

— მკვდარი იყავი, მაშაო.

— ოჰ, რატომ გამაცოცხლეთო!

მაინც არ დაიშალა ბიჭმა და წავიდა. დევები დაბრუნდნენ სახლში.

მიდის ბიჭი ელენე მშვენიერისაკენ. გაიარა ცოტა გზა. ორ ძაღლს უშოვიათ ერთი ლეში და ერთი მეორეს ებრძვიან: — არა შენა და არა მეო. ამ ბიჭმა უთხრა: მოიცათ, რა გაჩხუბებთო. ამოიღო ჭიბიდან დანა, გაუჭრა, ნახევარი ერთს მისცა, ნახევარიც მეორეს. დამშვიდდნენ ეს ძაღლები და უთხრეს ბიჭს: შენ აგაშენა ღმერთმა, ადამიანის შვილო, რომ მაგისთანა სიკეთე გვიყავი. აგერ ეს ჩვენი ბალანი, საცა გაგიჭირდება, ჩვენი თავი ახსენეო. აიღო ბიჭმა ბალანი და გაუდგა გზას. ხედავს გზაზე, რომ ქათმებს უპოვიათ რამდენიმე ქერის მარცვალი და ერთიმეორეს არ ანებებენ. რომ დაინახა ბიჭმა უთხრა: — ქათმებო, რა გაჩხუბებთო? აიღო და გაანაწილა ქერი. დამშვიდდნენ ეს ქათმებიც. — შენ აგაშენა ღმერთმა, რომ ამ დარდს გადაგვარჩინეო. აი, ეს ჩვენი ბუმბული წაიღე და სადაც გაგიჭირდება, ჩვენი თავი ახსენე და გამოგადგებითო.

აიღო ბიჭმა ბუმბული, ჩაიღო ჭიბეში და გაუდგა გზას. გაიარა ცოტაზე, ერთი ვარდის ბუჩქი დგას. დახვევია ფუტკრები ერთიმეორეს და ჩხუბობენ. — რა გაჩხუბებთ, აგერ ერთ ტოტზე ერთი დაჯექათ და მეორეზე — მეორეო. მაშინ მართლა ეს ფუტკრები ერთი იქეთ დაჯდა, მეორე აქეთ და დამშვიდდნენ ესენიც, დასხდნენ თავისუფლად. — შენ აგაშენა ღმერთმა, ადამიანის შვილო, რომ ჩვენ ამ აყალმაყალს გადაგვარჩინეო. რახან შენ მაგდენი სიკეთე გვიყავი, აი, შენ ეს ჩვენი ბეწვი, სადაც გაგიჭირდეს, ჩვენი თავი ახსენე, იმ წამს შენთან დავიბადებითო.

აიღო ბიჭმა ბეწვი, ჩაიღო უბეში და გაუდგა გზას, გაიარა

ცოტაზე და მივიდა ერთ სოფელში. მივიდა ერთი ბებრის სახლთან და უთხრა: დედი, ღვთის სტუმარი არ გინდაო?

— როგორ არა, შვილო, სტუმარი კი არა, სახლში მოჯამაგირეც მჭირდება, თუ შესძლებო.

— დიდი სიამოვნებით, ჩემი ხელობა ეგ არისო.

— არა, შვილო, სამს რასმე დაგავალებ და თუ შემისრულებ, მაშინ დაგიჭერ მოჯამაგირედ.

— კარგიო.

— აი, შვილო, შეგიდგამ ერთ დიდ ქვამ ბრინჯის ფლავს და თუ შესწამ იმასაო. გაუკეთა ბრინჯის ფლავი ბებერმა, გამოუტანა და დაუდგა: დაადგა ბიჭი, შიმშილისაგან ძალიან მოწყვეტილია, სჭამს მგელივით. ბებერი დასცქერის და უკვირს, რას შვრება ეს ოჯახდაქცეული, როგორა სჭამსო. ცოტა რომ ჭამა, ბიჭი კიდევაც ძღებოდა, აღარ იცოდა რა ექნა.

— დედი, თუ შეიძლება თქვენ კარზე მიბრძანდით, მე ძალიან შერცხვინება, რომ თავზე მადგინარ ჭამაშიო.

— კარგი, შვილო, კარგი, წავალო.

წავიდა ბებერი. ბიჭს არ შეუძლია მეტის ჭამა, თქვა: ნეტავი რა ვქნა, როგორ გავიბარო აქედან, რომ ამ ბებერმა არ მომკლასო. ნეტავი გზაზე რომ ძაღლები ვნახე, არ მიშველიან არაფერსაო? ამოიღო ბეწვი და ახსენა ძაღლები. ერთიც ვნახოთ მოგროვდა აუარებელი ძაღლი. — რაშია საქმე, ძმობილო, რა გაგჭირვებიაო? — უთხრეს ბიჭსა.

— როგორ რა, თქვენი ჭირიმე, აი, ამ კუდიანმა ბებერმა ეს ამდენი ქვაბი ფლავი დამიდგა და როგორ შემიძლია მე ამის შეჭმა და თქვენ თუ მიშველით რამესაო. დაეხვიენ მთელი ძაღლები, დაუწყეს ჭამა ფლავს, რომ შეჭამეს, კიდევ ერთი-მეორეს ჩხუბი დაუწყეს. — აბა, თქვენი ჭირიმეთ, აქ ნუ ყვირით, თორემ კუდიანი ბებერი თუ გამოვიდა, თქვენც დაგხოცავთ და მეც მომკლავსო. ძაღლები ისევ გაქრნენ.

შემოვიდა ბებერი, შეხედა ბიჭი ქვაბს კოვზს ძირზე უხახუნებს. ბიჭმა შესჩივლა ბებერს: შე კაი ქალო, რა იქნებოდა ცოტა ბევრი შეგედგა, ერთი ამ ფლავის ჭამით გავძძლარიყავო. ბებერი გაოცდა და თავის გულში თქვა: „ოჰ, მე ვარ კუდიანი და ეს ჩემზე მეტი ყოფილაო“. — კარგი შვილო, ეს ერთი დავალება შემისრულეო. მეორე დავალება-

ში დაუთესა ერთი დღიური ნაგუთნი ქერი და უთხრა: ეს ქერი უნდა უკან ამოკრიფო, ერთი მარცვალცი რომ ვნახო, იცოდე თავს მოგაჭრიო.

დათესა ბებერმა ერთი დღიური ყანა და უთხრა: აბა, აკრიფეო. დაუწყო ბიჭმა კრეფა. მოსწყდა კისერი საცოდავად მარცვლების კრეფაში და უთხრა ბებერს: თუ შეიძლება მიბრძანდით, თქვენი მრცხვენია, თორემ აქამდი ავკრეფდიო.

— კარგი, შვილო, კარგი. წავალ და შენ აკრიფეო. რომ წავიდა ბებერი, იმ წუთშივე თქვა: აბა, სადა ხართ, ჩემო ქათმებო. ქათმები ხელად იქ გაჩნდნენ.

— რა იყო, ძმობილო, რა გაგჭირვებიაო?

— ამაზე მეტი გაჭირვება როგორ იქნება, სიკვდილი მელისო, — და უთხრა თავისი დარდი ქათმებს. მიესიენ ქათმები. ხელად აკრიფეს ქერი; მოაქვთ და აგროვებენ ბიჭთან. რომ მოაგროვეს, უთხრა ბიჭმა; აბა, ახლა წადით, თორემ კუდიანი ბებერი თუ გამოვიდა, შავს დღეს დაგვაყენებსო. წავიდნენ ქათმები ხელად, საიდანაც იყვნენ მოსული.

გამოვიდა ბებერი. ეს ბიჭი აქეთ მოხტება, იქით მიხტება, ვითომ ქერის მარცვალს კრეფს. რომ შეხედა ბებერმა, გაუკვირდა: უჰ, — თქვა, — ეს რა უქნიაო?!

— შე დალოცვილო, რატომ ბევრი არ დამითესე, რომ კრეფით გავმძლარიყავიო.

— კარგი, შვილო ეგეც ამისრულე. აბა, ახლა შედი სახლში, დაჯექი, ჰამე პური და წაიყვანე სამოცი ცხენი საბალახოდ. საღამოზე თუ ერთი ცხენიც დაგაკლდა, იცოდე თავს მოგჭრიო — კარგი, დედი, კარგიო. ბიჭი დაჯდა პურის საქმელად, კუდიანი ბებერი შევიდა ცხენებთან თავლაში და ეუბნება ცხენებს: აბა, წადით, ცხენებო, დაიკარგენით ისე, რომ საღამოზე ერთიც ვერ მოგიყვანოთ მაგ ბიჭმა სახლში. უმეტესად შენ გეუბნები, ჩემო თეთრო ცხენო. წადი და ცხრა მთას იქით გადახტი, რომ ღმერთის მეტმა ვერავინ ვერ გიპოვოს, არამცთუ ბიჭმაო.

აღდა ბიჭი, შევიდა თავლაში და გამორეკა ცხენები, წაიყვანა საბალახოდ. გარეკა სოფლის ბოლოს ერთ პატარა ქალაში. სძოვენ ცხენები. ბიჭი წევს თავისთვის, მაგრამ არ სძინავს. ცხენები უყურებენ ბიჭს, რომ დაიძინებს, მაშინ

უნდათ გაიქცნენ, როგორც დაარიგა ამ კუდიანმა ბებერმა. გამოიხედა ბიჭმა და თქვა: დავიძინო, ეს ცხენები სად წავლენო. დაიძინა ბიჭმა, წავიდნენ ცხენები, სულ გადაიკარგნენ. თეთრი ცხენი, რომელიც ქარის ცხენი იყო, ცხრა მთას გადავიდა და დაწვა ისეთ ადგილას, რომ ეშმაკიც ვერ იპოვიდა.

ბევრი ეძინა თუ ცოტა, ამ ბიჭმა გამოიღვიძა, დალაშბულა უკვე. აქეთ მოიხედა, იქით მიიხედა, ერთი კოჭლი ცხენის მეტი ველარა ნახა რა. ბევრი ირბინა, ბევრი იფანცქალა, მაგრამ მაინც ვერ იპოვა ცხენები. აღარ იცის რა ქნას. მაშინ თქვა: ახ, ნეტავი ის ფუტკრები თუ მიშველიანო. ამოიღო ბეწვი და ახსენა მათი სახელი. მოვიდა აუარებელი ფუტკარი. შემოეხვივნენ გარს და უთხრეს: რა არის, ძმობილო, რა გაგჭირვებიაო? — ამაზე მეტი გაჭირვება რა იქნებო. სამოცი ცხენი წამოვიყვანე. უნდა ჩავაბარო სალამოს პატრონს და ერთის მეტი ვერ ვიპოვეო.

— ახლავე გიშველით, ძმობილო, ნუ გეშინიაო.

რომ გაიშალნენ ეს ფუტკრები, მთელ ქვეყანაზე მოედვნენ, რომელ ცხენსაც გვერდში ეცემიან, სიმწრით პირდაპირ სახლისაკენ გარბიან. მოაგროვეს ორმოცდაცხრამეტი ცხენი და ერთი აკლია. წავიდნენ, ისიც იპოვნეს ცხრა მთას იქით და მოიყვანეს იქვე იმ ქალთან. — აბა წადი ახლა შენ, წინ ირბინე და დაუყვირე ბებერს, კარი გააღე ცხენები მოდიანო. მირბის ბიჭი წინ, ყვირის: დედი, კარი გააღე! — გააღო კარი ბებერმა და ცხენები შევიდნენ თავლაში. ბებერმა დათვალა ცხენები, არ აკლდა. ძალიან გაოცდა. იფიქრა: მე ეს ბიჭი რაღაცას მიზამს, სჯობია თავიდან მოვიცილო და უთრხა ბიჭსა: წადი, შვილო, შედი სახლში, ჭამე პური და გამოდი, რომელი ცხენიც მოგეწონება, წაიყვანე და წადი შენ მშობლებთანაო.

ბიჭი პურის საჭმელად შევიდა. ბებერმა ცხენებისაკენ გასწია, თავლაში რომ შევიდა, უთხრა თეთრ ცხენს: მე ხომ გითხარი, შე დალუპულო, წადი ცხრა მთას იქით დაიკარგე, რომ ველარ გიპოვოს მაგანაო. — არა, შენი ჭირიმე, სადაც ისარი დაგვასო. სისხლი გამოგვადინა, რაღას ვიზამდი, მაშინვე გამოვიქეცი სახლისაკენაო.

ბებერი მიადგა ამ თეთრ ცხენს და ჯობით სულ ტყავი გააძრო. უნდა არ მოიწონოს ბიჭმა ის ცხენი და არ წაიყვანოს. ჭამა პური, გამოვიდა ბიჭი, დახვდა ერთი უცხო ქალი და უთხრა: შვილო, შენ რომ მიდიხარ თავლაში, იქით მარჯვენა მხარეს ერთი თეთრი ცხენია, რომელსაც ცემისაგან სულ ტყავი ჰკიდიდა. თუ წაიყვან, ის ცხენი წაიყვანე და მეტი არაფერი არ გინდაო.

შევიდა ბიჭი თავლაში. კუდიანი ბებერი ეუბნება: აბა, შვილო, აირჩიე რომელი ცხენიც გნებავსო, პირობიდან ვერ გადავალო.

აქეთ აიარა, იქით ჩაიარა ამ ბიჭმა, ვითომდა არ მოეწონა არც ერთი ცხენი.

— შვილო, რას დადიხარ, როგორ არ მოგეწონა ცხენებიო. აი, შეხედე როგორი მსუქანი ცხენებია, წაიყვანე რომელიც გინდაო?

— თუ შეიძლება, აგერ ეს უღონო ცხენი მომეცი, შევკვდები და ვივლი ნელ-ნელაო.

— არა, შვილო, უღონო ცხენი რა ხელს მოგცემს, შუა გზაში მოგიკვდებაო.

— თუ იქნება, დედი, ეგ უღონო ცხენი მომეციო.

— კარგი, შვილო, კარგი, წაიყვანე და შენ მასწავლებლსაც გასძვალე პირში ენა, ვინც შენ გასწავლაო.

გამოიყვანა ბიჭმა ცხენი თავლიდან, დაადგა უნაგირი და მოახტა ზედ. გადაკრა მათრახი, ცხენმა უთხრა: — რაზე მცემ, ვინ ხარ შენ, რომ მცემო! წაიყვანა ცხენმა ბიჭი მალე ცაში, მზეს უნდა დააწვევინოს. ბიჭი ქვევიდან მოექცა; ცხენი დაბლა წამოვიდა, ბიჭი ზურგზე მოექცა ცხენს. გვერდზე წავიდა ცხენი, ბიჭი უნდა კლდეზე მოაწყვიტოს; მეორე გვერდზე მოექცა. მაშინ ცხენმა უთხრა: აფერუმ, ბიჭო, აგერ ცხენი დავბერდი და შენისთანა მხედარი არ მინახავს, ამ მოხუცებულობის დროს შენ მაინც გემსახურებო; მითხარი, სად წაგიყვანო?

— მე მინდა ელენე მშვენიერისაკენ წასვლა, თუ იცი, იმის ბინა სითკენ არიო? — წავიდა ცხენი, მიჰქრის, მიადგა ერთ კლდეს. ეს კლდე იხსნება და იკეტება. ცხენმა უთხრა ბიჭს: დამარტყი იმისთანა მათრახი, რომ ტყავი გასკდეს, თუ არადა

ამ კლდეში მოყვებით და ორივე მოკვდებოდა. დაარტყა ამ ბიჭმა, მართლაც, კაი მათრახი. გამწარდა ეს ცხენი და ისე გაფრინდა, რომ თვალსაც ვერ მოჰკიდებდი, მაგრამ მაინც ცხენის ორი ბეწვი იმ კლდეში მოჰყვა. — ნუ გეშინია, გავედით, ბიჭო, ორი ბეწვი დარჩა კლდეში, იმით არაფერი დაშაქდებაო.

წავიდნენ. გაირბინეს ის ადგილი, სადაც ელენე მშვენიერი ცხოვრობდა. დაინახა თუ არა, ბიჭმა უთხრა საარკმლიდან: აბა, ელენე მშვენიერო, უნდა წავიდეთ, ველარას გვიზამს ჩვენი მტერიო. შემოისვა ბიჭმა და წამოიყვანა. დაბრუნდა დევი სახლში. გაჯავრებით მოიკითხა ელენე მშვენიერი. უთხრა ცხენს: სად არის ქალი, რა იქნაო?! ცხენმა უპასუხა: მე ველარ გიშველი, წამოვალ, მაგრამ ქალს ველარ მოიყვანო. წამოვიდა დევი გზას, გამოუდგა, მაინც წამოეწა.

თეთრმა ცხენმა უთხრა ბიჭს: მიიხედე, უკან ხომ არავინ მოგვდევსო. მიიხედა ბიჭმა უკან თუ არა, ერთი ბუზის ტოლი რაღაც გამოჩნდა. ცოტა ხნის შემდეგ კიდევ მიიხედა და რაღაც მოდის ცეცხლისფრად. წამოეწია დევი. — არიქა დევი წამოგვეწია, დევის ცხენიო. რა ქნას ბიჭის ცხენმა, ძალიან მოხუცებულია. ეს ბიჭის ცხენი დევის ცხენის დედაა. მიბრუნდა ბიჭის ცხენი და ეუბნება დევის ცხენს, ალალი იყოს შენზე ეს ჩემი ძუძუ, რომ მე შენ გაგზარდე. მე დავბერდი და შენ ჯეელი ხარ, ხომ იცი, სადღა გაგასწრებ მე შენ. წაიყვანე ეგ დევი მალლა ცაში, გადმოაგდე ძირს, ცხრა არშინი მიწაში ჩავიდეს, რომ მაგის მყრალი სუნი არ ამოვიდესო.

გაიცინა დევის ცხენმა. წაიყვანა მალლა, გადმოაგდო დევი ძირს და მოკვდა დევი. ჩამოვიდა დევის ცხენი ძირს ბიჭთან, ბიჭმა იმ ცხენზე შესვა ელენე მშვენიერი; მოვიდნენ ბიჭის სახლში. შვიდ დღე და ღამეს გაგრძელდა ქორწილი და ცხოვრობდნენ ტკბილად.

ქირი იქა, ლხინი აქა.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი კაცი და დედაკაცი. მათ ჰყავდათ ერთი ბიჭი, რომელსაც ჩაქუჩა ერქვა. დედა ადრე გარდაეცვალა. ერთი კვირის შემდეგ კაცი წავიდა და სხვა ცოლი შეირთო. დედინაცვალი ბიჭს არ ასვენებდა, გაგზავნიდა წყალზე და რამდენჯერაც მოიტანდა, იმდენჯერ გადაუღვრიდა: წადი, წმინდა წყალი მოიტანე, ეს მღვრიე არისო!

ერთხელ, როდესაც ბიჭი წყალზე მიდიოდა, დაინახა წითელი და შავი გველი ჩხუბობდნენ. შავი გველი წითელს დაედევნა. მივიდა წითელი გველი, ბიჭს ლიტრაში ჩაუძვრა და უთხრა: — როცა მოვიდეს შავი გველი, უთხარი ცხრა მთას იქით გადაიარა-თქო. მივიდა შავი გველი და ბიჭს ჰკითხა: — აქ სულიერს რაიმეს ხომ არ გამოუვლიაო. ბიჭმა უპასუხა: გამოიარა და ცხრა მთას იქით გადაიარაო.

წავიდა შავი გველი. ამოძვრა წითელი გველი, ამოიძრო ერთი ფხა და მისცა ბიჭს: — როცა გაგიჭირდეს, ინატრე, რაც გინდა და ყველაფერი აგისრულდებო. — გაავსო ლიტრა ბიჭმა და წამოვიდა სახლში. სახლში რომ მოვიდა, ინატრა: ნეტავი ჩემი დედინაცვლის სკივრი ისე აივსოს ფართლით, რომ სარქველი არ ეხუტებოდესო. მართლაც, გაივსო სკივრი ფართლით. უთხრა დედინაცვალს: — დედი, ახლა მაინც შემეკერე შარვალ-ხალათიო! — დედინაცვალმა ისევ წყალზე გაგზავნა. გზაში ბიჭმა ინატრა: ნეტავი სახლში რომ მივალ, ჩვენ რომ ვარცლი გვაქვს, სულ პურით სავსე დამხვდესო. მოვიდა სახლში და ვარცლი, მართლაც პურით სავსე დახვდა. უთხრა დედინაცვალს: ახლა მაინც მომეცი პურიო. ის გაუბრაზდა და უთხრა: — ღორი გარეკეო. გამოიყვანა ბიჭმა ღორი, გაიგდო წინ, დაიწყო სტვენა და გაუდგა გზას, არც იცის, სად მიდის.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მივიდა ერთ სოფელში. იქ შეეცოდათ, პური გამოუცხვეს, აჭამეს და ისევ გზას გაუდგა. მიადგა ერთ სოფელს. შევიდა შიგ და დაინახა ერთი მზეთუნახავი ქალი. ინატრა: ღმერთო, ამ ქალს გაუჩინე ერთი ბიჭიო და როდესაც კარებს შევალე, თქვას: „აი, მამაჩემიო!“ მართ-

ლაც გაუჩნდა შვილი ქალს. მოდის ხალხი და კითხულობს: — რად გაუჩნდა შვილი? შეალო ბიჭმა კარები იმ დროს და ბავშვმა დაიძახა: — აი, მამაჩემი ჩაქუჩაო. ხელმწიფემ თქვა: — აბა, რაღას ვუხამ, აი შენი ჩაქუჩა, ადექი და მაგას ვაპყევით. შენც კაცი მოგინახავს რაღაო!

წაყვა ქალი ჩაქუჩას. ჩაქუჩა წინ მიდის და ცოლს არ უცდის. ქალი ეძახის: — კაცო, დაიცადე, ქრისტიანი არ ხარო? ჩაქუჩა მაინც არ უცდის. გაიარეს კარგა მანძილი. შუადღისას დაცხა. ჩაქუჩამ ინატრა: აქ ერთი თელა გააჩინე და მის ჩრდილში ჩავიძინოთო. მართლაც გაჩნდა თელა, რომელსაც მშვენიერი ჩრდილი ჰქონდა. დაწვნენ ხის ძირას ჩაქუჩა და ქალი და დაიძინეს. მეორე დილა რომ გათენდა, ინატრა: ღმერთო, ისეთი რაში მომეცი, რომ სხვა რაში რასაც ერთ წელიწადს გაივლის, მან ერთ წუთში გაიაროსო. გაჩნდა რაში, შეჯდა ზედ, უვლის მინდორს და იძახის: აქამდე ჩემია, აქამდე ჩემია, აქამდე ჩემიაო. ინატრა: ღმერთო, ამ მინდორში ისეთი ხილი ჩაყარე, რომ რიგი მწიფდებოდეს, რიგი ყვაოდეს, რიგი იკრიფებოდესო. გაჩნდა ყველაფერი, რაც ბიჭმა მოინდომა. ახლა მეორე მინდორზე გავიდა, იქაც იგივე ინატრა. ინატრა ერთი სასახლე, მოსამსახურეები, გამართა კარგი ქორწილი და დაიწყო ბედნიერად ცხოვრება.

ქირი იქა, ლხინი აქა, ქატო იქა, ფქვილი აქა.

მთას ურემი ავაგორე, წამოვიდა გორებითა.

აქ სიცოცხლით დაგეწევით, საიქიოს ცხოვებითა
მუხას ჯოხი შემოვკარი, გამოცვლენ ტურებიო
ყველას მაშინ გაუმარჯოს, როცა ჰყავდეს სტუმრებითო.
გათავდა და მორჩა, არღუნი და ტოლჩა.

ერთშვილიანი ხელმწიფე

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ხელმწიფე. მას ჰყავდა ერთი ქალიშვილი. ხელმწიფეს თავის დღეში კიდობნები არ ენახა. ერთ დღეს გადაწყვიტა, რომ კიდობანი გაეკეთებინა. მეკიდობნენი თითო კიდობანში თითო ქალს იღებდნენ. ხელმწიფეს უნდოდა სამი კიდობანი გაეკეთებინა. ერთ დღეს დაიბარა მეკიდობნენი და უთხრა:

სამი კილობანი უნდა შემიკრათო. მათ მოიკითხეს ქალები, ხელმწიფეს კი ერთის მეტი არ ჰყავდა. ხელმწიფემ დაითხოვა მეკილობნენი, სანამ ვინმეს ქალებს გამოართმევდა. ბევრი იარა ხელმწიფემ, მაგრამ ქალები ვერავის წაართვა. ბოლოს შეხვდა ერთ კაცს და ჰკითხა: — ქალები არავენ იციო? — რად გინდა ქალებიო? — მიუგო კაცმა, ხელმწიფემ უთხრა: — მე მინდა სამი კილობანი გავაკეთებინო, თითო კილობნის გაცემაში თითო ქალს მთხოვენ. მე კი მყავს ერთიო. იმ კაცმა უთხრა ხელმწიფეს: — ძალი ალარა გყავსო? — როგორ არა მყავსო! — ვირი ალარა გყავსო? ვირიცა მყავსო. — მაშ, წადი და ორივენი აქ მომირეკეო. მოურეკა ხელმწიფემ ამ ბიჭს და ორივენი ქალებად აქცია.

დაიბარა ხელმწიფემ მეკილობნენი და უბრძანა: კილობნები გააკეთეთო. მეკილობნეებმა გააკეთეს ერთი კილობანი, ხელმწიფეს ფიცარი შემოელა. წავიდნენ მეკილობნენი სახლში ფიცრის უქონლობის გამო. ბევრი წვალეების შემდეგ ხელმწიფემ იშოვა ფიცარი, დაიბარა მეკილობნენი და გააკეთებინა კილობნები. ისინი სამნი იყვნენ. ხელმწიფესაც ჰყავდა სამი ქალი, ყველა მეკილობნეს თითო ქალი მისცა. წაახსეს სამი ქალი მეკილობნეებმა და შეუდგნენ საქორწილო ფულის დათვლას. ხელმწიფე უნდა მისულიყო და გაემართა ქორწილი. ხელმწიფე იმ დროს ავად იყო და ვერ წავიდა. დაიბარა სამივე მეკილობნე და უთხრა: ამ ერთი კვირის შემდეგ ჩამოვალ, რადგან ავად ვიყავ და დასუსტებული ვარო.

გავიდა ერთი კვირა და წავიდა ხელმწიფე თავის სიძეებთან. პირველად მასთან მივიდა, რომელიც ახლოს იყო. ხელმწიფემ ბევრი უცქირა, მაგრამ ვერ შეატყო, რომელი იყო, მხოლოდ მაშინ შეატყო როცა თავისმა ქმარმა უთხრა: მოიტანე პურიო, მან დაუტია: რა მაქვს რომ მოვიტანო, და ხელმწიფემაც შეატყო ვინც იყო. წავიდა ახლა მეორესთან და მასთან რომ მივიდა. გაიმართა კარგი ქეიფი, მაგრამ ის ქალი სულ კამპავდა ხალხს და მასაც შეატყო ხელმწიფემ, რაც იყო.

წავიდა ხელმწიფე ახლა მესამე სიძესთან. ქალმა რომ დაინახა თავისი მამა, გზაშივე მიეგება. დარწმუნდა ხელმწიფე, რომ ეს ჩემი ქალიაო. გაიმართა ლხინი. იმ დღეს ხელმწიფემაც კარგი დრო გაატარა. ძალიან მოეწონა სიძე და წაიყვანა

თავის სახელმწიფოში. იქაც მეორედ გადაუხადა ქორწილი თავის ქალს. ერთი წლის შემდეგ ეყოლათ მშვენიერი ვაჟი. ეს ბიჭი ძალიან ჩქარა იზრდებოდა. თითქმის იმის მომრევე იქ არავინ იყო ტოლებში და იმ სახელმწიფოში როგორც გმირი, ისე იყო გამოცხადებული. ხელმწიფეც ძალიან მოხუცი იყო. ამიტომ გადაწყვიტა თავისი შვილიშვილი ჯერ დაექორწინებინა და შემდეგ ხელმწიფედ დაენიშნა. ხელმწიფის შვილიშვილი სულ პირტიტველა ბიჭი იყო, როცა საცოლეს დაუწყო ძებნა. ბოლოს, როგორც იყო, მიაგნო ერთ კუთხეში ლამაზ ქალს და დაინიშნა. მოიყვანა თავისი პაპის სახელმწიფოში და გადაიხადა ქორწილი. ხელმწიფემაც თავისი ქვეყანა სიძეს გადააბარა და იგი გამოაცხადა ხელმწიფედ.

პირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

ცრა ძმისა

ერთ კაცს ცხრა ვაჟი ჰყავდა. როდესაც წამოიზარდნენ, მამას სთხოვეს: ცოლები შეგვრთეთ. მაგრამ, — უთხრეს შვილებმა, — ისეთი კაცი უნდა მოძებნო, რომ იმდენივე ქალიშვილი ჰყავდეს, რამდენიც ჩვენ ძმები ვართო, სხვადასხვა კაცის შვილებს არ შევირთავთო. — შვილებო, ღმერთმა მოგიწყოთ ხელი, მაგრამ მე ძლიერ მიეჰყვება, რომ მოიძებნოს სადმე ამნაირი კაცი. მე მაინც არ დაგაკლებთ ჩემს შემწეობას, — უთხრა მამამ და გაუდგა გზას. იარა, იარა და კარს მიაღდა ერთ დევს. — დევო, რამდენი ქალიშვილი გყავსო? — ჰკითხა მან. — ექვსი. — მიუგო დევმა. — არ მიხერხდება შენი მოყვრობაო.

განაგრძო გზა. ახლა მეორე დევს მიაღდა კარს. — დევო, რამდენი ქალიშვილი გყავს? — ჰკითხა ამასაც. — შვიდიო, — უთხრა დევმა. — მაშ, მე არ მარგია შენი მოყვრობაო.

გაშორდა ამას და გასწია. იარა, იარა და ერთ კეისართან მივიდა, შეიტყო, რომ კეისარს რვა ქალიშვილი ჰყოლიაო, ყველა გასათხოვარი და ერთიმეორეზე უკეთესი. ჩაფიქრდა ეს კაცი: რა ქნას, დაემოყვროს კეისარს, ერთი უცოლოდ ურ-

ჩება და ცხრა ვრთად სად მონახოს? ეჰ! რაც მოხდება, მოხდეს. — იფიქრა მან, გაუგზავნა კეისარს მაშვალი და მოყვრობა სთხოვა. კეისარი დათანხმდა. გამოაწყო რვა ქალიშვილი საქორწილოდ. ნახევარი თავისი ქონება გააყოლა მათ მზითვად და გაატანა ამ კაცს. მოდის ეს კაცი შინ, მოჰყავს თან რვა ქალიშვილი. ერთი ხიდი უნდა გაიარონ. ხიდის ქვეშიდან წითელმა დევმა ამოჰყო ხელი; წაავლო ამ კაცს და გააჩერა: არც წინ უშევს, არც უკან.

— ვინ ხარ, ან რა გინდაო? — დაუძახა კაცმა. — მე ვარ წითელი დევი. თუ შენი შვილის, ბულათის გამოგზავნას არ დამპირდები, არ გაგიშვებო! რას იზამდა, მეტი ღონე არ იყო, დაჰპირდა. მოდის ეს კაცი, მაგრამ დანა კბილს არ უხსნის, თითქო ყველა შვილი ამოსწყვეტოდა. შეიტყვეს შვილებმა მამის მოახლოება და წინ შეეგებნენ. ყველაზე უწინ ბულათი შეხვდა. — მამა, მადლი და დიდება ღმერთს, რომ შენც მშვიდობით დაბრუნდი და შენი შვილების საცოლეებიც მოგყავსო: მამამ ხმა არ გასცა. გაუკვირდა ბულათს და ისევ უთხრა: — მამა, მადლი შენსა და ჩვენს სალოცავს, რომ შენც შინ მშვიდობით მოხვედი და შენი შვილების საცოლეებიც მოგყავსო! მამამ არც ახლა გასცა ხმა. დაღონებულმა ბულათმა დედასთან გასწია და შეეხვეწა: დედავ, მე მოგიკვდე, თუ მამას არ ჰკითხო — რა ამბავია, რომ ხმას არ მცემსო?

მამამ რვა რძალი სახლში მოიყვანა. ცოტა ხანს იქით ცოლი დაეკითხა ქმარს: რატომ არ ელაპარაკები ბულათსო? — ჰე, ნეტავი ყველა შვილი დამხოცოდა და ამას არ მოვსწრებოდი, რასაც მოვესწარიო. წითელი დევი დამხვდა ხიდზე, სანამ ბულათის თავს არ შეეპირდი, მანამ არ გამომიშვა. აი, ამიტომ ვარ გლახა გუნებზე და ამიტომ არ ველაპარაკები ბულათსო.

ბულათი ამ ღროს კართან იდგა და ყურს უგდებდა. ვაათავა ლაპარაკი თუ არა მამამ, მაშინვე მიიჭრა მასთან ბულათი და უთხრა: მამავ, ამისთვის შენ რას სჯავრობ. მე დღესვე გავწევ დევთან და ფიქრი ნუ გაქვს, არაფერი გამოიჭირდებაო. მოემზადა ბულათი და წავიდა დევთან. ეს პირდაღებული ელის ბულათს. დაინახა თუ არა, ისე გაუხარდა, თითქოს ცისკარი გალებოდეს: — ჩემო ბულათო, აბა გაშეგზავნე... —

შე ფინთო, შე ბილწო, ჯერ არაფერი გამეგება და სად უნდა გაგეგზავნო? ცოტა ხანს მომასვენე და მერე სადაც გინდა, გაგეგზავნები! — ცოტა ხანს უკან დევმა ისევ უთხრა: — აბა, ჩემო ბულათ, ახლა გამეგზავნე კეისართან. მას ერთი ტურფა ქალიშვილი ყავს, ის მომიყვანე ცოლად. ბულათი კარში გამოვიდა. არ იცის, რა ქნას. ამ დროს ერთი დედაბერი დაინახა, მიუბრუნდა და უთხრა: — დედაბერო, ჩემი საქმე ასე და ასეა, მადლი ქენი, მასწავლე როგორ უნდა მოვიქცეო? — იმ კეისართან ბევრი მისულა ქალის სათხოვნელად, მაგრამ ცოცხალი კი არავინ დაბრუნებულა, — უთხრა დედაბერმა. — მაგრამ შენ ფიქრი ნუ გაქვს, მე რომ დაგარიგო, ისე იარე და არაფერი გიშავსო. გზაზე შენ შემოგხვდება სამი კაცი: ერთი მათგანი ძლიერ ბევრსა სვამს, მეორე ბევრს ჭამს და მესამე დიდ ტვირთს იკიდებს. იცოდე, სამივენი უნდა წაიყვანო კეისართან: გაჭირვების დროს გამოგადგებიანო.

გამოეთხოვა ბულათი დედაბერს და გასწია. ერთს მინდორში კაცს შეხედა. ეს კაცი ჰგლეჯს მიწის ბელტებს, ჰყლაპავს და მაინც იძახის: მშია, მშია! სთხოვა ამ კაცს წაყოლა: წაპყვა ეს კაცი. გაიარა დიდი მანძილი. შეხვდა მეორე კაცს. ამახ ხახა ჩანჩქერისათვის მიუშვერია და მაინც იძახის: მწყურია, მწყურია! ამას სთხოვა წაყოლოდა, წაპყვა. მიდიან სამივე. შეხვდნენ მესამე კაცს: რაც მინდორში ქვა არის, ყველა ზურგზე დაუყრია, მაინც იძახის: ტვირთი მინდა, ტვირთი მინდა! სთხოვა ამასაც — წამომეყვიო. ესეც გაპყვა. გასწიეს და კარს მიაღწენ კეისარს. ბულათმა ქალიშვილი სთხოვა საცოლედ. კეისარმა შემოუთვალა: თუ შენ და შენი ამხანაგები ცხრა გოდორ პურს შესჭამთ დილიდან საღამომდის, მაშინ მოგცემ ქალიშვილსო. ბულათმა უთხრა დიდჭამიას: მინდორში ბელტებს ერთიმეორეზე ჰყლაპავდი და მაინც მშია, მშიას იძახდი. აბა, თუ რამე შეგიძლია, ახლა უნდა გამოიღო ხელი. მოუტანეს ცხრა გოდორი პური, მიუშვეს დიდჭამია, საღამომდე ნამცეციც არ გადარჩენია. ბულათმა ეს ამბავი კეისარს შეატყობინა და სთხოვა ქალიშვილი. კეისარმა შეუთვალა: ერთს საქმეს კიდევ შეგიკვეთო; იმასაც თუ ასრულებთ, მერე წაიყვანე ჩემი ქალიშვილიო.

— თუ შენ და შენი ამხანაგები ერთ პურს ზანგს დალევთ,

მაშინ მოგცემთ ქალიშვილსო. ბულათმა დიდმსმელს სთხოვა ამ საქმის შესრულება. მიადგა იგი ჭურს და ისე ამოცალა, რომ ცვარი არ დაუტოვებია. შეატყობინეს კეისარს. კეისარს ეს ამბავი არაფრად იამა. არ უნდა ქალიშვილის მიცემა, მაგრამ რას იზამს?! შეუთვალა ბულათს, რომ სამი დღე მაცალე და მერე მოგცემ ქალსაო. ეს ბულათმა არ ქნა: თუ მომცემთ ნებით, ზომ კარგი, თუ არადა შენს უნებურად წავიყვანო. თავის ამხანაგ მტვირთავს უთხრა: აბა, შენ იცი, თუ რამე შეგიძლია, ახლა გვინდა შენი ხელიო. მოიკიდე როგორმე კეისარის სასახლე და გასწიე. ამან მოსდვა ხელი კეისარის სასახლეს, შეიგდო ზურგზე და მიაქვს. შიგ არიან კეისარი და მისი ქალიშვილი. კეისარს შეეშინდა, სთხოვა ბულათს — თვითონ დაეტოვებინა და ქალიშვილი წაეყვანა. ბულათი დაყაბულდა. კეისარმა ქალიშვილს მრავალი სიმდიდრე გააყოლა, დალოცა და გაუშვა.

მოდის განარებული ბულათი, მაგრამ ერთი რამ აწუხებს: როგორ დაუთმოს კეისარის ქალიშვილი დევს. მოაწია დევის ბინამდის. ზანამ მასთან შევიდოდა, ნაცნობ დედაბერთან გასწია. უთხრა: ასე და ასეა ჩემი საქმე, მირჩიე რამეო. დედაბერმა ურჩია: ქალიშვილს დევის სახლში ნუ წაიყვან. ჯერ უთხარი დევს: ქალი მოგიყვანე და კარზე ნახე-თქო. კარებში რომ გამოყოს თავი, დოლაბი, რომელიც იქვეა ჩამოკიდებული ჭახრაკით, ისე ჩამოაგდე, რომ დევს თავზე დაეცეს. თუ ეს მოახერხე, შენი საქმე გაკეთებულიაო. ბულათი ისე მოიქცა, როგორც დედაბერმა ურჩია. უთხრა დევს: შე, ბილწო, მოგიყვანე კეისარის ქალიშვილი, გარეთ არის და ნახეო! — დევი სიხარულმა აიტანა, მაშინვე გამოეშურა კარისაკენ. დაედევნა უკან ბულათი და, როცა დევმა მიაწია იმ ადგილას, სადაც დოლაბი იყო დაკიდებული, დაუტრიალა ჭახრაკი; ჩამოვარდა, დაეცა დოლაბი დევს თავზე და მტკვრად აქცია. რასაკვირველია, გაუხარდა ბულათს. დევის ქონება ოთხად გაჰყო. სამი ნაწილი თავის ამხანაგებს მისცა, მეოთხე დედაბერს, თვითონ ქალიშვილი წაიყვანა და წავიდა შინისაკენ. სახლში ძლიერ გაუხარდათ ბულათის მისვლა და დიდად იმხიარულეს.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი საწყალი კაცი. ცხოვრობდა სოფელში და ძალიან გაჭირვებული იყო. არაფერი არ ჰქონდა: არც სახლი, არც კარი. ადგა და წავიდა. ტყის პირას გააკეთა ფოთლის ქოხი. ამ ბიჭს საზრდო არა ჰქონდა რა. შეპყრავდა ერთ გუდურა შეშას და მიჰქონდა ქალაქში გასაყიდად. ყიდდა და ყიდულობდა პურსა და საზრდოს. ერთ ზამთარს წაიღო ქალაქში ერთი გუდურა შეშა გასაყიდად. ძალიან ციოდა. იყიდა პური და ამოიღლიავა. მოდის გზადაგზა, თანაც პურსა კბეჩავს. ამ დროს ხელმწიფის ეზოსთან გაიარა. ხელმწიფის ქალმა დაინახა და თავის მამას უთხრა: — აგერ, მამო, ეშმაკი! მამამ გაიხედა და იცნო, რომ კაცი იყო, ძალიან გაუჭავრდა. — ეს ადამიანია, ეშმაკი არ არისო! — თუ ადამიანია, ეგრე რამ გააშავაო.

მოუვიდათ ჩხუბი. მამამ გაიწია ქალიშვილზე: ან გაჰყვე, ან ამ საათში თავს მოგჭრიო! ეს ქალი შეფიქრიანდა. სიკვდილს ისევე იმ კაცის გაყოლა აირჩია. გამოკრა თავისი ტანისამოსი ბოხჩაში და გამოუდგა ამ კაცს. დაუძახა: — დამიცადე, კაცო! — კაცმა უკან მოიხედა და არ დაიჭერა, თავისი ბინისაკენ წავიდა, თქვა: — სასაცილოდ მოგდებსო. შივიდა ეს კაცი თავის ქოხში. მივიდა ეს ქალიც. კაცმა უთხრა: — რად მოხვედიო? — იმიტომ მოვედი, რომ შენ ქმარი უნდა იყო, მე ცოლი, უნდა შემირთოო. კაცს შეეშინდა, რითი უნდა შევინახო? — ხომ ხედავ, თითო გუდურა შეშას ვყიდი და თავს იმითი ვისაზრდოვებო. ქალმა უთხრა: — მე თვითონ შეგინახავო. მაქვს ერთი ხელსახოცი მოქსოვილი, რომელიც ორმოცდაათი თუმანი ღირსო, წაიღე ეს ხელსახოცი და ბაზარში ჩაიტანეო. თუ ვინმე შემოგვეპაროს, უთხარი — ფასი ზედ აწერია-თქო. წაიღო ეს ხელსახოცი და ბაზარში ჩაიტანა. შემოხვდა ერთი ვაჭარი კაცი. — რა ღირს ეს ხელსახოციო? იმან უპასუხა: — მე არ ვიცი, ფასი ზედ აწერიაო. მაშინ მყიდველმა უპასუხა: — წამოდი და შინ დაგიდგე ფულსაო. წამოიყვანა და დაუთვალა ორმოცდაათი თუმანი, მასაც აჩუქა ორი მანეთი, პური აჭამა და გაუშვა სახლში.

მოიტანა ეს ფული სახლში ამ კაცმა. მეორე ხელსახოციც მოქსოვა ქალმა და ორმოცდაათი თუმანი დააწერა. — წაიღე ეს ხელსახოცი და ისევ იმ ბაზარში ჩაიტანეო. წაიღო, ატარა, ატარა, ნაღდ ფულზე ვერ გაყიდა. შემოხვდა ერთი ვაჭარი და უთხრა: ფული კი არა მაქვს, მაგრამ სამ სიტყვას გეტყვი და თუ მომცემო? — არა, შენი ჭირიშე. მე სიტყვაზე ვერ გავყიდო. წაიღო ეს ხელსახოცი და უკან მიიტანა სახლში.

ცოლმა უთხრა: — არავინ გევაჭრაო? — შემევაჭრენ სიტყვებზე, მაგრამ არ მივეციო. — ძალიან დაგიშავებიაო. წადი, იპოვე ის კაცი და მიეცი სამ სიტყვაზეო.

წამოვიდა და ჩაიტანა ისევ ბაზარში ხელსახოცი. ბევრი ძებნის შემდეგ იპოვა ეს კაცი. უთხრა: — მოგცემ ხელსახოცს და მითხარი სამი სიტყვაო. — წამოდიო.

წაიყვანა სახლში. ამ კაცმა უთხრა: — პირველი სიტყვა ეს იქნება: დაუფიქრებლად სიტყვას ნუ იტყვიო, დაფიქრდი და ისე თქვიო. მეორე: შენთან რომ კაცი მოვიდეს და გითხრას: ის კაცი მოსაკლავად მოდისო, შენ რომ წახვიდე და მოკლა, შენი ცოდვა იქნება, რომ ალაღმართალი გამოდგესო. მესამე: წყალგაღმა რომ იყო და კაცი მოვიდეს და გითხრას, როგორი გასაველიაო, შენ არაფრად ჩაუგდო და უთხრა: ადვილი გასაველიაო. ის რომ დაიხრჩოს, შენი ცოდო იქნებაო. შენ უნდა უთხრა, შენ შენი ვეცადე-თქო. მაგითი მთავრდება ეს სამი სიტყვაო. აჩუქა ფული, აჭამა პური და გაუშვა სახლში. შინ რომ მივიდა, ცოლს უამბო სამი სიტყვა. ცოლმა უთხრა: ეს სიტყვები დაიმახსოვრე, გამოგადგებაო. ახლა შენ რომ წახვიდე და ერთ წელიწადს მოჯამაგირედ დადგე, ხუთ თუმან ფულს მოგცემენ, ერთ ულელ ხარს ვიყიდით და ჩვენი საქმე კარგად იქნებაო.

წავიდა ეს კაციც და ჩავიდა ქალაქში. შემოხვდა სამი ვაჭარი კაცი, გამარჯობა უთხრეს ამ კაცსა. გაგიმარჯოსო. — მოჯამაგირედ დადგები? — დავდგებო. — წელიწადში როგორაო? — ექვს თუმანდაო.

ამოიღეს და მაშინვე მისცეს ექვსი თუმანი. აიღო და ეს ფული გაგზავნა სახლში. გაატანა თავიანთებურ კაცსა. ის კაცი კი წავიდა მათთან მოჯამაგირედ. სამი დღე და ღამე იარეს და სულ ერთად ურწყულებმა. გავიდნენ გორგოთ მთაზე.

შარტო იქ იყო წყალი, მოჯამაგირეს მისცეს ლიტრა და ამით წყალი მოიტანეო; მივიდა და ნახა, იმ წყალთან იდგა ერთი შვიარაღებული ბიჭი, რომელიც ბაყაყს ათამაშებდა. ამ მონადირე ბიჭმა უთხრა: აბა, ძმობილო, დაფიქრდი და მითხარი: — მე ვჯობივარ, თუ ის ბაყაყიო? ბაყაყი ეთამაშებოდა მხრებზე. უნდა ეთქვა რამე, მაგრამ მოაგონდა ვაჭრის სიტყვა, დაუფიქრებელ სიტყვას ნუ იტყვიო. სამი ნაბიჯი გადადგა უკან და შეეშინდა ეთქვა, რომ შენ ჯობიხარ ამ ბაყაყსო, ვაითუ მომკლასო; იფიქრა აქ რალაცაშია საქმეო.

ბიჭი აჩქარებდა: არა, ჩქარა თქვი, რომელი ჯობიაო. მე-რე იფიქრა იმ ბიჭმა, მოდი და ვიტყვი, ბაყაყი გჯობიაო. თქმა ამისი და ეს ბაყაყი გასკდა და მზეთუნახავი ქალი გამოვარდა. გაიქცა ეს ბიჭი, გადაეხვია ამ კაცს და დაუწყო კოცნა. რამდენი კაცი მომიკლავს და შენისთანა სიტყვა არავის არ უთქვამს, წყალი ახლა თავისუფალიაო. წყალი ამ ბიჭს ეჭირა და იმიტომ ხოცავდა ხალხს, ეუბნებოდნენ — შენა ჯობიხარო. ადგა და ამ კაცს სამი ბროწეული და ერთი ოქროს ქამარი აჩუქა: თუ ცოლი გყავს, ამ ქამარს შემოირტყამს, ოქროს ქოჩრიანი ბიჭი გაუჩნდებაო. ადგა, ესენი, გამოახვია ძონძებში და გაატანა თავიანთებურ კაცს. მან კიდევ გაავსო ლიტრა და აუტანა წყალი ვაჭრებსა. გაუკვირდათ, რომ ცოცხალი ავიდა და უთხრეს: იქ არავინ იყო, ბიჭო? — იყო და წავიდაო, წყალი თავისუფალიაო. გადაეხვივნენ ამ ბიჭსა: — რა სიტყვა უთხარი, რომ წყალი გახსნაო? — წავიდნენ ვაჭრები და წაიყვანეს ეს მოჯამაგირეც. თავიანთებურმა კაცმა იმ ცოლს მოუტანა ძონძებით ეს სიმდიდრე. ქალს ძალიან გაუხარდა. გაჭრა ერთი ბროწეული და ნახევარი ბროწეულით ერთი პატარა ქალაქი ააშენა. მოჯამაგირეები, მოსამსახურეები დაუჭირა ამ საწყალი კაცის ცოლმა, როგორც ქალბატონს ეკადრებოდა, კამეჩის ჯოგი, ცხვრის, ცხენის და ყველა მწყემსს უთხრა, თუ ვინმე შეეკითხებოდა, მისი ქმრის სახელი და გვარი ეთქვათ. ქმარს წლის ბოლოს ელოდებოდა. საწყალ კაცს გაუვიდა ყველი. აჩუქეს შვიდი თუმანი, დიდი მადლობა გადაუხადეს და გამოისტუმრეს. მოჯამაგირე აღარ უნდოდათ, რადგანაც წყალი გამოუვიდათ. ახლა წამოვიდა ეს კაცი თავისი ფოთლის ქოხისკენ. შემოხვდა გზაში უცბად კამეჩის

ჯოგი. შეეკითხა მწყემსებს: — ვისია ეს ჯოგიო? მათ უთხრეს მისი სახელი და გვარი. ამ კაცს ეწყინა, სასაცალოდ მიგდებო. მწყემსებმა კი სიმართლე უთხრეს, ეს არ იცოდნენ, თუ ის პატრონი იყო.

ასე იკითხა, ცხვრის ფარა რომ შემოხვდა. აქაც იქვე უთხრეს თავისი გვარი და სახელი. გადახედა თავის კარ-მიდამოს და იქ ფოთლის ქოხი აღარ იყო; დახვდა ქალაქი. შეფიქრიანდა ეს კაცი. მერე იკითხა: — ესა და ეს ხელმწიფის ქალი სად არისო? — ქალბატონიო? — დიახ, ისაო. — აი, მალლა შენობაში ცხოვრობსო. მივიდა ის კაცი იმ ეზოში და გამოცვივდნენ ლაქიებო, დაუწყეს ლაპარაკი. მოჯამაგირედ ხომ არ დადგებო? ამ კაცმა უთხრა: — დავდგებო. ზოგი უარზე დადგა: რათ გინდაო. ერთმა ბერიკაცმა თქვა: ბატებს მაინც მოუვლისო.

გავიდა ერთი თვე. ეს კაცი დასდევდა ბატებს. უთხრა ბერიკაცს: — ქალბატონის ნახვა მინდა, შეატყობინეთო. — მე ვერ გავუბედავო, — უთხრა ბერიკაცმა და პატარა ქალი გაგზავნა: — წადი, ქალბატონს უთხარო, ერთი კაცი არის აქ ერთი თვეა და შენი ნახვა სურსო. ავიდა ქალი და ქალბატონს მოახსენა.

ქალბატონი მაშინვე გამობზრიალდა გარეთ. იქნება ჩემი კაცი მოვიდაო. დაუძახა მოსამსახურეებს, ის კაცი მოეყვანათ გამოვიდა ეს კაცი კანკალით. ქალმა იცნო ქმარი. პატარა ქალს უთხრა, დამიძახე მოსამსახურე ბიჭსაო. — ავიდა მოსამსახურე ბიჭი. ქალბატონმა უთხრა, — ის კაცი აქ ამომიყვანეთ, ფეხი ძირს არ დაადგმევინოთო. — ჩავიდნენ, დასტაცეს ხელი. თანაც ჯავრი მოსდით და სცემენ მაგრად, ჩვენ არ შეგვირთო ქალბატონმა და ეს ვინ შეირთო? ქალბატონმა ბიჭები დაითხოვა, დაბლა ჩადითო. დასვა ის კაცი, ტანისამოსი გამოუცვალა, გაუყარა მკლავი და დერეფანში სეირნობენ. მოსამსახურეებს შეეშინდათ, რომ დავარტყით, დავკითხოვსო, მაგრამ მან არავინ დაითხოვა.

დაეძინა ქალს. კაცმა რომ დაინახა, აკვანი იდგა, ჯავრი მოუვიდა. ამოიღო ხანჯალი. ცოლს თავი უნდა მოჭრას, მაგრამ ვაჭრის სიტყვა მოაგონდა, უნდა დაფიქრდე და ისე მოკლაო. მოაგონდა ქამარი, მას შემოირტყამდა და დაორსულ-

დებოდაო. გამოიღვიძა ქალმა და უთხრა: ეს ყველაფერი შენი ამაგია, სამი ბროწეული და ერთი ქამარი რომ გამოგზავნეო. ნახევარი ბროწეულით ქალაქი ავაშენეო. წავიდნენ, ჯოგიდან გამოიყვანეს თეთრი ცხენი, დაადგეს ვერცხლის უნაგირი, მოსამსახურე ხელმწიფის დასაპატიჟებლად გააგზავნეს. მოსამსახურე დაარიგეს: თუ ვინმემ გამოგკითხოს გზაზე — ვინა ხარო, არ უთხრა. ხელმწიფესაც აგრე მოახსენე — მათი მოქამაგირე ვარ-თქო.

ხელმწიფეს გაუკვირდა და უცხრა: — ასეთი ბიჭი ხარ და იმ უბედურს როგორ გაუგონე სიტყვაო? — სასაცილოდ აიგდო ხელმწიფემ, — სადილად როგორ დამპატიეაო! — მოსამსახურე მობრუნდა და მოუტანა ამბავი, ხელმწიფემ უარი თქვაო. მეორე დღეს წითელი ცხენი გამოიყვანეს ჯოგიდან, ოქროს უნაგირი დაადგეს, ტანისამოსი ოქროსი ჩააცვეს და გაგზავნეს ხელმწიფესთან.

მივიდა და უთხრა: — დიდებულო ხელმწიფევ, თქვენა სიძე გპატიებთ, სადილად მობრძანდითო. ცოლმა ურჩია ხელმწიფეს: — ჩვენი კერძი წავიღოთო და მინდორზე მოვიპატიოთო. ბიჭმა მოიტანა ამბავი: — ესე, ესე. ხვალ მოდიან თავიანთი ხარჯითო. სიძეს გაეცინა. საიდანაც ხელმწიფე უნდა მოსულიყო იმ მხარეს ჯოგი გაუშვა.

შეხედა ხელმწიფემ ჯოგს და იკითხა: ვისიაო? უთხრეს თავისი სიძის სახელი და გვარი. ხელმწიფემ თავისი წვენი გზაზე დაღვარა. ჭარი დააბრუნა: გამდიდრებულა ჩემი სიძე და სირცხვილია ასე მისვლაო. ნახა ქალაქი, ნახა სიძე და ქალიშვილი ხელგაყრილნი გადიან და გამოდიან, დაბლა არც კი იკადრეს ჩამოსვლა. ავიდა ხელმწიფე თავისი მეუღლით მაღლა, გადაეხვია თავის სიძეს და ქალს, დაუწყეს კოცნა, უთხრა ქალმა: რატომ არ მოხვედით, არ გვეადრულობდითო? შევიდნენ შინ. ნახეს ისეთი საჭმელები, ხელმწიფეს არც კი ენახა. სადილის მერე ქალმა მამას უთხრა, ფული უნდა დაგვიხურდაოო. მოიტანა ორ ბროწეულნახევარი და უხურდავებდა. ორი ძლივს დაახურდავა და ნახევარი დარჩა. ნახევარის ხურდა აღარ ჰქონდა. ხელმწიფემ დაულოცა თავის სიძეს სახელმწიფო, ჩამოჰკიდა ჯაჭვი და მანაც იხელმწიფევა.

კირი იქა, ლხინი აქა.

მონადირის შვილი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი მონადირე. მთელ სახელმწიფოში განთქმულ მონადირედ ითვლებოდა. ხელმწიფესაც ძალიან უყვარდა და მასთან დაახლოებული იყო. მონადირე რასაც კი მოჰკლავდა, ყველას ხელმწიფეს მიართმევდა. მონადირე გარდაიცვალა და დარჩა ერთი ვაჟიშვილი. რასაც სხვა წლით იზრდებოდა, ის დღით იზრდებოდა. ერთხელ მონადირის შვილის ბინაზე ხალხი იყო შეყრილი და მუსაიფობდა. ამ დროს მონადირის შვილი პატარა ბავშვებთან კოჭაობდა. ხალხი ლაპარაკობს: მონადირის შვილმა რომ თავისი მამის ხელობა იცოდეს, ან მისი იარაღი, აუცილებლად მამაზე კარგი მონადირე იქნებოდაო. მონადირის შვილმა ეს რომ გაიგონა, მაშინვე დედასთან გაიქცა და უთხრა: დედი, ძუძუ მინდაო. რა დროს ძუძუა, შვილო, სადაცაა უნდა დაგაქორწილოო. არა დედი, ძუძუს სურვილმა მომიარა და იმი-სათვისა გთხოვო. დედამაც მოაწოვა ძუძუ.

მონადირის შვილმა მოწოვის მაგივრად კბილები მოუჭირა და უთხრა: — მითხარი, მამაჩემი რა ხელობისა იყო და ან მისი იარაღი სად ინახებო? — დედა ჯერ უარზე იდგა. როდესაც შეწუხდა, უთხრა: მამაშენი მონადირე იყო და მისი იარაღი მეცხრე ოთახში ინახებო. მისცა გასაღები და გააღო პირველი ოთახი. დაინახა პირველ ოთახში სულ ფრინველების ფიტულებია, მეორეში — კურდღლების, მესამეში — მელიების, მეოთხეში — მგლების, მეხუთეში — ლომების... მეცხრე ოთახში კი თავისი მამის იარაღი. მონადირის შვილი მივიდა იარაღთან, მაგრამ ვერ დასძრა და გამოვიდა დედასთან ტირილით. დედამ უთხრა: წადი, ჩვენს ხევში ჩამოღის ორი წყალი. ერთი მღვრიე, მეორე წმინდა. ჯერ მღვრიეში იბანავებ. მერე წმინდაშიო. მონადირის შვილმა დედის სიტყვა შეასრულა, დაბრუნდა სახლში და მამის იარაღიც მჩატე ეჩვენა.

შეიქურვა იარაღით და წავიდა ტყეში სანადიროდ. ბევრი იარა თუ ცოტა, გავიდა ერთ უღრან ტყეში და შეხვდა ერთი ნადირი. ესროლა და მოკლა, გააძრო ტყავი და წამოიღო სახლში. იმ სახელმწიფოში, სადაც მონადირის შვილი ცხოვ-

რობდა, სანთლის ანთება აკრძალული იყო. როდესაც ის ტყავი მოიტანა სახლში, გააკრა კედელზე და ისე ანათებდა ღამით, როგორც სანთელი. ხელმწიფის ვეზირებმა დაინახეს ეს შუქი მონადირის შვილის სახლში და ხელმწიფეს შეატყობინეს. ხელმწიფემ გასცა ბრძანება, მონადირის შვილი ძიევყვანათ მასთან. როდესაც ვეზირები მოვიდნენ, ნახეს რომ რაღაცა ტყავი ანათებდა. მონადირის შვილი როდესაც მიდოდა ხელმწიფესთან, ტყავიც თან მიჰქონდა, მაგრამ დედამ დაუშალა: დედა გულთმისანი ჰყავდა და იცოდა, რა მოელოდა ბოლოს. მონადირის შვილმა დედას არ გაუგონა და ტყავი მიართვა ხელმწიფეს საჩუქრად. ხელმწიფეს მონადირის შვილი ძალიან შეუყვარდა და დიდად პატივს სცემდა, ვეზირებს კი ყურადღებას არ აქცევდა.

ვეზირებს მონადირის შვილი შესძულდათ და მისი მოკვლა განიზრახეს. ერთ ღამეს ვეზირებმა გამართეს თათბირი და დაადგინეს, მონადირის შვილი გაეგზავნათ ისეთ ადგილას, რომ იქიდან ცოცხალი აღარ დაბრუნებულყო. მეორე დღეს ვეზირებმა ხელმწიფეს მოახსენეს თავიანთი გადაწყვეტილება: დიდებულო ხელმწიფევ, რა კარგი იქნებოდა, ამ ძვირფას ტყავს რომ ოქროს ბოძიც ჰქონოდაო. — ვინ მომიტანსო? — ვინა და შენი კეთილი მონადირის შვილო.

მეორე დღეს გამოიძახა მონადირის შვილი და უთხრა: — უნდა მომიტანო ოქროს ბოძი, თუ არადა თავს მოგჭრიო. დაბრუნდა დაღონებული და დედას უამბო. ვიდრე დედას ეტყოდა, დედამ უკვე იცოდა, რა უთხრეს მის შვილს და დაარიგა როგორ მოქცეულიყო. წადი და უთხარი ხელმწიფეს გააკეთებინოს სამოცფუთიანი ისარი და სამი ურემი შეაბმე ვინოსო. ამისი ფასი რაც გავა, ყველაფერი ვეზირებისა იყოს, შენი არც ერთი კაპიკი არ ერიოს, თორემ ვერ შევასრულებ შენს დანაბარებს-თქო. მართლაც, ხელმწიფემ გააკეთებინა სამოცფუთიანი ისარი, მოსწია მონადირის შვილმა და გატეხა. მერმე ოთხმოცფუთიანი გააკეთებინეს და ის კი ვეღარ გატეხა. მონადირის შვილი დაბრუნდა დედასთან. დედამ ასწავლა შვილს, როგორ უნდა მოეტანა ოქროს ბოძი: წადი, შვილო, გადაივლი ერთ მთას, გადაივლი მეორეს და მესამეზე როდესაც გადახვალ, დაბლა ქალაში არის დევების სახლი. პა-

რასკევ დილას მხოლოდ მათი და რჩება სახლში. მესამე მთიდან ესვრი ისარს და სახლი დაინგრევა. სახლიდან გავარდება ოქროს ბოძი, შემოჰკრავ მათრახს შენს რაშს, ჩააფრენ ჭალაში და წამოიღებ ბოძს. მონადირის შვილმა დედის სიტყვები შეასრულა და მართლაც წამოიღო ბოძი, მიართვა ხელმწიფეს. ხელმწიფემ ოქროს ბოძი დადგა სახლში და ზედ დაჰკიდა ტყავი.

ვეზირებმა უთხრეს ხელმწიფეს, ეს ტყავი და ეს ბოძი ამშვენებს შენ სახლს. შენისთანა ხელმწიფე არ იქნებოდა, რომ გველვეშაპის ძვლის სახლიც გქონდეს და ეს ბოძი და ეს ტყავი შიგ გაკრულიო. ხელმწიფემ უთხრა: — ამას ვინღა შემისრულებსო? — ამასაც მონადირის შვილიო.

მართლაც, მეორე დღეს დაიბარა მონადირის შვილი და განუცხადა თავისი აზრი.

მონადირის შვილი დაბრუნდა სახლში. დედამ უთხრა: წადი, შვილო, და უთხარი, სამოცდაათი ურემი თავისი მეხრეებოთ, მათი საკმელი, ორმოცდაათფუთიანი ისარი გააკეთებინე და დაბრუნდი ჩემთან. მხოლოდ მასში რაც ფასი გავაყველაფერი იყოს ვეზირებისა. ისე დაასაწყლა ვეზირები, რომ სახლებს ყიდიან, ოღონდ კი დაიღუპოს მონადირის შვილიო.

დედამ შვილი გაისტუმრა და დააბარა: როდესაც მიუახლოვდები ქაჯების სახელმწიფოს, ურემები მოშორებით დააყენე, შენ კიდევ წადი და ტყეში პატარა ქოხი გააკეთე. გათენებისას, როდესაც მზე ამოდის, ბოლო და თავი ერთად აქვს გველვეშაპს. მზის ამოსვლის დროს, საიდანაც მზე ამოვა, იქიდან ესროლე და მოხვდება თავშიო. მონადირის შვილმა დედის ნათქვამი ყველა შეასრულა და მოკლა გველვეშაპი. დაბრუნდა ისევ თავის ქოხში. სახელმწიფოს რომ გაეღვიძა, ძალიან გამხიარულდნენ, რომ განთავისუფლდნენ გველვეშაპისაგან და დაუწყეს ძებნა მის მომკვლელს. ვინ არ მოიყვანეს, მაგრამ ისრის გამოძრობა ვერავინ ვერ შესძლო. დაინახეს, ერთი ტყიდან ბოლი ამოდიოდა. ხელმწიფემ გაგზავნა მათთან კაცი და მოაყვანინა. მოვიდა მონადირის შვილი და თავისუფლად ამოაძრო თავისი ისარი. მაშინ ხელმწიფე გადაეხვია, დაკოცნა და უთხრა: — ჩასა მთხოვ, რომ მოგცეო. — არაფერი არ

მინდა, სამოცდაათი ურემი მყავს აქ, ამ გველვეშაპის ძვალი გამომიჩიეთ და გამივსეთ ურემებით.

დაახვია ქაჭეთის ხელმწიფემ თავისი სახელმწიფოს ხალხი და გაუვსეს ურემები. მონადირის შვილმა ძვლის სახლიც გაუკეთა. გავიდა რამდენიმე ხანი და ვეზირებმა მოიგონეს ერთი კიდეც ისეთი სახითათო საქმე, რომ მონადირის შვილი დალუპულიყო, და მოახსენეს ხელმწიფეს.

— დიდებულო ხელმწიფევ, მთელ მსოფლიოში შენისთანა ხელმწიფე არ არის, არც არავის შენისთანა კომქი აქვს, მხოლოდ ცოლი გაკლიაო. ამა და ამ ადგილას არის მზეთუნახავი ქალი, ის რომ მოიყვანო, შენისთანა ქალი არავის არ ეყოლებათ. — ვინ მომიყვანსო? — ვინა და შენი მონადირის შვილიო.

დაიბარა მონადირის შვილი და უბრძანა, რომ წასულიყო მეორე დღესვე. მივიდა მონადირის შვილი დედასთან და დედამ უთხრა: — წადი, მოახსენე ხელმწიფეს, რომ გიყიდოს ორმოცდაათი თოფი ჩითი ერთი, ასორმოცდაათი ერთი და ორასორმოცდაათი ერთი. სულ იყოს ვეზირების ხარჯი. როდესაც გაივლი და ჩვენს საზღვარს გადასცდები, დაგხვდება გზაში ერთი სახლი, სადაც ცხოვრობს ქალი. მიეცი ორმოცდაათი თოფი ჩითი. შემდეგ ის გასწავლოს მეორე თავის დას. იქაც რომ გაივლი, მიეცი ასორმოცდაათი თოფი. შესამესთან რომ გაივლი, მიეცი ორასორმოცდაათი თოფი. წავიდა მონადირის შვილი. შეხვდა გზაში სამი შევარდენი: ერთი თეთრი, ერთი წითელი და ერთი შავი, რომლებსაც გველვეშაპი ეომებოდა.

დაინახა მონადირის შვილმა, ესროლა ისარი და მოკლა გველვეშაპი. მაშინ სამივემ გამოუძრო ბუმბული და უთხრა: საცა გაგიჭირდეს რამე, ბუმბულებს მოსწვი ბოლო და იქ გავჩნდებითო.

წავიდა მონადირის შვილი. ბევრი იარა თუ ცოტა, მიადგა იმ ქალის სახლს და მისცა ორმოცდაათი თოფი და უთხრა თავისი გასაჭირი. ქალმა ასწავლა მეორე დღის სახლი და წაიყვანა კიდეც უფროს დასთან. მონადირის შვილმა მეორე დას მისცა ასორმოცდაათი თოფი ჩითი და ისიც თავისი მხრივ წაჰყვა უფროს დასთან, მივიდნენ მესამე დასთან, ამასაც მის-

ცა ორასორმოცდაათი თოფი ჩითი და დამალეს ის ბიჭი, და-
უძახეს იმ ქალს, რომელიც უნდა წაეყვანა ხელმწიფისათვის.
მოწვევაზე ის ქალი მოვიდა. გამართეს ქეიფი და შეაპარეს
ჩუმად ბანგი. მალე ქალმა დაიძინა. ბიჭმა წაიყვანა თავის სა-
ხელმწიფოსაკენ. როდესაც საზღვარს მიუახლოვდა, ქალი გა-
მოფხიზლდა და გადმოუხტა რაშიდან, გამოექცა. დაედევნა და
დაიჭირა, მაგრამ ქალი ვერ დაიმორჩილა. ამ დროს მოაგონდა
ბუმბულები. ამოიღო, მოუწვა ბოლო და სამივე შევარდენი
იქ გაჩნდა. — რა გინდა, ძმაო, რა გაგიჭირდაო? — ეს ქალი
უნდა მომიყვანოთ სახლშიო. დაავლეს შევარდნებმა თავისი
ბრჭყალები და მიიყვანეს მონადირის შვილის სახლში. იმ და-
ძეს იქა ჰყავდა და მეორე დილას მიუყვანა ხელმწიფეს. მაგ-
რამ ვიდრე მონადირის შვილი ქალს მიუყვანდა ხელმწიფეს,
ვეზირებმა ცილი დასწამეს მონადირის შვილს და მოახსენეს
ხელმწიფეს: წუხელ თავისთან ეწვა ქალი და მერე თქვენთან
მოიყვანაო.

ხელმწიფემ კარისკაცს უბრძანა, ჩამოეხრჩოთ მონადირის
შვილი. მაშინ წამოდგა ქალი და სთხოვა ხელმწიფეს: დიდე-
ბულო ხელმწიფევ, თუ შეიძლება მომეცით ერთი სიტყვის
ნებაო. თავის გრძნეული წკებლა ქალს ხელში ეკავა. ხელმ-
წიფემ სიტყვის უფლება მისცა. ქალმა თქვა: ვინცა გყავს
შენს სახელმწიფოში, ყველა აქ მოიყვანეო.

ხელმწიფემაც ბრძანა, რომ ყველა შეკრებილიყო. მართ-
ლაც, მოვიდა ყველა. მაშინ ჭაღმა მოახსენა ხალხს: ეს ტყავი
ვისი მოტანილიაო? მონადირის შვილისაო. — ეს ოქროს ბო-
ძი ვისი მოტანილიაო? — მონადირის შვილისაო. — მე ვიღას
ვეკუთვნისო? — ვინც თქვენ მოგყვანათო. გადაჰკრა ქალმა
გრძნეული წკებლა ხელმწიფეს, შენ იქეცი კურდღლადაო და
ვეზირები კი აქცია მწევრებად. გამოუდგნენ, დაიჭირეს კურ-
დღელი და შექამეს. მონადირის შვილი დაჯდა ხელმწიფედ. იმ
დამეს გადაიხადეს ერთი კარგი ქორწილი და დღესაც ის ხელ-
მწიფობს იმ ქვეყნად. ვინცა შრომობს, პურს ისა სჭამსო.

ქირი იქა. ღზინი აქა, ქაჯო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურეში ავაგორე ბარს ჩავრდა გორებითა,
აქ სიცოცხლით მომიგონეთ, საჭიოს ცხონებითა.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ხელმწიფე. შვილი არა-
პყავდა. მთელი თავისი სახელმწიფო მოიწვია და დაკლა ცხე-
რი. ყველას უთხრა, შვილის წამალი ხომ არ იციოთ? ყველამ
უარი უთხრა. ამ დროს ერთი კაცი წყალგაღმა იყო. დაუძახა
ხელმწიფემ: — შვილის წამალი ხომ არ იციო? — მან უპა-
სუხა: — მაგაზე ადვილი რა არისო? გამოვიდა წყალში, ხელ-
მწიფესთან ჭამა პური და უთხრა: სამი ბადე დამიწანო. ხელ-
მწიფემ დაუწნა სამი ბადე. წავიდა სათევზაოდ. გადააგდო:
ერთი ბადე, არ ამოჰყვა თევზი; მეორე გადააგდო, არც იმას
ამოჰყვა; მესამე რომ გადააგდო, იმას ამოჰყვა ორი თევზი,
მიუტანა ხელმწიფეს და უთხრა: მოხარშე ეს თევზები და
შეჭამეო. ხელმწიფემ არ იცის, ვის მოახარშინოს, რომ არ
შეუჭამოს. იმ სოფელში იყო ერთი ბებერი დედაკაცი. მიუ-
ტანა და უთხრა: მოხარშე ეს თევზებიო. მოხარშა, მაგრამ
ბოლოები დააწიწკნა და შეჭამა ბებერმა დედაკაცმა.

დაორსულდა ხელმწიფის ცოლი და ის ბებერი დედაკა-
ციც. გაუჩნდა ხელმწიფეს ქალი, იმ ბებერს კი ბიჭი. ბიჭს
დაარქვეს ბებრისშვილი. ეს ბიჭი და ქალი მალე იზრდებიან.
ორივეს ერთმანეთი მოსწონთ. ბებრისშვილი სანადიროდ და-
დიოდა. იმ სახელმწიფოში იყო სამი დევი: ერთი თეთრი,
მეორე წითელი, მესამე შავი. ამ დევებმა მოიტაცეს ხელმწი-
ფის ქალი. გაიგო ბებრისშვილმა, წამოვიდა და მათ გზაში, ხიდ-
ქვეშ დაუდარაჯა.

მოდის თეთრი დევი თეთრი ცხენით. შეფრთხა ცხენი.
დევმა უთხრა: აჩუ, შე ტიალო, ქვესკნელს ჭიანჭველას არ
გაუვლია და ზეცას ფრინველს ჩვენი ძმების შიშითაო. კი-
დევ დაჰკრა მათრახი. აჩუ, ერთს აქებენ ბებრისშვილს, ის ვე-
რას მიზამსო. გამოვიდა ბიჭი. მოკლა ეს დევი. ცხენმა გა-
მოუძრო ბეწვი და მისცა: სადაც ჩემი თავი დაგჭირდეს, მახ-
სენე და იქა ვარო. გაუშვა ის ცხენი.

მოდის ახლა წითელი დევი წითელი ცხენით. ცხენი შეუფ-
რთხა ამ წითელ დევსაც. აჩუ, შე ვერანო, რისა გეშინია,
ქვესკნელს ჭიანჭველას ვერ გაუვლია, ზეცას ფრინველს ჩვე-
ნი შიშითაო. დაჰკრა მეორედ მათრახი: ერთსა აქებენ, ბებ-

არისშვილს, ჯერ სამი წლისაც არ არის, ვერას მიზამსო. გამოვიდა ეს ბებრისშვილი და შეეტაკნენ ერთმანეთს. მოკლა ის წითელი დევიც, ცხენმა გამოიძრო ერთი ბეწვი, სადაც ჩემი თავი დაგვირდეს, მახსენე და იქა ვარო. გაუშვა ცხენი.

მოდის შავი დევი შავი ცხენით. შეუფრთხა იმასაც ცხენი ხიდის ყურზე. — აჩუ, შე ვერანო, რა გაშინებსო! ქვესკნელს ჭიანჭველას და მალლა ფრინველს ვერ გაუვლია ჩვენი შიშითაო. — დაჰკრა მათრახი, ცხენი კიდევ შეფრთხა: — აჩუ, შე ტიალო, რა გაშინებს, ერთს აქებენ ბებრისშვილს, ჯერ სამი წლისაც არ არის და ვერას მიზამსო. — გამოიარა ბებრისშვილმა ხიდის ქვეშიდან ზღაზენით, გამოიარა ცხენმაც. ერთმანეთს შეეტაკნენ. აიღო და დაანარცხა დედამიწაზე. მოკლა. ცხენმა გამოიძრო ერთი ბეწვი და უთხრა: სადაც ჩემი თავი დაგვირდეს, მახსენე და იქ ვარო!

ბებრისშვილმა იშოვა ცხრაფუთიანი რკინის კეტი, ცხრაფუთიანი ჯაჭვი და წავიდა. დევებს ის ქალი ჰყავდათ ჭაში, ჭის ძირას. დაარჭო ლომი ბებრისშვილმა, ჩავიდა ძირს ქალთან და ქალმა უთხრა: ჯერ შენ ადი, თორემ გიღალატებენო. ბიჭმა უთხრა, ვინ მიღალატებს, ცხრა ფუთიანი ლომი ურჭვიანო, ცხრა ფუთიანი ჯაჭვი არის ესაო. ავიდა ქალი. ამ დროს გამოიარა ერთმა გმირმა ბიჭმა და მოეწონა ეს ქალი. ამოიძრო ჯაჭვი, დაავლო ქალს ხელი და წაიყვანა. ბებრისშვილი ჭაში დაჩრა. დაქორწინდა ეს ბიჭი იმ ქალზე.

ამ დროს ჭაში მარტოდმარტო დარჩენილ ბებრისშვილს მოაგონდა ცხენები. ახსენა თეთრი ცხენი, ცხენი მივარდა თავის შეკაზმულობით და უთხრა: — რა გაგიჭირდაო? — ის გამიჭირდა, რომ აქედან უნდა ამომიყვანოო. — ვერ აგიყვანო, — უთხრა ცხენმა. ახსენა წითელი ცხენი, ისიც თავის შეკაზმულობით მოვარდა. — რა გაგიჭირდაო? — აქედან უნდა ამომიყვანოო. — ვერ აგიყვანო, — უთხრა ამ ცხენმაც. ახსენა ბიჭმა შავი ცხენი. მოვარდა შავი ცხენი თავის შეკაზმულობით და უთხრა: — რა გაგიჭირდაო? — აქედან უნდა ამომიყვანო. ცხენმა უბასუხა: სამჯერ დამკარ ეს მათრახი, სამპირად ამძვრება სამპირი შოლტი ტყავი, მარილი მომაყარეო. დაჰკრა ბებრისშვილმა ცხენს მათრახი და ასძვრა სამი შოლტი ტყავი, მოაყარა მარილი. ისკუპა ამ ცხენმა და ამო-

იყვანა ბიჭი. გაუშვა ეს ცხენი. ბეწვი გამოიძრო ცხენმა: სა-
დაც გაგიჭირდეს, მახსენე და იქა ვარო!

მოვიდა, ჭამა პური და წამოვიდა იმ ბიჭთან მუქარაზე.
ამ დროს ბიჭი და ქალი ბაღში ხელგაყრილნი დასეირნობდნენ.
მივიდა, ბებრისშვილი გადავიდა ბაღში და ხელი მოხვია ქალს.
სიძე-ბიჭმა უთხრა: — ეს როგორ გამიბედო. ბებრისშვილმა
მიუგო: — შენ როგორ გამიბედე იქ ჯაჭვის ამოძრობაო. შეე-
ტაცნენ ბებრისშვილი და ის გმირი ბიჭი. აილო ბიჭი, დააწყვი-
ტა მიწაზე და კისერი მოსტეხა, ჩაავლო ქალს ხელა, წამო-
ვიდნენ სახლში და დაწყეს ბედნიერად ცხოვრება.

ჭირი იქა, ღზინი აქა, ქატო იქა, ფქვილი აქა.
მუხას ჯოხი შემოვკარი, გამოცვივდნენ ტურები,
ყველას მამან გაუმარჯოს, როცა აუვლეს ატუმრები.

მ ე ნ ა ხ ი რ ე

ერთხელ მამამ თავისი უმცროსი შვილი წაიყვანა ზორს
მთაზე, სადაც დაებნა და თვითონ დალონებული შინ წამო-
ვიდა. ამ ქედზე გველვეშაპი ცხოვრობდა. გადაიხარა, დაინახა
ბიჭი და ჩამოსძახა: ეი, შენ, ადამიანის შვილო, არ გინდა გაგ-
ზარდო ჩემს ძმადო? ბიჭმა თანხმობა გამოუტყადა. გველ-
ვეშაპმა აიყვანა ბიჭი მაღალ ქედზე და უთხრა: აქედან პიო-
დაპირ ჩადი. ერთი ალვის ხე დგას, იქ ნახავ ჩემს დედ-მამას
და უთხარი: თქვენს მზეს, ამაღამ შემინახეთ-თქო. ისინი და-
გაყენებენ. დილით უთხარი: თქვენი შვილის მზეს. ამ ალვის
ხის ნაფოტი მომეციო-თქო. მამაჩემი უარს გეტყვის, მაგრამ
დედაჩემი მოგცემსო.

ყმაწვილი ჩავიდა ალვის ხესთან. იქ ერთი კაცი და დედა-
კაცი ცხოვრობდნენ. ბიჭმა სთხოვა: თქვენს მზეს, ამაღამ შე-
მინახეთო. მისცეს ბინა. დილით სთხოვა: თქვენი შვილის
მზეს, ამ ალვის ხის ნაფოტი მომეციო. კაცი არა შერებო-
და, მაგრამ ქალმა მისცა და თან დაარიგა: რასაც ინატრებ,
აგისრულებს ეს ნაფოტი, მხოლოდ უთხარი: ნაფოტო, შენსა
მზესა, შენი გამომცემის მზესა, ესა და ეს ამისრულე-თქო.
ბიჭმა წაიღო ნაფოტი და წავიდა. იარა, იარა და მივიდა ერთ

ქვეყანაში. იქ ერთ დედაკაცს სთხოვა: დედი, პური მშია, მაკამეო.

დედაკაცს ორი პური ჰქონდა და ერთი მისცა. ბიჭმა შეკამა. დედაკაცმა მეორე პურის ნახევარიც მისცა, ისიც შეკამა, ნარჩენი ნატეხიც მისცა, ბიჭმა ისიც შეკამა. ბიჭი დანაყრდა და დედაკაცს უთხრა: — დედი, შენი შვილი ვიქნებიო. — მე შვილი არა მყავს და შენ იყავი ჩემი შვილიო, — გაუხარდა დედაკაცს.

ბიჭმა უთხრა: — წამიყვანე სადმე, მოჯამაგირედ დამაყენეო. დედაკაცმა წაიყვანა სოფელში და ერთი წლის ვადით მებატედ დააყენა; მეორე წელიწადს მელორედ დააყენა; მესამე წელიწადს — სოფლის მენახირედ. იქაურ ხელმწიფის ქალს ორი ძროხა ჰყავდა და თვითონ წველიდა. ერთხელ, როცა ქალი ძროხას წველიდა, მენახირემ საქონელი ჩაატარა. დაინახა ხელმწიფის ქალი. ამოიღო ნაფოტი და დაელაპარაკა: ნაფოტო, შენსა მზესა, შენი გამომცემის მზესა, ამ ქალს მე ნუ ამაცდენ, ჩემი გახადეო.

შუადღისას მენახირემ ნახირი წყალზე მირეკა. ხელმწიფის ქალიც იქ იყო. დაინახა ქალმა მენახირე და შეიყვარა, ხვდებოდნენ ერთმანეთს. ქალი დაორსულდა, შვილი სცეცხინა. ერთ დღეს ხელმწიფემ გაიგონა ბავშვის ტირილი და გაუკვირდა. ჩემს ასულს საიდან ან ვისგან გაუჩნდა შვილი, ეს რა ამბავია ჩემს თავსაო? შეყარა ჯარი-ჯამათი, უნდოდა გაეგო, ვინ იყო ბავშვის მამა. ბავშვი გაიძახოდა: — დედა აქა მყავს და მამა არაო. ხელმწიფემ იკითხა: კიდევ აკლია ვინმეო? — არავინ არ აკლია მენახირის მეტეო, — უთხრეს ხელმწიფეს. მოიყვანეს მენახირე; ზოგი თავში სცემდა, ზოგი დასცინოდა: ხელმწიფის ქალი სწორედ შენ გიკადრებდა, რომ ბავშვმა მამა შენ დაგიძახოსო.

დაინახა ბავშვმა მენახირე და შესძახა: დედა აქა მყავს, მამაც მოვიდა, დედა აქა მყავს, მამაც მოვიდაო! ხელმწიფე მიხვდა ყველაფერს: განდევნა ასულიცა და სიძეც. თვითონ ჯავრისაგან ავად გახდა. დაიბარა უფროსი სიძეები და უთხრა: უკვდავების წყალს თუ მომიტანთ, მოვრჩები, თუ არადა არაო. მენახირის ცოლმა გაიგო მამის სურვილი, მივიდა მამასთან და

უთხრა: ჩემს ქმარს გავგზავნი უკვდავების წყლის მოსატანდალად.

მამა გაუწყრა: — წადი, თვალთ არ დამენახო, თქვენა მიზეზითა ვარ ავადო. გააგლო ქალი. სიძეები წავიდნენ უკვდავების წყლისათვის.

მენახირემ ამოიღო ნაფოტი და ინატრა: აბა, ნაფოტო, შენსა მზესა, შენი გამომცემის მზესა, ერთი კარგი შეკაზმული ცხენი და ტანისამოსი მომეციო.

გაჩნდა შეკაზმული ცხენი და ტანისამოსი. მოიხლო მცნახირე, მოახტა ცხენს და მიაქროლა წყალთან.

უფროსი სიძეები მისულიყვნენ წყალთან, მცნახირემ დაუყვირა: ვინა ხართ, რისთვის მოსულხართ აქაო?

სიძეებს წყლის პატრონი ეგონათ და მიუგეს: — წყალი გვინდა ვიყიდოთო. — არა ვყიდო, უთხრა მენახირემ. — მაშ, რა ვქნათ, უწყლოდ როგორ წავიდეთ, ხელმწიფე კვდებაო, — შეწუხდნენ სიძეები. — წყალს არა ვყიდი, მაგრამ რადგან ასეა საქმე, მოგყიდოთ, მაგრამ ფასად ყურის ბიბილოებს მოგაჭირითო.

მოაჭრევინეს სიძეებმა ყურის ბიბილოები და წაიღეს წყალი. ხელმწიფე მაინც არ განიკურნა. ისევ დაიბარა სიძეები და უთხრა: — უკვდავების ყურძენი მომიტანეთ, იქნებ მარგოსო.

მენახირის ცოლმა კიდევ სთხოვა მამას: — ჩემი ქმარიც გაგზავნე უკვდავების ყურძენის მოსატანდალად. ხელმწიფემ დაითხოვა თავისი ქალი, — ქმარს ნუ ახსენებო. მენახირემ სიძეებს მიასწრო უკვდავების ყურძენთან. ავიდნენ სიძეები და სთხოვეს მენახირეს: — უკვდავების ყურძენი მოგყიდე, სიმამრი გეყავს ავადაო. — ყურძენს არ ვყიდი, მაგრამ თუ ჩემ ცხენს თითო წიხლს მიაკვრევირებთ, მოგყიდით, თუ არა და არაო, — მიუტო მენახირემ. რას იზამდნენ სიძეები, მიაკვრევირეს წიხლები. წაიღეს ყურძენი. ხელმწიფეს ვერც ყურძენმა უშველა რაიმე. ისევ დაიბარა სიძეები და უთხრა: — ირმის რძე მომიტანეთ, თუ მარგებს, ის მარგებსო.

მენახირემ ახლაც გაასწრო სიძეებს. ამოიღო ნაფოტი და დაიკვილა: — ნაფოტო, შენსა მზესა, შენი გამომცემის მზესა, რაც ირმები არიან, სულ აქ მოგროვდნენო.

მოცივდნენ ყოველი მხრიდან ირმები და ერთ ადგილას მოკროვდნენ. ქვისლები მივიდნენ მენახირესთან და სთხოვეს: — ირმის რძე მოგვყიდეთ. — თუ თითო შოლტ ტყავს ამაძრობინებთ, მაშინ მოგყიდითო, — მიუგო მენახირემ.

რას იზამდნენ ქვისლები, ააძრობინეს თითო შოლტი ტყავი. მენახირემ მისცა ირმის რძე და მიუტანეს სიმამრს. ხელმწიფე მორჩა, დიდი მეჭლისი გამართა. მენახირემ კარგად ჩაიცვა და ხალხში გაერია. ხელმწიფის სიძეებმა დაინახეს მენახირე და უთხრეს სიმამრს: აი, ის კაცი გვაძლევდა უკვდავების წყალს, უკვდავების ყურძენს და ირმის რძესაო.

ხელმწიფემ ახლოს მიიწვია უცხო სტუმარი, გვერდით მოისვა და ჰკითხა: ვინ ბრძახდები, სადაური ხარო?

მენახირემ არაფერი უპასუხა ამაზე და ჰკითხა: — უფროსი ქალები თუ დაპატიყთ მეჭლისზე, რატომ უმცროსი ქალი არა გყავთ დაპატიყებულიო? — უმცროს ქალს ცოცხლებში აღარ ვთვლი, ისეთი მასხარა მენახირე ქმარი შეიერთო, რომ საქვეყნოდ თავი მომკრაო, — მიუგო ხელმწიფემ. — მენახირე სიძე მე გახლავარ, რით მჯობიან სხვა სიძეები, ჩემგან მოჰქონდათ უკვდავების წყალი, უკვდავების ყურძენი და ირმის რძე. აი, მაგათი ყურის ბიბილოები, საშოლტე ტყავები; გახადეთ შარვლები, თუ ჩემი ცხენის ნალის კვალი არ ამჩნევიაო. — თქვა მენახირემ და გამოხსნა ხელსახოცში გხვეული ყურის ბიბილოები და ტყავები.

ხელმწიფე დარწმუნდა, მენახირე სიძე სჯობნებია სხვა სიძეებსაო, პატიება სთხოვა და თავისი სახელმწიფო ჩააბარა.

ყოფილმა მენახირემ დაპატიყა ძმობილი გველვეშაპი, მამა და ძმები. სანამ გამოეცნაურებოდა მამას, ჰკითხა: — შვილი ხომ არა გყავს დაკარგულიო? — მგონი, ერთ დროს დაკარგე პატარა შვილი, კარგად არ მახსოვსო, — მიუგო მამამ.

შვილი გამოეცნაურა მამას და თავის სახელმწიფოშიც ცხოვრობდა ბედნიერად.

იყო ერთი მეფე და ჰყავდა ერთი ქალი. იმ ქალს ჰყავდა ბევრი მთხოვნელი; მაგრამ ქალმა არავინ არ ინდობა, რომ გათხოვლიყო. მეფემ უთხრა ვეზირებს: წადით და ისეთი კაცი მოიყვანეთ, რომ ცხოვრების შნო არა ჰქონდეს, საწყალი იყოს, არაფერი არ გააჩნდეს. წავიდნენ ვეზირები იმისთანა კაცის საძებნელად. ბევრი იარეს და ნახეს, ერთ მწიფე ატამქვეშ ერთი კაცი წევს, შეჰყურებს მალა ატამს: ნეტავ, ის ატამი ჩამოვარდეს და პირში ჩამივარდესო. თქვეს ვეზირებმა: — ამაზე მეტი საწყალი და უხეირო რაღა იქნებაო. აიყვანეს ის კაცი და წაიყვანეს მეფესთან.

მოიყვანეს და მეფემ უთხრა შვილს, — ეს უნდა იყოს შენი ქმარიო. ქალმა მიიღო, რაღას იზამდა.

ამ კაცს გუდის მეტი არაფერი ჰქონდა. იყვნენ რამდენიმე ხანი ერთად. ქალმა და კაცმა ერთმანეთის არა იცოდნენ რა. უთხრა მერე ქალმა: განა აქ ზედსიძედ ხომ არ მოხვედიო. უნდა წავიდეთ, ჩვენ ჩვენთვის უნდა ვიცხოვროთო. ადგნენ და გაუდგნენ გზას. წაიღეს, რასაც მოერეოდნენ ხელდახელ.

იარეს, ბევრი იარეს თუ ცოტა, მიადგნენ ერთ დიდ ქალაქს. ქალაქის გვერდზე იყო დიდი მინდორი. ქალმა უთხრა: ბინა აქ უნდა დავიდოთ ჩვენაო. გააკეთეს ანწლისა და წნეღის ქოხი. ქალმა იცოდა ხელობა, რომლითაც შეეძლო ცხოვრება. მოქსოვა შალი, გაატანა ბაზარში. გაყიდე და სურსათი იყიდეო. იმ კაცმა მართლაც გაყიდა შალი სამ მანეთად. ბრუნდებოდა და ამ დროს შეხვდა ერთი კაცი, რომელსაც ერთი კატა ჰყავდა და სამ მანეთს აფასებდა. ამ კაცმა გამოართვა კატა და მისცა სამი მანეთი. მოვიდა სახლში და მოიყვანა კატა. ჰკითხა ქალმა: — რა ჰქენიო? — გაყიდე სამ მანეთად და ეს კატა ვიყიდეო. — რას იზამდა ქალი. მეორე დღესაც გაატანა ისეთივე შალი. — წადი, გაყიდე და, საკმელი რამე მოიტანეო. გაყიდა ამ კაცმა სამ მანეთად. შეხვდა ერთი კაცი, რომელსაც სარკე აქვს გასაყიდი. — რა ღირსო? — სამი მანეთიო. აიღო, მისცა სამი მანეთი და იყიდა სარკე. მოვიდა სახლში. — რა ჰქენიო, — უთხრა ქალმა. — გაყიდე და სარკე ვიყიდეო.

რას იზამდა ქალი. მესამე დღეს ისევ გაატანა შალი და გასტუმრა ბაზარში. კაცმა კიდევ გაყიდა სამ მანეთად. აქ ერთი კაცი დადიოდა და იძახოდა: — ჭკუასა ვყიდიო. დაფიქრდა უხეირო, მოდი ამას ვიყიდიო. — კაცო, ჭკუა რა ღირს, როგორ ჰყიდიო? — სამი მანეთიო, — უპასუხა. ალო და მისცა სამი მანეთი. — აბა, რა არის ჭკუაო? — მან უთხრა: — ჭკუა ის არის, რომ ცოლ-ქმრობისთანა გემო არაფერში არ არისო. მოვიდა ეს კაცი სახლში, მოეხვია ცოლს და მამისინ გაიგეს ცოლ-ქმრობა თუ რა იყო.

გაიგეს ცოლ-ქმრობა, იყვნენ როგორც წესია. ცხოვრობდნენ ასე: დადიოდა კაცი ბაზარში, მოჰქონდა საჭმელი და ატარებდა დროს.

ერთხელ შეხვდა ერთი მოვაჭრე, რომელიც დადიოდა სავაჭროდ ძალიან შორს, სხვა სახელმწიფოებში. როგორიგდა იმას შვიდ თუმან ფულად და წაჰყვა მოჯამაგირედ. ცოლი დატოვა აქ. წავიდნენ და მიდიან. ერთ ცხენზე ვაჭარი ზის, მეორეზე — მოჯამაგირე.

მოვიდნენ ერთ ალაგას. პატრონმა იცის, რომ აქ უკვდავების წყალია. ვინც ჩადის, ველარ ამოდის. უთხრა მოჯამაგირეს: ჩადი, იქ წყაროა, ამოგეიტანეო. წავიდა ეს მოჯამაგირე, მიუტანეს წყლის ჭურჭელი. მივიდა და ნახა: ერთი წყაროა. იმ წყაროს იქით და აქეთ ერთი კაცი და დედაცაა ზის, ბებრები. აავსო წყალი და უნდა წამოვიდეს, ამ დროს უთხრეს: სად მიხვალ, არ შეიძლება წყლის წაღებო. ერთ სიტყვას გეტყვით, თუ ის აგვიხსენი, გაგატანთ, თუ არადა, ეჭრაო. ჰკითხეს: — ქვეყანაზე გემო რაშიაო? — აუხსნა ბიჭმა, რომ ცოლ-ქმრობაშია გემო. გაუხარდათ ამათ და გაუშვეს ბიჭი. მისცეს ორი ბროწეული საჩუქრად. ამოვიდა ბიჭი მალლა და ამოიტანა წყალი.

მანამ ის ამოვიდოდა, კიდევ მოვიდნენ ვაჭართან გამვლელები და დაიწყეს ცდა. ამოვიდა ბიჭიც. გაუკვირდათ ძალიან: ეს რა ამბავია, აქედან ცოცხალი არავინ ამოდიოდა, ეს რა მოხდაო. დალიეს ის წყალი. ბიჭმა ერთი ბროწეული თავის ცოლს გაუგზავნა. ის ბროწეული ისეთი იყო, რომ ყველაფერი ქონება შეეძლო მიეცა ადამიანისათვის.

ქალმა იცოდა ბროწეულის ყადრი და მოიხმარა იმდენად,

რომ ბევრი საქმე გააკეთა: დიდი შენობა ააშენა, მინდორში გუთნები გამართა, ხენა დაიწყო.

მოჯამაგირე და ვაჭარი კი თავიანთი გზით წავიდნენ. მოვიდნენ ერთ სახელმწიფოში და ვაჭრობენ. პატრონმა მოჯამაგირე შეიყვანა ერთ მდიდარ კაცთან. ბიჭს თავისი კატათანა ჰყავდა და სარკეც თანა ჰქონდა. სახლში თავგები ირეოდნენ და ცოცხით ერეკებოდნენ. კატა არ იყო იქ. უთხრა მოჯამაგირემ: — ისეთი რამე რომ გვაჩინო, რომ ეს თავგები მოგაშოროთ, რას მომცემთო? — აბა, რა გ-თხრა, რა გინდა, რომ მოგცე, ოღონდ ესენი მოგვაშორეო. ამოიყვანა კატა და გაუშვა. თავგები დაფრთხნენ. მაშინ უთხრეს: — აბა, რა გინდაო? — იმ ბიჭს იმაზე მეტი მისცეს, რაც მისმა პატრონმა ივაჭრა. აუკიდეს ჯორ-აქლემზე და წავიდნენ. მოვიდნენ კიდევ სხვა სახელმწიფოში. შეიყვანა კიდევ ვაჭარმა თავისი მეგობრის სახლში.

აქ ნახა, რომ ქალებს ჯამში წყალი ჩაუსხამთ და შიგ იყურებიან. იმ მოჯამაგირემ უთხრა: — რას მომცემთო, რომ ისეთი რამე გამოვაჩინო თქვენი სახე უკეთ დაინახოთ? — რა გინდა, მოგცეთო? — ისე ივაჭრა, რომ ჯორ-აქლემისათვის უნდა აეკიდა იმდენი, რაც მის პატრონსა ჰქონდა ნავაჭრა. აკიდეს ჯორ-აქლემებს, წამოვიდნენ შინ. ვაჭარმა დავა დაუწყო — შენი აქ არაფერი არ არისო. აი, შენი შვიდი თუმანი და ცარიელი უნდა წახვიდეო. იჩვილა ბიჭმა. ესე იყო. უამბო ბიჭმა მოსამართლეს ყველაფერი რაც მას თავს გადახდა. მოსამართლემ ბიჭი გაამართლა, მისცა თავისი ყველაფერი. გამოვიდა გახარებული ბიჭი და მოდის შინისკენ. ფიქრა კაცმა, მაშინ მოაგონდა, ამოდენა ქონება მომაქვსო და ტანისამოსი მაინც ჩავიცვაო. მივიდა, რაც ძვირფასი ტანისამოსი იყო, ჩაიცვა და გამორეკა ჯორ-აქლემები.

მივიდა ეს ბიჭი, სადაც ქოხი ეგულებოდა, ნახა და ეუცხოვა: გალავანია და დგას დიდი შენობები. უიშე, ცოლს უღალატნიაო, მაგრამ ცოლმა უკვე იცოდა, როდის მოვიდოდა და გაულო ალაყაფის კარები.

მიეგებნენ მოსამსახურეები, ჩამოხადეს და აიტანეს ქონება. შევიდა ვაჟი, იკითხა: — ეს რა ამბავია, ეს რა ავიშენებიაო? — შენ რომ ბროწეული გამომიგზავნე, იმას ბევრი

რამ შეეძლო გაეკეთებინაო. — მაშინ, ერთი კიდეც თანაც მოვიტანეო. — დაიწყეს ცხოვრება.

გამართეს კიდეც ბევრი გუთანი, მოჰყავთ ძალიან ბევრი მოსავალი. გავარდა ხმა, მავან ალაგას ერთი ქალია, რომელსაც იმდენი მოსავალი მოჰყავს, მთელ სახელმწიფოს ეყოფაო.

ამ დროს დაიმშა მისი მამის სახელმწიფო. გაგზავნა მან ვეზირები ამბის გასაგებად, პური აქვს თუ არაო. ქალმა უთხრა: — თავისი ურმებით და ჯარით თვითონ მოვიდეს მეფე მავან დროს და წაიღოსო. დანიშნულ ვადაზე რამდენიმე ურემი და დიდი ჯარი წავიდა. დაუხვდა ეს ქალი. გაუმართა კარგი სადილი. მამაც იქ არის, მაგრამ ვერა სცნობს, თუ ეს ქალი მისი შვილია, ქალმა კი იცნო მამა. როცა ისადილეს, ურემს დაუდეს, მეფემ გაგზავნა ურმები და ჯარიც წავიდა. მაშინ მეფეს უთხრა ქალმა: — პატარა ხანს აქა ბრძანდებოდეო.

მეფე ცოტა შეფიქრდა, ეს რა ამბავია ჩემს თავსო, მაგრამ რა იქნებოდა, დარჩა. ჰკითხა ქალმა: — მეფევ, რა ამბავია რომ სახელმწიფო დაგიმშევა, ცოდვა ხომ არაფერი ჩაგიდენიაო? უპასუხა — შვილო, მე ცოდვა არაფერი ჩამიდენია, მხოლოდ ერთი ქალი მყავდაო, კარგი მთხოვნელები თხოულობდნენ, მაგრამ არავინ შეირთო, ავდექი და ერთი ბეჩავი კაცი ვიშოვე და იმას მივეციო. მაშინ ქალმა უთხრა: — შენ მამა ხარ და მე შვილიო, და აი შენი სიძეო. გამოეცნაურნენ ერთმანეთს. კარგი ქეიფი გამართეს. ერთი-ორი ჯამი ღვინო მეც დამალევინეს და წამოვედი.

ზღაპარი საკვირველი ძალისა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყვნენ ცოლ-ქმარი, ჰყავდათ ერთი ბიჭი. ეს ბიჭი გაიწვიეს ჯარში. როცა მოუვიდა ბიჭს დათხოვნის დრო, თქვა: ჩემს დედამამასთან ცარიელი როგორ მივიდე, მოდი, მოჯამაგირედ დავუდგები ვინმეს, ვიშოვი პატარა ფულს და ისე ჩავალ დედამამასთანაო. იარა, იარა. ერთ სოფელში ნახა მარტოხელა დედაბერი და უთხრა: — მოჯამაგირე ხომ არავის სჭირდებაო? — მოჯამაგირე მეც მინდა. თუ დამიდგები, ჩემთან წა-

მოდით. წაიყვანა ეს ბიჭი, მიიყვანა სახლში და უთხრა: შენ
საქმე მხოლოდ ის იქნება, სახლიდან გამოიტანო ფული, გა-
ამზეურო და ისევ სახლში შეიტანო. მისცა გასაღები, —
მხოლოდ მეორე ოთახი არამც და არამც არ გააღო.

გათენდა დილა. გამოიტანა ფული ბიჭმა. წამოუწვა გვერ-
დით და წევს მოსვენებით. ვნახოთ, ვილაცამ დაუძახა სახელი.
წამოიწია ბიჭმა, მაგრამ არავინ არ არის. წამოწვა ისევ
ჩვეულებრივ. ისევ განმეორდა დაძახილი. ადგა ბიჭი, შევიდა
სახლში, იყურება აქეთ-იქით, მაგრამ არავინ არა ჩანს. გა-
მოვიდა ისევ და წამოწვა. ისევ დაუძახა სახელი. მერე თქვა: —
ბებერმა რომ მითხრა, ამ ოთახში არ შეხვიდეთ, იქნება იქ
არის ვინმეო. გაალო კარები, შევიდა, მაგრამ არაფერი არ
არის, ერთი მაგიდა დგას მარტო, ამ მაგიდაზე წყლით სავსე
ლიტრა დგას. აიღო ეს ლიტრა, ატრიალებს ხელში, ვერაფე-
რი ვერ შეამჩნია. გამოვიდა ისევ და დაწვა. დაუგლო ყური
საიდან ეძახოდა. განმეორდა სწორედ იმ ოთახიდან სახელის
დაძახება. შევიდა გაბრაზებული ამ ოთახში, აიღო წყლით
სავსე ლიტრა და დააწვევითა დაბლა. ლიტრიდან გამოვარდა
ერთი ქალი. ამ ქალმა უთხრა: ჩქარა გავიქცეთ, თორემ იმ
ბებერმა იცის და საცაა მოვაო. მე გავიქცევი, შენ უკან გა-
მომეკიდე. ერთ ზღვასთან მივალთ, მე გადავფრინდები,
შენ აქეთ დარჩი. რომ მოვა და შეგეკითხება, რათ გაუშვიო,
შენ უთხარი: ის ლიტრა ხელში მეჭირა, ვატრიალებდი, ჩა-
მოვარდა და გატყდაო. ეს ქალი გამოვარდა და გაიქცა, გამო-
ვეკიდე დასაჭერად, მაგრამ ვერ დავეწიე-თქო. თუ გითხრას,
რომ ისევ ჩემთან წამოდით, აღარ გაჰყვე. ამ ზღვის პირზე
იტრიალე, ჩამოვივლი გემით ერთ საღამოს და წაგიყვანო.

გაექცა ეს ქალი და მისდევს ბიჭი. გაიხედეს უკან და
მართლა მორბის ბებერი დედაკაცი. მივიდნენ ზღვასთან; ქალი
გადაფრინდა, ბიჭი აქეთ დარჩა, მივიდა ბებერი დედაკაცი და
უთხრა: — რათ გამოუშვიო? მე არ გითხარი ის ოთახი არამც
და არამც არ გააღო-თქო. — მე რა ვიცოდი, ვილაცა მეძახდა.
შემაწუხა. ავდექი და შევედი. ამ ლიტრას ხელში ვატრია-
ლებდი, ხელიდან გამივარდა, გატყდა და ის ქალი გამოვარ-
და, გამოიქცა, მე დასაჭერად გამოვეკიდე და ველარ დავეწიეო.
ამ ბებერმა უთხრა: — ისევ წამოდი ჩემთანაო. ბიჭმა უარი

უთხრა: — იქ რაღა წამომიყვანსო. ადგა ეს ბებერი და მახლობლად ბატონი რომ ცხოვრობდა, იმას მოჯამაგირედ დაუყენა ბიჭი. ბებერმა იქ სხვა მოჯამაგირეებს მუხის რკო მისცა და უთხრა: ამ ბიჭს უთვალთვალეთ, როდესაც ზღვაზე გემი გამოჩნდეს, ეს რკო მიადეთ და დაეძინებაო.

ბიჭი დადის ზღვის პირზე, როგორც ქალმა უთხრა. ერთ საღამოს გამოჩნდა გემი, მიადეს ეს მუხის რკო ამ ბიჭს და დაეძინა. ქალი გადმობტა გემიდან, მივიდა, ამ ბიჭს აჯუნჯრუხებს, მაგრამ ვერასგზით ვერ გააღვიძა. ამ მოჯამაგირეებს ამბავი დაუტოვა: ხვალ საღამოს კიდევ ჩამოვივლი და აღარ დაიძინოსო. წავიდა ქალი. გამოეღვიძა ამ ბიჭს. ჰკითხა: მოვიდა ის ქალი თუ არაო? — მოვიდა, მაგრამ ვერ გააღვიძა და წავიდა ისევაო. დაიბარა, ხვალ საღამოს კიდევ ჩამოვივლი და აღარ დაიძინოო.

გათენდა მეორე დილა. მოვიდა საღამო. გამოჩნდა გემი ზღვაზე. დაინახა ბიჭმა ეს გემი, ქალიც იუჟრება გემიდან და უცინის. მიეპარნენ მოჯამაგირეები, მიადეს ისევ მუხის რკო და დააძინეს. გადმოვიდა ქალი, მაგრამ ისევ ვერ გააღვიძა. დაუტოვა საბოლოოდ ამბავი. ხვალ საღამოსღა ჩამოვივლი, თუ კიდევ დაგეძინა, ველარა მნახავო.

მოვიდა მეორე საღამო. ისევ ისე ქალი იქიდან უცინის, ბიჭი აქედან. მაგრამ ისევ მიეპარნენ მოჯამაგირეები და დააძინეს ისევ. გადმოვიდა ქალი, ეწვალა, ეწვალა, მაგრამ ვერ გააღვიძა ვერასგზით. ბეჭედი დაუტოვა სახსოვრად. წავიდა ეს ქალი და გამოეღვიძა ბიჭსაც. ამ ბიჭმა უთხრა მოჯამაგირეებს: უეჭველად თქვენა მმტრობდით, თორემ რატომ ახლა არ მეძინებაო. გამოეკიდა და სამივენი დახოცა. ადგა ეს ბიჭი და დადის ზღვის პირზე, უნდა გავიღეს ზღვის იქითა მხარეს. ერთი კაცი ნახა, ზღვაში ნავს უშუებს. მივიდა და უთხრა: — თუ შეიძლება, იქითა ნაპირზე გამიყვანე და რაც გინდა, ის გამომართვიო. ამ კაცმა მიუგო: — რაღა უნდა გამოგართვა, მარტოკა მივდივარ და ერთად უფრო ხალისიანად ვიმგზავრებთო. გავიდა იქითა ნაპირზე ბიჭი. ჰამა პური და ისევ ისე დაიწყო მოჯამაგირის ადგილის ძებნა. ერთ ბატონს დაუდგა მოჯამაგირედ. ამ ბატონმა მეზალედ დასვა.

ბალის გვერდზე ერთი ჩაბნელებული ტყე იყო. ბატონმა

უთხრა: არამცა და არამც ამ ტყეში არ შეხვიდეთ. ერთხელ ბიჭმა თქვა: ამ ბატონმა რომ მითხრა, არ შეხვიდე ტყეშიო, მოდი, შევალ და უნახოთ რა იქნებაო. შევიდა ტყეში. ერთ დიდი ხის ძირას მივიდა. აიხედა მალა და ხედავს მკვდარი ჰკიდია. შემოჰკრა ხმალი ტოტს, ჩამოვარდა ძირს მკვდარი. მაგრამ ისევ ახტა და დაეკიდა ისევ ისე. ამ ბიჭმა რამდენჯერმე სცადა მკვდრის ჩამოვდება, მაგრამ ვერ დააყენა დაბლა. ბოლოს ამ მკვდარმა უთხრა: თუ ჩემ- განთავისუფლება გინდა, აქ მოიცადე საღამომდის. საღამოზე სამი რაში ჩამოვლის, ერთი შავი, ერთი თეთრი და ერთაც წითელი. შავ რაშს შეაჭექი და თვითონ იცის, სადაც წაგიყვანსო. მართლაც მოიცადა საღამომდის ბიჭმა. ჩამოიარა სამმა რაშმა. დაიჭირა შავი რაში და შეჭდა. რაშმა წაიყვანა და ერთი შენობის ეზოში შეიყვანა. ამ შენობის კბეზე ერთი ქალი იჯდა, ამ ქალმა უთხრა: თუ შენი თავის გადარჩენა გინდა, აქედან წადიო. ეს სახლი დევებისაა, ისინი რომ მოვლენ, შეგკამენო. ბიჭმა არ გაუგონა. ჩამოვიდა რაშოდან, ავიდა მალა კბეზე და სვეტს ამოეფარა.

უნახოთ, მოდის ერთი ცხრათავიანი დევი. რომ მიუახლოვდა, დაჰყვირა ბიჭმა და გადმოაგდო მალლიდან, გადმოჰყვა თან და მოჭრა ცხრავე თავი. ჩამოვიდა. შეაჭდა ისევ თავის რაშს და წამოვიდა. მეორე საღამოსაც ისევ იმ ხის ძირში მივიდა. ჩამოიარეს ახლა თეთრმა და წითელმა რაშებმა. დაიჭირა თეთრი რაში და შეჭდა. ამ რაშმა ისევ იმ სახლის ეზოში მიიყვანა. ის ქალი ისევ ისე ზის. ამ ქალმა უთხრა: ახლა ათთავიანი დევია, მას ვეღარ მოერევი და უეჭველად მოგკლავსო. ბიჭმა არ გაუგონა, ავიდა მალა, დაუდარაჯდა: მოდის ათთავიანი დევი. დაჰყვირა ამ დევსაც, გადმოაგდო ისიც, გადმოჰყვა და მოსჭრა ათივე თავი.

ამ ქალმა აჩუქა სახსოვრად ერთი ბეჭილი. მესამე საღამოს კვლავ ისევ იმ ხის ძირში მივიდა. ჩამოიარა ახლა წითელმა რაშმა. დაიჭირა, შეჭდა, ამ რაშმაც ისევ იმ ეზოში მიიყვანა. ამ ქალმა უთხრა: ახლა თერთმეტთავიანი დევია და თან პირიდან ცეცხლსა ჰყრისო. მოდი, ტყუილად მას ნუ შეებრძოლებიო. ამ ბიჭმა არ გაუგონა, დაუდარაჯდა ამ დევსაც. მოდის დევი, თან პირიდან სულ ცეცხლი გასდის. ბიჭი ცოტას შეფე-

რიანდა, მაგრამ გული გაიმაგრა და დაუხვდა. მივიდა დევი, ამ ბიჭმა შემოუქნია ხმალი, მოაჭრა ორი თავი. გადმოხტა აივნიდან და წამოეფარა კუნჭულს. ეს დევიც მისდევს თან. მივიდა თუ არა, ბიჭმა ხელმეორედ მოუქნია ხმალი, მოაჭრა კიდევ ორი თავი. შეიბნენ ახლა ბიჭი და დევი. ამ დევმა, მკლავზე წაუკიდა ცეცხლი ბიჭს. ქალმა რომ ეს დაინახა, გადმოხტა, დევს წყალი დაუსხა ფეხებში, ბიჭს კიდევ ლასტები დაუყარა ამ ბიჭმა ასწია დევი, დასცა და ჩასვა გვერდამდის. მოაჭრა თავები. შეუხვია ამ ქალმა მკლავი და წამოვიდა, დევებთან ნომარ ბიჭს დაღლილობამ რომ გაუაროს, სამი თვე ზედიზედ უნდა ეძინოს. ადგა ეს ქალი და შინ წავიდა. სახლში მამამ ჩხუბი დაუწყო. — რისთვის წამოხვედი იქიდან, გინდა, რომ ჩემი ოჯახი ააწიოკონ დევებმაო? — არა, მამი, ის დევები ერთმა ბიჭმა დახოცა, მე კიდევ წამოვედი იქედანო. — 'რას ამბობ, ქალო, იმ დევების დამხოცი ვინ იყოო? — აი, 'თუ არ გჯერა, აქედან გაიხედე და მოჩანან დახოცილებიო. დაიჯერა ქალის მამამ და თავი დაანება.

ერთხელ ამ ქალს მოენატრა ბაღში გასეირნება. შევიდა ბაღში და რასა ხედავს! იმ ბიჭს სწორედ იქა სძინავს. ქალს ძალიან გაუკვირდა, წამოვიდა თავის მამასთან და უთხრა: — მამი, ვინც დევები დახოცა, მას ჩვენს ბაღში სძინავსო. — რას ამბობ, ქალო, ვიღაცა იმერელი დავაყენე და იმას როგორ შეეძლო იმათი დახოცვაო! — არა, მამი, მართლა გეუბნები, ჩემი ნიშნები სულ ზედა აქვს ისევ. სწორედ ის ბიჭია, იმ დედაკაცს რომ ვყავდი დაჭერილი, სწორედ იმან გამომიშვა და მანდაც მაგან გამანთავისუფლაო.

ადგა ბატონი, ჩაიარა ბაღში, მართლაც ის ბიჭი აღმოჩნდა. ბიჭი მძინარე წამოიყვანეს სახლში და დააწვინეს სუფთა ლოგინში. სამი თვის შემდეგ გამოელვიდა. რა დაინახა, ბატონის სახლში იწვა, გაუკვირდა. ბატონმა უთხრა: — მე კი არა ვყოფილვარ ბატონი, შენა ყოფილხარ ბატონიო, ეს ჩემი ქალიც შენ და ეს ჩემი საცხოვრებელიცო. ბიჭმა მოიყვანა თავის დედ-მამა და დაიწყეს ტკბილი ცხოვრება.

ელასა მელასა, ჭიქა მეკიდა ყელასა,
მთქმელსა და გამგონებელსა ძილი გაამოთ ყველასა.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი პატარა ბაღი. მას შრომა არ უყვარდა, პურის ქამაში კი მაგარი იყო. ეს ბიჭი როცა გაიზარდა, ჯარში წაიყვანეს. ჯარში ის შესანიშნავი კაცი გახდა, სიყოჩაღით გაითქვა სახელი. ყველას შეუყვარდა. ტანდობით და შეხედულებითაც იმ სახელმწიფოში ყველაზე სჯობდა. ორი წლის მერე ძალიან მოუნდა მშობლების ნახვა და მეთაურს შეეხვეწა, სახლში დამითხოვეო. მეთაურებს ძალიან უყვარდათ და არ ეთმობოდათ, მაინც დაითხოვეს. ბიჭი შეჭდა შეკაზმულ ცხენზე და გაუდგა გზას. ერთხელ გზაზე დაუღამდა და ერთი უღრანი ტყე ჰქონდა გასაველელი. როცა გაიარა ეს ტყე, ნახა ერთი უზარმაზარი მინდორი და ტყის პირას შუაღამისას ენთო დიდი ცეცხლი. იქ არაფერი ჩანდა სხვა, მაგრამ ცეცხლიდან მოისმოდა ქალის ხმა: მიშველეთ, მიშველეთ, მიშველეთ!

ბიჭი მივიდა ახლოს და დაუძახა: — როგორ გიშველო, შენ ცეცხლში ხარ, მე ნაპირზე და არცა სჩანხარო. — ამ დროს ცეცხლიდან გადმოხტა წითელი გველი და ბიჭს შემოეხვია, პირი კი ყელზე მიადო და უთხრა: — დიდი ხანია შენ დაგეძებ და ძლივს გიპოვეო. ბიჭი გაუდგა გზას. გზის პირას შეხვდათ ერთი სახლი. გველი შემოეხსნა და უთხრა: — მიდი, ამ სახლში დაიძინე ამაღამ, დილაზე გამოდი და ისევ გავუდგებით გზასაო. ეს ბიჭი შევიდა სახლში, მაგრამ არ დაუძინია. ცოტა ხნის შემდეგ ბიჭმა იფიქრა, ახლა იმ გველს ან ეძინება, ან სხვაგან იქნება წასულიო და გავეპარებო.

გამოვიდა გარეთ და გამოსწია. როგორც კი გზაზე გამოვიდა, გველი ეტაკა და ისევ შემოეხვია. — თუ დასვენება არ გინდა, ახლა მე გაჩვენებ სეირსაო, და გაუყენა გზას. მიადგნენ ერთ მაღალ კოშკს. გველი შემოეხსნა ბიჭს და მზეთუნახავ ქალად იქცა. ამ კოშკში ორი სხვა ქალიც იყო, ნაგველარის დები. ქალმა ბიჭი აიყვანა კოშკში და მასზე დაინიშნა. ერთი კვირის შემდეგ ბიჭმა სთხოვა ცოლს. — დიდი ხანია მშობლები არ მინახავს, გამიშვი და ისევ მალე მოვალო. — ცოლმა უთხრა: — დაგიტხოვ, მხოლოდ აქედან ცოცხალი

წახვალ და იქიდან მკვდარი მოხვალო. მისი ცოლი გულთმისანი იყო. ერთი ისეთი ხანჯალი გაატანა, რომ ვისზედაც ეტყოდა, თუნდაც მილიონობით ხალხი ყოფილიყო, ყველას თავებს დასჭრიდა.

ეს ბიჭი შეჯდა ცხენზე, ხანჯალიც წაიღო და გაუდგა გზას. დაუღამდა ხელმწიფის სახლის ახლოს. მივიდა ხელმწიფის სახლში და იმ ღამეს იქ დარჩა. ამ ხელმწიფეს ჰყავდა ერთი ღამაზი ქალი. ამ ქალს უყვარდა სხვა სახელმწიფოს ხელმწიფის შვილი და იმ ბიჭსაც უყვარდა ქალი, მხოლოდ ქალის მამას არ მოსწონდა სასიძო. მეორე დღეს ბიჭი საომრად უნდა მოსულიყო თავისი ჯარით და ეს ქალი გაეტაცათ. ამ ქალის მამას ახლად მისული ბიჭი მოეწონა სასიძოდ და უთხრა კიდევ: შენ ჩემი სიძე გახდი, თუ გავიმარჯვეო. ხვალ სხვა მეფის შვილი მოდის ჩემი ქალის მოსატაცებლადო და ჩხუბს მაპირებსო. ბიჭმა იმედი მისცა: — ნუ გეშინია, მე მარტოკა ვეომებო.

მართლაც, მეორე დღეს ამ სახელმწიფოს მოადგა დიდი ჯარი. ეს ბიჭი მარტოკა გამოვიდა საბრძოლველად. უბრძანა თავის ხანჯალს: იმ ბიჭის გარდა, რომელსაც ეს ქალი უყვარს, ყველას თავები დაჭერიო. ხანჯალმა აასრულა დავალება. ხელმწიფის შვილი დაღონდა და სირცხვილისაგან აღარ იცოდა რა ექნა, ერთმა ბიჭმა ამოდენა ჯარი როგორ დამიხოცაო. იმ ღამეს გამარჯვებული ქალთან დააწვინეს, ქალი შეეხვეწა, მოეხარა, ამოდენა ჯარი როგორ დახოცეო. ბიჭმაც უთხრა ხანჯლის ამბავი. როცა ბიჭს დაეძინა, ქალმა მოჰპარა ხანჯალი და დამარცხებულს წაუღო. მეორე დღეს დამარცხებულმა ბიჭმა გამარჯვებულს ომი გამოუცხადა და იმ ხანჯლით მოკლა ეს ბიჭი, თვითონ კი ზედსიძედ მივიდა. ამ ბიჭის გვამი ჩადეს ხურჯინში, ცალ მხარეს ქვეები ჩააწყეს და ცხენს აჭკიდეს. ცხენმა მზეთუნახავების კოშკში მიიტანა. ცოლმა ამოიღო ხურჯინიდან მკვდარი ქმარი და გააცოცხლა. ახლა ბიჭი შეეხვეწა ცოლს, ისეთ ცხენად მაქციე, რომ გულთმისანი ვიყო, ლაპარაკი ვიცოდე და კარგი მოსაწონიც ვიყო. ცოლმა მართლაც აქცია გულთმისანი ცხენად.

ცხენი წავიდა იმ სახელმწიფოში, სადაც იგი მოკლეს. გა-

ვიდა ბაზარში, დაინახა ერთი გლახა, მივიდა ახლოს და უთხრა: — ბიჭო, მოდი ჩემთანაო. — გლახამ გაიგო ცხენი დამელაპარაკაო, შეეშინდა და გაიქცა. ცხენი გამოეკიდა, დაიჭირა და უთხრა: — შე, ბეჩაო, რას გარბიხარ, მოდი, შემაჯექი, მავან ხელმწიფეს მიმყიდე ათას თუმნად დამაფასე და მოგცემნო. გლახამ მართლაც წაიყვანა ცხენი და თავის ხელმწიფეს მიჰყიდა ათას თუმნად. ეს ცხენი მეფემ დააბა გრილოში. ცხენი როცა იმ ქალს დაინახავდა, რომელმაც ხანჯალი მოჰპარა, სულ თვალეებში უყურებდა. ქალს შეეჯავრა ცხენი და უთხრა ქმარს, დავკლათო. მართლაც, გადაწყვიტეს ცხენის დაკვლა. აქა ჰყავდათ ათი წლის გოგო, რომელსაც ცხენი ძალიან უყვარდა, ეს ამბავი რომ გაიგო, მივიდა ცხენთან ტირილით და უთხრა: — ვაჰე, ჩემო ცხენო, დღეს უნდა დავკლანო, — თან თვალეებზე ხელს უსვამდა. ცხენმა ჰკითხა: — უნდა დამკლანო? — ქალმა ცხენის ლაპარაკი რომ გაიგო, შეეშინდა და უკან გადახტა. ცხენმა უთხრა: — როცა დამკლავენ, შენ ახლოს მოდი; შენსკენ ერთი წვეთი სისხლი გამოვარდება, აილე მიწიანად და თქვენს ბაღჩაში დამარხეო.

ცხენი დაკლეს და გოგო ისეც მოიქცა. რამდენიმე დღის შემდეგ სისხლდამარხულ ადგილას ამოვიდა ერთი დიდი ძირი ვაშლის ხე. იგი ზამთარ-ზაფხულ სულ მწიფე ნაყოფს ისხამდა. როცა ქალი ხესთან მივიდოდა, ის ხე ერთბაშად შეერყეოდა, ვაშლი ჩამოცვიოდა და ქალს თავში რახარუხს აუტეხდა. თუ ქალი ზედ ავიდოდა, მაშინვე ტოტები უტყდებოდა და დაბლა ვარდებოდა. ამ ქალმა ვაშლიც შეიძულა და ქმარს შეეხვეწა, მოეჭრაათო. პატარა გოგომ ესეც გაიგო, გაიქცა ვაშლთან ტირილით და უთხრა: — ვაჰე, ჩემო ვაშლო, უნდა მოგჭრანო. ვაშლმა ჰკითხა: — უნდა მომჭრანო?

ქალს ვაშლის დალაპარაკებაზე შეეშინდა და უკან გადახტა. ვაშლმა უთხრა: — როცა მომჭრიან, ერთი ნაფოტი შენსკენ გადმოვარდება, აილე და მავათ აბანოში ჩააგდო. როცა ვაშლი მოჭრეს, გოგო ეგრეც მოიქცა: ნაფოტი აბანოში ჩააგდო. ნაფოტი ბატად იქცა. ცოლ-ქმარმა რომ დაინახეს ბატი, გაიხადეს ტანისამოსი, ის ხანჯლიც იქ დადეს, და შევიდნენ ბატის დასაქერად. ბატმა შორს გაიტყუა, მობრუნ-

და, თვითონ გამოვიდა ნაპირზე და ისეთ ბიჭად იქცა, როგორაც წინათ იყო. ჩაიცვა ტანისამოსი, ხანჯალიც აიღო, დახოცა ცოლ-ქმარი და თვითონ წავიდა ცოლთან. მერე თავისი შშობლებიც იქ გადაიყვანა და იცხოვრეს ტკბილად.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

კოჭლი კამეჩი

ერთი კაცი იყო, ჰყავდა ქალ-ვაჟი. ცოლი რომ მოუკვდა, მეორე ცოლი მოიყვანა. დედინაცვალმა ისე შეიძულა ეს ბავშვები, რომ თვალის დასანახავად ეჯავრებოდა. დედინაცვლის ყოველივე ბრძანებას რიგიანად ასრულებდნენ, მაგრამ დედინაცვლის გული მაინც ვერ მოიგეს ბავშვებმა. ყოველთვის სახიფათო გზაზე აგზავნიდა.

გარეკავდა ღორს, შორს გარეკავდა ეს ქალი, წყალს გაღმა, ან ძროხებს ტყეში და მთაში არეკავდა. მათ საძებნელად საღამოებამს ბავშვებს აგზავნიდა. ტყე-ღრეში უნდა ეძებნათ საქონელი. ამისთანა განსაცდელში აგდებდა დედინაცვალმა გერებს.

მაგრამ ბავშვებისდა ბედად იმ კაცსა ჰყავდა ერთი კოჭლი კამეჩი და ერთი მაკე ძაღლი. ეს ქალი საღამოზე ბავშვებს რომ უბრძანებდა, მონახეთ საქონელიო და ბავშვები ტირილით წავიდოდნენ, ეს კამეჩი და ეს ძაღლი უკან გაჰყვებოდნენ ბავშვებს, იცავდნენ ყოველგვარი ნადირისაგან. ბავშვებს ზურგზე დაისვამდა კამეჩი და ისე აძებნიდებდა საქონელს. დედინაცვალი იმ აზრით გარეკავდა შორს საქონელს, და გზა-კვალს დაუბნევდა, რომ იმის ძებნაში ბავშვები ნადირს შეეკამა, მაგრამ მათ იცავდნენ კოჭლი კამეჩი და მაკე ძაღლი.

როდესაც დედაკაცი სცემდა ბავშვებს, მაშინ კამეჩი ისე ძლიერად დაეჯახებოდა სახლს, დედაკაცი იფიქრებდა: ეს არის სახლი თავზე დამენგრაო! ამის შემხედვარე მეზობლები იტყოდნენ: ამ ბავშვების დედის სული ამ კამეჩზეა გადასულიო. ეს კამეჩი რომ არ იყოს, ამ ბავშვებს ამ დრომდე ან ნადირი შესჭამდა, ანდა ეს დედაკაცი დახოცავდაო.

დედაკაცს არაფერი არ გაუვიდა — ხელს უშლის კამეჩი, მაგრამ ბოლოს სხვა ხერხს მიმართა: ერთხელ სამუშაოდან დაბრუნებულ ქმარს ძლიერ შეჭირვებული ავადმყოფი დაუხვდა. — რა დაგემართა? — ქმარმა უთხრა, — რა ამბავიაო? — მე ავად ვარო. მარჩიელი მოვიყვანეო. მარჩიელი შეუბნება: თუკი შენი კამეჩის გულ-ღვიძლი არა სჭამე, უპეველად მოკვდებიო.

ქმარს თავზარი დაეცა, თავში ხელი წაიშინა. განა კამეჩს შეელება დასაკლავად? მთელი ოჯახის მარჩენალი, თავის ბავშვების გამზრდელი და დამცველი! ეს როგორ შეიძლებაო! ამ კამეჩის მოშორებით ხომ დაიღუპა ჩემი ოჯახიო.

ქალს უარი უთხრა ამის დაკვლავზე: სხვა რამე გამოსავალი ვნახოთო. — არანაირი გამოსავალი არ არის, უნდა მოგკვდეთ! შენ ჩემი სიკვდილი გლობებიო, — უთხრა ცოლმა ქმარს.

მარჩიელი დაიბარა ქალმა და ასე დააჩივრა: უთხარი ჩემს ქმარს, თუკი კამეჩის გულ-ღვიძლი არ აჭამე შენ ცოლსა, მოკვდება-თქო. მარჩიელი მიდის ქმართან და ეუბნება: — შენ რა კაცი ყოფილხარ, ერთი ცოლი მოგკვდომია უპატრონობით, ახლა ესეც უნდა მოჰკლა უპატრონოდაო? ერთი კამეჩი არ გაგიმეტებია ქალის მოსარჩენადაო! ეს ქალი მოგიკვდება, თუკი კამეჩის გულ-ღვიძლი არ აჭამეო.

კაცმა იფიქრა: დიდ უბედურებას წარმოადგენს მისი ოჯახისათვის ამ კამეჩის მოშორება, მაგრამ რა ქნას თუკი ცოლი მოუკვდება უიმისოდ! არჩია დაკლას კამეჩი.

ერთ საღამოს დაუძახა მეზობელს: — თუ ძმა ხარ, დამეხმარე, კამეჩი უნდა დაკვლო.

მეზობელს გაუკვირდა: — კაცო, ხომ არ გადარეულხარ; ასეთი სასარგებლო საქონელი უნდა გაიმეტოს კაცმაო? — რა ვქნა, ძმაო, მეც კი ვიცი, რომ ვიღუპები, მაგრამ ცოლი მიკვდებაო. მარჩიელი მეუბნება, მისი გულ-ღვიძლი უნდა აჭამო, თორემ არაფერი არ ეშველება შენს ცოლსაო, — კარგი მოგეხმარები ხვალ დილასო. — კაცმა გამოიტანა დიდი დანა, გალესა ქვაზე. მიაყუდა იქვე. ემზადება დილისათვის კამეჩის დასაკლავად.

იმ ღამეს დაიძინა ყველამ. ბავშვებმა არაფერი არ იცოდნენ, კამეჩს დაკვლას რომ უპირებდნენ. ღრმა ძილში რომ იყვნენ, გამოაღვიძა რალაცამ, ადგნენ და გარეთ გამოვიდნენ. იმავე ხმამ ბავშვებს დაუძახა: შეაჯექით კამეჩს, აიღეთ ეს დანა, ძალლი წაიყვანეთ, სადაც კამეჩმა წაგიყვანოთ, თქვენც იმას გაჰყევითო.

ბავშვები დაასხდნენ კამეჩს. კამეჩი გაიქცა. ძალლი მას გაჰყვა. გაიტაცა ბავშვები, გათენებამდე ორი რივი მთა გადაირბინა.

მეორე დღეს მთელი დღე მიდიოდა კამეჩი.

სალამო ჟამზე გაჩერდნენ ერთ ტყეში. კამეჩი დაწვა და ძალლიც მიუწვა. იმავე ხმამ დაუძახა ბავშვებს: — გამოსქერით კამეჩს ყელი, გაატყავეთ, ასო-ასო დაქვრიეთ, დააწყვეთ მინდორზე, შუაში თქვენ ჩაჯექით, ზედ ტყავი დაიხურეთო! ბავშვებმა ეს რომ გაიგონეს, ტირილი მორთეს. ამ უადამიანო ადგილას ერთადერთი იმედად კამეჩი ჰყავთ. კამეჩს კოსერზე შემოეხვივნენ. უამისოდ ჩვენი სიცოცხლე არ იქნებაო, ცხარე ცრემლს აყრიან. ამ დროს კამეჩიც გაიშხლართა. მისი მუცლიდან ხმა მოესმათ: ჩქარა გამოსქერით ყელი, თორემ მხეცები დაგქამთო.

აიღო ვაჟმა დანა, გაუსვა კამეჩს ყელზე და თავი მოაჭრა. გაფატრა, გაატყავა როგორც იყო, დაქრეს, დააწყვეს ხორცი, თვითონ ჩასხდნენ შუაში, დაიხურეს ზედ კამეჩის ტყავი და მიეძინათ იქვე.

გათენდა მეორე დილა. ისეთი ციხე-სასახლე აშენებულა, რომ თვალთ უნახავი. ძვირფას ქვეშაგებში სძინავს ორივეს. ეზოს ქვის გალავანი არტყია. ერთი ძლივს გასაღები ქვის კარი ჰკილია. შიგ სახლში აუარება სიმდიდრე ყრია. კინალამ ჭკუა დაკარგა ორივე და-ძმამ, ეს სანახავი რომ ნახეს. უხარიათ, რომ ამდენი სიმდიდრის პატრონი გახდნენ. უხარიათ, მით უფრო დედინაცვლის მოშორება.

ცხოვრობენ. გოგო დიდი გახდა, დაქალდა. ვაჟი დავაყკაცდა, მშვილდ-ისარი გაიკეთა. ძალლი რომ მიჰყავდათ, მან ოთხი ლეკვი დაყარა. ერთგული, ჭკვიანი ძაღლები გამოზარდა. სანადიროდ დაჰყავდა. ძაღლები იცავენ ამ ყმაწვილებს ყოველივე განსაცდელისაგან. ნადირს ხოცავს ეს ვაჟი. მო-

აქვს სახლში. ისე უყვარს თავისი და, ზედ დაჰკანკალებს. ძაღლებიც ძალიან უყვარს.

ვაჟი ყოველთვის დადის სანადიროდ. ქალი მარტო რჩება სახლში. მოწყენასა გრძნობს. ერთ ღღეს გაიარ-გამოიარა ეზოში. იფიქრა: მოდი, ერთი კარი გავაღო და ეზოს გარეთ გავიდეო!

გააღო კარი და გავიდა ეზოს გარეთ. ნახა, რომ სულ ტყეა, იქით-აქით; მეორე მხარეს გაიხედა, ახალგაზრდა ტყის კაცი დგას და უყურებს, უყურებს, უცინის. დიდი ხანი გასულა, აღამიანის მსგავსი არაფერი არ უნახავს. ახლა ამ კაცის ნახვა გაუკვირდა. თან შიშსა გრძნობს და თან უკვირს. შევარდა ჭიშკარში, თავის ეზოში. კარი მოიხურა.

მეორე ღღეს კიდევ გაიარ-გამოიარა ეზოში. მოდი, ერთი ვნახო, ვინ იყო ეს კაცი, გუშინ რომ ვნახე, ეგება ვნახო ღღესაცო! გაიწია გარეთ. გააღო კარი და გავიდა. გაიხედა ქალმა და იქვე დაუხვდა ის კაცი. ქალი გუშინდელივით კო არ შეშინებულა. მიუახლოვდა კაცი. ქალი გაუჩერდა, მოჰკიდა ხელი. ქალს არ უწინააღმდეგებია. შეიყვანა ეზოში და შეიყვარეს ერთმანეთი. ტყის კაცმა და ქალმა საღამომდებ თამაშეს. საღამოს ქალმა გაუღო კარი და გაუშვა: ჩემი ძმა მოვა და მოგკლავსო.

კაცსაც სწორედ იმ ძმის ეშინოდა, თორემ ამ ქალს დიდო ხანია უთვალთვალებდა. ძმა საღამოს დაბრუნდა ნადირობიდან ძაღლებით, და რაღაცა ფერნაკრთობი ნახა: არ მიეგება როგორც სხვა ღროს. მივარდა დას. დაუწყო კოცნა. — რა დაგემართა, გენაცვალე, ავად ხომ არ ხარო? დამ უთხრა: — არაფერიო, ცოტა თავი მეტკინა შენს ლოდინშიო.

მეორე ღღეს ჩვეულებრივ სანადიროდ წავიდა ვაჟი თავისი ძაღლებით. ადგა ქალი მაშინვე, გაუღო კარი ტყის კაცს, შემოიყვანა ეზოში, გააბეს თამაში. კაცი ეუბნება: — შენი ძმის რომ არ მეშინოდეს, მუდამ შენთან ვიქნებო. ქალმაც ასევე უთხრა: — ჩემი ძმის რომ არ მეშინოდეს და მისი ძაღლებისა, შენ ყოველდღე ჩემთან იქნებო. კაცმა უთხრა: — მოიგონე რამე და გაგზავნე შენი ძმა სადმე შორს, რომ ერთი კვირა არ მოვიდესო. ქალმა მიუგო: — კარგო.

საღამო უამი რომ დადგა, გაუღო კარი და გაუშვა ტყის

კაცი ტყეში. თვითონ გაიხადა ტანზე და დაწვა ლოგინში.

მოვიდა საღამოზე ძმა თავისი ძაღლებით და დიდი ნანადირევი მოიტანა. — უნდა, დაო! ეს რა დაგმართნია? ავად ხარო?

ქალმა დიდი შეწუხებით მიუგო: — ძალიან ცუდადა ვარ, ძმაო, შეიძლება მოგვედო, — შეაშინა ძმა. იგი შეშინებული იძახის: — ეჰ, რაღა ვქნა ახლა! რა მოგიხდება, ნეტავიო.

დამ უთხრა: — ეხ, წამალი ვიცი, ძმაო, მაგრამ შორს არის ძალიან და ვერ გაგზავნი მოსატანადო.

ძმამ მიუგო: — დაო, ოღონდ თქვი რა მოგიხდება და იქ და ჩემი ძაღლები არაფერს არ დავტოვებთ, არც ქვესკნელში და არც ჰაერშიო.

დამ უთხრა: — შავსა და თეთრ მთას შუა ცხოვრობს დედალ-მამალი დათვი, მამალი დათვის გულ-ღვიძლი თუ ვქამე, — შეიძლება მოვრჩეო, თუ არადა ჩემი მორჩენა შეუძლებელიაო. ძმამ დაუძახა ძაღლებს, გადაიკიდა მშვილდისარი და გაუდგა გზას.

ქალმა გაიხედა, ჭიშკარში როგორც გადავიდა თუ არა, ადგა მაშინვე, გააღო კარი. იქვე დაუხვდა ტყის კაცი. შემოიყვანა. მთელი ერთი კვირა სულ თამაშობანასა და განცხრომაში იყვნენ. ქალი ეუბნებოდა: ნეტავი სულ არ მოვიდოდეს ჩემი ძმაო.

მიდის ძმა ძალიან დაღონებული, ცრემლები ადგება თვალზე: ვაითუ ჩემ დას ვერ მივუსწრო და მოკვდეს ჩემს მისვლამდისო.

ამ ფიქრში რომ არის, რაღაც სტვენა მოესმა. გაიხედა, ნახა სერზე გადმომდგარი მშვენიერი ახალგაზრდა ქალი. მისკენ მიიხედა ვაჟმა თუ არა, ქალმა ხელი დაუქნია, მივიდა ვაჟი. თვალს ვერ უსწორებს ამ ქალის სილამაზეს. ვაჟკაცმა დაიწყო ღელვა, უნდა რამე სასიყვარულო სიტყვა უთხრას. ქალმა უკვე შეამჩნია ესა და სიტყვა გააწყვეტიანა. — სად მიდიხარო? — ჰკითხა. ვაჟი თავის გაჭირვების ამბავს მოუყვა. ქალმა უთხრა: — შენი და სტყუესო; ის არ არის ავად. იმას უყვარს ტყის კაცი. ახლა იგი მასთან დროს ატარებსო. შენ გაგაგზავნეს დათვებთან საბრძოლველადო. ეს იმიტომ მოიგონა შენმა დამ, რომ შენ უნდა თავიდან მოგიშოროსო. დაბ-

რუნდი ამ წუთში, აკაფე შენი დაც და ის ტყის კაცო, ორივე შენი მოლალატეები არიანო.

ხანჯალი მისცა ხელში. ვაჟს გული მოუვიდა ამ სიტყვებზე. — შენ ვის უბედავ ნოტყუებასო! შენ სტყუი, ვილაცა ხარ. ჩემი და მაგას არ მიზამდა. ჩემი და ავად არისო. მე წამლისთვის გამგზავნაო და მივეუტან კიდევაცო.

ქალმა არწმუნა ბევრი, მაგრამ ვაჟმა არ დაიჯერა არას დიდებით და განაგრძო გზა. ქალს ძალიან შეებრალა ვაჟი. დაუძახა მიმავალს: — მობრუნდი, კიდევ უნდა გითხრა რამეო. თუ არ დაგიშლია და მიდიხარ მაინც და მაინც, წაიღე ეს ხანჯალი და წაიყვანე ეს ჩემი ძაღლები, შენ ძაღლებს მიუმატეო.

ვაჟმა ეს სიტყვა გაუგონა: გაბრუნდა და აიღო ხანჯალი, ძაღლებიც გამოართვა.

რაკი არ დაიშალა ვაჟმა იქ წასვლა, ქალმა იცოდა აუცილებლად დაიღუპებოდა თეთრი და წითელ მთის შუა დათვებთან ბრძოლაში და ამიტომ გაატანა ხანჯალი და ორი ძაღლი, რომ არ დაღუპულიყო ვაჟი.

იგი გაუდგა გზას, წავიდა. სამი დღის სიარულის შემდეგ მიადწია დათვების ბუნაგს. დაუწყო ბრძოლა დათვებს. თუმცა ძალიან გაუჭირდა, მაგრამ ძაღლების სიმრავლით და თავის სიმარჯვით დათვი მაინც მოკლა. გაფატრა, ამოიღო გულ-ღვიძლი. მთლად სისხლით მოსვრილი წამოვიდა შინ. ნაცნობი ქალი კვლავ გზაზე დაუხვდა. ქალმა სახლში შეიპატოჟა ვაჟი. ის არ წაპყვა, ქალს ხანჯალი და ძაღლები გადასცა. მადლობა გადაუხადა დახმარებისთვის და წავიდა.

სახლში მივიდა. და ისევ დაწოლილი დახვდა. მიუტანა დათვის გულ-ღვიძლი, და აჭამა. ძმა არ მოშორებია ერთი კვირა დას. და სულ მუდამ დაღვრემილი იყო. ძმა არაფერს არ ამჩნევდა.

მეორე კვირას წავიდა სანადიროდ. ჩვეულებრივ მოვიდა ტყის კაცი ქალთან. აღერსის შემდეგ დაიწყეს სჯა. რა ვუყოთ ამ ყმაწვილსო? ტყის კაცმა უთხრა: — მე მოგიტან ერთი შულო აბრეშუმის ძაფს. შენ გამოსცადე ღონე მაგისიო. ქალმა თქვა: — კაი, მომიტანეო! — წავიდა ტყის კაცი

და მოიტანა ერთი შულო აბრეშუმის ძაფი და დაარიგა, როგორ უნდა მოქცეულიყო. და ერთხელ მოწყენილი დაუხვდა, შიშეზი ჰკითხა ვაჟმა ჩვეულებრივ: — რა ამბავიაო? ავად ხომ არა ხარ კიდევო? — ავად კი არა ვარ, მაგრამ ძალიან მოწყენილი ვარ, ძალიან დაფიქრებული ვარ შენზეო, — რატომ გენაცვალეო? — რატომ და ტყე-ღრეში დადიხარ. ვინ იცისო, რა ნადირი შეგხვდება. არც კი ვიცი, რა ღონის პატრონი ხარო. ეგება რამე ნადირმა წაგახდინოსო! ამისთვის მინდა გავიგო შენი ღონეო.

მაშინ მოიტანა ძაფი. გადააცვა ტანზე და უთხრა: — გასწიე-გამოსწიეო! ეს თუ გაწყვიტე, მაშინ დარწმუნებული ვიქნები, რომ შენ დიდი ღონის პატრონი ხარ, გული მშვიდად მექნებაო. ვაჟმა გაიქნია მხრები, ხელები. ძაფის ერთი წვერიც ვერ გაწყვიტა. ეწევა აქით-იქით, წვალობს ვაჟი, ძაფი დაიბლანდა, — ტანზე შემოეხვია. თავის განთავისუფლების მაგიერ გაება ძაფებში, გაიხლართა.

ამ დროს კუთხეში დამალული ტყის კაცი გამოვიდა. უძლურად რომ დაინახა ეს ვაჟი, დაავლო ხელი, — უნდა დაახრჩოს. სწორედ მაშინ შემოანგრიეს კარი ძაღლებმა, დაეხვივნენ ტყის კაცს, ნაფლეთებად აქციეს. ტყის კაცმა ძლივს დააღწია თავი ძაღლებს.

ამ დროს და შემოვარდა ტირილით; ეგ რა დაგმართნია, ძმაო? — იყვირა მან და ძაფებიდან გამოხსნა ვაჟი.

ძაღლები მივიდნენ და მუხლებთან დაუწვნენ ვაჟს, შემოუწვნენ გარს. — ეს ყველაფერი კარგო, მაგრამ ეს კაცი ვინ იყო, აქ რომ დამეცა თავს შეკრულ კაცსაო? — მე რა ვიცი, შენი ჰირიმე, ვინ იყო, — უთხრა ვაჟს, — ამიტომ გეუბნებოდი, ტყე არის და ტყეში საფრთხე ბევრიაო.

ვაჟს რალაცამ უკბინა გულზე. მოაგონდა იმ ქალის ნათქვამი. მაგრამ უცბად გაფანტა ეს ფიქრები: ღრმად არის დარწმუნებული დის ერთგულებაში. ტყის კაცი სამი თვე არ გამოჩენილა. სამი თვის მერე ერთ ღღეს მივიდა ქალთან და უთხრა: — ძაღლებს რამე უნდა მოვუხერხოთო. ისეთი ჯავრი მიჭირს შენი ძმის, ძაღლები რომ არ ჰყავდეს, კბილით შეეჭამო. ასწავლა ქალსა: — გახდი ავად. შენი ძმა მიზეზს რომ კვითხავს, შენ უთხარი შენი ავადმყოფობაო. ის ჩვეუ-

ლებრივ წამლის ძებნას დაიწყებსო. მაშინ მე გასწავლი, სად უნდა გააგზავნოო და ასწავლა კიდეც.

ერთ მშვენიერ დღეს სანადიროდან დაბრუნებულ ძმას დახვდა გაჭირვებული ავადმყოფი და. — რა ამბავია, გენაცვალე, რა დაგემართა, რაშია საქმე, რა მოგარჩენსო? — ეჰ, ძმაო, მე უნდა მოვკვდე, მეტი გზა არ არისო. — რა მოგარჩენსო? — ჰკითხა ძმამ.

ქალმა უთხრა: — მე რომ მომარჩენს, ის ძალიან შორს არისო და რომ გითხრა, შენ წასვლას მოინდომებ, მე კი არ მინდა შენი წასვლა, ვინ იცის, რა შეგემთხვევაო.

ძმა არ მოეშვა. ქალმა უთხრა, სამხრეთის მხარეს არის ერთი დიდი მთაო. ის მთა ყოველ ორ საათში იღება და იკეტებაო. როცა გაიღება, მაშინ ნახავ მშვენიერ ბაღს. მთა ბრუნავს. იქ აბია ერთი მწვანე ყურძენი. ის ყურძენი თუ მიშველის, თუ არადა, ჩემი მოარჩენა შეუძლებელიაო.

ძმამ უთხრა: — რაც გინდა შემემთხვეს, უნდა მოგიტანო ის ყურძენიო.

წავიდა ვაჟი და წაიყვანა თავისი ოთხი ძაღლი. ბევრი ძებნის შემდეგ მიაგნო იმ მთას, რომელიც ყოველ ორ საათში იღება და იკეტება. ვაჟმა შიგნით მოჰკრა თვალი მშვენიერ დახუნძლულ ვენახს. მოუცადა იქ. როდესაც მობრუნდა მთა და გაიღო, ვაჟი შურდულივით შევარდა შიგ, მოწყვიტა ერთი შტევიანი ყურძენი და სანამ მთა დაიკეტებოდა, გამობრუნდა უცბად და გამოვარდა. თვითონ მან დააღწია თავი, მაგრამ ძაღლები შიგ დარჩა. ძაღლების წკავ-წკავი ესმოდა, მაგრამ მოეშურებოდა სახლში: მისი და მართლა მძიმე ავადმყოფი ეგულებოდა.

როდესაც ეს ვაჟი შინ მოეშურებოდა, ამ დროს ტყის კაცი და მისი და დიდ ამბავში იყვნენ: სუფრა გაეშალათ, ერთმანეთზე გადახვეულები ისხდნენ და სვამდნენ, ჭამდნენ.

ამ დროს გაიხედეს და ეს ვაჟი ჩქარა მიმავალი დაინახეს, ძაღლები არ მოჰყავს. ახლა ტყის კაცი არ დამალულა.

ვაჟი კარს რომ მოადგა, ტყისკაცი სიცილით წინ მიეგება: ახლა რას აპირებ, ყმაწვილო?

ვაჟი გაშეშებული დარჩა, ყურძენი ხელში შერჩა. ვაჟი მოემზადა საბრძოლველად, მაგრამ დის ღალატით და მოტ-

ყუბით ისე გახდა ეს ბიჭი, რომ ხელის განძრევის ღონე აღარ ჰქონდა. იქვე ჩამოჯდა ხის ძირში, თავის ეზოში, ათი წუთი მომეცით ვადა, დავისვენო და მერე მეც მოვემზადები საბრძოლველად.

ტყის კაცმა და დამ ორივემ გაიცინა და უთხრეს: — იყავი! ათი წუთი კი არა, ერთი საათი იყავიო, არ გვეშინია შენო!

ვაჟმა დაიკრიფა გულზე ხელი და ცხარე ცრემლით ტარლი დაიწყო. ამ დროს გაივლიან და გამოივლიან ეს ტყის კაცი და მისი და ამ ვაჟის წინ, ჩაჰკოცნიან და ჩაჰკოცნიან ერთმანეთს.

ამის დანახვაზე გული უკვდება ამ ბიჭს, მაგრამ რა ქნას ახლა.

ცხადი გახდა ყველაფერი. ამ დროს ესენი რომ ამ ყოფაში არიან, გაუგია იმ ქალს ვაჟის გაჭირვება. იმავე წამში წასულა იმ მთაში, სადაც ვაჟს ძაღლები ღძრა. დაუკრავს კვერთხი მთაზე, მთა გაღებულა, ძაღლები ყუფითა და გნაისით გამოცვნილან. იმ ქალს თავისი ორს ძაღლი მიუმატებოდა და ვაჟის სახლისაკენ გამოუშვია.

ვაჟი რომ ტირის და უნდა შეეჭიდოს ტყის კაცს, გაიხედა და ექვსი ძაღლი მიწას ეხეთქება, ისე მორბიან.

მოვიდნენ ეს ძაღლები და ვაჟს გარს შემოუწვენ. ვაჟმა თვითეულად ყველა ძაღლი დაკოცნა. გაუხარდა ძაღლების ნახვა. მადლობა შესწირა ზეცას, ქვეშ დედამიწას. გულით და სულით შეიყვარა ის თავისი მხსნელი ქალი.

ამასობაში ტყის კაცი გამოვიდა. აბა, ბიჭო, როგორ ხარ პირობაზე? — ჩემი პირობა ეს არისო, — ყმაწვილმა დაუძახა და მოზიდა მშვილ-ისარი, ესროლა, — შიგ გულში მოახვედრა. ტყის კაცმა ერთი საშინლად დაიღრიალა და წამოვიდა ვაჟისკენ, უნდა გაგლიჯოს.

ამ დროს წამოცვივდნენ ძაღლები, ისე დაგლიჯეს, რომ მისი ხორცი ნაკუწ-ნაკუწ ეყარა მიწაზე. ვაჟმა ტყის კაცს ყელი გამოსჭრა იმ ქალის ნაჩუქარი ხანჯლით.

მოვიდა დასთან და უთხრა: — ამაზე გამცვალე, დაო? ახლა მე უკვე შენთვის მკვდარი ვარო. შემიძლია ახლავე, როგორც ამ ტყის კაცს, ყელი შენც გამოგჭრა, მაგრამ მე შენ სისხლს არ დავაქეევ. გეყოფა სატანჯველად მართო ყოფნაო.

დაუძახა ძაღლებს, გამობრუნდა და წავიდა. მონახა ის კეთილისმყოფელი ნაცნობი ქალი. ისიც მხიარულად მიეგება. — შენ ახლა თავისუფალი ხარ, წავიდეთ, ერთად ვიცხოვროთ, მე ძალიან მიყვარხარ. წამოდი ჩემთან. არც არავინ მოგატყუებს და არც არავინ გიღალატებსო.

ვაჟს პირველად არა სჭეროდა, რადგანაც ღვიძლმა დამ ამისთანა რამ უყო. მაგრამ ამ ქალის ერთგულებით ისე იყო მოხიბლული, რომ დაიჭერა მისი ნათქვამი ქალს გრძნობით გადაეხვია. აკოცა. მკლავგაყრილები წავიდნენ ქალის ბინისაკენ.

ქალმა გააღო დიდი რკინის კარები, შევიდნენ შიგ. ნახა ამ ვაჟმა დიდი ბალი, ეზოში აუზები.

სახლში შევიდნენ. დიდი სიმდიდრე იყო დაგროვილი. ოთახები სავსე იყო ძვირფასი თვალ-მარგალიტით. ამ სახლს ჰქონდა თორმეტი ოთახი, სუყველა ძვირფასად მორთული. ქალმა ყველა ოთახი გააღო. აჩვენა, შიგ რაც იყო, მხოლოდ ერთი ოთახი არ გაუღია. ვაჟმა უთხრა: — ყველა ოთახი გააღე და მაჩვენე, რატომ ამას არ მაჩვენებო? ქალმა მიუგო: — არა, გენაცვალე, მაგ ოთახის გაღებას ნუ მთხოვო.

ვაჟმა მაშინ არაფერი არ უთხრა, მაგრამ გულში მაინც სწყინდა. ნუთუ ამ ქალში კიდევ მოვტყუვდიო. არაფერი არ უთქვამს, მაგრამ ეჭვის თვალთ უყურებდა მაინც: რატომ არ მითხრა ამის საიდუმლოება, რა არის შიგაო?

სანადიროდ ერთად დადიოდნენ. ძალიან ტკბილად ცხოვრობდნენ. სამი წელიწადი ერთად ცხოვრობდნენ და ერთხელაც არ გაუღია იმ ქალს ის ოთახი. ვაჟს თანდათან ეჭვი ახრჩობდა. თუმცა ქალი ყოველთვის გვერდში ჰყავდა, მაგრამ მაინც ჯალბაცა ეჭვი ჰქონდა, ამ ოთახში ვინმე არ ჰყავდესო.

ერთ დღეს ვერ მოითმინა და ჰკითხა: რატომ ჩემთან გულახდილად არა ხარო; რატომ არ მეუბნები მაგ ოთახის საიდუმლოებას, რა გაქვს შიგაო?

ქალი ტირილით ყელზე მოეხვია. — იმ ოთახის გაღებას ნუ მთხოვ, თორემ ჩემი თავი დაგეკარგებაო. ვაჟმა ამით დააჩერა თითქოს თავისი გული, მაგრამ ეჭვი მაინც ჰქონდა. ერთ დღეს თავი მოიავადმყოფა. ქალი მარტო გაუშვა სანადიროდ. თვითონ ადგა, მონახა გასაღები, მივიდა და ეს ოთა-

ზი გაალო. შევიდა შიგ — ვერაფერი ვერ ნახა. მხოლოდ ერთ კუთხეში იდგა ერთი მაგიდა. იმაზე იდო პატარა ყუთი. მივიდა გაალო ეს ყუთი. ნახა თავის ცოლის სურათი, მეტი არაფერი. ყუთი გაალო თუ არადა, იქიდან ამოფრინდა ეს სურათი, გამოვარდა გარეთ ოთახიდან და გაფრინდა. გამოუდგა ბიჭი ხელების ქნევით, ყვირილით, კივილით, მაგრამ გაფრინდა, წავიდა ეს სურათი.

რას იზამდა ვაჟი, დაღონდა ძალიან, მაგრამ რა ქნას!

ქალმა რომ ეს ამბავი გაიგო, წაიშინა თავში. იტირა, რატომ ჰქენი ეგ საქმეო: ხომ დაჰკარგე ჩემი თავიო!

ვაჟი დარწმუნდა ქალის ერთგულებაში, მაგრამ რაღა დროს იყო, სურათი მაინც დაკარგა. სასოწარკვეთილი ელოდა რა მოხდებოდა. მთელი ექვსი თვის განმავლობაში მისი მსგავსი არაფერი არ მომხდარა: იყვნენ ტკბილად, ცხოვრობდნენ ჩვეულებრივ.

ერთ საღამოს გაიხედეს — ვიღაც მოკუნტული დედაბერი ზის კარზე. რომ დაინახეს ეს ქალი, ჰკითხეს: — რა გინდა, ვინა ხარო? — ქალმა მიუგო: — მე ერთი საწყალი ქალი ვარ, მათხოვარი, სოფელ-სოფელ დავდივარ, აქ შეევხდი ამ უკაცო ქვეყანას, შიმშილით ვკვდები და არც ბინა მაქვსო, თქვენ გენაცვალეთ, ერთი ამალამ გამათევინეთ, ღმერთი დაგლოცავთ!

შეებრალათ ეს ქალი და შემოუშვეს სახლში, ერთი კუთხე მიუჩინეს და დააწვინეს, საჭმელი აჭამეს. მეორე დღეს დედაბერმა თავი მოიავადმყოფა, — არ ადგა. ეს დედაბერი ვერ დატოვა ქალმა იმ დღეს და სანადიროდ ვერ წავიდა. ქმარი გაუშვა, თვითონ დარჩა სახლში.

დედაბერმა ეს ქალი მარტო რომ ნახა, მაშინვე წამოხტა ლოგინიდან, მამაკაცს სახე მიიღო. დაავლო თმებში ხელი, დაითრია ქალი, გამოათრია კარში. დაისტვინა. ტყიდან გამოვიდა ერთი შავი კაცი. მოიტანა დიდი ჭური, ქალი ამ ჭურში ჩასვეს, მოუკრეს თავი. დედაბერმა გაიღო მხარზე და წავიდა, — წაიყვანა.

ერთ სახელმწიფოში იყო ერთი მეფე. დაბერებული იყო უცოლოდ. საადან არ მოქონდათ სურათები, მაგრამ არ იქნა, არ მოეწონა ქალი.

ერთხელ მეჯოგეებმა ნახეს სურათი ტყეში, აიღეს და ეს სურათი მეფეს მოართვეს. ამისთანა ქალი ამ მეფეს სიზმარში ენახა და სწორედ იმას იყო, რომ ეძებდა ამდენი ხნის განმავლობაში. სურათი ნახა თუ არადა იცნო, მაშინვე გასცა ბრძანება: ოქროს ვაჩუქებ, ვინც ამ სურათის პატრონს მომიწინავესო.

ოქროს შეხარბებულებმა გადაბრუნეს ქვეყანა, მაგრამ ვერსად ვერაფერი ნახეს იმ სურათის მსგავსი. ამ ქვეყანაში ცხოვრობდა ერთი ცბიერი დედაკაცი, გულთმისანი, ნახა ეს სურათი თუ არა, მაშინვე თქვა: მე მოვიყვან მაგ ქალსაო. წავიდა წამოსაყვანად და წამოიყვანა კიდეც, — მეფეს ეს ქალი ჭურით მოუყვანეს. ქალი ამოიყვანეს თუ არა, მეფემ მაშინვე იცნო და მოიწონა. ამ ქალზე იქორწინა დიდი ამბით.

ახლა დავუბრუნდეთ იმ ვაჟს. ვაჟი იმ ქალის დაკარგვით თვითონაც დაიკარგა, მკვდარს დაემსგავსა. რამდენჯერ მოინდომა თავის მოკვლა, მაგრამ „კიდეც შეიძლება ვნახო“ და იმის იმედით სულდგმულობდა.

მოშორდა იმ არემარეს, წავიდა, დადის ტყეში, ღრეში, ნადირებთან. ტანისამოსი შემოეხია. ფეხშიშველა დადის. დაბერდა უკვე.

ის მეფე მოკვდა. ერთ დღეს ქალმა იფიქრა: ახლა მე ვარ დედოფალი ამ ქვეყანაში: მოვნახავ იმ კაცს, მოვიყვან აქ და მეფედ ვაღიარებო, იმაზე ვიქორწინებო. გასცა ბრძანება: მონახეთ ამისთანა და ამისთანა კაცი და მომიყვანეთო. წავიდნენ მძებნელები. ერთი წელიწადი იარეს, მაგრამ ვერ ნახეს. მერე ქალმა თავის შინაყმებს უბრძანა: გააკეთეთ ერთი ბოძი ერთ დიდ შარაზე და ჩასვით ჩემი სურათი. ვინც იკითხოს „სად არის ამის პატრონიო“, ან თქვას „ეს ქალი ჩემი ცოლიაო“, დაიჭირეთ და მომიყვანეთო!

მაშინვე შეასრულეს: ჩასვეს სურათი გზის პირზე.

მეთვალყურეები დგანან, გამვლელი და გამომვლელი შეხედავენ ამ სურათს და წაუღენ. „კაი ქალიაო“, — იტყვიან და მეტი არაფერი.

ერთ დღეს გაიხედეს, ერთი მათხოვარი კაცი მოვიდა, მთლად დაბლანძული, კონკები უფარავდა სხეულს. მივიდა და როგორც შეხედა სურათს, ერთი საზარლად დაიყვირა,

ბოძს შემოებლაუქა, სურათის ჩამოღება მოინდომა, მაგრამ არ მიუშვეს. ყვირილი დაიწყო, ტარილი: — ეგ სურათი ჩემია და ამის პატრონიც ჩემიაო. მაჩვენეთ სად არის, მომეცით ჩემს სურათიო. — შენ ვინ მოგცა, შე გლახაო, — მეთვალყურეებმა უთხრეს, — ამის პატრონი დედოფალიაო.

არ მოეშვა ამ კაცებს. თავის მოკვლა მოინდომა. ბევრი ურტყეს, განდევნეს, მაგრამ მაინც არ იქნა, ვერ მოიცილეს თავიდან. დაიჭირეს, წამოიყვანეს სასახლეში. მოუყვანეს დედოფალს და უთხრეს: — ეს კაცი თავს არ ანებებს თქვენს სურათსო.

ამ კაცმა ქალი დაინახა თუ არა, მაშინვე დაიყვირა.

ქალმა ვერ იცნო, მაგრამ იფიქრა კი: „ჩემი დაქარგვის მერე ეს ასე გახდებოდაო“. დააკვირდა თვალეში და იცნო ქმარი: — ეგ როგორ გამხდარხარ, შე საწყალო, როგორ დაცემულხარო? — უთხრა ქალმა.

კაცმა მიუგო: — შენ დამქარგავს რა სიკეთე დამადგებოდაო.

ქალმა მაშინვე მიუჩინა მომვლელები, დააბანინა, მოასვენა, ჩააცვა ძვირფასი ტანისამოსი. ექვსი თვის მერე იქორწინა. ბოლოს მეფედ დასვა. ძალიან კარგი საქმის მცოდნე და მმართველი გამოდგა ეს კაცი. მთელ ქვეყანას უყვარდა. ცხოვრობდა ორივე — ცოლი და ქმარი. სიკვდილამდის არაფერი ხიფათი არ შეხვედრიათ.

გუშინ იქ ვიყავი და დღეს აქა ვარ.

ლურჯი თევზი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რაღა იქნებოდა. იყო ერთი მეფე. ერთი კი არა, ბევრი იყო ქვეყანაზე, მაგრამ მაინც ეს მეფე მეტად გამოირჩეოდა. ერთხელ მეფეს თვალეში ასტკვიდა, დაბრმავდა. მეფემ სადაც ექიმები ჰყავდა, სუყველანი მოიწვია, მაგრამ ვერაფერი გაუგეს. ბოლოს ერთი ბებერი მკითხავი მოვიდა და ურჩია: თქვენს მდინარეში რომ ლურჯი თევზია, ის დააჭერინე თქვენს მეთევზეებს და გარიჟრაჟზე თვალეებზე მიიკალითო. მეფემ ბრძანება გასცა,

რომ ის თევზი დაეჭირათ. წავიდნენ მეთევზეები ბრძანების ასასრულებლად. ორი დღე იწვალეს მეთევზეებმა და მესამე დღეს კი დაიჭირეს. წამოიყვანეს დიდი სიხარულით და მოართვეს მეფეს. მეფემ თევზი ქილაში ჩაასმევინა, რადგანაც ჯერ დრო არ იყო, რომ თვალეზზე მიეკლა.

მეფეს ჰყავდა ერთი თხუთმეტი წლის ვაჟი. ვაჟმა რომ ნახა თევზი ქილაშია და წვალობს, ამოიყვანა და იქვე ნაკადულში გაუშვა. თევზი ერთი შემოტრიალდა აქეთ-იქით და დაჰყვა ნაკადულს. გათენდა და მეფემ მოითხოვა თევზი, მაგრამ ის აღარ იყო. მეფემ მოიხმო შვილი და უთხრა: — წადი, ან ის თევზი მომგვარე, ან არადა ნულარ მოხვალო. წავიდა ვაჟი. იარა, იარა და მივიდა ერთ ადგილას, სადაც გზები იყოფოდა. მივიდა და დაინახა, რომ იქ ერთი მისი ტოლი ბიჭი იყო. მიესალმა მეფის შვილი, გამოიკითხეს ვინაობა და აღმოჩნდა, რომ ორივენი ერთი გზით იყვნენ წამოსულნი. აიღეს თავისი გუდანაბადი და გასწიეს. თვითონაც არ იცოდნენ, სად მიდიოდნენ.

იარეს, იარეს და მივიდნენ ერთ ქალაქში. იქ პირველად ერთი დედაბერი შეხვდათ. ამხანაგები ძალიან შეეხვეწნენ მათთვის ბინა მიეცა. დედაბერმა მიიღო ისინი ისე, როგორც შვილები. დედაბერს ჰყავდა ერთი ქალი, ესენიც როგორც დას ისე ექცეოდნენ. ერთ საღამოს მოვიდა დედაბერი შინ და ბიჭებს უთხრა: ჩონგური ვიყიდე, მაგრამ დაკვრა იცითო? ამის ოსტატი მეფის შვილი გამოდგა. ყოველ საღამოს იმდენ ფულს იღებდა თავისი ოსტატობით, რომ ფული აუარებელი ჰქონდათ. ერთ საღამოს დედაბერმა მოიხმო ვაჟები და უთხრა: — შვილებო, თქვენ უკვე დრო გაქვთ, რომ დაქორწინდეთ, აქ არის ერთი ქალი, მეფის შვილია. ბიჭს მისცემს ერთ შეკითხვას და თუ გასცა პასუხი, შეირთავს, თუ არადა თავს მოსჭრის. რა იქნება ისეთი, რომ თქვენ ვერ გამოიცნოთო?

მეორე დღეს, მართლაც, მივიდა მეფის შვილი ქალთან. ქალმა უთხრა: — მე ერთს გეტყვი, თუ გამოიცნობ, ცოლად წამიყვანე, თუ არადა თავს მოგჭრი. მოგცემ სამი დღის ვადას. — თქვა ესა და უთხრა ვაჟს: — სულამზარა და გულამზარა რა იყვნენ ერთმანეთისაო?

წამოვიდა მეფის შვილი სახლში და უთხრა თავის ამხა-

ნაგს და დედაბერს ეს ამბავი. დედაბერმა მიასწავლა ერთი დედაკაცის სახლი და უთხრა: — ისე ადი აივანზე, რომ დედაკაცმა არ გამოგასწროსო. ამ ბიჭმა მეფისშვილი არ გაუშვა, თვითონ წავიდა. მართლაც ისე მოახერხა როგორც დედაბერმა დაარიგა.

დედაკაცისაგან შეიტყო, რომ ერთ უზარმაზარ მინდორზე იდგა ერთი შენობა, რომელშიც ვაჭარი იყო. უნდა მისულიყო იქ, სადაც ვაჭარი იყო და ეთხოვა, რომ მოჯამაგირედ ამიყვანეო. შემდეგ ღამეს დუქანში არ დარჩენილიყო და თან გაჰყოლოდა ვაჭარს. ვაჭარს რომ გაჰყვებოდა, ყველაფერს შეიტყობდა, მაგრამ იქიდან ცოცხალი ვეღარ გამოვიდოდა. მაშინ უნდა როგორმე სამჯერ დაესტვინა, მერე კი დედაკაცო უშველიდა. წავიდა ეს ბიჭი და მივიდა ვაჭართან, უთხრა, — მოჯამაგირე არ გინდაო? ვაჭარმა მიიღო და საღამოს შინ წასვლას რომ აპირებდა, მანაც თან გაყოლა უთხრა. ვაჭარმა ბევრი იწუწუნა, მაგრამ არ მოეშვა. მაშინ ვაჭარმა უთხრა: — წაუიყვან, მხოლოდ იქიდან ცოცხალი ვეღარ გამოხვალო. დათანხმდა და გაჰყვა.

ბიჭი შევიდა თუ არა, მაშინვე შენიშნა მალლა ჩამოკიდებული ხმალი და მათრახი. ვახშმის შემდეგ ვაჭარმა შუა ადგილას სკამი დადგა, ჩამოიღო ხმალი და მათრახი და იქვე დააწყო. მერე ტახტის ქვეშ შეძვრა და ორი ადამიანის თავი გამოიღო. აიღო ერთი, დადო სკამზე და დაუწყო ალერსი, კოცნა და ტირილიც დაიწყო. ახლა დაავლო ხელი მათრახს და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა დააყარა, სცემა, სცემა და ისევ ტახტის ქვეშ შეაგდო. ახლა მეორე აიღო, იმასაც დააყარა მათრახი და ისიც შეაგდო ტახტის ქვეშ. ბიჭი გაკვირვებით უყურებდა ამ ანბავს და ჰკითხა, რას ნაშნავს ეს თავებით?

ვაჭარმა უამბო, რომ პირველად რომელიც აიღო, ის იყო მისი ცოლის სულამბარას თავი, ხოლო მეორე იყო მისი მოჯამაგირის გულამბარას თავი. ამათ შეჰყვარებოდათ ერთმანეთი, გაეგო ვაჭარს და ორივენი დაეხოცნა. ეს ამბავი სცოდნოდა მარტო ვაჭარს და მეფის ქალს. ვაჭარმა უთხრა, რომ უნდა მოგვლო, მან სთხოვა: გარეთ ჰაერზე მალოცვინე უკანასკნელადო. ვაჭარმა ნება დართო და ბიჭი გარეთ გავიდა.

მან ჯერ ნელა, შემდეგ კი უფრო ძალიან დაუსტვინა სამ-

ჯერ. უცხად სად იყო, სად არა, გაჩნდა ის დედაკაცი, რომელმაც გზა მიასწავლა. მოიკიდა ზურგზე და სიბნელეში გაქრა. დილით სრულდებოდა უკვე მესამე დღე, რომ მივიდნენ. ყველაფერი კარგად უამბო და მეფის ქალთან გაისტუმრა. მეფის შვილმა უთხრა ქალს სუყველაფერი და ცოლად წამოიყვანა. წამოვიდნენ სამივენი და მოადგნენ იმ ადგილს, სადაც პირველად შეხვდნენ ერთმანეთს. ბიჭმა უთხრა მეფის შვილს: შენს საქმეში წილი მეც მიღევს და ახლა ყველაფერი შუაზე გავიყოთო. გაყოფა რომ დაიწყეს, უცებ ბიჭი იქცა ლურჯ თევზად, შეცურდა წყალში და როდესაც უკან ამოვიდა, უთხრა მეფის შვილს: მე ის თევზი ვარ, რომელიც შენ გაუშვინა კადულშიო.

აიშენეს ერთი შენობა და ცხოვრობდნენ ტკბილად და ბედნიერად.

უზუნღარას ზღაპარი

იყო და არა იყო რა, იყო შაშვი მგალობელი, ღმერთთა თქვენი მწყალობელი. იყვნენ სამნი ძმანი. ორი ძმა იყო ჭკვიანი — უფროსი და შუათანა. ისინი დაქორწინდნენ. დაიწყეს ცხოვრება. უმცროსი ძმა ძმებმა და რძლებმა შეიძულეს, გააგდეს სახლიდან. ერთ ალაგს, ცხრა მთას იქით, იდგა დიდი ტბა, სადაც თავს იყრიდა ყოველი მხეცი. აი, იქ გაგზავნეს ეს უმცროსი ძმა, რადგან მისი დალუპვა სურდათ. მართლაც, წავიდა უმცროსი ძმა ტბაზე. ყოველდღე აქ მოფრინდებოდა სამი ფრინველი, ისინი ძალიან ლამაზები იყვნენ. ამ ტბაში იდგა კაკლის ხე. პირველ მოფრინისთანავე ხეზე დასხდებოდნენ, დაათვალიერებდნენ იქაურობას და თუ საეჭვო არაფერი იყო, ჩამოფრინდებოდნენ ტბის ნაპირზე და იქცეოდნენ მშვენიერ ქალებად. იბანავებდნენ წყალში, ამოვიდოდნენ და ისევ გაფრინდებოდნენ. უმცროსმა ძმამ ეს პირველ დღიდანვე შეამჩნია და გადაწყვიტა, დაეჭირა ეს ქალ-ფრინველები, ყველა თუ არა, ერთი მაინც. იმ ადგილას, სადაც პირველად გაიხადეს ტანისამოსი, ამოთხარა ორმო და შიგ ჩაჭდა, ზევიდან მწვანე ბალახი გადაიფარა.

ბეორე დღეს ჩვეულებრივ მოფრინდნენ ფრინველები, დასხდნენ ტბის პირას, გაიხადეს სამოსელი და შევიდნენ წყალში. ბიჭი ჩუმად ამოვიდა ორმოდან, აიღო ერთი სამოსელი და ისევ ჩაიმალა. ბანაობის შემდეგ ქალები ამოვიდნენ, ჩაიცვეს ტანზე ორმა, ერთი კი შიშველი დარჩა. ამ ორმა ქალმა აღარ დაუცადა მესამეს და გაფრინდნენ თავიანთი გზით. ქალმა დაიძახა: — ვინა ხარ, რა სულიერი ხარ, ვინც ჩემი სამოსელი აიღე გამომიჩინეო, ძმად მეკუთვნი — ძმად მიგიღებ, დად მეკუთვნი — დად მიგიღებ, ოღონდ გამომიჩინე ჩემი სამოსიო. — ბიჭმა უპასუხა: — მე შენი დამობა არ ვიცი, თუ გამომყვები ცოლად, გამოგიჩენ, თუ არადა არაო! ქალი დათანხმდა. ვაჟმა წამოიყვანა ეს ქალი თავის სახლში, მაგრამ ძმებმა და რძლებმა ისინი სახლში არ შეუშვეს.

ეს ქალი იყო დევების ხელმწიფე, მისი უფროსი და ფრინველების ხელმწიფე, ხოლო შუათანა — ქვეწარმავალთა. საღამოს ქალმა დაიბარა თავისი უერთგულესი დევი ოყაჯადო და დაავალა: ამ ღამეს ამ ეზოში აეშენებინა ორსართულიანი სახლი და კარგადაც გაეწყო. რადგან ქალის ქმარს ეძინა, ის დევს უნდა აეყვანა მძინარე, ლოგინში ჩაეწვინა ისე, რომ კაცს ვერ გაეგო. დევმა ყველა დავალება შეასრულა და წავიდა. დილით გამოელვია ვაჟს და განცვიფრებული დარჩა: მან დაიძინა უსაწოლოდ, ახლა კი ტახტზე იწვა. მაშინ ცოლმა ყველაფერი უამბო, თუ როგორ მოხდა ეს და მას თვითონ რა შეეძლო.

უმცროსი ძმის კარგი ცხოვრება უფროს ძმებსა და რძლებს შესურდათ და გადაწყვიტეს ხელმწიფისათვის მოეხსენებინათ: ამ ბიჭს ცოლად ჰყავს ულამაზესი ქალიო. ხელმწიფე შეაგულიანეს, რომ ბიჭისთვის ქალი წაერთმია და თვითონ წაეყვანა ცოლად. ხელმწიფემ დაიბარა ვაჟი და ვინაიდან არ შეეძლო ცოლი წაერთმია უმიზეზოდ, მისცა დავალება: ამ ხელმწიფეს ჰყავდა ერთი მოჯირითე, რომელსაც ბადალი არ მოეპოვებოდა მთელ სახელმწიფოში. ეს ბიჭი ამ მოჯირითეს უნდა შებმოდა. თუ ვაჟი ხელმწიფის მოჯირითეს ვერ აჯობებდა, მაშინ მისი ცოლი ხელმწიფეს დარჩებოდა.

დაღონებული ვაჟი დაბრუნდა სახლში. უამბო ცოლს ყველაფერი. ცოლმა უთხრა: — შენ ამაზე ნუ იღარდებო. იმ ღამეს ქალმა დაიბარა თავისი ერთგული ოყაჯადო დევი და უთხრა: — ხვალ შენ ჩემი ქმარი შეიხვეი ზურგზე და ხელმწიფის მოჭირითეს შეეჯიბრეო. შეეცადე, ყველაფერი ხელმწიფის მოჭირითეზე უკეთ გააკეთოო. მეორე დილას მოვიდა ცხენად ქცეული ოყაჯადო და შეკაზმული გაჩერდა ქალის ეზოში. ქალმა გააღვიძა ქმარი და უთხრა შემჯდარიყო ამ ცხენზე და გასულიყო შეჯიბრში. შეჯდა ვაჟი ცხენზე და წავიდა. შორიდან დაინახა, ხელმწიფის მოჭირითეს აღარ დაეცადა და თავის რაშს დააბრიალებდა მოედანზე. ეს რომ შენიშნა ოყაჯადო დევმა, გაქანდა და დაასწრო ხელმწიფის მოჭირითეს. მერე შეფრინდა პაერში, ბიჭი ქვევიდან მუცელზე მოექცა, რომ ცაზე არ მიჰყვლებილიყო. ახლა დევი დაეშვა მიწაზე, ამ დროს ვაჟი ზურგზე მოექცა. იმ დღეს ვაჟმა ხელმწიფის მოჭირითეს აჯობა და თავისი ცოლიც დარჩა.

ხელმწიფემ კიდევ დაიბარა ბიჭი და მეორე დავალება მისცა. ხელმწიფის სასახლის წინ იყო ტყიანი ადგილი. ბიჭს ეს ტყე ერთ ღამეში უნდა გაეჩეხა, მოეხნა და სიმიანი დაეთესა. მოისმინა, თუ არა დავალება ბიჭმა, წამოვიდა სახლში დაღონებული და ცოლს უამბო თუ რა უთხრა ხელმწიფემ. ცოლმა დააიმედა ქმარი. ქალმა ხელმეორედ დაიბარა ოყაჯადო დევი და უთხრა: — ასე და ასე არის საქმე და უნდა შეასრულოო. იმ ღამეს ოყაჯადო დევმა მოიყვანა ურიცხვი სხვა დევიც. მათი შემწეობით ოყაჯადო დევმა გაჩეხა ტყე, მოხნა და სიმიანიც დაეთესა. დილით ქალმა ქმარი თოხით დააყენა ხნულში, თითქოს დილით ათავებდა სამუშაოს. ხელმწიფემ გადმოიხედა და დაინახა, რომ დავალება შესრულებულია და განცვიფრდა. ვერც ახლა წაართვა ცოლი ბიჭს.

ბოლოს ერთმა ვეზირთაგანმა ურჩია ხელმწიფეს, ბიჭს ხელმწიფისათვის მოეტანა „არც შენ იცი და არც მე ვიცი“ და ამისათვის სამი წლის ვადა მიეცა. თუ ამ ხანში ვერ მოუტანდა, ცოლი ხელმწიფეს დარჩებოდა. ამ დავალებამ ძალიან დაადარდინა ბიჭიცა და მისი ცოლიც. დაიბარა ქალმა ოყაჯადო დევი და უთხრა: — ასეთი რამ თუ მოიპოვებაო. დევთა ლაშქარმა შესძრა ხმელეთი, მაგრამ ვერაფერი იპო-

ვეს. ბოლოს ქალმა უჩია ქმარს, წაუღიო შუათანა დასთან და ეკითხა მისთვის, ასეთი რამ მოიპოვებოდა თუ არა მის სახელმწიფოში. ამ ბიქს თან უნდა წაეღო პირსახოცი, რომელიც წამოღებული ჰქონდა ქალს თავისი სახლიდან. ამნაირი პირსახოცი დედამიწის ზურგზე მსოლოდ ამ დებს ჰქონდათ თიხო ცალი, პირსახოცით იცნობდნენ. ქალმა დაარიგა ქმარი, როცა მისი დის სასახლეში მივიდოდა, ეთხოვა ღამის გათევინება, როცა პირს დააბანიებდნენ, მათი პირსახოცით არ შეეხოცა პირი, ამოეღო და თავისი პირსახოცით შეეხოცა.

წავიდა ბიქი და მიადგა შუათანა დის სასახლეს, ითხოვა ღამე გამათევინეთო. მიიწვიეს სახლში, პირი დააბანიეს და პირსახოციც მოუტანეს, მაგრამ ბიქმა ამოიღო თავისი პირსახოცი და იმით შეიწმინდა სახე. დაინახა თუ არა შუათანა დამ პირსახოცი, იცნო და მიხვდა, რომ ეს ბიქი უეჭველად მისი სიძე იყო. ჰკითხა თავისი დის ამბავი. ბიქმა უამბო თავიანთი გაჭირვება და შუათანა დაც დადარდიანდა: არც იმას მოეპოვებოდა ასეთი რამ თავის სახელმწიფოში. შუათანა დამ ეს ბიქი უფროს დასთან გაგზავნა. თან დაარიგა, იქაც ისე მოქცეულიყო, როგორც აქ. მივიდა ბიქი უფროსი დის სასახლეში და ღამის გათევინება ითხოვა. მიიწვიეს სახლში, პირი დააბანიეს და პირსახოციც მოართვეს, მაგრამ ბიქმა თავისი პირსახოცი ამოიღო და იმით შეიწმინდა.

უფროსი დაც მიხვდა ეს ბიქი მისი სიძე იყო ნამდვილად. ჰკითხა თავისი დის ამბავი და ამანაც თავიანთი გაჭირვება უამბო. ქალმა უთხრა: — ამას მე შეგისრულებო. მოაღწია სადილობამ, ქალმა დაიძახა: „უზუნდარა!“ პასუხად მიიღო: „ბატონო!“ ქალმა სთხოვა ისეთი სუფრა გაეშალა, რომელზედაც ყველაფერი იქნებოდა, რასაც კი სული და გული მოსურვებდა. ბიქი განცვიფრდა, უზუნდარა არა ჩანდა — სუფრა ისე იშლებოდა. ბიქმა ჰკითხა ქალს, თუ ვინ შლიდა ამ სუფრას. ქალმა უთხრა: სწორედ ეგ არის თქვენი საძებარი, ხელმწიფემ რომ დაგავალაო: „არც შენ იცი და არც მე ვიციო“. ეს უზუნდარა დასდევდა ოქროს თასს, რომელიც ამ ქალს ჰქონდა: სადაც ოქროს თასი იქნებოდა, უზუნდარაც იქ განდებოდა. უფროსმა დამ მისცა თავის სიძეს ოქროს თასი

და გააფრთხილა, არაეისათვის მიეცა თასი, თორემ დაეკარგებოდა უზუნდარა. ასე გამოისტუმრა სიძე.

წამოვიდა ბიჭი. მოდის გზაზე და პური მოშოვდა, თანაც არ უნდოდა მარტო ექამა პური. გაიხედა, წინ ვრაც მიმავალი კაცი დაინახა, ფეხი აუჩქარა და წარმოეწია. უცნობს სთხოვა შეესვენათ სადმე ჩრდილში და პური ექამათ. მართლაც, შეისვენეს ერთ ალაგას. ბიჭმა დაუძახა უზუნდარას, რომ მას მწვანეზე გაეშალა სულის და გულის სუფრა. მართლაც, ისე შესრულდა ყველაფერი. დამშეული ბიჭი და უცნობი შეექცნენ სადილს, უცნობს ჰქონდა არღანი, თან უკრავდა და დრო გაატარეს. დაშორდნენ ერთმანეთს და წამოვიდნენ. ბევრი სიარულის შემდეგ მოაღწია თავის საცხოვრებელ ბინას. აქ ცოლს უთხრა: მოვიტანე „არც შენ იცი და არც მე ვიციო“, და ქალს ნაზეველი გადაეყარა. ცოლმა მოაგონა ვაჟს: შესრულდა სამი წელი, ორი დღეც გადასცილდა. ამ დროს ხელმწიფეს უხაროდა, რომ ვაჟის ცოლი მას რჩებოდა.

ცოლმა უთხრა ქმარს, წასულიყო ხელმწიფესთან და ეთქვა თავისი ოჯახითა და ვეზირებით სწვეოდა სადალად: ერთხელ მაინც ვიქეიფოთ, რადგან პირობა ვერ შეგისრულე დროზეო. ხელმწიფეს გაუხარდა ეს ამბავი და თავისი ამალით ეწვია ბიჭს სახლში. დაინახა ბიჭის ცოლი და ძალიან მოეწონა: ამ დროს ნატრულობდა ხელმწიფე და უსრულდებოდა კიდევ, გამოდგა ქალი აივანზე. ახსენა უზუნდარას სახელი და დაავალა ეზოში გაეშალა სამეფო სუფრა. უზუნდარამ ყველაფერი შეასრულა ისე, რომ მეფემ ვერ შეამჩნია ვინ შლიდა სუფრას. კარგად იქეიფეს და ბოლოს ხელმწიფემ სთხოვა ქალს აეხსნა, თუ რის ძალით კეთდებოდა ყველაფერი. ცოლმა უთხრა: თქვენი დავალება შესრულებულია და ეგ არის სწორედ „არც შენ იცი და არც მე ვიციო“. აწ ვერ ეღირსები ჩემს თავსო. ასე დარჩა ხელმწიფე პირში ჩაღამოვლებული.

პირი იქა, ლხინი აქა, ნაცარი იქა, ფქვილი აქა.
ელასა მელასა, ქიქა მეკიდა ყელასა,
მთქმელსა და გამგონებელსა
ღმერთი ღწყალობდეთ ყველასა.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი დასაქორწინებელი მეფე. მის სახელმწიფოში საშიშროების გამო ღამე სინათლის ანთება აკრძალული იყო. ღამით მეფის დანიშნულმა პირებმა შეამჩნიეს ერთ სახლში შუქი იყო. მივიდნენ, დაუგდეს ყური, მოისმა სამი ქალის ხმა, ეს ქალები დები იყვნენ. უფროსმა დამ თქვა: — მე ისეთი ხალიჩის მოქსოვა შემიძლია ერთ ღამეში, რომ ჩვენი მეფის ჯარები ნახევარზე დაეტევიანო. საშუალომ თქვა: — მე ისეთი გემრიელი საკმელების გაკეთება შემიძლია, რომ ჩვენი მეფე იმის მეტს არაფერს ჰამდესო. უმცროსმა დამ თქვა: — მე შემიძლია ოქროსთმიანი ვშობოო. მეფის კაცებმა ყველაფერი მეფეს მოახსენეს. მან ქალები მოაყვანინა თავის სასახლეში. უმცროსი ცოლად შეირთო, უფროსმა და საშუალომ ვერ შეასრულეს პირობა. მეფემ ესენი მაინც თავისთან დაიტოვა და ინახავდა. უმცროსი ქალი დაორსულდა.

ფეხმძიმობის დროს მეფე სხვა სახელმწიფოში იყო წასული. მეფის ცოლმა ამ დროს დაბადა ოქროსთმიანი გოგო. დებს შეშურდათ: ჩვენ ვერ შევასრულეთ პირობა და ამან შეასრულაო. ამიტომ მწუხარე დას მოჰპარეს ბავშვი, მის ბაბლად კატის კნუტი ჩაუსვეს; ბავშვი გაახვიეს ჩერებში და ერთი მოხუცი მეწისქვილის ღარში ჩააგდეს. ბავშვი წისქვილის ღარში გაიჭედა და წისქვილი გააჩერა. წისქვილის პატრონს შეილი არა ჰყავდა, გამოვიდა, ჩაჰხედა ღარს და დაინახა ოქროსთმიანი ბავშვი, ძალიან გაუხარდა, ამოიყვანა და თხის რძით გაზარდა.

მეფის ცოლისდებმა მეფეს მისწერეს: თქვენმა ცოლმა კატის კნუტი შობა და რა ვუყოთო. მეფემ მოსწერა, რა ფუყო, ეგა ყოფილა ჩემი ბედი და გაზარდეთო. როცა მეფე მოვიდა, მისი ცოლი მეორედ დაორსულდა, ფეხმძიმობის დროს ქმარი ისევ სხვა სახელმწიფოში იყო. მისმა ცოლმა ახლა ოქროსთმიანი ვაჟი შობა. დებმა ესეც მოჰპარეს და მის ბაბლად ფილთაქვა ჩაუგდეს. ეს ბავშვიც ისევ იმ წისქვილში ჩააგდეს. მეწისქვილემ ისიც გაზარდა. ცოლისდებმა წერილი მისწერეს, თქვენმა ცოლმა ახლა ფილთაქვა შობაო.

მეფემ ეს ველარ მოითმინა, წამოვიდა სახლში გაჯავრებული. როცა ჩამოვიდა სახლში, გზის პირას გააკრა კამეჩის ტყავი, ზედ თავისი ცოლი მიაკრა და მალა დააწერა: გამვლელმა და გამომვლელმა ყველამ ზედ მიაფურთხეთო, ცოლისდები კი თავისთან დატოვა შინამოსამსახურებად.

მეწისქვილემ დაზარდა ოქროსთმიანი ქალ-ვაჟი. ეს ბალები ისეთები დაიზარდნენ, რომ მათ მნახველს თვალი ზედა რჩებოდათ. ერთ მეზობელ ბებერ დედაკაცს შეშურდა მოხუცი ცოლ-ქმრისთვის ასეთი შვილები და მოიწადინა მათი დახოცვა. ერთ დღეს ბებერი მივიდა ოქროსთმიან ქალთან. ვაჟი ამ დროს წასული იყო სანადიროდ. ბებერი დედაკაცი მოუყვა ქალს: — შვილო, თქვენ ძალიან მიყვარხართ, მნახველს თვალი ზედა რჩება თქვენზეც და მენანებით, რომ დარიაჩანგის ბაღი არა გაქეთო. შენი ძმა გაგზავნე და მოიტანსო, მაშინ ხელმწიფეც ველარ შეგედარებათო და წავიდა. მოვიდა ძმა ნადირობიდან, და დაღონებული დახვდა. ძმამ ჰკითხა: დაო, რამ დაგაღონაო? და მოუყვა დაღონების მიზეზს. ძმამ უთხრა: ძმა მოგიკედეს, დაო, თუ ის ბაღი არ მოგიტანო. მეორე დღესვე წავიდა ბაღის საძებრად. იარა, იარა და შეხვდა ერთ სახლს. ეზოში დევის დედას მოჰკრა თვალი, მივიდა და უთხრა: — დედი, დედაშვილობას, დარიაჩანგის ბაღს ვერ მიმასწავლიო? დევის დედამ უთხრა: — აჰ, თუ დედაშვილობა არ გეთქვა, კარგი ლუკმა იყავიო. მე ვერ მიგასწავლი, ა, ემ გზას დაადექი, შეხვდები ერთ სახლს, სახლი ჩემი დისა არის, ის მიგასწავლისო; მხოლოდ იმასაც დედაშვილობა უთხარი, თორემ შეგჭამსო.

ბიჭი ეგრეც მოიქცა. იმ ქალმაც ახლა მესამე დასთან მიასწავლა; როცა მივიდა მესამე დევთან, უთხრა: დედი, დედაშვილობას, დარიაჩანგის გზა მასწავლეო. — ჰაი ჰაი, თუ დედაშვილობა არ გეთქვა, კარგი ლუკმა იყავიო. მეორე უთხრა: — შვილო, მშვენიერი ვაჟაკი ხარ და თავი რაზე უნდა მოიკლაო. აქეთ ათასამდის კაცს გაუვლია მისი ბაღისათვის, უკან კი არავინ დაბრუნებულაო. იქ რომ მიხვალ და ბაღის ტოტს მოსტეხავ და გამობრუნდები, ყველაფერი ყვირილს დაიწყებს: წაილო, წაილო, წაილო! ამას დარიაჩანგი გაიგებს და მაშინვე გაგაქვავებსო. ის ბაღი ზამთარ-ზაფხულ სულ

მოწეული და უღვევლიაო. მისი ბალის ერთი პატარა ტოტი რომ მოტეხო და შენს ეზოში დარგო. მთელი დარიაჩანგის ბალი იქ გაჩნდებაო. კარგ ბედზე კი გივლია, ახლა სძინავს, შენ გმართებს სისწრაფე. ჩქარა ბალიდან ტოტი გამოაპარე, თორემ თუ შიგ მოგკრა თვალი დარიაჩანგმა, მაშინვე გაგაქვავებსო.

ბიჭი წავიდა და მოასწრო ტოტის გამოტანა. როცა ამოიარა, დევის ქალმა ქება-დიდება შეასხა: — შენს მეტი უკან არავინ დაბრუნებულაო. ეს ბალი მოიტანა და თავის ეზოში გააშენა. რამდენიმე დღის შემდეგ მოხუცი დედაკაცი ისევ მივიდა ამ ბიჭის დასთან და ისევ დაუწყო უფრო ბოროტი ენით ლაპარაკი. — ახლა სუყველას სჯობიხართ, მხოლოდ თვითონ დარიაჩანგი რომ შენმა ძმამ ცოლად მოიყვანოს, მაშინ ხელმწიფეც აღარ შეგედარებათო. ამ ქალმა თავისი ძმა ისევ გაგზავნა დარიაჩანგის მოსაყვანად. ეს ბიჭი მივიდა უკანასკნელ დევთან და შეეკითხა: — როგორ ბედზე ვარ წამოსული, ან როგორ წამოვიყვანო? დევის დედამ უთხრა: — ახლა ისევ სძინავს, მხოლოდ წამოყვანისა რა მოგახსენო.

წავიდა ეს ბიჭი, მივიდა პირდაპირ დარიაჩანგის სახლში და დააკაკუნა კარებზე. დარიაჩანგმა გამოიღვიძა და დაიძახა: — ვინა ხარ, ქვა ხარ და ქვად იქეციო! შემდეგ გამოვიდა გარეთ, რომ დაინახა ოქროსთმიანი ვაჟი გამიქვავებდაო, შეიბრალა და თქვა: — რა გინდა, მშვენიერი ვაჟკაცი ჰყოფილხარ და რაზე გამექვავებინეო. აიღო ეს ქვა და განცალკევებულ ადგილას დასდო კუთხეში. ძალიან რომ დაიგვიანა ბიჭმა, მისმა დამ იფიქრა, უთუოდ გააქვავებდა დარიაჩანგი ჩემს ძმასაო, დაიწყო ტირილი, მაგრამ ტირილით რას უშველიდა.

ადგა, ჩაიცვა რკინის ტანისამოსი, რკინის ქუდი დაიხურა, რკინის ჯოხი დაიჭირა ხელში და წავიდა დარიაჩანგის სახლისაკენ. ეს ქალი მივიდა უკანასკნელ დევის ქალთან და დაუძახა. — დედი, დედაშვილობას დარიაჩანგის გზას ვერ მიმასწავლიო? — ჰეპეი, თუ დედაშვილობა არ გეთქვა, კარგი ლუკმა იყავიო, — უთხრა დევის ქალმა. შემდეგ უთხრა: — შვილო, იქ რა გინდა, მშვენიერი ქალი ხარ და იმას ნუ გაექვავებინებო. ერთმა შენსავით მშვენიერმა ბიჭმა ჩაიარა, ის პირველად დაბრუნდა, მაგრამ მეორედ ვეღარაო. ქალმა

უთხრა: — დედი, ის ბიჭი ჩემი ძმა იყო, მე მის საძებრად მივდივარ და თუ გამაქევეებს, სადაც ჩემი ძმაა, მეც იქ ვიყო. — კარგი მაშ, შეილო, რაკი აღარ დაიშლი, მე გასწავლი რამეს, კარგ ბედზე კი გივლია, ახლა სძინავსო, მხოლოდ შენს ხმას რომ გაიგებს გეტყვის: „ვინა ხარ, ქვა ხარ და ქვად იქეციო“; სანამ ამის თქმას მოასწრებს, შენ დაასწარ: ქვად იქეცი და ხედაც იქეცი-თქო. ამის თქმა უნდა მოასწრო სამჯერ.

ეს ქალი წავიდა. მართლაც, როგორც დევმა დაარიგა, ისეც მოიქცა, დამონავა დარიაჩანგი. ამ ქალმა დაუძახა: — დარიაჩანგო, ჩქარა გამოდი, ჩემი ძმა როგორიც იყო, ისეთი გახადე, თორემ შემოვალ და ამ რკინის ჯოხით თავ-პირს ჩამოგამტვრევ! დარიაჩანგმა შეიგნიდან დაუძახა: — გარეთ ფანჯარაში ცხვირსახოცია, აიღე, ქვას მიუსვ-მოუსვი და გაცოცხლდებო! ქალმა აიღო ცხვირსახოცი, თითქმის ორასამდე კაცი გააცოცხლა, მაგრამ მისი ძმა არც ერთი არ გამოდგა. მერე დაუყვირა დარიაჩანგს: — გამოდი, რომელია ჩემი ძმის ქვა მაჩვენე, თორემ შემოვალ და თავ-პირს დაგამტვრევო, — დარიაჩანგმა მოიფიქრა და უთხრა: — საბოლოოდ რომ გავაქვავე, ზემოთ კუთხეში დავდე და ის იქნება შენი ძმაო. მართლაც, მივიდა ქალი, იპოვა თავისი ძმის ქვა და გააცოცხლა. გაცოცხლდა თუ არა, მოიფშენიდა თვალები და თქვა: — უჰ, რამდენ ხანს მძინებიაო. ერთმანეთს გადაეხვივნენ. დაჰკოცნეს. ახლა ქალმა დარიაჩანგს დაუძახა: — წამოდი, რძლად უნდა გამომყვეო! რადგანაც დარიაჩანგი დამონავებული იყო და ვერაფერს გახდებოდა, გაჰყვა რძლად.

მოვიდნენ სახლში, გადიხადეს კარგი ქორწილი და ცხოვრობდნენ ტკბილად, მაგრამ მოხუცმა დედაკაცმა არც ახლა მოუსვენა. მოიფიქრა, მეფე შეაგულიანოს და დარიაჩანგი ცოლად შეართვევინოს, მისი ქმარი და ქმრის და კი მოაკვლევინოს. წავიდა მეფესთან და უთხრა: — დიდო მეფეო, ყველაფრად კარგი ხარ, მაგრამ აქ ერთი ბიჭი არის, მან დარიაჩანგის ბალი მოიტანა, თვითონ დარიაჩანგი კი ცოლად შეირთო. დარიაჩანგი ისეთი ლამაზია, ისეთი ლამაზი, რომ მასზე მოსაწონი არავინ იქნება ქვეყანაზეო. შენ მეფე ხარ და ის შენ შეგფერის ცოლადო. შენ რომ ის შეირთო, დედამი-

წის ზურგზე მეფე აღარ შეგედრებაო. — მეორე მე როგორ შევირთო? — შეეკითხა მოხუცს მეფე. — მე მოვახერხებო, — უთხრა მოხუცმა. — შენ წვეულება გადაიხადე, ისინიც დავპატიჟოთ, ქმარსა და მულს საჭმელი მოვუწამლოთ და დაიხოცებიან, დარიაჩანგი კი შენ დაგრჩებაო. ასეც მოიქცნენ. დაპატიჟეს სამივე. დარიაჩანგი გულთმისანი იყო, ქმარს და მულს თავის ბაღში მოაკრეფინა საუკეთესო ყვავილები, ხალი და წავიდნენ მეფესთან. როცა მიუახლოვდნენ მეფის სახლს, დაინახეს, რომ კამეჩის ტყავზე იყო მიკრული დედაკაცი, ზალა ეწერა: ყველამ მიაფურთხეთო. დარიაჩანგმა უბრძანა ქმარს და მულს: — ამ დედაკაცს ეს ყვავილები შეაყარეთო. მართლაც შეაყარეს, მეფემ ეს დაინახა და ძალიან გაბრაზდა, მაგრამ მოხუცმა დედაკაცმა დააჩუქმა: — ეგენი ხომ უნდა დავხოცოთ და დარიაჩანგი კი შენი ცოლი გახდეს; ეს არაფერია, მოითმინეო.

ვიღინჯ დაპატიჟებულნი, მიესალმნენ მეფეს, შეძლევ ხალხს და შემოუსხდნენ სუფრას: ყველას მიართვეს საჭმელები. დარიაჩანგმა უთხრა დაძმას, საჭმელს ხელს ნუ ახლებთ, სანამ მე არ გეტყვითო და არც თვითონ ჭამდა საჭმელს. მეფე და ხალხი ეხვეწებოდნენ, მიირთვიოთ საჭმელი, მოწყენილები რადა ხართო. — ჩვენ საჭმელი არ გვინდაო, — ერთად უპასუხეს სამთავემ. დარიაჩანგი აღგა და მეფეს მოახსენა. — დიდო მეფეო, თუ შეიძლება შემწვარი ხოხობი და გამზმარი ვაზის ყლორტი მოატანინეთ ჩემთვისო. მართლაც მოუტანეს. დარიაჩანგი აღგა ფეხზე და მეფეს სთხოვა რამდენიმე სიტყვის უფლება. მეფემ ნება დართო.

დარიაჩანგმა დაიწყო: — დიდო მეფეო! შენმა ცოლმა პირობა მოგცა, რომ ოქროსთმიან ქალ-ვაჟს შობდა, შენმა ცოლისდებმა კი ერთმა ხალჩის მოქსოვის პირობა, ერთმა კი — გემრიელი საჭმელების გაკეთებისა. მათ ეს ვერ შეარულებს. შენმა ცოლმა შეასრულა, ფეხმძიმობის დროს შენ შინ არც ერთხელ არ ყოფილხარ. შენმა ცოლმა შობა ოქროსთმიანი გოგო. აი, ეს, — ხელი დაადო თავის მულს, — მეორედ კი აი, ეს ვაჟი — ხელი დაადო თავის ქმარს. — შენმა ცოლისდებმა უღალატეს შენს ცოლს, ეს ბაღლები დაჰპარეს და წისქველის ღარში ჩაყარეს, მეწისქვილები იპოვა ესენი და

თხის რძით დაზარდა. მათ ბადლად შენმა ცოლისდებმა ჩაუსვეს ერთხელ კატის კნუტი, მეორედ კი — ფილთაქვა. შენ ამის გულისათვის უსამართლოდ გააკარი ტყავზე და საშინლად აწამე ცოლი, მოღალატე დები კი მიღებული გყავს. ახლაც ესენი შენი შვილები არიან. — უთხრა ქმარ-მულზე. — შენ კი მათთვის მოიტანე მოწამლული საჭმელები, ესენი უნდა დაჰხოცო და მე კი ცოლად შემიერთო. მე შენი რძალი ვარ! — აიღო დარიაჩანგმა ხელში შემწვარი ხოხობი, გამხმარი ვაზის ყლორტი და დაიძახა: — თუ რაცა ვთქვი, ეს ყველაფერი მართალია, შენ, შემწვარო ხოხობო, ფრთები გამოიბი და ამ ოთახში ფრენა დაიწყეო. გაუშვა ხოხობს ხელი და დაიწყო ფრენა. შენ კი, გამხმარო ვაზის ყლორტო, მწიფე ყურძენი დაისხიო და მართლაც დაისხა.

ამ ამბის გამგონე ხალხმა ყველამ ტირილი დაიწყო. მეფეს კი გული გაეპარა და დავაარდა იატაკზე. როცა მეფე გონს მოვიდა, ადგა დაჰკოცნა თავისი შვილები, მერე რძალი. ბრძანა მისი ცოლი აეშვათ, გაესუფთავებინათ აბანოში, ახალი ტანისამოსი ჩაეცმიათ და მოეყვანათ.

მოსამსახურეებმა ეს ყველაფერი სწრაფად შეასრულეს. მოიყვანეს, გააცნეს თავისი შვილები, რძალი. გადაეხვივნენ და დაჰკოცნეს, ორმაგი ქორწილი გადაიხადეს. ცოლისდები და მოხუცი დედაკაცი ცხენს კუდზე გამოაბეს და ისე დახოცეს. მეფემ მოხუცი მეწისქვილე და მეწისქვილის ცოლი თავისთან მოიხმო და სიკვდილამდის სულ თვითონ ინახავდა. ამის შემდეგ იცხოვრეს ტკბილად. ახლა კი, მართლაც, დედამიწის ზურგზე არც ერთი მეფე არ შეედრებოდა მას.

ქირი იქა, ლხინი აქა, ნაცარი იქა, ფქვილი აქა.

კარგი სიტყვა, კარგი მთქმელი, კარგი ღვინო, კარგი მსმელი.

ელასა მელასა, ჭიქა მეკიდოს ყელასა,

მთქმელსაც და გამგონებელსაც ღმერთი გეწყალობდეს ყველასა.

. იყო და არა იყო რა, ღეთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ხელმწიფე. მას ჰყავდა სამი ვაჟიშვილი. ხელმწიფე ერთ ღროს ავად გახდა. მკითხავმა უთხრა: — თუ შენ ისეთ მიწას მოგიტანენ, სადაც არ გაგივლია, მორჩები, თუ არადა მოკვდებიო. ადგა უფროსი შვილი, შეკაზმა ცხენი, ბევრი იარა თუ ცოტა, მთა-გორები მოიარა, სადაც მოეწონა ყამირი, მოგლიჯა ერთი დიდი ბელტი და წამოუღო მამას. დახედა მამამ და უთხრა: შვილო, მევან ალაგას არ მოგლიჯე ეს? მე იქ გამივლიაო. წამოხტა საშუალო ძმა და თქვა: — მამავ, ვერ მოვიტან ისეთ მიწას, სადაც შენ არ გაგივლიაო? მამამ გააფრთხილა შვილები: — მე ამ ხუთ სახელმწიფოს ადგილებში გოჯი არ არის, რომ ფეხი არ დამედგასო. ადგა მაინც ეს საშუალო ვაჟი, შეკაზმა ცხენი და წავიდა. ბევრი იარა მთა-გორები, კლდეები, ბოლოს ერთ კლდეზე ნახა მერცხლის ბუდესავით ჩაკიდებული კალოსოდენა ადგილი, თქვა: — ეს რა კარგი საქეიფო ალაგია, მამაჩემი დარბაისელი კაცია, აქ არ ჩავიდოდაო. ჩავიდა ეს ბიჭი, მოგლიჯა შუა ადგილას ერთი დიდი ბელტი და წამოიღო. მიიტანა თუ არა მამასთან, მამამ უთხრა: — მევან კლდეში არ ამოიღე და თანაც გუნებაში ასე არ თქვი, რა კარგი საქეიფო ადგილიაო?

წამოხტა უმცროსი ვაჟი და უთხრა: მაშ, მე წავალ ახლაო! — მამამ ისიც გააფრთხილა: ტყუილად ნუ შეწუხდებით, მე მოვკვდები, თქვენ ისეთ ადგილს ვერ მომიტანთ, სადაც მე არ ვყოფილიყო. ვაჟი მივირდა მეჯოგესთან და უთხრა: — ისეთი ცხენი მომეცი, რომ ჯერ თითი არა ჰქონდეს დადებულო. მეჯოგემ უთხრა: — ერთი რაში გამოერია ჩვენს ჯოგში, ახლა არის ხუთი წლისა, ყველაზე უკან გამოვა და დაიჭირეო. მართლაც, ეს ბიჭი ისე მოიქცა, დაიჭირა ეს რაში, რაშმა ბევრი იტოკა, მაგრამ ბიჭი მაინც შეჯდა და გაუდგა გზას. ბევრი იარა, გავიდა მეორე სახელმწიფოში. დაულამდა. მიდის და ერთი ბუმბული ანათებს მთვარეზე მეტად.

აფრინდება ეს ბუმბული, რაში რომ მიდის და იძახის: — ამიღებ ინანებ, არ ამიღებ ინანებო! ერთი კილომეტრი რომ

გაიარა, ბიჭმა უთხრა რაშს: — უნდა ავიღოო. რაშმა დაუშალა: — არ გინდა, ნუ აიღებო. ბიჭმა არ დაიშალა, აიღო, გადააბრუნ-გადმოაბრუნა, ჩაიღო უბეში და წავიდა. მივიდა იმ სახელმწიფოში, იკითხა ხელმწიფე. რადგანაც ხელმწიფის შვილი იყო, მიასწავლეს ხელმწიფესთან. დაუძახა. გამოვიდნენ ვეზირები. უთხრა ვეზირებს: — მე მავანი ხელმწიფის შვილი ვარ, დამიღამდა და ღამის გათევა მინდაო. მოახსენეს ხელმწიფეს, რომ მავანი ხელმწიფის შვილია და ღამის გათევას თხოლობსო. — მოიყვანეთ, აივანქვეშ იყოსო. მიუტანეს ყველი და პური. ხელმწიფეს კი აივანზე სხვადასხვა ნამცხვრებით და სიტკბოებით ავახშმებენ, ართობენ.

ეს ბიჭი, ხელმწიფის შვილი, დაღონებულია, არ იცის, სად ნახოს ისეთი ადგილი, რომ მიწა მიუტანოს და მით მოარჩინოს მამა. ბოლოს, დიდი ფიქრის შემდეგ, ის ბუმბული გაახსენდა, ამოიღო, შუქზე გავსინჯავო, მაგრამ ისე გაანათა, რომ მეფის სასახლის შუქიც კი სიბნელედ ეჩვენებოდათ. ხელმწიფემ დაიძახა: ეს რა ამბავია, რა მოხდაო? იქ ერთი ბებერი იჯდა, მან უთხრა ხელმწიფეს: დიდებულო ხელმწიფევ, ახლა კი არა ხარ ხელმწიფე, ხელმწიფე მაშინ იქნები, როდესაც ეს ბუმბული რასაც გამოსძვრა, ის შენი იქნებაო. — ვინ მოიყვანსო? — ეგ ბიჭიო. ხელმწიფემ დაუძახა ხელმწიფის შვილს და უთხრა: — თუ მოიყვან იმ ფრინველს, რასაც ეს ბუმბული გამოსძვრა, თუ არადა ჩამოგახრჩობო.

დაღონდა ეს ბიჭი და გამოვიდა გარეთ; მივიდა რაშთან და უთხრა: — თუ ის ფრინველი არ მიეუყვანე, უნდა დამახრჩონო. რაშმა უთხრა: — აკი გითხარი ნუ აიღებო, მაგრამ ახლა რა ეშველებო, უთხარი ხელმწიფეს, კამეჩი დაკლას და ფაშვი მოგცესო. უთხრა ხელმწიფეს. დაკლა კამეჩი, მისცა ფაშვი. ადგა რაში, წაიყვანა ერთ ზღვის პირას. — იმ კუნძულს ხომ ხედავ, იქ უნდა გადავხტეთ. რომ გადავხტებით, მე ზღვაში დავიმალები, შენ იქ დაწვები, გულზე დაიდებ იმ ფაშვს, წამოვა მალლიდან ძალიან მძლავრი ფრინველი და თუ მაგრად არ დაუხვდის, ფრთის ძირები არ დაუჭირვ, გაგიტაცებს და გადაგაარგავსო.

შემოჰკრა რაშს მათრახი ხელმწიფის შვილმა. გადახტა კუნძულზე. ეს ბიჭი გულაღმა დაწვა. ფაშვი ზედ დაიღო,

რაში კი ჩავარდა ზღვაში. ამ დროს წამოვიდა ერთი ჭექა-ქუხილით ეს ფრინველი, დაეცა ამ ხელმწიფის შვილს. ხელმწიფის შვილმა დაუჭირა ფრთის ძირები, აიტანს თორმეტცამეტ მხარზე მალა, ისევ დაუშვებს, ბოლოს ძალიან დაილა და დამორჩილდა. გამოვარდა რაში, შეჯდა რაშზე ხელმწიფის შვილი, წამოვიდა ხელმწიფესთან. ეზოში რომ შემოვიდა, ბებერმა უთხრა ხელმწიფეს: — მართალია, ეგ ფრინველი მოგიყვანა, მაგრამ ხელმწიფე მაინც არა ხარ, ხელმწიფე მაშინ იქნები, როდესაც მაგის აღმზრდელი ქალი შენ ცოლად გეყოლებაო. — ვინ მოიყვანსო, — ბრძანა ხელმწიფემ. ბებერმა უთხრა: — ისევ ეგ ბიჭი მოიყვანსო. მოვიდა ეს ბიჭი, მოუყვანა ხელმწიფეს ფრინველი. ეს ბიჭი ფიქრობს, საით წავიდეს, რომ მამას მიუტანოს მიწა მოსარჩენად. ხელმწიფემ უთხრა: — მართალია, ეს ფრინველი მომიყვანე, მაგრამ მაინც არ განთავისუფლებო. — რატომო? — უთხრა ხელმწიფის შვილმა. — იმიტომ, რომ მაგის აღმზრდელ ქალს თუ არ მომიყვან, ჩამოგახრჩობო.

დაღონდა ხელმწიფის შვილი, გავიდა რაშთან და უთხრა: — ახლა ქალის მოყვანასა მთხოვსო. — უჰ, კაცო, აკო გათხარი, ხელს ნუ ახლებ მაგ ბუმბულს-მეთქი. მაგრამ ახლა რაღა ეშველება, უნდა წავიდეთო. ადგნენ და წავიდნენ იმ ზღვის პირას ისევ. რაშმა უთხრა: — ჩვენ ისევ ამ კუნძულზე უნდა გადავხტეთ, ამაღამ აქ გავათენებთ და იმ კუნძულის ბოლოს რომ სანლი დგას, იქ ცხოვრობს ის ქალი. მზე რომ ამოდის, სძინავს, ვინც წინიდან მივა, ჰხედავს, გინდა ეძინოს, გინდა ეღვიძოს. თორმეტი ნაწნავი თმა აქვს, ამოარჩიე შუა თმები, გადახტი, დაუჭირე მაგრა და დასწიე რაც ძალი და ღონე გაქვს. იწივლებს, იკივლებს, შემოგფიცავს. სანამ ის ფრინველი არ დაიფიცოს, რომელიც ჩვენ ხელმწიფეს მივუყვანეთ, არ გაუშვა.

მართლაც, ეს ბიჭი მივიდა დილით, ნახა, რომ ქალს პირი მზისკენ აქვს და სძინავს. გადახტა ბიჭი, დაუჭირა თმები. იწივლა, იკივლა, იფიცა, მაგრამ ამ ბიჭმა ხელი არ გაუშვა, სანამ ის ფრინველი არ დაიფიცა და უთხრა გამოგყვებო. გაუშვა და უთხრა ქალმა: — მართალია, შენ სხვა გწვავს, მაგრამ შენს დამწველს დავწვავო. ადგა, შეისვა ეს ქალი

რაშზე და ხელმწიფეს მიუყვანა. ხელმწიფის შვილს სადილი მიუტანეს. ხელმწიფემ ქალი თავის ოთახში შეიყვანა. ქალმა უთხრა: — მე შენი ცოლი მაშინ გავხდები, როცა იქ თორმეტი რაში რომ მყავს, მომიყვანო. ხელმწიფემ ბრძანა, ვინ მოიყვანსო? — ისევ ეგ ბიჭიო, — უთხრა იმ ბებერმა. ხელმწიფემ უბრძანა ხელმწიფის შვილს მოერეკა ის რაშები. უთხრა: — მომიყვან იმ თორმეტ რაშს, თავისუფალი იქნები, თუ არა, ჩამოგახრჩობო. დალონდა ხელმწიფის შვილი. მოვიდა რაშთან და უთხრა: — იმ ქალს თორმეტი რაში ჰყოლია ზღვაში და ხელმწიფეს უნდა მოვუყვანოთო. — უჰ, ეგ კი ძნელი ამბავიაო!

— მოახსენე ხელმწიფეს: დაკლას თერთმეტი კამეჩი, გაატყავოს და მოგცეს თერთმეტი ტყავიო. მართლაც, ბრძანა ხელმწიფემ, დაატყავებინა თერთმეტი კამეჩი, მისცეს ტყავები. ამ რაშმა თერთმეტივე ჩაიცვა ზედ, მივიდა იმ ზღვის პირას და უთხრა ხელმწიფის შვილს: — მე ამ ზღვაში უნდა ჩავიდე და ძალიან ძნელია მათი ამორეკვაო. მე მათ შევებრძოლები, თუ დავძლიე, ამოვრეკავ, თუ მომკლეს, სისხლი ამოჩქეტს უცბად და მაშინ შენ იცი, მე მკვდარი ვიქნები; შენ თუნდა ხელმწიფესთან წადი, თუნდა შინ წადი, ნე ვარაფერს გიშველიო.

გამოემშვიდობა რაში, ჩავიდა წყალში და ეს ბიჭი კი დარჩა ზღვის პირას. ჩავიდა რაში, დაერია იმ რაშებს, დიდი ბრძოლით შემოაძრეს ათი ტყავი, დაძალა კიდევ ეს თორმეტი რაში და გამოირეკა. რომ მოახლოვდნენ ნაპირზე, ამოჩქეტა ნაკბალარგბიდან სისხლმა და ამ ბიჭმა თქვა: — ვაიმე, მოუკლავთ ჩემი რაშიო და გადავარდა ზღვაში. რაშმა პირი სტაცა და დაუძახა: — ნუ გეშინია, მომყავსო. მორეკეს რაშები. ხელმწიფემ რომ დაინახა, ხელმწიფის შვილს მიუდიოდა რაშები, ქალს მაშინვე სთხოვა სახლში შესვლა. ქალმა უთხრა: — მე შენი ცოლი არ გავხდები, მანამდის, სანამ ამ თორმეტ რაშს არ მომიწველიო და იმ რძეში თან უნდა იბანდეო. — ვინ მოსწველისო? — ბრძანა ხელმწიფემ. — ისევ ეგ ბიჭიო, უთხრა ბებერმა. მოვიდა ბიჭი და უბრძანა ხელმწიფემ: — დაწველეო. მაშინ კი დალონდა ბიჭი. აქამდე რაში მშველოდა, ახლა რალა გავაკეთოო. მაგრამ ქალმა ჩუ-

მად ბეჭედი გამოიძრო, მისცა ბიჭს და უთხრა: — ეს დაანახვე და მოიწველებიანო.

მართლაც, ამ ბიჭმა დიდი საარაყე ქვაბი დაიდგა, დაანახა ბეჭედი და მოწველა რაშები. შედგეს ცეცხლზე ქვაბი, აღუღდა. იმ ბებერმა უთხრა ხელმწიფეს: — ჯერ ეს ბიჭი ჩასვი, მან იბანოსო. უბრძანა ხელმწიფემ: — აბა ჩადი და იბანავე ჯერ შენო! აქ კი ეს ბიჭი ძალიან შეშინდა. იცოდა, ჩასულიყო, დაიწვებოდა. მაგრამ ქალმა ჩუმად ბეჭედი გამოიძრო და უთხრა: — ჯერ ეს ბეჭედი ჩააგდე და გაგრილდებო. ჩახტა ის ბიჭი, ბანაობს და ხელმწიფე თავზე ადგას. — ჩქარა ამოდის! ამოხტა ბიჭი, ახლა ჩახტა ხელმწიფე და ჩაიწვა.

ატყდა წიოკობა, ხელმწიფე დაიწვა. რაშმა დაუძახა: — ეგ ბებერი გადმომიგდევო! გადაუგდო ბიჭმა ბებერი და სულ კბილებით დაგლიჯა. ქალმა უთხრა ხელმწიფის შვილს: — შენ ქმარი და მე ცოლიო. ეს სახელმწიფო შენი იქნებო! ბიჭმა უთხრა: — არა, მე ძმა და შენ დაო. მე მამა ავად მყავს, ისეთი მიწა უნდა წავუღლო, რომელზედაც მამაჩემს არ გაუვლიაო. ქალმა უთხრა: — რა ღროს ეგენია, მამაშენი გარდაიცვალა და დაასაფლავეს კიდევაცაო. სხვა რა გზა ჰქონდა ვაჟსა, გამართეს დიდი ქორწილი.

ქირი იქა, ლხინი აქა, ქატო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურემი ავიტანე — წამოვიდა გორებითა,
აქ სიცოცხლით დამიძებნით, ზაიქიოს ცხოვნებითა.
ელასა მელასა, ძილი გაამოთ ყველასა.

გლეხი კაცი და ჩინი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ცოლ-ქმარი. ისინი მეტად ღარიბად ცხოვრობდნენ. ერთხელ ცოლმა უთხრა: — წადი, კაცო, იქნება იშოვო რამეო; როდემდის უნდა ვიყოთ მშვივრებით. ადგა კაცი და წავიდა. ბევრი იარა თუ ცოტა, იბოვა ერთი ხორბლის მარცვალი და წამოვიდა გახარებული შინ. დათესა და ამოვიდა ერთი თავთავი. მეორე წელიწადს ახლა ის ჩააგდო მიწაში და

ისე გაამრავლა, რომ ერთ დღიურ ადგილში სულ დათესა...
დაეჩვივნენ ჩიტები, და სულ გამოკენკეს. ეს კაცი ადგენდა
დილით, წავა, თავიდან მოუვლის, ბოლოში ჩამოფრინდებიან,
ბოლოდან მოუვლის, თავში გაფრინდებიან. ბოლოს, ქრო-
გორც იყო, ესროლა კომბალი და ერთ ჩიტს ფრთა მოსტეხა.
ჩიტმა უთხრა: — ოღონდ გამიშვი და ბედსა გწევო: ჩიტმა
გამოიძრო ერთი ბუმბული და დაუნიშნა ადგილი: — იქ
მოდო, ჩემი სახელი ახსენე და მაშინვე იქ დავიბადები, რასაც
მთხოვ, შეგისრულებო.

რამდენიმე ხნის შემდეგ კაცი წავიდა დანიშნულ ადგი-
ლას. გზაში ერთი მუხის ქვეშ ერთ მეცხვარეს ცხვარი ჰყავ-
და. მივიდა იქ, დაისვენა. მეცხვარემ გამოჰკითხა: სად მიდი-
ხარო? კაცმა ყველაფერი უამბო. ბოლოს მეცხვარემ უთხრა:
რომ მიხვალ, რა უნდა სთხოვო? გლეხმა უთხრა: რა ვიცი,
რასაც მომცემს, იმას წამოვიღებო. მეცხვარემ უთხრა: შენ
სთხოვე, ერთი ძველი მამაპაპისეული სუფრა რომ გაქვთ, ის
მომეცი-თქო. ადგა გლეხი და წავიდა. მივიდა დანიშნულ ად-
გილზე. ამოიღო ბუმბული და ახსენა ჩიტის სახელი. ჩიტი მა-
შინვე იქ გამოცხადდა და უთხრა: — რა გაგჭირებიაო?
გლეხმა უთხრა: — თქვენ მომეცით ერთი მამაპაპისეული
სუფრა რომ გაქეთო. ჩიტმა გამოუტანა და წამოვიდა გლეხი
უკან. ატრიალებს გლეხი ამ სუფრას და თან თავის თავს
ემდურის: რომ გავიარე მეცხვარის ჰკუთხე, რად მინდა ეს
ძველი სუფრაო.

მოვიდა იმ მუხასთან, მეცხვარე ისევ იქ იყო. უთხრა: —
იცი, რა იცის ამ სუფრამ? გლეხმა უთხრა: — რა უნდა იცო-
დეს, მივიტან და მაგიდას გადავაფარებო. მაშინ მეცხვარემ
გამოართვა ეს სუფრა და უთხრა: — აბა, ჩემო სუფრავ, რაც
ჩვენ გვესიამოვნება, მოგფიტანეო, — და გაშალა სუფრა. რა
გინდოდა, რომ იქ არა ყოფილიყო, ჩიტის რძეც კი მოიპო-
ვებოდა. წამოვიდა გახარებული გლეხი. შინ რომ მოვიდა,
გლეხმა უთხრა თავის ცოლს: — ჩემი ხელმწიფე უნდა გავა-
ვირგო და დაპატივა თავისი ჯარით. მოვიდნენ დაპატი-
ებული სტუმრები, მაგრამ ხედავენ, რომ გლეხს ცეცხლიც აქ
უნთია და უკვირთ, რაზე გვპატუებდაო. გლეხმა აწლო სუფ-
რა და უთხრა: — აბა, ჩემო სუფრავ, რაც ჩემ ხელმწიფეს

ესიამოვნება, ყველაფერი მოიტანეო. გლებმა გაშალა სუფრა და რა გინდა სულო და გულო, რომ იქ არ ყოფილიყო, ჩიტოს რძეც მოიპოვებოდა.

წასვლის დროს ხელმწიფემ უთხრა: — ეს სუფრა მათხოვეო, სხვა სახელმწიფოს ხელმწიფეს დაეპატიებო. გლებმა ჯერ უარი უთხრა, მაგრამ როცა დაუეჩინა, ხელმწიფეს ველარ გაუძალიანდა და ათხოვა. რამდენიმე ხნის შემდეგ ხელმწიფემ სხვა ძველი სუფრა მოუტანა, გლები ხან უკუღმა გაშლის, ხან წაღმა, მაგრამ არაფერი არ მოდის. გლები ჩავარდა ისევ დიდ გაჭირვებაში. ადგა და წავიდა ხელმეორედ სათხოვნელად, მაგრამ არ იცის კი რა სთხოვოს. იმ მუხასთან რომ მივიდა, მეცხვარე ისევ იქ იყო და უთხრა: რომ მიხვალ, ახლა რაღა უნდა სთხოვო? — არ ვიციო. — შენ მიდი და სთხოვე, ძველი ხელსაფქვავე რომ გაქვთ, ის მომეცი-თქო.

გლები მივიდა, ახსენა ჩიტის სახელი. ჩიტი იმ წამში იქ დაიბადა. — რა გაგჭირვებიაო? გლებმა სთხოვა ხელსაფქვავე. ჩიტმა გამოუტანა და გამოისტუმრა გლები. როცა მოვიდა მეცხვარესთან, მეცხვარემ უთხრა: გესმის, თუ არა, რა იცის ამ ხელსაფქვავემ? გლებმა უთხრა: — არ ვიციო. გამოართვა მეცხვარემ, წაღმა გადაატრიალა — ოქროს ფული გადმოოცივდა, უკუღმა გადაატრიალა — ვერცხლის ფულები. გახარებული გლები წამოვიდა შინ და ცხოვრობდა ტკბილად. ერთ დღეს გლები სხვაგან წავიდა და მის ცოლთან მივიდა მათივე მეზობელი, ბებერი დედაკაცი ხელსაფქვავეს სათხოვნელად. დედაკაცი უარს ეუბნებოდა, ვერ გათხოვებ, ჩემი ქმარი გამიჭაგრდებო, მაგრამ ისე ჩამოეკიდა, რომ ათხოვა. რამდენიმე ხნის შემდეგ სხვა ხელსაფქვავე მიუტანა. ეს გლები ხან უკუღმა გადაატრიალებს, ხან წაღმა, მაგრამ ტყუილად, არაფერი აღარ გამოდის. გლები ჩავარდა ისევ დიდ გასაჭირში და წავიდა ჩიტთან სათხოვნელად. როდესაც მივიდა იმ მეცხვარესთან, მეცხვარემ უთხრა — შენ სთხოვე, მამაპაპისეული კომბალი რომ გაქვთ, ის მომეცი-თქო.

გლები მივიდა დანიშნულ ადგილას. ამოიღო ბუმბული, ახსენა ჩიტის სახელი, ჩიტიც მოფრინდა და ჰკითხა: — რა გაგჭირვებიაო? გლებმა უთხრა: — მამაპაპისეული კომბალი რომ გაქვთ, ის მომეცითო. ჩიტმა მისცა და გახარებული

გლები წამოვიდა უკან, მაგრამ არ იცის, რის გამოსადეგია. მივიდა მეცხვარესთან, მეცხვარემ უთხრა: — იცი თუ არა, ამ კომბალმა რა იცისო? გლებმა უთხრა: არ ვიციო. — აბა, მაშ, ხელში მომეცო. გლებმა კომბალი მიაწოდა მეცხვარეს. — აბა, ჩემო კომბალო, დატრიალდი! — უთხრა მეცხვარემ კომბალს, და გაქანებული კომბალი გლებს დაეჯახა კისერში. კისრიდან გაქანდა დაეჯახა კოჭებში. კარგა მიბეგვა, მაშინ მეცხვარემ უთხრა: — კარგი, კომბალავ, ეყოფაო! და დადგა. — ა, ეს იცის კომბალამო და ვისიყ ჯავრი გჭირს, წადი და იმას გაუმასპინძლდიო.

გახარებული გლები წამოვიდა შინ და მივიდა იმ ბებერ დედაკაცთან, რომელმაც ხელსაფქვავეი შეუცვალა, დაუძახა და უთხრა: — გამოიტანე ჩემი ხელსაფქვავეო! დედაბერი დიდ უარსე შედგა: — არა მაქვს მე შენი ხელსაფქვავეო. გლები გაბრაზდა და უთხრა კომბალს: — აბა, ჩემო კომბალავ, დატრიალდიო! კომბალი გაექანა და ეცა ბებერს, ხან თავში, ხან ფეხებში. კარგად რომ მიბეგვა, ბებერი თვითონვე ეხვეწებოდა, გამოგიტანო, სანამ არ გამოიტანა და ხელში არ ჩააბარა, მანამ კომბალა ასე განაგრძობდა ცემას. გლები ახლა სუფრის გამოსართმევად წავიდა ხელმწიფესთან. მივიდა და ხელმწიფეს უთხრა: — ბატონო ხელმწიფევ, ან ჩემი სუფრა მომეცი, ან კიდევ უნდა მეომოო. ხელმწიფეს სიცილადაც არ ეყო და ასე ამბობდა: — ეს ერთი კაცი ერთი კომბალით რას მიზამს ან მე, ან ამოდენა შეიარაღებულ ჯარსაო. — და გამოუცხადა ომი.

გლებმა კომბალი მოიმარჯვა და უთხრა: — აბა, კომბალო, კარგა მოემზადე და ჯერ ხელმწიფეს და მერე მის ჯარსაო! კომბალი გაქანდა, ხელმწიფეს შიგ შუბლში დაეჯახა და გადააგდო, გლები კი აივნის ქვეშ შეძვრა და დაიმალა. ხელმწიფის წაქცევაზე ატყდა თოფების სროლა, მაგრამ კომბალმა ვერც ერთი ვერ არტყამს. ისე ამოწყვიტა მთელი ჯარი, რომ ერთი აღარავინ დაურჩენია. მაგრამ კომბალი მაინც არ ჯგება და ხან ერთს დაეჯახება გატეხილ თავში, ხან მეორეს, ბოლოს როცა გაიგო გლებმა, რომ საშიში აღარა იყო რა, გამოვიდა გარეთ და უთხრა კომბალს, — კარგი, დადექიო! კომბალი დადგა და გამოცხადდა პატრონთან. გლები უშიშ-

რად შევიდა, გამოიტანა სუფრა და წავიდა გულდამშვიდებული შინისაკენ. ამის შემდეგ გლეხი ცხოვრობდა უღარდელად.

ქირი იქა, ლხინი აქა.

ქათო იქა, ფქვილი აქა.

მონადირე და მისი რაზმი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი თხუთმეტი წლის ბიჭი. ერთხელ ეს ბიჭი ადგა, იარა და ცხრა მთა გადაიარა, გადავიდა სხვა სახელმწიფოში. ჩამოიარა ერთ სოფელში. მივიდა ვიღაც დედაბერთან და უთხრა: — შევილად ამიყვანე და შეგინახავო. დედაბერს ძალიან გაუხარდა. — მობრძანდი, შევილო, უშვილო ვარ და აგიყვანო. ამ ქვეყნის ხელმწიფეს ჰყავდა მონადირეები. წავიდოდნენ, ინადირებდნენ და ხელმწიფეც საჩუქარს აძლევდა. ერთხელ ამ ბიჭმა თქვა: — მოდი, დედი, მეც წავალ სანადიროდ, არ კი ვიცი კარგი ნადირობა, მაგრამ მაინც წავალო. დედაბერმა უთხრა: — წადი, შევილო, მხოლოდ სააბჯროს რომ გააღებენ, სულ პრიალა იარაღი აწყვია, შენ იმას ყურს ნუ ათხოვებ, ცალკე კუთხეში დევს ერთი ქართული თოფი და აიღე, ის გერჩივნოსო.

მართლაც, წავიდა ბიჭი. ხელმწიფემ გაუღო საიარაღოს კარები. იქ სულ პრიალა იარაღი ეწყო. ბიჭმა ამ იარაღს ყურადღება არ მიაქცია, აიღო ერთი ჩახმახიანი თოფი, ერთი ხმალი და გამოვიდა გარეთ. მონადირეები როცა წავიდნენ, წაჰყვა თან ეს ბიჭიც. საღამოს შექუჩდნენ ერთად. თვითეულ მონადირეს რაღაც მოეკლა, მაგრამ ამ ბიჭს კი ვერაფერი ვერ მოეკლა და დაღონებული მოდიოდა. ზოგმა მონადირემ მოკლა ვეფხვი, ზოგმა — ლომი, ზოგმა — შველი; ზოგმა რა მოკლა და ზოგმა რა. ეს ბიჭი წამოწვა წყლის პირას, დალია წყალი და დაისვენა. გაიხედა და დაინახა, რომ ხეზე ზის ერთი ფრინველი. ამ ფრინველმა ბიჭს გადმოსძახა: მომკლავ, ინანებ, არ მომკლავ, ინანებო! ამ ბიჭს ისეთი თოფი ჰქონდა, რომ ლაპარაკი იცოდა. თოფმა უთხრა: ესროლეო!

ესროლა ბიჭმა თოფი, ფრინველი აფრინდა და გამოუვარდა ბუმბული. მივიდა ბიჭი, აიღო ბუმბული, ჩაიღო ჭიბეში და წამოვიდა. გზაში მას სხვა მონადირეები შეხვდნენ, ისინი დასცინოდნენ, ვერაფერი მოჰკალიო! როდესაც მოვიდა ხელმწიფესთან, ყველა მონადირემ ჩააბარა თავიანთი ნაწილი. მეფემ ბიჭს უთხრა: — შენ რაღა მოკალიო? ბიჭმა თქვა: მე არაფერი მომიკლავს, ერთ ფრინველს ვესროლე და ბუმბული გავარდაო. ხელმწიფემ უბრძანა ამ ბიჭს, მოეტანა ის ბუმბული. ბიჭმა მიაბრთვა. ეს ბუმბული ისეთი რამე გამოდგა, რომ მკვდარ კაცს აცოცხლებდა. ხელმწიფემ დაასაჩუქრა, ძალიან ბევრი ოქრო მისცა.

მეორე დღეს ისევ წავიდნენ სანადიროდ. ყველამ ინადირა, ამ ბიჭმა კი ვერა მოკლა რა. როცა წამოვიდნენ, ზოგ მონადირეს ვერც კი მოჰკონდა, იმდენი ენადირა. ეს ბიჭი მივიდა წყაროსთან, დაისვენა, დალია წყალი. გაიხედა გვერდზე და დაინახა ერთ ხეზე იჯდა ფრინველი. ამ ფრინველმა გადმოსძახა: — მომკლავ, ინანებ, არ მომკლავ, ინანებო. თოფმა უთხრა: — ესროლეო. გავარდა თოფი. ფრინველი აფრინდა და მას გავარდა ერთი კვერცხი. აიღო ეს კვერცხი და ჩაიღო ჭიბეში. ხელმწიფესთან რომ მოვიდნენ, მონადირეები გულუხვად დაასაჩუქრეს. ამ ბიჭს უთხრა: — შენ რაღა ინადირეო? მე ერთ ფრინველს ვესროლე თოფი და კვერცხი გავარდაო. ხელმწიფემ გამოართვა სიხარულით კვერცხი და შეინახა. ამ ბიჭს ძალიან დიდი საჩუქარი დაულოცა. გაუხარდა ბიჭსაც და წამოვიდა შინ. დედაბერმა რომ გაიგო, საჩუქარი მისცესო, ძალიან გაუხარდა. ამ მონადირის ამხანაგებს შურდათ და გადაწყვიტეს, ეს ბიჭი დაეღუპათ, მაგრამ თვითონ ვერ მოკლავდნენ, ეშინოდათ.

მონადირეებმა გადაწყვიტეს ხელმწიფისათვის ეთქვათ, მავან მინდორზე რომ რაში ჩამოდის, იმ რაშთან გაეგზავნა ის ბიჭი. მართლაც მივიდნენ მონადირეები ხელმწიფესთან და მოახსენეს: ყველაფრით აყვავებული ხარ და ციდან რომ რაში ჩამოდის, ისიც რომ აქა გყავდეს, მაშინ შენ ხელმწიფე ვეღარ შეგედრებოდაო. ხელმწიფემ ჰკითხა: — ვინ მოიყვანსო? — ჩვენი მონადირე მოიყვანსო. ხელმწიფემ დაიბარა მონადირე და უთხრა: — მავანი რაში რომ ჩამოდის მავან

მინდორში წყლის დასალევად, ის უნდა მოიყვანო. და-
ლონდა ბიჭი და გამობრუნდა უკან. მივიდა და თავის თოფს
მოახსენა: — ესე ესე მითხრა ხელმწიფემო. თოფმა უთხ-
რა: — შენ ნუ გეშინია, მოატანიე ცხრა კილო მარილი,
ცხრაფუთიანი ურო, ცხრა ლიტრი ლაგამი და ოცდაათმეტ-
რიანი ლურსმანი და ცხრა კამეჩის ტყავი. ესენი შეგისრუ-
ლოს და ნუ გეშინიაო. ბიჭი წავიდა და მოახსენა ხელმწი-
ფეს, ესენი მჭირდებო. ხელმწიფემ აუსრულა თხოვნა. შეჯდა
ცხენზე, გადაიკიდა თავისი თოფი და წავიდა იმ მინდვრი-
საკენ.

ბევრი იარა თუ ცოტა იარა, მივიდა იმ წყაროსთან, სა-
დაც რაში ჩამოვიდოდა. ჩამონტა ბიჭი ცხენიდან. ეს წყარო
ისეთი იყო, რომ ამოდოდა მალლა და ისევ იმ ადგილას ჩა-
დიოდა. ბიჭმა გადაათარა ზედ ცხრა კამეჩის ტყავი, დაურ-
ჭო ოცდაათმეტრიანი ლურსმანი, დააყარა ცხრა კამეჩის
ტყავზე ცხრა კილო მარილი და მარილს ცოტა წყალი მოაწ-
კაპწკაპა. თვითონ წავიდა და მოშორებით ბუჩქს ამოეფარა.
შუადღისას მოდის მალლიდან რაში როგორც შურდული, ჩა-
მოფრინდა, დაეშვა წყაროს ნაპირას. რომ დაინახა, წყაროს
ზემოდან ტყავი ჰქონდა გადაფარებული, ტორის ცემა და-
უწყო, მაგრამ წყალი მაინც ვერ გამოაჩინა. მერე გაბრაზე-
ბულმა რაშმა მარილს დაუწყო წკნატაწკნუტი. მარილმა
წყალი უფრო ძალიან მოაწყურა. მაშინ რაშმა დაიძახა: —
ვინა ხარ, რა სულიერი ხარ, ოღონდ მოდი, წყალი დამალე-
ვინე და სადაც მეტყვი, იქ წამოგყვებიო.

გამოვიდა ბიჭი და უთხრა: — ლაგამი ამომადებინეო.
ამოსდო ბიჭმა ლაგამი. ახადა ცხრა კამეჩის ტყავი და რაშს
წყალი დაალევინა. დალია თუ არა წყალი, რაში აფრინდა მალ-
ლა და ბიჭი ზევით მოექცა. აფრინდა რაში და უნდა ბიჭი
ცას მიახლოს, მაგრამ ბიჭმა დაჰკრა ცხრაფუთიანი ურო და
დაბლა ჩამოაგდო. ახლა რაში წამოვიდა დაბლა იმ განზრახ-
ვით, რომ დედამიწას უნდა დააჰყლიტოს, მაგრამ ბიჭმა ცხრა-
ფუთიანი ურო ამოარტყა. ქვეშიდან და ზევით ააგდო. რაში
ახლა გვერდზე წავიდა, რათა კლდისათვის მიეჩახებინა, მაგ-
რამ ბიჭმა ურო გვერდიდან მოარტყა და გვერდზე გადმოაგ-
დო. რაშმა უთხრა ბიჭს: — რაკი შენ დამიმორჩილე, მე ამას

იქით შენი ვიქნებიო. მე ვიცი, შენ უნდა წამიყვანო ხელმწიფესთან. მე მყავს ცხრა შვილი, როგორც ანგელოზები. ისინი ხელმწიფეს მიეცი. მე შენი ვიქნები. როცა გეტყვის, რით დაგასაჩუქრო, შენ უთხარი, ეს რაში მომეცი-თქო. ესე უთხარი და მოგცემს. — კარგო, — უთხრა ბიჭმა. წამოვიდნენ სახლში.

მართლაც, ამ რაშმა მოიხმო შვილები და უთხრა, რომ თქვენ ამას იქით ხელმწიფის იქნებითო. წამოვიდნენ. ხელმწიფეს ბიჭმა მიუყვანა ცხრა რაშის შვილი და მეთუ დედა რაშიც. ხელმწიფემ უთხრა: — რით დაგაჯილდოვო. — არაფრით, თუ მომცემ, აი, ეს რაში მომეცი, ჩემთვის მოვაგვარებ რამესო. ხელმწიფე დათანხმდა, — კარგო, წაიყვანა ბიჭმა რაში სახლში. ახლა ამ მონადრეებმა უფრო ძალიან შეიჯავრეს ეს ბიჭი. მეორე დღეს ისევ მივიდნენ ხელმწიფესთან და მოახსენეს: ახლა ყველაფრით აყვავებული ხარ, მაგრამ მევან ალაგას მზეთუნახავი ქალია, ის რომ შენ გყავდეს, ხელმწიფე არ შეგედრებოდაო. ხელმწიფემ თქვა: — ვინ მოიყვანს იმასო? — ჩვენი მონადირე მოიყვანსო. დაიბარა ხელმწიფემ ეს ბიჭი და დაავალა ქალის მოყვანა. დაღონებული ბიჭი დაბრუნდა სახლში და მოახსენა თავის რაშს: — ესე ესე მითხრა ხელმწიფემ და რა ვუყოთო? — შენ ნუ გეშინიაო. მიდი და გააკეთებინე ისეთი გემი, რომ იმისთანა ლამაზი ქვეყანაზე არ იყოსო.

წავიდა ბიჭი და მოახსენა ხელმწიფეს: — ააგე ისეთი გემი, კაცი რომ შევიდეს, გარეთ გამოსვლა აღარ მოუნდესო. მართლაც, ააგო ხელმწიფემ გემი და წავიდნენ. ამ ბიჭმა თან წაიყვანა თავისი რაში. იმ კუნძულამდის წელიწადნახევრის სავალი იყო. ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, მივიდნენ კუნძულამდის. გემი ხმელეთზე ამოიტანეს და თვენახევარი დატოვეს იქ. ამ ქვეყანაში ცხოვრობდნენ ზანგები. იქ არ მოიპოვებოდა ლამაზი მცენარეები. ხალხი გემში შედიოდა და ნახულობდა მშვენიერ მცენარეებს.

ერთხელ მზეთუნახავმა ქალმა თქვა: — წამოდი, დედი, ჩვენც ვინახულოთო. წამოვიდა დედა-შვილი გემის სანახავად. მოვიდნენ გემთან. ჯერ თვითონ შევიდა. შესვლის უმაღლეს ჩაკეტა ბიჭმა კარები, მისცა ნიშანი. დაიძრა გემი. მთელი

ზანგები გამოედევნენ, მაგრამ ვერას გახდნენ. მათ არ ჰქონდათ გემი და არც ნავი. გზაში ბიჭმა ქალს უთხრა: ჩემთვის კი არ მიმყევხარ, არამედ ხელმწიფისთვისო. ქალმა უთხრა: შენ წამომიყვანე და მე შენს იქით გზა არ მაქვსო, ბიჭმა უთხრა: — მე იმისი სიტყვა შეევასრულე და ახლა ჩემი იქნება თუ მისი, არ ვიციო.

სამი წელი შესრულდა, ხელმწიფე მოლოდინში იყო. მთელი ქვეყანა ზღვის პირას გამოსულიყო და გასცქეროდა. შეამჩნიეს, რომ შორს გამოჩნდა გემი. სიხარულით დაიძახეს: — მოდის გემი, მოდისო! ხელმწიფესაც ძალიან გაუხარდა, გემი თანდათან მოუახლოვდა. ამ ბიჭმა გადმოიყვანა მზეთუნახავი ქალი და ჩააბარა ხელმწიფეს. ხელმწიფეს გაუხარდა. იმ დღისითვე ხელმწიფემ გამართა ქორწილი. მოიწვია სოფლის ხალხი. ამ ბიჭმა კი წაიყვანა რაში და სარდაფში დააბა. თვითონ ტახტზე წამოწვა; დაისვენა. სასახლეში გახურებული ქორწილი იყო, სადღეგრძელო სადღეგრძელოზე ისმებოდა. ადგა მზეთუნახავი ქალი და თქვა: — ერთი სადღეგრძელოს უფლება მომეცით. ხელმწიფემ უთხრა: — ერთი კი არა, ათი თქვით. ქალმა დაიწყო: — მე ვინც მომიყვანა, რატომ ის აქ არ არისო. ხელმწიფემ მიიხედ-მოიხედა და, მართლაც ის ბიჭი იქ არ იყო! გააგზავნეს კაცი და საჩქაროდ მოიყვანეს ბიჭი. შემოვიდა და დაუთმეს ალაგი. ქალი ისევ სადღეგრძელოს ამბობდა, ბიჭი რომ დაინახა, თქვა: — ხალხნო, თქვენა სთქვით, ვის ვეკუთვნი მე, ხელმწიფეს თუ ამ ბიჭსაო?

ხალხმა ხმაც არ ამოიღო. ხელმწიფემ თქვა: — მე ერთ დაეალებას მივცემ მაგ ბიჭს და თუ შემისრულებს, მისი იყავიო. მე ავადუღებ ქვაბს, გავდებ ფიცარსა და ზედ ითამაშოსო. ხელმწიფეს ძალიან დიდი ქვაბი ჰქონდა. ადღულა, ბიჭს უბრძანა: — ითამაშეო. ეს ბიჭი ავიდა ზედ და დაიწყო თამაში. ხელმწიფემ წაკრა ფიცარს ხელი და ეს ბიჭი შიგ ჩააგდო. ბიჭი ჩაიხარშა და ქვაბში ცარიელი ძვლები დარჩა. მეფემ უბრძანა ვეზირებს, გადაღვარეთ წყალიო. ვეზირებმა გადაღვარეს წყალი. ძვლებსაც კი არ აღირსეს დამარხვა. განაგრძეს ქორწილი. ამ ბიჭს რაში ჰყავდა გულთმისანი. გაიგო თუ არა რაშმა, პატრონი მომიკლესო, იჭაურობას ანგრევედა ფეხით. მოხუც დედაკაცს ჩასძინებოდა, რაშის ხმაურზე გამოეღვიძა.

ჩავიდა ძირს, ჰკითხა: — რად ანგრევო? რაშმა უთხრა: — შენი შვილი მკვდარია, წადი, აილე ტომარა და მიდი ხელმწიფის სახლთან. შენი შვილის ძვლები ბაღში გადაყარეს. თუ ვითხრან რას აკეთებო, უთხარი, ძვლები უნდა მოვკრიფო, ძალღი და ღორი გააფუჭებს-თქო.

წავიდა მოხუცი დედაკაცი, წაიღო ტომარა და დაუწყო ძვლებს კრეფა. მოკრიფა სულ მთელი ძვლები და წამოიღო შინ. მიუტანა რაშს. რაშმა ეს ძვლები ააწყო კარგად, ბიჭის ნაშოვნის ბუმბული მიუს-მოუსვა და ბიჭიც წამოხტა ფეხზე. რაშმა უთხრა: — წადი ახლა და ხელმწიფეს უთხარი, რომ, მე ხომ ვითამაშე ადულებულ ქვაბზე, მიბრძანდი, ახლა შენ ითამაშე-თქო. როცა ხელმწიფე ავა სათამაშოდ, მან თუ უჩუმრად გკრა ხელი, შენ კიდეც თვალხმეირად ჰკარი ხელი და აიკ ჩააგდეო.

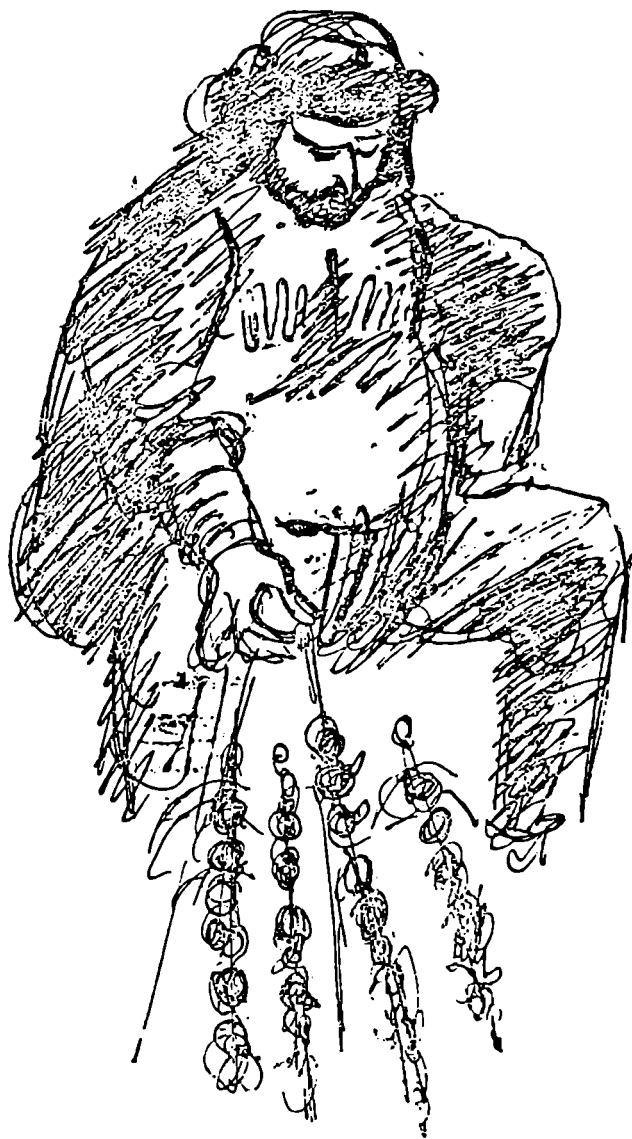
მართლაც, ბიჭი მივიდა ხელმწიფეს სასახლეში, შევიდა იქ, სადაც ქორწილი იყო. ჯალსა რომ დაინახა, საკლდე დაიხრცნენ, ამ წუთში ქვაბში ჩახარა და ახლა საიდან მოგვეჩვენაო. ბიჭმა უთხრა ხელმწიფეს: — მე ხომ ვითამაშე ადულებულ ქვაბზე, ახლა შენ ითამაშეო. ადულებს ქვაბი. მივიდა ხელმწიფე, ავიდა ზედ და დაიწყო თამაში. მივიდა ეს ბიჭი, ჰკრა ხელი ფიცარს და ხელმწიფე შიგ ჩაიხარა. მერე ბიჭმა უბრძანა, ძვლები დამარხეთო. ვეზირებმა დამარხეს ხელმწიფის ძვლები და განაგრძეს ქორწილი.

ამ დროს მოვიდა რაში, ჩაკეტა ყველა კარი. ერთ კარებში თვითონ დადგა და ხალხს უთხრა: გამოდითო. ეს რაში თითოობით უშვებს ყველას: უბრალო ხალხი სულ ყველა გაუშვა, მხოლოდ მონადირეები დატოვა შიგ. რაში მივიდა მონადირეებთან და უთხრა: თქვენ რას ერჩოდით ამ მონადირეს რომ სასიკვდილოდ აგზავნიდით ხოლმეო. რაშმა მონადირეები ამოხოცა. მერე ეს ბიჭი დადგა ხელმწიფედ და ცხოვრობდნენ კარგად.

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო შაში მგალობელი, ღმერთი თქვენი მწყალობელი. იყო ერთი სახელგანთქმული მონადირე. იგი არასოდეს ნადირობიდან ხელცარიელი არ დაბრუნებულა. ერთხელ მონადირე დილაადრიან გაუდგა გზას. იხეტიალა მთელი დღე და არ იქნა, ვერაფერი ნახა. იარა, იარა და მიადგა ტყეში ერთ უზარმაზარ ეკლესიას. შემოუარა გარშემო, მაგრამ შესავალი ვერ უპოვა. გამობრუნდა, იქვე შორიახლოს ჩამოჯდა და დაიწყო ფიქრი იმაზე, რომ დღეს მთელი დღე ტყუილად ეკარგებოდა და ვერაფერი ინადირა. ამ ფიქრში იყო გართული, როცა უეცრად გაიხსნა ეკლესიის კედელი და გამოხტა ერთი ყელმოდერებული შველი და პირდაპირ ამ მონადირეს წინ დაუდგა. მონადირემ ესროლა ისარი და მოკლა. დატრიალდა გახარებული მონადირე, რომ ამ დღემ უქმად არ ჩაუარა. დაანთო ცეცხლი, დათალა შამფურები, წამოაგო მწვადები და ცეცხლზე ააშიშინა. როცა მწვადები შეიწვა, მონადირე მივიდა თავის გუდასთან, რომელიც იქვე ახლოს იყო ხეზე ჩამოკიდებული, და პური ამოიღო.

მოტრიალდა თუ არა, გაოცებული დარჩა: ამ შვლის მთელი მწვადები ისევ შეერთდა და გადაიქცა შვლად. შველმა ერთი მოჰხედა მონადირეს და უცებ ტყეში გაუჩინარდა. „ვაჰ, კაცო, ეს რა საკვირველი რამე მოხდა!“ — წამოიყვირა მონადირემ. ამ დროს ეკლესიის კედელი გაიხსნა და მოესმა ხმა: — საკვირველი შენ რა ნახე, საკვირველი ლილოველმა მონადირემ ნახაო! — დაიწყო მონადირემ ხმის პატრონის ძებნა, მაგრამ ვერავინ იპოვა. წამოვიდა მონადირე სახლში გაოცებული. მოვიდა და თავის დედას უთხრა: — გამომიცხვე საგზალი, ერთი კვირით მივდივარ მთაში ირმებზე სანადიროდო. დედამ გაუმზადა საგზალი და მონადირეც წავიდა. წავიდა ირმებზე სანადიროდ კი არა, ლილოველი მონადირის სანახავად, რათა ეკითხა, თუ ასეთი საკვირველი რა ნახა.

ბევრი იარა თუ ცოტა, მიადგა ერთ ციხე-კოშკს, საიდანაც გამოდიოდა მხიარულების ხმა. მონადირე მივიდა და ეკითხა: — ლილოველი მონადირე აქ ხომ არა ცხოვრობ-

სო? — დიახ, აქა ცხოვრობსო. — უთხრეს და შეიყვანეს დარბაზში. ამ დარბაზში მონადირეს გახურებული ქეიფი დახვდა. ქეიფობდა ლილოველი მონადირე. ცალკე გაიხმო ლილოველი მონადირე. მანაც არ დაიზარა და ეახლა მონადირეს. მონადირემ უამბო, რაც თავზე გადახდა და ჰკითხა ამაზე საკვირველი შენ რა ნახეო. მასპინძელმა უთხრა: — აბა, ახლა დრო არა მაქვს, ქეიფია და მაგის მოყოლისათვის არა მცალიაო. თუ მოიცდი ერთ კვირას, ამ ხალხს გავისტუმრებ და აუცილებლად მოგიყვებიო.

მონადირეს ისე უნდოდა ამბის გაგება, ერთი კვირა კი არა, ერთი წელი რომ ეთქვა, მაინც დარჩებოდა. ამ ერთ კვირას ძალიან მაგრად იქეიფა და როდესაც გაისტუმრა ლილოველმა ყველა სტუმარი, უთხრა: — აბა, ძმობილო, ახლა მოდი, მოგიყვე ჩემი ამბავიო, და დაიწყო:

— მე ვცხოვრობდი ერთ სოფელში და საკმაოდ გამოჩენილ კაცად ვითვლებოდი. ლამაზი ცოლი მყავდა და ბედნიერიც ვიყავი. ერთხელ, როდესაც მოვედი სახლში, ჩემს ცოლს რაღაც მრუშობის ნიშნები შევამჩნიე. თურმე ჩემი ცოლი მღალატობდა და მე კი ეს არ ვიცოდი. მინდოდა სიმართლე გამეგო და ასე მოვიქეცი: ჩემს ცოლს ვუთხარი, გამიმზადე ერთი კვირის საგზალი, მივდივარ, ერთ კვირამდე სახლში ვეღარ მოვალ-მეთქი. ჩემმა ცოლმაც სიხარულით გამიმზადა საგზალი და წავედი, მაგრამ სად წამესვლება, გავიარე ცოტაოდენი გზა და იქავე ჩავჯექი, დაღამდა თუ არა არა, მოვბრუნდი, მივიბარე ჩემი სახლის ფანჯარასთან და შევიხედე სახლში. შევიხედე და რა დავინახე: ჩემი ცოლი ვიღაცას გადახვევია და გორაობენ. ვერ მოვიტმინე და შევევარდი სახლში. შევევარდი თუ არა, ჩემი ცოლი იმ წუთში წამოხტა, აიღო ჩემი ძათრახი, რომელიც კუთხეში ეგდო და გადამიჭირა, თან მითხრა: შენამც ქცეულხარ ძაღლადაო. მეც ვიქეცი ძაღლად და დავიწყე ძაღლური ცხოვრება. ასე ვცხოვრობდი ჩემს სახლში ძაღლურად, ოღონდ ადამიანის გრძნობები მქონდა. მაჭმევდნენ ყოველდღე ნაყარ კუტებს და მეც ვეგდე ჩემთვის. ბოლო დროს საჭმელიც შემიწყვიტეს.

ერთხელ გადალასლასებული მივსუნსულებდი ბაზარში. ერთმა ყასაბმა ერთი ნახევარი დამპალი და ნახევარი კარგი

დვიდლის ნაჭერი გადმომიგდო: მე ავიღე ეს ნაჭერი, გამოვარჩიე კბილებით კარგი ნაწილი და მივეტანე იქვე დანთებულ ცეცხლთან, რომელზედაც ხალხი მწვადებს აშიშხინებდა. დავდე ჩემი ნაჭერი ცეცხლზე და დავუწყე შეწვა. ყასაბმა რომ დამინახა, გადაირია, იმ წუთში მოვიდა და წაშიყვანა თავისთან. მეც დავიწყე ერთგული სამსახური და ბევრი საგმირო საქმე ჩავიდინე. თურმე ჩემმა გაკეთებულმა საქმემ მთელს ხალხში სახელი გამითქვა, ყველამ დაიწყო ჩემი ნახვა და ქება.

ერთხელ მოვიდა ერთი მდიდარი ვაჭარი და ჩემ პატრონს მოუყვა: როგორც კი ბავშვი დაებადებოდა მის ცოლს, იმ წუთშივე ეკარგებოდათ, თუნდაც დაბადებისთანავე ხელი მოეკიდათ და ათი მცველი დაეყენებინათ. ვაჭარმა სთხოვა ჩემს პატრონს: მათხოვე შენი ძალი და რაც გინდა მთხოვეო. ჩემმა პატრონმა მითხრა მე, გაპყვებო და მეც გავყევი. იმ ღამეს, როცა ცოლი ლოგინზე უნდა დაწოლილიყო, მე ძალიან ვფხიზლობდი. ეყოლა თუ არა ბავშვი, გავიხედე და რას ვხედავ: ერთ კუზიან დედაბერს აუყვანია ბავშვი და მიჰყავს ისე, რომ ვერავინ ვერაფერს იგებს. გავქვანე იმ წუთში, ვეცი, წავაქციე და დახრჩობას ვუპირებდი, მაგრამ დედაბერმა ჩუმად ჩამჩურჩულა: გამიშვი, ლილოველო მონადირევ, და ბედსა გწევო. მე გავუშვი, ოღონდ ბავშვი კი არ გამიტანებია. გათენდა მეორე დღე და ბავშვი სახლშია. გახარებულმა ვაჭარმა აიღო ერთი ხურჯინი ოქრო, გადამკიდა ხურგზე და მითხრა: წადიო. მეც წამოვედი, მაგრამ ყასბის მაგიერ ჩემს სახლში მივედი. ვიფიქრე, იქნებ ამდენი ოქრო რომ მივუტანო ჩემს ცოლს, გაუხარდეს და ისევ კაცად მაქციოს-მეთქი. მივიტანე ეს ოქრო სახლში. ჩემმა ცოლმა რომ დამინახა, გაეცინა და თქვა: არ უყურებ ამ ჩვენს ძალსა რამოდენა ოქრო მოუტანიაო? მომხსნა ეს ოქრო და მითხრა, დაწევი აქ სახლის კარებში, ამის შემდეგ კარგად გკვებავთო. ახლაც გამიცრუვდა იმედები, რაღას ვიზამდი, დავწევი სახლის კარებში და დავიწყე ისევ ტანჯული ცხოვრება.

ერთხელ მწყემსებს ცხვარი ბარიდან მთაში მიუდიოდათ. ერთი კარგი ყმაწვილი მწყემსი მომეწონა; წავედი და ჩოხის ქალთაზე დავუწყე ლოკვა. მასაც მოვეწონე, გადამისვა

თავზე ხელი, მომეფერა და მეც გავყევი. წავედით მთაში. დაღამდა, დაკლეს ცხვარი და თავიანთ ძაღლებს გადაუგდეს ჭიგარი, მე ნაწლავები და უვარგისი ნაჭრები გადმომიყარეს. გავასუფთავე, მივიტანე ცეცხლთან და დავიწყე შეწვა. მწყემსებმა რომ ეს დაინახეს, განცვიფრდნენ და გაშტურებულიებმა დამიწყეს ყურება. როცა შეიწვა, მივედი მწყემსებთან, ავიღე მიწა თათებით და თითქოს მწვადს მარილს ვაყრიდი, ისე დავიწყე მიწის ფრქვევა და თან მარილისკენ თათს ვიშვერდი. მიხვდნენ, რაშიც იყო საქმე და პირველად რომელ მწყემსთანაც მივედი, მან გადმომიდგა მარილი. ავიღე, დავაყარე შემწვარ კუჭმაჰს და ვჭამე. იმ ღამეს მოვიდა კოკისპირული წვიმა და მგლები ცხვრისკენ მოიწვედნენ. მათი ძაღლები მკვდრებივით ეყარნენ ჭიგრისაგან დამძღრები, მე კი მთელი ღამე ვაჟაკატურად ვუმკლავდებოდი.

ერთ ადგილას ფარეხი გარდვეული იყო. მივედი იმ ადგილას და რასა ვხედავ, მგლები დასევიან ცხვრებს და აფუჭებენ. დავიწყე ომი, ხან ერთ მგელს და ხან მეორეს ვეცემი და სულ ყირაზე გადამყავს. ისე რომ, იმ ღამეს ცხვრებიც გადავარჩინე და ხუთი მგელიც დავახრჩვე. მეორე ღლეს მოვაველე ჩემს ნაცნობ მწყემს პირი ჩოხაზე და წავიყვანე იმ ადგილას, სადაც ხუთი დამხრჩვალ მგელი ეგდო. მწყემსმა რომ დაინახა, გაუხარდა, დაუძახა თავის ამხანაგებს და უჩვენა დამხრჩვალ მგლები. იმ დღიდან ჩემთვის სულ საკუთარი ცხვარი იკვლებოდა.

ერთხელ ნისლიანი ღლე იყო. ცხვარი ძალიან დაითანტა. მწყემსებმა დაიწყეს სირბილი აქეთ-იქით და ცხვრის დაქუჩება. მეც ვტრიალებდი და ვაქუჩებდი ცხვარს. ცხვარი ისე შორს გაფანტულიყო, რომ, როგორც მოვაქუჩე და მივიყვანე, მწყემსები იქ აღარ დამხვდნენ. მეც აღარ დავაყოვნე, ვიფიქრე, იქნებ ეს ცხვრები რომ მივუყვანო ჩემს ცოლს, ამან მაინც მოუღბოს გული და დამიბრუნოს ადამიანობა-მეთქი. და აღარც დავაყოვნე, მოვუსვი და მთელი ეს ცხვრები მივიყვანე სახლში. ჩემმა ცოლმა რომ დაინახა ამოდენა ცხვარი, გაუხარდა, შევიდა, გამოიტანა მათრახი, მე მეგონა ახლა კი დამიბრუნდა ადამიანობა-მეთქი, მაგრამ მოვტყუვდი. გადამკრა მათრახი და მითხრა: შენამც ქცეულ-

ხარ მწყერადო, ქორ-მიმინოს შესაჰმელადო! ვიქეცი მწყერად და გავფრინდი. კალოობაა, ხალხს ძნები მოაქვს კალოზე. მეც გზის პირზე ურმებიდან ჩამოყრალი თავთავებით ვიკვებები. უცებ წამომიქროლა ალალმა, ავფრინდი 'მეშინებულა და ერთ ლამაზ ყმაწვილს შიგ უბეში ჩაუფარდი. ამ ბიჭმა მიმიყვანა სახლში და თავის ბებიას დაუძახა: ბებია, ასე, ასე იყო და მოდი, ეს მწყერი შემიწვი, სანამ მე ურემს დავცლიო. ამიყვანა თუ არა ხელში ამ დედაბერმა, იმ წუთში მითხრა: აჰა, ლილოველო მონადირე, მოხვედი თუ არა ჩემთანაო. შევხედე და ვიცანი, ეს ის დედაბერი იყო, რომელსაც მე ვაჭრის შვილი არ გავატანე. ადგა და ამ მოხუცმა დაკლა ერთი ჩემოდენა ვარია, მე კი ჯამის ქვეშ დამმალა. ამ დაკლული ვარიით გაისტუმრა ის ბიჭი. მე კი ამიყვანა ხელში და მითხრა: გახსოვს, მე რომ გითხარო, ბედსა გწევო. ახლა უნდა გწიო ბედსაო.

დამარიგა ასეთნაირად: წადი, გაფრინდი შენს სახლში, კარებიდან ნუ შეხვალ, ფანჯრიდან შეფრინდი. შენი ცხენის მათრახი ჰკიდია სახლის მარჯვენა კუთხეში, გაეხახუნე იმ მათრახს და ადამიანად იქცევი. შემდეგ აიღე ის მათრახი და დაარტყი სათითაოდ შენ ცოლსა და მის საყვარელსო. ერთი იქცევა დედალ ვირად, მეორე მამალ ვირად, და მეოე რაც გინდა, ის უყავიო. მეც მართლა ასე მოვიქეცი. ამ საუბრით მონადირე აივანზე გამოიყვანა და უთხრა: ეს ჩემი ეზო სულ უსწორმასწორო იყო და ამ ვირებით გავასწორე. აი, ეს ჩემი ციხე-დარბაზი ამ ვირებით ავაშენე. გადავკიდებდი ხურჯინებს, ჩავყრიდი შიგ ქვას და ქვიშას და ვაზიდინებდიო. თან ხელი გაიშვირა ქვევით დაბმული ორი ვირისაკენ, რომლებიც ერთმანეთს ეალერსებოდნენ. ამ ვირებიდან ერთი არის ჩემი ცოლი და მეორე მისი საყვარელიო.

ჩვენმა ნაცნობმა მონადირემ მასპინძელს გადაუხადა მადლობა და შინ გამოემგზავრა. ამის შემდეგ თავისი ამბავი, რაც მას შეემთხვა ტყეში, აღარ მიაჩნდა დიდ საკვირველებად.

პირი იქა, ლხინი აქა,
ქატო იქა, ფქვილი აქა.

დადის ერთი მათხოვარი. იარა, იარა და სოფლები რომ მორჩა, გზაზე გავიდა და მიდის. ერთი ხელსახოცი იპოვა. იმ ხელსახოცს აწერია: „ნეტავი იმას, ვინც ამის დამკარგავს შემართავსო“. ეს მათხოვარი მივიდა ქალაქში, შევიდა სახაშეში და მეხაშეს უთხრა: — ამისი რაც მერგება, მაჭამეო. მზარეულმა გალანძლა: — მაგისი რა გერგებაო. აქ იყო ერთი ხელმწიფის შვილი. მან დაინახა და უთხრა მათხოვარს: — მე მომეციო. ერთი ათთუშნიანი გადმოუგდო მეხაშეს და უთხრა: რაც მოითხოვოს მაგ მათხოვარმა, აჭამე, ასვი და ხურდაც მიეციო. ეგ ხელსახოცი კი აქ მომეციო. მიუტანა ეს ხელსახოცი და ზედ აწერია: „ნეტავი იმას, ვინც ამის დამკარგავს შემართავსო“. ხელმწიფის შვილი შინ წავიდა, მამას კი არ უთხრა გულის პასუხი. მალე ავად გახდა ბოლმისაგან. მამამ დაასია ექიმები, მაგრამ მაინც ვერ მოარჩინეს. ბოლოს შვილმა უთხრა: — მამი, შენ ვერ მომარჩინე, გინდა შენი სახელმწიფო სულ დააგირაო.

ამოიღო ხელსახოცი, უჩვენა მამას და უთხრა: — აი, თუ ამის დამკარგავს შევირთავ, თუ არადა ჩემი სიცოცხლე რა იქნებაო. მამამ უთხრა: — აი, შვილო, მთელი საღაროები შენი არ არის? მოიხმარე და იპოვეო. ადგა ეს ყმაწვილი, დაიარა თავის სახელმწიფო და ვერ იპოვა ეს ქალი. მერმე გადავიდა საზღვრებს და ერთი ხელმწიფის სასახლას ახლოს გაიარა. ხელმწიფემ რომ დაინახა, თქვა: — აქ მოაბრუნეთო. წავიდა მოსამსახურე, დაუძახა და ხელმწიფის შვილი მობრუნდა. ხელმწიფის შვილი რომ მობრუნდა, ერთ ადგილას დაინახა, რომ ხაროში ჩაუგდიათ ერთი კაცი, ზედ ადგას თორმეტი კაცი რკინის უროებით, რამდენიც ამოიწვეს, თავში დასცემენ და ჩააგდებენ. ხელმწიფის შვილს შეებრალა. მივიდა ხელმწიფესთან და ხელმწიფემ ჰკითხა: — ვისი შვილი ხარო. მანაც უთხრა: — ამა და ამ ხელმწიფისაო. — მაშინ ხელმწიფემ გადაჰხვია ხელი და დაჰკოცნა: ახლობელი ნათესავი ხელმწიფის შვილი აღმოჩნდა.

მეფემ უთხრა მზარეულს: — ძვირფასი სტუმარი მომივიდა და აბა, შენ იცი, კარგი სადილი მოამზადეო. როცა მზა-

რეულმა მოახსენა მზად არისო, ხელმწიფემაც უთხრა ამ ხელმწიფის შვილს, მოდი დამეწვიეო. ხელმწიფის შვილმა უთხრა: — მე ისეთი საცოდაობა ვნახე შენს სახელმწიფოში, რომ სანამ შენს საზღვრებს არ გავცდები, ლუქმას პირში ვერ ჩავიდებო. — რაო? — ჰკითხა ხელმწიფემ. — ისაო, რომ აგერ ერთი კაცი ჩაგიგდია ორმოში და თორმეტი კაცი თავზე უროებით ადგას. თუ დამნაშავეა ან მოკალი, ან დაახრჩვე, ანდა გაასახლე, თუ არადა საცოდაობას რას უყურებო. ხელმწიფემ უთხრა: — ის რომ გამოვუშვა, ჩემი ქვეყანა სამ წელს არ ეყოფა: თორმეტი ხაბაზი უნდა დავაყენო და პური აცხონ, თორმეტი ხარი უნდა დავკლა, თორმეტი რუმბი ღვინო უნდა დავუღვა მაგას და ერთ ჯერზე შეჭამსო. ხელმწიფის ვაჟმა უთხრა: — მაშ, მშვიდობითაო, — და წავიდა. ხელმწიფემ იფიქრა: რა კაცობაა, ამდენი ხნის უნაზავია, რომ გავუშვა, დედ-მამა რას იტყვისო? — ადგა და გასცა ბრძანება, მოაბრუნეთ ეს ყმაწვილიო, თან ხაბაზებს უბრძანა მალე პური გამოეცხოთ. დაჰკლა თორმეტი საკლავი, დაამზადა თორმეტი რუმბი ღვინო და ბრძანა: აბა, ამოუშვითო. როგორც გაიგეს მცველებმა, ზოგმა იქით გადააგდო ურო, ზოგმა აქეთ, ადგნენ და წავიდნენ. ხაროდან ამოვიდა ის კაცი. ამ კაცს ერქვა გარდაქეშანი.

გარდაქეშანმა რომ გაიხედ-გამოიხედა, დაინახა ამდენი პურია მზად, შეჭამა თორმეტი ღლის ნაცხობი პური, თორმეტი საკლავი და დალია თორმეტი რუმბი ღვინო. მოიფშენიტა თვალები და თქვა: — ვინ იყო ჩემი გადმომხედავი, ვინ გამანთავისუფლაო? — მივიდა ხელმწიფის შვილი და უთხრა, მე ვარო. გარდაქეშანმა უთხრა: — რა მოგცე, ძმაო, რომ შენ ასეთი სიკეთე მიყავიო? — არაფერი, მე ერთი ხელმწიფის შვილი ვარო. მაშ, თავი როგორ მესახელებოდეს, თუ კი ერთ კაცს ვერ გამოვაშვებინებო. — მაინც რა მოგცეო, — უთხრა გარდაქეშანმა. — მე სიმდიდრე არა მაქვს და სხვა რაც გინდა, ისა მთხოვეო.

ამ ყმაწვილმა აჩვენა ეს ხელსახოცი და უთხრა: — აი, თუ ამის პატრონს ვიპოვი, პირიქით, მე მოგცემ საჩუქარსაო. გარდაქეშანმა უთხრა: — მაშ, შენი ძმა გარდაქეშანი მოგიკვდეს, თუ ვერ გიპოვოსო. გარდაქეშანმა ეს დარჩენილი

სურსათი გამოიხვია ერთ ჩოხის კალთაში, მეორეში — ეს ბიჭი და წავიდა. მივიდა ერთ აღმასის კლდესთან. ეს კლდე იღებოდა და იკეტებოდა. გარდაქეშანმა უთხრა: — აი, აქ არის ის ქალი. მე ამათ ხელებით გავაჩერებ, შენ შედი, გნახავს თუ არა, ის ქალი შენსკენ გამოექანება და გეტყვის, შენ ქმარი და მე ცოლიო. შენც წაავლე ხელი და მალე გამოდითო. რომ გაიღო კლდე, ამ გარდაქეშანმა გაშალა ხელები და გააჩერა, მაშინვე შევიდა ხელმწიფის შვილი. გაშალა ეს ხელსახოცი, ქალმა დაინახა თუ არა, უთხრა: — შენ ქმარი და მე ცოლიო. ამ ხელმწიფის შვილმა უთხრა: — აბა, მაშ, მალე გავიდეთო. — გამოიყვანა ყმაწვილმა ეს ქალი, კლდე დაიხურა. წამოვიდნენ სამივე.

ერთ ტყეში გამოჩნდა სასახლე. ამ გარდაქეშანმა უთხრა: — თქვენ იარეთ, მე ვნახავ ვინ არიან ამ სასახლეშიო და მალე დაგეწევითო. ჩავიდა ამ სახლთან, ერთი დაიჭყვივლა და სახლიდან რვა დევი გამოვიდა მუხლისჩოქითა და უთხრეს: — მადლობა დმერთს, გარდაქეშანო, რომ, როგორც გვესმოდა კიდევ დახსნილხარო. ამ დევებს ერთი ძმა ჰყავდათ, ცხრათავიანი. ის გამოვარდა და უთხრა: — შე ძაღლო, აქ რამ მოგიყვანა?! ჩვენი შიშით მალლა ფრინველს ვერ გაუფრენია და დაბლა ჭიანჭველასაო. — მოავლო ხელი გარდაქეშანმა და ისე გაისროლა, რომ მთას იქით დაეცა. ამ გორას იქით ერთი რკინის დევი, მეათე ძმა ჰყავთ დაბმული, სწორედ იმ დევთან დაეცა ეს ცხრათავიანი დევი. რკინის დევმა ჰკითხა: — რა დაგეშართათო? — ცხრათავიანმა უთხრა: — გარდაქეშანი ამოუშვიათ, მოვიდა ჩვენსას, ხელი ამომარტყა და გადმომავლო. — არიქა, მალე ამიშვი, — უთხრა რკინის დევმა. მიცოცდა ცხრათავა და აუშვა.

ამ დროს ყმაწვილი და ქალი არხეინად მიდიან გზაზე. უცებ რაღაცა შხუილი შემოესმათ. მოვიდა რაღაც რკინის კაცივით, გაარტყა სილა ამ ყმაწვილს, ქალი მოიტაცა და წაიყვანა. რომ გამოვიდა გარდაქეშანი, ერთი გადააბოტა, არაფერი, მეორე, მესამე, თითო ნაბიჯით ათ ვერსს გადის, ყმაწვილი და ქალი არსად ჩანან. ეს რა ამბავიო. სად წავიდნენო, ესე მალე ვერ ივლიდნენო. მობრუნდა უკან, ერთი გადააბიჯა — არაფერი, მეორეზე იპოვა ეს ბიჭი, თხრილში

ვღია გულწასული. აყვანა, მოასულიერა და ჰკითხა, რა ამბავიაო.

მან მიუგო: — ერთი რკინის რაღაც დაგვეცა, მე გამარტყა, აქ გადამავდო და ქალი წაიყვანაო.

— ერაჱა, — თქვა გარდაქეშანმა, — ახლა საით ვეძებოო. მიბრუნდა ამ დევებთან და უთხრა: — თქვენი ბრალია, ჩემი რძალი თქვენ გააშვებ-ნეთო.

მათ უთხრეს: — შენ რომ ჩვენი ძმა გაისროლე ცხრა მთას იქით, ის აუშვებდა ჩვენს ძმა რკინის დევსაო: აბა, რა ჩვენი ბრალიაო.

გარდაქეშანმა უთხრა დევებს: აი, ეს ჩემი ძმაო, ოც დღეს უნდა შემინახოთ, მუდამდღე ახანაოთ, მუდამდღე კარგი საჭმელები არ ზოაკლოთო, თუ მოვედი ოც დღეს, ხომ კარგი, თუ არადა რაც გინდათ, ის უყავითო.

წავიდა იქიდან და მიდის, მივიდა ერთ მთაში მეძროხეებს ჰკითხა: — ხომ არ იცით, სადა ცხოვრობს რკინის დევი? მეძროხეებმა უთხრეს: — აქ სამი დღეა უღელი კამეჩია დაჰქიდებული, აი, თუ ამ კამეჩებს დააშორებ, მაშინ გასწავლითო. — მივიდა, ერთი კამეჩი იქით გასტყორცნა, მეორე აქეთ. მეძროხეებმა უთხრეს: — ჩვენ არ ვიცით, აგერ მეცხვარეებია და ისინი გასწავლიანო. — იქიდან წავიდა გარდაქეშანი. მივიდა მწყემსებთან და უთხრა: -- მითხარით, სადა ცხოვრობს რკინის დევიო? მათ უთხრეს: — რად გინდა. თუ საომრად მიდიხარ, ხომ ვერაფერს დააკლებთ და ცოდვა არ არის, ასეთი კაცი გაფუჭდესო? ის ხომ რკინაა და რკინაო. უთხრა მან მეცხვარეებს: — მე საომრად ვი არ მოვდივარ, ჩემი მეგობარია და სამოყვროდ მივდივარო. მაშინ მისცეს ერთი მეცხვარე, რომელმაც წაიყვანა, აყვანა ერთ გორაზე და იქედან დაანახა სახლი. აგერ ხედავო? — უთხრა მეცხვარემ. — ვხედავო. — ის არის მისი სახლიო. წავიდა, მივიდა იმ სახლში, მარტო ქალი იყო, იმ ხელმწიფის შვილის ცოლი. რკინის დევი სანადიროდ იყო. ამ ქალმა შესტირა: — ვაიმე, ჩემო მახლო, აქ რამ მოგიყვანაო. ის ხომ რკინაა და ვერაფერს დააკლებ. რომ წამიყვანო, დაგვეწვევა ორივეს და გავვსრესავსო. — გარდაქეშანმა უთხრა რძალს: — ნუ გეშინია, როგორც გეტყვი, ისე მოიქეცი და ყველაფერი რიგზე იქნე-

ბაო. — საღამოზე რომ მოვიდეს დევი, შენ დაჯექი, იტირი ისე, რომ მან გაიგონოსო. რომ გკითხავს, რა გატირებსო, შენ უთხარი: მომიყვანე ამ ოთხ კედელზე და დამსვი, შენ სანადიროდ მიდიხარ, აქ არავინ არ არის და შენ შენს სულსაც არ მანდობ! შენი სული სად არის, რომ იმას მაინც ვეთამაშო-თქო.

საღამოს ქალმა დაიწყო ტირილი. დევმა ჰკითხა: — რა გატირებსო? უთხრა, როგორც გარდაქეშანმა დაარიგა. ამ დევმა მიუგო: — ჩემი სული ბუხარშიაო. მეორე დილით დევი წავიდა. მოვიდა გარდაქეშანი. — რა გითხარო? — ჰკითხა ქალს. ქალმა უთხრა. — ბუხარშიაო. — აბა, მაშ, ეს ბუხარი უნდა ააყვავო, რომ მეტი არ შეიძლებოდეს და მოუსიყვარულოო. რომ გაიგებს, მაშინ სიმართლეს გეტყვისო. — ამ ქალმა მართლა ააყვავა ბუხარი. დაჯდა და მღერის. დაინახა დევმა, გაუხარდა და ჰკითხა: — ეგრე გიყვარს ჩემი სულიო? ქალმა უთხრა: — მაშ, ვიღა უნდა მიყვარდეს, შენს მეტი ვინღა მყავსო? მაშინ თქვა დევმა, მოდი, ამას სიმართლეს ვეტყვი, რაკი ასე ვუყვარვარო. გამოიყვანა დევმა ეს ქალი, დაანახა ერთი მთა დაუთხრა: — აგერ იმ მთასა ჰხედავო? — ვხედავო იმ მთაშიო, — უთხრა დევმა, — არის ერთი ირემი, მას სამასი კაცი ყოველდღე ბალახს უთიბავს, სამ ადგილას უნდა დადგან. ირემმა სამ ლუკმად უნდა გადაყლაპოს. თუ დააკლდა თუნდაც ცოტა ბალახი, მაშინ ეს ირემი სუყველას გადაყლაპავსო. იმ ირემის თავში ერთი კოლოფია, იმ კოლოფში სამი მერცხალი ზის, ის მერცხლებია ჩემი სულიო: ერთი ჯანი, ერთი თვალის სინათლე, ერთი სიცოცხლე. იმათ მოჰკლავენ თუ არა, მეც მოვკვდებიო.

მოვიდა გარდაქეშანი, — რა ჰქენი, ჩემო რძალოო. ქალმა უამბო დევის ნათქვამი.

გარდაქეშანმა აიღო მშვილ-ისარი და წავიდა იმ მთისაკენ, სადაც ის ირემი იყო. რომ მოვიდა გარდაქეშანი, დაინახა: სამასი კაცი მართლაც თიბავს, და უთხრა, — გამარჯობათო. — თავი არავინ ასწია, კიდე უთხრა მესამედაც. მაშინ უფროსი რომელიც იყო, იმან მიუგო: — კაცო, ჩვენ ცოდლოში რათ დგებო. აქ ერთი თეთრი ირემია რკინის დევისაო, თუ მას სამი ლუკმა ბალახი ვერ გავუთიბეთ, სუყველას

დაგვხოცავსო. გარდაქეშანი შეეკითხა: — რამდენი გაქვთ გათიბულიო? მათ უთხრეს, ორ ლუკმა ნახევარიო. გაუშვით ხელიო. მე უნდა მოგაშოროთ ის ჭირიო. იმ კაცებმა იფიქრეს: იქნებ მართლა, ღმერთმა ვინმე მოგვივლინაო და შეწყვიტეს თიბვა.

გარდაქეშანმა ჰკითხა: საიდან მოდის ირემიო? უთხრეს საიდანაც. — მოიტანეთ ეგ თივა, ზედ დამადგით, მხოლოდ: ერთი ღარი დამიტოვეთო სათვალთვალოდო. ამ კაცებმა მართლაც ასე გააკეთეს: დაუტოვეს ერთი ჭუჭქრუტანა. რომ მოატანა საღამომ, გამოჩნდა ირემი. დაინახა თუ არა თივა, გაუხარდა: უჰ, რამდენი დაუდგამთო. გაქანდა. ერთი ძირი გადაყლაპა, მეორესთან რომ გაექანა, გამოსწია გარდაქეშანმა. ისარი სთხლიშა შიგ თავში. ირემი წაიქცა, გამოხტა გარდაქეშანი, გაიძრო ხმალი, მოჭრა ირემს თავი, ააძრო თავის სარქველი და ამოიღო ის კოლოფი.

როცა გარდაქეშანმა ჯანის მერცხალს წაგლიჯა თავი, დევი ავად გახდა, გაიგო, ქალმა მიღალატაო და გამობრუნდა სახლისაკენ. როცა დაუახლოვდა სახლს, ქალი გამოვიდა და სიცილი დაიწყო. ამ დროს გარდაქეშანი უახლოვდებოდა სახლს, აიღო თვალის სინათლის მერცხალსაც წაუჭექუჭყა თავი, დევი დაბრმავდა და დაეცა. ქალს ეხვეწებოდა, სახლამდის მაინც მიმათრიეო. ქალმა უთხრა: — ნუთუ არ იცოდი, რომ ჩემმა მაზლმა გარდაქეშანმა შენთვის არ გამომიყვანა იმ კლდიდანაო? არ შეიწყენარა დევის ხვეწნა. წაჰგლიჯა მესამე მერცხალსაც თავი და დევი მოკვდა. როდესაც ირემი მოკლა, იმ სამას კაცს უთხრა: — აქედან არ წახვიდეთ, სანამ მე არ მოვალო. როცა მოკლა დევი და გაანთავისუფლა ქალი, შეისვა მხარზე და აატარა. იმ მეძროხეებსაც აჩვენა და მეცხვარეებსაც. მივიდა ამ სამას კაცთან და უთხრა: — აი, ამ დევის საყმო-საბრძანებელი სულ თქვენი იყოსო, იცხოვრეთ როგორც გინდათო. ნუ გეშინიათ, მე წელიწადში ერთხელ მაინც დაგვხედავთო.

წამოვიდა იქიდან და გამოემგზავრა სახლისაკენ. მეცხვარეებსაც ისევე აჩუქა ცხვარი, მეძროხეებს — ძროხა და სწორედ მეოცე დღე დამდება. ქალს უთხრა. რომ დრო გადისო და იმ დევებმა ის ჩემი ძმა არ შექამონო. ინატრა: ეს.

ისარი წავიდეს იმ დევების კოშკში, სადაც ჩემი ძმაა, შეამტკრიოს და სწორედ ზედ კედელთან დაერქოსო. გაუშვა ისარი, წავიდა, შეამტკრია კოშკი და ზედ კედელთან დაერქო. გააგეს დევებმა მოღისო და გამოეგებნენ.

მევიდა გარდაქეშანი და ჰკითხა: — იქნებ ჩემ ძმას მოკვლას უპირებდითო? — არაო, — დაუმალეს დევებმა, სინამდვილეში დანებსა ლესავდნენ. — აბა, რომელიც კარგი ოთახია, ამ ჩემ ძმასა და რძალსაო, კარგი ეახნამიც მოამზადეთ, მშვიერი ვარო. ის ღამე იქ გაატარა, მეორე დღეს უთხრა დევებს: — აბა, ეს ჩემი ძმა და რძალი უნდა წავიყვანო და პატრონს ჩავაბარო. მერე მოვალ და თქვენთან ვიცხოვრებო. ადგა და იქიდან წავიდა, წააყვანა ეს ყმაწვილი და ქალი. დაუახლოვდა თუ არა მათ სახელმწიფოს, ნახა, რომ სახელმწიფო სულ შავად არის გათალხული.

ყმაწვილმა უთხრა: ეს მე მგლოვობენო. სანამ სსახლესთან მივიდოდნენ, ერთი კაცი შეხვდათ, ის გაიქცა და შეფეს ახარა: — ღმერთმანი, შვილი მოგდას, მზეთუნახავი ქალი მოჰყავს და ერთიც გორასავით კაცი მოსდევს უკანაო. ხელმწიფე და ხელმწიფის ცოლი წამოცვივდნენ და ზიგებებნენ. აი, სიცილი, აი, ცრემლები. მეფემ ბრძანა, თალხები გაიხადეთ და სამხიარულო ჩაიცივითო, შვილი მომვიდაო.

მეორე დღეს გაჭიმეს ქორწილი. გარდაქეშანმა სამი დღე და ღამე იქეფა, მერე ადგა და უთხრა ამ ყმაწვილს: — მე რომ აქ დავრჩე, სამ წელს არ მეყოფა მამიშენის სახელმწიფო. მოდი, მე ჩემს დევებთან წავალო. მისცა ერთი პატარა სარკე და უთხრა: — აი, მაშინ ჩაიხედე, როცა გიჭირდეს, ან ჩვენი დაპატიყება გინდოდესო, — და წავიდა.

გამოსდა ხანო, ხმა დაირხა: ამა და ამ ხელმწიფის შვილმა მზეთუნახავი ცოლი მოიყვანაო. შვიდი სახელმწიფო დაემუქრა — თუ შენი ნებით არ მოგვცემ მაგ ქალს, მოვალთ და ჰალოთ წავიყვანთო. ხელმწიფემ ვერ გაუბედა თავის შვილს ეს ამბავი. ეს შვიდი სახელმწიფო გარს შემოეხვია მის სახელმწიფოს. ადგა და მეფემ შვილს უთხრა: — აი, შვილო, შვიდი სახელმწიფო მოვიდა შენი ცოლის წასაყვანად და რა ვქნათო? შვილმა უთხრა: — თუ ასე იყო, რატომ ადრე არ შემატყობინეო? გავიდა მეორე ოთახში, ამოიღო სარკე და

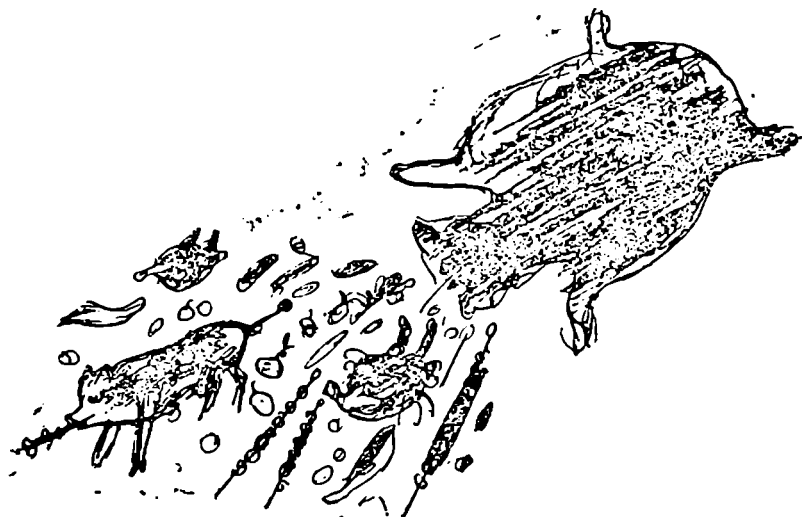
ჩაიხედა. სწორედ იმ დროს გარდაქეშანს ერთი დიდი ჯამ-
ფილით ღვინო ჰქონდა მოყუდებული და ხელიდან გაუვარ-
და. — თქვა: — ჩემს ძმას რაღაც უჭირსო. აბა, დევებო,
წავიდეთო! წავიდნენ ჩქარა და მივიდნენ ძმასთან. — რა
გაგჭირვებიაო? — ჰკითხა გარდაქეშანმა. ძმამ უთხრა: — აი
შვიდი სახელმწიფო ცოლს მართმევსო. — გარდაქეშანმა
უთხრა დევებს: — თქვენ გახვალთ საომრად. თუ მე ერთი
გავიდეთ? დევებმა უთხრეს: შენი გასვლა რად გვინდაო. მა-
შინ უთხრა გარდაქეშანმა: მთელი ჭარი გაულიტეთ და შვი-
დივე ხელმწიფე აქ მომგვარეთო.

ამ დევებმა ეს შვიდი სახელმწიფოს ჯარები სულ მოტმ-
რუკეს. დაიჭირეს შვიდი ხელმწიფე და მოიყვანეს. გარდაქე-
შანმა უთხრა მათ: — თქვენ ხელმწიფობის ღირსი არა ხარ-
თო. ერთი მეჭინბედი დააყენა, მეორე მექათამედ, მესამე მე-
ბაღედ, ეზოს დამგველად, ხელზე მოსამსახურედ და ასე. ერ-
თი კარგი დრო გაატარეს. ბოლოს უთხრა გარდაქეშანმა: —
აი, რვა სახელმწიფო თქვენია, თქვენ უნდა გაუძღვეთ. ამ
სარკეში მარტო მაშინ ჩაიხედეთ, როცა ჩვენი დაპატიჟება
გინდოდეთო. დღეის იქით ნუ გეშინიათო, — ადგა და წავიდა.
ესტუმრებოდა ხოლმე თავის ძმობილს და კარგ დროს ატა-
რებდნენ.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

საწყალი ცოლ-ქმარი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ცოლ-ქმარი. მათ ბევრა
შვილი ჰყავდათ და თან ღარიბებიც იყვნენ. ერთხელ დედა-
კაცმა უთხრა: წადი, კაცი, რამე იშოვე და ბავშვებს ლუკმა
მოუტანეო. წავიდა ეს კაცი და იარა, ბევრი იარა თუ ცოტა,
მივიდა ერთ მეკომურთან და სთხოვა, ამაღამ შემინახეო.
მათ ჯერ უარი უთხრეს, მერე დაუძახეს, მოდი, მოდიო. მას-
პინძლის დედაკაცმა ეს კაცი დააჩრიგა: ჩემი შვილები წასუ-
ლები არიან სანადიროდ და როცა დაბრუნდებიან, უთხარი:
გაუმარჯოს ცხრა დევსა და მეათე მამასაო.

ეს კაცი იმასა ფიქრობდა, არ დამავიწყდესო და როცა დევები დაბრუნდნენ, მართლაც უთხრა: — გაუმარჯოს ცხრა დევსა და მეათე მამასაო. მათ კარგად მიიღეს. ამ კაცს პური შიოდა, აქეთ-იქით იყურებოდა და არაფერი არ იყო. ბერე მიიყვანეს ეს კაცი მაგიდასთან, ჩამოიღეს გუდა და უთხრეს: — აბა, გუდავ, გუდანდარავ, ისეთი სუფრა გაგვიშალე, რომ ჩვენ საწყალს სტუმარს თვალთ არ ენახოსო. მართლაც, გაიშალა ძვირფასი სუფრა. ახლა ის კაცი ფიქრობს, ჩემს ცოლ-შვილს რომ არაფერი აქვს, ამ გუდას მოვიპარავ და მეტი აღარც მინდა რაო.

ვახშმის შემდეგ სტუმარი მოასვენეს, მაგრამ იმას არ ეძინება და ფიქრობს გუდას მოპარვაზე. წამოიწია და ამ ღროს კარებმა დაიძახა: სტუმარი გუდას იპარავსო. მასპინძელი ამაზე გაბრაზდა: ამ კარებმა რა შეგვარცხვინაო, სტუმარს ძინავს, ეს კი ქურდობას აბრალეხსო. მასპინძლებმა დაიძინეს, სტუმარმა წამოიწია ლოგინიდან და კარებმა ისევ დაიძახა: სტუმარი გუდას იპარავსო. მასპინძლები ადგნენ, აასინათლეს და ნახეს სტუმარს ეძინა, გაბრაზებულებმა კარები დაკუწეს, ცეცხლზე დაწვეს.

მასპინძლებმა ისევ დაიძინეს, სტუმარი ადგა ისევ მოსაპარად და ამ დროს კიდევ დაიყვირა ერთმა ნაფოტმა, რომელიც დაუწვავი დარჩენილიყო. ნაფოტი ხტის და იძახის: სტუმარმა გულა მოიპარაო. მასპინძლები აღგნენ. აასინათლეს, იპოვეს ის ნაფოტიც, დაწვეს და დაიძინეს. სტუმარი ისევ ფხიზლად არის. როცა ყველას ღრმად დაეძინა, სტუმარმა გადაიწერა პირჯვარი, აიღო გულა და გასწია შინისაკენ.

ამ კაცს გზაში ერთი მონადირე შეხვდა, ისინი დაემგზავრნენ ერთმანეთს. წყლის პირას რომ მივიდნენ, მათ თქვეს: — მოდი, ერთი კარგი პური ვჭამოთო. მონადირემ ამოიღო ერთი ხმელი პური და წყალში დაასველა. ამ კაცმა ვეღარ მოითმინა და მონადირეს უთხრა: — იცი, ჩემმა გულამ რა იცისო? — მონადირემაც თავისი ხმალი შეაქო. ამ ღარიბმა კაცმა გულას უთხრა: მოდი, ისეთი სუფრა გავვიშალე, რომ ამ კაცს ჭერაც არ ენახოსო. სუფრა გაიშალა და ისადილეს. მონადირემ უთხრა: — ჩემმა ხმალმა ის იცის, რომ თუ ეტყვი მავან კაცს თავი მოსჭერიო, წავა თავს მოსჭრის და ისევ ქარქაშში ჩავა ქაროვითაო. შეთანხმდნენ და გულა და ხმალი გაცვალეს. წავიდნენ ერთი ერთ გზაზე და მეორე მეორე გზაზე.

ამ ღარიბმა კაცმა, რომელსაც ახლა ხმალი ჰქონდა, უბრძანა ხმალს: წადი, იმ მონადირეს თავი მოსჭერ და ჩემი გულა ისევ მომიტანეო. ხმალი წავიდა, მოსჭრა თავი მონადირეს და გულაც ამ კაცს დაუბრუნდა. წაიღო გულაცა და ხმალიც.

ამ კაცმა ბევრი იარა თუ ცოტა, მივიდა თავის სახლში. ცოლმა ტირილი დაიწყო: — კაცო, ამდენი ხანი წასული ხარ და არც პური მოგვიტანე და არც რაო. კაცმა კი გულამაყად დაუწყო ლაპარაკი: — ნუ გეშინია, დედაკაცო, ბავშვებს დაუძახე და დასხიო. დედაკაცმა ბავშვები დასხა. კაცმა დადო გულა შუა ალაგას და უთხრა: — აბა, გულავ, გულანდარავ, ისეთი სუფრა გავვიშალე, რომ ამ ჩემ საწყალ ცოლ-შვილს ჭერაც არ ენახოსო. გაიშალა ძვირფასი სუფრა. ბავშვები სიხარულით მიესივნენ, დედაკაცი კი არ ჰამდა, ხვალისთვის შევეუნახავ ბავშვებსო. მას ეგონა, გათავდება და ხვალისათვის აღარ იქნებაო, კაცმა კი უთხრა: — ნუ გეშინია, ჰამე ხვალ უკეთესიც იქნება, ჩვენმა გულამ ეგრე იცისო.

ერთხელ კაცმა უთხრა დედაკაცს: — მოდი, ერთი ჩვენი ხელმწიფე დავპატიჟოთ თავისი ჯარითაო, — ამაზე დედაკაცმა ტირილი დაიწყო: — ხელმწიფე წაგვართმევს ამ გუდასაო. კაცმა დაპატიჟა ხელმწიფე და ხელმწიფემ კი სასაცილოდ აიღო: ამისთანა ღარბი კაცი ჩვენს სოფელში არ არის და ამან რაზე უნდა დავპატიჟოთ. კაცმა მეორედ სთხოვა ხელმწიფეს, რომ სწვეოდა. ახლა ხელმწიფემ წაიღო თავისი ხარჯი და ეახლა. იმ საწყალ კაცს კარგი მაგიდები და სკამები გაემზადებინა. დადო შუაზე გუდა და უთხრა: აბა, გუდავ, გუდანდარავ, ისეთი სუფრა გაგვიშალე, რომ ხელმწიფეს არ ენახოსო. გაიშალა მშვენიერი სუფრა. ყველაფერი თავის ალაგას იყო.

ხელმწიფემ იფიქრა: მოდი, ამ კაცს ჩემს ჯარს დავახვევ და ამ გუდას ჩამოვართმევო. ჩამოართვეს გუდა და მიჰქონდათ. ამ საწყალი კაცის დედაკაცმა დაიწყო ტირილი: — აკი გითხარი, ჩამოვართმევენ-მეთქი. კაცმა უპასუხა: — ნუ გეძინია, დედაკაცო. — გამოიტანა თავისი ხმალი და უთხრა: აბა, ჩემო ხმალო, წადი ჩვენი ხელმწიფე თავისი ჯარით აკაფე და ჩემი გუდა უკანვე მოიტანეო.

ხმალი წავიდა, აკაფა ყველა და გუდა ამ საწყალ კაცს მოუტანა.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

კოჭლი მონადირის შვილი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი კოჭლი მონადირე. უშვილო იყო და ნატრობდა შვილს, მაგრამ არ უჩნდებოდა. სწორედ იმ დროს მოკვდა, როცა ცოლი დაორსულდა და დღე-დღეზე იყო. ქალს გაუჩნდა ბავშვი. ვინც წლობით იზრდებოდა — ის დღით იზრდებოდა. ეს იყო ულრან მთაში, შორს სოფლიდან. დედა და შვილიც ხის ნაყოფით საზრდოობდნენ.

როცა წამოიზარდა ეს ბიჭი, დედას უთხრა: ან ნათესავი არა გვეყავს, ან მეგობარი არა ჰყავდა მამაჩემსაო?.. დედამ უპასუხა: ეჰ, შვილო, როგორ არა ჰყავდა მეგობრები მამა-

შენს, მაგრამ იქ მისვლა ძნელიაო. მე დავქსოვ წინდებს, წაი-
ლე ბაზარში, გაყიდე ეს წინდები, იყიდე პური და შენცა
ჭამე და მეც მაჭამეო.

მართლაც, ამ ბიჭმა წაიღო წინდები. რომ შევიდა იმ ქა-
ლაქში, სადაც ბაზარი იყო, ნახა პატარა ბიჭებს გამოუყვანიათ
ერთი კატის კნუტი და ჰკლავენ. შეეხვეწა ეს ბიჭი: — მა-
ჩუქეთო. იბიჭებმა უთხრეს: — წინდები მოგვეცი და მოგ-
ცემთ, თუ არადა არაო. — რამდენჯერმე შეეხვეწა ბიჭი და
კვლავ ისე უთხრეს. დიდი ხვეწნის შემდეგ მისცა წინდები და
წამოიყვანა შინ კნუტი.

დედამ უთხრა: — რად გინდა, შვილო, ჩვენთვის არა
გვაქვს პური და ამას რა უნდა ვაჭამოთ? ეს კნუტი და ბავ-
ში ერთად თამაშობდნენ. ხის ნაყოფს მასთან ერთად ჭამ-
და. დედამ მოქსოვა ხელთათმანები, მისცა ბიჭს და უთხრა: —
წადი, შვილო, ესენი გაყიდე, იყიდე პური, შენცა ჭამე, მეც
მაჭამე და კატასაცაო.

წავიდა ეს ბიჭი. ისევ იმ ალაგას გამოუყვანიათ თავის
წრუწუნა და უნდა მოკლან. შეეხვეწა: — ნუ მოკლავთ, მე
მაჩუქეთო. ბიჭებმა უთხრეს: — მოგვეცი ეს ხელთათმანები
და მოგცემთ. მისცა ხელთათმანები და წამოიყვანა თავის
წრუწუნა, მოიყვანა სახლში და დედამ უთხრა: — რად გინდა,
შვილო? — კლავდნენ და მაშ რა მექნაო. ამ ბიჭმა ეს კნუტი
და თავის წრუწუნა ერთად შეაჩვია და თამაშობდნენ. დე-
დამ დაქსოვა პაჭიკები, უთხრა შვილს: — ამთაც ხომ ჭამა
უნდა წაიღე, გაყიდე და მოიტანე აუცილებლად პურიო. რო-
გორც მივიდა ბიჭი იმ ალაგას, გამოუყვანიათ ძაღლის ლეკ-
ვი და ჰკლავენ. უთხრა: — ბიჭებო, ნუ მოკლავთ, მე მაჩუქე-
თო. — არ მოგცემთ, თუ პაჭიკებს მოგვეცემ, მოგცემთ, თუ
არადა არაო. მისცა ის პაჭიკებიც და წამოიყვანა ძაღლის
ლეკვიც. მოიყვანა სახლში და დედას ეწყინა. — უნდა მო-
ეკლათ და იმიტომ წამოვიყვანეო. ეს კნუტი, თავის წრუწუნ-
ა და ლეკვი ბიჭმა შეაჩვია ერთმანეთს. ერთად თამაშობდ-
ნენ, ერთად ჭამდნენ თუ რამეს იშოვნიდნენ.

ძალიან შეწუხდა დედა უპურობით, ეს ბიჭიც წამოი-
ზარდა. უთხრა დედას: — მითხარი ვინა ჰყავს კარგი მეგობ-
რები მამაჩემს, რომ წავიდე და პური გამოვართვაო? — აი,

იმ მთას იქით ერთი მდიდარი ღვევია, მამაშენის სახელი რომ უხსენო, რამდენიც გინდა, იმდენ პურს მოგცემსო. ადგა ერთ მშვენიერ ღღეს ეს ბიჭი, გაუდგა გზას, წინ ერთი კაცი შემოხვდა და უთხრა: — სად მიხვალ? — მან უპასუხა: — მამაჩემს კარგო მეგობარი ჰყავს, ღვევი, და მასთან მივალ პურის სათხოვნელადაო. კაცმა დაარიგა: — შენ მამაშენის ყავარაჩენი დაიჭირე და ისე წადიო. უთხარი, მამაჩემმა შემო-

გითვალა, სუფრა გამომიგზავნე-თქო, თორემ ისე რომ მიხვიდე, შეგქამსო. ბიჭი მიბრუნდა, აილო ყავარჯენი და წავადა. რომ დაინახა დევმა ადამიანი მოდისო, წამოვიდა ერთი შძლავრად, უნდა დასცემოდა ბიჭს, ამ დროს ბიჭმა დაანახა ყავარჯენი, დევი გაქვავდა ადგილზე. — რა გინდა, ვინ გამოგზავნაო? ყავარჯენი იცნო, კოჭლი მონადირისა იყო. — მამაჩემს მე რომ გავუჩინდი, მას შემდეგ სულ ქეიფობს, და შემოგითვისალა, შენი სუფრა გამომიგზავნეო. დევმა ბიჭს პური აჭამა, მეორე ოთახში გაიყვანა და უთხრა: — აი ოქრო-ვერცხლი, თვალ-მარგალიტი, ურმები მოიყვანეთ და რაც გინდათ, წაიღეთო. ბიჭმა უთხრა: — მამაჩემს შენ ჩემზე უკეთესად იცნობ, რაც დამაბარა, თუ ის არ წავუღე, მომკლავს, ისევ ისა სჯობია, მე ცარიელა წავიდე, შენ რაც უნდა გითხრასო. — დევმა უთხრა ამ ბიჭს: — ამ მთას იქით ჩემი ძმაა, ნატვრისთვალის აქვს, უთხარი, რომ გამოუგზავნოს მამაშენს. თუ გამოგატანოს, გამომიარე და მეც გაატანო. დევმა იფიქრა, ის უფრო შეძლებულია ჩემზე, თუ ის შეშინდება, მე რაღა ძალა მაქვსო.

ეს ბიჭი წავიდა და გზაზე ფიქრები კარგა დააწყო, რომ შტკიცდ ეთხოვა, რაკი ეშინოდათ მისი მამისა. რომ დაინახა მეორე დევმა ადამიანი მოდისო, ერთი საშინელი ღრალით გამოექანა ამ ბიჭისკენ. ბიჭმა ყავარჯენი ასწია. დაინახა თუ არა დევმა ყავარჯენი, ადგილზე გაქვავდა. იცნო, კოჭლი მონადირისი იყო. ბიჭს უთხრა: ვინა ხარ, რას თხოულობო? ბიჭმა უთხრა: — მე კოჭლი მონადირის შვილი ვარ, რაც მე გავუჩინდი, მამაჩემი სულ ქეიფობს, და შემოგითვისალა ნატვრისთვალის გამომიგზავნეო. დევმა წაიყვანა ბიჭი სახლში, აჭამა პური და გაიყვანა მეორე ოთახში, ამანაც უთხრა: — აი ოქრო-ვერცხლი, თვალ-მარგალიტი! მოიყვანეთ ურმები და წაიღეთ, რამდენიც გინდაო. — მე რაც მამაჩემმა დამაბარა, თუ გამოატან იმას, კარგია, არადა სჯობს ისევ ცარიელი წავიდეო. დევმა იფიქრა: „აი ამ მთას იქით ჩემი ძმაა, ის ჩემზე მდიდარიცაა და ღონიერიც — რკინასა ჭამს, მასთან გავგზავნი, მას აქვს ხალიჩა, თუ დაუთმო, მაშინ მეც მივცემო“. გუნებაში ამბობს ამას დევი, და უთხრა ბიჭს: — წადი, ამ მთას იქით ჩემი ძმაა, მას მფრინავი ხალიჩა აქვს, სთხოვე, თუ

მოგცა. ჩამოიარე და მეც მოგცემო. გაუხარდა ამ ბიქს და გაიქცა. რომ მივიდა იმ დღვის სახლთან, დევი წამოვიდა, მთა მოასა სთხლიშა, გორა გორას და გამოიქცა ამ ბიქისკენ. ბიქმა ყავარჯენი ასწია და გაჩერდა ეს დევი მაშინვე; ჰკითხა: — რა გინდა, ვინ გამოგზავნაო? — რაც მე გაუჩნდი მამაჩემს სულ ქეიფობს და ახლა ფრენა მოუნდა და შემოგთვალა, ხალიჩა გამოგზავნეო. — დევმა მიიყვანა სახლში ეს ბიქი. აქამა პური, გაიყვანა მეორე ოთახში. — აი, ოქროვერცხლი, თვალ-მარგალიტი ურმით წაიღეო. — მამაჩემს შენ უფრო კარგა იცნობ, მე რაც დამაბარა, თუ ის არ მივუტანე, მომკლავს, ისევ ის სჯობია ცარელა წავიდე და შენ რაც უნდა, ის გითხრასო! — დევმა ბევრი იფიქრა, მაგრამ ვერაფერი მოიგონა რა დაებარებინა. უარი რომ შეეთვალა, იცოდა მოკლავდა და ბოლოს გადაწყვიტა გაეგზავნა ის ხალიჩა.

დაჯდა ის ბიქი ამ ხალიჩაზე და უბრძანა, გადაფრენილიყო მეორე დევთან. რომ დაინახა დევმა, ხალიჩით მოდის ის ბიქი, გამოურბენინა მაშინვე ნატვრისთვის და გუნებაში თქვა: — „თუ იმას ეშინია, მე მასთან რა გამოსაჩენი ვარო“ და მისცა ნატვრისთვის. უბრძანა ამ ბიქმა ხალიჩას მესამე დევთან გადაფრენილიყო. ჩამოფრინდა მესამე დღვის კართან ხალიჩა. გამოვიდა დევი, დაინახა თუ არა ნატვრისთვის და ხალიჩა მოჰქონდა, მაშინვე გამოურბენინა სუფრა. უთხრა: — ეტყვი, ე, სუფრავ, სუფრავ, შენი გამომცემლის მზესა, რაც აქ ხალხია და ეყოფათ იმოდენაზე გაიშალეო და რაც ქვეყანაზე საუკეთესო საქმელია, გაიშლება ზედაო. ამ ბიქმა დაეცა სუფრა, დაჯდა ხალიჩაზე და გამოფრინდა. მოფრინავს ეს ბიქი, დაინახა ერთ ტრიალ მინდორზე ყანასა მკის ორმოცდაათი-სამოცი კაცი. მოტრიალდა, იქვე გრილო იყო, დიდი თელები იდგა და ჩამოვიდა იმ გრილოებში. უთხრა სუფრას ამ ბიქმა: რაც იქ მუშები არიან, იმათ რომ ეყოფათ, იმდენი კარგი პურ-მარილი, და ღვინო გაგვიშალეო.

ბიქმა დაუძახა მუშებს: — მოდი, მოდი აქაო. ადგნენ და წამოვიდნენ. უთხრა: — მეწვიეთ სადილადაო. მუშებს გაუხარდათ, რა თქმა უნდა, რომ ასეთი დიდებული სუფრა დაინახეს, შემოუსხდნენ და ერთი ლაზათიანად იქეიფეს. რო-

ცა იკმარეს, აიშალნენ მუშები, გამოემშვიდობენ ამ ბიჭს და შეუდგნენ მუშაობას. შეეხედოთ, ერთი კაცი მოდის გზაზე, კომბალი უდევს მხარზე. დაუძახა ბიჭმა: — მობრძანდი, სადილად მესტუმრეო. მობრუნდა ეს მგზავრი. ბიჭმა სუფრას უბრძანა: რაც ამ ერთ კაცს ეყოფა, სსმელ-საჭმელი გაუშალეო. მართლაც, პურ-მარილი დახვავდა. ამ კაცმა რომ დაინახა ეს ამბავი, თვალები დაჰყვიტა და უთხრა ამ ბიჭს: — ეს სუფრა მე მომეცი და ამ კომბალს მოგცემო. — ჩემმა სუფრამ ეს იცის და შენმა კომბალმა რა იცისო? — უთხრა ბიჭმა. — ჩემმა კომბალმა ის იცის, — უთხრა ამ მგზავრმა, — თუნდაც ათასი კაცი იყოს, ეტყვი: კომბალ შენსა მზესა, შენი გამომცემლის მზესა, ამათ სცემეო! მაშინ თუნდაც დაახოცინებ, თუნდაც ცოტათი სცემო, როგორც შენი სურველი იქნებაო. დათანხმდა ბიჭი და გაუცვალა. გამოემშვიდობნენ ერთმანეთს. აფრინდა ეს ბიჭი და თქვა: სახლში ასე უცბად პურს სად ვიშოვი, მოდი ამ კომბალს ვცდი ერთი, შეუძლია რამე თუ არაო. — კომბალ, კომბალ, შენსა მზესა, შენი გამომცემლის მზესა, ეს შენი ძველი პატრონი კარგად მიბეგვე, დაისვიე ის სუფრა და, წამოიღეო! მართლა, გაიქცა ეს კომბალა, პატრონს ერთი-ორჯერ კარგა ლაზათიანად უთაქა, დაიხვია ის სუფრა და წამოუღო ამ ბიჭს.

მიფრინავს ეს ბიჭი. დაინახა, რომ ერთი მგზავრი მოდის ვიღაცა. ჩამოფრინდა გრილოში და დაუძახა იმ კაცს: — მობრძანდი, სადილად მესტუმრეთო. მივიდა ეს კაცი და წყრომათ უთხრა: — რაზე მეპატიეებო? — მოითმინე, ბიძავ, ამ საათში ყველაფერი გაჩნდებაო. უბრძანა სუფრას: რაც ორ კაცს გვეყოფა, იმდენი საჭმელები გააჩინეო. მართლაც გაიშალა და დაინახა ამ კაცმა, რომ სუფრამ ეს გააკეთა. უთხრა: — გამიცვალე, აი, ამ ოთხ შამფურს მოგცემო. — შენმა შამფურებმა რა იცისო? შეეკითხა ეს ბიჭი. — ამ შამფურებმა ის იცის, დაურჭობ ოთხკუთხევი და ეტყვი: შამფურ, შამფურ, შენსა მზესა, შენი გამომცემლის მზესა, ისეთი გალავანი გააკეთე, რომ ბუზიც ვერ გადმოფრინდესო! მაშინვე ისეთი გალავანი შეიკვრება, რომ ბუზიც ვერ გადმოფრინდებაო. — მოეწონა ამ ბიჭს და გაუცვალა სუფრა. ბიჭმა უბრძანა ხალიჩას, აფრენილიყო. ეს კაცი კი გახარებული გაუდგა გზას,

რომ ეს სუფრა დასტყუა ამ ბიჭს. ბიჭმა კომბალს უბრძანა: კომბალ, კომბალ, შენსა მზესა, შენი გამომცემლის მზესა, ამ შამფურების ძველი პატრონი კარგად მიტყიპე, დაიხვიე სუფრა და წამოიღეო! მართლა გაიქცა ეს კომბალი, კარგადასცემა, დაიხვია სუფრა და წამოუღო ამ ბიჭს. ბიჭი მოფრინდა სახლში. გაშალა სუფრა, შემოუხსდნენ დედა, თვითონ, ძაღლი, კატა და თავგი. გასწიეს ქეიფი. ასე, ქეიფობდნენ ყოველდღიურად დედა-შვილი თავისი ძაღლით, კატით და თავგით.

ბიჭი ამ ხნის განმავლობაში ძალიან დავაჟაკცდა, ღონიერი გახდა. შეეჩვია ნადირობას. თან დაჰყავდა თავისი ძაღლი, კატა და თავგი. ამ ბიჭს მოეწონა ერთი ხელმწიფის ქალი. თავის დედას დაავალა, რომ ეთხოვა ის ქალი მისთვის. ხელმწიფემ რომ ეს გააგო, ძალიან გაბრაზდა, ვინ ოხერი გღია და მე როგორ გამიბედა ქალის თხოვაო. შემდეგ კი უთხრა: — თუ თქვენი ქოხიდან ჩემს სასახლემდე ისეთ ბალს გააშენებ, რომ რიგი ყვაოდეს, რიგი მწიფდებოდეს და რიგი ილეოდეს; მოცემ ქალს, თუ არადა ჩამოვანჩხოზო. შემდეგ კი დედას შეეშინდა, ტირილით მივიდა შვილთან და უთხრა: — გაბრაზდა ხელმწიფე და თქვა თქვენი ქოხიდან ჩემს სასახლემდე ისეთი ბალი უნდა გააშენო, რომ რიგი ყვაოდეს, რიგი მწიფდებოდეს და რიგი ილეოდესო, თუ არა ჩამოვანჩხოზო. — ნუ გეშინია, დედი, — უთხრა ბიჭმა და წავიდა. ამოიღო ნატვრისთვალი და ინატრა: აქედან სასახლემდე ისეთი ბალი გაშენდეს, რიგი ყვაოდეს, რიგი მწიფდებოდეს და რიგი ილეოდესო. ინატრა და ასრულდა. უთხრა დედას: წადი ახლა და ჰკოთხე, რას იტყვის ხელმწიფეო.

ხელმწიფემ რომ ეს ბალი დაინახა, ძალიან გაუკვირდა. მერე ეს უთხრა ბიჭის დედას: — თუ ან იმ ზღვაზე ისეთ ხიდს გადებს რომ ხუთი სახელმწიფოს ჯარი გავიდეს, მიცემ ქალს თუ არადა ჩამოვანჩხოზო. მოვიდა ეს დედაკაცი ტირილით და შვილს უთხრა: — ეს რა ჭირს გადაეკიდე, ახლა ბრძანა, ამ ზღვაზე ამისთანა ხიდი გააკეთოს, რომ ხუთმა სახელმწიფომ გაიაროს და არ ჩაინგრესო. ბიჭმა უთხრა: — არა უშავს რა, ადვილიაო. ადგა, დაჰდა ხალიჩაზე. გაფრინდა ზღვაზე, გადაფრინდა, დაათვალიერა, სადაც რა ვიწრო იყო, ინატრა

აქ ისეთი ხიდი გაკეთდეს, რომ ხუთმა სახელმწიფომ როზე ერთად გამოიაროს, არ ჩაიმტვრესო. გაკეთდა მართლა ხიდი. წამოვიდა და უთხრა დედას: აბა ნახე, ახლა რას იტყვისო. — ხელმწიფემ რომ დაინახა ეს ხიდი, გაუკვირდა. თქვა მკობ-ნისო. უთხრა: — ახლა ხუთ სახელმწიფოს დავიბარებ თავის: ჯარით, გამოივლის და თანაც იმოდენა სურსათი თუ აქვს, ერთ ღლეს გაუძღვეს, აჭამოს, თანაც ქორწილი იქნება, თუ არადა უნდა ჩამოვახრჩოო. დედამ უთხრა: — შვილო, ეს რა არის, ამას რას გადავეყიდე, ახლა ასე მითხრა ხელმწიფემ: ხუთ სახელმწიფოს პური აჭამოს, თანაც ქორწილი იქნებაო, თუ არა და ჩამოვახრჩობო. შვილმა გაუცინა: ხუთი სახელმწიფოს ჯარი კი არა, თავისი ნაზირ-ვეზირებიც მოიყვანოსო. მართლაც, მეორე ღლეს მოადგა ხელმწიფე თავისი ჯარითა და ვეზირებით.

ბიჭმა ინატრა: იმდენი სკამი დაეწყო!, რამდენი ადამიანიც არისო. დაეწყო მართლაც. გაშალა სუფრა და უბრძანა: ამ ხალხს თავიდან ბოლომდე გასწვდი და გაშალე, რაც საუკეთესო საქმელი და სასმელი არისო. მართლაც, გაიშალა სუფრა. რა საქმელი გინდა, რა სასმელი გინდა, ჩიტის რძეც კი მოიპოვებოდა! მოუყვანეს პატარძალი, დაუსვეს გვერდზე, ამ ოთხ ხელმწიფეს შემურდა ისეთი ლამაზი ქალი, ასეთი ქონება ამას რად უნდა ჰქონდესო. უთხრეს: — ეს შენი ქალიც, სუფრაც, ხალიჩაც და ნატერისთვალიც მას დარჩეს, ვინც ომში გაიმარჯვებსო. ბიჭმა უთხრა: — ძალიან კარგი! შემატყობინეთ და მობრძანდითო. მართლაც, მეორე ღლეს შეაიარაღეს ჯარი და გამოუგზავნეს კაცი, — მოამზადეს საბრძოლველად. ბიჭმა გარშემო შამფურები დაურქო თავის სახლს და ინატრა: შამფურ, შამფურ, შენსა მზესა, ისეთი გალავანი შემოარტყი, რომ ზარბაზანი კი არა, რაც არ უნდა დაარტყან, ნაპერწკალი ვერ აადინონ, ვერც მალლიდან და ვერც გვერდიდანაო! მართლაც, გაკეთდა ისეთი გალავანი, ოთხი სახელმწიფო აქეთ-იქიდან მიადგა, ესვრიან ზარბაზნებს, მაგრამ ნაპერწკალსაც ვერ აგდებინებენ. კომბალმა უთხრა პატრონს: — რა წკატი-წყუტის ხმა ისმისო. — არაფერი, ჩემო კომბალავ, ოთხი სახელმწიფო მეომება, მაგრამ ვერაფერს დამაკლებსო. კომბალმა უთხრა: — მოდი, ცოტა

ხანს გამიშვი გარეთ და მე გაჩვენებ მათ სეირსაო. — როგორ გაგიშვა, მოგკლავენო. — ნუ გეშინია ერთი არშინი მოთხარე გალავნის ძირზე, თავი გავყო და ისე გავალო. — მართლაც, ამოთხარა ამ ბიჭმა, კომბალი გავარდა გარეთ, დაერია ამ ჭარს, რომელსაც დაეჯახება, მაშინვე სულს აფრთხობინებს. მთელი ჭარი ვაუწყებია ამ ოთხ ხელმწიფეს. ერთი მოღვს ცხენდაცხენ ხმალამოღებული და დაუძახა: — აი, შენ ასე და ისე, ამდენი მოძმე როგორ დამიხოცე, ახლა მიყურე, შენ რას გიზამო! ჩამოჰკრა ხმალი და კომბალი შუაზე გახეთქა. კომბალმა უთხრა: აქამდე ერთი ვიყავი, ახლა ორნი ვართო. ეცნენ და ეს მხედარი მოკლეს. მოუარეს ამ ოთხ ხელმწიფეს, კარგა მაგრად სცემეს, მიიყვანეს გალავნის ძირას, ერთი ჩახტა და რა დაინახა პატრონმა გახლეჩილი კომბალი, შეეშინდა დაუძახა: — არ გითხარი, ნუ გახვალ, მოგკლავენ-მეთქი! — ნუ გეშინია, აქამდე ერთი ვიყავი, ახლა ორნი ვართ. ახსენ გალავანი და ნახე, როგორ არიან შენი დამარცხებული ხელმწიფეებიო. ახსნა ამ ბიჭმა გალავანი, ნახა თავდამტვრეული ხელმწიფეები, უბრძანა კომბალს, წაეყვანა ზღვაზე და გადაეყარა, მართლაც, წაიყვანეს და ოთხივე ხელმწიფე ჩაყარეს ზღვაში.

ეს ბიჭი დადიოდა სანადიროდ თავისი კატით და ძაღლით. ცხოვრობდა ტკბილად თავის ცოლთან და დედასთან ერთად.

ერთ მშვენიერ დღეს ჩარჩმა ჩამოატარა ფარჩა და იძახის: ფარჩა, ქალებო, ფარჩა, ქალებო! — გამოვიდა პატარძალი, აარჩია, საკაბე უნდოდა თუ სხვა რაც სჭირდებოდა ოჯახისათვის ჩითები. ჩარჩს ეს ქალი მოეწონა და უთხრა, პური მშია მაქამეთო. ამ დროს ეს ბიჭი წასულა სანადიროდ თავისი ლეკვით, კატით და თავგით. ჩარჩი სახლში რომ შევიდა, მიიხედ-მოიხედა და დაინახა ბუხრის თავზე ნატვრისთვალი, აიღო ჩუმად და ინატრა: ეს სახლი იდგეს შუა ზღვაში. მართლაც, ეს სახლი შუა ზღვაში გაჩნდა და ჩარჩმა ამ პატარძალს უთხრა: — შენ ჩემი ცოლი ხარ დღეიდანო. ქალმა ტირილი დაიწყო და მიუგო: — ძალა არ შეგწევს, უმწურო ქალები ვართ, მაგრამ დრო უნდა მოგვცე, სამი დღე და სამი საათი. თუ ამ ხნის განმავლობაში ჩვენმა პატრონმა გვიშველა, გვიშველა, თუ არადა რაც გინდა გვიყავიო.

სადამოთი ეს ბიჭი რომ მივიდა, ნახა თავისი სახლი იქ აღარა დგას, გაიხედა — შუა ზღვაშია. მარტოდმარტო შერჩა კატა, თავვი და ძაღლი. სხვა იმ სახლშია ყველაფერი. მივიდა ზღვის პირას და ტირის: ნეტავ რომელმა მიღალატა, ცოლმა თუ დედამაო. ძაღლმა უთხრა კატას — შემაჯექი ზურგზეო, — მერე თავეს უთხრა: — შეაჯექიო კატასო. შეცურდა ძაღლი და წავიდა იმ სახლისაკენ. კატას უთხრა: — აიყვანე ეს თავვი ისეთ ადგილას, სადაც შეძვრება და გაიგებს, ვინ არის შიგაო. მართლაც, ავიდა ეს კატა, მიიყვანა ხერელთან, შეძვრა თავვი და ნახა ერთ ჩარჩს სძინავს სახლში და რძალ-დედამთილი ტირიან მეორე ოთახში. გამოვიდა თავვი, ჩამოიყვანა კატამ ძაღლთან და ძაღლმა უთხრა: — ვინ არიან სახლშიო? — ერთ ჩარჩს სძინავს. რძალ-დედამთილი კი ტირიან მეორე ოთახშიო. ძაღლმა უთხრა: — ადი და მოძებნე ნატვრისთვალიო. — ავიდა, თავვმა ირბინა აქეთ-იქით, მაგრამ ვერ იპოვა. ჩამოვიდა და უთხრა ძაღლს: ვერა ვპოულობო. — ჩარჩი ეშმაკია, — ძაღლმა უთხრა, — პირში ექნებო. — თავვმა უთხრა: — მაშ ადვილიაო. — ავარდა, შევარდა კარადაში, მიირბინ-მოირბინა, ერთი ძმრის ბოთლი გადააქცია, ჩაყო კუდი შიგ, დაასველა, მოვიდა, მიეპარა ჩარჩს, წაუჩუჩუნა ცხვირში. ჩარჩს ცხარე რომ მოხვდა ცხვირში, დააცემინა, გამოუვარდა პირიდან ნატვრისთვალი, თავვმა დაავლო პირი და გაიქცა. ჩარჩი გამოედევნა, მაგრამ ვერ დაიჭირა. თავვი ჩავიდა დაბლა, უთხრა ძაღლს: — მომაქვსო. უბრძანა ძაღლმა კატას: შემაჯექი ზურგზე, შენ თავვი შეისვი და გავიდეთ პატრონთანაო! კატამ დაუწყო კაწუნი თავეს: მე მომეცი, შენ ჩავივარდება წყალშიო. თავვმა არ დაანება, ამ დროს გადავარდა თავვი და დაიხრჩო.

გამოვიდა ნაპირზე, რომ ნახა ძაღლმა თავვი აღარ იყო, ეცა კატას, დაუწყო ჯენჯვა. რომ დაინახა პატრონმა, გააშველა ეს მოჩხუბრები. ძაღლმა დაისვენა და წავიდა ზღვაზე. ჩავიდა, იარა ბევრი, მიანგრ-მოანგრია იქაურობა, მაგრამ ვერ იპოვა. გამოვიდა. დაისვენა და დაბრუნდა ისევ წყალში. იარა იმდენი, რომ იპოვა დამხრჩვალთ თავვი. გამოიტანა პატრონთან. პატრონი ძალიან შეწუხდა ამ თავვის დახრჩობაზე, ძაღლმა რომ დადო თავვი მიწაზე, დააჭირა ფეხი მუცელზე და

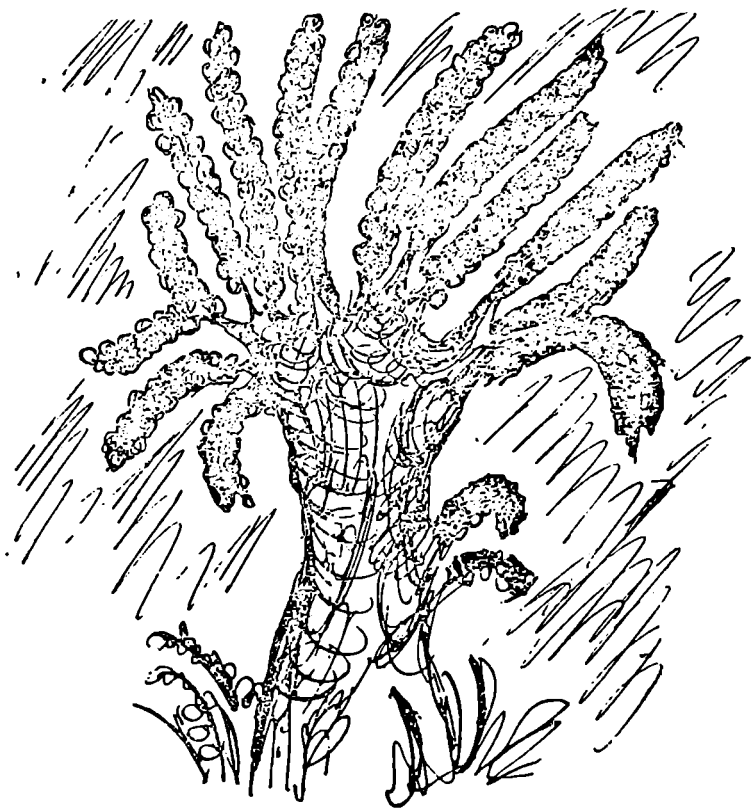
პირიდან წყალთან ერთად გადმოვარდა ნატერისთვალი. ბიჭმა სიხარულით ერთი შეკვივლა და დაავლო ხელი ნატერისთვალს. ეგ იყო, რომ დანიშნული დროც მთავრდებოდა და ის ჩარჩი სიხარულით ცას ეწეოდა. ამ დროს ამ ბიჭმა ინატრა: ჩემი სახლი როგორც იდგა, ისევ იმ ალაგას იდგეს და შიგ ვინც არიან, ისევ ისე დამიხედესო. მართლაც, სახლი ადგილზე დადგა. შევიდა ეს ბიჭი ოთახში და რასა ჰხედავს: ვიღაც ჩარჩის სძინავს. გავიდა მეორე ოთახში, ნახა ცოლი და დედა თავპირდასიებულები ბევრი ტირილისაგან. — რა მოხდა, მითხარით ახლათ? — შეეკითხა თავის ცოლსა და დედას. ცოლმა დაწვრილებით უამბო: — ამ ჩარჩს ფარჩა დაჰქონდა, ჩვენ ავიწომეთ ფარჩა. მერე ამან პური მოგვთხოვა, მოვიყვანეთ სახლში და უეცრად ჩვენი სახლი ზღვაზე გაჩნდა. ვერ გავიგეთ რანაირად და როგორათ. წამოხტა ეს ბიჭი, გავარდა ჩარჩთან, გააღვიძა, გამოიყვანა აივანზე. კარგი მოზრდილი აივანი ჰქონდათ.

უბრძანა კომბლებს: ჯერ ისე სცემეთ, ამ აივანზე გააქცე-გამოაქციეთო, მერე დააგორეთ კიბეზე და ბოლოს წაიყვანეთ, ზღვაში გადააგდეთო! მართლაც, შეასრულეს ამ კომბლებმა. ჯერ იქა სცემეს, მერე კიბეზე დააგორეს, წაიყვანეს და გადააგდეს ზღვაში.

პირი იქა, ლხინი აქა, ქატო იქა, ფქვილი აქა.
მთას ურემი ავიტანე — წამოვიდა გორებითა,
აქ სიცოცხლით დამიძებით, საიქიოს ცხონებითა.

მზის დედა

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ცოლ-ქმარი. სახლის წინ ედგათ ერთი ხე, რომელიც ისხამდა ოქროებს. დილილით გავიდოდნენ, კრეფდნენ ამ ოქროებს. კაცმა გამოაცხადა: ვისაც უნდა მოვიდეს და სანაძლეო დამიძღოს: თუ გამოიცნოს სე რაზეა ამოსული, ეს ხე მას დარჩეს, თუ არადა ერთი ტომარა ფული დაარჩინოსო. მოდიოდნენ და ვერავინ ვერ გამოიცნო. მის ცოლს ჰყავდა ერთი საყვარელი. ცოლმა უთხრა იმ საყვარელს: გველის კუდზეა ამოსულიო. მოვიდა ის

კაცი და პირველად თითქოს ვერ გამოიცინო, გაბრუნდა და ფული დაარჩინა იქ, მობრუნდა და უთხრა: — ერთიც მაქვს სათქმელიო, გველის კულზე ხომ არ არის ამოსულიო? — მართალიაო, და დაუთმო ის სახლი და ის ხე მას. დაფიქრდა და თქვა: „ამან როგორ გაიგო?“ გამოვიდა და მზის დედასთან წავიდა საკითხავად.

მიდიოდა და წინ შეხვდა ერთი ზღვა. ზღვისპირას იწვა ერთი დიდი თევზი, ძალიან იყო გამაძღარი და ვერ ინელებდა. იმ თევზმა უთხრა: ჩემი ამბავიც უთხარი, როგორ უნდა მო-

ვინელოო. იარა, იარა და წინ შეხვდა დიდი მინდორი, ხის გუთნით ხნავდნენ, გუთანი უფუჭდებოდათ მალ-მალე. აჭამეს პური: ბარემ ჩვენი ამბავიც უთხარიო. — იარა, იარა და წინ შეხვდა ერთი დიდი მინდორი, იმ მინდორში ჰყავდათ ცხვარი, არ იცოდნენ, როგორ გაეპარსათ და ეიოცებოდათ. მათაც უთხრეს: ბარემ ჩვენი ამბავიც გაიგე და გვითხარიო. წავიდა, იარა, იარა და შეხვდა ერთი დიდი ხე, იმხელა იყო, რომ თვალს ვერ აწვდენდა. ირემზე იყო ის დიდი ალვის ხე ამოსული, იმ ალვის ხეზე იყო კიბე, იმ კიბით მზის დედასთან უნდა მისულყო. ირემმა ჰკითხა: — სად მიდიხარო? — მზის დედასთანაო. — კიბე აქა მაქვს და ამოდით. მხოლოდ ერთი ბლუჯა ბალახი მომაწოდე, რომ შევჭამო, მშვიერი ვარო. შეაჭამა და ავიდა.

იარა, იარა და მივიდა მზის დედასთან. მივიდა და — რა გაგჭირვებიაო? — ჩემი საქმე ასეა და იმ კაცმა როგორ გაიგო? — უთხრა — ის კაცი შენი ცოლის საყვარელია და ცოლმა ვიღალატაო. ჰკითხა თევზის ამბავი, საქმელს ვერ ინელებსო. მზის დედამ უთხრა: — შეაჯექი, წყალში გაგიყვანსო, აქეთ-იქით ხელი შემოარტყი და ერთი ტომარა ფული გამოვარდებო, მიდი და იმ კაცს ასეთი სანაძლეო დაუდე: მზე ხომ აღმოსავლეთით ამოდის და დასავლეთით ჩადისო? დააწერინე ხელწერალი, მოიწვიე ხალხი და დასხედით და დასავლეთით ქენით პირიო. დასავლეთით ამოვალ და აღმოსავლეთში ჩავალო. ახლა უთხრა გუთნის ამბავი: უთხარი, რომ მარტო სახნისი გაუკეთონ რკინისა, დანარჩენი ხისა იყოსო და არ გაუფუჭდება-თქო. უთხრა ცხვრისა: მაკრატელი აიღონ და გაპარსონო.

დაბრუნდა და ჩამოვიდა. მეცხვარეებს გააპარსვინა ცხვარი, ადგნენ და გაიქცნენ. მივიდა გუთნებთან: — რკინის სახნისი გაუკეთეთ, დანარჩენი ხისა იყოს და არ გაგიფუჭდებათო. მარტოც, გაუკეთეს და მოხნეს, არ უფუჭდებოდათ. — რა გაჩუქოთო? — ერთი მშვილდ-ისარი გამიმართეთ და ხმალიო. გაუკეთეს, მისცეს და წამოვიდა. თევზს უთხრა: — შემისვი, გამიყვანე და მე მოგანელეზინებო. შეისვა და გაიყვანა იქითა მხარეს. შემოარტყა ხელი, გამოვარდა ერთი ტომარა ფული. მოისვენა თევზმა, შეცურა წყალში და წავიდა.

ეს კაციც წავიდა, ვისთანაც სანაძლეო უნდა დაედო. მივიდა მათთან და ხედავს, იმ კაცს შეუერთავს მისი ცოლი. ვერც ნაცოლარმა და ვერც იმ კაცმა ვერ იცნეს. დაუდო სანაძლეო: ხომ აღმოსავლეთით ამოდის მზე და დასავლეთით ჩადის? მე სანაძლეოს დაგიდებ, რომ დასავლეთით ამოვიდეს და აღმოსავლეთით ჩავიდესო. იმ კაცმა დაუდო სანაძლეო.

მოიწვიეს ხალხი, დასხდნენ სკამზე და პირი დასავლეთისაკენ ქნეს. სანაძლეოს ძალით, თუ მოიგებდა, იმ კაცს ის ცოლიც უნდა მოეკლა, ის კაციც და სახლი თვითონ დარჩენოდა. მართლაც, დაინახეს, რომ აღმოსავლეთით ჩაბნელდა და დასავლეთით ამოვიდა მზე. მოუგო სანაძლეო, მივიდა იმ კაცთან და იმის ცოლთან და უნდა დაეხოცა ისინი. უთხრა: — სიცოცხლე გაჩუქოთ თუ არაო? კაცმა უთხრა: — შარტო ყური ჩამომაჭერიო.

როგორ თუ ყურიო, მოსჭრა კისერი, ცოლიც მოკლა, ის სახლი მას დარჩა ისევე და უფრო კარგად იცხოვრა.

მადლიერი მკვდარი

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ხელმწიფე, მას ჰყავდა სამი შვილი. ხელმწიფე მობერდა, მოიხმო შვილები და უთხრა: ამ სიბერის დროს ჩემი სურვილი უნდა აასრულოთო. მევან ხელმწიფეს ქალი ჰყავს, ის ქალი უმცროსმა ძმამ ცოლად შეირთოსო. გარდაიცვალა ხელმწიფე. ადგნენ სამნი ძმანი, გაემგზავრნენ ქალის საძებნელად. ერთი და ჰყავთ და ისიც თან წაიყვანეს. ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, გზაჯვარედინს მიადგნენ, სამი გზა იყრებოდა, სამივე გზაზე ქვა იყო ჩასმული და ზედ ეწერა: ვინც აქით წავიდეს, ადვილად დაბრუნდეს, მეორეს ეწერა: ვინც აქეთ წავიდეს, საეჭვო იყოს მისი დაბრუნებაო, მესამეს ეწერა: ვინც აქეთ წავიდეს, ველარ მობრუნდესო.

უფროსმა ძმამ აირჩია საიმედო გზა, საშუალომ — საეჭვო, უმცროსმა კი — სახიფათო. უმცროსმა ძმამ თან გაიყოლა და. ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, შეხვდნენ ერთ კაცს, რომელსაც საფლავიდან ახალი მკვდარი ამოედო და ჯოხითა

სცემდა. ხელმწიფის ბიჭმა უთხრა: — რათა სცემო? — იმითომ ვცემ, რომ ჩემი აბაზი ემართა, არ მომცა და ისე მოკვდაო. ამოიღო ხელმწიფის ბიჭმა რვა აბაზი, ოღონდ ნუ სცემ და ამას მოგცემო. მისცა რვა აბაზი.

ხელმწიფის ბიჭმა აიკიდა კვლავ თავისი ბარგი, წაიყვანა თავისი და, მიდის გზაზე. დასუენება მოუხდათ. უთხრა დას: — დავისვენოთო. იქვე ხე იყო, იმ ხის ქვეშ იჯდა ერთი მოხუცი კაცი. ქალს შეერცხვა და ისევე გამობრუნდა. მოხუცმა დაუძახა: — მეც ღვთის კაცი ვარ, დაისვენეთო. მივიდა ხელმწიფის ბიჭი, ჩამოიღეს ბარგი და დაისვენეს. როცა წამოსვლა დააპირეს, მოხუცმა კაცმა უთხრა: — მე და შენ დაემობილდეთო. ხელმწიფის ბიჭმა უარი მოახსენა. მოხუცმა უთხრა: — რატომ ამბობ უარსო? ბიჭმა უთხრა: — მე და მყავს და შენ მარტოხელა კაცი ხარო. რასაც ვიშოვიო, შენი შეტი დაიხარჯებაო. მოხუცმა უთხრა: — ორნი უფრო შევიინახავთო. რახან მოხუცმა მოუჭრა სიტყვა, დაემობილდნენ. ბიჭმა უთხრა: — უფროსი შენ უნდა იყოო. მოხუცმა მიუგო: — არა, შენ უნდა იყოო. ბიჭის დამაც ურჩია უფროსობა, რადგან ხნიერი კაცი იყო და კარგად წაიყვანდა საქმეს, კარგად იუფროსებდა. ადგნენ და წავიდნენ.

ბევრი იარეს, თუ ცოტა იარეს, მიადგნენ ერთ სოფელს, ერთ დედაბერთან მივიდნენ. დაუძახეს, ამაღამ შეგვიფარეთო. დედაკაცმა შეიბრალა ძმობილები. გათენებისას ადგნენ და ყველაფერი გამოჰკითხეს ამ ბებერ დედაკაცს: ან ხელმწიფე სად ცხოვრობდა, ან როგორი სახელმწიფო იყო ეს. ბებერი დედაკაცი მოუყვა ყველაფერს: ჩვენს მეფეს ჰყავს ერთი ქალი, ოთხმოცჯერ მაინც გაათხოვა, მაგრამ საქმრო არა რჩება, ეხოცებაო. ადგა მოხუცი კაცი და მაშინვე წავიდა მასთან. უთხრა: — ბიჭი მოგიყვანე სასიძო და ქალი უნდა გაათხოვოო. ხელმწიფემ უარი განუცხადა: — ჩემ შვილს მრავალი საქმრო მოუყვანე, მაგრამ დაეხოცნენ. რად გინდა, რომ ეგ კარგი ყმაწვილიც მოკვდესო. ხელმწიფის ქალმაც უარი თქვა: — რაკი ბედი არა მაქვს, არა მაქვსო. ეს ბებერი კაცი ძალიან შეეხვეწა და როგორც იყო მოაწადინებინა. მოიყვანეს ბიჭი, შესახედავად ძალიან მოეწონათ, მაგრამ ქალი ტიროდა, არც ეს შემრჩება და რად გინდათ, რომ გავთხოვდეო.

გამართეს ქორწილი. ხელმწიფემ სუყველა სოფლიდან მოიწვია ხალხი. დაღამდა, ხელმწიფის ქალი და ბიჭიც ცალკე ოთახში უნდა დაეწინათ. ქალს გამოჰყვენენ სხვა ქალებიც ეს ბიჭი რომ წაიყვანეს, მოხუცმა თქვა: — მეც უნდა გავყვე ჩემს ძმასო. ხალხმა უარი უთხრა: არ შეიძლება შენი გაყოლაო. დიდი ხვეწნის შემდეგ გააყოლეს ბერიკაცი. ქალი და ბიჭი დაწვნენ, მოხუცი ცალკე კუთხეში დაწვა. ამ მოხუცს მთელი ღამე თვალი არ მოუხუჭავს, მივიდოდა და მალი-მალ დახედავდა თავის ძმას: სუნთქავს თუ არაო, შუალამისას ქალმა გაიზმორა და პირიდან ამოუფრინდა არწივი. ბერიკაცს გაღესილი დანა ეჭირა ხელში, ამოფრენისთანავე სტაცა ხელი და მოაჭრა ყინწი. ქალმა მეორედაც გაიზმორა, პირიდან ამოუფრინდა ისეთივე არწივი. მოხუცმა კაცმა მასაც მოაჭრა ყინწი. ქალმა რამდენჯერმე გაიზმორა და სულ არწივები ამოდიოდნენ. თანდათან უფრო პატარ-პატარა არწივები ამოფრინდნენ. მოხუცმა კაცმა ყველა დაბოცა. გათენების ხანს ქალმა დაიწყო ტირილი. ხელმწიფის ქალს ეგონა, ესეც მკვდარიო.

მოხუცმა ჩუმად უთხრა: ნუ ტირი, ჯერ მიდი და ნახე, ეგება მკვდარი არ არისო. ქალის ერთი ცრემლი ბიჭს დაეცა ლოყაზე და შეტოკდა. გახარებული ქალი წამოხტა, გაქცა თავის მამასთან და უთხრა: — ციცხალიაო! ხელმწიფეს გაუხარდა, შეუყვარდა ეს ყმაწვილი, მეფობას ულოცავდა, მაგრამ ბიჭმა არ იკისრა. მეორე დღეს ბიჭი ადგა, ჭამა პური და უთხრა: — ნადირობა მიყვარს და ახლომახლო ვინადირობო. ხელმწიფემ არ დაუშალა, ინადირე, მხოლოდ აი, ამ მთას იქით მინდორში დევების კოშკია, იქ არ მიხვიდეო. ბიჭმა უთხრა: — იქ არ წაველო. ხელმწიფემ უბრძანა თავის ვეზირებს: — ცხენები გამოუყვანეთ და თვითონ აიბჩიოსო. სიძემ ერთი კარგი შავი ცხენი დაიჭირა, წაავლო წელზე ხელი, მოუჭირა ორი თითი და შუაზე გაწყვიტა. ახლა თეთრს სტაცა ხელი, ისიც გაწყვიტა. ვეზირები გაიქცნენ, ხელმწიფეს უამბეს: — რომელ ცხენსაც კი დაიჭერს, ორი თითით შუაზე წყვეტავსო. ხელმწიფეს ძალიან გაუხარდა ეს ამბავი, თქვა — ჩემი მერანის გამოუყვანეთ, მისი ღირსი ყოფილაო! მოუჭირა თითები, მერანს წელი ეტკინა, შეხტა და ფლოქვი

შემოჰკრა სიძეს. მას ძალიან მოეწონა ეს ცხენი, შეჰჭდა, აისხა იარაღი და წავიდა სანადიროდ.

ეს ბიჭი წავიდა პირდაპირ დევებთან. მთა რომ გადაიარა, გამოჩნდა კოშკი. გააქანა მერანი იმ კოშკისაკენ, მივიდა და დაუძახა სამ ძმა დევს: კარში გამოიხედეთო! გამოიხედეს. სამთავიანმა დევმა თქვა: — კარგი ლუქმა მოსულხარო. გამოქანდა დევი და უნდა სტაცოს პირი ამ ბიჭს, მაგრამ მან ესროლა მშვილდ-ისარი და სამივე თავი წააგლიჯა. კიდევ დაუძახა: — გამოდი, საშუალოვ, ძმა მოგიკალიო! გაბრაზებული გამოვარდა ექვსთავიანი დევი. უნდა ეტაკოს ბიჭს და გადაყლაპოს, მაგრამ ბიჭმა ესროლა მშვილდ-ისარი და სამი თავი წააგლიჯა. სანამ დევი მოვარდებოდა, მეორედაც ესროლა და მოკლა საშუალო დევიც, ძმები დამიხოცეთო! გამოვარდა ცხრათავიანი დევი. აივნის ქვემოთ იყო ხუთასფუთიანი საწონი. სტაცა მას ხელი და ესროლა ბიჭს. ბიჭმა მერანი გვერდზე გაახტუნა და თვითონ ესროლა მშვილდ-ისარი. მშვილდ-ისარმა სამი თავი წააგლიჯა. ჩამოხტა ბიჭი, სტაცა ხელი დევს, აიტაცა მალა, დასცა დედამიწაზე, კისრაპდის ჩასვა მიწაში და უთხრა: უნდა მოგაჭრა თავებიო. ხუთი თავი რომ მოაჭრა, ამოიყვანა დევი მიწიდან და უთხრა: — დამატარე ამ სახლში, თორემ მოგკლავო!

დევმა დაატარა სახლი და სუყველაფერი უჩვენა. ბიჭმა გამოაგდო სახლიდან დევი: — სადაც გინდა, იქ წადიო! დევს იქვე ახლოს გამოქვაბული ეგულებოდა მივიდა და ამ გამოქვაბულში დაწვა. ბიჭმა მოკრიფა დევების თავები და გამოემგზავრა შინისაკენ. მოვიდა თუ არა შინ, ხელმწიფეს მოახსენა: შენ რომ გაშინებდნენ, ის დევები, სულ ყველა დაეხოცეო. ხელმწიფემ არ დაიჯერა: იმათი მომრევი არავინ არ იყო ქვეყანაზე და შენ როგორ დახოცავდიო. ბიჭმა უჩვენა. — მე იმ კოშკში უნდა ვიცხოვრო ცოლთან ერთად, დასაც თან წავიყვანო. მაშინ ძმობილმა უთხრა: — უნდა გამეყარო და ქონება გავიყოთო. ბიჭმა ვერაფერი უთხრა, რადგან უფროსობა მას ჰქონდა ჩაბარებული. მოხუცმაც ყველაფერი შუაზე გაყო და ბოლოს უთხრა: — ეს ქალიც უნდა გავყოთ შუაზეო. როგორ უნდა გავყოთ? — მე გავყოფო. მოხუცმა ჩაანთო თონეში ცეცხლი, სულ ნაკვერჩხლად აქ-

ცია. აიყვანა ქალი, დაიჭირა თონეზე, ცალი ხელი თვითონ: წაავლო, ცალი ხელი ქმარს დააჭერინა, ჩამოჰკრა ხმალი თავიდან და შუაზე გააპო. გადაჭრილი ქალიდან გამოცვივდნენ არწივები, ბაყაყები, გველები, მიატყუცა სევ ის ქალი ერთმანეთს, მოუხვა ფრინველის ბუმბული და როგორც იყო ისეთი გახდა.

ახლა უთხრა მოხუცმა ბიჭს: — მე არაფერში არ შეგეცილები, ყველაფერი შენთვის დამილოცნია. მე ისა ვარ, გზაზე რომ შეგხვდი. ერთი კაცი მკვდარს რომ სცემდა და შენ რომ უთხარი: რაც ემართა ორ იმდენს მოგცემ, ოღონდ თავი დაანებეო. შენ რაკი სიკეთე მიყავი, იმისათვის დავეთხოვე უფალს, წამოვედი შენთან, სამაგიერო სიკეთე გამეწია რამე. ამაზე მეტი სიკეთე როგორღა გინდა! ეს ამოდენა საცხოვრებელი შენო და გაფრინდა ცაში. ყველანი გაკვირვებულეო დარჩნენ. ბიჭი წამოვიდა იმ კოშკისაკენ და დაიწყო კოშკში ცხოვრება.

რამდენიმე წელმა განვლო. ბიჭის დას მოუხდა გათხოვება დაიწყო ახლომახლო ხეტიალი. მიადგა იმ გამოქვაბულს, სადაც დევი იყო. ნახა დევი ერთი თავი რომ დაურჩინა. ქალმა დევს უთხრა: შენ ქმარი და მე ცოლიო. დევი უარზე იდგა: შენს ძმას ერთი თავი შეურჩენია და იმასაც მომაჭრისო. ქალმა უთხრა: — ჩემ ძმას ვეტყვი, ძალად გამაუნამუსათქმოდ მოგკლავსო. დევს შეეშინდა და დათანხმდა — მე ჩემს ძმას ძალიან ვუყვარვარ, მას ისეთ ალაგას გავგზავნი, რომ იქიდან ცოცხალი აღარ დაბრუნდებო. შენ ქმარი იყავი და მე ცოლიო. ამ ქალის ძმა სანადიროდ იყო წასული, სანამ ბიჭი მოვიდოდა, ქალმა მოიავადმყოფა თავი და დაწვა. როცა ძმა მოვიდა, უთხრა: — რად დაწოლილხარ, რა გაგჭირვებიაო? — მე ძალიან ავადა ვარ და ცხრა მთას იქით რომ ერთი კარგი მხოლოდ იმის გულ-ღვიძლი მომაჩინესო. ბიჭმა უთხრა, მაშ ძმა მოგკედომია, თუ არ მოგიტანოს იმის გულ-ღვიძლიო. ქალს დევმა ასწავლა ეს.

წავიდა ბიჭი. გადაიარა ცხრა მთა, კამეჩის სიახლოვეს რომ მივიდა, მის ცხენს ბარბაცი დააწყუბინა. ჩამოვიდა ცხეხიდან ბიჭი და მიდის ფეხით. ცხენი კი იქ დააბა. მიუახლოვდა თუ არა, ბიჭმა ესროლა მშვილდ-ისარი. მაგრამ ვერაფერი

დააკლო. კიდევ რომ მიუახლოვდა, კამეჩმა უთხრა ბიჭს: ვი-
დაცა ხარ, ძალიან ღონიერი ხარ. ჩემთან ასე ახლოს ვერავინ
მოდის, შენ კი მოხვედი. მაგრამ რაც არ უნდა ქნა, მე მაინც
ვერ მომკლავ, ორი მტკაველის სისქე ტყავი მაკრავს და შენი
ისარი ერთი თითის სისქეზეც ვერ შემიტანსო.

ბიჭმა არ დაუჯერა, ესროლა მშვილდ-ისარი, მაგრამ ვე-
რაფერს გახდა. კამეჩმა ისევ უთხრა: შორიდან ვერაფერს მი-
ზამ, ახლოს მოხვალ და რქებით დაგხვეო! ბიჭმა იფიქრა: „ეს
ისეთი ღონიერი ყოფილა, ვერაფერს გავხდებიო“ და დაბ-
რუნდა უკან. დაღონებული მიდიოდა. გზაში ერთი კაცი შეხვ-
და. — რატომ ხარ დაღონებულიო? — ჰკითხა. ბიჭმა ყველა-
ფერი უთხრა. კაცმა უჩრია: ჩადი ჭალაში, ხედავ რამდენი
კამეჩია, ერთ-ერთ კამეჩს სტაცე ხელი, დაკალი, ამოარიდე
გულ-ღვიძლი, მიუტანე შენს დას და მორჩებო. იმ ბიჭმა
მართლაც ასე გააკეთა. გამოარიდა ერთ კამეჩს გულ-ღვიძლი
და წამოვიდა შინ. აჭამა დას, ქალი ადგა მაშინვე: — კარგადა
ვარო. ბიჭი წავიდა სანადიროდ. მეორე დღეს ქალი მივიდა
ისევ დევთან და უთხრა: — კამეჩის გულ-ღვიძლი მომიტანაო.
დევმა უთხრა: — უკვდავების წყალი მოატანინეო. მისი მო-
ტანა ძალიან ძნელია, იქ უეჭველად მოჰკლავენო. სანამ ნა-
დირობიდან მოვიდოდა ბიჭი, დაწვა ქალი და მოიავადმყოფა
თავი. მოვიდა ბიჭი, უთხრა დას: — რატომ ხარ ავად, რა
მოგარჩენსო? — მე მომარჩენს მხოლოდ უკვდავების წყა-
ლიო. — მაშ, ძმა მოგკვდომია, თუ ის არ მოგიტანოსო.

ადგა ბიჭი, შეჯდა მერანზე და გაემგზავრა უკვდავების
წყლის მოსატანად. იმ წყლის მოტანას სამი წელიწადი უნ-
დოდა. გზაში ბიჭმა დაინახა ერთი მიჯაჭვული რაში. მივიდა
ახლოს, როგორც იყო დაიჭირა, შეხსნა ჯაჭვები და შეჯდა
ზედ. რაშიმა უთხრა: — ჩემი დამჭერი არავინ არ იყო, რაკი
შენ დამიმორჩილე, რაც არ უნდა დამავალო, ავისრულებო.
ბიჭმა უთხრა: — უკვდავების წყალი უნდა მოვიტანოთო.
რაშიმა მიუგო: — მე უკვდავების წყალი გამომიტანია იქი-
დან. ძალიან ძნელია მისი გამოტანა, შენ თუ ყოჩაღად მოიქ-
ცევი, გამოვიტანთო. რაშიმა ბიჭს უჩვენა ერთი გზა. ორი
დოქი უკვდავების წყალი კლდის პირას აგდიაო, მე იმ კლდეს
ახლოს ჩავუქროლებ და შენ უნდა სტაცო ხელი და სწრაფად

წამოიღო. დოქს რომ აღებ, რაც ქვეყანაზე ნადირია, ჩვენ გამოგვეცილებათ. თუ ძალიან მოგვიახლოვდნენ, ხმლით მოგერიე, მხოლოდ ხმალი მე არ მომარტყაო.

აფრინდა რაში, ბევრი ფრენის შემდეგ ჩაუქროლა იმ კლდეს, სადაც დოქები ეწყო. ამ ბიჭმა სწრაფად დასტაცა ხელი და დაიჭირა ხელში მაგრად. დოქის აღებისთანავე, რაც ქვეყანაზე ნადირი იყო, სუყველა მათ გამოედევნა. რაში ძალიან დაიღალა, მაგრამ მაინც გამოასწრო. ნადირები დაუახლოვდნენ. ერთი ლომი უნდა სტაკებოდა რაშს. ბიჭმა დაჰკრა ხმალი და მოაგლიჯა თავი. ბოლოს ნადირებმა თავი ანებეს. ეს ბიჭი წამოვიდა შინ. დიდი სიარულის შემდეგ მივიდა იქ, სადაც ხელმწიფე იყო. ერთ ტყეში შევიდა და დაინახა, რომ ხალხი მოდის შეკაზმული ცხენებით სულ განუწყვეტლივ. ბიჭმა თქვა: ნეტავ არისთვის მიდიანო? ამ ბიჭს ძალიან გაეზარდა წვერიც, ტანისამოსი სულ გაცვეთილ-დაკონკილი ეცვა. ამ ტყეში მოესმა წალდის ხმა, ფიჩხს სჭრიან. მიჰყვა ამ ხმაურობას და მივიდა ერთ კაცთან. უთხრა: — გამარჯობა, — გაგიმარჯოსო. — ეს ხალხი სად მიდისო? — ეს ხალხი მიდის ხელმწიფესთან. უწინ ჰყავდა ერთი სიძე, ეს სიძე წავიდა და დაიკარგა. ისეთი ღონიერი იყო, რომ მისი მომრევი არავინ არ გამოსულა. დაკარგვის შემდეგ სიძე ბევრი ეძება ხელმწიფემ, ხან ცაში, ხან დედამიწაზე, ხან ზღვაში და ხმელეთზე, მაგრამ ვერ იპოვა. გამოიგლოვეს ეს ბიჭი, ხელმწიფე ახლა ათხოვებს თავის ქალსაო. მხოლოდ იმ პირობით, რომ მეფემ გასჭრა დიდი ორმო, ას ორმოცდაათი მეტრის სიგრძისა, ოცდაათი მეტრი სიმაღლის, ვინც ამ ორმოზე გადაახტუნებს ცხენს, იმას მიეცემ ქალსაო. ბიჭი წამოხტა მაშინვე, ენიშნა. — მომეცი, ეგ ჩოხა ჩამაცვიო. ერთი მეცხვარული ქუდიც გამოართვა და წამოვიდა. ხალხს სულ უკანიდან ამოუდგა. ბიჭმა უთხრა მეფეს: — აბა, ჰკითხე შენს ქალსა, თუ გადავახტუნო ამ ორმოზე ცხენი, შემირთავს თუ არა ქმრადაო? ხელმწიფე ქალს დაეკითხა: ქალმა უთხრა: — ეგ ვინ მოთრეულა, მაგას არ შევირთავ, რაც არ უნდა გადაახტუნოსო. ხელმწიფემ უთხრა იმ ბიჭს: — მაგას ვინა ჰკითხავს. პირობა მე დავდეო. კარგიო, — უთხრა ბიჭმა. მეორე მხარეს ვერაინ ხტებოდა. ორმოში ცვივოდა, ზოგი კვდებოდა; ზოგი

იმტკრეოდა, მაინც არ იშლიდნენ. ამ ბიჭის დრო რომ მოვიდა, მძიმედ გაარტყა ცხენს მათარახი, ისკუბა ცხენმა, შუა ალაგას ჩავარდა. ამოიყვანა ცხენი ბარბაცით, მეორე დღესაც ვაგრძელდა გადახტომა, მაგრამ ვერავინ გადახტა ნაპირამდის. ამ ბიჭის დრო რომ მოვიდა უნდა გადაეხტუნებინა, მაგრამ ქალმა უთხრა: — კიდევ მოეთრიეო? გინდა გადაახტუნო, მაინც არ შეგირთავო. ხელმწიფემ უთხრა: ამას არავინ კითხავსო. ბიჭმა დაუჯერა, ცხენს ჰკრა ქუსლი და მათარახი, ისკუბა ცხენმა, ნაპირიდან კიდევაც გადააცილა, მოატრიალა ბიჭმა მერანი და უთხრა ხელმწიფეს: — გადავახტუნე და რას იტყვიო. უარს არ ვამბობო. იმ დღისითვე ხელმწიფემ დაავალა ვეზირებს, გაპარსეთ პირი, დაბანეთ და გამოუცვალოთ ტანისამოსიო. მართლაც, ვეზირები მივიდნენ დასაბადად, უთხრეს, უნდა დაგბანოთო. ბიჭმა უპასუხა: — არაო! გაზოუცხადეს ხელმწიფეს, რომ უარს ამბობსო. კვლავ ხუთი ვეზირი გაგზავნა. ამ ბიჭმა უარი განუცხადა ისევ. ისევ უკან დაბრუნდნენ ვეზირები.

ახლა გაუგზავნა ოცი ვეზირი, რომლებსაც უბრძანა დაიჭირეთ და ძალად დაბანეთო. რომ მივიდნენ, ბიჭმა მოიქნია მუშტი და ოცივე დაყარა პირქვე. წამოდგენ ვეზირები და ისევ წაავლეს ხელი. გაბრაზებულმა ბიჭმა ზოცა, თავი გაუტეხა, ზოგს მკლავი მოსტეხა და სულ დამტკრეულები გაგზავნა ხელმწიფესთან. მაშინ ხელმწიფემ თქვა: ის ბიჭი ხომ არ არის, მიდი გამიგეთო. წავიდა ქალი. როცა ქალს ქმარი ჰყავდა, მარჯვენა მკლავზე დაახატა ფუნჯი.

ქალმა აუწია მარჯვენა მკლავი და რომ დაინახა ფუნჯი, გამოვარდა და თავის მამასთან გაიქცა, უთხრა: — ის არისო, ნიშანი მქონდა დადებული და ისე აქვსო! ძალიან გაუხარდა ხელმწიფეს და ხელმეორედ გადაიხადეს ქორწილი.

ქორწილში მეც ვიყავი და ლაზათიანადაც დავითვარი.

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი კაცი და ჰყავდა ერთი ვაჟიშვილი. მამა შვილს ეხვეწებოდა დაქორწინდიო, შვილი კი ეუბნებოდა, სწავლა მინდაო. ბიჭს სასწავლებელში შესვლა იმიტომაც უნდოდა, რომ იქ შეერჩია საცოლე. ბიჭი მართლაც შევიდა სასწავლებელში და აირჩია ერთი მშვენიერი გოგო. შვილმა მამას უთხრა: — ახლა კი მინდა ქორწილი იმ პირობით, თუ შემრთავ: იმას, ვინც მე მომწონსო. მამამ შვილს ჰკითხა: — ვისია ის ქალიო. შვილმა უპასუხა: — მავან კაცისაო. მამამ უთხრა: — ძალიან კარგი, მისი მამა ჩემი კარგი მეგობარი კაცია და ვნახოთო.

მეორე დღეს ადგა მამა და წავიდა ქალის მშობლებთან მოსალაპარაკებლად. ქალის მამამ რომ ეს კაცა დაინახა, მიეგება, მიიპატიჟა სახლში. გასწიეს მშვენიერი ქეიფი და ვაჟის მამამ უთხრა, რაზედაც იყო მისული. მშობლები შეთანხმდნენ და ქორწილიც მალე დანიშნეს. ქორწილის დროს, როცა ქალი სახლში ჰყავდათ და მაყრები ჯერ ისევ ქეიფობდნენ, ნეფე-პატარძალს ძილი მოეკიდათ და გავიდნენ მეორე ოთახში მოსასვენებლად. ქალს წყალი მოსწყურდა და ქმარს უთხრა: — წყალი მწყურიაო. ბიჭი სასწრაფოდ წამოხტა, ნახა კოკები, მაგრამ წყალი არ იდგა. წყალი ეზოშივე იყო და ბიჭი იქითკენ გაიქცა. ბიჭმა რომ წყალს კოკა შეუღდა, რაღაც დაეცა და ბიჭი გაქრა. პატარძალი ელოდება, მაგრამ ნეფე არსადა ჩანს.

გათენდა მეორე დღე და პატარძალი ტირის. გავიდნენ ბიჭის მშობლები და ჰკითხეს: რა გატირებსო? პატარძალმა უთხრა, რაც მოხდა.

ბიჭი ბევრი ეძებეს, მაგრამ ვერ იპოვეს. ქალს მშობლები მოუვიდნენ. იტირეს, იგლოვეს და ვაჟის მშობლებს უთხრეს, ჩვენ ქალს წავიყვანათო. ბიჭის მშობლებმა უთხრეს: — ჩვენ ერთი შვილი გყავდა და ისიც დავკარგეთ, მის სამაგიეროდ ამას ჩვენ აღვზრდითო. — ქალი ვაჟის სახლში დარჩა.

ერთხელ ქალმა უთხრა მამამთილს: ერთი დუქანი გამიხსენი ისეთ ალაგას, სადაც ჯვარედინი გზა იყოსო. ქალს სურვილი შეუხსრულდა. იგი დახლში დგას. გამეღელ-გამომე-

ლელი ქეიფობს, ქალი ფულს არ იღებს და ყველას ეუბნება: — მითხარით, სად რა ნახეთ საკვირველიო? ქალს ყველა ერთნაირად უპასუხებს: არაფერიო.

ერთხელ ერთი გზიდან მოდიოდა სამი კაცი. ორი კაცი კარგად ჩაცმული იყო, ერთს კი დაგლეჯილი ქალამნები ეცვა. ამ კაცმა უთხრა: ჩამოვსხდეთ აქ, შევისვენოთ ცოტა, ქალამნებს გავისწორებო. მაგსვრები შევიდნენ ერთ დიდ ტყეში. ამ ორ კაცს დაეძინა და ეს ერთი კი ქალამნებს ისწორებს. ქალამნიანმა კაცმა შეხედა ერთ უზარმაზარ ხეს, რომელსაც მარტო წვერში ჰქონდა ტოტები ქოლგასავით. კაცმა ხეზე შეამჩნია კუბო, საიდანაც ვილაცყებმა ამოიყვანეს ერთი საცვლებიანი კაცი, სცემეს ისე, რომ სიკვდილის პირზე მიაყენეს და მერე ისევ ჩააწვინეს, დაახურეს თავი და წავიდნენ. ქალამნიან კაცს ეს შემთხვევა უნდა ეთქვა ამხანაგებისათვის, მაგრამ დაავიწყდა.

მგზავრები წამოვიდნენ და ბევრი იარეს, თუ ცოტა, მიადგნენ ამ ქალის დუქანს. შევიდნენ პურის საჭმელად და როცა მორჩნენ, ქალს უთხრეს: — რამდენი გერგებო? ქალმა უთხრა: — თქვენი არაფერი მინდა, მხოლოდ მიაშბეთ საკვირველი თუ რაიმე ნახეთო. მგზავრებმა უპასუხეს: არაფერიო. იმ ბიჭს აქაც დაავიწყდა ის ამბავი, რომელიც ხეზე დაინახა. — მაშ თავისუფლები ხართო, — უთხრა ქალმა. მგზავრები წავიდნენ. ბოლო დროს იმ ბიჭს მოაგონდა ის ამბავი და უთხრა: — მოიცათ, თქვენ რომ გეძინათ, მაშინ ვნახე ერთი საკვირველი ამბავიო. მგზავრებმა არ გაუგონს, ერთი-ორიც წამოჰკრეს და გაანებეს თავი.

მგზავრი მობრუნდა ქალთან, მივიდა და უთხრა: — ბოდიში, მაგრამ წელან დამავიწყდა მეთქვა, მე ვნახე ასეთი ამბავი. ერთ ხეზე იყო კუბო, ვილაცყები მოვიდნენ, ახადეს კუბოს თავი, ამოიყვანეს ერთი მშვენიერი ვაჟი საცვლებიანი, სცემეს, სცემეს, სიკვდილის პირას მიაყენეს და წავიდნენო.

ქალს ეს ეამა. წამოვიდნენ და ბიჭმა აჩვენა ის ალაგი. სადამო ხანია. მოვიდნენ ვილაცყები, ამოიყვანეს ის ვაჟი, სცემეს. ქალმა დაინახა თუ არა, იცნო თავისი ახლად შერთული ქმარი და გული წაუვიდა. როცა ქალი გონს მოვიდა, ქალამნიან ბიჭს უთხრა: — დუქანი შენთვის დამილოცნია, მე

კი აქ ვრჩებიო. ქალამნიანი ბიჭი დაბრუნდა დუქანში და დაიწყო ვაჭრობა, ქალი კი ავიდა ხეზე. ახადა კუბოს თავი და ჩაუწვა ქმარს. ქმარმა უთხრა: — აქ რამ მოგიყვანა, წადი თორემ შენც ჩემს დღეში ჩავარდებიო. ქალი არ წამოვიდა, რაც მომივა, წომივაო. ქალი ყოველდღიურად მზის ამოსვლის შემდეგ ადიოდა და მზის ჩასვლის შემდეგ ჩამოდიოდა. ასე გავიდა ერთი კვირა. ბოლოს შეატყვეს ეშმაკებმა, ციდაცას მოუკვლევიაო და მოიტაცეს კუბო. ქალი ბევრს ეცადა, რომ კვალი მაინც არ დაკარგოდა, მაგრამ ეშმაკებმა კუბო თვალს მოაფარეს.

ამ ქალმა იარა ბევრი, მაგრამ ვერაფერი ვერ გაიგო. ქალი დაორსულებული გამოდგა. გაუჩნდა ვაჟიშვილი და მაინც დადიოდა. ერთხელ გავიდა ერთ მინდორზე, სადაც იდგა მშვენიერი სახლი. ქალმა თქვა, რაც მომივა-მომივა და ახლა მაინც ვინმეს მივეკედლებიო. შევიდა ეზოში და წინ გამოეგება ერთი დედაბერი. დედაბერმა ქალს გამოჰკითხა ყველაფერი და ქალმაც უამბო რისთვისაც დადიოდა. დედაკაცმა უთხრა: — მოდი, შვილო, მე და ჩემს ქმარს შვილი არა გვყავს და შენ იყავი ჩვენი შვილიო. ქალი დათანხმდა და მივიდა. მოხუცებულები სამუშაოდ დადიოდნენ და ეს ქალი კი სადილს უმზადებდა. ბავშვი დღითი დღე იზრდებოდა. დედა რომ გორებზე გადმოდიოდა, თვალ-მარგალიტი ეყარა. ორი ცალი წამოიღო და შვილს მისცა.

ერთ მშვენიერ დღეს ბავშვი გამოვიდა მინდორზე და მარგალიტებს ათამაშებდა: ერთს ააგდებდა მალა და მეორეს ხელში იჭერდა. ერთი ხელმწიფის ვაჟი წამოსულიყო სანადიროდ. დაინახა მინდორზე რაღაც თამაშობს და თქვა, ეს რა ნადირიაო; დაუმიზნა თოფი და უნდა ესროლოს, მაგრამ ვერ არჩევს. ხელმწიფის ვაჟი მივიდა ახლოს, მიეპარა, მაგრამ თოფი არ გაუვარდა. ხელმწიფის ვაჟმა გვიან გაარჩია, რომ ადამიანი იყო. დაიჭირა და წაიყვანა.

დედამ შვილი მოიკითხა, ველარ იპოვა და ტირილი დაიწყო. მოვიდნენ მოხუცები, მათ უარესად ასტეხეს ტირილი, ძებნა და ძახილი. დედა კიდევ უფრო დაღონდა და დაავადმყოფდა კიდევ. შვილი ეხვეწებოდა ხელმწიფეს: — გამიშვი, დედა ისედაც მწუხარეა და ჩემზე კიდევ ნულარ ადარდე-

ბო. ხელმწიფის შვილმა უთხრა: თუ მომიტან ამ თვალ-მარგალიტს ორი ჯორის საპალნეს, გაგათავისუფლებო. ბიჭმა უთხრა: გამიშვი და მოვიტანო. ბიჭი მივიდა სახლში, დედას ძალიან გაუხარდა, ავადმყოფობაც დაავიწყდა და ადგა. შვილმა დედას უამბო, რაც გადახდა და რა პირობითაც იყო გამოშვებული. დედამ უთხრა: წადი, გამოართვი ორი ჯორი და სამი აქლემიო. შვილი მართლაც წავიდა და გამოართვა. შესხდნენ დედა-შვილი და წავიდნენ თვალ-მარგალიტის გორასთან. დატვირთეს ორი ჯორი, სამი აქლემი და წამოვიდნენ. ორი ჯორის საპალნე მიუტანა ხელმწიფის შვილს, სამი აქლემის საპალნე კი თვითონ დაიტოვეს. ბიჭმა ჰკითხა ხელმწიფის შვილს: — ახლა თავისუფალი ხომ ვარო.

ხელმწიფის შვილმა უპასუხა: გაგანთავისუფლებ, თუ ამ ჩემს ეზოს გააშენებ ისეთ ბაღად, რომ რიგი ჰყვაოდეს და რიგი მწიფდებოდესო. ბიჭი დაღონებული მოვიდა დედასთან. უამბო ხელმწიფის შვილის ახალი ახირების ამბავი. ახლა მე უნდა წავიდე ასეთი ხეხილის საშოვნელადაო, უთხრა დედას და წავიდა.

ეს ბიჭი ისეთი ღონიერი იყო, რომ შეეძლო ხელმწიფის მთელი ჯარი შეეკრა, მხოლოდ გამოცდა არ ჰქონია. ბევრი იარა თუ ცოტა, ამ ბიჭს შეხვდა ერთი ბებერი დედაკაცი. ამ დედაკაცმა ჰკითხა: — შვილო, სად მიდიხარო? ბიჭმა უთხრა: — ჯანდაბასაო. ბებერი კვლავ შეეკითხა: — რამ გაიძულა, შვილო, ასე რომ დაპარაკობო? ბიჭმა უამბო თავისი თავგადასავალი. ბებერმა უთხრა: — შვილო, აი აგერ გდია ერთი სამასფუთიანი ქვა. იმის ქვეშ არის აღვირი და აიღებ თუ არა ხელში აღვირს, მოვარდება ერთი რაში, სტაცე ხელი და გაუკეთე აღვირიო. შეჯდები თუ არა, რაში მაშინვე გაქანდება ცაზე მისახეთქად, მაგრამ შენ ქვევიდან უნდა მოექცე, იქიდან რაში გამოსწევს დედამიწაზე დასათხლელად, მაგრამ შენ ზევიდან მოექცევი. ამის შემდეგ რაში დაგმორჩილდება და საითაც გინდა, იქით წაიყვანო. აგერ ამ კლდეს ხომ ხედავ, იმის თავზე ერთი ვაშლის ხე დგას, მოსწყვეტ ერთ კუნწულას, მიიტან ეზოში და როგორი ბალიც დაუვალებია ხელმწიფის შვილს, ისეთი ბალი გაშენდებაო. მხოლოდ ის კუნწულა ისე სწრაფად უნდა მოტეხო, რომ არავინ დაგინახოსო.

ბიჭი მივიდა ქვასთან, გაჰკრა ნეკი, გადააბრუნა და აიღო ალვრი. ამ დროს მოვიდა რაში. ბიჭმა გაუკეთა ალვრი და შეჯდა ზედ. რაში გაქანდა ცისკენ მისათხლემად. ბიჭი დაბლიდან მოექცა, შემდეგ რაში გამოექანა მიწისაკენ, მაგრამ ახლა ბიჭი ზევიდან მოექცა და რაშიც დამორჩილდა. ბიჭმა გააქროლა კლდისაკენ, მივარდა ვაშლს და კუნწულა მოსწყვიტა. დაეშვა ძირს და კიდევ მიაძახეს ზევიდან: ვაი დედიშენის ღმერთს, რომ გაგვასწარიო. ბიჭმა ალვრი ქვის ქვეშ ამოსდო, კუნწულა სასახლეში მიიტანა და ბალიც გაშენდა.

ბიჭმა ხელმწიფის შვილს უთხრა: ახლა ხომ თავისუფალი ვართ. ხელმწიფის შვილმა არ გაათავისუფლა და დაავალა გაეცოცხლებინა მისი დედ-მამა. შვილი მივიდა დედასთან, უამბო ყველაფერი, გამოემშვიდობა და წავიდა.

შეხვდა ისევ ის ბებური. ბიჭმა უთხრა: ახლა კი ველარ გადავრჩები, ისეთი რამ მომთხოვაო. ბებერმა უთხრა: აიღე ისევ ის ალვრი, მოვა რაში და წახვალ ამ კლდისაკენო. კლდე წამზე იღება და იკეტებაო. უნდა მოასწრო და შიგ შეხვიდეო. მართლაც, მიუახლოვდა ეს ბიჭი, შემოჰკრა რაშს და შევარდა შიგ. ბიჭმა აიღო ერთი მწვანე ცხვირსახოცი, ჩაიღო ჯიბეში, რაში გაუშვა მინდორზე და ცოტა შეისვენა. ბიჭი შეჯდა რაშზე და უკან ბრუნდებოდა. თქვა, მოდი, რა იქნება, ახლა რაშს ორს დავარტყამო. მართლაც, გადაჰკრა რაშს ორი, გადმოხტა, მაგრამ რაშს კული კლდის კარებში მოჰყვა და წვერი მოსწყვიტა. გაბრაზებული რაში წივილით დაეშვა დაბლა. ბებერმა უთხრა ბიჭს, — ორი კი არა სამი უნდა გადავარტყაო. დაბრუნდა ეს ბიჭი. მივიდა ხელმწიფის ვაჟთან. ხელმწიფის ვაჟმა უჩვენა დედ-მამის სასაფლაო, ბიჭმა მიუსვ-მოუსვა ეს ცხვირსახოცი და გააცოცხლა.

ხელმწიფის ვაჟმა ახლა გაანთავისუფლა ბიჭი. იგი დაბრუნდა დედასთან. დედამ შვილს უთხრა: — შვილო, შენ აქ რომ ბებია და პაპა გყვანან, ამათ გარდა ორი პაპა და ბებია ძავან სოფელში გყვანანო. ბიჭმა უთხრა: — მაშ, წავიდეო, ესენიც წავიყვანოთ და ბარგიც წავიღოთო. შეკაზმეს აქლემები, ცხენები და წავიდნენ.

დედა და შვილი მივიდნენ ბებრებთან. ბიჭის დედამ უცბად ფანჯარაში გადაიხედა და შორს კუნძულზე კუბო დაინახა

და ტირილი დაიწყო. შვილი წეეკითხა: — რაზე სტირიო, მაგრამ დედამ არ უპასუხა. მაშინ ბებერმა უთხრა: — კუნძულზე კუბოში კაცს ჰხედავს, რომელსაც ეშმაკები აწვალენ და მაზე სტირისო. ბიჭმა თქვა: ახლავე წავალ და იმ კაცს აქ მოვიყვანო. ბებერმა დაარიგა, თუ რა სჭირდებოდა იმ კაცის გამოსაყვანად. ბიჭმა წაიღო ორი დიდი პალო და ერთი დიდი ხე კიბის მაგივრად მისაყუდებლად.

ბიჭი რაშით გადაფრინდა, მივიდა ზღვის პირზე მენავესთან. სთხოვა მენავეს, მაგრამ მან არ შეიყვანა ზღვაში. მაშინ ბიჭმა მენავე გვერდზე მიაგდო, ჩაჯდა ნავში და ორი მოსმით კუნძულს მიადგა. დაურჯო პალოები მაგრად და ნავი დააბა. ამ დროს ჩადიოდა მზე, კუბოსთან მივიდნენ ეშმაკები და კაცს წვალემა დაუწყეს. ბიჭიც ავიდა, ეშმაკები სულ დახოცა, კაცი თან წამოიყვანა და მოიყვანა ბებრის სახლში. ბიჭის დედა და ეს კაცი ერთმანეთს მოეხვივნენ. ბიჭი გაბრაზდა, ეს კაცი მე გადავარჩინე და დედაჩემს რას უბედავსო. ბიჭს უნდა გაერთყა კაცისათვის, მაგრამ ამ დროს ბებერმა უთხრა: — შვილო, ეს კაცი შენი მამაა და დედაშენი ამდენი ხანია მაგისათვის წვალობსო. ბიჭს გაუხარდა და მამაშვილიც ერთიმეორეს გადაეხვივნენ.

დედა, მამა და შვილი მხიარულად ეხვეოდნენ ერთმანეთს. წამოვიდნენ სახლში და ქორწილიც ხელახლა გადაიხადეს. ყველა დარჩა გახარებული.

მთას ურემი ავიტანე, წამოვიდა გორებიითა.

აქ სიციცხლით დამიძებნით, საიქიოს — ცხონებითა.

შაშვი არის მგალობელი, ღმერთი თქვენი მწყალობელი.

ასწურცელა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ცოლ-ქმარი. ჰყავდათ სამი შვილი: ორი ვაჟი და ერთი ქალი. მამა ადრე გარდაიცვალა. დედამ უთხრა შვილებს: — შვილებო, თქვენს დედულ-მამულს რატომ არ მოუვლითო. შვილებმა არ იცოდნენ, თუ დედულ-მამული ჰქონდათ. დედას უთხრეს: — ჩვენ რომ წავიდეთ, საქმელი ვინ უნდა წა-

მოგვიღოსო. დედამ უთხრა: — თქვენ დას გამოვატანო. მართლაც, გაუმზადა ერთი კვირის საგზალი და თან ხახვი გაატანა. გზადაგზა რომ იაროთ, ეს ხახვის ნაფცქვენები ყარეთ გზაშიო. თქვენი და გამოყვება ნაფცქვენებს და მოგაგნებთო. გზაზე ერთი სოფელი იყო გასავლელი. იქ ცხოვრობდა ასთავიანი დევი, რომელსაც ჰყავდა ბებერი დედა. გამოვიდა, მოკრიფა ხახვის ნაფცქვენები და თავის გზაზე დაყარა. ერთი კვირის შემდეგ დედამ თავის ქალიშვილს გაატანა ბიჭების საკმელი. მისდევს იგი ხახვის ნაფცქვენებს, მიადგა ასთავიანის სახლს. დახვდა ასთავიანის დედა სახლში. მოხუცს და-

ლიან მოეწონა ქალი და უთხრა: — მოდი, შეილო, ახლოს, თორემ ჩემმა შეილმა რომ დაგინახოს, შეგჭამსო. ქალი მივიდა მოხუცთან. საღამო ხანს, დედაბერმა, როცა მოსვლის დრო ჰქონდა ასთავიან დევს, ქალი დამალა. მოვიდა დევი და დედას ჰკითხა: — დედი, ადამიანის სუნი მომდისო. — არა, შეილო, აქ ადამიანს რა უნდაო. ბოლოს გამოტყდა დედა: თუ არ შესჭამ, გამოგიჩენო. გამოუჩინა ქალი. ასთავიან დევს ძალიან მოეწონა, შეირთო ცოლად.

რაკი დანიშნულ დროზე ამ ძმებს ხარჯი არ ჩაუტანა, ბიჭები სახლში წამოვიდნენ. დედას უთხრეს: რატომ ხარჯი არ გამოგვიგზავნეო. დედამ იცოდა, იმ სოფელში რომ ასთავიანი დევი იყო და დაიწყო ტირილი: — ჩემს შეილს ასთავიანი დევი შეჭამდაო. ძმებმაც გაიგეს ეს ამბავი და გაემგზავრნენ დის დასახსნელად. როდესაც მივიდნენ, გამოიხედა ბებერმა. დაიწყო ჩხუბი: — ჩემი შეილის შიშით მალლა ფრინველს ვერ გაუვლია, დაბლა ჭინჭველასაო. ვაჟებმა უთხრეს, რომ ის ქალი მათი და იყო. მოხუცმა მიიპატიჟა სახლში. ასთავიანი დევი სანადიროდ იყო წასული. როდესაც დევს მოსვლის დრო ჰქონდა, დედაბერმა ვაჟები დამალა. მოვიდა დევი, მოიტანა ნანადირევი და გაიგო, რომ აქ ვიღაც იყო. დედამ უთხრა: — თუ არ შესჭამ, გამოგიჩენო. მართლაც, გამოუჩინა დედამ და შეუდგნენ ვახშმის მზადებას. სანამდის ორნი ერთ ირემს გაატყავებდნენ, მანამ ასთავიანმა დევმა მოხარშა კიდევ. მიიპატიჟა ცოლისძმები და ჰკითხა: — ხორცის კაცნი ხართ, თუ ძვლისანიო. ცოლისძმებს შეეშინდათ და უთხრეს: — ძვლის კაცები, ხორცი რა ჩვენი საქმეაო. მართლაც, ასთავიანი დევი ხორცს ჭამს, ძვლებს კი იმათ აძლევს. მოიტანა ღვინო და უთხრა: დოქის კაცები ხართ, თუ ყანწებისაო. დოქი რა ჩვენი საქმეა, ყანწი მოგვიტანეო. ვახშამი რომ დაამთავრეს, დევმა უთხრა: ლოგინის კაცები ხართ, თუ გომისაო. ლოგინი რა ჩვენი საქმეა, გომში დავიძინებთო.

დილით ადგა ასთავიანი დევი და უთხრა დედას: საგზალი გამიმზადე, სანადიროდ მივალო. დედამ უთხრა: შეილო, დაბლა ორი კუტი არის, ისინი ჩაილაგეო. ასთავიანი დევი ჩავიდა გომში, ერთი შეჭამა, ერთი ელღიაში ამოიჩარა და გაემგზავრა სანადიროდ.

გავიდა დრო. ვაჟებიც დაკარგა დედამ და ქალიც. ტირის. ერთ მშვენიერ დღეს ჩამოიარა ერთმა კაცმა და ეკითხება დედაკაცს, რა გატირებსო. დედაკაცმა უამბო თავის თავგადასავალი. კაცმა ამოიღო ერთი ვაშლი, მისცა დედაკაცს და უთხრა: — ეს ვაშლი ას ნაწილად გაჭერიო. დღეში თითო შეჭამეო. დედაკაცმა დაჭრა ვაშლი ას ნაწილად. დაუწყო სათითაოდ ჭამა. გაათავა თუ არა ვაშლი, გაუჩნდა ერთი ვაჟი, დაუძახეს ასფურცელა. ვინც წლით იზრდებოდა, ის დღით იზრდებოდა. ერთ მშვენიერ დღეს უბნის ბიჭები კორაობას თამაშობდნენ. ასფურცელაც ამ ბიჭებში იყო. ერთ სოფლის დედაკაცს კოკით წყალი მოჰქონდა. ასფურცელამ კორა გაარტყა ჯოხს, გაბზრიალდა ეს ჯოხი, კოკას მოხვდა და გატეხა. დედაკაცი გაბრაზდა: — დაგწყევლო, როგორ დაგწყევლო, დედისერთა ხარ, ვერ გიმეტებო. თუ შნო გაქვს, შენი ძმები და შენი და ასთავიანი დევისაგან გამოიხსენიო!

ასფურცელამ ეს რომ გაიგო, იმ წამს სახლში გაიქცა. დედას უთხრა: — ძუძუ მინდაო. დედამ დაუწყო ჩხუბი: — რალა დროს შენი ძუძუაო. მაგრამ ასფურცელამ ძალიან და ძალიან შეაწუხა. მისცა ძუძუ. ასფურცელამ მოუჭირა კბილები და დედას შეეკითხა: — მითხარი და-ძმები მყავს თუ არაო? დედამ უთხრა: ასთავიან დევთან არიანო. ასფურცელა ადგა და გაემგზავრა ასთავიანი დევის სახლისაკენ. გზაზე ერთი ხევი ჰქონდა გასავლელი. ხევს რომ მიუახლოვდა, გამოჩნდა ის სახლი, სადაც ასთავიანი დევი იყო. ბებერმა შენიშნა ეს ახალგაზრდა და თქვა: — ვაი დედიშენის ღმერთსაო! მიუახლოვდა ასფურცელა იმ სახლს. შევიდა ეზოში და სიბრაზით დაიწყო სიარული. ბებერმა ჩხუბი დაუწყო ახალგაზრდას: — წადი აქედან, თორემ ჩემი შვილი მოვა და შეგჭამსო. ასფურცელამ უთხრა: მე გიჩვენებთ შენცა და შენ 'მვილსაცაო! საღამო ხანს მოვიდა ასთავიანი დევი და მოიტანა ნანადირევი, დაინახა ვილაც უცნობი. თვალებიდან ცეცხლი გადმოსცვივდა სიბრაზისაგან. მივიდა ახალგაზრდასთან. ახალგაზრდამ უთხრა ასთავიან დევს: — შენი ცოლისძმა ვარ და არ მიმიღებ ამღამო? ასთავიანი დევი დაყაბულდა და მიიპატიჟა სახლში. დაიწყეს ნანადირევის გატყავება. სანამ-

დის ასთავიანი დევი ერთს გაატყავებდა, მანამ ასფურცელამ
ორი გაატყავა, დაქუწა და მოხარშა კიდევ.

დასხდნენ ვახშამზე. ასთავიანი დევი ეუბნება ასფურცე-
ლას: ძვლის კაცი ხარ, თუ ხორცისაო? — ძვალი რა ჩემი ხე-
ლობაა, ხორცი მომიტანეო! ხორცს ასფურცელა ჰამდა,
ძვლებს კი ასთავიან დევს აძლევდა. ღვინოზეც ისევე ქნა: —
დოქის კაცი ხარ, თუ ყანწისაო? — ყანწი რა ჩემი ხელობაა,
დოქი მოიტანეო! დაამთავრეს ვახშამი და უთხრა ასფურცე-
ლას: — მოდი ერთი დავიჭიდოთ, რომელმაც წააქციოს, ის
იყოს ნაჯობნიო. ასთავიანმა წაავლო ხელი და ნძრევაც ვერ
უყო. მერე წაავლო ხელი ასფურცელამ და წააქცია. ამ დევს
ძალიან შეეშინდა, უთხრა: — გომის კაცი ხარ, თუ ლოგი-
წისაო? — გომი რა ჩემი საქმეა, ლოგინისაო. როდესაც ჩა-
ვიდა ასთავიანი დევი გომში, დაიწყო ხმლის ლესვა. ასფურ-
ცელამ გაიგო ეს ამბავი, ადგა ჩუმად, გამოალო კარები, შე-
იტანა ერთი დიდი კუნძი, დადო ლოგინზე, დააფარა ზევიდან
საბანი და თვითონ კი კუთხეში მივიდა. როდესაც იფიქრა
ასთავიანმა დევმა, ახლა კი სძინავსო, ამოვიდა მალა, შეალო
კარი ჩუმად და დაუშინა ლოგინს ხმალი. ეს ლოგინი სულ
ქუცმა-ქუცმა აქცია, მერე წავიდა და დაიძინა.

ასფურცელა მივიდა, გადმობერტყა ლოგინი, ჩაწვა ისევე.
ასთავიან დევს ეგონა, მოვკალიო. დილით გამოეღვიძა თუ
არა, ავიდა მალა, ნახა ასფურცელა ისევე ლოგინში წევს,
და შეეკითხა: — წუხელი რწყილებს ხომ არ უკბენია შენ-
ვისაო? — არაფერი შემიტყვიაო. ასთავიან დევს უფრო შე-
ეშინდა და უთხრა: — მოდი ერთხელაც დავიჭიდნეთ და თუ
კიდევ მაჯობე, შენი მონა ვიქნებიო. ასფურცელამ წაავლო
ხელი, გადმოაგდო მალლიდან, ყელამდის ჩაჯდა მიწაში ას-
თავიანი დევი. ამოილო ხმალი ასფურცელამ და უთხრა: —
ოქვო, რა უყავი ჩემი ძმები და ჩემი და, თორემ თავებს და-
გაყრევინებო. ასთავიანმა დევმა უბასუხა: — შენი და სახლ-
ში არის, შენი ძმები კი მუცელში ერთი კოლოფი მაქვს და
იმაში სხედანო. ასფურცელამ დააჭრა თავები, გაჭრა შუაზე,
ამოილო კოლოფი, რომელშიც ისხდნენ ძმები. მონახა თავისი
დაც და გაემგზავრნენ შინისაკენ.

ერთ მშვენიერ ალაგას ერთი მუხა იდგა. მუხასთან რომ

მივიდნენ, ასფურცელა შეეხვეწა თავის ძმებსა და დას: — აქ დავისვენოთ, ძალიან დაღლილი ვარო. არ გაუტეხეს ხათრი და დაისვენეს. ასფურცელა ცოტა ხნით მიწვა. დაეძინა. უმადურმა ძმებმა დაგრიხეს წნელები, ააყენეს მძინარე ასფურცელა, მიაჭრეს მუხაზე ისე, რომ თითის ფრჩხილებიდან სისხლი გასდიოდა. გამოელვინა ასფურცელას, ნახა დაბმული იყო მუხაზე, შეეხვეწა ღმერთს: თუ მე ვტყუი ჩემს ძმებთან, აქვე მომკალი, თუ არადა ეს მუხა მომაგლეჯინეო. მართლაც, მოგლიჯა მუხა და შინისაკენ გაეშურა. სახლში რომ მივიდა, დაუძახა თავის ძმებს: — გამოიხედეთ, ეს მუხა მაინც მომხსენითო. ძმებს ძალიან შეეშინდათ: ახლა კი დაგვბოცავს ჩვენი ძმაო. მაგრამ რას იზამდნენ: მოხსნეს მუხა. შევიდა სახლში ასფურცელა და დედას ეუბნება: — დედავ, შენი შვილები მოგვევარე, მხოლოდ მე ძალიან დამტანჯესო. ამათ ყურებშას ვერ შევძლებ, სხვაგან უნდა წავიდეთ! მართლაც, ადგა და წავიდა.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, გავიდა ერთ მინდორში. ერთი რცხილა იდგა, შეჩერდა ხესთან, გაისროლა მშვილდისარი. წავიდა ისარი, გადაიარა ცხრა მთა და დაერჭო ერთი სახლის წინ. იქ ცხოვრობდა ცხრა დევი. დილით ნახეს ისარი. ცხრანივე დაეჭიდნენ და ვერ ამოაძრეს. შეეშინდათ დევებს და გადაიხვეწნენ იმ ადგილიდან. მივიდა ასფურცელა, დაათვალიერა სახლი. ერთ ოთახს კლიტე ედო, გატეხა კლიტე, შევიდა შიგნით და ნახა ცხრა მზეთუნახავი ქალი. გაულო კარები: — წადით, თქვენ თქვენი გზა ნახეთ, ახლა თავისუფლები ხართო! ქალები არ წავიდნენ. შემოეხვივნენ ასფურცელას და ეუბნებიან: არა, ჩემი ქმარი უნდა იყო და არა ჩემიო. ასფურცელას ყველაზე ნაბოლარა მოეწონა და შეირთო.

ასფურცელას ნადირობა მოუნდა და გაემგზავრა სანადიროდ. როდესაც ინადირა, დაეძინა. ამ დროს ცხრა დევმა ნახა, შოსაკლავად ვერ გაიმეტეს და თვალეზი დასთხარეს. გაუშვეს ისე ტყეში. დადის ასფურცელა. იარა, ცოტა იარა თუ ბევრი, გავიდა ერთ მინდორზე. ყვირილი შემოესმა. რომ მიუახლოვდა ასფურცელა, გაიგო — კამეჩი ჩავარდნოდან ღელეში მეხრებებს და ვერ ამოჰყავდათ. მივიდა ასფურცელა მეხრებებთან.

უთხრა: ისე მიმიყვანეთ ნაპირას, რომ შიგ არ ჩავევარდე და მე ამოვიყვან კამეჩსაო. მეხრეებმა უთხრეს: — შეიძულელა საქონლით ვერ ამოვიყვანეთ, შენ როგორ ამოიყვანო, მართლაც დააყენეს ნაპირას. ჩასწვდა ასფურცელა კამეჩს, დაავლო ხელი და მალლა შემოისროლა. ეს კამეჩი სულ ქუცმა-ქუცმა დაიბნა.

მეხრეებში იყო ერთი კაცი, რომლის ქალიშვილებიც ტყვეობაში ჰყავდა იმ ცხრა დევს. ასფურცელამ თავისი ამბავი აუხსნა მეხრეებს. მაშინ ენიშნა ეს სიტყვები. ამ კაცმა უთხრა ასფურცელას: ჩემთან წამოდი, თვალებს მე ავიხელო. წაიყვანა, წამალი გაუკეთა, წაუსვა თვალებზე და მოუჩინა. ასფურცელა გამოემშვიდობა ხალხს და გასწია თავის სახლისაკენ: მივიდა, ნახა ცოლი და დაიწყეს ბედნიერი ცხოვრება.

ქირი იქა, ლხინი აქა;
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

მონადირე და მისი ასული

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი კაცი. იგი ძალიან კარგად ნადირობდა. ერთ დღეს ხელმწიფემ დაიბარა და უთხრა: ჩემი სახლიდან ქაჯები ქალებს იტაცებენ და შენ უნდა დაუდგე მცველადო.

ამ კაცმა თავის ცოლს დაუბარა: თუ ბიჭი გაგიჩნდეს, შემატყობინეო. მართლაც მივიდა კაცი ხელმწიფესთან და დარაჯობს სასახლეს. რამდენიმე თვის შემდეგ ამ კაცის ცოლს გაუჩნდა ბიჭი. ისეთი ყმაწვილი გაუჩნდა, რომ, ვინც წლით იზრდებოდა, ის დღით იზრდებოდა. ცოლმა შეატყობინა ქმარს, ვაჟი გაჩნდაო. ამ კაცს ძალიან გაუხარდა ვაჟის შექენა. როცა ბიჭი გახდა თვრამეტი წლისა, თავის დედას აუწყა: სანადიროდ უნდა წავიდეო. დედამ უთხრა: წადი, შვილო, მხოლოდ ბიძას გამოგაყოლებო. ბიჭმა მოიკითხა: — იარაღი გვაქვს თუ არაო. — იარაღი გვაქვს, შვილო, მაგრამ ვერ დასძრავო. — შენ მიჩვენე და თუ ვერ დავძრავ, აღარ წავალო. უჩვენა დედამ მამის იარაღი. ბიჭმა წაავლო ხელი

მშვილდ-ისარს და ხელში აათამაშა. აიღო და გადაიკიდა. სანამ მშვილდ-ისარს გადაიკიდებდა, ბიჭმა უთხრა, ხმალი მომაწოდეთ. მივიდა ბიძა, წაავლო ხმალს ხელი და ძვრაც ვერ უყო. მაშინ მივიდა ბიჭი, ცალი ხელით აიღო ხმალი და ჩამოიკიდა. ბიძას ძალიან ბრაზი მოუვიდა: ამისი მამაც მჭობნიდა და ესეც მჭობნისო. წავიდნენ სანადიროდ.

ბიძამ ბიჭი ისეთ ალაგას დააყენა, სადაც გარეული ღორები იყვნენ. თვითონ კი ერთ ორმოში ჩაჯდა. ბიჭმა შეამჩნია მლაღატობსო. გარეული ღორები დაეხვივნენ ამ ბიჭს და სუყველა დახოცა. მხოლოდ ერთიღა გადაურჩა მოუტლავი. ღორმა ამ ბიჭს რომ ვერაფერი დააკლო, გაექანა ბიძისაკენ, ძივარდა, ეს არის, უნდა დაფლითოს, ბიჭმა ესროლა მშვილდ-ისარი და ღორი მოკლა. ბიძას უფრო ეწყინა: კინალამ ღორმა დამფლითა და ვერაფერი დავაკელიო, ამან კი ღორი შორიდან მოკლაო. ადგა ბიძა და უთხრა ძმისწულს: — ამ გზას დაადექი და შინ მიგიყვანსო. ბიძა თავის შინ წავიდა. ბიჭი დაადგა ნაჩვენებ გზას და გავიდა ერთ დიდ მინდორზე. ამ დროს ვილატეები მოდიოდნენ ეტლით. სტაცეს ბიჭს ხელი და გაიტაცეს ქაჭეთისაკენ. ბიჭი ჩაიყვანეს ქაჭეთის ხელმწიფესთან. ხელმწიფეს ძალიან მოეწონა და თავის ეტლზე დასვა. მუდამ სალამოს ეს ბიჭი ასეირნებდა ხელმწიფესა და მის ცოლს.

ბიძამ დედას ასეთი ამბავი მიუტანა: თქვენი შვილი გარეულმა ღორებმა დაფხრიწესო. ამ დროს ბიჭის მამაც მოვიდა და რომ გაიგო, აღარ არის ცოცხალიო, დაიწყო ტირილი. რამდენიმე წელმა განვლო, გამოიგლოვეს ბიჭი. ერთ დღეს თავის ქალიშვილებს უთხრა მამამ: — ჩემ მაგივრობას ვინ გასწევთ მეფის კარზეო? — მე გავწევ შენს მაგივრობასო, — უთხრა უფროსმა ქალმა. შეიარაღდა ქალი და წავიდა მეფის სასახლისაკენ. ადგა, მამამ ჩაიცვა სხვა ტანსაცმელი, მოკლე გზით წავიდა, წინ შეეჩეხა თავის შვილს და დასწყვილა: — თუ ვაჟკაცი ხარ, გამიმაგრდიო! ამ ქალმა მოატრაალა ცხენი და გამოაჭენა შინისაკენ. მამამ მოკლე გზით წაიყვანა თავისი ცხენი და ქალზე ადრე მივიდა სახლში. — რად მობრუნდიო, — უთხრა კაცმა თავის შვილს. გზაში ცხრამა დევი დამიხვდნენ და მოვბრუნდიო. საშუალო ქალმაც ასე გააკეთა. ბოლოს უმცროსმა ქალმა უთხრა: — მე გავწევ

შენს მაგივრობასო. ადგა და წავიდა უმცროსი გოგო. შამამ ისევ ისე გააქეთა, დაუხედა წინ და თუ ფაქაცი ხარ გამი-
მაგრდით! ქალმა დასწყვილა: — ვაქაციცა ვარ და გაგიმაგრ-
დები კიდევცო! ჩამოჰკრა ქალმა კაცს ხმალი და ცხენიდან
გადმოაგდო. გადმოხტა ცხენიდან, მიეჭრა და უნდა დაარტყას
ხმალი, ამ დროს კაცმა უთხრა: — შენი მამა ვარ, შვილო, არ
შომკლავო. გაანება თავი ქალმა. — შენ კი შეგიძლია ჩემი
მაგივრობაო, — უთხრა მამამ.

ადგა, წავიდა ქალი. მივიდა სასახლეში, დადგა ხელმწი-
ფის მცველად. იგი მოეწონა ხელმწიფის ასულს, რადგანაც
ბიჭურად იყო ჩაცმული და ბიჭი ეგონა. მოივადმყოფა თავი
და უთხრა მამას: — ქაჯეთში რომ ფარანია, ის ფარანი მომარ-
ჩენს, ისიც ემაგ ბიჭის მოტანილიო. ხელმწიფემ უთხრა
მცველს: ქაჯეთიდან ფარანი უნდა მოუტანო ჩემს ქალსაო.
რა უნდა ექნა, ადგა და წავიდა ქაჯეთში.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, გავიდა ერთ ტრიალ მინდორ-
ზე, დაინახა ორი ახალგაზრდა ბიჭი და მივიდა მათთან. ბი-
ჭებმა უთხრეს: ჩვენ და გვყავს ძალიან კარგი, სასიძოს ვერა
ვმოულობთ და შენ უნდა იყო მისი ქმარიო. ქალმა უთხრა:
მე არა მცალია, სხვაგან მივდივარ, ამოვივლი და მაშინაო.
ბიჭებმა უთხრეს: ახლა ნიშნობა გავმართოთ, რომ ამოვივლი
მაშინ ქორწილიო. კარგიო, — უთხრა ქალმა. მივიდნენ სახლ-
ში და გამართეს ნიშნობა. ქალი გულთმისანი იყო, გაიგო,
რომ ქალი იყო. უთხრა: — ვიცი, ქალი ხარ, რომ ამოვივლი,
შენი ძმა გამირიგეო. მართლაც, წავიდა ქალი. ისე მიდის,
ცხენი სულ გააფრინა. მივიდა ქაჯეთში. ნახა გარედან ის სახ-
ლი, რომელშიც ფარანია. ამ სახლს ალმასის კარები ჰქონდა
გაქეთებული. ისე ჩქარა იკეტებოდა, რაც კი შევიდოდა,
სუყველას შუაზე სჭრიდა. ამ ქალს ცხენი ჰყავდა გულთმი-
სანი და მან უთხრა: მოშორებით წამიყვანე, გადმომკარ მათ-
რახი და სწრაფად შევეარდები შიგო, მაგრამ საიმედო პირო-
ბას მაინც ვერ მოგცემო. ქალაბიჭამ წაიყვანა ცხენი, დააყარა
მარილი და დასცხო მათრახიც. ცხენი პირდაპირ გამოფრინდა,
შევარდა კარებში, მაგრამ კარებმა ცხენს კუდი ძირში მოს-
წყვიტა. ქალმა მიიხედ-მოიხედა და რას ხედავს: ყველაფერი
გაქვავებულია. დაინახა ერთი ახალგაზრდა ბიჭი, რომელიც

მუცელს ქვევით ქვა არის, მუცელს ზევით — ადამიანი. მივიდა ბიჭთან და გამოჰკითხა: რათა ხარ ასეო. ბიჭმა უთხრა: თავიდან მოგიყვები ჩემს ამბავსო. მე ვიყავი მონადირის შვილი, მყავდა ერთი ბიძა. იმ უხეირომ ჩემი დაღუპვა მოიწადინა და დამკარგა. გზაში შემხედნენ ქაჯები და წამომიყვანეს ქაჯეთში. მომიყვანეს აქ ხელმწიფესთან. ხელმწიფეს მოვეწონე და თავის ეტლზე დამსვა, ხელმწიფეს და დედოფალს ვასეირნებდი მუდამ სალამოთი. ხელმწიფეს ცოლი ძალიან ბოროტი ჰყავდა. ყველაფერი გააქვავა: ქმარიც, მთელი ქაჯეთის ხალხი. მე ნახევრად ადამიანი დამტოვა. დღესაც მაქვს მოლოდინი იმ ქალისა, შემოვა, ხელში უჭირავს წვეტიანი სადგისები და იმით მჩხვლეტს. ახლა მალე მოვაო.

ქალი გადაეხვია და დაჰკოცნა: შენ ჩემი ძმა ხარო ბიჭმა დაარია: კარებს ამოეფარე, შემოვა თუ არა, სტაცე ხელი თმაში, აიყვანე მალლა, დააწყვიტე პირქვე. მალლა არ აახედო, თორემ შენც გაგაქვავებსო. მართლაც ქალი ასე მოიქცა.

შუადღე რომ მოვიდა, ქალი ამოეფარა კარებს. შემოვიდა ქაჯის ქალი, სტაცა თმებში ხელი და დააწყვიტა დედამიწაზე. დააჯდა მალლიდან და უთხრა: — ჩქარა, ჩემი ძმა როგორიც იყო, ისეთი გახადეო! ქალმა მისი ძმა მართლაც ისეთი გახადა, როგორიც იყო. ჩქარა ეს ქვეყანა როგორიც იყო, ისეთივე გახადეო: ჩემ ცხენს როგორი კუდიც ება, ისეთი გამოაბიო. როცა ყველაფერი შეასრულებინა, დაჰკრა ხმალი და ქაჯის ქალი სულ ნაჭერ-ნაჭერად აქცია.

გამოიხედა ქალმა გარეთ და დაინახა, რომ გზაზე შოდის ხალხი. ქაჯეთის ხელმწიფემ ეს რომ გაიგო, თქვა: — ვინ იყო ის, ვინც ამდენი ხალხი გააცოცხლებინაო? ქალი მივიდა ხელმწიფესთან და უთხრა: მე გავაცოცხლებინე და მე მოვკალ შენი ცოლიო. მაშინ ხელმწიფე შეეხვეწა: შენ იყავი ხელმწიფეო. ქალი უარზე დადგა: მე თქვენი ხელმწიფობა არ მინდა. ორ რამეს ვთხოვ და ის ამისრულეო. ხელმწიფემ უთხრა: — ავისრულეო. — ერთი — ჩემი ძმა გამატანე სახლში, მეორე — ფარანი მომეციო. ხელმწიფემ მისცა ფარანი. გაშიემშვიდობნენ ხელმწიფეს და წამოვიდნენ შინ. გზაში იმ ქალთან შეიარეს, რომელმაც უთხრა ძმა გამირიგეო. მოიწვიეს მშობლებიც და გადაიხადეს ქორწილი. წამოვიდა ქალი

და მივიდა ხელმწიფის შვილთან, მიუტანა ფარანი და უთხრა: ქალი ვარ, ბიჭი არა ვარ, როგორ შეგირთოო. მერე წამოვიდა შინ და იცხოვრა ტკბილად.

ჭირი იქა, ლხინი აქა;
ქატო იქა, ფქვილი აქა.

ზღაპარი ხელმწიფის შვილისა, რომელსაც სწავლა არ უხვარდა

იყო და არა იყო, იყო ერთი ხელმწიფე და ჰყავდა ერთი ვაჟიშვილი. ეს ყმაწვილი რვა წლისა რომ გახდა, სასწავლებელში მიაბარეს, მაგრამ არა სწავლობდა. სადაც მიიყვანეს, გამოიქცა. ერთი სიტყვით, არა სწავლობდა. ადგა, ხელმწიფემ სხვა სახელმწიფოში გაგზავნა, თან დაბეჭდილი წერილი გაატანა სხვა ხელმწიფესთან:

— ჩემო დიდო ძმაო, ხელმწიფევე, გიგზავნი შვილს, მანდ მიაბარე სკოლაში, აქ არსად არ დადგა და ლამის არის უსწავლელი დამრჩესო. საკუთარი მასწავლებელი დაუჭირე და, რაც დაინხარჯება, გადავიხდიო.

ჩასვა ეტლში და გაგზავნა. წაიყვანეს და მივიდნენ ხელმწიფესთან. ხელმწიფემ რომ წერილი წაიკითხა, ძალიან გაუხარდა და დაკოცნა ბიჭი. აბა, დიდი მეჯლისი გადაიხადეს და

საკუთარი მასწავლებელიც დაუჭირეს, მაგრამ აქაც არ სწავლობდა. რამდენიმე წელიწადი დარჩა აქ. ერთ დღეს წერილი მოუვიდა ხელმწიფეს: „ჩემ შვილს უთხარი, დედაშენი ძლიერ ავად არის და შენი ნახვა სურს-თქო, ვინძლო გამომიგზავნო“. ხელმწიფემ უთხრა: — წალი, ცხენებს შეგიბამო. — არ წავალო, — ბიჭმა უთხრა, — თუ უნდოდათ ჩემი იქ ყოფნა, იქ არ ვიყავიო! ამასობაში დედაც მოკვდა და ახლა მამა გაუხდა ავად. კიდევ წერილი გაუგზავნეს, მაგრამ კიდევ არ წავიდა.

ხელმწიფემ იფიქრა, ჩემი შვილი, ვიცი, აქაურობას შესჭამს და გაუჭირდება, ისეთი რამე უნდა დავუტოვო, რომ იმით იცხოვროსო. ერთი ქუდი ჰქონდა უჩინმაჩინისა, ვინც იმას დაიხურავდა, აღარ გამოჩნდებოდა; ერთი საფულე ჰქონდა, რომელ ჯიბეშიც ჩაიდებდა, სულ ოქროთი ევსებოდა; ერთი დაირა ჰქონდა, გარედან რომ ხელს შემოჰკრავდა, სულ შეიარაღებული ცხენოსანი ჯარი შემოეხვეოდა. კედელი გამოათხრევენა, ეს სამი ნივთი შიგ შეინახა და ისევე ამოაშენებინა; გარედან ჩანგალი დაატანა და თან ზედ დააწერა: ჩემი შვილი რომ გაღარიბდეს, აქ ჩამოეკიდოს და ჩამოიხრჩოს თავიო. გადაბრუნდა და მოკვდა. იმ ხელმწიფემ როცა გაიგო, ამ ყმაწვილის მამა მომკვდარაო, უთხრა: — არც ახლა წახვალო? ბიჭმა რომ გაიგო, მამაჩემი მომკვდარა და აღარავინ არის დამშლელიო, საჩქაროდ წავიდა მზა დოვლათზე და სულ იანა-იანას იძახოდა. ერთ წლამდე სულ დაბოლოვდა ყველაფერი. ახლა ოჯახის ავეჯს მიჰყო ხელი.

ეს ავეჯიც გათავდა. ახლა სახლ-კარი გაყიდა და შექაპა. ბოლოს თქვა: ეპ, ბარემ თავი ჩამოვიხრჩოო, აბა, საითლა წავიდეო. მივიდა შეიხედა, ნახა, კედელში ჩანგალი იყო. შეაბათოკი, გაყო თავი და როგორც კი დაეკიდა, მაშინვე ფიცარი გადმოვარდა. ადგა ბიჭი და ნახა, რომ ფიცარზე ეწერა: „ჩემი შვილი რომ გაღარიბდეს, ამეებით იცხოვროსო“. შეიხედა და დაინახა სამი ნივთი. აიღო საფულე, ჯიბეში ჩაიღო და დაიკრა ჯიბეზე ხელი: აბა, ამით როგორ უნდა ვიცხოვროო. ნახა, რომ ჯიბე დაუძიმდა. ჩაიყო ჯიბეში ხელი, ნახა, სულ ოქროს ფულებითა ჰქონდა სავსე, და თქვა: „გიშველა ღმერთმა, ეს რა კარგი რამე ყოფილაო“. სახლები ჩააბარა, ვიზეც

გაყიდული ჰქონდა, და თვითონ სხვა სახელმწიფოში წავიდა. ფული ბევრი ჰქონდა და კარგი ტანისამოსი შეაკერინა.

ერთ სოფელში მივიდა და დაულამდა. ერთი ბებრის სახლთან შედგა და უთხრა: დედაშვილობას, ამაღამ აქ გამათენებინეო. ბებერმა უთხრა: რა ვქნა, შვილო, სახლი ღვთისაა, სტუმარიც, მაგრამ შენი საკადრისი არც სახლი მაქვს და არც ლოგინიო და არც საშენო ვახშამიო. — შენ ნება დამართე, დამაყენე და სულუველაფერს მე მოვიტანო. — მობრძანდიო, — უთხრა ბებერმა. მივიდა ეს ბიჭი, წაიყვანა ბებერი, ორი ხელი ლოგინი იყიდა, ერთი ხელი ტანისამოსი უყიდა ბებერს, ვახშმად — კარგი შემწვარი ინდაური, კარგი მწვადები, კარგი თევზეული, კარგი შავი ღვინო, აპკიდა მუშას და წამოიღო. ბებერს უხაროდა: ეს რა ღვთის ნათლული ვინმე მომადგაო. გამართეს კარგი ვახშამი. როცა კარგა შექეიფიანდნენ, ბიჭმა ჰკითხა ბებერს ამ ქალაქის ამბავი: — რა არის უფრო საინტერესო? — ბებერმა უთხრა: საინტერესო ბევრი რამ არის, მაგრამ ერთი რამე უფრო ყველაზე საინტერესოაო. ხელმწიფეს ერთი ქალი ჰყავს, მზეთუნახავი, საკუთარ კოშკში ზის, ჯერ იმას მზე არ უნახავს და არც ვინმესთან ულაპარაკნიაო. მარტო თავისი დედ-მამა იცის. და ერთი გამზრდელი და მე მივდივართ ხოლმე სალაპარაკოდო. მე ნება მაქვს, როცა მინდა, შევალო სხვას არავის არ უშვებს, არც ნათესავებსო, ის შენთვის ძალზე კარგი იქნებოდაო. ბიჭმა მოაგროვა ორასი თუმანი, და ბებერს უთხრა: წაუღე დილაზე და უთხარი, ცალი მკლავი გადმოყოს, მე დაბლა გავივლი და მარტო მკლავს დაეუნახავო. — ძალიან კარგო. მეორე დილით წავიდა ბებერი, წაიღო ორასი თუმანი ოქროს ფული, მიუტანა ქალს და უთხრა, როგორც ბიჭმა დააბარა. ქალი გაჯავრდა და უთხრა ბებერს: — თავის დღეში აქ აღარ გაიაროო. ბებერმა დაჰფხანა და უთხრა — „ტუხი, ტუხიო“, — რა გაყვირებს, ეს ორასი თუმანი ჩაიღე ჯიბეში. შენ რომ ფანჯარაში ხელი გადაჰყო და იმან დაბლა ქუჩაში გაიაროს, რა გიშავდებაო. — კარგი, კარგო, დაიყაბულა. მისცა ორასი თუმანი და წამოვიდა გახრებული.

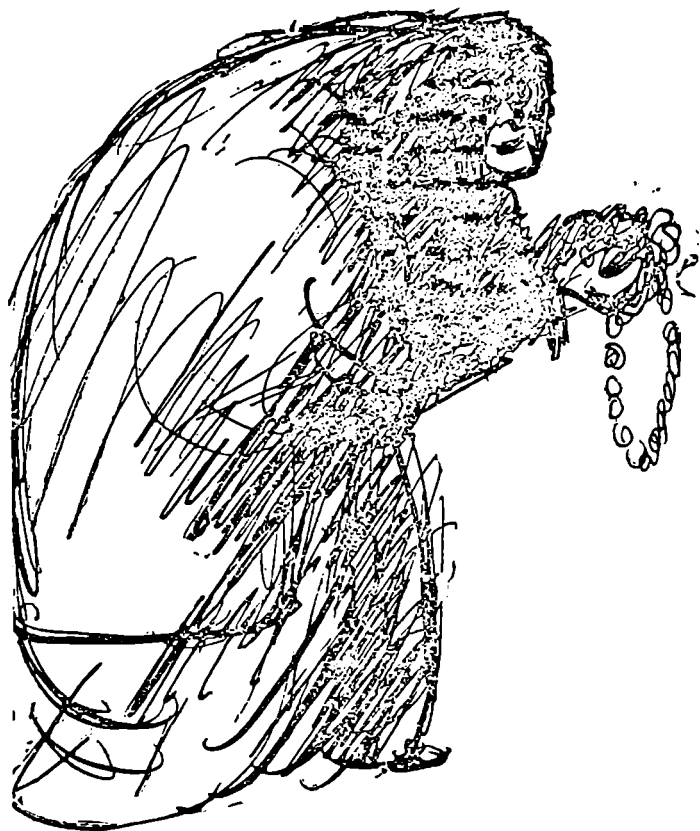
წავიდა ბიჭი, დანიშნულ დროზე გადმოყო მკლავი და დაინახა. გამობრუნდა ბიჭი, იმ ღამეს კარგა იქეიფეს და კი-

დევ უთხრა: — დილაზე კიდევ წადი, ოთხასი თუმანი წაუღე და უთხარი, სარკმელთან მოდგეს და ორივე მკლავი გადმო-
ყოფო, მე დაბლა ვიდგები, ერთს შევხედავ და წავალო.

დილით წავიდა ბებერი, უთხრა, რაც ბიჭმა დააბარა და ფულიც კალთაში ჩაუყარა. გაჯავრდა ქალი: — ადე, ადე, თვალით აღარ დამენახო. ბებერმა უთხრა: ძალიან გაგკვირ-
ვებოა შენი თავი, შენ რომ მკლავები გადაპყო და იმან ქუჩა-
ში გაიაროს, ნეტავი რა დაგიშავდებო? ჩადე ფული შენთვის. ზანდუქში სახარჯოდ, მამაშენი, როცა გინდა, შენ გუნებაზე არც კი მოგცემსო, მაგას კი რაშიც გინდა, დახარჯავო. დაი-
ყაბულა როგორც იყო და წამოვიდა გახარებული. მეორე დღეს ბიჭი წავიდა. დანიშნულ დროზე გადმოყო მკლავები ქალმა და გამობრუნდა. მოვიდა ბებერი სახლში. იმ ღამეს კარგად იქეიფეს და მერე უთხრა ბებერს: — დილაზე კიდევ წადიო. ათასი თუმანი წაუღე და უთხარი, თავის პატარა აივანზე გამოვიდეს ჩაცმულ-დახურული, გაიარ-გამოიაროს, მე დაბლა ვიდგები, ერთს შევხედავ და გამოვბრუნდებიო.

მეორე დილით წავიდა ბებერი, მივიდა ფული კალთაში ჩაუყარა და უთხრა, რაც ბიჭმა დააბარა. გაჯავრდა ქალი და სულ პირიდან ცეცხლი გადმოსდიოდა, დატუქსა ბებერი, გა-
მოაგდო გარეთ და ცოტა ხნის მერე დაუძახა: — აქ მოდიო. გამოართვა და უთხრა: — მოვიდესო.

წავიდა ბებერი გახარებული, მივიდა და ბიჭს უთხრა: — წადიო. დანიშნულ დროზე წავიდა ბიჭი. ქალი გამოვიდა, დაი-
ნახა, გამობრუნდა ბიჭი და წამოვიდა. იმ ღამეს კიდევ იქე-
იფეს. ბიჭმა უთხრა: — ხვალე აღარ გაგზავნიო. გათენდა დი-
ლა. ეს ბებერი და ბიჭი საუზმობდნენ. ნახეს, რომ კარებზე ვიღაცა აკაკუნებს. გამოიხედეს და იმ ქალის გამზრდელი მო-
სულიყო. ბებერს უთხრა: — ჩემი ქალბატონი საჩქაროდ გი-
ბარებსო. ადგა ეს ბებერი და გაჰყვა. მივიდა ქალთან და ქალმა უთხრა: — ეგ შენი სტუმარი რა ადამიანი არის, რომ მაგოდენა ფულებს აკოჭავებსო? ბებერმა უთხრა: — რა ვი-
ცი, შეილო, საიდანღაც მომადგა, ეგ მამაცხონებული, ეგაო. მეც ერთი ხელი ძვირფასი ტანისამოსი მიყიდა, ორი ხელი ლოგინი, სასმელ-საჭმელი, რა გინდა, თვალო და გულოო! ქალმა თქვა: — მამაჩემი ხელმწიფეა და ეგრე იმას არ შე-

უძლია ფული ფანტოსო. თუ შეიძლება, ის ბაჭი აქ გამო-
მიგზავნე, იმისი ვინაობა უნდა გავიგო. — ძალიან კარგიო.
ქალმა დაწერა პატარა ბარათი და ბებერს გაატანა ბიჭთან.
ქალი სწერდა: „მოდო ჩემთან, შინაურულად, გავიცნოთ ერთ-
მანეთიო“.

ბებერმა როგორც კი მოუტანა წერილი და წაიკითხა, ბიჭი
მაშინვე წავიდა. დაუტოვა ბებერს რაც ფული ჰქონდა, თვი-

თონ ცარიელი საფულე ჩაიდო ჯიბეში და წამოვიდა ქალისაკენ. მივიდა ის ბიჭი ქალის ჭიშკართან და კარებზე დაუქაკუნა. გაუღდეს კარი და შიგ შეიპატივეს. დაუდგეს სკამი და დაჯდა. ქალმა უთხრა: — შენ რა ადამიანი ხარ, ჯიბეში ხაზინა, სტამბა გიდგა, თუ რა არისო? მამაჩემი ხელმწიფეა და ხანდახან შაური ენატრებაო! ბიჭმა ჩაიზმუქუნა და უთხრა: — მე ერთი საფულე მაქვს, ტომარაშიც რომ ჩავაგდო და ხელი დავკრა, სულ ოქროთი აივსებაო. აბა, მაჩვენეო, — უთხრა ქალმა. ამოიღო და მისცა. ჩადო ქალმა ცარიელ ზანდუქში. დაარტყა ხელი და სულ ოქროთი აივსო. მაშინ უთხრა ქალმა: მაშ მე შენზე კარგი ვილა უნდა ვიშოვნოო. დაუძახა ძიძას და უთხრა: ერთი კარგი საუზმე მოგვართვიო.

დაიწყო ქეიფი. ბიჭს ბანგი შეაპარა, მძინარი გარეთ გადმოაგდეს და საფულე კი თვითონ დაინარჩუნეს. გამოიფხიზლა ბიჭმა და ნახა, გარეთ გდია. ადგა, წამოვიდა დაღონებული ბებრისაკენ. ბებერმა იკითხა: — რაღა ხარ დაღონებულიო? ბიჭმა ყველაფერი უამბო. ბებერს ძალიან ეწყინა და თქვა: — წავალ და ქვეყანას შევეუყრიო. მაგრამ ბიჭმა არ გაუშვა. დაიხურა ქუდი და თან ჯავრობს: — აბა, ამით როგორ უნდა ვიცხოვროო. ქუდი რომ დაიხურა, ბიჭი აღარა ჩანდა და ბებერმა დაიწყო წივილ-კივილი: სად წახვედი, შვილოო. ბიჭმა უთხრა: — რა გაკვილებს, აქ არა ვდგევარო. — შვილო, არა ჩანხარო. მოიხადა ქუდი და ახლა ბებერს დაახურა და აღარც ის გამოჩნდა. რამდენამეჯერ სცადეს და უჩინარნი გახდნენ. ქუდი უჩინმაჩინი გამოდგა. დაიხურა ბიჭმა ის ქუდი. წავიდა, დაიარა მთელი ქალაქის ბაზრები, დუქნები და ერთ ალაგას ერთი საკაბე მოეწონა ქალისათვის, აიღო მთელი თოფი და წამოიღო. მოიტანა ბებერთან და უთხრა: — წაუღე ეს საკაბე და უთხარ, ეს საკაბე იმ ბიჭმა გამოგიგზავნა, რადგან შენთან დალაპარაკების ღირსი გახადე-თქო.

წავიდა ბებერი. მიართვა ეს საკაბე და რაც ბიჭმა უთხრა, უამბო. ქალმა რომ ეს საკაბე ნახა, ძალიან გაუკვირდა და თქვა: ნეტავი სად იშოვა ამნაირი საკაბეო? მამაჩემს საკუთარი დუქნები აქვს და ამნაირი ძვირფასი ფარჩა არ მინახავსო. მოვიდეს ის ბიჭი ჩემთანაო. — წავიდა ეს ბებერი ბიჭთან და უთხრა: — გიბარებს, მაგრამ ქუდს თან ნუ წაიღებო,

კიდევ არ დაგტყუოსო. ბიჭმა უთხრა: არა, თან უნდა წავი-
ლოო. ჩაიღო ჯიბეში ქუდი და წავიდა. მივიდა, სალამი მის-
ცა ჩამოართვა ხელი, დაუდგეს სკამი და დასვეს. ქალმა უთხ-
რა: — ამნაირი საკაბე სად გიშოვნია, მამაჩემს ღუქნები აქვს
და ამნაირი არაფერი მინახავსო, არც ჩვენ ღუქნებში და არც
სხვისაშიო. ბიჭმა უთხრა: მე ერთი ქუდი მაქვს, იმას რომ
დავიხურავ, აღარ გამოვჩნდებიო. დავიხურე ის ქუდი, წავე-
დი, მთელი ქალაქის ღუქნები შემოვიარე და ვნახოთ, ეს
თოფი დახლქვეშ ედოთ, დავხედე, ანათებდა. მე მომეწონა და
შენთვის წამოვიღეო. — აბა ის ქუდი ახლა დაიხურეო. ამო-
იღო, დაიხურა და აღარ გამოჩნდა. გამოართვა, ჩაღო ზან-
ღუქში და უთხრა: — ახლა კი შენი ვარო. მოართვეს საუზ-
მე. დაიწყეს სმა, შეაპარეს ბანგი. დააძინეს და გარეთ გად-
მოაგდეს.

გამოედვიდა ბიჭს, ნახა, რომ მოტყუებული იყო. ადგა და
წამოვიდა რაცრაკით. მოვიდა დაღონებული ბებერთან და
უამბო თავისი თავგადასავალი. აკი გითხარ, შვილო, ნუ წაი-
ლებ-მეთქი. იმ ღამეს დაწვენენ და დაიძინეს. მეორე დღით
აიღო ბიჭმა დაირა, ჩააგდო ტომარაში და წავიდა. ბებერს
უთხრა: — ბები, ეგ ფული ხომ ბლომდა გაქვს, კარგად
იცხოვრე, იმედი მაქვს კიდევ გნახავო. დაიწყო ბებერმა
ტირილი, გამოემშვიდობა და გაუღგა გზას.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა ერთი ღრმა ხევის
პირას, ჩამოჯდა ხევის პირზე და იფიქრა: მოდი, ამ დაირას
დავეუკრავ და ჩემ დარდებს ვიმღერებო, მერე გადაევარდები
და მოვიკლავ თავსაო, რაღა სასიცოცხლო მე ვარო. დაიძახა
სიმღერა. დაირას ხელი შემოჰკრა თუ არა, მაშინვე სულ
ცხენოსანი ჯარი შემოეხვია და მიესალმნენ: — აბა, რას
გვიბრძანებ, რა გაგჭირებიაო! ბიჭმა თქვა: — ესეც კარგი
რამე ყოფილაო, წავალ ხელმწიფესთან, არც ახლა მომცემს
ქალსაო, არადა მზად იყოს, უნდა ვიომოთო. ბიჭმა შემოჰკრა
დაირას ხელი კიდევ და მთელი მინდორი და ქალაქი ჯარით.
აივსო თავის უფროსებითა. ეს უფროსები მოდიოდნენ მო-
წიწებით. რას გვიბრძანებო. ბიჭმა უბრძანა: — ამ საათში
ხელმწიფის ოჯახი სულმთლად დაამწყვდიოთო. იმავე წამს
აუსრულეს სურვილი. ხელმწიფე მივიდა თავის ქალთან და

უთხრა: მოიყვანე შენთან, ეგებ როგორმე მოგვაშოროს ეს
ჯარიმ, ხათრს შეინახავს შენი სიყვარულითაო.

ქალმა დაიბარა ბიჭი: — თუ შეიძლება მობრძანდიო.
ბიჭი მაშინვე წავიდა. მივიდა, მისცა სალამი, ჩამოართვა
ხელი, დაუდგა სკამი და დაჯდა. ქალმა უთხრა: — ეს ამდენი
ჯარი საიდან შემოიყვანეო, მამაჩემი ხელმწიფეა და ამდენი
კი არა, მაგის ნახევარიც არა ჰყავსო — მე ერთი დაირა
მაქვს, რამდენსაც გარედან ხელს შემოვკრავ, იმდენი ათა-
სობით შეემატება თავის იარაღითაო. — მერე შენ როგორ
შეგიძლია მათი შენახვაო? — შენახვა რათ უნდათ, შიგნიდან
რომ შემოვკრავ, მაშინვე ქრებიანო — მაშ ამიერიდან კი შენი
ვარო და ვარო. ამოიღო დაირა, შემოჰკრა უკუღმიდან და
ჯარმა სულ უკუქნა. აბა მაჩვენე ეგ დაირაო. ადგა და დაი-
რაც მისცა ბიჭმა ქალს. ეს დაირაც ჩადო ზანდუკში და მო-
ითხოვა ქეიფი. მაშინვე გაუშალეს სუფრა, დასხდნენ და იქე-
იფეს. მერე ბანგი შეაპარეს, დააძინეს და ქუჩაში გადმოაგდეს.

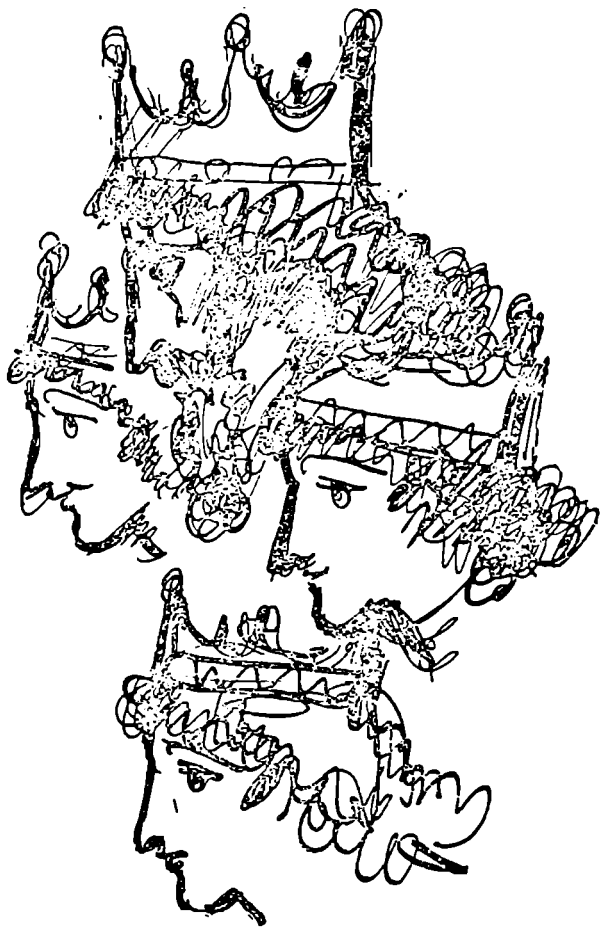
გამოეღვიძა, ნახა, რომ კიდევ მოტყუვდა. წავიდა დაღო-
ნებული ისე, რომ ბებერთანაც აღარ მისულა. იარა, იარა და
ერთ ტყეში შევიდა. ნახა, ტყეში ერთი გულაბი მსხალი იდგა
ისეთი სანახავი, რომ ადამიანი იტყოდა, ნეტავი ერთი შემა-
ქამაო. ამ ბიჭმა იფიქრა, მოდი წნელს მოვიგრეხავ, ავალ და
ერთი მაგ მსხლით მაგრა გავქლები, მემრე ჩამოვეკიდები და
თავს დავიხრჩობო, რალა სასიცოცხლო ვარო. ეგრეც აას-
რულა. მოიგრიხა წნელი და ავიდა მალლა. ჯერ სახრჩობელა
გამზადა და მერე რომელი მსხალიც მოეწონა, მოწყვიტა და
დაუწყო ჭამა. რა წამს შეჭამა, იმწამს ძირს ჩამოეარდა რა
იმის კისერზე ისეთი მსხალი ამოვიდა, როგორც ის მსხალი
იყო. ეს საწყალი ბიჭი გდია პირქვე მშიერ-მწყურვალნი და
დაუწყო ხელებს ფათური, ეგებ რამე ვიპოვნო და შევჭა-
მოო. ნახა, რომ ამ მსხლის ახლოს ერთი პანტა მდგარიყო და
ძირს ჩამოცვივნილიყო, მოჰხვდა ხელში, აიღო და ჭამა დაუწ-
ყო. რა წამს ერთი შეჭამა, ეს მსხალი გადაიქცა იმის კისრი-
დან და ბიჭი წამოდგა. მოწყვიტა სამი ცალი სათვალეო
მსხალი, პანტა ბლომად წამოიღო და წამოვიდა. ბებერთან მი-
დიოდა და ბებერი გზაში მიეგება: სადა ხარ, შვილოო? —
რა ვქნა ბები, ქალმა კიდევ მომატყუაო. რა უშავს, შვილო,

შენი მოცემული ოქრო იმდენი მაქვს, სიკვდილამდე ხელი რომ არ გავანძრიოთ, გვეყოფაო. ამ ბიჭმა უთხრა: — მართალია, გაწუხებ, მაგრამ ერთი კიდე უნდა გამეგზავნო იმ ქალთანაო. დედაბერმა უთხრა: — შენი გულისთვის ცეცხლში ჩავდგებო. — ეს სამი მსხალი წაიღე, ერთი ქალს მიეცი, ერთი ხელმწიფეს, ერთი დედოფალს და უთხარ: ეს მსხლები იმ ბიჭმა მოგართვათ-თქო, ხოლო შენ მალე წამოდი, მეჩქარება-თქო. წაიღო ეს მსხლები ბებერმა და მიართვა. გაუხარდათ და თქვეს: სად იშოვა ასეთი მსხლებიო? დედაკაცი მალე გამობრუნდა. დაუწყეს ამ მსხლებს ჭამა და მაშინვე პირქვე დაეცნენ და კისერზე ხეები ამოუფიდათ. ხეებმა აგლიჯეს ჭერი, დაიწყო სახლმა ჭახჭახი; დედაკაცმა უკან მიიხედა და გულგახეთქილი გამოიქცა.

მივიდა მან და უთხრა: — ხელმწიფის სახლი დაინგრაო. — არა უშავ რა, თვითონ მოგენახვეწო. — მართლაც მოვიდნენ კარისკაცები და უთხრეს: — ეს რა უყავიო?

ბიჭმა უთხრა: მე რა ვუყავი, მე მსხალი მივართვი და რა ვიცოდი, თუ მაგისთანა იყოო. — გიბარებენ, წამოდი, იქნება შველა შეგეძლოსო. წავიდა ბიჭი და ჯიბეში პანტა ჩაიყარა. მივიდა და ნახა, რომ სამივენი პირქვე ეყარნენ და კისერზე ხეები ჰქონდათ ამოსული. ხელმწიფემ უთხრა: — ოღონდ ეს მოგვაშორე და ქალს კი არა, თუნდაც სახელმწიფოსაც შენ მოგცემო. ბიჭმა უთხრა: სიტყვით ველარ გენდობითო. დაუძახა მწერალს, დააწერინეს ხელწერილი და ხელმწიფემაც, დედოფალმაც და ქალმაც ხელი მოაწერეს წვალებით. მაშინ მისცა თითო პანტა და უთხრა: შეჭამეთო. შეჭამეს და განთავისუფლდნენ, მოეხვივნენ ბიქს და დაუწყეს კოცნა, როგორც სიძეს. გამართეს ქორწილი და მთელი ორი კვირა ქორწილი ჰქონდათ. მერე დაბრუნდა თავის სახელმწიფოში, დაიხსნა მამის სასახლე. დიდი დავიდარაბა გამოიარა, მაგრამ მამის ალაგი მაინც დაიჭირა, გახელმწიფდა და კარგი მოწყალეც გამოდგა, წამოიყვანა ის ქალი და აქაც ქორწილი გადაიხადა.

ერთი ლიტრა ცერცვი მქონდა, ერთი ლიტრა ცერცვი რაო.
როცა კაცს არ უწერია, ვერ დაღუპავს, ვერცა რაო.

ბროწეულის ზღაპარი

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ხელმწიფე და ჰყავდა სამი ვაჟიშვილი. ამ ხელმწიფეს თავის ბაღში ედგა ბროწეული, ისხამდა ადამიანის თავის სიმსხო ნაყოფს, და თანაც ძლიერ ტკბილი იყო. მხოლოდ კარგად დამწიფებას არავინ აცლიდა,

ვილაცა უკრეფავდა. მცველს აყენებდა, მაგრამ მაინც უკრეფავდნენ. შვილებმა უთხრეს: — მოდი, მამავ, ჩვენ ვუღარაჯებთო. — კარგო, უთხრა ხელმწიფემ. წავიდა უფროსი შვილი საღარაჯოდ, ცოტა ხანს იფხიზლა, მერე კი დაეძინა. მოვიდა ვილაცა და დაუკრიფა. მეორე ღამეს საშუალო წავიდა საღარაჯოდ, მაგრამ იმანაც შუალამემდე იფხიზლა და დაეძინა. მხოვია ვილაცა შუალამისას და დაუკრიფა. მესამე ღამეს პატარა წავიდა და მთელი ღამე იფხიზლა. თურმე, ის რჯულძალდი, შორიდან ზვერავეს, როდის დაეძინებო. ვნახოთ, გათენებამ მოატანა და მაშინ იფიქრა, ეხლა აღარ მოვალ და ჩაიძინა. თურმე დევი ყოფილიყო. ჩაჩაჩუჩი რომ დაუწყო, ჯერ არც კი მოეწყვიტა, ბიჭს გამოეღვიძა, ნახა დევი არის და ბროწეულზე მიბობლავს. ჰკრა მშვილდ-ისარი, გამოცვივდნენ ძმები და მამა. ნახეს მოურტყემს და კვალი ეტყობა, სისხლი სდენია. ძმებს უთხრა: წამომყევით, უნდა დევი მოვკლაო.

შეიარაღდნენ და წავიდნენ. მიჰყვნენ კვალს, ნახეს მინდორზე ერთი ორმოსავით ამოხვრეტილი იყო და იმაში ჩავიდა. კვალთა, თქვეს ბიჭებმა, უნდა ჩავიდეთო. წავიდნენ, გრძელი თოკი მოიტანეს. თურმე ორმო გრძნეული ყოფილა, როგორც თორნე, ისეთი სიმხურვალე ამოდიოდა. შეაბეს დიდ ძმას თოკი, ჩაუშვეს და უთხრეს: ნახე, რა ამბავიაო, და შეძოგვძახეო. ჩაუშვეს. დაიწყო კივილი: ამიყვანეთ, დავიწვიო და ამოიყვანეს. შეიბა საშუალომ. ჩაუშვეს და იმანაც დაიწყო: ვაიმე, დავიწვიო, და ისიც ამოიყვანეს. ახლა პატარამ შეიბა და უთხრა: რამდენი დავიძახო დავიწვი, იმდენი უფრო ჩამიშვითო. ჩაუშვეს. შეაწუხა სიცხემ, მაგრამ უძლებდა და ამბობდა: თუ ამ დევის საქმე არ გავიგე, რად მინდა თავი ცოცხალიო. ჩავიდა ძირამდის და დაიძახა ჩავედიო. იმის ძახილზე, ვნახოთ, კარი გაიხსნა, სინათლეზე დაინახა: ქალი იყო; ქალმაც დაინახა, რომ ჭეელი ბიჭია. წაავლო ხელი და შიგნით შეიყვანა. ნახა ბიჭმა ორი სხვა ქალიც იყო. ქალებმა უთხრეს: — თავი ეგრე როგორ გაიმეტე, რომ აქ ჩამოხველო? ეს წყეული საიდანდაც მოვიდა დაჭრილი და ჯავრისაგან დაიძინა, არიქა თავს უშველე, როგორც ჩამოხველ, ისევე ადი, თორემ აი გაიღვიძებს და შეგჭამსო. ბიჭმა უთხრა: ეგ მე დავჭერი და ძაგას გამოვედევნეო, უნდა მოვკლაო. ქალებმა უთხრეს: შენი

იარაღი მაგას ვერ მოჰკლავსო, და მაგის ხმაღს კიდევ ვერ
შოერევიო, ვერ დასძრავო. დაინახა კედელზე ხმალი ეკიდა უშ-
ველებელი, მივიდა, ჩამოიღო და გასინჯა. ქალებს გაუჟვირ-
დათ და თქვეს: — კარგა შესძლებაო და იქნება მაგის ჯავრი
აშოგვეყაროსო. ქალებმა უთხრეს: — ნულარ აგვიანებ, თუ იმე-
დი გაქვსო. ბიჭმა უთხრა: დაძინებულს არ მოვკლავო. ქა-
ლებმა დაუწყეს: თუ გაიღვიძა, შენ შეგჭამს და ჩვენც დაგვ-
ხოცავსო. ბიჭმა უთხრა: ნუ გეშინიათო და დაჰკივლა დევს. ამ
დევმა წამოაჟყიტა თვალები და ბიჭი რომ დაინახა, გაშმაგე-
ბული წამოხტა. სანამ ის გასწორდებოდა, დაჰკივლა ბიჭმა: —
შე ისა ვარ, რომელმაც ფეხი მოგტეხაო და ახლა მოველ სული
უნდა ამოგაცალოო, — და კიდევ მიუშვა ხმალი თავში და
თავი ორად გადაუჩეხა. დაეცა ეს დევი, როგორც დიდი მორი.
აკუნა ბიჭმა და გადაყარა. მოეხვივნენ ქალები და დაუწყეს
კოცნა. მერე დასხდნენ და დაიწყეს თავთავიანთი თავგადა-
სავალი.

ჩვენ სამნი მოტაცებულები ვყავართ სხვადასხვა ქვეყნიდა-
ნაო. ამ წყეულს ნეტავი რად ვუნდოდით, ჩვენ ნებას არ ვაძ-
ლევდით ახლოს გაგვეკარებოდა, ტყუილად, სახელისთვის
კვავდითო.

ბიჭმა უთხრა: ორი ძმა მძლავრად მელოდებო. ქალებმა
გაუღეს ოთახები და აჩვენეს იმისი ზინეთი ოქრო-ვერცხლი
და სხვადასხვა სახლის ავეჯეულობა. მაშინ ბიჭმა უთხრა: —
ჩვენ ხელმწიფის შვილები ვართო, ორნი ჩემს ძმებს, — და
ერთსაც თვითონ წაავლო ხელი, — ესეც მეო. გაუხარდათ ქა-
ლებს და თქვეს, თუკი მაგის ღირსი გავხდებოთ, მეტი რაღა
გვინდაო. გამოაბარგეს რაც ნაღდი რამე იყო და შესძახეს
ძმებს: — აბა, ასწით თოქსაო. ასწიეს და აზიდეს, რაც უნდო-
დათ და მერე ქალები აიყვანეს. დარჩნენ ის ბიჭი და თავის
საცოლე. ქალმა უთხრა: — ჯერ შენ ადი, თორემ ძმები გი-
ლაღატებენო და აღარ აგიყვანენო. ბიჭმა უპასუხა: — არა,
არა, შენ გინდა მერე აღარ ამოხვიდეო. ან როგორ შეიძლება
შენ აქ გამყოფო და მე ავიდეო. ქალმა უთხრა: — გხედავ,
უჯიათი ჩანხარ. მე ვიცი, რომ მერე ძმები აღარ ამოგიყვანენ
და მოდი ერთ რამეს გაჩვენებო, — მიიყვანა ერთ ოთახთან,
გახსნა და აჩვენა შიგ სამი რაში ება: ერთი შავი, ერთი წითელი

და ერთი თეთრი. ქალმა უთხრა: — რახან არ დაგიშლია, ყური დამიგდე და თუ გაგიჭირდეს, ამათ მიმართეო. თუ წითელზე შეჯდები — ნეტარება შენ — მალლა ამოგიყვანსო; თუ თეთრზე შეჯექ, გვერდ-გვერდ წაგიყვანს და ვინ იცის, სად გაგგლეჯს, მიწაზე იქნება თუ ზღვაში სადმე დაგლუპავსო; თუ შავზე შეჯექი — ქვესკნელს ჩაგიყვანსო. იმდენი ეცადე, რომ წითელზე შეჯდეო. წითელზე რომ ჯდომას დაიწყებ, ესენი ეცდებიან თვითონ შევისვანო და ლაჯებში გაგიძვრებიანო. შისცა ქალმა დარიგება, შეიბა თოკი და აიყვანეს.

ბიჭი ელოდებოდა, ან ახლა ჩამოუშვებენ თოკს, ან ახლაო, ძაგრამ აღარ ჩამოუშვეს. ძმებმა მოილაპარაკეს: — ახლა ეგ რომ ამოვიყვანოთ, სულ მაგისი სახელი იქნება და მამაჩვენი აბუჩად აგვიგდებსო, ეგრე ვუთხრათ: დევი ჩვენ მოკვალით და იძისი ქონებაც ჩვენ წამოვიღეთო, პატარა ძმა კი გზაშივე დავკარგეთ, ვერ გავიგეთ საით წავიდაო. ადგნენ, წამოიღეს ის დიდი ღოვლათი და ქალებიც წამოიყვანეს. გზაში ქა-

ლებს უთხრეს: არამც და არამც არაფერი წამოგცდეთო, თორემ დაგხოცავთო. მოვიდნენ შინ და მამამ რომ დაინახა ორნი შოვიდნენ, მაშინვე გაიგო უღალატებდნენო და ჰკითხა: — ბიჭი რა უყავითო? უთხრეს, როგორც გზაში მოილაპარაკეს. დაედარდა ხელმწიფეს, მაგრამ რას იზამდა. პატარის საცოლემ უთხრა: — მე ერთი ოთახი ჩემთვის მომეცით, ცალკე უნდა ვიცხოვროო. იმ დღიდან მოყოლებული იყო ცალკე ოთახში დაღონებული. ძმები კი ხარობდნენ თავიანთ ცოლებთან.

ის საწყალი ბიჭი რომ დარჩა ორმოში, ძალიან ბევრს ეცადა და ეწვალა, მაგრამ ვერ გაახერხა წითელზე შეკდომა; შავი გაუძვრა ლაჯებში, შეისვა და გაუძახა ქვესკნელს. რა ქნას საწყალმა, ზის რაშზე და დადის დაღონებული, ბოლოს მივიდა ერთ სახლთან და დაუძახა. გამოვიდა ერთი ბებერი და ჰკითხა: რა გინდაო? ბიჭმა უთხრა: — შეიძლება ამაღამ აქ დამაყენოო. — მობრძანდიო. შენ მაღლა ხმელეთისასა ჰგევხარო და აქ საიდან ჩამოსულხარო? — დიახ, წავიდეთ და შინ გეტყვი ყველაფერსაო. წავიდნენ, დააბა რაში, დასხდნენ და უამბო თავისი თავგადასავალი. ძალიან შეეცოდა ბებერს, მაგრამ რას იზამდა. იმ ღამეს ვახშამი აჭამა და დააძინა. გათენებამ რომ მოატანა, თურმე ბებერს პური არა სდებოდა, გაცრა ფქვილი, ქვევრში წვიმის წყალი ჰქონდა მღვრიე, ამოიღო, ქვაბში გაათბო და პურს ზელა დაუწყო. იმ დროს ბიჭს არ ეძინა და ბებერსა ჰკითხა: — უთუ წყალი არა გაქვთ, რომ მღვრიე წყლითა ზელავ პურსაო? ბებერმა უპასუხა: — წყალი კი გვაქვს, მაგრამ გველვეშაპი ჰყავს დაპატრონებული და არ გვაძლევსო, მარტო ხელმწიფეს აძლევსო და ხელმწიფესაც იმიტომ აძლევს, რომ თავისი ქალი მისცაო. — რას ამბობ, მომეცი, დიდი ჭურჭლები გექნება, წავალ, მოვიტან წყალსაო. დედაკაცმა დაიწყო ტირილი: — არ გაგაშვებ, უცხოეთიდან ჩამოსულხარ, შენი რა ბრალია, ჩვენ რომ წყალი არა გექონდესო. ბიჭმა უთხრა: წავალ, ვნახოთ როგორ არ მომცემს წყალსაო. ჩაიცვა, დაიხურა, შემოირტყა დევისეული ხმალი, მშვილდ-ისარი გაირჭო წელში, წავიდა და წყლის ჭურჭლებიც წაიღო. მივიდა, ნახა, ერთი დიდი კოშკი იდგა და აივანზე ერთი მთვარესავით ქალი იყო გადმომდგარი. ქალმა რომ დაინახა, დაუძახა: — სად მიხვალ, რაზე გამოგიმეტებია თავიო?

ბიჭმა არც კი შეისადარა, მივიდა და წყალს ავსება დაუწყო. ჩამოვარდა ქალა სასწრაფოდ, მივიდა, მოჰკიდა ხელი, მალა აიყვანა და ჰკითხა ვინაობა. ბიჭმა უანზო თავისი ვინაობა და ჰკითხა: — სად არის გველეშაპიო? ქალმა უთხრა: — მალა ცაში არის სანადიროდ წასულიო, აქიდან დაგინახავს, წამოვო და გაგაფუჭებსო. ბიჭმა უთხრა: — შენ ნუ გეშინია, ცოტა ხანს შენს მუხლზე მიმაძინე, რომ მოდიოდეს, გამაღვიძე და თუ არ გამეღვიძა, ერთი კარგი სილა შემომეკარი, არ დაგეხათროსო და გამომეღვიძებო.

ლაიძინა. გველეშაპმა რომ დაინახა იმ ქალის კალთაში ვილაცას თავი უღვესო, წამოვიდა ჰეჰე-ჰეხილით. გაიგონა ქალმა, რომ ერთი გნისით მოდისო, დააწყო ტირილი: მოვა და მოჰკლავს ამ პატიოსან ბიჭსაო. ცრემლები რომ დაეცა, მაშინვე წამოხტა ბიჭი. მოავლო მშვილდ-ისარს ხელი, სტყარცნა და შიგ გულში გაუტარა. დატრიალდა ცაში, წამოვიდა და მიწაზე დაეცა. ბიჭმა ჩამოიბრინა კიბეებზე, მივიდა, გაიძრო ხმალი, აკუწა და გადაყარა. აავსო ჭურჭლები და ქალს უთხრა: — წადი მამაშენთანაო. წამოილო წყალი და მოვიდა ბებერთან. ბიჭი რომ მოვიდა, ბებერს ძალიან გაუხარდა, გაუკვირდა და

ჰკითხა: — როგორ იყო? ბიჭმა უთხრა: — ისარი ვესროლე, გულში მოხვდა და მოვკალით. ეს ხელმწიფის ქალიც წავიდა თავის მანასთან. აბა, ხელმწიფეს ძალიან გაუკვირდა და ჰკითხა თავის ქალს: როგორ მოხვედი, შვილო? ქალმა უთხრა: ერთი ვიღაცა ბიჭი მოვიდა წყლის ასაქსებად და იმან მოკლაო.

გავარდა ხმა გველვეშაპის მოკვლისა და ქვეყანა ერთმანეთს ეცა. დაიწყეს ძებნა და მკვლელები კი არა ჩანდა, ვინ იყო და ვინ არა. მერე ხელმწიფემა ჰკითხა თავის ქალს: — შვილო, ვერ იცნობ ვინ იყო? ქალმა უთხრა: — თუ ვნახე, ვიცნობო.

გამართა ხელმწიფემ მეჯლისი და დაუძახა თავის სახელმწიფოს. გაშალა სუფრა და დაიწყეს მეჯლისი. ხელმწიფემ უთხრა თავის ქალს: აბა, შვილო, ეგებ იცნო, ვინ იყო. ბევრი ათვალიერა, მაგრამ ვერ იპოვნა და მამას უთხრა: აქ არ არის, მამაო. მაშინ ხელმწიფემ უთხრა ვეზირებს: ხომ არავინ დაგრჩათ მოსაყვანიო? ვეზირებმა უთხრეს: — რა ვიცი, ერთ ბებერთან ერთი ბიჭი არის, აქაური არა ჩანს, იმის მეტი ყველა მოვიყვანეთო. — წადით და ისიც აქ მოიყვანეთო. ვინც იქნება იმ გველვეშაპის მკვლელები, ის იქნება ჩემი სიძეო და სახელმწიფოც იმისა იქნებაო. ადგნენ და წამოიყვანეს ის ბიჭი. ბიჭმა გზაში ერთი კურდღლის ბაჭია დაიჭირა, უბეში ჩაისვა და მოვიდა. ხალხმა რომ დაინახა, სიცილი დაიწყო: ეგ საიდანდა მოტრეულაო. როგორც მოვიდა და სადარბაზო ოთახში შეიყვანეს, იქვე კარებთან ჩაეგდო, მაგრამ რა წამს ქალმა დაინახა, იცნო, მივიდა და კალთაში უნდა ჩაჯდომოდა, მაგრამ ამ დროს ბიჭმა უბიდან კურდღელი გამოაჩინა და ქალი შეკრთა, შეეშინდა და უკან გაბრუნდა. მამამ უთხრა: — რა გეშინია, შვილო, თუ ეგ არის, მიდი და კალთაში ჩაუჯექიო. შვილმა უთხრა: უბეში რაღაცა ჰყავს და მაშინებსო. მერე მამამ უთხრა: თვალეები დახუჭე, მიდი და ჩაუჯექი, ნუ გეშინიაო. მართლაც, დახუჭა თვალეები, მივიდა და ჩაუჯდა კალთაში. ამოდენა ხალხმა იგრიალა და დაჰკრეს ტაში. ხელმწიფემ მაშინვე ააყენა და წაიყვანა ცალკე, თავის ოთახში და ჰკითხა სადაურობა. ბიჭმაც უამბო დაწვრილებით თავის თავგადასავალი. ხელმწიფემ უთხრა: მოდი, შვილო, ჩემი ქალი შეირთე ცოლად, დაჯექი ხელმწიფედ და დარჩი აქაო. ამ ბიჭმა უთხრა: თუ შე-

გიძლია და მალლა ამიყვან, ხომ კარგი, და თუ არა, მე არც კალი მინდა და არც ხელმწიფობაო. მაშინ ხელმწიფემ უთხრა: რა ვქნა, შვილო, ეგ მე არ შემიძლია და თუ ვინმეს იშოვი ისეთს, რომ აგიყვანოს, რასაც ითხოვს და ან რაც დასჭირდება, მივცემო.

გამოემშვიდობა ბიჭი და წამოვიდა ბებერთან. სანამ ბიჭი ძვიდოდა, ხელმწიფემ ბებერთან დიდძალი ცხოვრება გაგზავნა, კარგი სახლიც გაუკეთა ხელდახელ და მოსამსახურებებიც მისცა. მოვიდა ბიჭი ბებერთან და უთხრა: — მალლა ასე-ლა მინდა ჩემს ქვეყანაში, თუ არ ავედი, არ ვიცი ჯავრით რა შომივაო. ეგები იცოდნენ ისეთი ვინმე, რომ მალლა ამიყვანოსო. ბებერმა უთხრა: ერთი რამ ვიცი, მხოლოდ კი არც მემეტებით, დარჩი ჩემთან, იქ რაღა გინდაო? ბიჭმა უთხრა: — რა ვქნა, იქ დანიშნული მელოდებაო. — მაშ კარგიო. შენ წადი მავან და მავან მინდორზეო, და მინდორი დაანახა, იქ ერთი ხე დგას და ზედ ფასკუნჯის ბუდე არისო. ახლა ბარტყები ეყოლება. იმას ერთი არწივი ჰყავს შეჩვეული, მუდამ წელიწადს ბარტყებს ის უჭამსო. წადი, ის არწივი მოუკალ და თუ აგიყვანს, ისა, თუ არა, სხვა ვერავინაო.

წავიდა, ნახა ის ხე; ზედ ბუდე იყო. მივიდა, დაჯდა გრილოში და დაისვენა. იმის ყისმათზე არწივიც მოვიდა. როგორც კი უნდა დასცემოდა და ერთ-ერთი წაეყვანა, ბიჭმა სტყორცნა არწივს ისარი და ჩამოაგდო. გაუხარდათ ბარტყებს, გაშალეს ფრთები და გრალო დააყენეს. სად იყო, სად არა, ფასკუნჯიც მოვიდა. ნახა, რომ მისი შვილები უვნებლად არიან, არწივი მკვდარი გდია. შვილებმა უთხრეს: — დაბლა რომ ბიჭი ზის, იმან მოკლაო. ფასკუნჯი მაშინვე ჩაფრინდა დაბლა, აშოიყვანა მალლა და დაჰკოცნა. მერე უთხრა: — შვილები შენ გადამირჩინე და რას დამავალებ, რომ შეგისრულოო? ბიჭმა უთხრა: — მეტი არაფერი მინდა, მალლა ხმელეთზე ამიყვანეო. ფასკუნჯმა უთხრა: — ძალიან ძნელი საქმე დამავალებ, მაგრამ მეტი რა გაეწყობაო. მოამზადე საგზაო თადარიგი და აგიყვანო. ოცი ძროხა დაკალი, ოცი თონე პური დააკარ, ოცი რუმბი ღვინო. ერთი დიდი რამე დაწან, რომ ზურგზე დავიდგა, ყველაფერი შიგ ჩავაწყოთ, შენც დაგისვამ და ავფრინდეთო.

წამოვიდა ბიჭი ხელმწიფესთან დალონებულა. ხელმწიფემ რომ ბიჭი დალონებული დაინახა, ჰკითხა: — რა ჰქენი, რაძე საწველი არის, თუ არაო? ბიჭმა უპასუხა: საწველი კი არის, ძაგრამ დიდი ხარჯი მომთხოვაო. — ვანა ისეთი რა მოგთხოვაო? — ჰკითხა ხელმწიფემ. ფასკუნჯის დავალება ყველაფერი უამბო ბიჭმა. გაუხარდა ხელმწიფეს და უთხრა: — მაგაზე ადვილი რალა არისო. მაშინვე დააწნევეინა დიდი გოდორი, დახოცა ძროხება, გამოაცხოებინა პური და აავსებინა ქვევრები. ამასობაში ფასკუნჯიც მოვიდა, დაადგეს ზურგზე გოდორი, ჩააწყყეს ყველაფერი და ბიჭიც გამოემშვიდობა ყველას და ჩაჯდა გოდორში. ფასკუნჯმა უთხრა: — რამდენიც დავიწივლო, იმდენი თითო ძროხა, თითო თონე პური და თითო რუმბი ღვიხო უნდა ჩამაყაროო. იწივლა ფასკუნჯმა, გაიხსნა მიწა და წავიდა მალლა. რამდენს იწივლებდა, იმდენს ჩაუგდებდა ხოლმე. ერთი აფრენალა იყო, რომ ხორცი დააკლდა. რა ქნას ბიჭმა? იფიქრა, იფაქრა და ბოლოს ბარკალი გამოიჭრა, ჩაუგდო და კიდევ ავიდა მალლა. მალლა რომ ავიდნენ, ფასკუნჯმა იკითხა: — ბოლო დროს რომ ხორცი ჩამიდე, რად იყო ტკბალიო? ბიჭმა უპასუხა: მე გამოვიჭერ ბარკალიო. — ტკბილი ხორცი გქონია, რომ მცოდნოდა, შეგკამდიო! მერე მისცა პატარა ბუმბული და უთხრა: მოისვი და გაგიმრთელდებაო. მართლაც, მოისვა და გაუმრთელდა.

ფასკუნჯმა უთხრა: — მე რომ დაბლა წავალ, დიდი მიწისძვრა იქნებო, ხეს რამეს მოეჭიდე, დაბლავე არ ჩამოვარდეო. ეს ბიჭიც მოეხვია ერთ დიდ მუხას, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა. წავიდა ფასკუნჯი დიდი ჰეჰა-ქუხილით და როცა დაამდა დედამიწა, ადგა ეს ბიჭი და წავიდა თავისი სახლისაკენ. ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მიადგა თავის სახლ-კარს. სანამ მივიდოდა, ხელმწიფეს მახარობელი მისვლოდა: შენი დაკარგული შვილი მოდის, გზაში ვნახეთო. გამოეგება ხელმწიფე თავისი ამალით და გახარებულებმა აღარ იცოდნენ რა ექნათ. თავისი საცოლე მივარდა, მოეხვია და უთხრა: — ახია შენზეო, რა გინდოდა, გაგეგონებინა ჩემთვის, ამდენ ტანჯვას ხომ არ გამოვივლიდიო! მერე დაიბარა ხელმწიფემ თავისი შვილები და უთხრა: აკი ჩვენ თვალითაც არ დავგინახავს ჩვენი ძმა და დევი კიდევ ჩვენ მოვკალითო? ხელმწიფემ ჩამოხრჩობა

გადაუწყვიტა, მაგრამ პატარა შვილმა სთხოვა: მე მაპატიე მაგათი თავი და ნუ დახოცავო. დაუჯერა პატარა შვილს, არ დახოცა, მაგრამ ცალკე კი გაყარა. პატარა შვილს კარგი ქორწილი გადაუხადა, გაახელმწიფა და ხარობდნენ.

ზღაპარი ყაჩაღებისა

იყო და არა იყო რა, ღვთის უკეთესი რა იქნებოდა. იყო ერთი ცოლ-ქმარი, ჰყავდათ ერთი ქალი. აქ მცხოვრებლებს ყოველ საღამოთი შეჩვეული ჰყავდათ თერთმეტი ყაჩაღი. ამ ყაჩაღებისაგან ისე იყვნენ შეწუხებული, რომ მეტის გაძლება არ შეეძლოთ. ყოველ საღამოთი მოდიოდნენ ყაჩაღები და რაც კი მოეპოვებოდათ სურსათ-სანოვაგე, სულ ეზიდებოდნენ. ეს დაღონებული დედ-მამა ნახა ერთ დღეს ქალმა და ჰკითხა: — რაზე ხართ ასე დაღონებულიო. უამბეს, რაც გაკირვება ჰქონდათ. ქალმა ერთ საღამოს აიღო ხმალი და დაუდარაჯა ალაყაფის კარებთან. უცადა შუალამემდე. ვნახოთ, შოვიდნენ კიდევაც. ჯერ წინ გაგზავნეს ერთი ყაჩაღი. ქალმა ის მოკლა. რომ დაიგვიანა, ახლა თვითონ წავიდნენ. ქალმა დახოცა ათი, მეთერთმეტეს მარჯვენა ყური მოაჭრა. ამ ყაჩაღმა უთხრა ქალს: — მე თუ შენ ცოლად არ წაგიყვანო და არ აგანაზღაურებინო ჩემი ძმების სისხლი, მე კაცი არ ვყოფილვარო. ქალი დაფიქრდა: „არ გავთხოვდები და საიდან წამიყვანს ცოლადო?“ ეს ყაჩაღი მახლობელ მოხუც დედაკაცთან მიეჩვია. ამ ქალსაც უყვარდა ამ მოხუცთან მისვლა. ქალმა ეს ყაჩაღი რომ ნახა, ვეღარ იცნო. მოხუცის მაჭანკლობით ყაჩაღი და ქალი დაინიშნენ. მოვიდა ყაჩაღი ქალის წასაყვანად, წაიყვანეს ქალი, და რომ გავიდნენ ერთ ტყეში, გააჩერებინა ყაჩაღმა ეტლი, სხვები წავიდნენ წინ, გადმოიყვანა ეს ქალი, მეეტლეს უთხრა: თქვენ წადითო. თვითონ წაიყვანა ქალი. ატარა, ატარა, შუა ტყეში რომ შეიყვანა, მოიხადა ყაჩაღმა ქუდი და უჩვენა ქალს მისგან ჩამოჭრილი ყური. ქალი გაკვირვებული დარჩა. ყაჩაღმა გაატიტვლა მთლიანად ქალი და წამება დაუწყო. თვალები დასთხარა. უნდოდა დაეწვა, მაგრამ ცეცხლი ვერაფრით დაანთო. უთხრა ქალს: —

სანამ მე არ მოვიდე, ფეხი არსად გადგა, თორემ ცაში ახვალ ამოგყვები, წყალში ჩახვალ, ჩაგყვებიო. წავიდა ეს ყაჩაღი.

ქალმა დაიწყო ყვირილი. გზაზე მოდიოდნენ მწყემსები, აატყლით დატვირთული ურმებით. გაიგეს ქალის ყვირილი, 'ჰეაჩერეს ურმები, ამბობენ: აქ რა უნდა ქალს, ამ ულრან ტყეშიო? რადაც არ უნდა დაგვიჯდეს, ეს ქალი უნდა ვნახოთ, ვინ არისო. მივიდნენ, ნახეს, თვითონვე შეეშინდათ: ხედავენ, გატყავებული ქალია, თვალეზდათხრილი. შეეკითხნენ: — აქ რას აკეთებ, ქალო, ან ვინ მოგიყვანაო? ქალი შეევედრა: — აქედან წამიყვანეთო. წამიყვანეს ეს ქალი მწყემსებმა. გადმოცალეს ერთი ურემი და შიგ ძირში ჩააწვინეს. მალლიდან ისევ დააყარეს მატყლი და გაუდგნენ გზას. გაიარეს ცოტაზე. ხედავენ, უკანიდან ვილაცა უყვირის. დააყენეს ურმები. მივიდა ერთი კაცი და უთხრა: — ან ხომ არავის აუვლია, ან ხომ არავის ჩაუვლიაო? — მწყემსებმა უთხრეს: — არავინ გვინახავსო. — უცნობმა დაუარა ყველა ურემს და ხმლით დაუწყო სინჯვა. როცა მივიდა იმ ურემთან, რომელშიც ქალი იწვა, მწყემსებმა ერთმანეთს შეხედეს და თქვეს: რომ იპოვნოს, გინდ სუყველანი დაგვხოცოს, არ დავანებოთო. მაგრამ ქალმა ისეთი მოთმინება იქონია, ხმალი ეჩხვლიტებოდა, მაგრამ არცა ტოკავდა და არცა ყვიროდა. უცნობი გაბრუნდა ისევ უკან.

დაიძრა ისევ ურმები. მოადგნენ ერთ წყაროს. მაშინ ურემი გამოუშვეს, დაწერეს წერილი და ზედ გააკრეს: ვინც აი ამ ურემსა ნახავს და შიგ რასაც ინახულებს, ვინც იმას მოარჩინს, ეს დატვირთული ქონება სულ იმისი იყოსო. ვნახოთ, ერთი ბებერი დედაკაცი გამოვიდა, შეხედა ამ ურემს, წაიკითხა ეს წერილი, გაუკვირდა: რა უნდა იყოს ისეთიო? დაუწყო მძიმე-მძიმედ ზიდვა მატყლს სახლში. რომ მიადგა ამ ქალს ეს მოხუცი, თვითონვე შეფიქრიანდა. მიიყვანა სახლში და დაუწყო ძკურნალობა. ქალს მალე დაეტყო მორჩენა, თვალეზიცი აეხილა. ისეთი ქალი გამოვიდა, რაც წინათ იყო, იმაზე უკეთესი ყაჩაღი კი დადის და ეძებს, მაგრამ ვერსად ვერ მიაკვლია. ამ ქალის სათხოვნელად ბებერი ახალგაზრდა ვაჟკაცი მიდის, მაგრამ ეს ქალი არავის არა თანხმდება. ერთმა ახალგაზრდამ შეაწუხა ძალიან და ქალმა უთხრა: — იმ პირობით გამოგყვები, თუ შენ ისეთ კოშკს ააგებ, სადაც ვერავინ ვერ ამოვაო. კიბე

უნდა იყოს სულ აღმასებით დაგებული, აქეთ-იქიდახ ორი ლომი ებასო. ბიჭი სიხარულით დათანხმდა.

გააკეთა ეს ყველაფერი, ქალიც გაჰყვა ცოლად. ამ ყაჩაღმა ბევრი ძებნის შემდეგ მიაკვლია. მოხუცთან მივიდა, უთხრა: — თუ სიცოცხლე გინდა, ან უხდა ის ქალი გამომიჩინო, ანდა თუ სადმე წავიდა, მითხრა სად წავიდაო. ადგა ეს მოხუცი და უთხრა: — მავან-მავან ალაგას არის ერთი კოშკი, ამ კოშკში ცხოვრობენ ერთი ბიჭი და ის ქალიო. იქ მისვლა ყოვლად შეუძლებელიაო. ეს ყაჩაღი დაადგა ამ მოხუცს, ისიც უნდა მასწავლო, როგორ მივიდეთ. ადგა მოხუცი და ასწავლა: უნდა გააკეთებინო რკინის ქოშები, ერთი ცხვარი გაატყაო, ნახევარი ფეშხვა ერთ მხარეს დაიჭირო, ნახევარი მეორე მხარეზე, რომ მიხვალ კიბესთან, იქ ორი ლომი აბია, ერთი ნახევარი ერთს გადაუგდე, მეორე — მეორეს, და სწრაფად უნდა აირბინო ამ კიბეზე. გადაუხადა მადლობა ყაჩაღმა და წავიდა. გააკეთებინა რკინის ქოშები. ცხვარიც დაკლა, გაატყავა, გამოშიგნა და მივიდა კოშკთან. ერთი ფეშხვა ერთ ლომს გადაუგდო, მეორე — მეორეს და სწრაფად აირბინა კიბეზე. ბიჭს ქალის კალთაში ეძინა იმ დროს.

მივიდა ყაჩაღი, გაიარ-გამოიარა აივანზე, რომ დაინახა ქალმა, ძალიან შეფიქრიანდა. დაუქნია ხელი ამ ყაჩაღმა. ქალმა ისე დაადებინა დაბლა თავი, რომ ბიჭს არ გამოეღვიძა. გამოვიდა აივანზე. ყაჩაღმა უთხრა: — ხომ გითხარი, აქედან არსად წახვიდე, თორემ სადაც წახვალ თან გამოგყვები-თქო. ჩავიდეთ ახლა დაბლა. ქალმა უთხრა: — ხომ ვიცი უნდა მომკლა, შენ წინ იარე და მე უკან მოგყვები, რომ ლომებმა არ დაგგლიჯონო. გააშუალეს თუ არა კიბე, ჰკრა ქალმა ხელი. დაეცა აღმასებზე ეს ყაჩაღი და სულ ლუკმა-ლუკმად იქცა. ავიდა ქმართან და უთხრა: — მოვიშორეთ ჩვენი მტერი, ვისიც გვეშინოდა. ახლა როგორც გნებავს, ისე ვიცხოვროთო.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი ცოლ-ქმარი, ჰყავდათ ერთი ვაჟიშვილი.

როცა კაცი მოკვდა, ბიჭი ექვსი წლისა დარჩა. დააწვა სახლ-კარი დედაკაცს კისერზე. დაიწყო მძიმე მუშაობა: ზოგს ურეცხავდა, ზოგს უცხობდა, ზოგს უმარგლიდა და იოლად ძილიოდნენ. ეგრე რომ თხუთმეტი წლისა გაუხდა ბიჭი. იმ წელიწადს შიმშილობა იყო და სუყველას თავისი თავი გას-ქარგებოდა, აბა იმას ვილა ამუშავებდა. დედაკაცს გაუტრიადა შვილის შენახვა. ერთ დღეს დედამ გამოუცხადა თავი: ვაჟი-შვილს: — მე შენი შენახვა აღარ შემეძლია, ხოდა ხედავ, სახლში აღარა გვაქვს რა, აღარც სამუშაოდ შეძახიანო. სახლში ერთი ლიტრა ცერცვი მაქვს, აიღე ხელში და დაიწყე კენეტა, წავიდეთ, ვიაროთ, სანამ ცერცვი გაგვითავდება, მეც შოგყვები, სადაც გაგვითავდება. თავს გაგანებებ, მე დავბრუნდები და შენ საითაც გინდა წადიო. ეგრეც აასრულეს. წავიდხენ. იარეს, ბევრი იარეს, თუ ცოტა იარეს, გავიდნენ ერთ ტრიალ მინდორზე. როგორც კი ცერცვი გაუთავდათ, იმ დროს ერთი ცხენიანი კაცი გამოჩნდა. დედაკაცმა დაუძახა: — დაძმობას ცოტა ხანს დაითმინეო. მგზავრმაც დაუცადა და უთხრა: — მობრძანდი, რა გნებავს, დაო! დედაკაცმა უთხრა: — ეს ბიჭი ჩემი შვილია, ჩვენ სოფელში ძალიან შიმშილობა არის, გაგვიჭირდა ცხოვრება. ე ბიჭი შენთვის მიჩუქებია, რაც გინდა ის უყავიო. მგზავრმა მადლობა გადაუხადა. შემოისვა ცხენზე ბიჭი, დედაკაცს ათთუმინიანი აჩუქა და გაუდგა თავის გზას. დედაკაცი სახლში გამობრუნდა.

ამ კაცმა წაიყვანა ეს ბიჭი ერთ უღრან ტყეში. ატარა, ატარა და ერთ მთის ძირში გამოქვაბულში შეიყვანა. შიგ მისი რვა ამხანაგი დახვდათ. წამოხტნენ, მიეგებნენ და შეეკითხნენ: — ეს მშვენიერი ბიჭუნა როგორ გიშოვიანო. ამ კაცმა უამბო, როგორც იშოვა. გაუხარდათ. აქ იქნება ან კერძს მოგვიხარშავს, ან გამოჰგვის აქაურობასაო. დასხდნენ და პური ჰამეს. როცა დაღამდა, შეკაზმეს ცხენები, აისხეს იარაღი და სადღაც წავიდნენ. ბიჭს უთხრეს: არ შეგეშინდეს, მალე მოვალთო. გათენებამ რომ მოატანა, მოვიდნენ და ბევრი ნადავ-

ლი მოიტანეს. დასხდნენ, კარგი ყაურმა გააყეთეს, ჭამეს, იქეიფეს და დაიძინეს. თავი რომ არ მოგაწყინოთ, სულ მუდამ ღამე ასე შვრებოდნენ.

მიდიოდა ღლეები, თვეები, მიდიოდა წლები და სულ ამ ღლეში იყვნენ. ასასობაში ეს ბიჭი ოცი წლისა გახდა და ჭკუაში ჩავარდა. ამ ბიჭმა იფიქრა: „ჩემი უფროსები უკუღმა რაღა მუშაობენო. ჩვენში ღლისითა მუშაობდნენ და ღამე იძინებდნენ, ესენი კი ღამე მუშაობენ, ღლისითა სძინავთო, ერთხელ უნდა გავყვე მალვით, საღ მიდიან, საიდან შოულობენ ამდენ ზინეთსაო“.

ეგრეც აასრულა. როცა წავიდნენ, გამოიყვანა ერთი ცხენი, შეკაზმა, იარალი აისხა, შეჯდა და გელიგეშად გაჰყვა. ნახა ერთ ალაგას ქარავანი იყო ჩამომდგარი, დაეცნენ, გაძარცვეს, აჰკიდეს ცხენებს და წამოიღეს. ამ ბიჭმა ყველსფერი დაინახა. გადახტა, წაართვა დავლა და ხელცარიელი გაუშვა. მერე გამოძობრუნდა და მოვიდა ბინაზე, ცხენი დააბა, იარალი თავის ალაგას დაჰკიდა, ცეცხლი დაანთო, ხორცი დადგა და დასასვენებლად წამოწვა. ვნახოთ ცოტა ხანს შემდეგ ისინიც მოვიდნენ ცარიელები. დაღონებულები დაწვნენ და დაიძინეს. დარღისაგან პურიც არ ჭამეს. მეორე ღამესაც ეგრე უყო, მესამე ღამესაც. თავი რომ არ შეგაწყინოთ, ყველა მხრივ შეუტკრა გზა.

გადიოდა კვირეები, გადიოდა თვეები, წლები. არსაიდან შემოსავალი არა ჰქონდათ. თუ წინანდელი გააჩნდათ რამე, ჰყიდდნენ და სჭამდნენ. ერთხელ იმათმა მეთაურმა თქვა: — არამც ჩვენი ბიჭი იყოს, რაიმე საქმელ საქმეში უნდა გამოცადოთო. ყველას მოეწონა უფროსის აზრი. — აბაო, უთხრა, თქვენ წადით მავან და მავან სასაფლაოზე, სამი სასაფლაო ამოთხარეთ. ეგრე რომ ერთი კაცი არხეინად დადგეს ფეხზეო, სარქველად ფიცრები შეკარით და დააფარეთ, შიგ ერთი ხელის ამოსაყოფი ამოუჭერით. მერე სამი კაცი შიგ ჩახვალთ, ფეხზე დადგებით, წაიყვანთ ორ ცხვარს, ბრინჯს, ჭურჭელს, ღვინოს, პურს და შეშას. საღამოზე ბიჭსაც თან წაიყვანთ. დახოცავთ ცხვრებს, დაჰჩვენთ ბრინჯს, დაანთებინებთ ბიჭს ცეცხლს. ბიჭი გკითხავთ: რას აკეთებთო? თქვენ უთხარით: აქ ჩვენი სალოცავია, საღვთო დავკალით და უნდა ვიქეიფოთოთქო. როცა ყველაფერი გაახერხოთ, ბიჭს მიეცით დარიგება

ყველაფერი მოხარშოს. ხუთნი აქ წამოხვალთ, სამნი ორმო-
ვბში დარჩებით, ხოლო ორმოებს ზემოდან მიწა ექნება წაყ-
რღლი თხლად, ვითომ სასაფლაო არის. შიგ რომელიც დარ-
ჩებო, ვარაუდს გასწევთ ფლავის მოხარშვისას, როცა იტყ-
ვით, მოხარშული იქნებაო, იმ დროისათვის ერთი თქვენგანი
ხელს ამოჰყოფს და ეტყვის: ცოტა ფლავი მაჭამე-თქო, ახლა
მჯორე, ახლა მესამე და ამით ჩვენ გავიგებთ, რა გული ექნება.
თუ არ შეეშინდა, მაშინ ჩვენი დამლუპველი ეგ იქნება. ეს ისე
უნდა გაუქეთდეს, რომ აზრზე არ მოვიდესო. ეგ რეც აასრუ-
ლეს. როცა ყველაფერი დაამზადეს, ბიჭს ჩააბარეს და უთხ-
რეს: — კარგად მოხარშე, უფროსი არ გაგვიჯავროო. სამნი წი-
ნასწარ ჩასულები იყვნენ, ბიჭმა ამაზე არაფერი იცოდა. მას
ახალი სასაფლაო ეგონა. დანარჩენები წამოვიდნენ და უთხ-
რეს: — ამა და ამ დროს სუყველანი შეეგროვდებით და მო-
ვალთო. ამ ბიჭმა აიფარა ფეშტამალი, აიღო ქაფქირი და
ურევდა ხან ერთ ქვაბს, ხან მეორეს. ამასობაში დროც მო-
ვიდა და კერძებიც გამზადდა.

ამ დროს ერთი სასაფლაოდან ამოყო ერთმა ხელი და
უთხრა: — ცოტა ფლავი მაჭამეო. რომელი ქვაბიც გადმოდგ-
სული ჰქონდა, იქედან ამოიღო ქაფქირით და ჩაუღო ხელში,
ახლა მეორემ ამოყო ხელი და უთხრა: ცოტა ფლავი მაჭამეო.
ამოუღო და იმასაც ჩაუღო ხელში. ახლა მესამემ ამოყო და
იმანაც ვლავი სთხოვა. აიღო და ცხელი ქაფქირი ჩაარტყა
ხელში და უთხრა: — თქვე მამაძაღლებო, აქ სამი ათასი მკვდა-
რი მაინც იქნება და ყველას რომ თითო ქაფქირი ფლავი გა-
ჭამოთ, ჩემი პატრონები რომ მოვლენ, იმათ რალა ვაჭამოო.
ცოტა ხნის მერე ისინიც მოვიდნენ. ბიჭს თავისი ვახშამი გაა-
ტანეს და გაისტუმრეს ბინაზე. ბიჭმა ჰკითხა, სამნი რალა
იქნენო? უთხრეს: ბაზარში წავიდნენ ღვინოზე, სტუმრებიც
უნდა მოვიდნენ და ვაითუ დაგვაკლდესო. ბიჭმა უთხრა: —
ერთი რამე უნდა გაცინოთო. ამ მკვდრებმა შემაწუხეს, ის
იქიდან ამოყოფს ხელს, ცოტა ფლავი მაჭამეო, ის იქიდან. ეს
ოხრები ცოცხლები დამარხეს, თუ როგორ არი, ვერ გამიგიაო.
იმათაც ბევრი იცინეს და გაისტუმრეს სახლში. მერე ამო-
იყვანეს თავიანთი ამხანაგები და იმათაც ისე უამბეს, რო-
გორც ბიჭმა. ორმა ამხანაგმა თქვა: — ჩვენ გვაჭამა. მხოლოდ

მესამემ დამწვარი ხელი აჩვენა და უთხრა: — მე ცხელი ქაფ-
ჭირი ჩამარტყა და წაგრადაც გამლანძლო.

უფროსმა ყაჩაღმა ნეკზე იკბინა. სწორედ ეგ იქნება ჩვენი
დამღუპველიო. ყველამ მომყვანს შეჰხედა ცუდი თვალით.
იძან უთხრა: — მე რა ვიცოდი, თუ ასეთი გამოვიდოდაო. წა-
შოვიდნენ შინისკენ და გზაში სულ იმასა ფიქრობდნენ, რო-
გორ მოეშორებინათ თავიდან. მოკვლა არ უნდოდათ, აფსუსია
ამისი უბრალოდ სიკვდილიო და გადაწყვიტეს, ისეთ ალაგას
გაეგზავნათ, რომ იქიდან ვეღარ დაბრუნებულყო. უფროსმა
თქვა: — მე მოვიგონებ ტყუილად ავადმყოფობას, თქვენ მი-
წამლეთ, ნანამდის ქალაქიდანაც წამალი მოიტანეთ და ვითომ
არა მეშველა რა. მერე გეტყვით: სიზმარი ვნახე, უკვდავების
წყალს თუ მომიტანთ და დავლევ, მოვრჩები, თუ არადა არა-
შეთქი. ის წყარო არის ძნელი მოსატანი: ორი კლდე არის
ერთმანეთზე მიბჯენილი, ერთ წუთში გაიხსნება და დაიკე-
ტება. იმას ისეთი მარდი ადამიანი უნდა, რომ სანამ დაიკე-
ტება გადაასწროს, თორემ შიგ მოეტანება და გაიჭყლიტება.
მეორეც ესა, იმ წყაროს ერთი ქალი ჰყავს დაპატრონებული,
იქიდან ცოცხალს არ გამოუშვებს. მე ამ სიზმარს საერთოდ
ვიტყვი და გეტყვით: აბა ახლა გამოგცდით, ვინ წავა და ვინ
არ დაზოგავს ჩემთვის თავს-მეთქი, ვნახოთ ერთი ჩვენი ბიჭუ-
ნა რას იტყვის. ეგრეც მოიქცნენ. გახდა ტყუილად ავად, შინა-
ური წამლები ასვეს, უფრო შემძიმდა. ქალაქიდან მოუტანეს,
უფრო შემძიმდა. მერე დაუძახა სუყველა ამხანაგს, იმ ბიჭსაც
დაუძახა და დაიწყო სიზმრის თქმა. ჯერ არც კი დაემთავრე-
ბინა, რომ ბიჭი წამოხტა და უთხრა: — თუკი რამე მართლა
გარგებს, ამ საათში წავალ და მოგიტანო. რაღა თქმა უნდა,
განგებ უარს ეუბნებოდნენ, მაგრამ ბიჭი გაიძახოდა: თუკი
ჩემი პატრონი იმით მორჩება, სასიკვდილოდაც არ დავზოგავ
თავსაო. შეირბინა თავლაში, თავის საჯდომი ცხენი შეკაზმა,
ერთი წყლის ჭურჭელი წაიღო, შეჯდა ცხენზე და გაფრინდა.

მიადგა ერთ კლდეს, რომელიც წუთში იხსნებოდა და
იხურებოდა. გადმოხტა ცხენიდან, ცხენი დააბა და თვითონ
კლდესთან მივიდა, რაწამს გაიხსნა, გადაფრინდა და სურაც
თან გადაიყოლა, როცა იქით გადავიდა, მოიხედა და კლდე
დაკეტილი იყო. გაიარა ერთი ჯურღმული და ვნახოთ გამოჩ-

ნდა სინათლე. დაინახა, რომ ციცაბო კლდიდან გადმოჩხრია-
ლებს უკვდავების წყარო. აავსო სურა წყლით და გამობრუნ-
და. შუა ჭურღმულში რომ მოვიდა, ნახა, რაღაცა წივის, ქა-
ლის ხმასა ჰგავს. ცოტა ახლოს რომ მივიდა, ნახა ზევიდან
ქალი ჰკილია თმებით და იხვეწება: — ვინა ხართ ქრისტიანი,
ჩამომხსენითო. ბიჭმა წყლის სურა განზე გადადგა და უთხრა:
მხრებზე დამადგი ფეხები, მაღლა აგწევ, შეიხსენ და გან-
თავისუფლდებიო. ახლოს რომ მივიდა, ქალმა წიხლები ჩასცა
და უთხრა: როგორ თუ ჩემი წყარო აავსე და მიგაქვსო? ბიჭმა
იფიქრა, ეს ხომ აღარა ხუმრობსო. სტაცა ფეხებში ხელი და
ჩამოგლიჯა, დაანარცხა დედამიწაზე და დააჭირა წიხლი. რომ
ვთქვათ, ქალიც უჩაღი იყო, მაგრამ ველარა გააწყო რა,
გაუძვრა ხელიდან და გაფრინდა, მხოლოდ ერთი ქოში დარჩა
ბიჭს ხელში.

ადგა ბიჭი, ქოში ჯიბეში ჩაიდო, აიღო სურა და თავის გზას
გაუდგა. მოვიდა ყაჩაღებთან და მოიტანა წყალი, იქაური
ამბავიც უამბო და ქოშიც ამოიღო და აჩვენა. ახლა კი დარ-
წმუნდნენ, რომ ესა ყოფილა ამათი დამღუპავი. ამასობაში
რაცა ჰქონდათ ნაშოვნნი სულ გაუთავდათ, პურის ფულიც
აღარა ჰქონდათ. ბიჭს უთხრეს: — წადი ქალაქში, ქოში გა-
ყიდე, პური იყიდე და წამოიღეო. წავიდა ბიჭი, წაიღო ქოში,
მაგრამ სადაც მიიტანა, ყველგან უარი უთხრეს, მაგის ფასი
ვინ მოგვცაო. ბოლოს გამოჩნდა ერთი ვაჭარი და დაიჩემა,
ეგ ქოში ჩემიო და მეფესთან უჩივლა. მეფემ ქოში ვაჭარს
აკუთვნა, რადგან იფიქრა, ამ ბიჭს ასეთ ძვირფას ქოშს ვინ
ძისცემდაო. ბიჭმა უთხრა: — მე ცხრა უფროსი მყავს, ცხრა-
ვეს აქ მოგიყვანთ და მომეციოთ სამი წლის ვადა, თუ მაგ ქოშის
ცალი მოგიტანოთ, ხომ მართალი ვიქნები და უფროსები გა-
მინთავისუფლეთ და თუ არ მოვიდეთ, რაც გინდათ ის უყავითო.

წავიდა, მივიდა უფროსებთან, უამბო ეს ამბავი და უთხ-
რა: — თქვენ უნდა წაგიყვანოთ და არ შეგეშინდეთ, მე უეჭ-
ველად მოვალო. ამათ კიდევ გაუხარდათ: — მშვიგრები ვიზო-
ცებით, პურს ხომ გვაჭმევენო. ადგა და მიუყვანა ესენი, ჩაიდო
ქოში ჯიბეში და წავიდა. იარა, იარა, ბევრი იარა, თუ ცოტა
იარა. მიადგა ერთ ზღვას, ნახა გემი გამზადებული დგას და
არ მიდის. მივიდა ბიჭი მგზავრებთან და ჰკითხა: — რატომ

არ მილიხართო? მგზავრებმა უპასუხეს: — გემის უფროსსა ჰკითხეო. მივიდა გემის უფროსთან და ახლა იმასა ჰკითხა. უფროსმა უპასუხა: — შუა ზღვაში რომ შევდივართ, ზევიდან რაღაცა ჩამოდის, როგორც მეხი ისე დაეცემა ხოლმე ბაქანს, დაღუპავს ყველას, ჩამოდის დაბლა, რაც ძვირფასი რამეა, მიაქვს, მიდისო. ახლა მე სულ ვაჭარი ხალხი მიმყავს, ვერც ამათ გაუბედავთ წასვლა და ვერც მეო. ბიჭმა უთხრა: ნუ გეშინიათ, მე ამალამ მალლა ბაქანზე დავდგები და თუ რამე მოხდება, პირველად ჩემზე მოხდება. სანამ მე იმასთან ვიბრძოლებ, მანამდე თქვენ გემი არ დააყენოთ და ადგილზეც მივალთო. შეგულიანდნენ ყველანი, ერთმანეთი გაამხნევეს, ახსენეს ღმერთი, აუშვეს გემი და გაუდგნენ გზას. შუა ზღვაში რომ შევიდნენ, ზევიდან რაღაც წამოვიდა წკრტიალით. ბიჭი მაშინვე მალლა ავარდა, უფროსს უთხრა, გემი არ გააჩერო და ხმელეთისაკენ მიაშურეო.

შეიქნა გემზე წივილ-კივილი. მალლიდან მომავალმა რომ დაინახა ბაქანზე ვიღაც არისო, გაჯავრდა და სულ პირიდან ცეცხლსა ჰყრიდა. ვნახოთ, პირდაპირ ბიჭისაკენ მიატანა და ერთი წიხლის დარტყმით გაწყალებას უპირებდა და მალლიდანვე დასძახა: — ვინა ხარ, რა სულიერი ხარ, რომ მანდ დამიდექიო? ბიჭმა უთხრა: ნუ ფიცხოზ, აქ მობრძანდიო. ახლოს რომ მივიდა, წიხლის დაცემას უპირებდა, მაგრამ ბიჭმა დროზე სტაცა ხელი ფეხებში და დაანარცხა ბაქანზე, დააკირა ჰუხლი და უთხრა: — შე თმასკვეცო, ეგ რეებსა შერები, რომ შენი შიშით გემი ზღვაში ველარ გადისო, ამ წუთში ზღვაში გადაგადებო. ქალიც არ იყო მხდალი და ეცადა თავის განთავისუფლებას. გამოუძვრა ხელიდან, გაფრინდა და წავიდა წკრტიალით, ხოლო იმ ჭიდილში ხელიდან ბეჭედი წასძროძოდა და ბიჭს ხელში დარჩა. დაბლა რომ ჩავიდა, ხალხი შეძოხვია და აღარ იცოდნენ, როგორ გადაეხადათ სიკეთე. როცა ბიჭმა ბეჭედი აჩვენა, ვაჭრებმა თქვეს, ერთი ქალაქის ფასიაო. ვაჭრებმა უთხრეს: ამოდენა ზინეთი ახლა შენია, წამოიდი ჩვენთან. შენ ჩვენი უფროსი იყავ და ჩვენ შენი ხელქვეითები ვიქნებითო, როგორც გინდა ისე მოგვიხმარეო. ბიჭმა უთხრა: მე თქვენი არაფერი არ მინდა, მხოლოდ ერთი ქოში მაქვს და იმისი ცალი თუ ვისმე გემოვებათ, ის მომეცით, ამის გულის-

თვის ცხრა კაცია დაჭერილიო. ამოიღო ჯიბიდან ქოში და აწვენა. ვაჭრებმა რომ ეს ქოში დაინახეს, ერთმანეთს შეპხედეს და თქვეს: — ჩვენ არც გვინახავს ასეთი ქოში, არც იქნება და არც მაგას ფასი დაედებაო, რაც ჩვენ სუყველას საქონელი გვაქვს, სამი იმდენი მაინც ეღირებაო.

სამშვიდობოზე რომ გავიდნენ, ბიჭი გამოემშვიდობა და წავიდა. სანამ წავიდოდა, ვაჭრებმა ჯიბეები სულ ოქროებით აუვსეს, იქნებ დაგჭირდესო. შეაჯდა თავის ცხენს და გაფრინდა, საითაც გუნებამ გაუწია. ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, ძიადგა ერთი ბებრის სახლს, დაუძახა და უთხრა: — თუ შეიძლება ამაღამ გამათენებინეო. დედაბერმა უპასუხა: — მობრძანდო, მაგრამ პატროსანი ბიჭი ჩანხარ და შენი საკადრისი არც საჭმელი მაქვს და არც ლოგინიო. ბიჭმა უთხრა: ოღონდ გარეთ ნუ დავრჩები და ყველაფერს მე ვიშოვნიო. დედაბერმა ძიობატყა: მაშ მობრძანდიო. ბიჭმა ცხენი დააბა და სახლში შევიდა. შინ რომ შევიდა, ერთი ოცი წლის ბიჭი დაუხვდა, ძალიან ღარიბულად ჩაცმული და სახლიც ღარიბულად იყო ძოწყობილი. ცოტა ხანს რომ დაიხუენა, უთხრა: როგორც აქაურები, ბაზარში გამომყევით და გიყიდით ყველაფერსო.

წყაყა დედა-შვილი ბაზარში და უყიდა ორ-ორი ხელი კარგი ტანისამოსი და სამი ხელი ლოგინი, სასმელ-საჭმელი და ორი ჩაფი კარგი შავი ღვინო. წაიღეს სახლში ყველაფერი, გაამზადეს სუფრა, დასხდნენ და დაიწყეს ქეიფი. კარგა რომ შექეიფდნენ, დაწვნენ და დაიძინეს. უხალამე რომ შეიქმნა, გზირმა დაიძახა: ამაღამ შენ შვილს შეხვდა რიგო და წავიდესო. დედაბერმა დაიწყო ტირილი ხმამაღლა და წაიშინა თავში და მოთქვამდა: ვაიმე, შვილო, ვაიმეო! ბიჭს გაუკვირდა და დაუწყო დედაბერს კითხვა, მაგრამ დედაბერმა მანამ გული არ მოიჭერა, ხმა არ გასცა. ბოლოს უამბო: — ჩვენ სელმწიფეს ერთი ვაჟიშვილი მოუკვდა, ორი კვირა იქნება რაც დამარხა. იმ ღამიდან ყოველ ღამე ერთი მცველი ადგა თავს. ხოლო მეორე დღეს მცველი მკვდარია, და ვერ გაუგიათ, ვინა ხოცავსო. ამაღამ ჩემ შვილს შეხვედრია რიგი და ვიცი, მოკლავსო. ბიჭმა იფიქრა: ეგ ხომ ჩემი საქმეაო და დედაბერს უთხრა: — მაშ კარგი, დედი, ამაღამ მე წავალ და მე მომკლავსო. დედაბერმა ცეცხლი მოიკიდა: — როგორ შეიძლება შენი

წასვლა, შენ სტუმარი ხარ, შენი რა ბრალიაო. თუ არა და ხვალე ჩემი შვილი რომ ცოცხალი იქნება, ხელმწიფე ამბავს იკითხავს და აბა რა უნდა ვუთხრაო. სულ ერთია, მაინც ხელმწიფე მომიკლავს და შენი ცოდვა რაღაზე დავიდოთო. ბიჭმა უთხრა: — ჯერ ერთი, მე იმედი მაქვს, რომ ვერ მომკლავს და თუ მეც მომკლა, მაშინ ადგეს შენი შვილი, წავიდეს საითმე და თავი შეაფაროსო.

დედაბერი დიდ უარზე იყო, მაგრამ ბიჭმა აჯობა. წაპყვა იგი ხელმწიფის შვილის სასაფლაოზე, აჩვენა და დაბრუნდა სახლში. ეს ბიჭი სასაფლაოებში დაიმალა. შუალამე რომ გახდა, მალლიდან რაღაც წამოვიდა წკრტიალით, სწორედ იმ სასაფლაოზე ჩამოვიდა და რომ ვერავინ დაინახა, გადაჰკრა მათრახი, სასაფლაო შუაზე გაიყო, ამოიღო კუმბო და ამოიყვანა მკვდარი. გადაჰკრა მათრახი და მკვდარი გაცოცხლდა. გადაეხვივნენ და კოცნა დაუწყეს ერთმანეთს. მერე დასხდნენ საფლავის ქვაზე და დაიწყეს ალერსი. დიდხანს იალერსეს და გათენებამ კიდევ მოატანა. წამოდგა ქალი, გადაჰკრა ყმაწვილს მათრახი და ისევ მოკლა, ჩააწვინა სამარეში, გადაჰკრა საფლავს მათრახი და მიწაც შეაერთა. რომ გაემზადა გასაფრენად, კიდევ ეცა ბიჭი. მოიგდო ბეჭზე, დაანარცხა დედამიწაზე და უთხრა: — რას შვრები, შე თმაასკვეცოო.

ქალი ცდილობდა გაშვებოდა და გაეშვა, მხოლოდ მათრახი ბიჭს ხელში ღარჩა. ბიჭმა უკვე იცოდა მათრახის ხმარება და რანაირადაც ქალმა გააცოცხლა, ბიჭმაც ისე გააკეთა. წამოდგა ხელმწიფის შვილი და ნახა, რომ ქალის მაგივრად შევარდენივით ბიჭი იდგა იმის წინ. გაუკვირდა და ჰკითხა: — შენ ვინა ხარო? ბიჭმა უთხრა: — შინ წავიდეთ და ყველაფერს იქ გეტყვიო. წავიდნენ დედაბრის სახლში. ვნახოთ, ესენიც გარეთ იდგნენ და გზას გაჰყურებდნენ, რომ დაინახეს ორნი მოვიდნენ და ხელმწიფის შვილი იცნეს, კინალამ სიხარულით გული შეუღღონდათ. ახლოს რომ მივიდნენ, მიესალმნენ ერთმანეთს. ბიჭმა უთხრა დედაბერს: — დედი, აბა ერთი საუზმე გავვიშალე და გვაჭამეო. ისაუზმეს და კიდევ გათენდა. ახლა ბიჭმა უთხრა დედაბერს: — წაპკვარე ხელმწიფეს თავისი შვილიო. დედაბერმა უთხრა: — შენ უნდა წამოხვიდე, რადგან შენ გადაარჩინეო. ბიჭმა თქვა: თქვენ წადით და თუ ხელმწი-

ფეს უნდა, თვითონ დამიბარებსო. წავიდნენ და სანამ მივი-
დოდნენ, ათასი მახარობელი მისულიყო ხელმწიფესთან. შევ-
ხედოთ, ხელმწიფე და დედოფალი შუა გზაზე ფეხით მორ-
ბიან, რომ დაინახეს თავიანთი შვილი, ორივეს გულები შეუ-
ღონდათ. როცა გონზე მოვიდნენ, კოცნა დაუწყეს, ხან შვილს,
ხან ბებერს და ხან ბებრის შვილს, აღარ იცოდნენ, რაღა
უნდა ექნათ. ბოლოს დედაბრის შვილსა ჰკითხეს: ეს სასწაუ-
ლი როგორ მოხდაო? ბიჭმა უთხრა: — მე არაფერი არ ვიცი,
ჩვენსა ერთი სტუმარია, იმან იცის ყველაფერიო, იმან გაგი-
ცოცხლა შვილიო. მაშინვე ეტლი მოითხოვეს და წავიდნენ
იმ ბიჭის მოსაყვანად.

მივიდნენ, ჩაისვეს ეტლში და წამოიყვანეს. მოიყვანეს.
სახლში და გაუმართეს დიდი მეჯლისი, ეგრე, რომ მთელი თა-
ვისი სახელმწიფო იქ იყო. როცა ბიჭმა უამბო ყველაფერი,
მაშინ ხელმწიფემ უთხრა: — შენ იქნები ჩემი უფროსი შვილი
და ჩემს შემდეგ შენ იქნები ხელმწიფეო. გაუხარდა ხალხს.
და ტაში დაჰკრეს, მაგრამ ბიჭმა განაცხადა: მე აქ ხელმწი-
ფობისთვის არ მოვსულვარო. ამოიღო ჭიბიდან ქოში და
უთხრა: — ერთი ამისთანა ქოში მინდა, ამის გულისთვის.
ცხრა ამხანაგი მყავს დაჰჭერილიო. ხელმწიფემ მაშინვე ვაჭ-
რებს დაუძახა და უთხრა: — სადაც იყოს და არ იყოს ამის-
თანა ქოში იშოვნეთო. ვაჭრებმა რომ ის ქოში ნახეს, სულ
პირჯვარი იწერეს და ხელმწიფეს უთხრეს: — ხელმწიფეო!
ამნაირი ქოში არც იქნება და არც ყოფილაო, და თუ საწყენად
არ მიიღებ, მთელი ქალაქის ფასი ღირსო. ბიჭმა უთხრა: —
მაშ ჩემი აქ გაჩერება არ შეიძლება, უნდა ახლავე წავიდეო.
წამოვიდა დედაბრის სახლში, შეჭდა თავის ცხენზე და
გაფრინდა.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, გავიდა ერთ ტრიალ მინ-
დორზე. ნახა, რომ ერთ ალაგას მიწას ფიცარი აფარია. გად-
მობტა ცხენიდან და დაიწყო თვალიერება. ბოლოს თქვა: აქ
რამე საქმე იქნებაო. აჰხადა ფიცარი, ნახა, რომ შიგ კიბე იყო
დახვეული. დაიწყო შიგ ჩასვლა. დაასრულა შიგ ჩასვლა კი-
ბეზე და მიადგა ჯურღმულს, რომელიც სწორედ მიდიოდა.
გაიარა ჯურღმული და გამოჩნდა ბალი, ბაღში ერთი ორსარ-
თულიანი კოშკი იდგა, იმ კოშკის კიბეზე ავიდა, ოთახის კარე-

ბი ღია დაუხვდა და შიგ შევიდა. ნახა, სუფრა გაშლილია სამი ადამიანისთვის. ბიჭმა იფიქრა, ეს უპატრონო არ იქნება, მოდი, დავიმალეები, ვნახოთ რა იქნებაო. ერთი საათის შემდეგ სამი ქალი მოვიდა და შემოუსხდნენ სუფრას. თურმე ეს ქალები სამნი დანი ყოფილან. კარგა ხანია ერთმანეთი აღარ უნახავთ და დღეს შეხვედრიან ერთმანეთს.

ასე რომ დარღიანდაც იყვნენ და მშვივრებიც და ამიტომ მშვიერი მგლებივით დაიწყეს ჭამა. მერე დაისხა უფროსმა დამ ღვინო და თქვა: — ღმერთმა აღღეგრძელოს ის ბიჭი, რომელიც ამ ერთი თვის წინ ჩემ დაპატრონებულ უკვდავების წყაროზე უშიშრად მოვიდა, აავსო სურა და წავიდა. მე გზაზე დაეუხვდი, უნდა წიხლით გამეჭვქყა, მაგრამ ვერას გავხდიო. ძლივს გამოვუსხლტი ხელიდან და გამოვფრინდიო, მხოლოდ ერთი ქოში დამრჩა იქაო. ყველამ დალია საღღეგრძელო.

ახლა შუათანამ აიღო ჭიქა და თქვა: გაუმარჯოს იმ ბიჭს. რომელიც ამ ორი კვირის წინათ ზღვაზე გემის გაცარცვის დროს დამხვდა უშიშრად, ძალიან გამაბრაზა, რომ აბა რაღა გითხრათ, მე ვთქვი დავეცემი და ერთი წიხლის დარტყმით გავანიორწყლებ-მეთქი, მაგრამ ჩემს დაკვილზე წარბიც არ შეიხარა. როგორც მიველ ახლოს, მტაცა ფეხში ხელი, გამიგდო ბეჭზე და ბაქანზე დამანარცხა. ძლივს გამოვუსხლტი ხელიდან და გამოვფრინდი, ხოლო ბეჭედი იმას დარჩაო. ყველამ დაისხა და დალია საღღეგრძელო.

ახლა პატარა დამ თქვა: — დამისხით, ერთიც მე უნდა ვთქვაო. გაუმარჯოს იმ ბიჭს, რომელიც ამ ერთი კვირის წინ სასაფლაოზე დამიხვდა, სადაც ჩემი შეყვარებული ხელმწიფის შვილი იყო დამარხული. ერთი სიტყვით, ყოველდამეძივდიოდი სასაფლაოზე, მცველებს ვხოცავდი, ხელმწიფის შვილს მათრახით ვაცოცხლებდი და იმასთან დროს ვატარებდი. გათენებისას ისევ ვკლავდი და მოვდიოდი, მაგრამ იმ დამეს რომ მივედი, მცველი არ დამხვდა. ჩვეულებრივად გადავკარ მათრახი, გავაცოცხლე, ამოვიყვანე, ვიაღერსეთ და გათენებისას მოვკალ და ჩავასვენე. როდესაც წამოსვლას ვაპირებდი, იმ დროს ერთი ბიჭი გამოვარდა, მომხვია ხელი და მიწაზე ისე დამანარცხა, რომ კინაღამ სული გამძვრა. ძლივს გამოვუსხლტი ხელიდან და გამოვფრინდი, ხოლო მათრახი იქ

დამრჩაო. მაშინ გამოვიდა ბიჭი და უთხრა: — ერთი ჭიქაც მე დამისხით სამადლობელი დავლიოო. ამოიღო იმათი ნივთები და დაუბრუნა: ეს შენი ქოში, ეს შენი ბეჭედი და ესეც შენი მათრახიო.

შეხედეს და გაუკვირდათ, არ იცოდნენ სიზმარი იყო თუ ცხადი. ბოლოს გადაეხვივნენ და კოცნა დაუწყეს და სამივემ და-ძმობა უთხრეს. ბოლოს დიდმა დამ გასცა ბრძანება: ერთი სულისათვის გაშალეთ ყველაფერიო. ვნახოთ, იშლება ყველაფერი, მაგრამ მომტანი კი არავინა ჩანს. გაუკვირდა ბიჭს, მაგრამ არაფერი არ იკითხა: შუა ქეიფში რომ შევიდნენ, ბიჭსა ჰკითხეს: — შენ უსაქმოდ არ იქნები, რად მოხვედიო? ბიჭმა უამბო თავისი თავგადასავალი. მერე წაიყვანეს ერთ ოთახში და აჩვენეს ერთი დიდი ხროვა იმისთანა ქოშებისა, როგორც იმ ბიჭსა ჰქონდა და უთხრეს: ორ ხურჯინის თვალს ავივსებთ, გაგატანთ და არ ეყოფათ? ბიჭმა რომ ეს ნახა, იმ წუთას უთხრა: — ახლავე უნდა წავიდე და ჩემი ამხანაგები გამოვიხსნაო. დებმა უთხრეს: — ნუ გეჩქარება, იმისთანა რამეს მოგცემთ, ორი წლის სავალს ორ დღეში გაგარბენინებსო. — ცხენი მეც კარგი მყავს, მალლა ბალახზე მყავს მიშვებულო. გაეცინათ დებს და თქვეს: მალლა რომ ცხენი იყო, ამისი ყოფილო და გულიანად იციენს. ეგრე, რომ ორ დღეს მაინც არ გამოუშვეს და ორი დღის მერე კი შეეკაზმეს რაში; ერთი სავსე ხურჯინი ქოში აუკიდეს რაშს და გამოსიტუმრეს. წასვლის დროს უთხრეს: — როგორც კი გაანთავისუფლო შენი ამხანაგები, მაშინვე ჩვენსკენ გამოეშურეო, თორემ დარღით დავიხოცებით და თანაც ჩვენი ბავშვობის მერე რაც თავგადასავალი გვაქვს, უნდა გიამბოთო. ჩვენ შენს მეტი პატრონი არავინა გვყავსო.

შეჯდა ბიჭი რაშზე და გაფრინდა. მართლაც, ორ დღეში იმ ქალაქში გაჩნდა. მივიდა ხელმწიფესთან, წამოყარა ხურჯინის თვლებიდან ქოშები და უთხრა: — დაიბარე ის ვაჭარი ძოვიდეს, ნახოს, რომელი ერთი დაკარგაო. ვაჭარი რომ მოიყვანეს და დაინახა ქოშები, გული შეუღონდა, მაგრამ, აბა რაღას იზამდა. ამოჰკარეს პანღური და გაავდეს, ამ ბიჭის ამხანაგები კი გამოუშვეს. ბიჭმა ერთი წყვილი ქოში აჩუქა ხელმწიფეს და წამოიყვანა თავისი ამხანაგები.

ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, მოვიდნენ თავიანთ გვი-
რაბში. ბიკმა უთხრა: ჩემ მოსვლამდე ფეხი არ მოიცვალოთ.
ფული ბევრი დაუტოვა, არაფერი მოიკლოთ, სულ იქეიფეთო.
ხუ გეშინიათ, ფულს კიდევ ბევრს მოვიტანო. ქოშებიც იქ
დაყარა. შეჯდა რაშზე და წავიდა. ორმოსთან რომ მივიდა, ის
ქალები მალა დაუხვდნენ, ელოდებოდნენ. ბ-ქის დანახვაზე
ისეთი კვილი ასტეხეს, რომ ამათი ხმა ზეცასა წვდებოდა.
ჩავიდნენ ჭაში და კოშკში მივიდნენ. მისვლისთანავე უფროსმა
დამ ბრძანება გასცა და უჩინარმა მოსამსახურებმა სუფრა
გაშალეს. სუფრას რომ შემოუსხდნენ, ბიკმა უთხრა, აბა ახლა
თქვენი ამბავი დაწვრილებით მითხართო.

უფროსმა დამ დაიწყო ტირილი და როცა ტირილით გუ-
ლი მოიჯერა, დაიწყო: ჩვენ სამნი დანი ვართ, დედ-მამა რომ
დაგვეხოცა, პატარები დავრჩით და გადავიქეციეთ ქუჩა-ქუჩა
მაწანწალებად. ერთ დღეს ტყეში დავდიოდით და შვინდსა და
ზღმარტლს ვეძებდით შიმშილის მოსაკლავად. ამ დროს შეგ-
ვხვდნენ რალაცა ალქაჯები, დაგვიჭირეს და წაგვასხეს სადღაც
უღრან ხევში. ხუთი წელიწადი იმათ ხელში დავრჩით, გვას-
წავლიდნენ ალქაჯობას, ფრენას. თავი რომ არ შეგაწყინოთ,
რაც იცოდნენ, ყველაფერი გვასწავლეს. მერე რახან ფრენა
ვისწავლეთ, გამოვიპარენით და მოვედით ამ ალაგას. ეს მიწა
ჩვენ ჩვენი ხელით გავთხარეთ და გავაკეთეთ კოშკიც. მერე
დავიწყეთ სიარული და მგზავრების ხოცვა. ნაძარცვითა
ვცხოვრობდით. ბოლოს მე იმ წყაროს დავეპატრონე. ვინც შე-
მოვიდოდა ვკლავდი და თუ ჰქონდა რამე, ვძარცვავდი და
შომქონდა ამ საიდუმლო კოშკში. საშუალო და ზღვაზე ნაღი-
რობდა, უმცროს დას მათრახი ჰქონდა და იმითი ვისაც უნ-
დოდა, კლავდა და ვისაც უნდოდა, აცოცხლებდა. ეგრე
ვცხოვრობდით და ამასობაში შეგვიგროვდა აუარებელი დოვ-
ლათი, დაასრულა თავისი ამბავი უფროსმა დამ.

წამოდნენ სუფრიდან და წაიყვანეს ბიჭი ოთახების და-
სათვალისწინებლად. დაატარეს სამი ოთახი და უჩვენეს აუარე-
ბელი სიმდიდრე და თან დასძინეს: — ოხრად დარჩეს, რათ
გვინდა ამოდენა თვალმარგალიტი, ჩვენ ხალხში გასასვლელები
არა ვართო და ახლა შენ იცი, თუ გვიპატრონებო. ჩვენ შენს
შეტი პატრონი არა გვყავს და როგორც გინდა, ისე მოუარე

ამ ქონებასაო. მაშინ ბიჭმა უთხრა: — მე წავალ, აქლემებს დავიქირავებ, ავკიდოთ და წავიღოთ ჩვენს სოფელშიო. იქ დედა მყავს, არ ვიცი, კიდევ იქნება ცოცხალი თუ არაო, არც იმან იცის ჩემი არაფერი, ცოცხალი ვარ თუ არა. გზად გავიაროთ იმ ხელმწიფესთან, რომლის შვილიც ამ ჩვენს პატარა დას უყვარს, დავწეროთ ჯვარი, ქორწილი ვჭამოთ. გავუაროთ ჩემს უფროსებს, იმათაც თავიანთ გზას მივცემ და იქედან კი ჩემს სოფელში წავიდეთ, ჩემს მოხუცებულ დედას გავახარებო.

ქალებმა მოუწონეს აზრი და უთხრეს, როგორცა სჯობდეს, ისე მოიქეციო. წამოვიდა ბიჭი, დაიქირავა ათი აქლემი და ძოიყვანა ჭასთან. აზიდეს ზევით ზინეთი და აპკიდეს აქლემებს. მეაქლემეებს უთხრეს: მავან და მავან ქალაქში ხელმწიფესთან მიიტანოთ. თვითონ შესხდნენ რამებზე და ხელმწიფისაკენ გაქუსლეს. რაწამს მოვიდნენ, ხელმწიფეს ძალიან გაუხარდა და მეჯლისის გადახდა დააპირა, მაგრამ ბიჭმა უთხრა: — აბა, ამდამდე ქორწილი უნდა გავაჩალოთო. თქვენ შვილს და ამ ჩემს პატარა დობილს ერთმანეთი ყვარებიათ და ჯვარი უნდა გადაწეროთო. ხელმწიფეს ძალიან გაუხარდა და გასცა ბრძანება: — აბა, ახლავე დახოცეთ ძროხები, ცხვრები და გაამზადეთ ქორწილიო. აფრინა კაცი თავის საბრძანებელში და ვინც უნდოდა სახელდახელოდ დაპატოჯა და იმ დამესვე ქორწილი გადაიხადეს. მეორე დღეს აქლემებიც მოვიდნენ და ზინეთიც მიიღეს უკლებლივ. ორი კვირა სუფრა-აუღებლივ იქეიფეს, შემდეგ ხელმწიფემ თავის ურმებით გაუგზავნა სუყველაფერი ბიჭის დედას და თან ბიჭმა წერილიც გაატანა: ეს ზინეთი მიიღე და მეც მალე მოვალო. ქეიფი და ნადიმი რომ მოსწყინდათ, ბიჭმა გამოუტყადა: — ნებას ვითხოვთ ჩვენ ჩვენ გზაზე გავვიშვათო. ხელმწიფე უარზე იდგა, მაგრამ ბოლოს დათანხმდა და გაისტუმრა დიდი ამალით და თვითონაც გამოაცილა დიდ მანძილზე. წამოვიდა ბიჭი თავისი ორი დობილით და მოვიდა თავის ამხანაგებთან. ამათ რომ ეს ბიჭი ნახეს, სიხარულით ცას დაეწივნენ. ბიჭმა უთხრა: — რაკი კარგად დამიხვდით, მე მეტი არაფერი არ მინდაო. მისცა აუარებელი საცხოვრებელი და უთხრა: ეს თქვენ იმდენ ხანს გეყოფათ, სანამ იცოცხლებთ და იმნაირ საქმეზე კი აღარ იაროთო. ყველანი თქვენ თქვენ გზაზე წადით და რომ გავი-

ჭირდეთ, მე მომაკითხეთ და გიშველითო. გამოემშვიდობა და წაშვიდნენ.

ბევრი იარეს თუ ცოტა იარეს, მოვიდნენ ბიჭის სოფელში. ამახობაში, დედასაც გაეგო, წინ შეეგება და გადაკოცნა თავისი შვილი და თან პატიება სთხოვა, რომ გაჭირვების დროს სახლადან გაგაგდე, შენ კი ისეთი კაცი გამოსულხარ, რომ დედა არ დაგვიწყებიაო.

ბოლოს ამ ბიჭმა სოფლად ცხოვრება აღარ ინდომა და ქალაქში იყიდა სახლ-კარი, იქ გადასახლდა თავისი დედიტა და დობილებით. ბოლოს დები დაათხოვა, თვითონაც დაქორწილდა და ცხოვრობდნენ ტკბილად და პატიოსნად. იმ ხელმწიფესაც არ ივიწყებდნენ და მისდევ-მოსდევდნენ ერთმანეთს და დედასაც კარგად ინახავდა.

ჭირი იქა, ლხინი აქა,
ქათო იქა, ფქვილი აქა.

შესავალი	3
სამი და	6
ლერწმის ქალი	11
ხელმწიფის ზღაპარი	21
ცხერის შვილი	30
შავ-თეიმურაზი, მზე თეიმურაზი და მთვარე-თეიმურაზი	33
ზღაპარი ივანე ცისკრისა	39
მზის ასული	48
ხასან ხუსანა	57
ცხრა ძმა	61
ზღაპარი უხეიროსი	68
მეცხვარე, ბრმა დევი და ფეიქრის შეგირდი	80
დედაბრის შვილი	88
ზღაპარი ტიტველი მგლისა	99
იადონი და ბულბული	106
ხელმწიფის სამი ვაჟი	113
მონადირის შვილი	119
ოქროკაცა	122
საწყალი კაცი და მისი შვილი	129
ჭეირნის ქალი	139
ბერნადის შვილი	147
ზღაპარი ხელმწიფის ცოლისა, გველი რომ გაუჩნდა	153
ხელმწიფის შვილი	163
კონსტანტინეს ზღაპარი	169
უჩინმაჩინის ქუდი	173
თუშის შვილი და მეფის შვილი	178
დათუა	182
ორმოცშვილიანი ხელმწიფე	185
ელენე მშენიერის ზღაპარი	205
ჩაქუჩა	222
ერთშვილიანი ხელმწიფე	223
ცხრა ძმისა	225
საწყალი კაცის ზღაპარი	229
მონადირის შვილი	234
უშვილო ხელმწიფე	239
მენახირე	241
უკვდავების წყალი	245
ზღაპარი საკვირველი ქალისა	248
გველადქცეული მზეთუნახავი	253
ლურჯი თევზი	268
უზუნდარას ზღაპარი	271

ოქროსთმიანი ქალ-კაეი	276
საკვირველი ფრთა	282
გლეხი კაცი და ჩიტი	286
მონადირე და მისი რაში	290
ლილოველი მონაღირე	296
მათხოვარი და ხელსახოცი	302
საწყალი ცოლ-ქმარი	309
კოკლი მონადირის შვილი	312
მზის დედა	322
მადლიერი მკვდარი	325
მამის პონის ამბავი	333
ასფურცელა	338
მონადირე და მისი ასული	344
ზღაპარი ხელმწიფის შვილისა, რომელსაც სწავლა არ უყვარდა	348
ბროწეულის ზღაპარი	357
ზღაპარი ცხრა ყაჩაღსა	366

რედაქტორი — ნ. ბუხრაძე, მხატვარი — გ. ზაკალაშვილ
ტექნიკური — ზ. მახარაშვილი, უფ. კორექტორი — ნ. ქ
ფიანიძე, კორექტორი — დ. ყვავაძე.

სბ № 4352

ხელმოწერილია დასაბეჭდად IV.93. ქალაღის ზომა 84×108/32. საბეჭ
ქალაღი № 1. ბეჭდვის ხერხი მაღალი. ნაბეჭდი თაბახი 24 საღებავ;
ტარება სააღრიცხო-საგამომცემლო თაბახი.

ტირაჟი 5 000. შეკვ. № 1573.

გამომცემლობა „განათლება“ თბიღისი, გ. ჩუბინაშვიღის ქ. № 50
Издательство „Ганатლება“ Тбилиси, ул. Чубинашвили, 50

საქართვეღოს მეღნ. აკადემიის სტამბა, თბიღისი, 380060,
ღ. გამრეკელის ქ., 19

Типография АН Грузии, Тбилиси, 380060, ул. Д. Гамрекли, 19